

Kálvin János

Magyarázat Ezékiel próféta könyvéhez

Tartalomjegyzék

Ajánlás.....	15
Charles de Jonviller levele	20
1. fejezet	22
Első előadás	22
Ezék1:1-2	22
Ezék1:3	26
Ima	27
Második előadás	27
Ezék1:4	28
Ezék1:5	31
Ezék1:6	31
Ezék1:7	32
Ezék1:8	32
Ezék1:9	33
Ima	33
Harmadik előadás	34
Ezék1:10	34
Ezék1:11	35
Ezék1:12	35
Ezék1:13	36
Ezék1:14	38
Ezék1:15	38
Ezék1:16	39
Ima	40
Negyedik előadás	40
Ezék1:17	40
Ezék1:18	40
Ezék1:19	41
Ezék1:20	42
Ezék1:21	42
Ezék1:22	43
Ezék1:23	44
Ezék1:24	44
Ima	46
Ötödik előadás	46
Ezék1:25-26	46

Ezék1:27.....	50
Ezék1:28.....	50
Ima.....	52
Hatodik előadás	52
2. fejezet	53
Ezék2:1-2	53
Ezék2:3.....	54
Ezék2:4-5	57
Ima.....	58
Hetedik előadás	58
Ezék2:6.....	59
Ezék2:7.....	61
Ezék2:8.....	61
Ezék2:9-10	63
Ima.....	64
Harmadik fejezet	65
Nyolcadik előadás	65
Ezék3:1-2	65
Ezék3:3.....	65
Ezék3:4-7	66
Ezék3:8-9	68
Ezék3:10-11	70
Ima.....	70
Kilencedik előadás	71
Ezék3:12.....	71
Ezék3:13.....	72
Ezék3:14.....	72
Ezék3:15.....	73
Ezék3:16-17	74
Ima.....	76
Tizedik előadás.....	76
Ezék3:18.....	76
Ezék3:19.....	79
Ezék3:20.....	80
Ima.....	82
Tizenegyedik előadás	82
Ezék3:21	82
Ezék3:22-23	82
Ezék3:24.....	83

Ezék3:25-26	84
Ezék3:27.....	85
Negyedik fejezet.....	87
Ezék4:1-3	87
Ima.....	88
Tizenkettedik előadás.....	88
Ezék4:4-8	88
Ezék4:9.....	93
Ezék4:10-11	94
Ima.....	94
Tizenharmadik előadás.....	94
Ezék4:12-13	94
Ezék4:15-16	95
Ezék4:16-17	96
5. fejezet	98
Ezék5:1-4	98
Ima.....	100
Tizennegyedik előadás	100
Ezék5:5-6	100
Ezék5:7-8	102
Ezék5:9-10	104
Ezék5:11.....	106
Ima.....	106
Tizenötödik előadás.....	106
Ezék5:12.....	107
Ezék5:13.....	107
Ezék5:14.....	109
Ezék5:15.....	109
Ezék5:16.....	110
Ezék5:17.....	112
Ima.....	112
6. fejezet	113
Tizenhatodik előadás.....	113
Ezék6:1-3	113
Ezék6:4.....	115
Ezék6:5.....	116
Ezék6:6.....	116
Ezék6:7.....	117
Ezék6:8.....	118

Ezék6:9.....	118
Ima.....	118
Tizenhetedik előadás	119
Ezék6:10.....	121
Ezék6:11.....	122
Ezék6:12.....	123
Ezék6:13.....	123
Ima.....	124
Tizennyolcadik fejezet	124
Ezék6:14.....	124
7. fejezet	126
Ezék7:1-2	126
Ezék7:3.....	126
Ezék7:4.....	127
Ezék7:5.....	128
Ezék7:6.....	128
Ezék7:7.....	129
Ezék7:8.....	130
Ima.....	130
Tizenkilencedik előadás	130
Ezék7:9.....	130
Ezék7:10.....	131
Ezék7:11.....	132
Ezék7:12.....	132
Ezék7:13.....	133
Ezék7:14.....	135
Ezék7:15.....	135
Ezék7:16.....	136
Ezék7:17.....	136
Ezék7:18.....	136
Ima.....	137
Huszadik előadás	137
Ezék7:19.....	137
Ezék7:20.....	138
Ezék7:21.....	139
Ezék7:22.....	140
Ezék7:23.....	141
Ezék7:24.....	141

Ezék7:25.....	142
Ezék7:26.....	142
Ima.....	143
Huszonegyedik előadás	143
Ezék7:27.....	145
8. fejezet	146
Ezék8:1.....	146
Ezék8:2.....	147
Ezék8:3.....	147
Ezék8:4.....	149
Ezék8:5.....	149
Ezék8:6.....	150
Ima.....	150
Huszonkettedik előadás	150
Ezék8:7-11	151
Ezék8:12.....	153
Ezék8:13-14	155
Ima.....	155
Huszonharmadik előadás.....	156
Ezék8:15-16	156
Ezék8:17.....	157
Ezék8:18.....	158
9. fejezet	160
Ezék9:1.....	160
Ezék9:2.....	160
Ezék9:3-4	161
Ima.....	162
Huszonnegyedik előadás	163
Ezék9:5-6	164
Ezék9:7.....	166
Ezék9:8.....	166
Ezék9:9.....	168
Ima.....	168
Huszonötödik előadás	169
Ezék9:10.....	170
Ezék9:11.....	170
10. fejezet	171
Ezék10:1.....	171
Ezék10:2.....	172

Ezék10:3.....	173
Ezék10:4.....	174
Ezék10:5.....	174
Ima.....	174
Huszonhatodik előadás.....	175
Ezék10:6-7	175
Ezék10:8.....	175
Ezék10:9.....	176
Ezék10:10.....	176
Ezék10:11-12	177
Ezék10:13.....	178
Ezék10:14.....	178
Ezék10:15.....	180
Ezék10:16.....	180
Ima.....	181
Huszonhetedik előadás.....	181
Ezék10:17.....	181
Ezék10:18-19	182
Ezék10:20.....	184
Ezék10:21.....	185
Ezék10:22.....	185
11. fejezet	186
Ezék11:1-2	186
Ezék11:3.....	187
Ima.....	188
Huszonnyolcadik előadás.....	188
Ezék11:4.....	188
Ezék11:5.....	189
Ezék11:6-7	190
Ezék11:8-11	190
Ezék11:12.....	192
Ezék11:13.....	193
Ima.....	194
Huszonkilencedik előadás	194
Ezék11:14-16	194
Ezék11:17.....	197
Ezék11:18.....	198
Ezék11:19-20	198
Ima.....	199

Harmincadik előadás	199
Ezék11:21	205
Ima.....	205
Harmincegyedik előadás	206
Ezék11:22-23	206
Ezék11:24.....	206
Ezék11:25.....	206
12. fejezet	209
Ezék12:1-2	209
Ezék12:3.....	209
Ezék12:4.....	210
Ezék12:5-6	211
Ezék12:7.....	212
Ima.....	212
Harminckettedik előadás	213
Ezék12:8-11	213
Ezék12:12.....	214
Ezék12:13.....	215
Ezék12:14.....	216
Ezék12:15.....	217
Ezék12:16.....	217
Ima.....	218
Harmincharmadik előadás.....	218
Ezék12:17-19	218
Ezék12:20.....	220
Ezék12:21-23	220
Ezék12:24.....	221
Ezék12:25.....	222
Ezék12:26-28	223
13. fejezet	225
Harmincnyedik előadás	225
Ezék13:1-3	225
Ezék13:4.....	227
Ezék13:5.....	227
Ezék13:6.....	228
Ezék13:7.....	229
Ezék13:8-9	230
Ima.....	231
Harmincötödik előadás.....	231

Ezék13:10-11	232
Ezék13:12.....	234
Ezék13:13.....	234
Ezék13:14.....	235
Ezék13:15.....	236
Ezék13:16.....	236
Ima.....	237
Harminchatodik előadás	237
Ezék13:17-18	237
Ezék13:19.....	240
Ezék13:20.....	242
Ima.....	243
Harminchetedik előadás	243
Ezék13:21	243
Ezék13:22-23	244
14. fejezet	248
Ezék14:1-3	248
Ezék14:4.....	249
Ezék14:5.....	250
Ima.....	250
Harmincnyolcadik előadás	251
Ezék14:6.....	251
Ezék14:7.....	251
Ezék14:8.....	253
Ezék14:9.....	254
Ima.....	256
Harminckilencedik előadás	257
Ezék14:10.....	257
Ezék14:11	258
Ezék14:12-13	260
Ezék14:14.....	261
Ima.....	263
Negyvenedik előadás.....	263
Ezék14:15-16	265
Ezék14:17-18	266
Ezék14:19-20	266
Ezék14:21-22	267
Ima.....	269
Negyvenegyedik előadás.....	269

Ezék14:23	269
15. fejezet	270
Ezék15:1-5	270
Ezék15:6.....	271
Ezék15:7-8	274
Ima.....	275
Negyvenkettedik előadás.....	276
16. fejezet	276
Ezék16:1-3	276
Ezék16:4-5	277
Ezék16:6.....	278
Ezék16:7.....	280
Ezék16:8.....	281
Ima.....	281
Negyvenharmadik előadás	282
Ezék16:9.....	282
Ezék16:10-13	283
Ezék16:14.....	285
Ezék16:15.....	286
Ezék16:16.....	287
Ima.....	288
Negyvennegyedik előadás.....	288
Ezék16:17.....	288
Ezék16:18-19	288
Ezék16:20.....	290
Ezék16:21.....	292
Ezék16:22.....	293
Ezék16:23-25	293
Ima.....	294
Negyvenötödik előadás	295
Ezék16:26.....	295
Ezék16:27.....	296
Ezék16:28.....	297
Ezék16:29.....	298
Ezék16:30.....	299
Ezék16:31.....	299
Ezék16:32.....	300
Ima.....	301
Negyvenhatodik előadás	301

Ezék16:33.....	301
Ezék16:34.....	302
Ezék16:35-37	302
Ezék16:38.....	304
Ezék16:39.....	304
Ezék16:40.....	305
Ezék16:41	306
Ezék16:42.....	306
Ima.....	307
Negyvenhetedik előadás.....	307
Ezék16:43.....	307
Ezék16:44-46	309
Ezék16:47.....	310
Ezék16:48.....	311
Ezék16:49.....	312
Ezék16:50.....	312
Ima.....	313
Negyvennyolcadik előadás.....	313
Ezék16:50.....	314
Ezék16:51	315
Ezék16:52.....	316
Ezék16:53.....	317
Ezék15:54.....	318
Ezék16:55.....	318
Ima.....	319
Negyvenkilencedik előadás.....	319
Ezék16:56-57	319
Ezék16:58.....	320
Ezék16:59.....	321
Ezék16:60.....	322
Ezék16:61	322
Ima.....	325
Ötvenedik előadás	325
Ezék16:62.....	325
Ezék16:63.....	326
17. fejezet	330
Ezs17:1-2.....	330
Ezék17:3-4	331

Ima.....	332
Ötvenegyedik előadás	332
Ezék17:5-6	332
Ezék17:7.....	333
Ezék17:8.....	333
Ezék17:9-10	334
Ezék17:11-16	335
Ima.....	337
Ötvenkettedik előadás	337
Ezék17:17.....	337
Ezék17:18.....	338
Ezék17:19.....	338
Ezék17:20.....	340
Ezék17:21.....	341
Ezék17:22.....	341
Ezék17:23.....	342
Ima.....	343
Ötvenharmadik előadás	343
Ezék17:24.....	344
18. fejezet	346
Ezék18:1-4	346
Ima.....	348
Ötvennegyedik előadás	349
Ezék18:5-9	349
Ima.....	354
Ötvenötödik előadás.....	354
Ezék18:10-13	355
Ezék18:14-17	356
Ima.....	360
Ötvenhatodik előadás	360
Ezék18:18-19	360
Ezék18:20.....	360
Ezék18:21-22	363
Ezék18:23.....	364
Ima.....	365
Ötvenhetedik előadás	365
Ezék18:24.....	365
Ezék18:25.....	367
Ezék18:26-28	369

Ezék18:29.....	370
Ezék18:30.....	370
Ima.....	371
Ötvennyolcadik előadás	371
Ezék18:31.....	371
Ezék18:32.....	372
19. fejezet	376
Ezék19:1-4	376
Ezék19:5.....	377
Ima.....	378
Ötvenkilencedik előadás	378
Ezék19:6.....	378
Ezék19:7.....	379
Ezék19:8.....	380
Ezék19:9.....	380
Ezék19:10-12	381
Ezék19:13.....	382
Ezék19:14.....	383
Ima.....	384
Hatvanadik előadás	384
20. fejezet	385
Ezék20:1	385
Ezék20:2-3	386
Ezék20:4.....	387
Ezék20:5-8	387
Ima.....	390
Hatvanegyedik előadás.....	390
Ezék20:9.....	391
Ezék20:10.....	392
Ezék20:11	393
Ezék20:12.....	394
Ima.....	396
Hatvankettedik előadás	396
Ezék20:13-14	397
Ezék20:15.....	398
Ezék20:16.....	399
Ezék20:17.....	400
Ezék20:18-19	400
Ezék20:20.....	401

Ima.....	403
Hatvanharmadik előadás	403
Ezék20:21-24	403
Ezék20:25.....	404
Ezék20:26.....	405
Ezék20:27-28	406
Ezék20:29.....	408
Ezék20:30.....	408
Ezék20:31.....	409
Ima.....	410
Hatvannegyedik előadás.....	410
Ezék20:32-33	410
Ezék20:34.....	411
Ezék20:35-36	412
Ezék20:37.....	413
Ezék20:38.....	414
Ezék20:39.....	414
Ima.....	415
Hatvanötödik előadás	415
Ezék20:40.....	416
Ezék20:41.....	417
Ezék20:42.....	418
Ezék20:43.....	419
Ezék20:44.....	420
Ima.....	421
Dicsőség Istennek.....	421

Ajánlás

A legnemesebb úrnak, aki nevezetes a kegyességéről és más keresztyén erényeiről,¹ D. Gaspar De Coligny-nak, Franciaország nagy admirálisának, Béza Tódortól, a genfi gyülekezet szolgálójától, aki egészséget és békességet kíván az Úrtól.

Noha biztos vagyok abban, legnemesebb uram, hogy ön sokkal nagyobb haszonnal szokta forgatni az Úr ama nagy és kiváló szolgálójának, Kálvin Jánosnak az egyéb írásait, s élvezni fogja ezt az utolsó hatyúdál-szerút is tőle. Mégsincs kétségem a felől, hogy ugyanazok az érzések fogják majd el az olvasás, mint engem az írás közben, nevezetesen, az ő neve hallatán a mostani fájdalom, melyet oly hevesen éreztünk a halálakor, ismét feltör majd a veszteségünk legsúlyosabb érzésével. S ez a fájdalom valóban azért jogosabb és szükségesebb, mert nem múlik el és nem is vehető el gyorsan tőlünk, ezért teljesen megengedhetőnek gondolom, ha belemerülünk.

Ami a viharokat illeti, melyeket az utóbbi években Isten egyháza szenvedett el, nos, senki sem lehet tudatlan azokat illetően, mivel az egész világot megrázták, így most használhatjuk a kifejezést: „A világ mely része nincsen tele a szenvedéseinkkel?”

De sokan nem kellően figyeltek fel arra, hogy miféle védők védték meg a vallásunkat.² Az Úr önt támasztotta a Gedeonokhoz és Sámsonokhoz hasonlóan, de nemcsak Németországban, hanem Angliában és Skóciában, majd később a legnagyobb hírű Conde hercege védnöksége alatt a mi Franciaországunkban is, aki mikor az ön élete veszedelemben forgott a különböző veszélyek miatt, elfordította egyes ellenfelek kardját a kegyesek nyakától. S valóban, az egyház fő ellenségei nem a test és a vér, mert ezek csak a testnek árthatnak. Ezért noha a valóságban ez Isten legkiválóbb ajándéka, s az ön dicsérete nagyon nagy még Isten angyalai előtt is, miután a legalkalmasabb pillanatban az ön hősiessége visszavert egy nagyon félelmetes támadást. Mégis, nagyon más ellenségekkel és nagyon más fegyverekkel kell háborúznunk, s most is küzdenünk. Ez a küzdelem pedig, noha látszatra nem annyira félelmetes, valójában mégis veszélyesebb, mivel Isten egész családjának a romlását foglalja magában. Én arról a lelki gonoszságról beszélek, mellyel a Sátán igyekszik megfertőzni a tanítást és megrontani az erkölcsöket. Ha pedig ezek elvesznek, akkor az egyház sem csak megsebesül, de mindenestől el is pusztul. Ennek a háborúnak a megvívásához kétségtelenül adottak azok a vezetők, akiket Isten jelölt ki az egyháza pásztorainak, tanítóinak és presbitereinek, hogy a tanítással, a meggyőzéssel, és imádkozással kormányozzák Isten Fiának királyságát, mert ezek azok a fegyverek, melyekkel az ellenséges seregeket le kell győzni. Ha egyedül a nevek alapján ítéli meg őket, akkor kellő számúnak találja majd, ha a valóság alapján, akkor csak keveseknek. Mégis, a korunkban sokan vannak olyanok, akik állhatatossága és munkája révén mi magunk vagyunk a gyümölcsök és az aratás. De hogy a világ méltatlan az ilyenekre, azt az a tény jelenti ki, hogy három év leforgása alatt a legalkalmatlanabb pillanatban veszítettük el a legjobbat és legbátrabbat. Valóban e hatalmas hősök közül, akik napjainkban oly bátran és sikeresen vitték véghez az Antikrisztus trónfosztását, már csak nagyon kevés túlélőt látunk, például Henry Bullingert, akit Isten jósága folytán nemrég elkerült a pestis, William Farrelt, a legyőzhetetlen erejű idős embert, és Peter Viretet, aki a mai napig folytatja sikerrel a küzdelmet a csata frontvonalában, a lyoni gyülekezetekben. Philip Melanchton volt az első, aki elesett ebben az utolsó mészárlásban, utána következett Mártír Péter, amikor visszatért a zürichi hivatalába a Poissy gyűlés után. Utána következett Wolfgang Musculus, majd Andrew Hyperius, mintha csak a csapásokat

¹ A francia változatban: „aki tükre és példaképe a kegyességnek”.

² A francia változatban: „De a gonoszság az, hogy kevesen vették észre, kik voltak azok, akik felvállalták a vallás védelmét”.

osztogató Istenség keze északról dél felé fordult volna. Melanchton Saxonyban halt ugyanis meg, Hyperius Hessében, a másik kettő pedig Svájcban. Ó jaj! micsoda nagy emberek voltak és mennyire szeretettek!

Mégis, amíg Kálvin János élt, mindezeket a csapásokat könnyebb volt elviselni, mert az a nagy ember, aki messze felette állt a többinek, amíg egészséges volt, az összes többi veszteséget, bármekkorák is voltak azok, könnyebbé tette. S íme, a bűneink őt is elragadták tőlünk a múlt évben, és senki sem képes felbecsülni az egyházat ért veszteséget, csak aki szemtanúi voltak az ő munkáságának. Hisz mi az, amit ne ért volna el az az ember? Kihez lehetne őt hasonlítani az összejöveteleken, a tanításban és az írásban? Ki volt nála rövidebb a tanításban, de mégis szilárdabb – boldogabb a nehézségek megoldásában, hevesebb a feddésben, édesebb a vigasztalásban, és korrektebb a tévedések cáfolatában? Tudom, hogy egyrészt ott vannak egyes epikureánusok, akik nevetnek azon, amit mondok (mert vajon nem gúnyolják a szolgát, ha gúnyolódnak a terhén?), másrészt vannak ostoba és bolond emberek, akik számára a tudatlanság a legnagyobb bölcsesség, ők pedig megvetik az általam mondottakat. Mégis tudom, hogy senki sincs Isten ravaszabb ellenségei között, aki csendben ne azt gondolná róla, amit én gondolok. Az Antikrisztus követőinek minden frakciója rendelkezik a maga támogatójával, akit dicsérnek, s nem teszik azt mások lenézése nélkül. De távol legyen tőlünk ez az ostoba és világi becsvágy! Nem dicsekszünk sem Kéfással, sem Pállal, sem Apollóssal. A mi kánaáni nyelvünk egy! Nekünk egy Urunk van, Akire esküszünk.

Mivel azonban ugyanabban a testben a tagoknak különféle hivatalaik vannak, többre tartjuk a szemeket a kezeknél és a lábaknál. Mivel pedig ekkora testben nagyon sok a szem, némelyeket hatékonyabbnak érzünk másoknál, de Istent dicsérjük és bámuljuk e test minden részében. Bár csak teljességgel Istenünké és Urunké lenne ez a dicséret, s aki pedig nem látja, hogy sajátos értelemben kell köszönetet mondanunk Kálvinért, annak nincs meg a józan esze! De mi célt szolgálnak ezek a megjegyzések? Azt az édességet rejtik ezek a mennyei javak, hogy egyedül a felidézéssel is a legpáratlanabb módon vannak a hasznunkra és övendeztetnek meg. Innen származik a példák haszna mindkét módon, mert nincs is más vége és célja a Szent Történelemnek, mint hogy ugyanúgy megérintsen az olvasásuk, mintha magukat az eseményeket szemlélnénk. Ezért abban a fájdalomban, aminek minden kegyes és jó embert le kell sújtania egy ilyen nagy ember halála miatt, s különösen azokat, akik naponta tettek szert majdnem hihetetlen haszonra a jelenlétének, a figyelemre méltó tanításának és csodálatos bölcsességének köszönhetően, főleg két dolognak kell bennünket vigasztalni. Az egyik az, hogy nem csekély mértékben támogatnak a legutóbbi és legszebb példái mind szóban, mind tettben, amíg mi magunk is, majd ha a vándorutunk véget ér, meg nem érkezünk majd ugyanabba a kikötőbe. A másik, hogy senki sem létezett soha az emlékezetünkben, akinek meg lett volna engedve, hogy a tanításának ilyen sok és ilyen alapos emlékművét hagyja hátra. Ha ugyanis Isten megengedte volna nekünk még egy-két évig ennek a hatalmas világosságnak az élvezetét, akkor nem látom, mi hiányozna mindkét Szövetség könyveinek tökéletes megértéséhez. A történelminek mondott könyvek közül Józsué, Jób és Salamon két könyve maradt, amit nem ékesített a kommentárjaival, jöllehet az értekezései Jób. Sámuel és a Királyok első könyvéről részben pótolják majd ezt a hiányosságot úgy, ahogyan az ajkairól elhangzottak. Ez a nagy ember ugyanis megkapta az Úrtól azt az ajándékot is, hogy nem beszélt másképp, mint ahogyan írt. A próféták közül teljes kommentárral ékesítette Ézsaiást, s az előadásai a többi prófétáról szabatosak, azokat a legnagyobb szorgalommal és hűséggel szerkesztette két, tudással és kegyességgel megáldott tanítványa: John Bude, a nagy Bude fia és Charles de Jonviller. Idő előtti halála azonban meggátolta őt abban, hogy befejezze Ezékielt, amit annál jobban kell siratnia az egyháznak, mivel ez a próféta az utolsóhoz közeledve a leghomályosabb az összes között, s nem tudom, támad-e majd valaha is valaki, aki befejezi az egy ilyen Apellész által elkezdett képet!

Úgy véljük, kevés okunk van a számadásra, amiért elhatároztuk, hogy szerkesszük ezt a befejezetlen munkát. Ha pedig valaki megkérdezi, hogy miért Önnek ajánlottam, és nem valaki másnak? arra nyíltan azt válaszolom, hogy ezért Kálvin a felelős azon az alapon, hogy mindenki maga dönt a saját magára vonatkozó dolgokról a tetszése szerint, én pedig a legigazságosabb és legfontosabb okokból tettem szándékosan ugyanazt, amit ő is akart.

Miért is ne értettem volna hát egyet az ítéletével, aki az ön távollétében bámulta és világosan észrevette mind a test, mind az elme ama meglepő tehetségeit, melyeknek és magam is szemtanúja voltam húsz hónap alatt, békében és háborúban egyaránt? De azt mondta a munkái előszavában, hogy Pál lábnyomaiban lépkedett, aki egyeseket név szerint üdvözlő leveleiben azzal a különleges céllal, hogy az egyház elé állíthasson egyes kiválasztott embereket, hogy a többiek szemlélhessék őket, s a példáik által igazi kegyességre és más erényekre buzduljanak fel. Ami pedig az önre vonatkozó ítéletét illeti, mennyi, és milyen bizonyosságokat kínálhatnánk fel, ha az ön szerénysége megengedné, hogy szemtől-szembe dicsérjük, s talán helyes lenne efféléket keresgélni, mintha kétséges dologról volna szó? De lesz majd más lehetőség, reményeim szerint alkalmasabb, amikor ezeket a dolgokat megbeszélhetjük.

Most viszont jobbnak látom, ha más dologgal foglalkozom, ami jobban tetszik önnek, egy felmagasztalt, ám mégis a legkevésbé becsvágyó embernek. Inkább teljes szorgalommal arra buzdítanám legnemesebb Uram, hogy tegye azt, amit már tesz és a legsikeresebben kezdett el – ne csak ezeket a szent dolgokat olvassa, hallgassa és elmélkedjen felettük, s használja valóságosan, hanem kezdje védeni és óvni a gyülekezeteket minden törvényes az ön méltóságával és elmebeli bátorságával összeegyeztethető eszközzel. Az ön, és valamennyi kegyes ember halálos ellenségei nem leplezik a tényt, hogy önt különösen azok veszik célba, akik úgy vélik, hogy ők maguk sem létezhetnek, ha a vallás fennmarad. De nem ismerem önt, ha pontosan ezek a veszélyek azok, melyek nem lenyugtatók, hanem inkább fokozzák a bátorságát. Saját maga is a leglátványosabban megéreztette és megtapasztalta Istennek az övéi védelmében megnyilvánuló gondoskodását. Az ön ártatlansága és becsületessége kellőképpen védelmezi önt minden vádaskodással szemben. Ön, mint bárki az ön rangján, rendelkezik azzal a belső és legyőzhetetlen védelemmel a keblében, amit a világi emberek ércfálnak neveznek – a jó lelkiismeretet értem alatta, melyre támaszkodva higgye el, könnyedén felülkerekedik majd minden nehézségen.

Ezekben a küzdelmekben semmi sem fogja önt annyira megerősíteni, mint a profetikai és a történelmi Írások összehasonlítása. Itt ugyanis nem a jövőbeli események hamis találgatásával van dolgunk úgy, ahogyan azt az emberiség szokta tenni a múltbeli események megfigyelésével. Itt nem kétséges tanácsokkal van dolgunk, nincsenek a másodlagos okok véletlenszerű egybeesése miatt elhomályosodott események, hanem itt mondhatni a Mindenható terveibe látunk bele. Itt szemléljük a valódi okokat, a kezdetet, a folyamatot, és minden változás végét, s ezek a változások is tisztán és világosan vannak kijelentve. Mert bár a prófétáknak megvannak a maguk rejtvényei, mégis, azok számára, akik gondosan összevetnek minden dolgot egymással és megismerkednek a próféták kifejezőmódjaival, minden olyan világossá válik, hogy látszólag felülről szemlélhetnek minden emberi dolgot, különösen mikor hűséges Vezetőnkre támaszkodnak, aki oly biztos úton vezethet az átjárhatatlan és hozzáférhetetlen helyeken. Nincs is semmi ok arra, hogy ezeket a dolgokat megvessék, mint már elterjedtetet, vagy elhanyagolják, mind réges-régen idejétmúlt dolgokat, amiknek manapság néhány bölcs ember véli. A próféták ugyanis nem kis és plebejus dolgokkal foglalkoznak, mint azt egyesek, ebben nem képzetek vélik, hanem a legnagyobb uralkodókkal kapcsolatosakkal, messze nagyobbakkal, mint manapság bármelyik: a nagy királyokkal és hercegekkel, a Seregek nagy Urával, Aki megítéli a legnagyobb államok fennmaradását és elpusztulását – ilyen ezeknek a könyveknek a tartalma. Azokban az időkben ugyanis a királyok, bár világiasak és istentelenek voltak, soha nem tették azt, amit ma sokan

tesznek, akik annyira szégyellnek tanácsot kérni Istennek a szolgálai keresztül elhangzott beszédétől, hogy a végtelenségig elhanyagolják azt. Emellett vádolni merészelik Isten hűségét szolgálóinak ambícióit, miközben azok a kötelességeiket teljesítik. Valóban soha nem létezett egyetlen nemzet sem, amint erről a szent és a világi története is bizonyítást tesz, aki fontos dolgokban úgy hoztak volna döntéseket, hogy előtte ne tanácskoztak volna Isten beszédének prófétaival. S miközben ezt mondom, azzal nem helyezem az Íge szolgálóit a királyok, vagy a hercegek, vagy egyéb magiszterek trónjaira, és nem akarom a becsvágyát sem szítani senkinek, hanem azt jelentem ki, ami tény, s amit maga a tapasztalat is megerősített utóbb, amint emlékszem, hogy ön, legnemesebb úr is idejében észlelt és ki is fejezte.

Végül, miközben mondok valamit az időkről, megvallom, a kinézetük változik, de ugyanaz az Úr, ugyanaz a gondviselés, ugyanaz a kegyelem az igazak számára, s ugyanaz a harag az istentelenek iránt. De ott vannak a fejlődés örök és változhatatlan, ezért szilárdabb törvényei,³ mint amiket magában a matematikában találunk, mert ha van valahol szilárdság és következetesség, minden Isten természetétől és akaratától függ. Ezeknek az alapelveknek a legtisztább kinyilatkoztatását nemcsak általánosságban, mintegy a törvényben találjuk meg, hanem konkrétan is a profetikus írásokban, ha csak összevetjük az elmúlt időket a sajátunkkal, és a napi vizsgálódásaink tárgyaival. Szeretne egy példát? Mindössze négy éve a Poissy Zsinaton a francia gyülekezetek a legnagyobb békességet és nyugalmat ígérték maguknak, s az ellenségeik azt sem tudták, mitévők legyenek. Isten embere azonban, aki abban az időben tartotta az előadásait Dániel könyvéről ezeknek a gyülekezeteknek, ezekben a szavakban tört ki: „Ám ha még tovább kell harcolnunk (mert hirdetem nektek, hogy keményebb harcok várnak rátok, mint képzelnétek), bármiféle őrjöngő dühvel támadjanak is az istentelenek, ami magát a mélységet rázza fel, emlékezzetek, hogy a ti utatokat a nemzetség mennyei Mestere rendelte el, akinek a törvényeit még nagyobb jókedvvel kell betartanotok, mert Ő tart fenn benneteket az erejével mindvégig.” Azt, hogy ezt a valódi prófétaság lelkével mondta, miközben a többség az ellenkezőjét várta, a rögtön ezt követő megszámlálhatatlan nehézség bizonyítja, melyeknek még egyelőre nem látszik a vége. Azt kérdezi, honnan jött ez a jövődőlés? Természetesen nem az asztrológia legmegtévesztőbb és világi jóslásából, melynek minden használója meg van ítélve Isten Ígében, hanem pontosan azokból a prófétai könyvekből, melyeket akkortájt magyarázott. Mivel tehát ugyanazokat a gonoszságokat látta eluralkodni Franciaországban, melyek alapján Isten a legsúlyosabban szokta ostromozni a népet, s jogos büntetésekkel szokott bosszút állni ellenségein, miért ne hirdette volna, hogy ugyanazok a csapások jönnek a bűneiket meg nem bánók fejére?

Hasonlóképpen látta előre és jövődölte meg Luther a legutóbbi mészárlásokat Németországban az Isten Ígének megvetése miatt, s szeretném, ha jobban meglátta volna ezek fő okait. Így most, napjainkban sem nehéz észrevenni, hogy Franciaország-szerre, de különöse azok között, akiknek minderről többet kellene tudniuk, nemcsak a notórius babonáságokat és a nyilvánvaló bálványimádást védelmezik, de még a nyílt epikureanizmust és a korábban soha nem hallott szörnyű istenkáromlásokat is tűri minden ember, hallván azokat és nevetve azokon, mivel végül nem maradt hely az igazság és az egyenlőség számára, a rendeleteket és a törvényeket pedig hiába hozzák. Ki hát oly vak, hogy ne látná a szörnyű büntetéseket, melyek e bűnök szerzőinek és védelmezőinek feje, sőt talán az egész királyság felett függenek? S ebben az esetben szeretnék hamis próféta lenni! Mert biztos, hogy az ég és a föld elmúlnak, de Isten nem engedi meg ezeket a dolgokat megbosszulatlanul – melyek még a törököket is elborzasztanak! – s minél tovább késik ezek büntetése, annál súlyosabbak lesznek, amikor majd eljön az idejük. Tudom, hogy egyesek majd gúnyolják ezeket a dolgokat úgy, ahogyan magát Noét is gúnyolták, mások pedig majd hevesen vádolják,

³ ἀποδείξων, alapelvek. A franciában egyszerűen „maximes”, ami nem elég erős. Az összehasonlítás a matematikával kiváló és matematika kifejezésre utal.

ahogyan Jeremiást is a civakodás emberének tekintették. Mindazonáltal Isten igazsága szilárdan megáll.

Azért imádkozom Istenhez, legnemesebb Uram, hogy ruházza fel a király öfenségét minden szent erénnyel, ami miután részben már megtörtént minden jó reménységgel és szándékkal folytatódhasson. Azután azért imádkozom Istenhez, hogy sok önhöz, és néhány más emberhez hasonló tanácsost adjon neki, akik – hízeltés nélkül mondom – fel vannak ruházva az Ő Lelke szent bölcsességével, s a kegyesség és az igazság iránti buzgalommal, ami a királyi fenség jele, s akikkel oly sok hiba komolyan kijavítható, s a szent és igazságos kormányzás sikerrel megalapítható Isten szent Ígéje és a királyi fenség tekintélye által. Végül imádkozom, hogy Isten sikerrel szilárdítsa és őrizze meg önt a valóban keresztyén feleségével és gyermekeivel egyetemben, valamint a legnemesebb testvéreit és családjaikat, végül a kegyesek minden gyülekezetét, akik Isten és a király után Conde legkiválóbb hercegére néznek, akiről remélem, hogy újabb lehetőség nyílik beszélni, valamint önről, és a többi kegyes és vallásos nemességről is, Franciaország-szerte.

Genf, 1565. január 18.

Béza Tódor

Charles de Jonviller levele

Minden igazán keresztyén olvasónak egészséget!

Noha a leműveltebb és hűségesebb pásztor, Béza Tódor az ő páratlan ügyességével és szívélyes viselkedésével látszólag semmit sem hagyott ki ezeknek az előadásoknak a legnemesebb hősnek és a frankok nagy admirálisának szóló Ajánlásából, mégis, akik figyelmesen átolvassák a megjegyzéseimet, és nyílt elmével tekintenek azokra, nem fogják feleslegesnek ítélni a néhány észrevételemet, hanem bízom abban, hogy inkább hálások és hasznosak lesznek minden kegyes számára. S először is nincs arra szó, mennyire komoly veszteséget szenvedett el Isten egyháza azzal, hogy ebből az életből az örök nyugalomba lett elszólítva az a nagyhírű és valóban isteni ember, a mi szülők, Kálvin János, akár életének örökös állhatatosságára tekintünk, akár a figyelemre méltó tanítására, kombinálva fennkölt kegyességével. Hisz ki múlta volna őt felül erkölcsi szentségében, bámulatos kedvességében, töretlen nagylelkűségében, páratlan tűrőképességében, sőt a legnagyobb erkölcsi tisztaságban? Ami pedig a csodálatos műveltségét illeti, az ő számtalan írásai világos bizonyosságot tesznek erről: ezek közül egyeseket már közreadtunk, a többit, ha Isten is úgy akarja, hamarosan közreadunk a kegyesek nyilvánvaló javára. Sok műve ugyanis úgy maradt fenn, ahogyan az előadásaiból lejegyezték azokat, vagy ahogyan a barátai megőrizték azokat. Mint például a levelei, melyek mind franciául, mind latinul elküldettek az emberek minden csoportjának, amiből nagyon világos, milyen éles és szellemes elmével volt megáldva, s milyen világos és józan értékítéletet kapott ajándékba. De nem mondok itt többet ebben a témában, nehogy úgy tűnjön, hogy nem idevaló dolgokkal időzök. Elég lesz pusztán néhány dologra kitérni, melyek főleg ezekre az előadásokra vonatkoznak.

1563. január 20-án Kálvin János elkezdte magyarázni Ezékiel könyvét a nyilvános iskolában, s bár folytonosan különböző súlyos betegségek gyötörték, így gyakran vállra emelve, vagy lóháton vitték őt a kötelezettségeinek ellátására a hanyatló egészségéből fakadó gyengesége miatt, a betegségeinek hevessége mégsem gátolta őt a prédikálás és az előadás feladatainak ellátásában. Végül úgy a következő év február elsejére eljutott négy igeverset leszámítva a huszadik fejezet végéig, majd kénytelen volt otthon maradni, és mindvégig majdnem állandóan az ágyat nyomta. Közben, az egész betegsége alatt állandóan elmélkedett, vagy diktált, vagy írt, így az állandó otthonlét során, noha rendkívül megromlott az egészsége, mégis hihetetlenül sokat munkálkodott. Más dolgok mellett szorgalmasan átnézte ezen előadások nagy részét, amint az nyilvánvaló a saját kezűleg javított másolatból, amit én gondosan megőriztem a többivel együtt. Ám valamennyien a legőszintebben sajnálhatjuk, hogy a halál megakadályozta abban, hogy befejezze a kommentárjait Ezékiel könyvéről, hiszen minden kegyes ember tudja, hogy a könyv további részei is rendkívül szükségesek Isten egyházának. Mennyire kívánatos hát, hogy ezeket egy ilyen ember magyarázza! S hogy ezt a veszteséget valamilyen mértékben orvosoljuk, tisztelvén néhány befolyásos és tanult ember kívánságát, miszerint jobb lesz végre kiadni ezeket az előadásokat, semmint még tovább tartogatni, mivel oly hasznosak lesznek minden kegyes számára, a szeretett testvérem, John Buds és jómagam szívesen felvállaltuk a feladatot, az ő értékítéletükre támaszkodva. Nem takarékoskodtunk sem a költségekkel, sem a fáradozással, sem a munkával az előadások lehető leggyorsabb kiadása érdekében, s ha Isten is úgy akarja, hamarosan gondoskodunk a francia fordításról is a népünk javára, ahogyan a Jeremiásról szól előadások általunk elkészített francia változata, amit kilenc hónappal ez előtt adtunk nyomdába. Így, ha nem tévedek, a latinul nem beszélő népünk számára nagy haszonnal jár majd. S nehogy bármi kimaradjon ebből a latin változatból, bármilyen sajtóhibát vettünk észre a nyomtatásban, azt a végén megemlítettük. Mivel pedig ebben a könyvben oly nagy kincs rejlik, egy nagyon bőséges tárgymutatót tett hozzá egy tanult ember, aminek a segítségével ezek a

kimeríthetetlen gazdagságok azonnal, minden nehézség nélkül hozzáférhetőkké válnak. S még egy további tárgymutatót is hozzátettünk a Szentírás ama helyeiről, melyeket idéz és magyaráz.

Ezen utolsó előadások szerkesztésénél ugyanazt a munkát, szorgalmat és hűséget mutattuk, mint a korábbi kiadásoknál. Nem szükséges, hogy tovább magyarázzam, amit már korábban kellő világossággal elmagyaráztam, ami a módszert illeti, amellyel megőriztük, amit Kálvin rögtönzött előadásaiból kaptunk. Az marad hát vissza, legkiválóbb olvasóink, hogy most élvezzék ennek a nagy embernek az unkáit, és ismerjék el, bármi gyümölcsöt kapnak, a nagy és jó Istentől származónak, s Neki adjanak szívből jövő, örök hálát. Saját maguk jobban és biztosabban fogják megítélni a hasznát, amit a figyelmes átolvasásából húznak, mintsem én képes lennék sok szóval kifejezni. Búcsúzom tehát, és mindig az legyen a szemünk előtt, hogy minden tanulmányuk Isten dicsőségét szolgálja.

Charles de Jonviller

Genf, 1565, január 18.

(1565. augusztus 1. – a francia fordítás dátuma)

1. fejezet

Első előadás

Ezékiel maga magyarázza meg a könyve legelején, milyen időszakban látta el a prófétai hivatalt, s ettől függ érvelésének ismerete. Amíg ugyanis meg nem értjük, miképpen kavarta őt fel Isten, addig csak nehezen lépünk be a lelkületébe, és képtelenek leszünk bármiféle igazi gyümölcsöt nyerni a tanításából. Szükséges tehát ezzel kezdenünk, nevezetesen *a próféciájának idejével*, mert ezt mondja:

Ezék1:1-2

1. És lőn a harminczadik esztendőben, a negyedik hónapban, a hónap ötödikén, mikor én a foglyok közt a Kébár folyó mellett voltam: megnyilatkozának az egek, és láték isteni látásokat.

2. A hónap ötödikén (ez az ötödik esztendeje Jojákin király fogságba vitelének).

Látjuk, hogy a próféta az elhívást a tanítói hivatalra az ötödik évben kapta az után, hogy Jojákin önként megadta magát Babilon királyának (2Kir24:15), s fogságba vitetett az anyjával együtt, mert azt mondja, hogy ez „a harmincadik esztendőben” volt. A kommentátorok nagyobbik része a kaldeus parafrázisíró követi, és úgy értik, hogy törvénykönyv megtalálásának dátumától számol. Teljesen világos, hogy ez Jósias király uralkodásának tizenharmadik esztendeje volt, de az én számításaim alapján nem csatlakozom azok véleményéhez, akik elfogadják ezt a dátumot. Ez „a harmincadik esztendőben” kifejezés ugyanis akkor túlfutott homályosnak és erőltetettnek fog tűnni. Sehol nem olvassuk, hogy a későbbi írók ezt a dátumot mérceként fogadták volna el. Emellett az sem kétséges, hogy a zsidók között a szokásos módszer az volt, amikor a jubileumi évtől kiindulva számoltak. Nekem tehát nincs kétségem afelől, hogy ez a *harmincadik esztendő* a jubileumi évtől számítandó. S nem is új a véleményem, mert Jeremiás is említi, bár teljesen el is veti, igaz, teljes mértékben az ellentétes vélemény tévesztette meg. Mivel azonban biztos, hogy a zsidók ezt a számítási módszert használták és a *Jobel*, azaz a jubileum kezdetétől fogva számoltak, ez magyarázza meg a legjobban a *harmincadik esztendőt*. Ha bárki ennek azt veti ellenébe, hogy nem olvassuk, hogy Jósias királynak ez a tizenharmadik esztendeje volt a megszokott év, amikor mindenki visszatért a saját földjére (3Móz25), szabadság adatott a rabszolgáknak, és az egész nép teljes helyreállítása ment végbe, a válasz könnyű. Jóllehet nem lehetünk biztosak abban, melyik évre esett a *Jobel*, elegendő csak ehhez az évhez kapcsolni a jubileumot, mivel a zsidók szokás szerint ettől az eseménytől kezdve számlálták az éveiket. Ahogyan a görögöknek megvoltak a maguk olimpiái, a rómaiaknak pedig a Consuljaik, s azoktól számították az évkönyveiket, úgy szokták a héberek a *Jobel* évével kezdeni, amikor az éveiket számlálgatták a következő helyreállításig, amit az imént említettem. Valószínű tehát, hogy ez a jubileum éve volt, valószínű tehát, hogy *maga volt a jubileum*. Azt olvassuk ugyanis, hogy Jósias olyan fenséges pompával és ragyogással ünnepelt, amelyet nem láttak Sámuel kora óta (2Kron35:18). Az elképzelés, ami a legjobban magyarázza ezt, nem az, hogy minden húsvétot ekkora pompával ünnepelt, hanem hogy sajátos oka volt erre, amikor az emberek visszakapták a saját tulajdonukat, a rabszolgák pedig felszabadultak. Mivel tehát ez volt a jubileum, a kegyes király felindult arra, hogy sokkal nagyobb csillogással ünnepelje a húsvétot, mint rendszerint – olyannal, ami még Dávidot és Salamont is túlhaladta. Amellett noha még tizenhárom évig uralkodott ezt követően, sehol nem olvassuk, hogy bármely húsvétot említésre méltó ragyogással ünnepelte volna. Nem kételkedünk az évenkénti

ünneplésben, mivel ez szokás volt (2Kir23:23). Ebből arra következtetünk, hogy az előttünk levő ünnepség rendkívüli, a *Jobel* esztendeje volt. S bár nincs szó róla a Szentírásban, számunkra elegendő az, hogy a próféta népszokásnak megfelelően számolta az esztendőket. Azt mondja ugyanis, hogy ez volt „az ötödik esztendeje Jojakin király fogságba vitelének”, akit Jehojakinnak is neveznek. Jehojakin ugyanis Jósiaszt követte és tizenegy évig uralkodott. A tizenhárom év, ami megmarad Jósias uralkodásából, plusz ez a tizenegy összesen huszonnégy (2Kir23:36). „Utóda”, Jehojakim, azonnal Nabukodonozor fogságába esett, és az uralkodása kezdetén fogságba vitetett, s csak három hónapot uralkodott (2Kir24:8). Ezt követően az utolsó király, Sedékiás jutott hatalomra Babilon királyának akaratából. Látjuk tehát, hogy kilenc év adódik, s ha ehhez hozzátesszük Jehojakin uralkodásának terjedelmét, s akkor többé nem kétséges, hogy a „harmincadik esztendő” számítása Jósias király tizennyolcadik esztendjétől számít. Igaz, hogy Isten törvényét ebben az évben találták meg (2Kron34:14), de a próféta itt igazodik az elfogadott szabályhoz és szokáshoz. Most viszont rá kell térnünk Isten szándékára Ezékiel kijelölésével a saját prófétájául. Harmincöt éven át kiáltozott hangosan Jeremiás, de csekély haszonnal. Miután tehát Jeremiás próféta annyira elfoglalt volt, Isten egy segéderőt kívánt biztosítani mellé. Nem csekély megkönnyebbülés volt az, amikor Jeremiás Jeruzsálemben tudatára ébredt annak, hogy a Szentlélek bár más ajakkal, de vele összhangban beszél. Ezzel ugyanis az ő igazságát erősítette meg. Jósias tizenharmadik esztendjében vállalta fel Jeremiás a prófétai hivatalt (Jer1:2), így tizennyolc maradt. Adjuk hozzá Jehojakin tizenegy esztendjét, így mindösszesen huszonkilencet kapunk. Majd tegyük hozzá még egyet és még ötöt, s megkapjuk a harmincöt esztendőt. Ez volt tehát a súlyos hivatala, hogy harmincöt éven át kiabáljon a süketeknek, sőt bolondoknak. Isten tehát, hogy támogassa a szolgáját, segítőt adott mellé, akinek ugyanazokat kell tanítani Babilonban, amit Jeremiás nem szűnt meg hirdetni Jeruzsálemben. Ő nemcsak a foglyok számára volt hasznos, hanem a nép többi része számára is, akik ottmaradtak a földön és a városban. Ami a foglyokat illette, ez a megerősítés szükséges volt a számukra, mert voltak hamis prófétáik, amint azt tudjuk a Jer29:21-ből: Akháb a Kolája fia, és Sedékiás a Mahásiás fia. Ők gögösen azzal dicsekedtek, hogy felruháztattak a kijelentés Lelkével. Csodákat ígértek a népnek, gúnyolták azok puhaságát, akik elhagyták az országukat, azt mondták, hogy készek a végsőig harcolni, és inkább az életüket is kockára teszik, semhogy önként feladják az isteni ígéret örökségét. Így sértegették a foglyokat. Aztán ott volt a nehelámiti Semája (Jer29:24), aki Sofóniás főpaprak írt levelet, és megfeddte, amiért gondatlan és hanyag volt abban, hogy nem büntette meg súlyosan Jeremiást, mint csalót és fanatikust, aki hamisan tört a prófétai hivatalra. Mivel tehát az ördögnek megvoltak ott a maga dolgos ügynökei, Isten ide helyezte a prófétáját, s ebből látjuk, mennyire hasznos, sőt mennyire szükséges volt, hogy Ezékiel ellássa ott a prófétai hivatalt. De a tanításának segítsége sokkal messzebbre is terjedt, mert a jeruzsálemiek kénytelenek voltak odafigyelni azokra a próféciaakra, melyeket Ezékiel mondott Káldeában. Mikor látták, hogy a próféciai egyeznek Jeremiás próféciaival, szükségszerűen legalább az egyezés miértjét tudakolták. Nem természetes ugyanis, hogy az egyik próféta Jeruzsálemben, a másik Káldeában úgy mondják el ezeket a próféciaikat, mintha két énekes egy hangnemben egyesítenék a hangjukat, egymással összhangban. Egyetlen melódiát sem lehet tökéletesebbnek elképzelni, mint ami Isten két szolgája között jön létre. Most már látjuk, mint mond a prófétánk „az évekről”. *A harminczadik esztendőben, aztán a negyedik hónapban, majd a hónap ötödikén... a foglyok közt a Kébár folyó mellett voltam.*

Mielőtt továbbmennék, röviden kitérek a témákra, melyekről Ezékiel értekezik. Mindenben ugyanazt mondja, mint Jeremiás, azzal a sajátossággal, hogy az utolsó mészárlást hirdeti a nép ellen, mivel nem szűntek meg bünt bűnre halmozni, s ezzel egyre jobban és jobban kihívták maguk ellen Isten bosszúját. Fenyegeti tehát őket, és nem is csak egyszer, mivel akkora volt a nép keménysége, hogy nem volt elegendő Isten fenyegetéseit háromszor-négyszer elmondani, amíg folytonosan nem sulykolta azt beléjük. Ugyanakkor azonban

megmutatja az okokat is, amiért Isten ilyen súlyos büntetést szándékozott kiszabni a népre: nevezetesen mert megannyi babonaságtól szennyeződtek be, mert álnokok, kapzsiak, kegyetlenek és fosztogatók voltak, átadták magukat a luxusnak és megromlottak a vágyaktól. Mindezeket a dolgokat összeszedi a prófétánk, hogy megmutathassa: Isten bosszúállása nem túl súlyos, mivel a nép lesüllyedt az istentelenség és a gonoszság gödrének legmélyére. Egyben mind itt, mind ott megízleltette velük valamilyen mértékben Isten kegyelmét. Minden fenyegetés hiábavaló ugyanis, ha a jóindulat valamiféle ígérését is nem mutatják fel mellettük. Sőt, Isten bosszúja, amint megmutatkozik, az embereket a kétségbeesésbe kergeti, a kétségbeesés pedig homlokegyenest az örületbe űzi őket. Amint ugyanis bárki meglátja Isten haragját, szükségszerűen felkavarodik, majd mint egy dühöngő vadállat, magával Istennel vív háborút. Emiatt mondtam, hogy minden fenyegetés hiábavaló Isten kegyelmének megízlése nélkül. A próféták soha nem más céllal vitatkoznak az emberekkel, mint azért, hogy bűnbánatra indítsák őket, amit soha nem lennének képesek elérni, ha Isten nem lenne összebékíthető azokkal, akik elidegenedtek Tőle. Ez tehát az ok, amiért a prófétánk Jeremiáshoz hasonlóan a népet feddve a keménységüket enyhíti az ígéretek közbeiktatásával. Prófétál a pogány nemzetek ellen is ugyanúgy, mint Jeremiás, s különösen az ammoniták, a moabiták, a tírusiak, az egyiptomiak és az asszírok ellen (Jeremiás 26-29). A tizennegyedik fejezettől kezdve azonban teljesebben és terjengősebben értekezik a templom és a város helyreállításáról. Ott kétségtelenül azt jelenti be, hogy a nép új állama jön majd létre, melyben egyrészt a királyi hatalom ismét felvirágozik majd, másrészt a papság is visszanyeri régi kiválóságát. A könyv végén pedig feltárja Isten páratlan jótéteményét, amiben a hetven év leteltével reménykedhettek. Itt hasznos megemlékezni arról, amit Jeremiásnál már láttunk (Jer28): miközben a hamis próféták azt ígérték a népnek, hogy három-öt év múlva hazatérhetnek, az igazi próféták megjövendölték, hogy valójában mi fog történni. A nép majd türelemmel alávetni magát Istennek, s az idő hosszúsága nem szakíthatja meg a nyugodt behódolásukat az Ő jogos feddéseinek.

Miután most már értjük, miről beszél a prófétánk, s micsoda a tanításának tendenciája és szubsztanciája, rátérek a szövegre. Ez mondja: *mikor én a foglyok közt... voltam*. Miközben egyesek ügyesen magyarázzák a próféta szavait, közben azt gondolják, hogy ő valójában nem volt a foglyok között, hanem ez egy látomásra vonatkozik, mintha mikor a „között” szót használja, az azt jelentené, hogy az egész nép gyülekezetében volt. A célja azonban nagyon más, mert amikor a fenti kifejezést használja, azzal azt akarja megmutatni, hogy a többiekkel együtt ő is száműzetésben volt, ám a próféta lelke mégis megadatott neki azon a beszennyezett földön. Ezért „a foglyok között”, vagy „a foglyok közt” nem gyülekezetet jelent, hanem egyszerűen csak azt meséli el, hogy jóllehet a próféta nagyon mesze volt a Szentföldtől, Isten keze mégis elérte őt ott is, hogy ott is kitűnhessen a próféta ajándékával. Ez cáfolja azok ostobaságát, akik tagadják, hogy a prófétánk rendelkezett volna a kijelentés bármiféle lelkével, mielőtt fogságba ment volna. S nem tévedés, vagy tudatlanság, hanem szándékos ostobaság miatt tévelyegnek, mert a zsidók számára semmi sem tűnt olyan gonosz dolognak, min annak elképzelése, hogy Isten uralkodik a szent földön túl is. Mára valóban megkeményedtek, mert szétszórattak az egész világra, és minden területre, de mégis sokat megtartottak az ókori gőgjükből. Mikor azonban bármiféle reménység mutatkozott a visszatérésre, ez a megszenteltség különösen tűrhetetlennek tűnt a számukra, miszerint Isten igazsága nemcsak a szent földön, s különösen a templomban, de máshol is felragyoghat. A próféta tehát megmutatja, hogy akkor kapott elhívást a tanítói hivatalra, amikor a foglyok között tartózkodott, s azok egyike volt. Isten felbecsülhetetlen jósága mutatkozik meg ebben, mivel a prófétát mondhatni a mélységből hívta el. Babilon ugyanis rettentő mélység volt, s innen emelkedett ki Isten Lelke a saját eszközével, azaz hozta elő ezt az embert, akinek egyrészt az Ő bosszúja, másrészt az Ő jóindulata szolgálójának és hírnökének kellett lennie. Látjuk tehát, milyen csodálatos módon hozott elő Isten világosságot a sötétségből, amikor a

próféta megkapta az elhívását a hivatalára a száműzetésben. Közben pedig, noha a tanításának hasznára kellett volna válnia a még mindig ebben az országban maradt zsidók számára is, Isten mégis azt akarta, hogy ne térjenek vissza hozzá a gyalázatuk valamiféle jele nélkül. Miután ugyanis megvetették a próféciaikat, melyek otthon, a templomban, a szentélyben és a Sion hegyén hangzottak el, ezeknek a prófeciáknak most az átkozott földről, és attól a mestertől kellett elhangzaniuk, aki, amint említettem, belesüllyedt abba a feneketlen mélységbe. Látjuk tehát, hogy Isten a tanításainak az általuk történt istentelen megvetését büntette meg úgy, hogy gyalázatra is adta őket. Ézsaiás ugyanis hosszú időn át látta el a prófétai hivatalát, majd következett Jeremiás, ám a nép pont ugyanolyan maradt, mint annakelőtte. Mivel a zsidók pont azt a forrást vetették meg, ahonnan a prófécia szabadon áradt, Isten Káldeában támasztott egy prófétát. Íme, most már látjuk a mondat teljes jelentését.

Azt mondja: „a Kébár folyó mellett”, amit sokan az Eufráteszre értenek, de ennek nem adják meg az okát, hacsak azt nem hogy nem találnak semmi más ünnepezt folyót abban az országban. A Tigris ugyanis elveszíti a nevét, miután beleömlik az Eufráteszbe, s ezen az alapon gondolják azt, hogy az Eufráteszt nevezték Kébárnak. Mi azonban nem ismerjük azokat a területeket ahova a prófétát száműzték: talán Mezopotámia volt, vagy más, Káldeán túli terület, s miután az Eufrátesznek nagyon sok mellékfolyója volt, valószínű, hogy mindegyiknek megvolt a maga neve. Mivel azonban minden bizonytalan, én inkább bizonytalanságban hagyom a dolgot. S miután a próféta a folyóparton kapta a látomást, egyesek úgy érvelnek ebből kiindulva, hogy ott a vizek mondhatni a kijelentésre voltak szánva, s a prófétának szükségszerűen fel kellett emelkednie a föld fölé, tehát a víz alkalmas a kijelentésre. Egyesek összekötik ezt a szertartásos mosakodással, és úgy vélik, hogy ez a keresztség előképe. Én azonban figyelmen kívül hagyom ezeket az elmésségeket, melyek maguktól is szertefoszlának, s nagyon szándékosan teszem ezt, mert ezen a módon a Szentírás elveszítené minden szilárdságát, amibe belenyugodhatunk. Egyesek például így csüri-csavarják ezt a szakaszt: „Babilon folyóvizeinél, ott ültünk és sírtunk” (Zsolt137:1), mintha a nép a folyópartra járt volna imádkozni és az Istent tisztelni, pedig itt csak annak az országnak a helyzete van megemlítve, mint amit sok folyó öntözött, amint az imént mondtam.

Azt mondja: „megnyilatkoznak az egek, és láték isteni látásokat”. Isten nem úgy nyitja meg az egeit, mintha azok valóságosan megnyílnának, hanem amikor elvesz minden akadályt és engedi, hogy a kegyesek szemei még az Ő mennyei dicsőségét is megláthassák. Hiszen ha az egek még ezerszer meg is repednének, akkor is micsoda hatalmas fényességének kellene lennie ahhoz, hogy megközelítse Isten dicsőségét? A Nap kicsinyek tűnik a számunkra, mégis, sokszorta nagyobb a Földnél. Aztán ott a többi bolygó, a Holdat leszámítva, melyek mindegyike olyan, mint aprócska szikra, s így vannak a csillagok is. Mivel tehát maga a világosság is elsötétedik, még mielőtt a pillantásunk ennyire messze hatol, miképpen érhetné hát utol a látásunk Isten felfoghatatlan dicsőségét? Ebből következik tehát, hogy amikor Isten megnyitja a mennyet, akkor új látást is ad a szolgáinak a gyengeségüket támogatva, hogy ne csak a közvetlen teret, vagy annak tized, esetleg századrészét lássák. Így amikor István látta a mennyet megnyílni, (Csel7:56), akkor a szemei kétségtelenül a látás olyan rendkívüli erejével lettek felruházva, ami messze meghaladta az ember látóképességét. Így nyílt meg az ég Krisztus megkeresztelkedésekor is (Mt3:16), azaz Isten úgy engedte ezt meglátni Keresztelő Jánosnak, mintha a felhők fölé emelkedett volna. Ebben az értelemben használja a próféta a „megnyilatkoznak az egek” szavakat, majd hozzáteszi: „és láték isteni látásokat”. Egyesek úgy vélik, hogy ez a legkiválóbb látomásokat jelenti, mivel bármi kiválót a Szentírás isteninek nevez, ahogyan a fenséges hegyeket és fákat Isten hegyeinek és fáinak mondja. Ez azonban túl egyhangúnak látszik. Nekem kétségem sincs a felől, hogy a prófétai ihletet nevezi „istenti látásoknak”, s így vallja meg, hogy őt Isten küldte, mert mondhatni minden emberi gyengeséget félretett, amikor Isten rábízta a tanítói hivatalát. S nem kell csodálkoznunk, hogy ezt a kifejezést használja, mert hihetetlen dolognak tűnt, hogy

Káldeából származhasson bármiféle próféta. Nátánél azt kérdezte, hogy származhat-e bármi jó Názárethből, pedig Názáret a Szentföldön volt. Miképpen lehetett volna hát meggyőzni a zsidókat arról, hogy a mennyei tanítás fénye felragyoghat Káldeában is, s Isten kegyelméről bármiféle bizonyágtétel származhat onnan? Vagy, hogy Isten ennek a prófétának a szájával hajtotta végre az ítéletet? Ezt soha nem hitték volna el, hacsak Isten elhívása nem lett volna megjelölve valami jeles és különleges módon. Mivel tehát, teszi hozzá *ez az ötödik esztendeje Jojákin* (vagy Jekóniás, vagy Jehániás) *király fogságba vitelének*, ebből világos, hogy pontosan ezekkel a szavakkal feddi meg a nép makacsságát. Mikor ugyanis Isten súlyos csapásokkal sújt minket, akkor először nagyon felzúdulunk, de aztán fokozatosan szükségyszerűen engedelmessé válunk. Mivel azonban a nép önfejtése nem tört meg ez alatt az öt év alatt, ebből arra következtetünk, hogy kitartottak az Isten elleni lázadásukban. De a Jeruzsálemben maradottakat sem kíméli, mert azok a maguk érdemének tulajdonították, hogy nem mentek a fogságba a testvéreikkel, hanem megvetették azokat, amint ezt oly sokszor látjuk Jeremiásnál. Miután tehát az otthon maradottak a maguk kedvét keresték és úgy vélték, hogy az ő sorsuk a legjobb, a próféta itt azért említi meg az időt, mert az szükségesnek bizonyult a vadságuk enyhítéséhez. Miután pedig ellenálltak Jeremiásnak, szükség volt a második kalapács használatára, hogy teljességgel darabokra törjenek. Ezért beszél *Jojákin király fogságba vitelének ötödik esztendejéről*.

Ezék1:3

3. Valójában lőn az Úrnak beszéde Ezékiel paphoz, a Búzi fiához a Káldeusok földén, a Kébár folyó mellett, és lőn ott rajta az Úrnak keze.

Nem a kopulát ismétli, amit az első igevers elejére tett, s talán csodálkozunk, miért kell a könyvnek kopulával kezdődni. Mikor ugyanis azt mondja, hogy „És lőn”, az olybá tűnhet, mintha lett volna valami még előtte, de nem látszik helyesnek, ha semmi sem előzi azt meg. Ez azonban valószínűleg egy homályos ellentét akar lenni a Jeruzsálemben, a sajátos és eredeti székhelyükön oly hosszú idő át virágzó próféciaik, valamint a Káldeában keletkezettek között. A ו, *vav* kötőszót ugyanis gyakorta használták a ג, *gam*, kötőszó, „sőt” jelentésével. A kifejezés értelme tehát az, hogy miután Isten a kifáradásig gyakoroltatta a szolgáit, hiszen sok próféta Jeruzsálemben látta el a kötelességét, most végül Káldeában szólal meg. Azt mondja tehát, hogy hozzá *lőn az Úrnak beszéde*. Nem tudom, egyesek miért képzelik azt, hogy itt Jeremiást nevezi „Búzi”-nak, hacsak azért nem, mert a zsidók ostoba meggyőződése az volt, hogy egy próféta *atyja* soha nincs megemlítve, hacsak nem volt ő maga is próféta. A tudatlanságuk más alkalommal is bebizonyosodik, itt pedig szégyenteljes a kíváncsiságuk, mert *Búzit* prófétának tartják: mivel azonban senki mást nem ismernek, Jeremiás mellett kötnek ki. Mintha valószínű lenne, hogy amikor az apát Jeruzsálemben hagyták, a fiú száműzetésben volt. Ez azonban teljességgel csak feltételezés. Mivel azonban pap volt, ezért mondja *a Búzi fiának*. A prófétáknak rendelkeznie kellett valamekkora hírnévvel, mert ha a plebejus homályban lett volna, aligha hallgattak volna rá. A papi méltóság tehát némileg támogatta a figyelem felkeltését. Utána pedig azt említi, amit korábban mondtam: *a Káldeusok földén*. Mintha azt mondta volna, hogy jöllehet Isten nem szokott ennyire távoli és szennyes földön prófétát támasztani, most a szabály megváltozott, mert egyvalaki még a kaldeusok között is felruházott a prófétaság lelkével. A שם, *illic* „ott” kötőszót pedig hangsúlyosan szúrja be: *lőn ott rajta az Úrnak keze*. Ellenkező esetben ugyanis a zsidók úgy féltek volna Ezékieltől, mintha valami szörnyeteg lett volna, miután megtudták, hogy Isten beszéde Káldeából jött. „Micsoda?”, mondják, „Isten beszennyezné és megfertőztetné a tanítását azzal, hogy olyan helyről származtatná, mint amilyen ez is? Kicsodák a kaldeusok, hogy Isten ott állítsa fel a trónját? A Sion hegye az Ő lakóhelye, Őt itt dicsérik, és itt hívják

segítségül. Szükségszerűen itt kell világítania a lámpásának, amint arról oly sokszor tett bizonyosságot a prófétáinak.” Ezekre a gúnyolódásokra a próféta így válaszol: Isten elkezdett Káldeában beszélni – ott az Ő hatalma látványos: „Az Úr beszéde jutott el hozzám, mert tudjuk, egyedül Istent kell meghallgatni, s csak addig szabad figyelni a prófétákra, ameddig azt mondják, amit Tőle hallottak”. Ezért szükséges az, hogy az egyház minden tanítója először tanulók legyenek, így egyedül Isten tarthassa fenn a jogait és egyedül Ő lehessen az Úr és a Mester. Miután tehát a legfőbb hatalom egyedül Istenben rejlik, ezért amikor a próféták azt szeretnék, hogy meghallgassák őket, akkor nem a saját megjegyzéseiket hangoztatják, hanem hűségesen az Isten üzenetét adják át. S ezt teszi a mi prófétánk is. Most csak futólag említem ezeket a dolgokat, mert máshol részletesebben is beszéltem ezekről. Végül hozzátesszi: *lőn ott rajta az Úrnak keze*. Egyesek a kéz szót *prófécia*nak értelmezik, de ez nekem gyengének és szegénynek tűnik: én a „kezet” isteni erőként értelmezem, mintha Ezékiel azt mondta volna, hogy isteni erővel lett felruházva, tehát teljesen világosnak kell lennie, hogy prófétának választott. Isten keze tehát az új jóindulat jele volt, hogy Ezékiel a saját hatalma alá vonhassa az összes foglyot, mivel Isten tekintélyét hordozta magával. Ez vonatkozhatott a tanításának hatékonyságára is. Az Úr ugyanis nemcsak sugallja a szavakat a szolgálóinak, de a Lelke titkos befolyásával munkálkodik is, és nem hagyja, hogy a munkálkodásuk hiábavaló legyen. Az igeszakaszt tehát felfoghatjuk ebben az értelemben is. Mivel azonban a próféta csak azt vállalja magára, ami szükséges, és így tulajdonítja magának a próféta helyzetét és állapotát, ezért amikor a „kéz” szót használja, ne kételkedjünk abban, hogy a szavainak jelentése egy belső működés. Elismerten abban rejlik a Szentlélek belső hatékonysága, amikor kiárasztja a hatalmát a hallgatóságra, hogy hit által öleljék magukhoz az értekezését. Így ha minden hallgatója süket is lenne, s Isten el is párologna, mint a füst, akkor is van egy belső hatóerő magukban a próféciaiban. Ezékiel úgy mutat erre, mint Istentől kapott dologra. S itt be is fejezem, mert kénytelen vagyok abbahagyni, s rátérünk a látomásra, ami a legbonyolultabb mindenek között.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel Te áldottad meg a népedet a te Lelked folytonos kegyelmével, amikor kivettetett az örökségből, és te támasztottál prófétát a legnagyobb mélységekből, akinek életre kellett őket hívnia, amikor már mindenki lemondott róluk – ó add meg, hogy jóllehet a te egyházadat manapság nyomorultul sújtja a karod, mégse legyünk híjával a te vigasztalásodnak, hanem mutasd meg nekünk a könyörületedet, hogy még a halál közepette is az életet keressük. Hadd hordozzuk türelemmel minden megérdemelt büntetésünket, míg majd a megbékélt Atyánkként láthatunk Téged ismét, s végül így gyűljünk össze abban a boldog királyságban, ahol majd a teljes boldogságunkat élvezhetjük Jézus Krisztusban, a mi Urunkban. Ámen.

Második előadás

Most arra a látomásra kell a figyelmünket fordítanunk, melynek homályossága annyira megrettentette a zsidókat, hogy megtiltottak minden, a megmagyarázására irányuló próbálkozást. Isten azonban vagy hiába, vagy nem hiába jelent meg a prófétájának: a legabszurdabb dolog az előzőt feltételezni. Akkor viszont, ha a látomás hasznos, akkor szüksége, hogy legalább a részleges megértésére törekedjünk. Ha ennek bárki azt veti ellenébe, hogy a látomás kizárólagosan a prófétának szólt, ezt az ellenvetést könnyű megválaszolni, mert amit a próféta leírt, azt világosan az egész egyház számára írta le. Ha pedig bárki azt kérdezi, hogy vajon világos-e a látomás, nos, én elismerem a homályosságát, valamint azt, hogy alig értem. Mégis azonban, amit Isten elénk tárt, azt nemcsak törvényes és

hasznos, de szükséges is vizsgálunk. Valóban aljas dolog lenne a lustaságunk, ha akarattal csuknánk be a szemünket és nem figyelnénk a látomásra. Talán csak a felszínét értjük meg annak, amit Isten akar, ám az sem csekélység, s nemcsak a mértékletes, de a csekély megértés is elegendő lehet ehhez. Ezért be is fejezem ezt az előzetest, és rátérek Ezékiel szavaira:

Ezék1:4

4. És látám, és ímé forgószél⁴ jött északról, nagy felhő egymást érő villámlással, a mely körül⁵ fényesség vala, közepéből pedig mintha izzó ércz látszott volna ki, tudniillik a villámlás közepéből.

Először is ennek a látomásnak a célját kell megvizsgálunk. Nekem kétségem sincs a felől, hogy Isten először tekintéllyel akarta felruházni a szolgáját, majd meg akarta rettenteni a népet. Mikor tehát Isten félelmetes formája van itt leírva, azt először is az elhangzott tanítás iránti tiszteletre kell vonatkoztatni. Amint ugyanis már említettük, és még fogjuk is emlegetni, a próféta kötelessége volt a keményszívű és lázadó nép között a gőgjük letörése, mert egyébként süket fülekhez szólt volna. Isten azonban más célt tartott szem előtt. Hasonlóságot kell feltételezni e látomás és a próféta tanítása között. Ez az egyik cél. Azután, ami magát a látomást illeti, egyesek a négy élőlényt az év négy évszakaként értelmezik, s úgy vélik, hogy itt Istennek az egész világ kormányzásában megmutatkozó hatalmát magasztalja. Ez azonban erőltetett. Egyesek úgy vélik, hogy itt a négy erényről van szó, mivel, mint mondják, az igazság képe látványos az emberben, a bölcsességé a sasban, a bátorságé az oroszlánban, és a kitartásé a bikában. Bár ez agyafűrt elképzelés, mégsem szilárd. Egyesek az ellentétes álláspontra helyezkednek, miszerint itt a négy indulatról van szó, azaz a félelemtől és a reménységről, valamint a bánatról és az örömről. Mások szerint az elme hármas képességéről van itt szó. A lélekben ugyanis a το λογικον az értelem székhelye, a θυμικον az indulatoké, az επιθυμητικον a vágyaké, és a συντερεσις a lelkiismereté. Ezek a találgatások azonban szintén gyerekesek. A korábban elfogadott vélemények szerint ezzel a jelképpel a négy evangélistát festi le. Úgy vélik, Mátét hasonlítja az emberhez, mert ő Krisztus leszármazásával kezdi, Márkot az oroszlánhoz, mert János prédikálásával kezdi, Lukácsot a bikához, mert a történetét a papság említésével kezdi, Jánost pedig a sashoz, mert mondhatni a menny titkaiban hatol be. De ebben a feltevésben sincs semmiféle szilárdság, mert helyesen megvizsgálva szertefoszlik. Megint mások szerint ez a ragyogás leírása az egyházban, s az élőlényeket itt a hitben már nagy előrelépést tanúsított tökéletesekre, míg a kerekeket a hitben még gyengékre és tanulatlanokra kell vonatkoztatni. Utóbb azonban megannyi semmiséget halmoznak fel, melyeket jobb inkább azonnal eltemetni, semmint az időnket vesztegetni a cáfolatukra. Mindezeket tehát én elvetem, s most azt kell megnéznünk, hogy valójában mit jelentenek a próféta szavai. Említettem már: a Mindenható terve az volt, mikor parancsolatokat adott a prófétáinak, hogy azokat úgy tiszteljék, hogy az Ő tanítása ne legyen gúnynak kitéve. Ám egy általam említett speciális okot is fontolóra kell vennünk, tudniillik hogy Isten ezzel a jelképpel röviden megmutatja, mi célból küldi a prófétáját. A látomások ugyanis a lehető legjobban hasonlítanak a tanításra. Véleményem szerint Ezékiel ezért mondja, hogy *ímé forgószél jött északról*. A nép már megtapasztalta Isten bosszúállását, amikor Ő először az asszírokat, majd a babiloniakat használta a megbüntetésükre. Jekóniás, mint láttuk, önkéntes száműzetésbe ment. A zsidók azt hitték, hogy mégis nyugodt lakozásuk lesz a városukban és országukban, és kinevették azokat, akik oly gyorsan mentek a száműzetésbe. A próféta ezért mondja tehát, hogy *viharos szelet látott északról*. A szélnek, vagy a viharoknak ezt a rohanását Isten

⁴ Vagy: viharos – Kálvin.

⁵ Vagy: [mely köré] fényesség csavarodott – Kálvin.

bosszúállására kell vonatkoztatni, mert azért akart félelmet kelteni a zsidókban, hogy ne tompuljanak el a biztonságérzetüktől vezérelve. Miután beszélt a viharról, vagy szélről, hozzáteszi: láttam *négy élőlényt és négy összekapcsolt kereket*. A négy élőlény alatt négy kerubot ért, s nincs más magyarázatra szükségünk, mert úgy magyarázza a 10. fejezetben, amikor Istent a templomban látta, hogy a négy élőlény az Ő lábai alatt volta és keruboknak nevezi azokat. Most azt kell megértenünk, miért négy élőlényt sorol fel, amikor csak kettő karolta át a frigyládát, s miért említ négy fejet mindegyiken? Ha ugyanis a szentély rítusaihoz akarta volna igazítani a nyelvezetét, akkor miért ne két kerubot említett volna, amennyivel Isten is megelégedett? (2Móz20:18) Hiszen így látszólag eltávolodik Magának Istennek a parancsolatától (4Móz7:89), mivel a négy fej és a kerek lábak nem illenek ahhoz a két kerubhoz, akik körülfogták a frigyládát. A megoldás azonban kéznél van: a próféta így utal a szentélyre, s egyidejűleg a nép durvaságához köti az értekezését. A vallásuk ugyanis olyannyira idejétmúltta, a törvény iránti megvetésük pedig olyannyira naggyá vált, hogy a zsidók tudatlanokká lettek a szentély használatát illetően, és úgy dicsérték Istent, mintha távol lett volna tőlük, és teljes mértékben elvetették, hogy Ő gondviselészerűen törődik az emberek dolgaival. Látjuk tehát, mennyire vaskos volt a bódultságuk: jóllehet gyakorta ébresztgették őket, de soha fel nem ébredtek. Miután a zsidók ennyire teljesen eltompultak voltak, ezért vált szükségessé új formát tárni eléjük, s ennek felét a próféta a szentélytől kölcsönzi, a másik felét pedig úgy teszi hozzá, ahogyan az szükséges volt ennek az otromba népnek a számára, jóllehet semmit sem a maga elméjéből ötlött ki, mert most a Szentlélek tanácsáról beszélek. Isten tehát nem akarta elűzni a zsidókat a szentélyből, mert az volt az alapja az igazság minden helyes megértésének, de látta, hogy a törvényes forma nem elégséges. Ezért adott még hozzá két kerubot és négy fejet mindegyiknek, mert azt akarta, hogy a számuk négy legyen.

A számukat illetően pedig kétségem sincs a felől, hogy Isten azt akarta tanítani: az Ő befolyása elhat a világ minden tájára, mert tudjuk, hogy a világ négy részre van osztva. S hogy a nép is tudhassa: Isten gondviselése világszerte mindenfelé uralkodik, négy kerubot állított fel. Itt azt is megfelelő megismételni, hogy az angyalokat kerubok és szeráfok jelenítik meg, mert azokat, akiket keruboknak nevez itt és az Ezékiel 10-ben, azokat az Ézsaiás 6:2 szeráfoknak nevezi, s tudjuk, hogy az angyalok fejedelemségek és hatalmasságok (Ef3:10), s ezekkel a kifejezésekkel teszi őket kiválókká, miközben a Szentírás Maga Isten kezeinek nevezi őket (Kol1:16). Mivel tehát Isten az angyalok által munkálkodik és a hatalmának eszközeiként használja őket, így amikor az angyalok színre lépnek, akkor Isten gondviselése és a világot irányító kormányzása válik látványossá. Az tehát az oka, amiért nemcsak két kerubot látott a próféta, hanem négyet, hogy Isten gondviselésének kell nyilvánvalóvá lennie minden földi dologban. A nép ugyanis azt képzelte, hogy Isten be van zárva a mennybe. Ezért a próféta nemcsak azt tanítja, hogy Ő uralkodik a mennyben, de azt is, hogy a földi dolgokat is Ő irányítja. S emiatt, és ebből a célból terjeszti ki a hatalmát a világ négy sarka fölé. De miért van az élőlényeknek négy fejük? Erre azt válaszolom, hogy ezzel bizonyítja: angyali kiválóság rejlik minden élőlényben. Mégis, a részt szerepelteti az egész helyett, mivel Isten az angyalai által nemcsak az emberben és az állatokban munkálkodik, hanem az egész teremtésben mindenütt. Miután pedig a mozdulatlan tárgyak nem képesek annak megfelelően mozogni, ahogyan Isten akarta tanítani az otromba és tompa népet, ezért minden dolog képmását ezzel a négy élőlényrel tárja a szemük elé. Az élőlényeket illetően tehát az emberé az első hely, mert Isten képmására teremtetett, aztán az oroszlán, mert uralkodik minden vadállat felett. A bika, mivel a leghasznosabb, képvisel minden háziállatot, vagy ahogyan nevezni szokták, minden megszelídíthető állatot. Miután pedig a sas királyi madár, az összes madarat ebbe a jelképbe foglalja össze. Itt pedig nem feltevéseket fabrikálok, hanem csak szöveg szó szerinti értelmét magyarázom. Nekem ugyanis kellőképpen világosnak tűnik, hogy Isten angyali ihletettséget jelez a négy kerubbal, s kiterjeszti azt a világ négy sarkáig. S az is

ugyannyira világos, hogy egyetlen teremtmény sem mozog magától, hanem minden mozgás Isten titkos befolyására történik, ezért mindegyik kerubnak négy feje van, mintha csak azt mondta volna, hogy az angyalok nemcsak a világ egyik részén szolgálják Isten birodalmát, hanem mindenfelé, továbbá minden teremtményt úgy mozog, mintha magukkal az angyalokkal lenne összekötve. A próféta ez után négy fejet tulajdonít mindegyiknek, mert ha hihetünk a szemeinknek, mikor annak módját figyeljük meg, ahogyan Isten a világot kormányozza, akkor minden mozdulatban az angyali kiválóság mutatkozik meg. Ez tehát valójában ugyanaz, mintha a angyaloknak lennének ugyanolyan fejeik, mint az élőlényeknek, azaz önmagukba foglalnék nyíltan és látványosan az összes elemet és a világ minden részét – ennyit a négy fejről.

Ami a négy kereket illeti, kétségem sincs, hogy ezek azokat a változásokat jelzik, amelyeket mi rendszerint fordulatoknak nevezünk. Látjuk ugyanis, hogy a világ folytonosan változik, és mondhatni új arculatot ölt, melyek mindegyikét a kerék egy-egy fordulata jelzi, vagy magától, vagy valamilyen külső impulzus hatására. Mivel tehát nem létezik rögzített állapot a világon, hanem folytonosa változásokat látunk benne, a próféta összekapcsolja a kerekeket az angyalokkal, mintha csak azt jelentené ki, hogy egyetlen változás sem véletlenül történik, hanem valami közreműködésre, például az angyalokéra. Nem mintha ők mozgatnák a dolgokat a saját belső erejükkel, hanem, mint mondtuk, ők Isten kezei. S miután ezek a változások valójában torzulások, ezért mondja a próféta: *egymásban láttam a kerekeket*. A dolgok menete ugyanis nem folytonos, hanem amikor Isten elkezd valamit, amivel, mint majd megint látjuk, felhagyni látszik, akkor sok dolog egybeesik, amiből a sztoikusok azt képzelték, hogy a sors nő ki abból, amit ok az okok kapcsolatának neveztek. Isten azonban itt nagyon másra tanítja a népét, tudniillik arra, hogy a világban végbemenő változások úgy kapcsolódnak egymáshoz, hogy minden mozgás az angyaloktól függ, akiket Ő irányít a saját akaratának megfelelően. Ezért mondja, hogy a kerekek *rákva valának szemekkel*. Úgy vélem, Isten a kereknek ezt a formáját állította szembe az emberek ostoba véleményével, mert az emberek úgy vélik, hogy a szerencse vak, és minden dolog egyfajta zűrzavaros kavargásban folyik. Isten tehát, amikor a világban történő változásokat a kerekhez hasonlítja, akkor szemekkel telinek mondja azokat annak megmutatása végett, hogy semmi sem történik elkapkodva, vagy a szerencse vak impulzusának hatására. Ez a képzelgés bizonyosan a mi vakságunkból fakad: a világosság közepette is vakok vagyunk, s így amikor Isten munkálkodik, akkor azt hisszük, hogy minden a feje tetejére állít. Mivel pedig ki merünk mondani ilyen vaskos istenkáromlást Őellene, azt mondjuk, hogy a szerencse cselekszik megfontolás nélkül. Közben pedig Isten uralmát testáljuk át magára a szerencsére. Seneca meséli el a felesége apjának egyik udvari bolondja történetét, aki mikor elveszítette a szeme világát idős korára, felkiáltott, hogy semmivel sem szolgált rá a sötétségbe taszításra – azt gondolta ugyanis, hogy a Nap nem ad több világosságot a világnak, pedig a vakság őbenne rejlett. Ez a mi állapotunk: vakok vagyunk, mint már mondtam, ám a vakságunk okát mégis Magának Istennek tulajdonítjuk. Miután pedig nem félünk nyíltan megvádolni Őt, Rá erőszakoljuk a szerencse megnevezést, s a próféta ezért mondja, hogy a kerekek tele voltak szemekkel.

Most már értjük a látomás célját, s a következőkben meg kell vizsgálnunk annak egyes részeit. Miután elmondta, hogy *forgószél jött északról, és nagy felhő, hozzáteszi, hogy egymást érő villámlással, a mely körül fényesség vala*. Mózes az Exodus kilencedik fejezetében ugyanezt a szót használja, amikor az általa Egyiptomban okozott viharról beszél (2Móz9:24). *A tűz egymást éré, és ragyogott*. Egyesek agyafúrtan úgy magyarázzák a tűznek ezt a ragyogását, hogy Isten ítéletei nem voltak homályosak, hanem azokat minden szem meglátta. Én nem tudok egyetérteni ezzel a jelentéssel, és nem is hiszem, hogy helyes. Itt Isten fensége van leríva a számunkra a szokásos lelki módnak megfelelően. A próféta azt mondja, hogy a felhő körül *fényesség vala*, majd a *közepéből pedig mintha izzó ércz*

(„Hashmal”) látszott volna ki. Sokan vélik úgy, hogy a Hashmal egy angyal, vagy egy ismeretlen fantom, de véleményem szerint ok nélkül, mert a Hashmal nekem egy színnek tűnik. Jeromos a görögöket követve az *electrum* szót használja, de meglep, amikor azt mondja, hogy drágább az aranyból és az ezüstről. Az *electrum* ugyanis aranyból van ötödrész ezüstrrel, ezért, mivel nem haladja meg annak értékét, így Jeromos tévedett. De akár *electrum* volt, akár más, figyelemre méltó szín, olyan világosan festette le a prófétának Isten dicsőségét, hogy teljesen bámulatba kellett esnie, jóllehet a látomás nem egyedül az ő kedvéért adatott, hanem amint korábban mondtam, az egész egyháznak. A szín különbözött a tűz színétől, hogy a próféta megérthesse: a tűz mennyei, s mint Isten dicsőségének a jelképe, különbözik a közönséges tűz színétől. Majd ezt olvassuk:

Ezék1:5

5. És belőle négy lelkes állat formája tetszék ki, és ez vala ábrázatjok: emberi formájok vala,

Már magyaráztam, hogy Isten miért mutatott négy angyalt a prófétának a négy élőlény képmásában. Szükséges volt kissé elfordulni a szentélytől, mivel a törvényes istentisztelet visszataszító volt a világiak számára. Isten tehát mondhatni alászáll a mennyből, és bizalmas módon jelenik meg a Földön, mintha azt mondta volna, hogy nemcsak az angyalok felett uralkodik, hanem itt is gyakorolja a hatalmát, mert az angyalok a Földön is elfoglaltak, s kapcsolatban állnak a földgolyó minden területével. A végkövetkeztetés tehát az, hogy Isten gondviselése mindenüvé elhat. A próféta azt mondja, hogy ezeknek a lényeknek *emberi formájuk vala*, ami nem látszik összhangban állónak a szöveg többi részével. Rögtön azt fogja ugyanis mondani, hogy minden élőlénynek négy feje volt, majd a lábaik talpa kerek, vagy mint a borjú patája, amiképpen azt egyesek értelmezik. Itt azonban azt mondja, hogy emberformájuk volt, bár bizonyos értelemben eltérő. Nem kétséges, hogy a kerubokat a próféta Isten angyalainak tekintette. A szárnyak sem tartoznak az emberi természethez, de a próféta úgy érti, hogy az élőlényeknek a szokásos emberi alakjuk volt, s bár nem teljesen emberi lények, mégis sokban hasonlatosak. Most már értjük, miért mondta, hogy emberi formára hasonlítottak.

Ezék1:6

6. És mindeniknek négy orczája vala, és négy szárnya mindenikőjöknek

Most rátér magukra a fejekre és a szárnyakra. Sokan feltételezik, hogy mindegyik élőlénynek négy feje volt, s négy megjelenés tartozott mindegyik fejhez. Mások a szárnyakat terjesztik ki sokkal messzebbre, mert négy szárnyat tulajdonítanak a négy fej mindegyikének, megint mások pedig tizenhatot, de ez nem látszik összhangban állónak a próféta szavaival. Ő egyszerűen csak annyit mond, hogy *négy fej*, majd *négy szárny*. A fejek és a szárnyak összhangban vannak, így én nem gondolok többet négy szárnyról, ami majd nyilvánvaló lesz a szövegből is. Majd hozzátesszi:

Ezék1:7

7. És lábaik egyenes lábak, és lábaik talpa mint a borjú lábának talpa,⁶ és szikráznak vala, mint a simított ércz színe.

Ezt látszólag magyarázatképpen teszi hozzá. Miután Ezékiel beszélt az emberi formájukról, hozzáteszi, hogy *a lábaik egyenesek voltak*, bár kerek alakúaknak, vagy a borjúéra hasonlítóknak nevezi azokat. Én az egyenességet nemcsak a lábfejekre, de a lábszárakra is vonatkoztatom. Ez tehát pont olyan, mintha azt mondta volna, hogy ezek az élőlények ugyanúgy álltak, mint az ember. Mi ugyanis különbözünk az állatoktól, amik a földre néznek. Amint a költő is találóan megjegyzi, mikor azt a páratlan kegyet dicséri, amit Isten ruházott az emberre:

Minden egyéb állat letekint görnyedten a földre,
embernek fölemelt orcát és adta parancsát,
hogy föl a csillagokig pillantson, az égre tekintsen.⁷

A próféta most ugyanazt jelzi, mint amikor azt mondja, hogy az élőlényeknek egyenes lábaik voltak. Kihangsúlyozza, hogy nem az oktan állatokra hasonlítottak, hanem inkább az emberre, vagy annak megjelenésére. Azt mondja, a lábaik kerekdedek voltak, s ezzel látszólag a mozgékonyosságukat, vagy a mozgásuk változatosságát jelzi, mintha azt mondta volna, hogy a lábaik nem voltak kötve valamely irányhoz, hanem bármerre is irányítja őket Isten, könnyedén mozognak, mert a lábaik kerekdedek. Ha közülünk bárki akár jobbra, akár balra akar oldalazni, úgy érzi majd, hogy meg kell küzdeni a természetével úgy, mintha egyidejűleg hátrálni is akarna. Ha azonban a lábai kerekdedek lennének, vagy borjúláb formájúak, könnyedén mozdulhatna bármelyik irányba. Erre a fajta mozgékonyásra látszólag az élőlényekben mutat rá. Ami a *szikráznak vala, mint a simított ércz színe* szavakat illeti, tudjuk, hogy ez a hasonlóság gyakran előfordul a Szentírásban, mert valahányszor Isten fel akarja kelteni a szolgálói figyelmét, új formákat mutat, melyek kiváltják a bámulatukat. S pontosan ez történt a mi prófétánkkal is, mert ha a szokásos testszín jelent volna meg ezeknél az élőlényeknél, azt talán figyelmen kívül hagyta volna, mert még a próféta se vette fontolóra a látomás jelentését a kellő figyelemmel. Mikor azonban látta a csillogó combokat és a minden irányban ragyogó szikrákat, melyek a csiszolt acélra hasonlítottak, akkor kénytelen volt figyelmesebben ráirányítani az elméjét erre a látomásra. Most tehát látjuk, miért mondja, hogy a lábak megjelenése olyan volt, mint a *simított érc*, és *szikráztak*.

Ezék1:8

8. Továbbá emberi kezek valának szárnyaik alatt négy oldalukon. Mind a négyőjüknek orczái és szárnyai.

Most az mondja a próféta: *kezek valának szárnyaik alatt*. Mivel a kezek a cselekvés fő eszközei, tudjuk, hogy gyakorta az összes cselekedet ezzel a szóval van jelölve: ezért a kezek, akár tiszták, akár beszenyezettek, az ember tetteit jelölik, tisztákat, vagy tisztátalanokat. Amikor a próféta azt mondja, hogy az élőlényeknek voltak kezeik, azzal azt jelzi, hogy készek

⁶ Úgy vélem, a részletek ezen a helyen felcserélődtek, mert a עגל kerek dolgot jelent, itt viszont a עגל szerepel, ami a borjú. Nem látom az okot, amiért a próféta azt mondaná, hogy borjúlábra, vagy borjúra hasonló, ez kissé furcsának tűnik, de nem vitatkozom apróságokról. – *Kálvin*.

⁷ Ovidius, *Metamorphosis*, 1. könyv, ford. Devecseri Gábor

voltak mindannak a végrehajtására, amire megbízást kaptak, mert akinek nincsenek kezei, az haszontalanul hever és semmiféle munkát nem lépes bevégezni. Ezért mondja a próféta, hogy voltak kezeik, mert ezzel angyali életerőt fejezhet ki. Ez is az emberi alakjukra vonatkozik, de a kezek valami különlegeset jelentenek: nevezetesen hogy olyan képességeik voltak, melyekkel Isten minden parancsát képesek voltak végrehajtani. Azt mondja ugyanis, hogy *a kezeik a szárnyaik alatt voltak*, mely szavakkal azt jelzi, hogy az angyaloknak nincs saját mozgásuk, azaz nem mehetnek oda, ahová csak tetszik, csak ha mennyei készíttést kapnak rá, s minden cselekedetüket Isten akarata irányítja. Kétségtelen ugyanis, hogy a szárnyak alatt itt, mint máshol, több, mint emberit kell értenünk. Mivel tehát a szárnyak, melyekkel az élőlények fel vannak öltöztetve, nem mást jelentenek, mint Isten titkos ösztönzését, ebből következően az, hogy *a kezek a szárnyak alá vannak rejtve* nem jelent mást, mint hogy az angyalok nem mozognak, ahogyan mondjuk, belső indítatásból, hanem külső kényszer hatására, nevezetesen Maga Isten ereje által indítatva. Ezért nem ugrálnak elhamarkodottan ide-oda, hanem minden cselekedetüket Isten irányítja, mert Ő vezeti és irányítja őket, ahová csak akarja. Ez az oka annak, amiért a próféta *kezeket* látott az élőlényeken, s azt hogy *a kezeik a szárnyaik alatt voltak*. S megint megismétli, hogy *voltak arcaik és négy szárnyuk* ezekhez. A *négy oldal* kifejezés használatát érdemes megfigyelni, mintha csak azt mondta volna, hogy az élőlények képesek voltak egyformán cselekedni minden irányban. Nem mintha négy fejük lett volna, bár első ránézésre ez tűnik a *négy oldalukon*, vagy minden sarkukon szavak értelmének, hanem egyszerűen csak azt jelenti, hogy a kezek úgy látszottak a négy élőlényen, hogy azok készen álltak cselekedni, valahányszor csak Isten felindította erre őket. Most ez következik:

Ezék1:9

9. Szárnyaik egymás mellé lévén szerkesztve,⁸ nem fordultak meg jártukban,⁹ mindenik¹⁰ az ő orczája irányában¹¹ megy vala.

Azt mondja, *a szárnyak összekapcsolódtak*, amit hamarosan világosabban is megmagyaráz, mert azt fogja mondani, hogy a szárnyak össze voltak kapcsolva, s kettő úgy ki volt terjesztve, hogy befedte a testüket. Itt azonban röviden szól arról, amit később majd részletesen is tárgyal. A szárnyaik tehát úgy kapcsolódtak egymáshoz, hogy az egyik érintette a másikat, majd hozzáteszi, hogy *nem fordultak meg jártukban*. Látszólag ellentmond önmagának, amikor utóbb meg azt mondja, hogy az élőlények ide-oda cikáztak, mint a villám, majd visszatértek. Ez a két dolog azonban nem mond ellent egymásnak, mert hamarosan a magyarázatot is hozzáteszi: nevezetesen hogy az élőlények állandóan előre haladva mentek a végcéljuk felé. Ebből azonban nem következik, hogy utána ott megpihentek. Ezért amikor az élőlények haladtak, nem fordultak sem az egyik, sem a másik irányba, és nem is fordítottak hátat, hanem egyenesen haladtak a kijelölt útjukon, mint a villám, mégis többször összetalálkoztak. De hogy ez mit jelent, annak a magyarázatára már nincs időnk, hanem holnapra hagyjuk.

Ima

Mindenható Isten, miután a tompaságunk miatt annyira földhözragadtak vagyunk, hogy amikor kinyújtod a kezéd felénk, akkor sem vagyunk képesek elérni Téged, ezért add

⁸ Azaz, mindegyik szárny kapcsolódott a következőhöz. – Kálvin.

⁹ Azaz, amikor haladtak, nem fordultak hátra. – Kálvin.

¹⁰ שׂרָפִים, azaz mindegyik élőlény. – Kálvin.

¹¹ Szó szerint: az arca irányában. – Kálvin. Kálvin fordításában itt az *egyenesen* szó szerepel. – *a ford.*

meg, hogy felrázatván a Te Lelked által tanuljuk meg Hozzád ragaszkodni, és küzdeni a lustaságunk ellen, amíg további közeledéssel olyan ismerőssé nem válsz nekünk, hogy végül eljussunk a teljes és tökéletes dicsőség megvalósulására, mely a mennyben van félretéve a számunkra Jézus Krisztuson, a mi Urunkon keresztül.

Harmadik előadás

Most meg kell néznünk, miért mondja a próféta, hogy mindegyik élőlény *az ő orczája irányában megy vala*. Én ezt egyszerűen szó szerint értem: nem tértek le se jobbra, se balra. Azok ugyanis, akik arccal az egyik, vagy másik irányba fordulnak, gyakran megbotlanak, s így letérnek a jó útról. Olyan figyelem rejtett tehát az élőlényekben, hogy mindig a céljukat tartották a szemük előtt, és soha nem hajoltak el a kitűzött céljuktól. Ebből látjuk, hogy itt a szilárd és mondhatni rugalmatlan kormányzást dicséri az isteni tevékenységben. Az emberek gyakran változtatják a helyüket, és ingadoznak, mikor bármilyen céljuk van, s ha különféle gondolataik támadnak, úgy fordítanak hátat, mintha megfedkeztek volna önmagukról. Isten azonban azt akarja megmutatni, hogy az Ő cselekedetei úgy vannak elrendezve, hogy azokban nincs semmi tekervényes, vagy téves. Azt mondtuk ugyanis, hogy angyalokat jelképeztek ezek az élőlények, s az angyalok képével az egész világ kormányzását jelképezi, mert ragaszkodni kell ahhoz, hogy az angyalok Isten kezei, mivel az akaratának megfelelően használja őket.

Ezék1:10

10. És orczájuk formája vala emberi orcza, továbbá oroslán-orcza mind a négynek jobbfelől, és bika-orcza mind a négynek balfelől, és sas-orcza mind a négynek hátul;

Most rátér az élőlényeknek magára az arcára, vagy ábrázatára. Az arcot tulajdonképpen az egész test vonatkozásában használatos, de a próféta csak az ábrázatra gondol. Azt mondja tehát, hogy a jobb oldalukon ember és oroslán-arc, a bal oldalukon bika és sas-arc volt. Tegnap már magyaráztuk, hogy miért tulajdonít négy fejet és ugyanannyi arcot Isten angyalainak: mert akkora volt a nép tompasága, hogy nem fogták fel Isten gondviselésének kiterjedését a világ minden részére. Tudjuk, hogy olyannyira megmérgezte őket az ostoba magabiztosság, hogy Istent mondhatni börtönbe zárva akarták tartani, mert az ő templomuk mondhatni Isten börtöne volt. Ezért a próféta megmutatja, hogy Isten gondviselése miképpen ragyog a világ más részei felett is. Mivel azonban elevenség van az élőlényekben, így a rövidség kedvéért négy figyelemre méltó állatfajtát említ. Egy nehéz kérdés azonban még mindig marad: miért cseréli fel a bikát kerubbal az Ezék10:14-ben? Egyesek úgy vélik, vagy legalábbis azt válaszolják, hogy messziről egy bika ábrázatának tűnt, csak közelebből látszott kerubnak. Mindenki láthatja, hogy ez pusztán okoskodás, s miután másképp nem voltak képesek kikerülni a nehézséget, olyan feltevést agyaltak ki, amiben semmiféle szilárdság sincsen. Mások úgy gondolják, hogy a kerub és a bika azonosak, ám ez sok helyről megcáfолható, mert a keruboknak nincsenek bikafejeik, amint azt mindenki jól tudja. Nekem tehát kétségem sincs afelől, hogy volt némi eltérés a második látomásban, amikor Isten jelent meg a prófétájának a templomban. Ezt a hasonlósága folytán tartják ugyanannak a látomásnak, ám ebből nem következik, hogy minden részletükben teljesen megegyeznek. S nem is kell elvetni ezt az elképzelést, mert amikor Maga Isten ismertette meg Önmagát a szolgájával Kaldeában, azzal meg akarta feddeni a nép tunyaságát ezzel a sokféle alakú képpel. Mikor azonban másodszor jelent meg a templomban, az valamennyivel istenibb dolog volt. Ez a változatosság oka, mert akkor mindegyik élőlény egy kerub arcát viselte a

bikáé helyett. Így az egész test alakja mellett volt még egy figyelemre méltó tulajdonságuk, amiről a próféta könnyebben és bensőségebben felismerhette, hogy ezek az élőlények kerubok, vagy angyalok. Ez az ok látszólag azt is megmagyarázza, miért mutatott Isten olyan formát a prófétájának, ami közelebb állt a szentélyhez, s a frigyládát körülvevő két kerubhoz. Emellett egyesek szerint a fejek úgy voltak elrendezve, hogy az emberfej keletre, míg a másik nyugatra nézzen. Ám ahhoz sem fér kétség, hogy a négy fejnek ugyanaz volt a helyzete és ugyanabba az irányba fordították a szemeiket, a jobb oldalon említett ember- és oroszlánformával, és a bal oldali bika- és sasformával. Majd ezt olvassuk:

Ezék1:11

11. És ezek az ő orczáik.¹² És szárnyaik felül kiterjesztve valának, mindeniknél két szárny összeér vala,¹³ kettő pedig fedezé testöket.

Azt mondja, hogy *az ábrázataik és a szárnyaik kiterjesztve voltak*, mivel egy testnek négy arca volt. Itt tehát azt mondja a próféta: ezek nem voltak egyesültek, hogy a négyféle forma egy fejen látszott volna, hanem volt egy emberforma, s egy oroszlánforma, ahogyan néha egy tükörben különböző formák jelennek meg, de mindegyik az eredetijének megfelelően. Így az olvasó is tévedhet itt, mintha ugyanahhoz a fejhez tartoznának különböző arcok, s ezért mondja a próféta, hogy *ki voltak terjesztve, vagy széttárva felfelé*. Itt mutat rá a fejek sokféleségére, ami pedig a szárnyakat illeti, azt mondja, ezek ki voltak terjesztve, de egyidejűleg azt is megmutatja, hogy miképpen: kettő összeért, vagy összekapcsolódott, így mindegyik élőlény a szomszédjához ért. A négy élőlény egyesült a szárnyaikkal, mondja a próféta, a többi szárny pedig befedte a testüket. S itt némi hasonlóságot látunk e között, valamint az Ézsaiás által látottak között, amit a könyve 6. fejezetében ír le. Az, hogy a szárnyak miért mutattak felfelé, kellően világos: mivel Istennek oly különböző cselekedeteit látjuk, s úgy rázza fel a Földet, hogy a látszólag összeütközésben álló dolgok leginkább összhangban vannak. Az összeérés felfelé, ami tehát Maga Isten vonatkozásában értendő, mert a Földön látszólag gyakori a félelmetes zűrzavar, és Isten cselekedetei, amennyire képesek vagyunk azokat felfogni, kölcsönösen diszharmonikusnak tűnnek, de bárki, aki felemeli a szemét a mennyre, az itt lent látszólag – amíg itt vagyunk a Földön, a világ jelenlegi állapotában – diszharmonióban álló dolgok legnagyobb harmóniáját fogja látni.

Ezék1:12

12. És mindenik az ő orczája irányában megy vala, a hová a lélek vala menendő,¹⁴ oda mennek vala, meg nem fordulván jártukban.

Itt a próféta megismétli, hogy az élőlények mozgása *előre*, vagyis *az arcuk irányába* mutató volt, s újra elmondja majd ezt. S ez az ismétlés nem felesleges, mert amint azt már tegnap említettük, az emberiség alig-alig indítható fel arra, hogy Isten bölcsességének adjon dicsőséget. Olyan ostobák vagyunk ugyanis, hogy úgy véljük: Isten mindent megfontolatlanul kever össze, mintha csak a sötétben lenne. Miután tehát Isten cselekedetei nekünk eltorzultaknak tűnnek, ezért szükséges ismételni ezt a mondatot, tudniillik, hogy az *angyalok egyenesen előre mennek*, azaz engedelmességre kényszerülnek. A fiú ugyanis, aki atyját

¹² Egyesek itt megállnak, és szétválasztva veszik a „szárnyaik felül kiterjesztve valának”. Mivel azonban kopula található mindkét helyen, talán jobb, ha egyesítjük a mondatokat valahogyan így: „az ábrázataik és a szárnyaik kiterjesztve voltak”. – *Kálvin*.

¹³ Most magukról a szárnyakról beszél. – *Kálvin*.

¹⁴ Azaz, amerre a lélek vezette őket. – *Kálvin*.

akarja utánozni, vagy a szolga, aki a mesterét akarja utánozni, gyakran felkavarodik, és nem tudja, mit cselekedjen. Mivel tehát valami mindig zűrzavarosnak látszik a *teremtményekben*, a próféta szorgalmasan hangoztatja, hogy *az angyalok az arcuk irányában mentek*, azaz azonnal a céljuk felé igyekeztek, nem térve le se balra, se jobbra. Amit az angyalokkal kapcsolatban mond el, az Magára Istenre kell vonatkoztatni, mert az ő célja nem az angyali bölcsesség magasztalása volt, hanem Isten szolgálóiként állítja elének őket, hogy észrevegyük itt a hitünk egyik alapelvét, tudniillik hogy Isten úgy szabályozza a cselekedeteit, hogy Nála semmi sincs eltorzulva, vagy ellenőrizetlenül.

Hozzáteszi: *a hol tehát volt a haladás lelke, oda mentek*.¹⁵ A lelket itt az akarat értelmében használja, s tudjuk, hogy gyakorta szerepel jelképesen szélként és az emberi léleként, de itt az akaratot kell alatta érteni. Ezzel utal a próféta arra a mozgásra, amit az angyalok akkor fejtenek ki, amikor Isten használja a szolgálataikat. Mivel tehát az angyalok eleveisége és gyorsasága oly nagy, hogy a szélhez hasonlóan suhannak tova, a próféta látszólag erre a hasonlóságra utal. S amit Dávid a 104. zsoltárban mond: „a szeleket teszi követeivé”, azt az apostol a zsidókhoz írott levél első fejezetében találóan alkalmazza magukra az angyalokra. Az a hasonlóság tehát nagyon jól megáll, miszerint az angyalok oda mennek, ahová az akaratuk viszi őket, de ezzel az Ígéssel a próféta arra a titkos ösztönzésre mutat rá, mellyel Isten irányítja az angyalait oda, ahová csak akarja. Közben pedig megerősíti, amit nemrég láttunk: az angyalok nem elhamarkodottan cikáznak minden irányba, hanem határozott céljuk van, mert Isten, Aki minden bölcsesség forrása, munkálkodik rajtuk keresztül. S megint kijelenti: *oda mennek vala*, azaz nem tértek le az útvijukról, mert utóbb hozzáteszi, hogy *meg nem fordulván jártukban*. Könnyű azonban összeegyeztetni ezeket a kijelentéseket, mert csak azt jelzi, hogy az útvijuk nem volt összefüggéstelen. Miközben tehát az egyik irányba haladtak, előre mentek, míg el nem érték a kijelölt területet, majd mint a villám tértek vissza. Isten ugyanis nem egyetlen munkára ösztönzi az angyalait, hogy azt követően örökké nyugalomban maradnának, hanem naponta, sőt minden pillanatban gyakoroltatja őket az engedelmségben. Miután tehát az angyalok állandóan elfoglaltak, nem csoda, ha a próféta azt mondja, hogy *mentek, majd visszatértek, de mégsem tértek vissza*, ami azzal magyarázható, hogy nem nyugodtak, amíg nem teljesítették a kötelességüket. Végül, ennek a látomásnak nincs más jelentése, mint a próféta tájékoztatása arról, hogy Isten nem hagyja félbe az Ő munkáit, ahogyan azt a 138:8-ban is olvassuk. Mivel tehát Isten munkáiban nincs semmi befejezetlen, vagy megcsonkított, az angyalok előre mennek, és végzik a dolgukat, míg el nem érik a céljukat, utána pedig mint a villám térnek vissza, amint azt hamarosan mondja. Most ez következik:

Ezék1:13

13. Ami az élőlények kinézetét illeti olyanok voltak, mint egy égő üszög,¹⁶ a mely lángolt, mint a fáklyák, ide s tova futkározva a lelkes állatok közt; és a tűznek fényessége vala, és a tűzből villámlás jöve ki.

Mint azt már tegnap említettem, valami isteni dolognak kellett felragyogni ebben a látomásban, mert Isten egy ember, egy bika, egy sas és egy oroszán ábrázatát mutatta, s ebben igazodott a nép ostobaságához, valamint a próféta képességeihez, mivel embereként nem vagyunk képesek túlhatolni az egeken. Isten tehát a prófétáját és a kegyeseit tartotta szem előtt, közben pedig egyidejűleg a nép tunyaságát is meg akarta közvetve feddeni. Közben

¹⁵ Ez a fordítás tűnik a leginkább összhangban állónak Kálvin fordításával, s nyilvánvalóan jobb, mint Newcombe fordítása: „ahová a léleknek mennie kellett, oda mentek”. A francia változatban: “selon que l’esprit es toit pour cheminer, ils cheminoyent”. — a szerk.

¹⁶ A Károli-fordítás szerint: *És a lelkes állatok közt látszék, mint egy égő üszög – a ford.*

pedig, ha az emberi arc nem lett volna eltérő a megszokott formától, az nem keltett volna akkora bámulatot a próféta elméjében. Ez az oka annak, amiért az élőlények olyanok volt, mint *egy égő üszög*. Most már elkezdjük megérteni, mit jelent ez a különbség. Mint amikor Isten megjelent Mózesnek: ha nem lett volna benne semmi csodálatos, akkor Mózes nem gondolta volna, hogy Isten hívta el, de elfogadta Istent a bokorban, mert látta, hogy a bokor ég, de mégsem hamvad el (2Móz3:2-3). Utána felrázódott, és elkezdett magában azon gondolkodni, hogy isteni látomást látott. Ugyanezt kell itt is szorgalmasan figyelembe venni. S ebből megértjük, hogy Isten mennyire emberi, sőt elnéző módon bánik velünk. Mert a Maga részéről látja, milyen kicsi is a felfogóképeségünk, ezért leereszkedik hozzánk: innen vannak az arcaik az élőlényeknek, a testük formája, s amit korábban említettünk. Miután tunyáknak lát minket a földön mondhatni tétlenül heverve, ezért felráz minket. Ez a jelentése annak, amit Ezékiel most mond, azaz hogy *ami az élőlények kinézetét illeti olyanok voltak, mint egy égő üszög*. S mivel a tűzből kikapott üszög néha kialszik, ezért mondja, hogy égett. A próféta szükségszerűen felindult, amikor látta, hogy az élőlények valójában nem ilyenek voltak, azaz látott a élőlények formájában valami égit, a természettest, sőt még az emberek érzékeit is meghaladót: ez pedig hasznos a többi ember számára is. Mikor ugyanis erről a látomásról olvasunk, elismerjük, hogy amit a próféta elmesél, az nyilvánvaló: Isten ragyog fel benne, és nem engedi a prófétáját kételkedni. Így az ő tanítása, melyet ennyire biztos bizonyítékok jelöltek, nagyobb megerősítést nyer a számunkra. Közben kíváncsi az emlékezetünkbe vésni, amit tegnap mondtunk, hogy van valami ijesztő ebben a látomásban, mivel a nép megkeményedett minden fenyegetéssel, sőt magukkal a csapásokkal szemben is. Isten ugyanis már súlyos büntetéseket szabott ki nemcsak Izrael királyságára, de magára a városra és Júda egész földjére is. Még a foglyok is türelmetlenkedtek és bömböltek, mert száműzetésbe mentek, közben pedig a városban maradók úgy vélték, hogy nemes bánásmódban részesültek. Akkora volt tehát a biztonságuk, hogy szükség volt rájuk ijesztetni, amint azt nemsokára látjuk majd. S azt is olvassuk, hogy *a tűz Isten előtt égett*, s itt nemcsak a saját dicsőségét akarja felmutatni nekünk, de ránk is akar ijesztetni, mint tette azt a törvény kihirdetésekor (2Móz19:20). S Dávid a 18. zsoltárban elmondja, hogy Isten ezen a módon jelent meg neki, amikor megtartotta őt (Zsolt18:8-15): kétségtelenül úgy érti, hogy Isten feltárta a hitetlenséggel szembeni félelmetes erejét. A próféta ez után világosabban is kifejti a tűz formáját: *lángolt, mint a fáklyák*. A fáklyák ugyanis bizonyos távolságra vetik a fényüket és minden irányba szórják szét a sugaraikat, mint a Nap, amikor a derűs égbolton világít. Egészében véve a próféta úgy érti, hogy a tűz nem volt homályos, hanem tele volt szikrákkal, s a sugarak úgy terjedtek szét, mint az égő fáklyák fénye. Utána hozzáteszi: *ide s tova futkározva a lelkes állatok közt*. A próféta mondhatni egy izzó formát lát az élőlények között. Azaz, Isten az Ő Lelkének elelenségét akarta megmutatni minden tevékenységben, hogy azt ne a magunk módján mérjük fel a bennünk levő, veleszületett romlottságnak megfelelően. Mikor ugyanis Isten munkáiról értekezünk, azt fogjuk fel, amit az értelmünk megért, s valamiképpen Isten képmását akarjuk ahhoz kapcsolni. Isten azonban azt mutatja meg, hogy amikor Ő munkálkodik, ott egy csodálatos elelenség van jelen, mint amikor a tűz ide-oda táncol. S ez az elelenség felfoghatatlan a számunkra.

Utána hozzáteszi: *a tűznek fényessége vala, és a tűzből villámlás jöve ki*. A próféta elméjére gyakorolt hatást, amikor látta, hogy a tűz szokatlan módon ragyog. Tudjuk, hogy a tűz gyakorta világos, különösen, ha lánggal ég, de a próféta itt valami nagyon szokatlan dolgot említ, mintha azt látná, hogy a tűz nem olyan, mint amilyen a meggyújtott fából keletkezik, hanem sugarakat lövell. Ebből azonnal arra következtethetünk, hogy Isten itt az Ő látható dicsőségét tárja a szemünk elé, s ugyanezért mondja, hogy *a tűzből villámlás jöve ki*. Innen származik az imént említett ragyogás, mert a villámlás keveredik a tűzzel. Tudjuk azonban, hogy a villámlást nem lehet félelem nélkül szemlélni, mert egy pillanatig úgy tűnik, mintha az egész levegő meggyulladt volna, pont mintha Isten ezen, vagy amazon a módon

felemészténé az egész világot. Ezért a villámlás megjelenése mindig félelmetes a számunkra. Isten valóban nem akarta jobban megrettenteni a prófétáját, csak amennyire szükség volt rá, hogy megalázkodjon. De amint az elején már mondtam, ezt a látomást a próféta nem magánhasználatra kapta, hanem azért, hogy az egész nép számára hasznukra váljék. Közben a prófétának, mivel csak ember volt, szüksége volt erre a felkészítésre, hogy megalázkodjon. Mi ugyanis mindig adunk valamekkora teret a gőgnek, ami eltompítja az érzékszerveinket, így képtelenné válunk Isten dicsőségére. Így amikor Isten bensőségesen akarja Magát megismertetni velünk, megfoszt minket minden gőgtől és biztonságérzettől. Végül, az alázatosság a valódi intelligencia kezdete. Most már értjük, miért *jött villámlás a tűzből*: utóbb ezt meg is erősíti.

Ezék1:14

14. És a lelkes állatok ide s tova mozognak vala, mint a villámlás czikázása.¹⁷

Itt a próféta világosabban is megmagyarázza, ami amúgy homályos maradna. Azt mondja, hogy *a lelkes állatok ide s tova mozognak vala*, amivel kétségtelenül a bámulatos gyorsaságukra utal. A villámlás ugyanis (amint Krisztus is ezt a hasonlatot használja, amikor a saját eljövételéről beszél – Mt24:27) a világ egyik részén támad és azonnal elhatolt a másikig. Mivel tehát a villámlás gyorsasága oly nagy, hogy egy pillanat alatt végighalad a hatalmas égen, ezért mondja a próféta, hogy *a lelkes állatok ide s tova mozognak vala, mint a villámlás czikázása*. Mintha azt mondta volna, hogy bármelyik irányba akarja Isten küldeni azokat, azok készek engedelmeskedni, ahogyan korábban is mondtuk, hogy az angyalok azonnal engedelmeskednek Isten parancsainak. Nem vagyunk képesek azonban felfogni a haladásuk rendkívüli sebességét másként csak ezzel a hasonlattal a villámláshoz. Most már látjuk, mennyire jól összeegyeztethető ez a két dolog, miszerint visszatértek, de nem tértek vissza: nem tértek vissza, míg el nem érték a céljukat, mert támadhat megannyi akadály, Isten mégis keresztültör azokon, így az angyalok soha nem szakítják félbe a tevékenységüket. Az ördög az akadályaival valóban meghátrálásra igyekszik kényszeríteni Istent, de a próféta itt megmutatja, hogy amikor Isten bármit elhatároz, akkor az angyalok készek kormányozni a világot, s oly sok elevenség rejlik bennük, hogy mindvégig előre mennek, amíg Isten ösztönzi őket az erejével. Majd ez következik:

Ezék1:15

15. És mikor ránéztem a lelkes állatokra,¹⁸ ímé egy-egy kerék vala a földön az állatok mellett mind az ő négy orcájok felől.

A próféta most leereszkedik a kerekéhez, melyek az élőlényekhez kapcsolódtak. Mindegyiknek dupla kereke volt, mint azt majd látjuk – azaz az egyik kerék a másikon. A próféta nem vette észre első pillantásra, hogy a kerek az élőlények mellett álltak, s ezt a látomás fensége okozta. Mert jóllehet figyelmes volt, s Isten kétségtelenül értelmet adott neki a Lelke által, s a próféta mondhatni a mennybe ragadtatott, mégis, miután nem volt képes azonnal magához ölelni egy ilyen hatalmas látomást, ezért gyengeséggel vádolták. Itt tehát egy csodálatos titok tárult fel előtte, hogy nagyobb tisztelettel szemlélje az egész látványt. Azt mondja tehát, hogy *amikor ránézett az élőlényekre, azonnal meglátta a kerekeket*. Valóban egyes számot használ, de utána kijelenti, hogy négy kerékről van szó. S most minden kételyt

¹⁷ Más szót használ, de mindkettő (בוק, *bezek* és ברק, *berek*) ugyanazt jelentik: villámlást és csillogást. – *Kálvin*.

¹⁸ Azaz, miközben szemléltem az élőlényeket. – *Kálvin*.

megszüntet: *íme, mondja, egy-egy kerék – hogyan egy? – az élőlények mellett, a megfelelő szögben, az arcaiknál.*¹⁹ Látjuk tehát, hogy minden élőlénynél volt egy kerék: ezt könnyen megérthető a próféta szavaiból. Tegnap már magyaráztam, mit akart mutatni Isten a szolgájának és nekünk ezekkel a kerekkel: nevezetesen a világban folytonosan bekövetkező változásokat. ha ugyanis fontolóra vesszük, milyen a világ állapota, akkor alkalmasan hasonlíthatjuk azt a tengerhez, még hozzá egy viharos tengerhez. Mert amint a tengeris ki van téve az ellentétes szelek hatásának, s így a viharok fokozódnak, úgy a világban sincs semmiféle szilád, vagy nyugodt, hanem az állapota az állandó változás, mint egy kerék elfordulása. *A kereket az angyalok mellett álltak*, mert a világot Isten titkos ösztönzése mozgatja. Amikor minden dolgot látszólag a vak és szeleburdi szerencse görget, Istennek akkor is megvannak a szolgálói, akik a világ valamennyi mozdulatát irányítják, így semmi sem zűrzavaros és nem nyugtalan. Ez tehát az oka annak, amiért *a kerek az angyalok mellett mentek és álltak*, amint azt nemsokára megismétli. Most ez következik:

Ezék1:16

16. A kerek mintha tarsiskőből készültek volna, és mind a négyüknek ugyanazon egy formája vala,²⁰ és úgy látszának egybeszerkesztve,²¹ mintha egyik kerék a másik kerék közepében volna;

A próféta most többes számot használ, és azt mondja, hogy négy kereket látott. Azt mondja, a színük olyan volt, mint a drágakőé. Jeromos „tengerszínűnek” fordítja, mert Júdeából Cicília felé néző tengert nevezik Társisnak (berillnek). De elfogadhatjuk, hogy nem talált egyszerű szót a kékeszöld színárnyalatára, mert a berill drágakő, amint azt megtudjuk a 2Móz28:20-ból és megannyi más igehelyből. A görögök krizolitnak fordították, de nem tudom, hogy ez helyes-e, s nem is nagyon számít. Csak azt kell megértenünk, hogy olyan drágakő, melynek a színe annyira pompás, ami minden szemet magához vonz. S Isten a kerek jelképével valami földi dolgot akart mutatni a prófétájának, de a színével egyidejűleg az elméjét is fel akarta rázni, mert ezzel tette biztossá, hogy nem közönséges, vagy fa-, vagy bármiféle földi anyagból készült kerekekről van szó, hanem mennyiekről. A színnek tehát meg kellett ragadnia a próféta elméjét, hogy biztos lehessen benne: mennyei titkok tárultak a szeme elé.

Mint egy drágakő, mondja később, s a négynek egyforma kinézete volt. Ez valóban vonatkoztatható az élőlényekre, amint azt egyesek vélték, de nekem kétségem sincs felőle, hogy a próféta itt azt tanítja: a kereket annyira egyformák voltak, hogy nem volt közöttük különbség. Az arányaik és az egyformaságuk tehát azt mutatja, hogy Isten minden munkájában a legnagyobb elrendezettséget találjuk – nem azt jelenti ez, hogy a felszínen is mindig megmutatkozik (mert inkább azt hihetjük, hogy minden a legteltesebb zűrzavarban van). Ha viszont felemeljük a szemeinket a világ fölé, az kétségtelenül felismerteti velünk azt, amit itt ír le a próféta, tudniillik hogy Isten minden munkájában olyannyira teljes az elrendezettség, hogy egy vonást sem lehetne már jobban elhelyezni abban. Isten tehát, miközben a világot mozgatja körbe-körbe, Önmagát illetően fenntartja annak egyenletes menetét, így amit mi változásoknak, vagy forrongásoknak nevezünk, azok Vele kapcsolatban nem jelentenek egyenetlenségeket, hanem mindegyikük összhangban van a többivel. Végül

¹⁹ A latinban *ad quatuor ad faciem cuiusque*, ami alatt Kálvin látszólag azt érti, hogy mindegyik kerék megfelelő szögben keresztelte a másikat, s a négy szferikus rész így vált négy arccá, vagy oldallá. A francia fordításban az *aux quatre* kifejezés, míg a megjegyzésekben a *quatre a la face d'un chacun* szerepel.

²⁰ Azaz, a kidolgozásuk, vagy megmunkálásuk. – Kálvin.

²¹ Azaz, bizonyos egyöntetű arány állt fenn a négy kerék között, azaz az egyik pontosan olyan volt, mint a másik. – Kálvin.

pedig hozzáteszi, hogy *úgy látszanak egybeszerkesztve, mintha egyik kerék a másik kerék közepében volna*, azaz az egyik íve a másikon keresztül haladt. Nem azt akarja ezzel mondani, hogy az egyik kerék nagyobb volt a másiknál, hanem a két kerék úgy volt egyesítve, hogy a megfelelő szöget zárták be egymással. Most már láthatjuk, miért voltak a kerekek megkettőzve. Tegnap már röviden említettem: mert Isten látszólag nem ragaszkodik az egyenes haladáshoz, hanem különböző változásokon át, mondhatni ellentétes irányokban halad, mintha az ösztönzés, amivel az élőlényeket mozgatta, különböző irányokba vitte volna azokat. Ezért mondja, hogy *az egyik kerék a másik kerék közepében volt*. Végül, Isten itt azt az életet mutatja be nekünk, amit a tapasztalat is tanít. Mert a világ úgy halad előre, mint a forgó kerekek: nem egyszerűen, hanem akkora változatossággal, hogy Isten látszólag néha jobbra, néha balra téríti el a haladását. Ez tehát olyan, mintha két kerék egymásba gabalyodnának. Most azonban már nem folytathatom, a többit holnapra hagyjuk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te akarsz minket kitenni oly sok változásnak, hogy ne üljünk le nyugodt elmével a földre – add meg kérlek, hogy ennyire változatos feltételek mellett a mennyben keressük a megnyugvást. Mindig igyekezzünk a Te dicsőségedet szemlélni, hogy amit a szemeink nem láthatnak, az is a mennyből ragyogjon ránk, s ismerjük fel a Te kezedet és hatalmadat a világ kormányzásában. Hadd támaszkodjunk a Te atyai gondviselésedre, míg el nem jutunk annak a boldog nyugalomnak az élvezetére, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Negyedik előadás

Ezék1:17

17. Jártukban négy oldaluk felé mentek vala; meg nem fordulnak vala jártukban;

Amit elmagyarázott, azt most megismétli a megerősítés kedvéért: *a négy oldaluk felé mentek* – azaz mindegyik élőlény egyenesen előre ment. A *meg nem fordulnak vala* szavak a kitarításukra vonatkoznak: nem mintha túllépték volna a kijelölt teret, hanem szüntelenül haladtak a céljuk felé. Most csak futólag érintem, amit máshol már kellően megmagyaráztunk.

Ezék1:18

18. És talpaik²² magasak valának és félelmesek, és e talpak²³ rakva valának szemekkel köröskörül mind a négyénél.

Amit a kerekek talpáról mond, az feleslegesnek tűnhet, de az igevers második mondatára utal, ahol az hangzik el, hogy ezek a peremek tele voltak szemekkel. Itt tehát a magasságukról és a félelmetes külsejükről beszél. Ez azt jelenti, hogy a kerekek nagyok voltak, mert a kerekességük miatt a hosszúságuk és a szélességük egyforma. Amikor azt mondja, hogy *félelmetesek voltak*, azzal kétségtelenül arra utal, hogy a megjelenésükkel is félelmet keltettek, amint azt később mondja is. Az egész summája az, hogy ezek a kerekek nem közönségesek voltak, hanem oly mértékben múlták felül a megszokott méreteket, hogy a

²² Tulajdonképpen a hátuljaik, de peremet, talpat, vasabroncsot ért alatta. – *Kálvin*.

²³ Azaz a peremük, vagy széleik: a széleik tele voltak szemekkel. – *Kálvin*.

nagyáguk félelmetes volt. De mindezek a dolgok a látomásra hivatottak felhívni a próféta figyelmét, mert amíg az Úr nem vonz mondhatni hevesen Magához, addig a lustaság folytán tompák vagyunk. A prófétának tehát oly sokrétűen kellett reagálnia, hogy amint látta, nem közönséges látomás tárul elé, minden képességével annak figyelmesen vizsgálatára kellett összpontosítania. Amit pedig most mond, miszerint a kerek *rakva valának szemekkel köröskörül mind a négyénél*, azt jelenti, hogy az összes kerék nem hirtelen, hanem megfontoltan lendültek mozgásba. Ha a szemek máshol lettek volna, az nem lett volna hasznos. Mivel azonban a kerek a széleiken, – azaz az abroncsaikon – gördültek, ezért látta a próféta a szemeket helyhez kötötteknek.

Most tehát látjuk, mi módon kormányozza Isten a világot különféle módszerekkel, sőt, semmi sem történik ok és cél nélkül. A szemek alatt a próféta azt a gondviselést érti, ami soha nem kalandozik el. Nem azt mondja, hogy mindegyik keréknek két szeme volt, hanem hogy *rakva valának szemekkel köröskörül*, ami sokkal többet fejez ki, mint ha csak annyit mondott volna, hogy voltak szemeik. Azt jelenti ez, hogy a kerek legcsekélyebb mozdulata sem történt meg, amíg azt nem a legfőbb értelem rendezte el és irányította. S ebből fakad azok tévedése, akik úgy vélik, ez az egymásba gabalyodott kerek által jelzett éveket cáfolja. Ezt az elképzelést, úgy vélem, az egyiptomiaktól vették át, mert az ő hieroglifáik között az évet a saját farkába harapó kígyó jelképezi. Valóban igaz, hogy az idő folytonos menete úgy van egybeszöve, hogy abban év évet követ, ahogyan Vergilius is mondja a Georgica második könyvében: „perdül az év a szokott pályán az előbbi nyomába”.

Ez azonban abszolút nem illik ide, ahol a próféta azt jelzi, hogy a látszólag zűrzavaros mozgások mégis kapcsolatban állnak egymással, mert Isten nem tesz semmit elhamarkodott, vagy megfontolatlan módon. Most már értjük ennek a szakasznak a jelentését. Majd hozzáteszi:

Ezék1:19

19. És mikor járnak vala a lelkes állatok, járnak vala a kerek is mellettök, és mikor fölemelkednek vala az állatok a földről, fölemelkednek vala a kerek is.

Ezzel a verssel a próféta azt tanítja, hogy a világban minden mozgás mennyei indíttatású. Azt mondtuk ugyanis, hogy az élőlények angyalokat jelképeznek nekünk, akiket Isten titkos elevenséggel ihlet meg, így az ő kezük által munkálkodik. Most tehát, amikor azt mondja, hogy a kerek a sajátjuknál magasabb rendű mozgással haladtak, abból az következik, hogy a világban semmi sem történik véletlenül, hanem Isten a saját felfoghatatlan bölcsességével irányít minden dolgot így, hogy minden csak arra a titkos ösztönzésre történik, ami felfoghatatlan a számunkra. Így tehát a próféta eme tanításában mintegy tükörben kell azt fontolóra vennünk, ami el van rejtve az ember felfogóképessége elől. Látjuk, hogy megannyi dolog történik, s közben úgy véljük, hogy az összevissza jellegű és sokszoros mozgások zűrzavarosak. A próféta azonban elébe megy ennek a romlott képzelgésnek, és azt tanítja, hogy a kerek önmaguktól nyugszanak meg és egy felsőbb erő hatására lendülnek mozgásba – azaz ahogyan az élőlények, vagy kerubok mozognak, úgy vonják maguk után a kerekeket is. Most pedig, miután értjük, mit mond a Szentlélek, észre kell vennünk a tanítás hasznosságát is. Mikor látjuk, hogy az emberek oly sok mindent terveznek, ami felforgatja az egész világot, mikor látjuk, mennyi összeesküvést szőnek, s látjuk, hogy minden készen áll a cselekvésre, akkor vegyük észre, hogy Isten irányít mindent, de olyan titkos módon, ami felette áll az érzékelésünknek. S amikor látunk sok mindent megtörténni, amint azt helytelenül gondoljuk, akkor gondoljunk arra is, hogy az angyalok teljesítik a kötelességüket, s az ő mozgásuk és ösztönzésük nélkül az önmagukban mozdulatlan dolgok megindulnak. Ugyanez mondható a többi dolgról is: a tél lehet például túl enyhe, vagy túl zord, s ebben a szélsőségben is lássuk

meg, amit a próféta itt tanít: Isten úgy irányítja az évszakok rendjét, hogy semmi sem történik, amíg nem Ő ösztökéli a dolgok bekövetkeztét. Amikor tehát az élőlények *járnak vala, a kerekek is jártak mellettük*, mondja, ami azt jelenti, hogy az élőlények szabták meg a kerekek mozgásának szabályát: *mikor fölemelkedtek az élőlények a földről, fölemelkednek a kerekek is*.

Ezék1:20

20. A hová a lélek vala menendő, mennek vala, a hová tudniillik a lélek vala menendő. És a kerekek fölemelkednek vala mellettök, mert a lelkes állatok lelke vala a kerekekben.

Így rendezem el az igeverseket, mert jóllehet mások összekapcsolják az elő mondatot az igevers második részével, ez túlon túl erőltetett. A próféta tehát megismétli, amit mondott, bár egy kissé terjengősen. Utóbb hozzáteszi: *a kerekek fölemelkedtek*, az általánosságban „fölemelt” jelentésű szót használva, ami nem pontosan az, mint az előző versben. Én hozzáteszem a következő verset is:

Ezék1:21

21. Ha azok mentek, ezek is mennek vala,²⁴ és ha azok álltak, ezek is állnak vala, és ha fölemelkedtek a földről, fölemelkednek²⁵ vala a kerekek is mellettök, mert a lelkes állatok lelke vala a kerekekben.

Ugyanazt a mondatot folytatja, miszerint a kerekek mozdulatlanok voltak: nem dőltek el, hanem mozdulatlanul álltak. Ez pedig tudjuk, hogy természetellenes, mert egy kerék nem képes megállni az abroncsa bármelyik pontján, hanem vagy az egyik, vagy a másik irányba dől, illetve forog. A próféta azonban azt mondja, hogy a kerekek mozdulatlanok voltak. Ebből következően külső mozgatóerő hatására indultak meg. Később ugyanezt erősíti meg más szavakkal, mert *ahogyan az élőlények és a kerekek együtt álltak, úgy mozogtak és emelkedtek fel együtt*. Ezért a próféta itt kiemeli, amit az imént csak futólag érintett. Mert bár a dolog homályos, a bőbeszédűsége mégis figyelmet kelt, s megérteti velünk, hogy a kerekek mozgása nem haszontalanul adatott át az élőlényekre, s a mozgás oka azokban rejlik. Ha ugyanis ezt röviden mondta volna, azon gondatlanul át lehetne ugrani. Mivel azonban a próféta oly sokszor hangoztatja, hogy a kerekek mozgása az élőlényektől származik, ebből következően a dolgok minden, a világban látott változása valamiféle külső forrásból származik, mint azt már korábban említettem. S az okot is megismétli: *mert a lelkes állatok lelke vala a kerekekben*. Itt is, mint korábban megfigyelhető a többes szám – egyes szám átmenet. Noha a próféta az élőlények lelkét a kerekekben levőnek mondja, maguk a kerekek mégsem fogtak fel semmit, csak mozgékonytságot kaptak ettől, ahogyan a Hold is a Naptól kölcsönzi a fényét. Látjuk tehát, hogy a kerekeket nem az kényszerítette, hogy az élőlények intelligenciája áttöltődött azokba. Isten ugyanis nem ad elmét és ítélőképességet sem a télnek, sem a nyárnak, sem a békének, sem a háborúnak, sem a nyugalomnak, sem a viharoknak, sem a fertőzésnek, sem semmi másnak. Akkor hogyan is van ez? Sem a levegőnek, sem a földnek nincsen semmi eleveisége önmagában, amíg Isten az angyalai segítségével el nem kezdi használni a földet, vagy amíg ez egyik, vagy a másik irányban nem hajlítja az emberek elméjének szeleit a

²⁴ Azaz, amikor az élőlények mozogtak, a kerekek is mozogtak, ha pedig valamelyik állt, akkor állt a kerék is. – Kálvin.

²⁵ Ez a szó, a נשׁוּב, tulajdonképpen a földről felemeltet jelenti, mert korábban mindenféle kiegészítés nélkül mondta „felemeltnek”. – Kálvin.

háborúskodásra, vagy a békességre. Ezzel világosan látjuk *a lelkes állatok lelke vala a kerekében* kifejezés jelentését, tudniillik, hogy Isten fejti ki a Maga hatását az angyalain keresztül, így még egy verebecske sem esik le a földre anélkül, hogy Ő ezt előre ne látná (Mt10:29, Lk12:6). Így tehát valahányszor csak a dolgaink zűrzavara a kétségbeesésbe hajt minket, próbáljunk meg emlékezni erre a kijelentésre, miszerint az élőlények lelke van a kerekében. S valóban, amikor kétséges körülmények között reszketünk, mi mást tehetnénk, mint belenyugszunk ebbe a tanításba – tudniillik hogy végül minden Isten rendelkezésének megfelelően megy majd végbe, mert semmi sem történik az Ő engedélye nélkül, s nincs mozgás, nincs felkavarodás az ég alatt, ha azt nem Ő ihlette az angyalai által. Most ez következik:

Ezék1:22

22. És vala mintegy mennyezet²⁶ az állatok feje fölött, olyan mint a félelmetes²⁷ kristály,²⁸ kiterjesztve felül fejök felett.

A próféta most a fő dolgot jelenti ki a látomásban: Isten ült a trónján. Ha ugyanis csak az élőlényekről és a kerekekről beszélt volna, a látomás részleges lenne, tehát nem hatékony. Mikor azonban Istent ülteti a saját trónjára, akkor megértjük, hogy az angyaloknak, akik más dolgok mozgását ihletik, sincs se elevenségük, se mozgásuk önmagukban. Egészében véve a próféta itt azt mondja, hogy az angyalok úgy mozgatnak minden, az ég alatt végbemenő dolgot, hogy tulajdonképpen valódi mozgás nem tulajdonítható nekik. S miért? Mert Isten uralkodik felettük és irányítja a cselekedeteiket. Ez a témája a látomás későbbi részének, aminek a megmagyarázásába most belekezdünk.

Azt mondja tehát a próféta, hogy *vala mintegy mennyezet az állatok feje fölött*.²⁹ Ezekkel a szavakkal fokozatosan Istenhez akar vonzani minket, s Isten is úgy foglalkozik a prófétájával, hogy különböző lépcsőfokokat helyez elé, melyeken át maga a próféta is, a képességeinek megfelelően, fokozatosan roppant magasságokba jut. A próféta itt nem Isten trónjáról, hanem csak a mennyezetről beszél. Mikor ugyanis felemeljük a szemünket, Isten dicsősége közelebbinek tűnik a számunkra, mint a Földön. Igaz, hogy minden oldalon egyformán ragyog, de a mennynek önmagában is nagyobb a kiválósága, mint az egész Földnek, s minél közelebb jutunk Istenhez, annál látványosabbá válik számunkra az Ő képmása, mert valóban Isten ott sokkalta világosabban gyakorolja a hatalmát és a bölcsességét, mint a Földön. Mily sok csodát jelent a Nap a számunkra! Ha először a bolygókat, majd a csillagokat vesszük fontolóra, akkor százszor is bámulattal telünk el. Ezért amikor a próféta az égboltról beszél, akkor felemeli a gondolatainkat, s azok fokozatosan Istenhez közelednek. Látott tehát, mondja, *egy mennyezethez hasonló dolgot*. Ha egyszerűen csak egy mennyezetet látott volna, az nem lett volna látomás, mert az mindig is látszik. Nem, tudom, miért használták a görögök a στερεωμα szót, és a latinok miért követték őket, mert a héber רקיע, *rekiang* szó semmi effélét nem jelent és nem is áll kapcsolatban azzal. Ám mégis az elfogadott szót használom. Az egek tehát, melyek mindig látszanak, nem tették volna a prófétát kellően figyelmezzé. De *egy mennyezethez hasonló dolgot* látott, amiből észrevette, hogy ez nem pusztán az ég, hanem egy új forma került a szeme elé, mintha Isten magát a prófétát emelte volna fel kinyújtott kézzel Magához a mennybe. *Vala mintegy mennyezet az állatok feje fölött*. Itt újabb participiumot használ, a נטוי, *netvi*, jelentése „kiterjesztett”, mert a נטה, *neteh* szó azt jelenti: kiterjesztteni, vagy kifeszíteni. *Mint a félelmetes kristály*, mondja,

²⁶ A רקיע, *rekiang* szó, amit Mózes használt a teremtés leírásánál. – Kálvin.

²⁷ Károlinál: *csodálatos – a ford.*

²⁸ Mások *jégnek* fordítják. – Kálvin.

²⁹ Égbolt, vagy kiterjesztés: a נטוי, *netvi* szó a רקיע, *rekiang* szóra utal. – Kálvin.

mert a kristály színe látszott ebben a mennyezetben, amit a próféta látott. Isten azonban hozzátette a félelmet is, mert mint azt korábban említettem, a tunyaságunk miatt Istennek erőszakot kell alkalmaznia, amikor teljességgel Önmagához akar kötni minket. *Az élőlények feje fölött*, mondja *felfelé*, hogy megérthessük: ők is a mindenható Isten irányítása alatt állnak, mint azt majd nemsokára látjuk. Majd ezt olvassuk:

Ezék1:23

23. És a mennyezet alatt szárnyaik egyenesek valának, egyik a másikkal összeérvén; mindegyiknek kettő vala, a melyek befedik vala innen, és mindegyiknek kettő vala, a melyek befedik vala amonnan az ő testöket.

Van némi homályosság ezekben a szavakban, de könnyen feloldható, ha megfigyeljük a befedés két módját, mert az a két szárny, amelyek felfelé álltak, magukat az élőlényeket, azaz az arcaikat fedték be, de a többi szárny, mely a testükhöz illeszkedtek, magát a testet fedte be. Egyesek úgy vélik, hogy ez ismétlés, s azt mondják, hogy az arcokat befedő két szárny és a testet befedő két szárny ugyanazok. Nekem azonban ez abszurdnak tűnik. Nekem kétsésem sincs afelől, hogy amit korábban látunk, az van itt megismételve, azaz mindegyik élőlényt négy szárny fedett be, kettő, melyek felfelé álltak, és kettő, melyek úgy illeszkedtek, hogy *mindegyik* élőlény összekapcsolódtak. Ez volt a befedés egyik formája, a másik pedig a testet befedő szárnyak leeresztése. Egészében véve a próféta nem tesz hozzá semmit, hanem azt vési az elménkbe, amit korábban mondott. Majd ez következik:

Ezék1:24

24. És hallám szárnyaik zúgását, mint sok vizeknek zúgását, úgy mint a Mindenhatónak hangját,³⁰ mikor járnak vala, zúgás hangját, mint valami tábornak zúgását; mikor állának, leeresztik vala szárnyaikat.

Mikor a próféta azt mondja, hogy *hallotta a szárnyak hangját*, az a korábbi tanításának a magyarázata, amikor azt mondta, hogy a szárnyak követték az élőlények haladását, s álltak, amíg az élőlények nem vonták maguk után azokat: most ezt fejezi ki világosabban a *hang* szóval. Tudjuk, hogy a rendeléseket hanggal fejezik ki, s ez az értelme az emberi érintkezésnek, hogy aki irányít, az hanggal hirdeti, amit végrehajtatni akar. Mivel tehát az általunk korábban mondottak homályosak voltak – miszerint a kerekeket az élőlények mozgatták – a próféta most azt mondja, hogy *a szárnyak mozgásának volt hangja*. Mondta ezt korábban is, s most pedig megismétli, hogy az élőlények néha megálltak, és leengedték szárnyaikat. Amikor a szárnyaikat így leeresztették, akkor a kerekek sem mozogtak. Mivel azonban a kerekek az élőlények mozgásának engedelmeskedtek, azt mondja, hogy *a szárnyak hangosak voltak* – de nem mintha a kerekeknek lettek volna füleik, vagy hallottak volna bármilyen parancsot. A próféta azonban nem tudta másképpen kifejezni azt, amit az imént mondtam, tudniillik, hogy az ég és a föld tele vagy angyali mozgással, hacsak azt nem mondta, hogy ebben a mozgásban volt valamiféle hang, ahogyan azt is mondta, hogy bármi történik, az Isten akaratának engedelmeskedik. Ez az engedelmesség azonban nem fogható fel másképpen, csak ha megelőzi egy hang. Most tehát azt látjuk, hogy a próféta a saját szónoklatát szövögeti, s új beszédformával fejezi ki és erősíti meg azt, amit korábban láttunk: a kerekeket az élőlények mozgatták, meg maguk a szárnyak adtak hangot. Majd hozzáteszi: *mint sok*, vagy *nagy vizeknek zúgása*. Tudjuk, hogy egy háborgó folyó áradása hatalmas zajt

³⁰ Vagy erős hangot, az erősnek a hangját, ahogyan egyesek gondolják. – *Kálvin*.

kelt. Semmi sem félelmetesebb annál a hangnál, mert olyan, mint egy törés hangja, mely az egész világ darabokra zúzásával fenyeget, s a próféta most ezt a hevességet fejezi ki. S hozzáteszi: *a Mindenható hangja*. Nyers lenne ebbe Magát Istent belemagyarázni, Akire jöllehet ezt a kifejezést gyakorta használják, de amint tudjuk, jelképesen. Kellott azonban lennie valamiféle külső hasonlóságnak, ami megmutatta a prófétának azt, ami önmagában nem volt látható. Arra azonban nem alkalmazható „az Isten hangja” kifejezés, hacsak nem úgy értjük azt, ahogyan a Zsolt29:5-6 és 9-ben szerepel a mennydörgés vonatkozásában: Isten hangja megreszketeti a cédrusokat és a hegyeket, az állatok pedig eltévedtek tőle az erdőkben. Dávid itt a mennydörgést nevezi Isten hangjának, de nem tudom, hogy az a hasonlat illik-e erre a helyre. Sőt, még ha más értelemben is vesszük Isten szavát, az sem jelenthet mást, mint mennydörgést. Mások a שדי, *shedi* szót bátornak, vagy hevesnek fordítják, ami egészen tűrhető, ha csak az általános beszédforma nem illik ide kellőképpen. Azoknak a képeknek kellett ugyanis a próféta elméje elé tárulni, amelyek azt felemelni voltak hivatottak. Emellett, ha egyszerűen csak annyit mondott volna, hogy egy erős, vagy heves ember hangja, annak csak kicsiny hatása lenne, ezért én nem merem elvetni a *mennydörgés* jelentést. S ha ez a magyarázat nem kielégítő bárki számára, a jelentése akkor is hangos és félelmetes hang, mert a Szentírás a cédrusokat és a hegyeket Isten cédrusainak és hegyeinek nevezi a kiválóságuk miatt (Zsolt80:11, Zsolt36:7).

Azt mondja, *mikor járnak vala*, mivel nem volt más mozgás, mert azt mondta, hogy az élőlények szárnyai leereszkedtek, miközben azok álltak. Akkor nem volt szükség a földi dolgok megmozgatására, csak amikor az ösztönzés elindult az élőlényekben, azaz az angyalokban. S hozzáteszi: *beszédhang*. Itt Ezékiel tovább is megy, s kijelenti, hogy a hang érthető. Igaz, hogy az élettelen dolog nem képesek a hangot meghallani, de amint már mondtam, a próféta olyan engedelmességet akart bemutatni a kerekékben, mintha azokat tanították volna, s Isten elegánsan és érthetően parancsolta volna meg, hogy mit akar, vagy mintha a kerekék szólaltak volna meg értelmesen. Azaz, a kerekék végső soron nem elhamarkodottan forogtak, hanem a kapott parancsnak megfelelően. Azt mondja, a hangjuk olyan volt, *mint valaki tábornak a zúgása*. S a hasonlatot alaposan meg kell figyelni, mert egy hadseregben a tömeg következtében bárki alig-alig képes a másokra figyelni az egység előmozdítása érdekében, a katonai fegyelem azonban mégis megköveteli ezt.³¹ Ezért a táborokban nagy a lármá és a zűrzavar, mégis mindenki igazodik a többiekhez, így a rend fennmarad. A próféta tehát azt jelzi, hogy bár végtelenül nagy számú esemény találkozik össze, mégsem marad semmi irányítás nélkül, mert Isten minden földi mozdulatot sokkal ügyesebben irányít, mint ahogyan egy páratlan előrelátással megáldott tábornok teszi azt a hadseregével. Látjuk tehát, hogy mi a Lélek célja a látomásnak ezzel a részével, amikor a világban folyó dolgokat egy nagy hadsereghez hasonlítja. Azt mondja ugyanis, hogy olyan értelem mutatkozott meg ebben a tömegben, hogy bár a lármájuk zűrzavaros, mégis minden dolog kölcsönösen illett a többihez. Emellett azt is mondja, hogy *mikor állának, leeresztik vala szárnyaikat*. Felmerül a kérdés: miképpen állnak az élőlények, amikor Isten folytonosan munkálkodik, ahogyan Krisztus is mondja: „Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom” (Jn5:17)? Mivel tehát Isten hatalma soha nem pihen, mit jelenthet az élőlények megpihenése? Isten ugyanis az angyalok segítségével munkálkodik: ha nyugalomban vannak, akkor Istennek is megvannak a pihenési időszakjai, ami pedig abszurd. Amikor azonban a próféta azt mondta, hogy *álltak*, azzal az emberi események változatosságát akarta megjelölni. Ezek ugyanis néha annyira nyugodt mederben folynak, hogy azt gondoljuk, Isten kicsit megpihen, és teljes nyugalomban van a mennyben. Nem mintha valaha is felhagyna mindennel, hanem nem vesszük észre az ösztönzést, ami világosan kimutatja, hogy az Ő eleveisége rejlik a mozgásban és a cselekvésben. A próféta tehát csak a

³¹ A francia változat inkább kibővíti ezt a mondatot, semhogy helyesen fordítaná.

változatosságot akarja megjelölni. Nem azt kell tehát képzelni, hogy Isten valaha is nyugalomban van, vagy az angyalai megpihennek, hanem csak annyit jelent ez, hogy Ő nem egyformán munkálkodik minden időben.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert bár messze vándoroltunk Tőled, hogy tanulhassunk a Te Ígéből, s ragaszkodjunk a helyes módon történő közeledéshez tehozzád. Hadd szemléljük hit által, ami egyébként rejtve marad előttünk, s így függjünk csakis Tőled. Hadd támaszkodjunk úgy a Te gondviselésedre, hogy ne kételkedjünk a tökéletes biztonságunkban, mikor életünk és üdvösségünk a Te gondjaidra van bízva. Miközben a különböző viharok ide-oda vetnek, hadd maradjunk nyugodtak, míg végül élvezhetjük majd azt az áldott és örök nyugalmat, amit Te készítettél el számunkra a mennyben a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen.

Ötödik előadás

Ezék1:25-26

25. És lőn kiáltás a mennyezetten felül, a mely vala fejük felett, és ők megállván, leeresztik vala szárnyaikat.

26. És a mennyezetten felül, a mely fejük felett vala, látszék mint valami zafirkő, királyi székek formája, és a királyi székek formáján látszék mint egy ember formája azon felül;

Az előző előadásban mondtuk, hogy a próféta, miközben Isten dicsőségét magasztalja, a mennyezetről beszélt, mert az emberi elme csak fokozatosan képes ekkora magasságokba jutni. Ezen az alapon írta le nekünk a próféta a mennyezet kiterjesztését. Most hozzátesszi, hogy *egy trónhoz hasonlító dolog volt a mennyezet fölött*. Sorban említi a lépéseket, amikor ezt mondja: *a mennyezet fölött volt egy trón és a trón fölött egy ember*. Megismétli ugyanis, amit korábban mondott a mennyezet kiterjesztéséről. S ahogyan Isten tekintettel volt az ő gyengeségére, úgy igazítja most a szavait a mi képességeinkhez. Figyelemre méltó, hogy azt mondja: *mint valami forma*. Ebből megértjük, hogy a próféta nem a valódi eget szemlélte, a trón sem valami anyagból levő volt, s nem valódi és természetes emberi testet látott. Ezt a próféta is világosan kifejezi, nehogy bárki azt képzelje, hogy bármi látható dolog is van Istenben, s a fanatikushoz hasonlóan Őt is testinek vélje, vagy nehogy bárki tudatlanul arra következtessen ebből az igeszakaszból, hogy Isten szemmel meglátható, helyhez kötött, és leültethető, mint egy ember. Nehogy efféle elképzelések lopakodjanak be az emberek elméibe, a próféta itt bizonyosságot tesz arról, hogy nem emberi testről van szó és nem anyagi trónt látott, hanem csak ezek a formák és megjelenések tűntek fel előtte. S ne gondolja senki a prófétát szükségtelenül bőbeszédűnek a kellően világos dolgokban.

Azt mondja, *a mennyezet felett, mely az élőlények feje felett volt*. Már magyaráztuk, miért értekezik az élőlények fejéről – nevezetesen azért, mert a korábbi látomást Magára Istenre kell egészében vonatkoztatni. Most hozzátesszi: *a mennyezet*, mert az élőlényektől nem emelkedhetünk fel Istenhez segítség nélkül. Ezért hozza elénk a mennyezetet, hogy Isten fenségéhez fokozatosan juthassunk. A *mint valami zafirkő* kifejezést annak megmutatására használja, hogy az alakok csak a prófétának jelennek meg, és ez a jelentése a *trónhoz hasonló* kifejezésnek. Tudjuk ugyanis, hogy az eretnekek korábban zaklatták az egyházat az ostobaságukkal, akik úgy vélték: Istennek hozzánk hasonló emberi formája van, valamint trónja, amelyen ül. Ezért a Szentlélek, hogy elejét vegye az efféle megjegyzéseknek, azt

mondja: a próféta nem materiális trónt látott, hanem csak egy ahhoz hasonló valamit. Ez főleg az emberi alak említésekor szükséges, mert ez és hasonló igeszakaszokat tévesen magyaráztak azok, akik emberi formát tulajdonítottak a Mindenhatónak, s alkalmat adtak a tévelygésre, miszerint Isten testi és körülhatárolja Őt a tér valamekkora része. Ezek eljutottak a dühöngés ama csúcspontjára, hogy falkában tolongtak, és mindenkit meg akartak kövezni, aki ellenezte az istentelenségüket. A próféta tehát azt mondja, hogy *valami emberformához hasonlót látott*. Egy névmás elegendő lenne, mivel azonban annyira hajlunk a homályos és tévelygő véleményekre, a „külső megjelenést” hozzákapcsolja „hasonlóhoz”. Látjuk tehát, hogy bármit is agyaltak ki az ókori eretnekek Isten látható formájáról, mindazt a legtisztább nyelvezettel zárja ki.

Most megkérdendő: miért ölt Isten emberi formát ebben a látomásban, valamint az ehhez hasonlóknak? Én szívesen felkarolom azoknak az egyházatyáknak a véleményét, akik azt mondják, hogy ez előjáték ahhoz a titokhoz, ami utóbb megmutattatott a világnak, s amit Pál fenségesen magasztal fel, mikor ezt kiáltja: „nagy a kegyességnek eme titka: Isten megjelent testben” (1Tim3:16). Jeromos nézete nyers, aki Magára az Atyára alkalmazza ezeket a szavakat. Tudjuk ugyanis, hogy az Atya soha nem öltött emberi testet. Ha egyszerűen csak annyit mondott volna, hogy itt Isten van bemutatva, abban semmi abszurd sem lenne, amennyiben minden személy-említést kiveszünk ebből, s akkor a trónon ülő emberi alak Isten. A próféta a fejezet végén szintén bizonyosságot tesz erről, amikor azt mondja, hogy ez az Úr dicsőségének formája volt (Ezék1:28), mert a Jahve nevet használja, amivel Isten örökkévalóságát és elsődleges lényegét fejezi ki. Teljesen elfogadható, hogy Istent ez az alak jelképezze, de hozzá kell tenni, mait János mond a könyve 12. fejezetében (Jn12:41), miszerint amikor Ézsaiás látta Istent a trónján ülni, akkor Krisztus dicsőségét látta és Róla beszélt. Ezért amit az ókoriaktól idéztem, az teljesen összhangban van azzal, hogy valahányszor csak emberi formában jelent meg Isten, azzal egy homályos pillantásnyit adott abból a titokból, ami végül Krisztus személyében mutatkozott meg. Közben teljes mértékben el kell kerülnünk Szervét Mihály álmait, akit a próféta szavaival könnyű megcáfolni. Ő ugyanis azt állítja, hogy ez a hasonlóság tényleg egy ember, s Krisztus pedig a jelképes Fiú volt, mert Isten, mint mondja, három nem teremtett elemből áll össze látható módon.

Ezek a legmegvetendőbb istenkáromlások, melyek még cáfolatra sem méltók, mivel azonban ez az istentelen káromló sok beképzelt embert elbűvölt, akik aztán elszenveték a megérdemelt büntetést az ostoba kíváncsiságuk miatt, hasznos futólag megemlíteni a tévelygéseiket. Szervét Mihály tehát azt képzei, hogy Krisztus volt a látható Isten a világ teremtése óta, s ezen a módon érti Őt az Isten képmásának. Nem ismeri el személynek az Atyát, hanem azt mondja, hogy az Atya volt a láthatatlan Isten, míg Krisztus egyszerre az Atya képmása és személy is. S azt mondja, három nem teremtett elemből áll. Ha csak három elemet mondott volna, akkor Krisztus nem lenne Isten, de kitalál magának elemeket, melyek úgy jöttek létre, hogy az eredetük Isten lényegében rejlik. Ezek az elemek, mondja, úgy rendeződtek el, hogy felvették egy ember alakját. Nem azt mondja tehát, hogy Krisztus csak emberi formában jelent meg, hanem azt mondja, hogy Krisztus arra az isteni lényegre formált ember volt. Végül azt mondja, hogy Krisztus Ábrahám magvából lett emberré, mert ehhez a három elemhez egy negyedik is hozzáadódott, amit teremtettnek ismer el. Azt mondja tehát, hogy Krisztus ember volt, mert az embert valami zűrzavaros módon összekotyvasztottnak képzei el abból a látható istenségből és Ábrahám magvából. Krisztus tehát szerinte egy ideig ember volt, mert a látható istenség keveredett a testtel. Utána hozzáteszi, hogy Krisztus teste beleolvadt az Istenségbe, s így Isten nem az egység, hanem a zűrzavar által vált emberré. Utána kijelenti, hogy az ember megistenült, s Krisztus teste egylényegűvé vált Istennel, így tehát Ő többé már nem ember. Ezért gúnyol minket, akik azt hirdetjük, hogy mi nem lehetünk Krisztus részesei, amíg hit által a mennybe nem emelkedünk, mert az Ő testét mindenütt jelenvalónak és óriásinak képzei. Miképpen lehetséges ez? Ő megistenült, mondja, s ezért

nincs meg Benne az emberi természet maradványa. Most már látjuk, milyen szörnyűséges dolgokat fabrikált ez az imposztor. A próféta azonban eloszlatja az efféle felhőket, amikor kimondja, hogy *látszék mint egy ember formája*.

Dániel konkrétan írja le nekünk Isten trónját, aki (Dán7:9 és az utána következők) az Öregkorút állítja elénk emberi formában. Ott Isten a legmagasabb csúcsra kerül, Hozzá csatlakozik Krisztus, a Közbenjáró, s Dániel látja, hogy az Öregkorúhoz vitetett, mert ahogyan Krisztus az Atyától szállt alá, úgy lett befogadva az Ő dicsőségébe, s most a legnagyobb hatalom adatott meg Neki, ahogyan arról részletesen tanulhatunk. A jelen igeszakasz vonatkozásában viszont legyen annyi elegendő, hogy a próféta csak Krisztus személyében látta Istent, mert amit az emberforma hasonlóságáról mondott, az nem értelmezhető sem az Atyára, sem a Lélekre, mert sem az Atya, sem a Lélek soha nem öltöttek testet, hanem Isten akkor jelent meg testben, amikor Krisztus megjelent, Akiben az Istenség teljessége lakozik. A Fil2:7-ben Pál azt mondja, hogy Krisztus emberhez hasonlóvá lett, s abban a formában és alakban jelent meg emberként, de más értelemben. Pál ugyanis nem egy jelképes Krisztust alkot, és nem is bevallotta Krisztus testétől értekezni, hanem arról tájékoztat, hogy ez volt az Ő állapota, amikor lejött hozzánk. Azt mondja, megaláztatott, és semmiben sem különbözött az emberi fajtától, s még a Pál által használt *μορφη* szó is megkülönbözteti a fajtát a lényegtől. Most tehát Pál nézetéhez ragaszkodunk, aki azt mondja, hogy Krisztus emberhez hasonlóvá vált, mert kitaszított és megvetett lett a testünkben. Ezen a helyen azonban a Szentlélek mást tanít, tudniillik hogy Krisztus itt ember formájában jelent meg, de még nem vált emberré. Ha bárki megkérdezi, hogy akkor honnan lett a teste, a válasz kéznél van: a test nem szubsztanciaként jött létre, hanem egy időre ez a forma teremtetett. Isten, amint az közismert, néha testet ad az angyalainak, ami utóbb szertefoszlik. Más oka volt azonban ennek a látomásnak, mert Krisztus nem azért jelent meg emberi formában, hogy az angyalokhoz hasonlóan megízlelhessen az ételt (1Móz19:2-3), hanem csak hogy igazodjon a próféta felfogóképességéhez.

Az egész summája tehát ez: a testi hasonlóság csak látszólagos volt, mint mondja a próféta, nem pedig lényegi. Ebből megértjük, hogy amikor Istent említi, az egész lényegét érti alatta, ami közös az Atya, a Fiú és a Szentlélek számára, mert a Jahve név alatt egyedül Krisztust érteni abszurd. Ebből következően itt Isten egész lényegét szemléli. Egyidejűleg azonban, amikor a személyeket kölcsönösen összehasonlítja, az „emberhez hasonló” kifejezés egyedül csak Krisztusra vonatkozik. Az egész Istenség jelent meg tehát a prófétának, mégpedig emberi formában, de sem az Atya, sem a Szentlélek nem mutatkozott meg, mert a személyeket akkor kell elkezdni fontolóra venni, amikor Krisztus egyéni tulajdonságai mutatkoznak meg. Kénytelenek vagyunk mindezt megjegyezni, mert a fanatikuskok most új tévelygést terjesztenek: mintha Krisztus és a Szentlélek az Atyától különálló Istenségek lennének. Egy bizonyos piemonti George Blandrata, aki egykor orvosként jött el hozzánk, rejtegette az istentelenségét, ameddig tudta, de miután lelepleződött, Lengyelországba menekült, és azt az egész területet megfertőzte a mérgével. Említésre sem méltó, de miután az istenkáromlásaival akart nevet szerezni magának, valóban olyan hírhedtté vált, mint amire vágyott. Mivel tehát ez a tévelygés széles körben elterjedt és Lengyelország egészét megfertőzte ez az ördögi delírium, azoknak, akik kevésbé gyakorlottak a Szentírásban, mint mondtam, meg kell erősíteniük magukat, nehogy azokba a csapdába essenek. Ők valóban azt hiszik, hogy Krisztus Isten, de nem az a bizonyos Isten, Akit Mózes és a próféták ünnepeltek. S noha Isten gyakorta meg van említve a törvényben és a prófétáknál, ők ezt mégis egyedül az Atyára korlátozzák. Elismerik Krisztust Istennek, de amikor közelebbről is megszorongatják őket, akkor kijelentik, hogy Krisztus a lényegét tekintve³² Isten, Akivel az Atya közölte a saját lényegét mintegy áttöltéssel. Szerintük tehát Ő csak egy feltételezett Isten, mert nem az

³² Vagy inkább kiterjesztéssel, ahogyan mondtuk. – *Kálvin*.

Atyával egy Isten. Úgy vélik, az istentelenségük mindannyiszor megerősítést nyer, valahányszor csak az Atyát nevezik egyszerűen Istennek, de a megoldás könnyű: egy összehasonlítás tételik az Atya és a Fiú között. A János 3-ban Isten úgy szerette a világot, hogy az egyszülött Fiát adta azért: itt valóban az Atyát nevezi Istennek, de a Fiút is hozzáteszi. Nem csoda tehát, ha az eredeti Istenség kerül a legmagasabb pozícióba. Máskor viszont, amikor nincs összehasonlítás a személyek között, az egész Istenségről van szó, mely közös és egyetlen az Atya, a Fiú és a Szentlélek számára. Végül, amikor a személyek nem kerülnek szóba, akkor nincs kapcsolat sem közöttük, de amikor szóba kerülnek, akkor a kapcsolatuk jelzése is megjelenik, s első az Atya, majd a fiú és a Szentlélek, mindegyik a maga sorrendjében.

Nem fogom felidézni a Szentírás egyetemes bizonyágtételét, mert elegendő csak ujjal rámutatni ezekre az ostoba tévelygésekre, nehogy bárki tanulatlan ilyen csapdákba essen. Amikor Pál azt mondja, hogy Isten megjelent testben (1Tim3:16), akkor egészen biztosan nem holmi másodlagos, vagy mellékes lényegről beszélt. Isten lényege ugyanis egy: ezért az egész Istenség jelent meg testileg, ahogyan Krisztus is mondja: én az Atyában vagyok, és az Atya én bennem van (Jn14:10, 11), más helyeken pedig azt tanítja, hogy az Istenség egész teljessége rejlik Krisztusban. Ebből megértjük, hogy Isten lényegét nem szabad szétszaggatni, mintha annak egyik része lenne Krisztusban, a másik része pedig az Atyában. Így amikor János a kanonikus levelében (1Jn5:20) azt mondja, hogy Krisztus valódi Isten: Ez az igaz Isten, mondja, és az örök élet, akkor biztosan tűrhetetlen az az istenkáromlás, ha az emberek azt mondják, hogy a valódi Isten más, mint az Atya. Ki másról volt ez elmondható az egyetlen Isten kivételével? Ha ezt áthelyezik az Atyáról, akkor Ő megszűnik Isten lenni. Ha tehát Krisztus valóban Isten, abból következik, hogy a lényege ugyanaz, mint az Atyáé. Így amikor Pál azt mondja, hogy az egyház az Isten vérén vétetett meg (Csel20:28), akkor biztos, hogy Isten neve ott egyszerűen és kiegészítések nélkül szerepel. Amikor ez az imposztor az Isten nevet az Atyára korlátozza, az miképpen egyeztethető össze Pál véleményével? Isten, mondja a saját vérén váltotta meg az egyházat: ha ez így volt, akkor a dicsőségnek azt az Istenét kell értenünk alatta, Aki az örökkévalóságtól fogva létezett, és Akit Mózes és a próféták ünnepeltek. Most tehát értjük, miképpen jelent meg személyként emberi formában, amivel mégis az egész Istenség jelent meg. Az, hogy Krisztus jelent meg, világosan kimutatható a János evangélium 12. fejezetéből, amit idéztem (Jn12:41). Arról, hogy az egész Istenség megjelent, mint Ézsaiás, mind Ezékiel világosan bizonyágot tesznek. Ki más lenne hát Jahve, mint Izrael Istene, Akit Mózes korábban hirdetett: Halld Izráel: az Úr, a mi Istenünk, egy Úr! (5Móz6:4) Miképpen teszi át ezt János Krisztusra? nos, tekintettel a személyre. Látjuk tehát, milyen jól összeillenek mindezek a dolgok, mivel az egész Istenség megjelent a dicsősége tökéletességében, a hatalmas lényegében, de mégis egyedül Krisztus személyében, mert sem az Atya, sem a Lélek soha nem öltöttek emberi testet.

Kicsit több időt töltöttem ezzel a tantétellel, mert sokan vannak, akik nem ismerik az egyházatyák írásait, s nem könnyen bizonyosodnak meg, pedig ezek nehéz kérdések. Mégis igyekeztem a lehető legrövidebben világossá tenni a látszólag homályos és zavaros dolgot, hogy bárki, aki szerényebb képességekkel és ítélőképességgel van megáldva, szintén megérthesse az általam elmondottakat. Viszont nem folytatom azzal, amit szakképzetten tudtam felhozni ebben a dologban. Semmi sem hasznosabb az efféle dolgokban, mint a józansággal és tapintatossággal nemesített bölcsesség. Isten látható formában jelent meg a szolgájának: vajon tehette Ezékiel ezen az alapon azt, amit a skolasztikusok: finoman filozofálgatnak Isten lényegéről, s nincs sem vége a vitatkozásaiknak, sem mértékletesség azokban! Nos, semmiképpen, hanem ő megmaradt a szabott határok között. Pál elragadtatott a harmadik édig (2Kor12:4), de azt mondja, hogy kimondhatatlan dolgokat hallott, melyeket nem volt szabad megmagyaráznia. Így tehát elégedjünk meg a szilárd tanítással, ami

kellőképpen megerősíthet minket az ördög minden csapdájával szemben. Emiatt mondja, hogy *a királyi székek formáján látszék mint egy ember formája azon felül.*

Ezék1:27

27. És látám izzó érczként ragyogni, a melyet, mintha tűz vett volna körül derekának alakjától fogva és fölfelé; és derekának alakjától fogva és lefelé látám, mintha tűz volna. És fényesség vala körülötte,

Ezekkel a szavakkal a próféta azt jelzi, hogy Isten olyan láthatóan jelent meg emberi formában, hogy a fényesség elkápráztatta a szemeit. Krisztus alakja ugyanis olyan volt, hogy a próféta annak minden részletét külön-külön tanulmányozhatta, mint amikor én egy embert szemlélek, s nemcsak tetőtől talpig végigmérem, de megfigyelem a szeme színét, az oldalait, s azt, hogy magas, vagy alacsony testalkatú-e.

Mikor emberekre, vagy fákra nézünk, egy pillantás elegendő az egyes részeik megfigyeléséhez. Ha azonban a szemeinket a Napra akarjuk vetni, azonnal elsötétülnek, mert a Nap fényessége akkora, hogy elkápráztat minket. Ha tehát a szemeink nem képesek elviselni a Nap fényét, miképpen képes az elménk pillantása felhatolni Istenhez, és szemlélni az Ő dicsőségének egészét? Ez tehát a próféta célja, amikor azt mondja, hogy *látám izzó érczként ragyogni.* Mondtuk, hogy egyes igemagyarázók egy angyalt értenek bele ebbe, de véleményem szerint a nézetük téves, ezért elvetem, mert kétségem sincs felőle, hogy milyen színről van szó, és mit jelent ez a szín. Ami Jeromos változatát illeti (*electrum*), én kétségesnek tartom, mert ami a mondását illeti, miszerint drágább az ezüsthöz és az aranyhoz, az ostobaság, mert mindkét fémből áll. A szín tehát figyelemre méltó volt, mert nemcsak vonzotta a próféta szemeit, de el is kápráztatta a ragyogásával, ezért mennyeknek és istenek ismerte azt el. Ezért teszi hozzá, hogy *a melyet, mintha tűz vett volna körül,* amit korábban már magyaráztunk, illetve *fényesség vala körülötte.* A tűz látható volt, tehát a próféta megérthette, hogy Isten dicsőségének valamiféle jeleit látja, egyidejűleg pedig, mint azt végül majd mi is meglátjuk, megértheti, hogy ez a látomás egyébként haszontalan, ha nem tartóztatja meg magát a megfelelő korlátok között. Mikor ugyanis Isten dicsősége került az utunkba, az még magukat az angyalokat is megsemmisítheti. Mi lesz akkor hát velünk? Isten azonban hozzáigazodik a mi képességeinkhez, hogy a látomások csak akkor váljanak a hasznunkra, amikor elkerüljük a büszkeséget, és nem engedjük, hogy a bolond és vakmerő kíváncsiság magával ragadjon. Azt mondja tehát, hogy *a tűz a derekának alakjától fogva és fölfelé; és derekának alakjától fogva és lefelé* egyaránt megfigyelhető volt, és *fényesség vala körülötte.* Majd ezt mondja:

Ezék1:28

28. Mint a milyen a szivárvány,³³ mely a felhőben szokott lenni esős időkben,³⁴ olyan vala a fényesség köröskörül. Ilyen vala az Úr dicsőségének formája, és látám, és orcámra esém, és hallám egy szólnak szavát.

A próféta most hozzáteszi, hogy egy mennyei szivárványhoz hasonló dolog jelent meg neki, amiről a pogányok azt képzelik, hogy az Istennek, s különösen Jupiter parancsit hajtja végre. A Szentírás azonban Isten ívének nevezi, de nem azért, mert az özönvíz után teremtetett, mint azt oly sokan képzelik tévesen, hanem mert Isten akarta a reménységet

³³ Ismételnünk kell a „látam” kifejezést az előző igeversekből. – *Kálvin.*

³⁴ Azaz, amikor esik. – *Kálvin.*

felszítani ezzel a jelképpel, valahányszor csak sűrű fellegek lepik el az eget. Mi ugyanis olyanoknak látszunk, mintha belefúladtunk volna azokba az ég alatti vizekbe. Isten ezért akar elébe menni a bizalmatlanságunknak, mert Mózes által megmondta, hogy „az én ívemet helyeztetem a felhőkbe” (1Móz9:13). Egyesek ezt eltorzítják, mintha az ív korábban nem létezett volna, de nem kétséges, hogy Isten a kegyességének jelét akarta belevésni valamibe, ami semmiképpen sincs összhangban azzal, ahogyan szabadon használ minden teremtményt az Ő akaratának megfelelően. Az ív a felhőkben gyakran a folytatódó eső jele, s úgy tűnik, mintha ez vonzaná a zivatart. Mivel tehát a külseje félelmet kelthet, Isten ezzel az érzéssel szemben azt mondja, hogy valahányszor csak megjelenik az ív, mindannyiszor világosan el van határozva, hogy a Föld biztonságban van az özönvíztől. Azok véleménye azonban, akik ezen a helyen is a kegyesség jeleként értelmezik, nekem nem tűnik alátámasztottnak, mert az egész látomás ellentétes ezzel. Valóban hihető, hogy megjelent az ív, mert Isten most kiengesztelődöttnek akart mutatkozni a szolgálja iránt, pont ahogyan a Jelenések könyve 4. fejezetében értelmezzük azt az igeverset (Jel4:3), amikor János szivárványt látott Isten trónja körül, mert Isten Krisztus által megbékélt a világgal. Ami ezt az igeszakaszt illeti, én nem vitatom, de így értelmezni egyáltalán nem lenne helyénvaló, mert a látomás egésze volt félelmetes, mint azt már az elején mondtam. Ellentétes dolgokat keverni pedig a látomás egész rendjének megrontását eredményezné.

Mi hát ennek az ívnek a célja az égben? Mondtuk, hogy a mennyezet akkor jelent meg a prófétának, amikor fokozatosan egyre feljebb emelkedett és szemlélte Isten dicsőségét, mivel az isteni mivolt jelei látványosabbak a mennyben, mint a Földön. Ha ugyanis visszatekintünk arra, amit korábban magyaráztunk, Isten soha nincs tanúbizonyság nélkül, ahogyan Pál mondja (Csel14:17), de a fensége mégis tisztábban ragyog a mennyben. Mikor azonban megjelenik az ív, úgy ok támad Isten dicsőségének felmagasztalására. Az ívben ugyanis az Istenség képe világosabban kifejeződik, miközben az égbolt fenséges kivitelezését szemléljük és a szemeinket a csillagokra és a bolygókra emeljük körös-körül. Elismerem, Isten ezen a módon készítet minket a dicsősége bámulatára, de az ív egy cseppet sem lebecsülendő kiegészítést is jelent, mintha Isten tenne hozzá még valamit az égbolt pusztá mivoltához. Most tehát értjük, miért látott a próféta mennyei ívet: hogy egyre jobban és jobban meginduljon, amikor Isten ilyen látványos dolgokat tárt a szemei elé, s még nagyobb készletet érezzen az Ő dicsőségének szemlélésére. Így amivel az igemagyarázók a kibékülés jelképéről hozakodnak itt elő, az egyáltalában nem illik ide.

Láttam, mondja, az ív formáját, ami esős napon kerül, vagy van a felhőben. Ha bárki megkérdezné, hogy vajon a színek lényegtelenek-e, nos, az biztos, hogy a színek felhőkön áttörő napsugaraktól keletkeznek, amint azt a filozófusok tanítják. Ezért amikor a próféta azt mondja, hogy *az ív esős napon jelenik meg*, az alatt egyszerűen csak annyit ért, hogy létezik, vagy megjelenik. Nem mintha a színeknek lenne bármiféle lényege, mint említettem az imént, hanem a napsugarak okozzák a változatosságot, miközben áthaladnak a szakadozott felhőkön. Utána megint hozzáteszi: *olyan vala a fényesség köröskörül.* A próféta ismét megvallja, hogy a szemei elvakultak, mert nem volt képes elhordozni ekkora fényességet. S Isten bizalmasan mutatkozik meg a szolgálói előtt, de mégis úgy, hogy ne szítsa fel a kíváncsiságukat. Amire az egész emberiség túlon túl hajlamos. Isten tehát annyira akart megmutatkozni, amennyire hasznos, de nem annyira, amennyire az emberek kívánsága – ami mindig mértéktelen – ragadja el őket. Mivel az emberek oly buzgón erőlködnek, hogy könnyen belefáradnak, meg kell jegyeznünk, amit a próféta másodjára is hangoztat: *fényesség vette körül.* Miféle volt hát ez a fényesség? Milyen, hogy elvakította a próféta szemeit, és tudatára ébresztette a gyengeségének, hogy ne akarjon többet a törvényesnél, hanem alázatosan vesse alá magát Istennek. Végül kimondja, hogy *ilyen vala az Úr dicsőségének formája*, s ezekkel a szavakkal azt erősíti meg, amit korábban mondtam: Isten dicsőségét a próféta úgy szemlélte, hogy közben Isten nem a Maga valóságában jelent meg neki, hanem csak annyira, amennyit a

halandó ember képes volt szemlélni. Ha ugyanis az angyalok is reszketnek Isten dicsőségétől, és elrejtőznek a szárnyaik alá, akkor mit kell nekünk, földi csúszómászóknak tenni? Azt kell tehát vallanunk, hogy valahányszor a próféták és a szent ösatyák látták Istent, ők Isten dicsőségéhez hasonló valamit láttak, de nem magát a dicsőséget, mert nem voltak alkalmasak annak meglátására. Olyan lenne ez ugyanis, mint a tenyerünkkel megmérni az egek, a földek és a világok ezreit. Isten ugyanis végtelen, s mikor az ég és az egek sem fogadhatják be Őt, akkor miképpen lenne képes a mi elménk szemlélni Őt? S jóllehet Isten soha nem jelent meg a Maga valóságában, mindazonáltal mégis azt kell vallanunk, hogy úgy jelent meg, ami nem hagyott kétséget a szolgáinak elméiben arról, hogy Istent látták. S ez a célja ezeknek a kifejezéseknek, melyek néha nehezeknek tűnnek. Láttam Istent színről színre, mondja Jákob (1Móz32:30). De vajon annyira ostoba volt, hogy azt hitte: Istent egy halandóhoz hasonlóan látta? Semmiképpen sem, de az a megjelenés meggyőzte őt a bizonyosságában. Mintha azt mondta volna, hogy semmiféle, őt esetleg megtévesztő kísértet sem jelent meg a szemei előtt. Az ördög ugyanis megtéveszt minket, ha nem vagyunk kellően figyelmesek és óvatosak. Jákob tehát különbséget tesz az általa látott látomás, valamint mindazon csodák között, melyeknek a pogány nemzetek örültek. A bensőséges megismerés tehát a jelentése a színről-színre kifejezésnek. Egyidejűleg, amint említettem, Isten soha nem tárta Önmaga más látványát az ösatyák elé, csak ami igazodott a képességeikhez. Mindig is tekintettel volt a képességeikre, és ez a jelentése az *ilyen vala az Úr dicsőségének formája* kifejezésnek. Mivel tehát biztos, hogy Krisztust látta, így Ő Jahve, az örök Isten. S noha Ő az Atya személyétől különböző, mégis teljes Isten, mert az Atya Benne van, mert a lényege istentelenség nélkül nem osztható bár a személyeket meg kell különböztetni. A többit holnapra hagyom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert határtalan jóságodban méltóknak találtál minket arra, hogy alászállj a Földre a te egyszülött Fiad személyében, és meghitten megjelenj nekünk napról-napra a Te evangéliumodban, amiben a Te élő képmásodat szemléljük – add meg, kérlek, hogy meg ne rontsuk ezt a nagy jótéteményt hiábavaló kíváncsisággal, hanem valóban változzunk el a Te dicsőségedre. Így haladjunk egyre jobban előre az elménk és a viselkedésünk megújulásában, hogy végül összegyűjtsünk abba az örök dicsőségbe, amit a te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra. Ámen.

Hatodik előadás

Miután a próféta beszámolt a látomásról, melynek a célja az ő küldetésének megerősítése volt, hozzáteszi: *arcomra estem*, mely szavakkal az abbéli meggyőződését fejezi ki, hogy Isten dicsőségét látta. Isten ismerete valóban megaláz minket, miközben a próféta azt is tanítja, hogy az emberek nem szoktathatók rendre, míg le nem borulnak. Nem mondja ugyanis, hogy csak készen állt Isten parancsainak az átvételére, s nem dicséri a saját taníthatóságát sem, hanem inkább jelzi, hogy erőteljesen a földre esett. Nem azonnal vetette el ugyanis a testi tulajdonságait, s tudjuk, hogy a magabiztosság velünk születik. Így miután a próféta nem hajlott természetes módon az Isten iránti engedelmességre, a félelemnek kellett lesújtania őt, hogy végül valóban megalázkodjon. Most ezt teszi hozzá:

2. fejezet

Ezék2:1-2

1. És monda nékem: Embernek fia! állj lábaidra, és szólok veled.

2. És lélek jöve én belém, a mint szóla, és állata engem lábaimra, és hallám azt, a ki szól vala nékem.

Itt a próféta elmeséli, hogy Isten parancsára lett kiválasztva. Isten ugyanis soha nem teríti le a szolgálait úgy, hogy azután hagyná őket a földön heverni, hanem szüntelenül felemeli őket azután. Ami az elvetetteket illeti, ők annyira megrettennek Isten látásától, hogy végleg elbuknak és soha fel nem állnak az után. Más a helyzet azonban a kegyesekkel, mert a test gőgje bennük ki van javítva: Isten kinyújtja a kezét feléjük és helyreállítja őket mondhatni a halálból az életre. S ezt a különbséget meg kell jegyeznünk, mert látjuk, hogy az istentelenek gyakran reszketnek Isten hangjától. Ha azonban gőgösen megvetik Őt, amikor beszél, akkor a kezétől rettennek meg, amikor a haragjának és bosszúállásának valamiféle jelei mutatkoznak meg, de mégis élettelenek maradnak. Hasonlóképpen a kegyesek is félnek Isten hangjától, de az eredmény teljesen más, mint azt itt látjuk, mert miután Isten megalázta őket, utóbb megparancsolja, hogy legyenek bátrak, s kimutatja, hogy nem akar más, mint megszilárdítani őket az Ő erejével. Egyidejűleg azt is tanítja a próféta, hogy semmit sem ért el a maga hangjával, amíg a Lélek hozzá nem adatott. Isten valóban hatékonyan cselekszik az Ő szavával, de azt kell vallanunk, hogy ez a hatékonyság nem magukban a szavakban rejlik, hanem a Lélek titkos ösztönzésében. A próféta tehát mindkét igazságot megmutatja nekünk. Egyrészt azt mondja, hogy *hallottam Isten hangját, s a lábaimra álltam*. Isten így akarta megerősíteni a magabiztosságát. Hozzáteszi azonban, hogy nem állt fel a hangot hallván, amíg *a Lélek a lábaira nem állította*.

A Lélek eme munkája tehát kapcsolódik Isten Ígétéhez. Különbséget tesz azonban, hogy megtudhassuk: a külső Ígének semmi haszna sincs, amíg azt meg nem eleveníti a Lélek ereje. Ha bárki ennek azt veti ellenébe, hogy az Íge haszontalan volt, mert önmagában nem hatékony, a válasz kéznél van: ha Isten ezt a cselekvési módot választja, akkor nincs semmi ok rá, hogy ellenezzük. Van azonban egy még világosabb válasz is: miután Isten az emberek szívében mindig a Lélek által munkálkodik, ám az Ígéje soha nem gyümölcstelen. Ahogyan Isten megvilágít minket a Nappal, de mégis egyedül Ő a világosságok Atyja, s a Nap fénye csak akkor hasznos, ha Isten használja azt eszközként, így erre a következtetésre kell jutnunk az Ígétét illetően is, mert a Szentlélek hatol be a szívünkbe és világosítja meg ily módon az elménket. A cselekvés minden ereje tehát Magában a Lélekben rejlik, s így minden dicséret egyedül Istent illeti. Közben miféle ellenvetést tehetnénk arra, hogy Isten Lelke eszközöket használ? Valljuk tehát, hogy amikor Isten beszél, akkor a Lelke hatékonyságát is hozzá párosítja, mert e nélkül az Ígéje haszontalan lenne, hisz az eszközt egyesíteni kell a cselekvés szerzőjével. Ez a röviden megmagyarázott tanítás tehát elégséges lehet a bolond ellenvetések megcáfolásához, melyek mindig ott vannak azok szájában, akik az ember szabad akaratáról fecsegnek: azt mondják, hogy mi képesek vagyunk vagy odafigyelni a hozzánk eljutó Ígére, vagy elvetni azt. Látjuk azonban, hogy mit mond a próféta. Ha közülünk bárki is alkalmas az Isten iránti engedelmességre, hát a próféta természetesen kiemelkedő volt ennek a hajlamának a vonatkozásában, ám Isten Ígéje mégsem volt hatékony az ő esetében, míg a Lélek nem adott neki erőt ahhoz, hogy a lábaira álljon. Ebből megértjük, hogy nem áll a hatalmunkban engedelmeskedni Istennek, hacsak ez a hatalom nem Tőle Magától származik. Most ez következik:

Ezék2:3

3. És monda nékem: Embernek fia! küldelek én téged Izráel fiaihoz, a pártos nemzetségekhez, a kik pártot ütöttek³⁵ ellenem; ők és atyáik vétkeztek ellenem mind e mai napig.

A próféta most világosabban is megmagyarázza a látomás célját, amit korábban említett, nevezetesen hogy felőveztetvén tekintéllyel, szabadabban elláthassa a próféta hivatalát az izraeliták között. Tudjuk ugyanis, hogy Isten azt a tisztességet egyedül Magának tartja fenn, hogy Neki kell lennie az egyház Fejének. S joggal van ez így, mert nem hiába nevezik Őt a mi törvényadónknak (Ézs33:22, Jak4:12), s a mi bölcsességünk nem másban rejlik, mint abban, hogy ügyelünk az útmutatásaira. Mivel tehát egyedül Istenre kell hallgatni, minden halandót, bárkinek is mondja magát, el kell utasítani, amíg nem Isten nevében jön, és nem tudja bizonyítani az elhívását, s valóban meg nem győzi az embereket arról, hogy nem mond semmi mást, csak amit Isten parancsol neki. Ezért tehát, hogy Ezékiel ne munkálkodjon hiába, bizonyítani kellett isteni ihletettségét, s ez történt meg ezzel a látomással. Most világosabban is megmagyarázza ennek a látomásnak a célját. Itt meg kell jegyezni, hogy a figurák magyarázat nélkül megtévesztőek. Ha a látomást csak a próféta szeme látta, s nem követte volna Isten hangja, mi haszna lett volna? Mikor azonban Isten megerősítette a látomást az Ő szavával, a próféta haszonnal mondhatta, hogy „láttam Isten dicsőségét”. S ez vonatkoztatható a sákramentumokra is, mert ha csak a jelek kerülnek a szemünk elé, azok mondhatni holt képmások lesznek. Isten Ígéje lehel tehát életet a sákramentumokba, ahogyan a látomásokról is mondtuk.

Miután Ezékiel oly gyakran használja ezt a beszédformát, mely szerint az *Embernek fia* megnevezést kapta, nekem kétségem sincs felőle, hogy Isten meg akarta őt óvni, nehogy a közönséges emberek egyikeként megvessék. Őt ugyanis nem minden gyalázat nélkül vitték száműzetésbe, s mivel a külső megjelenését tekintve nem különbözött a többiektől, a tanítását megvethették és elutasíthatták volna. Isten ezért felemeli őt, s mintegy engedményképpen az *Ember fiának* nevezi. Ezzel viszont azt is jelzi, hogy a tanítást nem a külső megjelenés alapján kell megítélni, hanem inkább az elhívás alapján. Teljesen igaz, hogy akkortájt a nyelvezet terjedősebb volt, s látjuk, miben különbözik a próféta a többiektől. Az ő nyelvezetének ugyanis kétségtelenül volt egy idegen színezete, mert a száműzetésben levők természetes módon követnek el sok nyelvi hibát, s a próféta soha nem aggódott a beszéd eleganciája és csiszoltsága miatt, hanem miután a konyhanyelvhez volt szokva, maga is így beszélt. Nekem azonban kétségem sincs felőle, hogy Isten szándékosan választott valakit a külső kinézet alapján megvetendő tömegből, majd emelte fel minden halandó fölé, a prófétálás ajándékával megnemeseítve őt.

Most az kell megvizsgálnunk, miképpen készíti őt fel Isten a kötelességeinek ellátására. *Küldelek én téged Izráel fiaihoz*, mondja, *a pártos nemzetségekhez*, azaz az engedetlen és lázongó néphez. Ezen a módon a próféta képes volt elmenekülni, amikor látta a rá kirótt utálatos feladatot, mert egyedül annak nehézsége is megrettenthette őt. Ám kettős próba elé került, amikor látta, hogy megszámlálhatatlanul sok ellenséggel szállt vitába. Párbajra kellett hívnia, úgymond, korának minden izraelitáját, s ez volt a legfájdalmasabb próba. Ám a másik próba nemcsak az volt, hogy a közmondás szerint a levegőt vagdosni látta magát, hanem a mennyei tanítás megszenteltségtelenítésének érezhette, amikor azt az istentelen emberekhez szolta, s csak azért, hogy még jobban felbőszítse őket. Látjuk tehát, hogy a próféta nem vágyott földi kielégülésre, ami arra ösztönözte volna, hogy felvállalja ezt a kötelezettséget. Ha Isten az ő közreműködését akarta használni, akkor a siker valamiféle

³⁵ *Lázadtak*. Ez a szó ugyanaz, mint az utolsó. – Kálvin.

reménységét kellett biztosítani a számára, vagy legalábbis kellően bizonytalannak kellett meghagynia őt ahhoz, hogy arra serkentse: tegyen meg minden erőfeszítést. Amikor azonban mindjárt a legelején szembesül azzal a nehézséggel, hogy romlott és makacs nemzetséggel van dolga, majd utálatos civakodásba keveredik, végül azt a tanácsot kapja, hogy a szentet vesse a kutyák, a gyöngyöket a disznók elé, azaz mondhatni bocsássa áruba Isten Ígését, akkor az elméjének biztosan százszor is kétségbe kellett esni, amikor ezeket a dolgokat latolgatta. Ezért Isten terve az volt, hogy felfegyverzi őt legyőzhetetlen állhatatossággal, s így haladhat előre az elhívásának útján.

Észben kell tartanunk tehát ezt az alapelvet: amikor Isten engedelmességre akar serkenteni minket, akkor nem mindig ígéri a munkálkodásunk boldog végeredményét, hanem néha úgy teszi próbára az engedelmisségünket, hogy azt akarja, elégedjünk meg az Ő parancsával még akkor is, ha a munkánk nevetségesnek látszik az emberek szemében. Néha valóban megkönyörül a gyengeségünkön, s amikor megparancsolja bármely kötelezettség felvállalását, egyidejűleg arról is bizonyosságot tesz, hogy a munkálkodásunk nem lesz hiábavaló, s a tevékenységünk jutalma nem marad el: ilyenkor Isten valóban kímél minket. Néha azonban, mint említettem, próbára teszi a népét, úgy intézve, hogy bármi is legyen a munkájuk eredménye, elegendő, ha az Ő parancsának engedelmeskednek. S az igeszakaszról rögtön megértjük, hogy a prófétánk így lett elcsüggesztve. S ugyanezt olvassuk Ézsaiásnál is, mert amikor Isten elküldte őt, nemcsak azt mondta neki, hogy süket fülekhez szóljon, hanem amit ígért neki, az még keményebb volt. Eredj, mondta neki, tedd e nép szemeit vakokká, a füleiket süketté, a szíveiket makacssá (Ézs6:9-10). Nemcsak azt látja Ézsaiás, hogy nevetségessé válik, hanem azt is, hogy a beszédének egy eredménye lesz, s az pedig a zsidók megvakítása, sőt a hármass megsemmisítésük, jóllehet ebből egy is elegendő. Amint azonban említettem, Isten néha azt akarja, hogy a szolgálói úgy nyugodjanak bele az Ő kormányzásába, hogy mindennemű reménység és gyümölcs nélkül munkálkodjanak, s ezt alaposan meg kell jegyezni. Mert valahányszor csak korábban elhívott minket az Úr, s mi a munkálkodásra adtuk a fejünket, efféle gondolatok jöttek az elménkbe: „Mi lesz ennek az eredménye?“, és „Mit kapok a munkámért?“ S mikor az események nem a kíváncsainknak megfelelően alakulnak, az elménk elcsügged, de ezzel elszakítunk egy részt Isten kormányzásából. Mert jóllehet a munkánk hiábavaló, mégis kellően tetsző Isten számára. Ezért tanuljuk meg Isten kezében hagyni a dolgot, amikor bármit parancsol nekünk, s gúnyoljon bár minket az egész világ, s tegyen a kétségbeesés tétlenné, mégis legyünk bátrak, és törekedjünk a maximumra, mert számunkra elegendőnek kell lennie annak, hogy az engedelmisségünk Istennek tetsző.

Emiatt mondja Pál (2Kor2:15-16), hogy az evangélium, noha a halál illata a halálra, mégis édes illat Istennek. Amikor azt mondja, hogy az evangélium halált hoz, a mi megítélésünk azonnal arra ösztönözhet, hogy a legjobb azonnal otthagyni. Ezért Pál ennek elébe megy és elmondja, hogy az evangéliumot nem a sikerei alapján kell megítélni. Jóllehet tehát az emberek nemcsak süketek maradnak, de még rosszabbakká válnak, mert nyílegyenesen törnek dühödten Isten ellen, az evangélium mégis mindig megtartja a maga édes illatát Isten előtt. A próféta tanítása ugyanez. S ha ennek bárki azt veti ellenébe, hogy Isten valójában kegyetlenül cselekszik, amikor így megvakítja az embereket, hogy akik már amúgy is elveszettek, kétszer, vagy háromszor pusztulnak el, a válasz kéznél van – Isten az Ígését válogatás nélkül kínálja jónak és rossznak egyaránt, de mint említettem, munkálkodik a Lelkével a választottakban. Ami pedig az elvetetteket illeti, a tanítás azért hasznos, mert menthetetlenné teszi őket. Aztán, hogy a makacsságuk letörjön – miután elvetik, hogy akaratlanul engedelmeskedjenek Istennek, szükséges, hogy legyőzötten engedelmeskedjenek – mikor tehát Isten látja az elvetetteket így megtörve, lesújt rájuk az Ígésének kalapácsával. Végül elvesz tőlük minden mentséget, mert a saját lelkiismeretük által meggyőzve, akár akarják, akár nem, ők maguk lesznek a saját bíráikká, és befogják a szájukat. S bár nem szűnnek meg lázadozni Isten ellen, mégis az Ő ítélete alá kerülnek. S noha abszurdnak tűnhet,

hogy Isten azért küldje el a prófétáját, hogy megvakítsa a népet, mégis tisztelettel alá kell vetnünk magunkat az Ő tanácsvégzésének, még ha annak az okát egy ideig nem is ismerjük. De amint mondtam, valamennyire megértjük, amikor Isten így küzd a lázadó és makacs emberekkel.

Most tehát, miután Ezékiel a legelejétől fogva kapott tájékoztatást a végeredményről, aligha lehet kétséges, hogy Isten fel akarta őt készíteni a kötelessége ellátására anélkül, hogy engedett volna bármiféle akadálnak. Egyesek ugyanis kellően engedelmeskedni látszanak, mégis, amikor akadályokba ütköznek, az útjuk felén hátrálnak meg, sokan pedig teljesen meghátrálnak. Mások pedig teljesen megtagadják a hivatásukat, mert a siker nagy és kiemelkedő reménységét táplálták, ám amikor az események nem igazolják a várakozásaikat, felmentve érzik magukat a kötelességeik teljesítése alól, sőt zúgolódnak is Isten ellen, és ledobják a terhet, vagy inkább lerázzák magukról azt, ami rájuk helyeztetett. Miután tehát sokan visszalépnek a felvállalt útról, mert nem tapasztalják meg azt a sikert, amit elképzeltek, vagy feltételeztek az elméjükben, így mielőtt Ezékiel beszélni kezd, Isten ezt a fajta próbát állítja elé, és tájékoztatja, hogy lázadó néppel lesz dolga.

Azt mondja, *Izrael gyermekei lázadó nemzet*, mert a מרד, *mered* azt jelenti: lázadni, vagy ellenállni, s a „lázadó” melléknév jól ideillik. Ezért én *lázas népzethez küldelek*, mert közvetlenül ez után következik a מרדו, *merdo* szó, aminek a jelentése: *akik lázadtak ellenem*. Tudjuk, hogy a zsidóknál ez a feddés szava, mert ők gyakran illetnek minket גוים, *góim*, „pogányok”, mintha „profánoknak”, „elvetetteknek” és Istentől teljesen elidegenedetteknek neveznének. Végül ez a *góim* szó „beszennyezést” és „utálatosságot” is jelent náluk, mi a zsidók szármára olyanok vagyunk, mint a trágya, és a világ szeme, mivel *góim*-ok vagyunk. S kétségtelen, hogy ez a gög betöltötte a nép elméit a próféta napjaiban is. Isten ezért nevezi őket *hitetlen nemzetségnek*. Elismerem, hogy ezt néha tényleg a jó értelemben használja, mivel azonban a Szentírás gyakrabban nevezi azokat az idegeneket *góim*-nak, akik nem részesei Isten szövetségének, ezért ez a gyalázat és a kegyvesztettség jelévé vált a zsidók között. Aligha kétséges, hogy Isten el akarta törölni a tiszteletre méltó megnevezést, amit rájuk ruházott, mert szent nemzet és papi királyság voltak. Amikor tehát Isten *góim*-nak nevezi őket, az pont olyan, mintha azt mondaná, hogy el lettek vágva minden méltóságtól, amellyel korábban kiemelkedtek, és nem különböztek semmiben a világi és elvetett nemzetektől. Hasonló megfogalmazással találkozunk Hóseáznál is. Ott a próféta azt a parancsot kapta, hogy parázna asszonyt vegyen feleségül (Hós1). Azt olvassuk, hogy nemzett egy fiút, akit לאַמִּי, *lo-ammi*-nak nevezett, ami azt jelenti: „nem Isten népe”. A lányát pedig „nem szeretettnek” nevezte. Ezzel a látomással a próféta azt mutatja meg, hogy a zsidók elvették, Isten többi már nem úgy gondol rájuk, mint fiakra, hanem idegenekként veti el őket. Így ezen a helyen is az elvettetést említi, amikor a próféta Isten szájaként pogányoknak nevezi őket. Többes számot használ, hogy jobban kifejezhesse az egész népre jellemző elpártolást. Ha csak néhányuk pártolt volna el, a próféta még felbátorodhatott volna. Isten azonban itt a legsúlyosabb ítéletet hirdette ki, mert az egész nép, mind általánosan, mind egyenként lázadók voltak, s emiatt használja a többes számot.

Akkor megkérdendő: maradt-e bárki, aki magához ölelte a próféta tanítását? A válasz könnyű. Az értekezés nem az egyénekre, hanem az egész népre vonatkozik, mert a próféták gyakorta használnak hasonló nyelvezetet, mint például amikor az izraelitákat elfajzottaknak és fattyaknak, Szodoma és Gomora fiainak, Kánaán leszármazottainak nevezik. Ilyenkor a sokaság ellen mennydörögnek válogatás nélkül, mert valójában volt néhány tanítványuk, akiket nem lehetett ide sorolni (Ézs1:10, Ézs8:16, Ézs57:3, Ezék16:3). De azt kell vallanunk, amit az Ézsaiás 8-ban olvasunk: „Kösd be e bizonyágtételt, és pecsételd be e tanítást tanítványaimban”. Ott a próféta azt a parancsot kapta felülről, hogy a kegyesekhez szóljon, akik csak kevesen maradtak, és úgy szóljon hozzájuk, mintha a levél össze lenne tekerve és le lenne pecsételve. De terjeszti a nép között ezt az értekezést. Így amikor Isten

lázadó nemzetnek mondja Izrael fiait, egyidejűleg ahhoz sem férhet kétség, hogy Isten mindig megőrzött Magának egy Őt szolgáló magot, noha az emberek szeme elől elrejtve. Dániel is fogságban volt a társaival, s ő biztosan nem volt Isten ellen lázadó, de mint már említettem, elegendő dolog bukkant napvilágra annak bizonyításához, hogy az egész nép istentelen volt. Isten azt mondja, hogy korábban próbára tette, milyen volt a nép – pártot ütöttek ellenem, mondja, mely szavakkal azt jelzi: nem úgy kísérletezett, mintha korábban nem ismerte volna őket. Azt mondja, hogy sok próbában mutatkozott már meg a romlottságuk, de mégis azt mondja, *elküld hozzájuk*, mert ahogyan már mondtuk, teljességgel menthetetlenné akarta tenni a tudatlanságukat, s le akarta törni a *makacsságukat*, ami egyébiránt megszelídíthetetlen volt.

Azt mondja: *ők és atyáik vétkeztek ellenem mind e mai napig*. Nem a bűneiket enyhíti, amikor kimondja, hogy atyáik példáját utánózták, hanem inkább a saját istentelenségüket fokozza, amikor azt mondja, hogy nem ők kezdték, hanem istentelen szülőktől származtak, mintha az otromba közmondásnak megfelelően mondaná: „apja fia”.³⁶ Ebből kiderül, hogy nincs kifogás a tévelygésre, amikor úgy használjuk az atyákat, ahogyan a pápisták teszik, akik Isten pajzsaként szállnak szembe velük, mert mikor az atyákat veszik a nyelvükre, ezt elegendő védelemnek tartják minden istentelenségre. De látjuk, hogy Isten nemcsak ezt tekinti semminek, hanem a gyermekek bűne még fokozódik is, amikor atyáik gonosz példáját hozzák a saját makacsságuk okaként. S nemcsak a próféta akarja megmutatni, hogy felszínes védekezés, ha a zsidók azzal hozakodnak elő, hogy atyáik példájára alakították ki az életvitelüket, hanem, mint látjuk, kétszeresen is elítélteknek mutatja őket, mert nem hagynak fel Isten provokálásával a kezdetektől fogva, s így, a folytonos egymásutániságban az istentelenség és a mennyei tanítás megvetése uralkodott minden korban, egészen mostanáig. Emellett ez az igeszakasz figyelmeztet minket arra is, hogy ne éljünk vissza Isten hosszútűréseivel, mert amikor elküldte a prófétáját, látjuk, mi volt ennek a célja: a nép már a végső pusztulás szélén állt, de Isten még mélyebbre akarta őket taszítani a legnagyobb mélységbe. Óvakodjunk tehát, nehogy hasonló büntetés legyen az osztályrészünk, ha makacsok maradunk. Mikor tehát Isten elküld néhány prófétát egy néphez, annak a bűnbánatra kell ösztönöznie minket, s inteni, nehogy az emberek üdvösségére rendelt Íge a számunkra a halál illata legyen a halálra, ahogyan az ókori nép számára is volt. Most ez következik:

Ezék2:4-5

4. A kemény orcájú fiakhoz és makacs szívűekhez küldelek téged, és ezt mondd nekik: Így szól az Úr Isten!

5. Ők pedig vagy hallják, vagy nem hallják, mivelhogy pártos ház, hadd tudják meg, hogy próféta volt köztük.

Isten ugyanazt a szónoklatot folytatja, de más szavakkal fejezi ki a nép nagy lázadását, mert nemcsak makacsok és hajthatatlanok voltak a szívükben, hanem csökönyös ábrázatúak is: ezért hozakodik elő mind az arc, mind a szív keménységével. A szavak valóban eltérőek, *קשי, keshi* és *חזקי, chezki*, „arcátlan”, amiket fordíthatunk a „gonosz” és az „arcátlan” kifejezésekkel, mert ez a beállítottság az arcon is megmutatkozik. De nem helytelen a „pökhendi” fordítás sem. De meg kell őrizni a beszéd szabatosságát, mert a kemény szívről kell beszélnünk, mint „megtörtőről”, vagy ha a hasonlat alkalmasabbnak látszik, „a megtört ábrázatról”, majd „a megtört lélekről” úgy, ahogyan „arcátlanoknak” nevezzük a gonoszokat. Ez azt jelenti, hogy a zsidók nemcsak Isten ellen lázadtak és gőgös megvetéssel fuvalkodtak fel, hanem az istentelenségük annyira kétségbeejtő volt, hogy leplezetlenül szálltak szembe

³⁶ Kálvin latin fordítása: *mala ova malorum corvorum*.

Istennel, mintha szarvas ökrök, vagy dühödt bivalyok lettek volna. Tudjuk, hogy a képmutatás gyakran elbújik az elmében, s jóllehet az emberek gyakran fuvalkodnak fel rosszindulatúan, mégsem árulják el, mit táplálnak a bensőjükben. A próféta itt azt jelzi, hogy az izraeliták olyannyira belesüllyedtek az istentelenségbe, hogy még az ábrázatukkal is Isten nyílt ellenségeinek mutatkoztak. Ennek eredményeképpen a prófétának, miközben nekilátott Isten parancsának a végrehajtásához, arra kellett felkészülnie önmagában, hogy a tanítása nemcsak haszontalan lesz a számukra, mert nem fogadják majd olyan tisztelettel, mint amit az megérdemel, de még megannyi feddésnek is ki lesz téve, mert az izraeliták nemcsak Isten titkos megvetésével telítődtek el, hanem nyíltan is kimutatták úgymond a vadságukat, mert annyira arcátlanok voltak, hogy kétségtelenül akarattal utasították el a prófétát. *A kemény orcájú fiakhoz és makacs szívűekhez, stb. de mégis küldelek téged.* Isten itt a saját parancsával száll szembe, amint a próféta egyszerűen csak belenyugszik ebbe az Ígébe: „nekem isteni küldetésem van”. Ha ki is váltja az emberek nemtetszését, megelégszik azzal, hogy Isten jóváhagyja a munkáját. Ez a jelentése annak a kifejezésnek, ami most másodszor ismétlődik: *küldelek téged.* A próféta ugyanis tiltakozhatott volna: Mit tehetnék? hiszen keményszívűek és arcátlanok, így hiába fogok munkálkodni. Isten azonban azt válaszolja, hogy a prófétának nem kell izgulnia, elég annyi, hogy parancsot kapott. Ahogyan egy fejedelemnek sem kell megmagyaráznia a teljes döntését a követének, hanem elég, ha elrendeli a küldetésének végrehajtását – így cselekszik Isten is a szolgájával. Látjuk tehát, miképpen magasztatja fel Isten a tekintélyét: s ezt alaposan meg kell figyelnünk, hogy ne folyton csak alkudozzunk Vele, amiképpen szoktunk. Mert amíg Isten nem mutatja meg a munkánk közvetlen gyümölcsét, addig ellankadunk, és hátat fordítva igyekszünk kivonni magunkat az Ő tekintélye alól. Isten azonban egyetlen mondattal előzi ezt meg: *Íme, én küldelek téged.* A többi holnapra hagyom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert méltónak találtál minket arra, hogy élvezhessük a Te Ígéd naponkénti hallgatásának kiváltságát, hogy ne találtassunk kőszívűeknek és arcátlanoknak, hanem a kellő engedelmességgel vessük alá magunkat Neked, hogy valóban Atyánkként lássunk meg Téged. Hadd erősödjünk meg az örökbe fogadásunk bizalmában, amíg Te kitartóan szólsz hozzánk, míg végül már nemcsak a hangodat élvezhetjük, hanem a Te dicsőségedet is abban a mennyei királyságban, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra az Ő vére által. Ámen.

Hetedik előadás

Miután Isten megintette a szolgáját a küldetésének nehézségéről, most megerősíti és felbátorítja őt a legyőzhetetlen szabadságra. *Ezt mondd nekik,* mondja, *így szól az Úr Isten!* Mintha azt mondaná, hogy egyedül az is elégséges minden akadály legyőzéséhez, ha Isten ügyét veszi a kezébe. Mert Isten még itt sem ad fix parancsokat, amit majd később megtesz a maga idejében, hanem a megjegyzés általános: *így szól az Úr Isten,* azaz semmit sem mondok magamtól, hanem hűségesen arról számolok be, amit Isten parancsolt. Látjuk tehát itt a Mindenható célját: a nevét állítja szembe a nép makacsságával, s a saját törvényére tanított prófétának azt parancsolja, hogy legyen bátor és rettenhetetlen, még ha szilaj és keményszívű ellenségekkel kell is szembeszállnia. Utóbb hozzát teszi: *Ők pedig vagy hallják, vagy nem hallják... hadd tudják meg, hogy próféta volt köztük.*

Isten itt ismét arra buzdítja a szolgáját, hogy tartson ki, bármilyen is lesz a munkája eredménye. Ha ugyanis nem az elménk kíváncsiainak megfelelő sikereket érünk el, hajlamosak vagyunk a kétségbeesésre, de Isten azt akarja, hogy akkor is haladjunk tovább a

kötelességteljesítés útján, még ha minden dolog a kívánságainkkal ellentétesen alakul is. Megmutatja azonban, hogy lesz a munkánknak valamiféle gyümölcse, még ha a nép a saját romlottságuk miatt el is utasítja a nekik mondottakat. Isten szolgáinak a lelkét megtöri, amikor nem veszik észre a munkájuk hasznosságát, mert mi szeretnénk mindig olyasvalamit véghezvinni, ami megéri a fáradságot. Isten tehát azt jelzi itt, hogy Neki valami más célja van, mint az emberek szabadulása: nevezetesen el akar törölni minden ürügyet a tévelygésre, és le akarja rántani az istentelenség minden áruháját, amibe az emberek szándékosan öltöztek. Mert még a képmutatók is, jóllehet tudatosan és akarattal pusztulnak el, akkor is megbocsáthatóknak vélik magukat mindaddig, amíg Isten meg nem adja nekik a tanítása világosságát. Az igeszakasz jelentése tehát az, hogy noha a próféta tanítása nem lesz hasznára az izraelitáknak, mégis hasznos lesz más módon, nevezetesen hogy *megtudják, hogy próféta volt közöttük*. Ezen a módon semmi hiba sincs, bár egyesek úgy vélik, hogy a próféta szavai összefüggéstelenek, mivel látszólag egy fontos ige hiányzik abból, amit mond, amikor ezeket mondja: *Ők pedig vagy hallják, vagy nem hallják, mivelhogy pártos ház, hadd tudják meg...* stb. Mondtuk ugyanis, hogy a kopulát ellentétes kötőszóként kell értelmezni, *mert éppen akkor fogják tudni*. A romlottságuk ugyanis nem akadályozza meg, hogy Isten meggyőzze őket. Innen megtanulhatjuk, hogy bár az istentelenek hevesen igyekeznek elvetni Isten tanítását, mégsem érnek el más célt, mint a saját romlottságuk még teljesebb megmutatkozását. Ebből azt is megtanulhatjuk, hogy Isten tanítása Neki drága, s nem viseli el, ha megvetjük azt. A gonoszok tehát soha nem kerülhetik el a büntetést, amikor megkísérlik megvetéssel kezelni az isteni tanítást, mert olyan ez, mintha lábbal taposnának felbecsülhetetlen kincseken. Azok sem kerülhetik el Isten kezét, akik törvény és próféták nélkül maradtak, mert a lelkiismeretük önmagában is elég ahhoz, hogy minden mentséget elvegyen tőlük (Rm2:12). Mikor azonban Isten Magához hívja az embereket, és Önmagát ajánlja nekik sajátos módon Atyaként és tanítóként, ha ők elvetik ezt a figyelemre méltó jótéteményt, akkor a hálátlanságuk valóban megérdemli a legnagyobb szigorúságot. Amilyen gyakran támaszt ugyanis Isten prófétákat a számunkra és hűséges tanítókat az Ő tanításához, mindannyiszor jussanak eszünkbe a most elhangzottak: ha nem öleljük magunkhoz ezt a jótéteményt, a végén úgyis megtudjuk, hogy próféta volt közöttünk, mert Isten végrehajtja majd a félelmetes bosszúját a nagy szívjóságának megvetéséért. Most ez következik:

Ezék2:6

6. Te pedig, embernek fia, ne félj tőlök,³⁷ és az ő beszédöktől se félj; ha bogácsok és tövissek vannak is veled, és ha skorpiókkal lakol is együtt; beszédöktől ne félj, orcájoktól ne rettegj, mert ők pártos ház.

Isten itt ismét azt parancsolja a szolgájának, hogy lépjen fel bátran, még ha a nép vissza is utasít minden közeledést a rosszindulatuk és a gonoszságuk folytán. Mivel azonban gyakran csődöt mondunk a rettegéstől, Isten megdönthetetlen magabiztossággal fegyverzi fel a prófétáját a nép fenyegetései ellen, majd mindenféle beszélgetés ellen is. Nem hoz fel más okot, mint azt, hogy *ők pártos ház*, vagy lázadó és romlott nemzet. Mert mondtuk, hogy noha első ránézésre hüvösnek tűnhet, mégis elegendő Isten szolgáinak megelevenítéséhez azt tudni, hogy Isten semmit sem parancsol elhamarkodottan. Mikor elismerik, hogy Istennek tetsző, amikor a hiába fáradoznak a süketekkel, de mégsem szűnnek meg teljesíteni a kötelességüket, jóllehet hiába fárasztják magukat, már ami a világot illeti. Most azonban, amikor ezt a gondolatot is hozzáteszi, hogy Isten gondoskodik majd a szolgálairól, a megkettőzi a

³⁷ A szó más, mint a מורדים, *mordim*, *lázadó* az Ezék2:3-ban, de az igemagyarázók ugyanúgy fordítják, bár talán mást is jelent, mert nem általánosan használt a zsidók között. – *Kálvin*.

magabiztosságukat és a bátorságukat. Így történik, hogy minden fenyegetést és ijesztést megvetnek, s bátran teljesítik a kötelességüket. Emiatt mondja most, hogy *te pedig, embernek fia, ne félj tőlök, és az ő szavaiktól se félj*. A „szavak” alatt én nem egyszerűen csak fenyegetéseket értek, hanem rágalmakat, melyekkel, mint tudjuk, Isten szolgáit szokták elnyomni. A képmutatók ugyanis nagy magabiztossággal kelnek fel és panaszkodnak az őket ért sérelmekről, majd utána vakmerően veszik magukra Isten nevét. Ahogy a pápisták is nemcsak okádják a fenyegetéseiket, melyekkel megzavarnak minket, de még gőgösen azzal is dicsekednek, hogy ők alkotják az egyházat, és ezt a folytonos utódlással erősítik meg. Utána pedig azt mondják, hogy az egyház sosincs híjával a Szentléleknek, ezért nem történhet meg, hogy Isten valaha is elhagyja őket. Látjuk tehát, hogy Isten belső ellenségei nemcsak fenyegetéseket használnak a szolgálai ellen, hanem egyidejűleg hamis kifogásokkal is előhozakodnak, amiért irigységgel és gyűlölettel árasztják el az igaz és hűséges prófétákat. De bármennyire legyen is az efféle rágalmaknak némi igazságtartalom-kinézete is, amikor az ellenségek igazságtalanul elnyomni igyekeznek azokkal, Isten azt parancsolja, hogy rendíthetetlen bátorsággal folytassuk az előrehaladást. *Ne félj*, mondja tehát, *se tőlük, se a szavaiktól*. S miután ugyanez a kifejezés kisvártatva megismétlődik, ebből arra következtetünk, hogy nem közönséges jelentése van. Érdemes tehát megjegyezni, hogy amit Isten egyszer, sőt kétszer kihirdet, miszerint nem kell félnünk azok szavaitól, akik azzal dicsekednek, hogy ők alkotják Isten egyházát, s nem vonakodnak zsémbesen nevetségessé tenni azt a szent nevet azzal, ahogyan használják. Mivel tehát Isten megengedi nekünk, hogy megvessük az efféle nyelvezetet, nincs ok, amiért napjaink pápistái megfélemlíthetnének minket, amikor felfuvalkodott pofával az egyház és az apostoli tekintély nevét mennydörgik. A kellő tiszteletet ugyanis mindaddig nem adjuk meg Istennek, amíg minden világi gőgösség nincs az Isten iránti engedelmisségre kényszerítve, hogy egyedül a közvetlenül az Isten szájából származó tanítás ragyogjon.

Hozzáteszi: *mert (vagy jóllehet, mert ezt az oksági kötőszót ellentétesként is lehet fordítani), bármennyire lázadók is legyenek, s olyanok, mint a tövis; ha skorpiók között kell is laknod, akkor se félj a szavaiktól, s ne csüggedj el a kinézetüktől*. A חֶתֶת, chetheth ugyanis azt jelenti, elkopott és megtört, s itt az elmére vonatkozik, s jelképesen értendő a lélekben megtörtségre. Mintha azt mondta volna, hogy légy hajlíthatatlan az összes fenyegetéssel és rágalommal szemben, *mert ők pártos ház*. Ez az igeszakasz arra tanít minket, hogy senki sem alkalmas a prófétai hivatal ellátására, csak akik fel vannak fegyverezve bátorsággal és kitartással, így történjen bármi, nem félnek semmiféle fenyegetéstől, és nem vonakodnak, vagy húzódoznak, amikor igazságtalanul rágalmazzák őket. Azt mondja Pál is (2Kor6:8), hogy kitartott rossz és jó hír mellett is, noha meg nem érdemelten ócsárolták a gonoszok. Bárki akar tehát hűségesen felkészülni a tanítói hivatal ellátására, olya állhatatosságra van szüksége, hogy ellenállhasson mondhatni minden rágalomnak és átoknak, fenyegetésnek és ijesztésnek.

Nem kétséges, hogy az izraeliták rendkívül feldühödtek, amikor töviseknek és skorpióknak hallották magukat nevezni. De meg kellett őket így csípni, mert ha csak egy halandó embert támadtak volna, akkor sokkalta zsémbesebben viselkedtek volna. Mikor azonban Isten nevezte őket *töviseknek és skorpióknak*, s látták, hogy a próféta félelme és vonakodás nélkül hajt végre efféle parancsokat, akkor szükségszerűen vagy a dühkitörésre, vagy a hallgatásra kényszerültek. Amikor azonban mindvégig kitartottak a makacsságukban és a keménységükben, Isten végül mégis engedelmisségre kényszeríti őket, mert felülkerekedett az igazság, aminek a próféta a szolgálója volt, az elméje nagy bátorságával megáldva. Azt is látjuk ebből az igeszakaszból, hogy a próféták gyakorta beszéltek rendkívül nyersen, amikor azok gonoszsága ezt követelte meg, akikhez szólniuk kellett. Mégsem ragadtatták el magukat szélsőségekre az ellenségeikkel szemben, s nem tanúsítottak velük szemben türelmetlenséget. Ám semmilyen más módon nem tudták megvédeni a tanításukat a

gonoszokkal szemben, akik az ördögi dühtől hajtva még Magával Istennel is harcba szálltak. Nekünk tehát azt kell vallanunk, hogy bár nyerek és szigorúak voltak a nyelvezetükben, mégis tiszta emberszeretetet sugároztak a szívükből. A prófétánk ugyanis nem volt barbár ember, aki sértődötten felindulva durva feddéseket okádott a saját népe ellen, hanem mint látjuk, Isten Lelke diktálta neki azt, ami túlon túl keménynek tűnhet a finom és kényes füleknek.

Ezék2:7

7. És szóljad az én beszédimet nékik, vagy hallják, vagy nem, mert pártos ház.

Megint megismétli, amit mondott, de a szavak kisebb megváltoztatásával, ám a jelentésük ugyanaz, miszerint a prófétának nem szabad megállnia az útja felénél, mintha látná, hogy amit akart és remélt, azt nem kaphatja meg. Mikor Isten parancsának a végrehajtására adjuk a fejünket, bátraknak kell lennünk, és remélnünk kell, hogy a munkánk valamiféle gyümölcse majd megmutatkozik. Megengedhetjük tehát magunknak mind a reménységet, mind a kívánságot, de ha nem úgy alakul, ahogyan vártuk, az eredményt akkor is Isten kezében kell hagynunk, s egyenletesen kell haladnunk a cél felé a kötelességünk teljesítése közben. Ezt a célt szolgálja ez a mondat is: *Te, mondja, szöld a szavaimat nekik, vagy hirdesd a beszédemet, akár hallják, akár visszautasítják, azaz, még ha süket füleknek is kell énekelned, ahogyan a közmondás mondja, akkor se hagyd abba a szavaim szólását.* Majd az okot is hozzáteszi: *mert lázadó ház.* Isten jó előre arra inti a szolgáját, hogy semmi oka a hátat fordításra, még ha nem is látja a munkájának gyümölcsét. El kell ugyanis határozni az elméjében, hogy bár nincsenek füleik, akkor is Isten nevében kell beszélnie. Amint tegnap említettük, bizonyosan voltak páran, bár kevesen, akiknek ez a tanítás hasznosnak bizonyult, de itt a népről beszél általánosságban. Meg kell tehát tanulnunk, hogy amikor Isten hív el minket a tanítói hivatalra, akkor ne foglalkozzunk az emberek viselkedésével. Ha ugyanis tetszik Istennek használni minket, miközben a lázadókkal és a vonakodókkal küzdünk, akkor is Isten szavát kell szólnunk, ha Ő ezt parancsolja. Most ez következik:

Ezék2:8

8. Te pedig, embernek fia, halld meg a mit én néked szólok. Ne légy pártos mint ez a pártos ház,³⁸ nyisd föl szádat, és egyed, a mit én adok néked.

Isten folytatja a szolgájának megerősítését, de tájékoztatja a megbotlás okáról, ami megtörhette volna a lelkét, mert amikor szembesült Izrael házának hatalmas makacsságával, százszor is visszautasíthatta volna, hogy a tanítójuk legyen. Isten azonban serkenti és bátorítja a kitartást, még ha meg is tapasztalja Izrael házának züllött makacsságát: *halld meg, mondja, a mit én néked szólok.* Ebből látjuk, hogy senki sem lépes ellátni a tanítói hivatalt, amíg nem szerez kellő jártasságot Isten iskolájában. Illendő tehát azoknak, akik azt akarják, hogy Isten tanítványainak tekintsék őket, hogy az igazság tanítóivá váljanak, ehhez pedig először is oda kell figyelniük Isten tanítására. Ez után pedig, mint mondtuk, elveszi a buktatót: *ne légy lázadó, mint Izrael háza.* Hiszen tudjuk, hogy a nagy tömegnek erőteljes a hatása, ami megzavarhat minket, mert az egész nép egyetértése olyan, mint a heves vihar: amikor mindannyian összefognak, akkor még a nem gonoszok is a tömeggel együtt haladnak. Mivel tehát a tömeg néha még Isten szolgálait is magával ragadja, Isten ezért ezt itt megelőzi, és zablát vet a prófétájára: *ne légy lázadó, mondja, mint Izrael háza.* Itt nem határozatlanul

³⁸ Izraelt kell érteni alatta. – *Kálvin.*

beszél bármelyik néppel kapcsolatosan, hanem arról a népről, amelyik azzal dicsekedett, hogy isteni kiválasztás lett az osztályrésze, s a testén hordozhat az isteni örökbefogadás jelét. Isten azonban mégis azt akarja, hogy a prófétája hagyja figyelmen kívül a nép egyetértését, mert tudjuk, mennyire pökhendi módon dicsekedtek az Izraeliták azzal, hogy ők Isten szent és saját népe. Ugyanúgy, ahogyan ma a pápisták ujjonganak úgy hencegett tehát akkor Izrael a próféták ellenében. Ezt az igeszakaszt tehát alaposan meg kell jegyezni, mert manapság sok fenséges titulust fog szertefoszlani, ha józan ésszel vizsgáljuk meg azokat. Tudjuk ugyanis, hogy ezek csak füst, amivel a Sátán igyekszik elvakítani a szemünket, miközben hamisan használja Isten és az egyház nevét.

Nekünk valóban olyan szerénységgel és tisztelettel kell fogadnunk az Isten által mondottakat, hogy teljes hajlandósággal viseltessünk, amint meghalljuk az Ő nevét, de ugyanakkor okosan és jó ítélőképességgel is kell eljárunk, nehogy félelemmel egyes bámulat sújtson le minket, amikor a Sátán az Isten nevét használja, hogy becsapjon minket. S miután használnunk kell az ítélőképességünket, Isten itt bemutatja ennek szabályát is. Ha ugyanis teljes mértékben meg vagyunk győződve arról, hogy az általunk követett és vallott tanítás Istentől származik, akkor biztonságosan nézhetünk le fentről nemcsak a halandókra, de még magukra az angyalokra is, mert nincs akkora kiválóság, amit Isten igazsága túl ne ragyogna. Így amikor korábban az izraeliták azt állították, hogy ők Isten népe, s fel lettek ékesítve az igaz egyház jeleivel, akkor azt kell vallanunk, hogy az egyház megtiszteltetése felszínes, ha a képmutatók uralkodnak abban, vagy inkább istentelen zsarnokságot gyakorolnak, és szembeszegülnek Istennel, és az Ő tanításával. Manapság ezt az igeszakaszt a pápisták ellen fordíthatjuk, sőt akár ujjal mutathatunk rájuk, valahányszor csak előhozakodnak a „katolikus egyház” és a „Krisztus menyasszonya” nagyképű titulussal. Isten ugyanis egyszer, s mindenkorra megmondta, hogy ne legyünk lázadók, még ha Izrael egész háza azzá is válik. Azaz, ha azok, akik felveszik Isten nevét, kölcsönösen ördögi szövetségre is lépnek, akkor sem szabad úgy tekintettel lennünk a viselkedésükre, hogy csatlakozunk az istentelen összeesküvésükhöz. Ugyanezt olvassuk Ézsaiásnál is (Ézs8:12-13): „Ti ne mondjátok összeesküvésnek, valamit e nép összeesküvésnek mond, és félelme szerint ne féljete és ne rettegjete. A seregek Urát: Őt szenteljétek meg.” Ezt az igeszakaszt Péter is idézi (1Pt3:14-15), mert a zsidók, akik akkor konokul szembeszegültek az evangéliumnak, meggyengítették az erőtlenekeket a dicsekedésükkel, kijelentvén, hogy ők alkotják az egyházat, de mégis elvetették és utálták az új tanítást, ami akkor terjedt el. Péter idézi a próféta eme szavait, nevezetesen hogy noha Izrael háza istentelenül összeesküdött Isten ellen, az efféle csökönyösség mégis megvetendő. A próféta utána még hozzáteszi (Ézs8:18): „Ímhol vagyok én és a fiak, kiket adott nékem az Úr jelekül és csodáknak Izraelben”. Azt mondja tehát, hogy azok a kicsinyek, akik tisztán imádták Istent, és kivonták magukat az általános istentelenség alól, olyanok voltak, mint a szörnyetegek, és teljes csodának tekintették őket. A zsidókhöz írott levél szerzője azonban ezt a helyet Krisztus uralkodására alkalmazza (Zsid2:13), s nem ok nélkül. Mert a mai napig csodák vagyunk Isten ellenségei számára, akik nemcsak bátran, de szemérmetlen pökhendiséggel viselkednek az evangélium tiszta tanításával szemben. Az ő számukra mi eretnekek, szakadárok, kutyák – sőt a világ szemeke vagyunk. De jöllehet mi vagyunk a számukra a jelek és a csodák, nekünk elegendő, ha Isten elfogad, mert el kell különülnünk attól az istentelen összeesküvéstől, ha csak Magától Istentől nem akarunk elszakadni. Mert miféle egyezés lehet itt a pápistákkal, vagy egység azokkal a szemetekkel, ha csak nem az Istentől való elszakadás által? Így, mivel nem tudunk kezdet nyújtani a pápistáknak, s a testvéri közösséget fenntartani velük bármilyen más feltétellel, mint Isten megtagadásával, ezért szűnjön meg minden ártalmas egység velük, s tanuljunk meg bátran elszakadni tőlük, hisz világosan látjuk, hogy mindannyian erre kapunk parancsot a próféta személyében. Nem sokkal korábban ugyanis azt mondta, hogy próféta lakozik közöttük – s ezt világosan fejezte ki, hogy még buzgóbban törődessen magával. Hiszen nehéz tövises és

skorpiók között járni anélkül, hogy megszúrnának, vagy, hogy a mérgező farkukkal megdöfnének. Isten tehát azt parancsolja, hogy legyünk annyira figyelmesek, hogy még ha tövises és skorpiók között járunk is, akkor se szúrjanak azok meg és ne ártson nekünk a skorpiók mérge. Ha pedig a mennyből várjuk azt a bölcsességet, amivel természetes módon nem rendelkezünk, akkor ez fog történni, mert ha Isten Lelke vezet minket, Ő megóv bennünket a kígyó minden marásától, minden ártalomtól és bajtól.

Majd ezt olvassuk: *nyisd föl szádat, és egyed, a mit én adok néked*. Ezzel a praktikus jellel erősíti meg Isten Ezékielt az elhívásában, mert azt parancsolja neki, hogy *egyen meg egy könyvet*, ami látomásban be is teljesedett. Jeremiás ugyanezt a hasonlatot használja (Jer15:16), de kis különbséggel, mert a prófétánk szemlátomást maga ette meg a kötetet, míg Jeremiás csak azt jelzi, hogy Isten szavait úgy emésztette meg, mint táplálékot. Nem mintha a nyelvével ízleltet volna meg azokat, hanem annyira alaposan belerögzültek az elméjébe, mintha valóban elkészítette és megemésztette volna azokat. Isten azonban más módon akarta megerősíteni a prófétát, nevezetesen úgy, hogy egy kötetet kínált neki és megparancsolta, hogy egye meg. Ez a kötet kétségtelenül tartalmazta mindazt, amit Isten Lelke utóbb diktált a prófétának, de a hatása pont olyan volt, mintha Isten a halandót tette volna meg az Ő Lelke csatornájának. Mintha azt mondta volna: „Mostantól fogva semmi emberit, vagy evilágit nem mondasz, mert azt beszéled majd, amit az én Lelkem már leírt ebben a könyvben”. S itt látjuk a különbséget Isten igazi, a kötelességüket lelkiismeretesen ellátó szolgálói, valamint a bőbeszédű emberek között, akik megelégednek a saját ékesszólásuk erejével, vagy inkább szószátyárságával, mert sokan vannak a fürgé szónokok, akik arról beszélnek, amit soha meg nem emésztettek, így a tanításuk is csak ízetlen. S ezt jelenti az, amit Pál mond (1Kor4:20), miszerint nem beszédben áll az Isten országa, hanem erőben. Azok azonban, akik ténylegesen odaszentelik magukat Istennek, nemcsak azt tanulják meg, hogy miről beszéljenek, hanem ahogyan az ételt is megeszik, magukba fogadják Isten Ígését, s elrejtik azt a szívül legbelső zugaiban, hogy előhozassák azt onnan a megfelelő módon elkészített ételként. Most már értjük, miért akarta Isten megegetni a prófétával a könyvet, amivel kapcsolatban még ezeket is mondja:

Ezék2:9-10

9. És látám, és ímé egy kéz nyúlt felém, és ímé benne egy könyv türete vala.

10. És kiterjeszté azt előttem, és ímé be vala írva elől és hátul,³⁹ és írva valának reá⁴⁰ gyászénekek és nyögések és jajszók.

A próféta most teljesebben is megmagyarázza, amiről az imént beszélt. Elmondja, miképpen *lett neki felkínálva egy könyv türete*, azaz egy könyvtekercs. Az általa használt *מגלת*, *megleth* főnév ugyanis a *גלל*, *gelel*, *összetekerni* igéből származik, mint a *volume* szó is a latinoknál. Korábban ugyanis tekercsekre szoktak írni, azaz a könyvek nem voltak olyan összesajtoltak és jól elrendezettek, mint amilyeneket ma használunk, hanem köteteik voltak, amit a barbárok tekercseknek neveztek. Az ókori dokumentumokat ezen a módon írták, mert semmit sem találunk a fejedelmek könyvtáraiban az ókorból, ami ne tekercsekre lenne írva. Innen ered „a könyvtekercsben írva van felőlem” kifejezés (Zsolt40:8, Zsid10:7). S a próféta azt mondja, hogy *efféle kötet lett nekem felkínálva, hogy egyem meg*, majd hozzáteszi: *egy kinyújtott kéz kínálta fel azt*. Ezzel a jelképpel Isten azt mutatta meg, hogy a kötet nem pusztán csak kialakult a levegőben, s nem is jött létre máshol, mint a mennyben. Hisz ha a próféta csak a könyvet látta volna, akkor kételkedhetett volna abban, hogy vajon Isten küldte-

³⁹ Azaz, mindkét oldalán – *Kálvin*.

⁴⁰ Írva voltak benne – *Kálvin*.

e azt, vagy sem. Mikor azonban a könyvet kínáló kéz is megmutatkozik, s valóban Istentől jön, akkor semmi sem hiányzik a teljes bizonyossághoz.

Utóbb hozzáteszi: *a tekercset kiterjesztette, s látta, hogy mindkét oldalán írva van.* Ezekkel a szavakkal arra utal, hogy nem holmi kurta parancsot kapott, hanem hosszú időre szólót. Ha ugyanis csak a tekercsről beszélt volna, a zsidók megvetően elutasíthatták volt három-négy nap elteltével, mintha elért volna a szónoklata végére. „Valóban egy tekercset kínáltak fel neked, de mást már háromszor, vagy négyszer is szóltál arról, nos, ez nem elég?” Ezért tehát, hogy a próféta elejét vehesse a nemtörődömségnek, elmondja, hogy *ímé be vala írva elől és hátul.* S azt állítja, hogy *gyászénekek és nyögések és jajszók,* voltak arra írva. A הָגָה, *hegeh* néha egyszerűen csak elmélkedést és beszédet jelent, de itt, mivel a panaszokhoz kapcsolódik, kétségtelenül gyászénekeknek értendő. Végül a הֵי, *hei* kötőszót teszi hozzá bánkódás értelemben. Egészében véve a próféta azt tanítja, hogy a tanítás a könyvben nem volt édes, vagy kellemes, hanem telve volt fájdalommal, mert Isten valóban kimutatta a haragjának jeleit, s ezt nem lehet másképp szemlélni, mint az általa okozott bánaton és siralmakon keresztül. Most tehát értjük, miért jöttek egyre nagyobb és nagyobb dühbe az izraeliták, amikor a próféta azt mondta, hogy ő úgy jött, mint hírnök, aki Isten nevében hirdetett háborút, s egyidejűleg nem hozott békeüzenetet. Ami a nép többi részét illeti, utóbb majd sok helyen látjuk, hogy ő Isten kegyelmének a hirdetője volt, de a zsidók felrázása volt a kötelessége, hogy ellenségüknek érezzék Istent. A próféta tehát nem más céllal küldetett, mint hogy mondhatni felfegyverzett emberként menjen a tömegbe és Isten nevében hangoztasson fenyegetéseket. Tovább most nem folytathatom, bár az, ami következik, ehhez a témához kapcsolódik.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert kegyeskedtél ma Önmagadhoz hívogatni minket atyai kegyességed bizonyosságával, hogy ne legyünk olyanok, mint az erdei vadállatok, hanem nyugodtan vessük alá magunkat Neked, és kövessünk, ahová csak hívsz. Hadd érezzünk valóságosan Téged a mi Atyánknak, s így éljünk a Te kezed védelme alatt, amíg ebben a világban vándorlunk, míg vélünk egybegyűjtetvén a Te mennyei királyságodba, teljesen mértékben ragaszkodhatunk Hozzád, és a Te egyszülött Fiadhoz, Aki a mi boldogságunk és dicsőségünk. Ámen.

Harmadik fejezet

Nyolcadik előadás

Ezék3:1-2

1. És mondá nékem: Embernek fia! a mi előtted van, edd meg; edd meg ezt a türetet, és menj, szólj az Izráel házának.

2. Felnyitám azért számat, és megéteté velem azt a türetet.

Amikor a próféta azt a parancsot kapja, hogy egyen meg mindent, amit adnak neki, azt nem kell kiterjeszteni mindenre, amivel csak találkozik, hanem azt jelenti, hogy bármilyen is legyen a könyv íze, neki azt nem szabad visszautasítania. A keserősége folytán ugyanis elvethette volna Isten fenyegetéseit. Végül a könyv jellegét említi meg, mivel nem volt benne más, csak ok a bánatra. S hozzáteszi: *felnyitotta a száját* az engedelmesség kedvéért, amivel azt jelzi, hogy nem volt kíváncsi, vagy torkos az ízének kipróbálásában, hanem vette, amit isteni módon kínáltak neki, a legcsekélyebb vonakodás nélkül. Majd hozzáteszi:

Ezék3:3

3. És mondá nékem: Embernek fia! hasadat tartsd jól és belső részeidet töltsd meg ezzel a türettel, a melyet adok néked. És megevém azt, és lőn az én számban, mint az édes méz.

Ezékiel, mint láttuk, azzal folytatja, hogy könyvet kapott, amit meg kellett ennie, mert Isten szolgájának a szíve legbensőségesebb szeretetéből kell szólania. Tudjuk, hogy sokaknak van kellően könnyed nyelve, de csak hivalkodásra használják, miközben Isten csak a gúny tárgyaként tekint a hiábavalóságukra, mert a munkájuk gyümölcstelen. Ezért kell megfigyelnünk a már idézett igeszakaszt Páltól: „Isten országa erőben van” (1Kor4:20). A Szentlélek hatékonysága azonban nincs kihasználva mindaddig, amíg az, aki a tanításra kapott elhívást, nem tesz komoly erőfeszítéseket azért, hogy ellássa a kötelességét. Emiatt kapja Ezékiel a parancsot, hogy *egye meg a tekercset*. Utána elmondja, hogy *olyan édes volt, mint a méz*, s miután nemrég mondta, hogy átkokkal volt tele, így vagy minden emberségét félre kellett tennie, vagy meg kellett szomorodnia, amikor Isten bosszúállása hírnökének szerepében találta magát. Más helyeken azonban láttuk, hogy Isten szolgálai ellentétes jellegű érzelmekkel vannak felruházva, mert valahányszor csak durvák és szigorúak voltak a munkájukban, együttéreztek a nyomorult néppel, de a fájdalmuk nem gátolta őket a kötelességeik ellátásában. Emiatt mondja most Ezékiel, hogy *a könyv édes volt*, mert belenyugodott Isten parancsaiba, s noha sajnálta a népét, mégis elismerte, hogy nem történhetett másképp, s csatlakozott Isten igazságos ítéletéhez. Így az *édesség* szóval jelzi a beleegyezését a rá bízott hivatal elfogadásában, s úgy engedelmeskedett Istennek, hogy elfelejtett minden szomorúágra okot adó, a könyvben található dolgot, mert Isten igazsága uralkodott el rajta, s kioltotta a túlságosan nagy emberiség érzéseit, melyek egyébként visszatarthatták volna őt. Jeremiás ugyanezt a kifejezést használja (Jer15:16). Azt mondja, megtalálta Isten szavait, s azok lettek az ő szívének öröme és boldogsága. Láttuk ugyanis, hogy nemcsak izgatott volt, de nagyon szomorú is, amikor úgy gondolta, hogy a végső pusztulás fenyegeti a népet. De amint említettem, ez a két dolog nem összeegyeztethetetlen: a prófétáknak a nép biztonságára kell vágyakozniuk, s minden erőfeszítéssel ezen kell munkálkodniuk, de mégis szilárd állhatatosságot kell mutatniuk, soha nem szabad vonakodniuk, hanem amikor a szükség megköveteli, el kell ítélniük a népet és hangoztatniuk

kell Isten rájuk bízott fenyegetéseit. Így mondja Jeremiás röviddel utána, hogy eltelt haraggal. Megtaláltam a szavaidat, mondja, s megettem azokat, s ezek örömet és a szív vigasságát adták, mert a Te nevedről neveztettem, ó seregeknek Ura. Azaz, mivel a Te Lelked ereje által tanítottam, s mivel elhívást kaptam erre a hivatalra, kinyújtottad felém a kezedet, hogy jó hitben és állhatatosan teljesíthessem a parancsaidat. Ezért voltak a Te szavaid öröm a számomra. Utóbb hozzáteszi (Jer15:17), hogy nem ült a gúnyolódók gyülekezetében, és nem magasztalta fel magát az igaz lerázásának kedvéért. Mivel láttam, hogy neked engedelmeskedni kell, mondja, én legyőztem, de akkor sem ültem a csúfolódókkal, hanem egyedül, mert eltöltöttél engem haraggal. Ebből látjuk, hogy egyetlen személyben két nagyon különböző és ellentétes érzés is jelen volt, mert jóllehet eltelt haraggal, de mégis örömmel fogadta Isten beszédét.

Ezék3:4-7

4. És monda nékem: Embernek fia! eredj, menj el az Izráel házához, és szólj az én szavaimmal nékik.

5. Mert nem valami homályos ajkú és nehéz nyelvű⁴¹ néphez küldetel te, hanem az Izráel házához.

6. Nem sok népekhez, a kik homályos ajkúak és nehéz nyelvűek, kiknek nem érthetnéd beszédöket;⁴² bizony, ha ő hozzájuk küldöttelek volna, ők hallgatnának reád.

7. De az Izráel háza nem akar téged hallgatni, mert nem akarnak engem hallgatni, mert az egész Izráel háza kemény homlokú és megátalkodott szívű.

Most Isten hosszabban is elmagyarázza, miért akarta megetetni a szolgájával a kötetet, ami a kezében tartott: hogy amikor tanult belőle, elmeessen Izrael gyermekeihez. Nem mehetett ugyanis üres kézzel, és tudjuk, hogy önmagától semmi szilárddal nem hozakodhatott volna elő. Ezért Ezékielnek Isten kezéből kell megkapnia, amit aztán átad az izraelitáknak. Tartsuk be ezt a sorrendet, mert a tekercs először a prófétához kerül, majd utána jut el a néphez. Isten megparancsolja neki, hogy *az Ő szavaival szóljon a néphez*, ami figyelemre méltó, mert ugyanaz a jelentése. Ha viszont Ezékielnek semmi mást nem kellett átadnia, csak amit Istentől kapott, akkor ennek a szabálynak érvényesnek kell lennie Isten minden szolgája számára: nem halmozhatják rakásra a saját megjegyzéseiket, hanem azt kell hirdetniük, amit Isten tanít nekik mondhatni a saját szájából. Végül, Péter levele ama szakaszának kell minket vezetnie (1Pt4:11), mely szerint, aki az egyházban beszél, annak Isten Ígését kell szólnia. S hozzáteszi: *nem valami homályos ajkú és nehéz nyelvű néphez küldetel te, hanem az Izráel házához*. Egyesek úgy vélik, hogy a prófétát itt a kötelességének ellátására buzdítja, mert Isten semmit sem követelt tőle, ami túlon túl nehéz lett volna. Ha ugyanis távoli nemzetekhez kellett volna elmennie, akikkel nem volt érintkezés a beszédben, akkor tiltakozhatott volna azzal, hogy nagyobb terhet kell elhordoznia, mint amire képes. A probléma akkor teljes akadályt jelentett volna. Úgy vélik, itt a távoli és idegen nemzeteket hasonlítja össze Izrael népével, hogy a próféta készséggel teljesíthesse a kötelességét, mintha ezt mondta volna: „Nem küldelek idegenekhez. Ők ugyanis meg sem értenének, neked pedig barbároknak tünnének. Mivel azonban jól ismered a saját népedet, nem fordíthatsz nekik hátat, amikor hozzájuk küldelek.” Ez a vélemény azonban előttem nem igazolódik be, mert én ezeket az igeverseket azonos szövegkörnyezetben olvasom, miután egyesítettek. Semmiképpen sem kétséges, hogy ezzel az összehasonlítással Isten a nép istentelenségét fokozza. Hiszen az a mondat az első, mely szerint az izraeliták süketek lesznek, még ha a próféta a megszokott és

⁴¹ Azaz, „mély a beszédben”: ez egy gyűjtőnév, tehát átmenet az egyes és a többes szám között. – Kálvin.

⁴² Azaz, „akiknek a nyelvét nem fogod megérteni”. – Kálvin.

nemzeti nyelvet is használja majd közöttük: ez az első dolog. Utána megmutatja az okot: *mivel keserű nép*. Itt Isten azt jelzi, hogy semmi más nem gátolta az izraelitákat a próféta tanítása iránti engedelmisségben, mint a saját rosszindulatuk és istentelenségük. Emiatt mondja, hogy *nem valami homályos ajkú és nehéz nyelvű néphez küldetel te*. Nem tudom, miképpen képzeltek egyesek azt, hogy ez a jelző tanultat, vagy ügyeset jelent, mert egy nép számára ugyanazt jelenti a furcsa beszédű és a kemény nyelvű. Hisz mi más a „kemény”, mint a barbár nyelvezet? Most már értjük a valódi jelentését, miszerint a próféta nem küldetett ismeretlen nyelvű néphez, mert azok is barbárok lettek volna az ő számára, és ő is barbár lett volna azok számára. *Nem küldelek tehát ilyenekhez, hanem az Izrael házához*.

Majd hozzáteszi: *nem sok népekhez*. Azok, akik a „sok” szót „nagy”-nak fordítják, nem értik a próféta szavainak jelentését, mert Isten egyes számban beszélt az összes nemzetet illetően, de most többes számban beszél, mintha azt mondta volna, hogy nem küldelek sem az egyiptomiakhoz, sem a kaldeusokhoz, sem semmi más távoli nemzethez, mert a világot minden oldalról olyan nemzetek lakják, akiknek a nyelvét nem érted. Nm küldelek tehát ilyenekhez. Következik a *bizony ha* kötőszó, és Jeromos így fordítja: „ha hozzájuk küldenélek”, noha szó szerint a *ha nem* tagadó kötőszó van ide beszúrva. Mivel azonban ez a kifejezés nyersnek tűnik, egyesek azt feltételezték, hogy az *אם-לא*, *am-la* esküvést jelent, s igenlő értelemben fordítják a *כאמך*, *kameth* szót, „valóban”-nak, vagy „biztosan”-nak. Ha azonban így fordítunk, az igeszakasz hiányos lesz, mert ők az *אם*, *am* kifejezést „ismét”, „utána” értelemben veszik. A két szó, az *אם-לא* jelentése ugyanis közbevetett eskü. Milyen értelmet tulajdonítunk tehát a „valóban hozzájuk küldelek, s ők meghallgatnának téged” szavaknak? Látjuk, hogy ez a jelentés túlonként erőltetett. Egyesek így magyarázzák az igeszakaszt: „Ha nem küldenélek hozzájuk, meghallgatnának téged”, mintha Isten itt a nép beállítottságát okolná, amiért inkább hiábavaló és ostoba próféciákat kerestek ahelyett, hogy engedelmeskedtek volna az igazságnak. Mintha azt mondta volna, hogy ha valami csalo öntene rájuk sötétsége, annak a meséit és hazugságait azonnal magukhoz ölelnék, mert annyira hajlanak a bolondságra. De ez a magyarázat sem állja meg a helyét, mert nem sokkal később majd meglátjuk a maga helyén. Nekem tehát ez a szöveggörnyezet a legvalószínűbb: *ha nem küldtelek volna téged hozzájuk, ezek is meghallgattak volna téged*. Mintha azt mondta volna, hogy ha a nyelvi különbség nem akadályozná, a te közreműködésedet inkább külföldi nemzeteknél használnám. Ezen a módon jelzi Isten a nemtetszését, amikor azt mondja, hogy inkább ide, vagy amoda küldené a prófétáját, semhogy az izraelitákhoz, leszámítva a közös nyelvet. Ez a nyelvi különbség jelentette ugyanis az egyetlen határt a prófétának, amiért be volt zárva a saját népe körébe. Ebben az értelmezésben semmi erőltetett sincsen: *Nem küldelek tehát sok, homályos beszédű és furcsa nyelvű nemzethez, mert nem értenéd az ő nyelvüket*. Ha azonban ez nem lenne akadály, hozzájuk küldenélek, s ők meghallgatnának téged. Azt látjuk, amint az imént említettem: az izraelitákat idegen és körülmételetlen nemzetekhez hasonlítja, mert nem a nyelv ismeretének hiánya miatt utasították el a nekik kínált tanítást, hanem a szívük keménysége miatt. Ézsaiás is azt mondja (Ézs28:11, 13), hogy Isten Ígéje mély és homályos lesz még maguknak a zsidóknak a számára is, de más értelemben. A próféciáit bepecsételt könyvhöz hasonlítja, mert Isten az érdemeiknek megfelelően vakította meg az izraelitákat. Miután tehát átadattak a méltatlan gondolkodásra és meg lettek fosztva a szilárd értelemről, ezért mondja, hogy a tanítása olyan lesz, mint becsukott és bepecsételt könyv. Utána azt mondja, hogy olyan barbár lesz, mintha idegen nyelven beszélne. Így Isten ezen a helyen azt mutatja meg, hogy Izrael előtt nem tornyosult más akadály ahhoz, hogy hasznat húzzanak az Ő Ígéből, csak a szívük vonakodása (Ézs8:16, Ézs29:11). Azt mondja ugyanis, hogy a pogányos engedelmeskednének, ha részesei lehetnének efféle jótéteménynek. Ha tehát a próféta nyelve nem lenne ismeretlen a világi és körülmételetlen pogányok számára, akkor figyelmes és engedelmes tanítványokat találna közöttük – tesz róla Isten bizonyosságot. Miképpen lehetséges hát akkor, hogy Izrael háza nem

képes hallani?! Úgy, hogy *Izrael háza nem akar hallani*, azaz *Izráel háza nem akar téged hallgatni, mert nem akarnak engem hallgatni*, mondja.

Most tehát világosan látjuk a nép tunyaságát okként megjelölve, amiért elvetették Isten Ígését, és megkeményedtek a makacsságban. De magasabbra is emelkedik, s kimondja, hogy a nép nemcsak a prófétával, de Magával Istennel szemben is engedetlen volt, mint Krisztus is, amikor a tanítványait kitartásra buzdítja a tanításban. Így tehát, mondja, azért nem hallgatnak meg téged, mert engem sem hallgatnak meg, S miért gyűlölnék engem, és a tanításomat, hanem nem azért, mert nem fogadják el az én Atyámat? (Jn15:18) Ez a botránykő ugyanis megtörheti a kegyesek lelkét, amikor látják, mennyire gőgösen vetik el a tanításukat. Egyedül ez a feddés is képes tehát visszahúzni Isten szolgálait az útjukról, de közben azt a figyelmeztetést kapják, hogy Magát Istent is megvetik. Miért kellene tehát rosszul fogadniuk, ha Istennel azonos bánásmódban van részük, Akit szintén elvetnek? Méltatlannak érzik magukat ekkora megvetésre és gőgre, amivel a munkájuk iránt viseltetnek. De vajon nem méltó Isten arra, hogy minden angyalt megelőzően legyen meghallgatva? Mivel tehát az emberek gőgösek és hitetlenek Magával Istennel szemben is, nem meglepő, ha nem fogadják tisztelettel, amit egy halandó ember ad át nekik. Látjuk tehát, micsoda Isten célja, amikor ezt mondja: *Izrael háza nem hallgat meg, mert engem sem hallgatnak meg* – nehogy dühítő legyen a próféta számára haszontalannak látni a munkáját, sőt Izrael gyermekeit maga ellen támadni, mert türelemmel kell túrnie, ha ugyanazt a becsmérést kapja, amit nem vonakodtak Magára Istenre is kiárasztani. Majd ez következik: *mert az egész Izráel háza kemény homlokú és megátalkodott szívű*. Azt ismétli, amit korábban láttunk, de más szavakkal – nevezetesen hogy a nép keményszívűsége gyógyíthatatlan volt, s nemcsak a szívük volt megátalkodott, de a homlokuk is kemény, így félredobtak minden szerénységet. Végül utal rá, hogy a makacsságuk kétségbeejtő, amikor a kemény homlokot a megátalkodott szívvel kapcsolja össze.

Ezék3:8-9

8. Ímé keménynyé tettem orczádat, a milyen az ő orczájok, és keménynyé homlokodat, a milyen az ő homlokuk.

9. Olyanná, mint a gyémánt, a mely keményebb a tűzkőnél, tettem a te homlokodat; ne félj tőlök, és meg ne rettenj tekintetöktől, mert pártos ház.⁴³

Ezékielt előre figyelmeztette a nép makacsságára, sőt, a kétségbeejtő gonoszságukra is. Most Isten megerősíti őt, nehogy kétségbeessen, amikor látja, hogy ennyire lealjasodott és vakmerő emberekkel kell megküzdenie, mert mi más volt ez, mint harc a kövekkel? Ha Ezékiel azt a parancsot kapta volna, hogy sújtson le egy hegyre, az ugyanazt jelentette volna, mint a harc az efféle emberekkel. Szüksége volt tehát erre a megerősítésre, tudniillik hogy *a homloka kemény legyen a nép keménységével szemben*. Ha több gyümölcsöt remélt a munkájától, akkor talán az lett volna az ok a hanyagságra, mert a bizonyosság hanyaggá tesz minket, ha a munka se nem fáradságos, se nem nehéz. A próféta tehát hűvösebb lett volna, ha biztosan meg lett volna győződve arról, hogy a nép tanítható lesz, s gondatlanabbul közeledett volna hozzájuk. Isten tehát felizgatja őt, amikor a makacsságukról beszél. Miután tehát hasznos volt, hogy a próféta meglássa, mennyire veszélyes a kötelezettség, aminek ellátására elhívást kapott, ezért valóban Isten erejével kell őt felruházni, mert a feladat nehézsége könnyedén legyűrné őt. Ez az oka annak, amiért Isten hozzáteszi, hogy *keménynyé tette az arcát, és a homlokát, amilyen az ő arcuk és homlokuk*. Emellett ezen a módon intette arra, hogy állhatatosságot remélhet más forrásból, hogy ne fecsérelje hiába a saját erejét,

⁴³ מְרוֹ-הֶמֶח, *meri-hemeh*, a szó, melyet már korábban elemeztünk. – Kálvin.

hanem engedje magát Isten Lelkétől vezettetni. Mikor ugyanis a saját erőnk minőségéből és mennyiségéből kiindulva gondolkodunk, akkor elfolyunk, sőt sekélyesek leszünk, hacsak nem férfias bátorsággal látjuk el a kötelezettségünket. Isten tehát emlékezteti a prófétáját, amikor azt mondja, hogy *Ő adott neki arcot*, mintha csak azt mondta volna, hogy a próféta nem a saját erejéből vívott háborút, hanem menyeyi kiválósággal lett felruházva. Jóllehet tehát ez látszólag egyszer hangzott el Ezékiel magán-használatára, mégis valamennyiünkre tartozik. Tanuljuk meg tehát, hogy amikor Isten a tanítói hivatalra hív el, akkor soha ne mérjük a munkánk hatékonyságát a saját képességeink mércéjével, s még a saját erőnkre támaszkodjunk, hanem bízunk valamilyen kapott erőben, amit Isten itt nem üres dicséretekkel magasztal fel. Bárki ismeri el tehát, hogy Isten elégséges minden akadály leküzdéséhez, bátran felövezi majd magát az *Ő* munkájára. Aki viszont késlekedik a saját ereje latolgatásával, az nemcsak meggyengül, de máris majdhogynem vereséget szenved. Emellett látjuk, hogy itt az alázatra és a szerénységre tanít minket, nehogy bármit is a magunk erejének tulajdonítsunk. Ezért történik, hogy sokan annyira eltelnek, sőt felfuvalkodnak a magabiztosságtól, hogy nem hoznak elő mást, csak szelet. Ezért tanuljuk meg egyedül Istentől várni azt a bátorságot, amire szükségünk van, mert nem vagyunk erősebbek Ezékielnél, s ha neki is szüksége volt a megerősítésre Isten Lelke által, akkor nekünk manapság még sokkal nagyobb szükségünk van arra.

Végül, megértjük ebből az igeszakaszból, hogy még ha az egész világ is támad Isten szolgálóira, az *Ő* ereje akkor is felülmúl majd mindent, amint azt Jeremiásnál is láttuk: Harcolnak majd ellened, de le nem győznek (Jer1:19, Jer15:20). Nincs tehát okunk rá, amiért félnünk kellene bármely ellenség heves támadásától, s zendüljön bár fel az egész világ, nekünk akkor sem kell reszketni, mert Isten ereje bennünk mindig sokkalta hatalmasabb lesz. Ezért tesz hozzá, hogy a *gyémántnál, a kovakőnél is keményebbé tettelek téged, tehát ne félj tőlük*. Isten azt mondja, hogy *olyanná, mint a gyémánt, a mely keményebb a tűzkőnél, tette a próféta homlokát*, de nem azért, hogy igazságtalansággal, vagy pökhendiséggel küzdjön a néppel, hanem mert Isten azt a bizonyosságot állította szembe a nép dühödt arcátlanságával, amivel Ezékielt felruházta. Ebben az értelemben mondja tehát a próféta homlokát a gyémántnál is keményebbnek. Majd hozzáteszi: *ne félj tőlök, és meg ne rettenj tekintetüktől*. Ezek a kifejezések, miszerint a prófétának nem szabad megrettennie, de még félnie sem, látszólag ellentétesek a korábban mondottakkal, mert ő kiemelkedik a legyőzhetetlen bátorságban. Isten azonban úgy mérsékli a kegyességét, hogy a hívőknek mindig szükségük van buzdításra, még akkor is, amikor megeleveníti és erővel látja el őket. Isten tehát úgy munkálkodik a szolgálóban, hogy nem tesznek mást, csak amire a Lélek irányítja őket, s még erre a tanításra is szükségük van, mert az *Ő* buzdításai sohasem feleslegesek. A világi emberek azt hiszik, hogy nincs haszna a tanításnak és minden buzdítás felszínes, ha Isten, amikor a Lelke által hat ránk, nemcsak elkezdi, de folytatja és tökéletesíti is a saját munkáját. A Szentírás azonban megmutatja, hogy ez a két dolog kölcsönösen összeegyeztethető, mert miközben Isten megerősít és legyőzhetetlenné tesz minket a Lelkével, ugyanakkor hatékonyságot is lehel a buzdításaiba, azokat felvirágoztatja és gyümölcsözteti bennünk. A Maga részéről Isten ezen a módon erősíti meg a prófétáját: a kovánál is keményebb gyémánt homlokot és legyőzhetetlen lelket adván neki, s még buzdítja is, hogy ne féljen. Látjuk, miképpen kormányozza Isten a saját népét belülről, s még a tanítást is hozzáadja, mint a Lélek egyik eszközét. Majd hozzáteszi: *mert ők pártos ház*, vagy noha ők lázadó ház, mert a כִּי, *ki* kötőszó gyakran használatos ellentétes kötőszóként, amint azt máshol már említettük. Mintha azt mondta volna, hogy a prófétának nincs oka a félelemre, mert gondosan meg lett intve korábban, és semmi új sem történt. Mi ugyanis nagyon hajlamosak vagyunk a megrettenésre az újdonságoktól, de ha eltöprengünk a történeteken, akkor nem vagyunk zavartak, s nem állunk csendben és nem is vonakodunk, mert jóllehet a próféta már megtudta, hogy Izrael háza lázadó, mégis kitart, mert nem tapasztal meg semmi újat, vagy szokatlant.

Ezék3:10-11

10. És monda nékem: Embernek fia! minden beszédimet, a melyeket szólok néked, vedd szívedbe, és füleiddel halld meg.

11. És eredj, menj el a foglyokhoz, a te néped fiaihoz, és szólj és monddad nékik: Így szól az Úr Isten, vagy hallják vagy nem.

Ez ugyanannak a tanításnak a megismétlése, mert azt mondtuk, hogy a prófétánk Ézsaiásnál, sőt Jeremiásnál is bőbeszédűbb, mert olyan beszédformához szoktatta magát, ami akkor volt megszokott a foglyok között. Ő tehát nem visszafogott, vagy csiszolt beszédű, hanem meg kell értenünk, hogy a hallgatóihoz igazodva beszél, mert nemcsak durva és tompa, hanem még ráadásul makacs emberekkel volt dolga. Ők pedig ugyanolyan mértékben megromlottak a nyelvük vonatkozásában, mint a hitükében. Ezért a próféta szándékosan hajlik el a nyelvi eleganciától. Azt mondja tehát, amit korábban láttunk: *azt a parancsot kapta, hogy minden szót mondjon el*, korábban azonban azt mondta, hogy *be kellett azokat fogadnia a szívébe, és meg kellett hallania a füleivel*. A sorrend itt fordított, mert először a füleinkkel kell meghallanunk azt, amit utóbb a szívünkbe kell zárnunk. Azok pedig az igazságot meghaladó elmésséggel filozofálnak, akik azt mondják, hogy a belső hallás előzi ezt meg, mert a fület hiába éri el a hang, hacsak a szív nem tanítható. Mert jóllehet Isten felkészíti a választottait a hallásra, s ad nekik füleket ebből a célból, az Ő tanítása mégsem hatol be az elméikbe, mielőtt elérné a füleiket. Nem kétséges tehát, hogy az egyik dolog az által előzi meg a másikat, amit *υστερον προτερον*-nak hívunk. Ennek eredményeképpen a próféta, miután bizonyos az elhívásában, hallja, amit Isten mond neki. Ám ez nem az ő kedvéért történt, hanem azért, hogy biztonsággal léphessen fel Isten szolgájaként, és ne hozakodjon elő semmi mással, csak amit Magának Istennek a szájából hallott. Miután tehát ezzel a magabiztossággal kellett a nép istentelensége ellen harcolnia, ezért kapta a parancsot, hogy *hallja meg Isten szavait*. Annak ismétlését halljuk tehát, amit korábban láttunk, nevezetesen a próféta szabadon dicsekszik azzal, hogy nemcsak szeles eleganciával állt elő, mint a világi emberek, akiknek nincs más céljuk, mint az emberek tapsának elnyerése. Ezért mondja a próféta, hogy *a szívébe kellett rejtienie Isten szavait*. S most hozzáteszi: *hogy elmeheessen a foglyokhoz, az ő népe fiaihoz*. Látjuk tehát, hogy Isten nem annyira a prófétára, mint inkább az izraelitákra van tekintettel, mert ők akarattal soha nem engedelmeskedtek a prófétának, amikor ő semmiképpen sem tetszetős üzenettel ment el hozzájuk. Semmi sem lehet ugyanis szomorúbb és gyűlöletesebb a számukra, mint a fenyegetéseket és az átkokat hallani. Mivel tehát akarattal soha nem hajlottak az engedelmességre, a próféta olyan biznysággal ment hozzájuk, amit Isten iskolájában tanult meg. S úgy megtanulta azt Istentől, hogy magától semmit sem tett hozzá. Végül, úgy beszél, hogy a nép makacsságát az nem győzi le: *vagy hallják, vagy nem, te azért csak menj előre*. Mi végett? *Te csak monddad neki, így szól az Úr Isten*. Már magyaráztuk ennek a kifejezésnek az értelmét, nevezetesen: ahol meg vagyunk győződve, hogy a munkálkodásunk Istennek tetsző, legyen bár haszontalan az emberek számára, nekünk mégis legyen elegendő az, hogy Isten küldött minket. Utána Ő az állhatatosságunkat akarja próbára tenni, nehogy amikor látjuk, hogy hiábavaló a munkálkodásunk, ezen az alapon felhagyjunk vele ahelyett, hogy engedelmeskednénk, történjen bármi is.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel azt szeretnéd, hogy a prófétád tanítása úgy kerüljön eléink sok-sok évvel az ő halála után, hogy ne legyünk se csökönyösek, se makacsok, hanem illő tisztelettel és alázattal engedjünk Neked, hogy a munka, mely a Te ókori néped

elítélésével végződött a makacsságuk miatt, nekünk a hasznunkra váljon. Hadd kövessük azt, amit rajta keresztül tanítasz nekünk úgy, hogy közeledjünk a ci felé, amit Te jelöltél ki a számunkra, míg végül az utunkat kitartóan megfutva végül összegyűljünk a Te mennyei királyságodban Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Kilencedik előadás

Ezék3:12

12. És fölemele engem a lélek, és hallék mögöttem nagy dörgés szavát: Áldott az Úrnak dicsősége az ő helyéről.

A próféta megint megerősíti, amit korábban látunk: Isten az Ő Lelkének titkos befolyásával munkálkodott az elméjében. Jóllehet tehát Isten bátorságra buzdította őt, a próféta mégis azt mutatja, mit követelt magától. Röviden, a próféta erős volt Istenben, mert Isten ültette bele a saját életerejét. Azt mondja tehát, hogy *felemelte a Lélek*, ami csak azt jelenti, hogy az izgalom benne haszontalan volt, hacsak nem mennyei ihletésnek volt a következménye, s ezért kellett önmaga fölé emelkednie egy időre, de erről majd később többet is mond.

Hozzáteszi, hogy *nagy dörgés szavát*, azaz zengő hangot hallott, mely különbözik az emberek megszokott hangjától, mert a próféta a hang zaja, vagy dörgése alapján tudta azt megkülönböztetni a szokásos emberi hangtól. *Áldott az Úrnak dicsősége az ő helyéről*, mondta a hang. Nem kételkedhetünk abban, hogy ez az áldás jól illett a kimondásának alkalmához, mikor tehát elhangzott, Isten a magát megsértettnek érző nép zajos kiabálását akarta vele megcáfolni. Tudjuk, hogy a nép hajlott a siránkozásra, és azért zúgolódtak, mert úgy vélték, keményebb bánásmódban részesülnek, mint amit megérdemelnének. Ezért Isten dicsőségét állítja szembe minden istentelen és szentségtörő káromlással, amit az izraeliták szoktak Isten ellen kiokádni, mintha Ő kegyetlenül bánt volna velük. Röviden, a hang megzabolázott minden rágalmat, amivel az istentelenek igyekeztek felülkerekedni Isten dicsőségén. Azt mondja, *az a dicsőség áldott*, mert jóllehet az emberek nem mernek vaskos és nyílt feddésekkel megfogalmazni Isten ellen, mindazonáltal átkozzák a dicsőségét, valahányszor csak elvesznek az Ő igazságából és túl nagy szigorúsággal vádolják Őt. Ezzel szemben *hallatszott egy hang, mely azt mondta, hogy Isten dicsősége áldott. Isten helye alatt én a templomot értem. Megvallom, a Szentírás megannyi versében a mennyet nevezik így, de nem azért, mert Isten lényege, ami óriási, befogadható lenne bármely helyen, mert a mennyet nevezik a trónjának, vagy ülőszékének, a Földet pedig a lábai zsámolyának, mivel Ő betölt mindeneket a hatalmasságával. Így itt, mint más helyeken is, a templomot nevezi Isten helyének, mert ott élt Ő az emberek vonatkozásában. Emellett ezt a száműzöttek vonatkozásában is mondja, mert a nép maradéka még mindig Jeruzsálemben volt. A száműzöttek ugyanis még mindig nem vették kellőképpen fontolóra, hogy Isten jogos bosszúállása folytán lettek száműzve az országukból és elhurcolva távoli területekre. Miután tehát ez a fogság még nem kellően gyűrte le őket, Isten nevét kellett eléjük állítani, hogy tudhassák: nem az ellenségeik kegyetlensége folytán lettek száműzve az országukból, hanem Isten ítélete által. A próféta kétségtelenül tekintettel van azokra a zsidókra is, akik még otthon maradtak, mert ők azzal dicsekedtek, hogy Isten a templomban székel, és azt képzeltek, hogy mindig biztonságban lesznek az Ő védelme alatt. A próféta azonban, mint azt majd utóbb látjuk, hasonló büntetést hirdet az otthon maradottakra, mint a fogságba vittekre. Ez tehát pont olyan, mintha azt mondta volna, hogy Isten azért maradt a templomban, hogy látványos dicsőséggel ragyoghasson ott. S ahogyan a tíz törzset ugyanúgy meg akarta alázni, mint a kettőt, úgy akarta enyhíteni is valamennyiük fájdalmát, hogy ne szűnjenek meg reménykedni*

a hazatérésben. Hisz maga a baj is kétségbeesésbe kergethette őket, valamint a szabadulás lehetetlenségének feltételezése, sőt az a gondolat, hogy Isten mondhatni halott, s az életerejé kialudt. Mi célt szolgál hát Isten imádata? Minek a templom ragyogása és méltósága, ha Isten nem védi meg a sajátját? Őket azonban elhagyta: ez volt az ok a kétségbeesésre, ha nem vették annak elejét: s a próféta most erről beszél, mert emlékezteti őket arra, hogy Isten a gonoszság jogos bosszúállója volt, de mégis Ő lesz a szabadítójuk is, mert nem szűnt meg uralkodni a templomában, bár a világi emberek legyőzöttek hitték Őt és vakmerő pökhendiséggel ültek Felette diadalt. Most tehát értjük a próféta szavainak jelentését: mert a mondat hűvös lenne, ha pusztán csal általános volna. Mikor azonban hozzáigazítjuk a dolgok akkori állapotához, látjuk, hogy Isten dicsőségét nem hiábavaló díszítő jelzőkkel magasztalja fel, s a templomot sem hiába említi (Zsolt11:4, Zsolt103:19, Ézs66:1).

Ezék3:13

13. És⁴⁴ amaz állatok szárnyainak zúgását, a melyek egymást érik vala, és mellettök a kerekek csikorgását, és nagy dörgés szavát.

A próféta most látszólag azt mondja el, honnan származott az általa hallott hang, mert nem hiszem, hogy a hang bárhonnan máshonnan jött volna, s utána az élőlények a kerekkel összhangban mozogtak. Így számomra látszólag megmagyarázza azt, ami egyébként kétséges lenne, nevezetesen hogy az élőlények és a kerekek Isten dicsőségét ünnepelték. Nem csoda tehát, ha a hangot az élőlényeknek tulajdonítja, mert láttuk, hogy azok kerubok, vagy angyalok, a kerekkel pedig Isten akar jelölni minden cselekedetet, vagy mozgást. Mozgást, mondom, ami tűnhet véletlenszerűnek, de mégis az élőlények irányítják, akiket Isten a saját hatóerejével mozgat, amikor végre akarja hajtatni a céljait, s így gyakorolja az uralmát minden teremtmény felett, mert nem történik semmi, ami nem az Ő akarata szerint menne végbe. Ezért a hang mind az élőlényektől, mind a kerekektől ered, mert ezek Istent magasztalták és azt hirdették a nép szomorú és nyomorúságos mészárlása közepette, hogy Ő még mindig uralkodik a saját templomában. Konkrétan gyakorolja a hatalmát, mert a gonoszságuk megbüntetése során bíróként lépett fel, majd viszont Ő lesz a népe szabadítója is, amint megígérte nekik a helyreállítást hetven év elteltével. Azt is mondja, hogy *hallottam a szárnyak zúgását, a melyek egymást érik vala*, mert a נקש, *nekesh* azt jelenti: átölelni. Mások így fordítják: mikor összeütköztek egymással. A jellegében azonos szóval azonban jelképesen összekapcsolódást jelöl. Mikor tehát *mindegyik szárny követi a másikat*, akkor hallható a hang, s ugyanezt teszi hozzá a kerekeket illetően is. Majd végül megismétli, amit mondott: *nagy dörgés szavát* hallotta. Majd ezt olvassuk:

Ezék3:14

14. És a lélek fölemele és elragada engem, és elmenék, elkeseredvén haragjában az én lelkem, az Úrnak keze pedig rajtam erős vala.

Megerősíti, amit korábban láttunk, nevezetesen hogy Isten Lelke hatott rá oly módon, hogy bizonyos módon önmagán kívül volt, de nem rajongva, ahogyan a világi emberek képzelik, mert az ő prófétaik elvesztették az önuralmat, és az ördög úgy bánt velük, hogy az épelméjűségüket is. Ezért a próféta nem azt mondja, hogy megfosztották az önuralomtól, mert Isten prófétáinak elméje mindig is komoly és összeszedett, hanem azt, hogy Isten Lelke kormányozta oly módon, hogy mintha nem is önmaga lett volna, és nem is földi levegőt

⁴⁴ Jeromos joggal mutatja meg, hogy ez ismétlés – απο τουκοινου – „tehát hangot hallottam” – *Kálvin*.

szívott volna. Végül azt mondja, hogy látható jeleket vésett rá, melyeket azért kapott, hogy a tanításának tekintélye legyen az egész nép előtt. S a nép tompasága miatt annál is szükségesebb volt, hogy a próféta fel legyen ékesítve a saját bizonyítékaival, s azért is, mert az üzenete visszataszító volt a számukra, s korábban nem látta el a tanítói hivatalt. Szükséges volt tehát úgy megújulnia, hogy a nép ihletettnek fogadja el őt. Ismerősként élt a barátai között, és kellőképpen ismert volt mind a megjelenés, mind a jellem vonatkozásában. Közben, mint mondtam, Isten elkülönítette őt a közönséges élettől, hogy valami mennyeit képviseljen, s ennek célja, mint megmutattuk, azt volt, hogy bizonyosságot és tiszteletet nyerjen a tanítása. Valóban érezte a Lélek ösztönzését, s aligha kételkedhetünk abban, hogy a nép is tudta ezt, mert másképp aligha bíztak volna benne, amikor önmagáról beszélt.

A Lélek eme figyelemre méltó kormányzásának célja az volt, hogy az izraeliták, ha felrázza és odafigyelésre készíti őket a csoda, megtudhassák, hogy a próféta bizonyos értelemben megújult. De ami most következik, az látszólag ellentéte az előző mondattal, mert azt mondja, hogy a kötet édes volt, mint a méz (Ezék3:3), most azonban haragos lélekkel ment el. Amint azonban tegnap röviden már magyaráztam, ez könnyen összeegyeztethető, mert a próféta nem volt megfosztva minden érzékelési képességtől. Jóllehet teljesen Istennek szenteltetett, semmilyen fokban nem csökkent a szorgalma és az élénksége, s megmaradtak bizonyos emberi érzései. Innen származik a lélek keserősége, amiről beszél, s azt a *saját lelkének* mondja. Itt egy benne foglalt ellentétet láthatunk a mozgás között, amellyel felemeltetett, valamint az érzése között, ami jóllehet nem volt bűnös, mégis különbözött valamennyire a Lélek kegyelmétől, mert a próféta olyan buzgóságtól égett, hogy Isten parancsait majdnem teljesen megfedkezve az énjéről hajtotta végre. Ugyanakkor belül érzett mégis valamennyi emberit, mert a Lélek ereje nem oltotta ki minden szomorúságát. Azt tartjuk tehát, hogy a prófétát valamilyen mértékben megihlette a Lélek, de *a saját lelke keserű volt*. Majd hozzáteszi: *az Úrnak keze pedig rajtam erős vala*. A „kéz” alatt egyesek próféciaértéket, de véleményem szerint tudatlanságból, mert kétségem sincs felőle, hogy a szó hatalmat, vagy tekintélyt jelöl. Azt mondja, *az Úr keze erős volt*, mert engedelmeskednie kellett, jóllehet a keserűségnek, amelyről beszélt, az ellenkező irányba kellett volna őt húznia. Ahogyan Pál is mondja (2Kor5:14, Fil1:23), hogy a buzgóság kényszerítette, úgy jelzi a próféta is, hogy kényszerítette a Lélek titkos ösztönzése, így nem emberi indítatásból cselekedett, sőt még nem is a saját elméje kívánságainak megfelelően, és nem a saját egyéni akaratát követte, hanem csak Istennek akart engedelmeskedni. Ebben az értelemben mondja tehát, hogy *az Úrnak keze pedig rajtam erős vala*. Ellenkező esetben ugyanis megkérdőjelezhető lenne: miért nem bukott el, amikor a bánat annyira szorongatta és az aggodalom annyira leuralta a lelkét? Erre azt válaszolja, hogy Isten keze volt az erős és meghatározó, mert ellenkező esetben százszor is elbukott volna, ha nem Isten ereje támogatja. S látjuk, hogy volt némi ellenérzés a prófétában, mert emberként befolyással volt rá a bánat, de a Szentlélek ereje uralkodott rajta, így megtagadta önmagát és minden emberi érzelmét.

Ezék3:15

15. És eljuték Tél-Ábibba a foglyokhoz, a kik lakoznak vala a Kébár folyó mellett, és leülék, ők is ott ülén; és ott ülék hét nap némán⁴⁵ ő közöttük.

Most azt mondja, hogy visszatért a népéhez: nem mintha valaha is eltávozott volna tőlük, hanem a látomás vonta őt el a kapcsolattartástól az emberekkel. Isten ugyanis megjelent a Kébár folyó partján, de a próféta egyedül volt, s ez kétségtelenül a látomás által történt, mert nem kétséges, hogy mindig is a népe között tartózkodott. Miképpen mondhatja hát, *hogy most*

⁴⁵ Vagy: magányosan. – Kálvin.

visszatért? Azért, mert a látomás szertefoszlott, s így teljes mértékben a többi fogollyal foglalta el magát. Amit egyesek elmésen hozzáfűznek, miszerint olyan volt, mint egy pap, az felszínes, mert azt mondják, hogy visszahőkölt a nép gonoszságától, s nem volt képes semmiféle foltot, vagy tisztátalanságot elviselni, s ezért kellett egyedül maradnia. Ez azonban nem valószínű. A próféta kétségtelenül arra utal, hogy visszatért a korábbi életmódjához, melyet addig élt, amíg meg nem hallotta Isten hangját, és meg nem látta a látomást. Majd azt mondja, hogy *hét napig ült* vagy bámulatba, vagy bánatba merülve, mert a שָׁמַם, *shemem* azt jelenti „magányosnak lenni”, „megdöbbennek lenni”, „csodálkozni”. Miután azonban a próféta *hét napi némán ül*, kevés kétség férhet hozzá, hogy Isten ezen a módon készítette fel őt a megszólalásra az egész nép nagy meglepetésére. S nem kell abszurdnak látni, hogy néma volt annak ellenére, hogy Isten küldte, mert ez nem hanyagságból, vagy késlekedés folytán történt, ami felróható hibának, hanem a tanítói hivatal lett úgy kijelölve a számára, hogy még nem kapott semmiféle konkrét parancsot. Mintha valakit először követként jelölne ki a király, vagy a szenátus, s majd csak ezt követően látnák el utasításokkal, a próféta is úgy kapta az elhívását a prófétai hivatalra, de még nem tudta, mit kell mondania. Valóban megette a tekercset, de Isten még nem sugalmazta neki, honnan kezdje, vagy, hogy miképpen kell kiformálnia a tanítását. Ezékiel tehát még nem lépett elő, s ezért mondja, hogy nagy kábulatban, vagy nagy magányban ült, ahogyan mondani szokták. Mát ez a látvány is fel szokta kelteni az emberek figyelmét, hogy kérdezősködjének a szokatlan bánata okáról. D bármi is volt ez, látjuk, hogy a hallgatása előkészítette a feladatának jobban gyümölcsöző és nagyobb hatékonyságú ellátását, mert utána a beszédét nagyobb tisztelettel kellett fogadni, *miután hét napon keresztül hallgatott*. Utána, mint mondja, *eljuték Tél-Ábibba a foglyokhoz*. Én szívesen hajlok azok véleményére, akik ezt egy hely nevének tudják be, s az ókori igemagyarázók még ki is hagyták ezt a két szót. A Septuaginta változata μετεωρον, mintha „fenségest” jelentene. A תֵּלֵל, *thelel* emelkedést jelent, de תֵּלִיל, *thelol*-nak kell lennie, ha a próféta azt akarta mondani, hogy felemeltetett. Ez azonban nem illik ide, mert ő inkább arra utal, hogy a többi emberhez vált hasonlóvá, miután a látomás megszűnt. Egyesek „ügyes”-nek fordítják, de nem látom erre az okukat. Amint azonban már mondtam, azok véleménye a valószínű, akik ezt egy hely tulajdonnévének tekintik. Jeromos „gyümölcshalomnak” fordítja, és ez nem rossz, mert valószínűleg ez volt a hely nevének eredete, ahogyan a városok és a falvak gyakran az elhelyezkedésük és egyéb körülményeik után kapják a neveiket, s így nevezték ezt a helyet is Tél-Abibnak. A תֵּל, *thel* ugyanis „halmot” jelent, az אֲבִיב, *abib* pedig „csutkát”, vagy „kukoricaszárat”, s ezért lehetséges, hogy a helyet a termékenysége folytán nevezték Tél-Abibnak, mert az aratás ott nagyon bőséges volt. Ám ez nem túl jelentőségteljes dolog. Amit említettünk, azt kell főleg megjegyezni, miszerint a próféta láthatóan szomorú és bánatos arccal *hét napon át maradt csendben*.

Ezék3:16-17

16. És lőn⁴⁶ hét nap mulva az Úr szava hozzám, mondván:

17. Embernek fia! ōrállóul adtalak⁴⁷ én téged Izráel házának, hogy ha szót hallasz számból, intsd meg őket az én nevemben.

Itt a próféta világosabban is megmutatja, miért hallgatott hét napon át: mert valóban tanítónak lett kijelölve, de az idő még nem jött el, amikor Isten parancsait kellett volna ismertetnie. Várt tehát, amíg konkrét üzenetet nem kapott. Ezért mondja, hogy *hét nap mulva szólét az Úr szava hozzá*. Ebből megtudjuk, hogy korábban lett kiválasztva, s a küldetés terhe

⁴⁶ Történt, vagy előfordult, ugyanazt a szót különféleképpen ismétli. – *Kálvin*.

⁴⁷ Vagy: jelöltelek ki – *Kálvin*.

hárult rá, miközben mondhatni várakozva álldogált, mert nem értette konkrétan, mit kell mondania, és hol kell elkezdenie. Ebből kiderül, hogy Isten lépésenként cselekszik a szolgálóival: először a sajátjának mondja őket, azután megmutatja nekik általánosságban, miféle kötelezettségeket kell ellátniuk és miféle munkákat kell elvégezniük, majd végül elküldi őket a munkájuk elvégzésére és a hivataluk ellátására. Láthatóan ez történt a prófétával is. Először ugyanis megtudta, hogy Isten kiválasztotta őt, utána általános intést kapott, hogy viselkedjen bátran, s ne engedjen semmiféle fenyegetésnek, vagy ijesztésnek, végül pedig Isten elmagyarázta neki, miféle parancsokat akar elvitetni vele a néphez. Egyelőre Isten látszólag csak általánosságban beszél, de ez olyan, mintha azt jelentette volna be, hogy eljött az idő, amikor a prófétának fel kell öveznie magát a munkájára. Ezért mondja: *Embernek fia! Őrállól adtalak én téged Izráel házának.*

Ami Ezékiel hallott, az vonatkozik az egyház mindegyik tanítójára, nevezetesen hogy Isten által lettek kijelölve őrállóknak, hogy ügyeljenek mindenki közös biztonságára. Azok kötelessége volt örködni, akik a kezdetektől fogva a mennyei tanítás szolgálóinak lettek kijelölve. S így kellene lennie a pápaságban is – mivel ezt a nevet a néma, vak és süket bálványokra alkalmazták – ha meg lettek volna intve az elhívásukról azok, akik felfuvalkodott arccal püspököknek nevezik magukat. Hiszen tudjuk, hogy a püspök ugyanazt jelenti, mint az őrálló. Mikor azonban azzal dicsekedtek, hogy ők püspökök, a vaskos tudatlanság sötétségébe merültek. Beletemetkeztek az élvezeteikbe, valamint a lustaságba, mert nincs több értelem ezekben az állapotokban, mint az ökrökben, vagy a szamarakban. A szamarak és az ökrök az ember javára munkálkodnak, de ezek nemcsak minden ítélőképességtől és értelemről vannak megfosztva, de a tetejébe még teljesen haszontalanok is. De emlékeznünk kell az általam mondottakra, miszerint amikor Isten prófétákat választ, akkor mondhatni őrtenyokba állítja azokat, hogy ügyeljenek az egész egyház biztonságára. Ennek manapság is érvényesnek kellene lennie, hogy a pásztorok olyan helyekre állítottaknak tekintsék magukat, ahonnan örködhettek, s valóban ez az egyik lényeges dolog. Ezt viszont nem képesek megtenni, amíg nincsenek felruházva kiváló ajándékokkal és nem bővelkednek a közösségnél jobban a Lélek kegyelmében. Az sem elegendő, hogy a pásztoroknak magánemberekként kell élniük, hanem hosszabban kell várakozniuk, mintha magas őrtenyokba lennének állítva, ami megköveteli mind a szorgalmat, mind a képességet az észlelésben: ez a második lényeges dolog. Most hozzátesszi: *ha szót hallasz számból, intsd meg őket az én nevemben.* Itt egy általános szabályt ír elő az egyház minden prófétájának és pásztorának, nevezetesen hogy Isten szájából szóló Ígét kell hallgatniuk. Ezzel a viszonszóval akarja Isten kizárni mindazt, amit az emberek a maguk számára fabrikálnak, vagy eszelnek ki. Nyilvánvaló ugyanis, hogy amikor Isten Magának követelte a beszélés jogát, azzal elrendeli, hogy minden ember hallgasson, és ne kínáljon semmit önmagától, mikor pedig elrendeli, hogy *az Ő szájából származó Ígét hallgassák*, azzal megzabolázza őket, nehogy bármit is koholjanak, vagy a saját koholmányaikra vágyakozzanak, és ne merjenek se többet, se kevesebbet kiagyalni az Ígénél. Végül látjuk, hogy bármi, amit az emberek maguktól kínálnak, itt eltöröltetik, amikor Isten azt akarja, hogy egyedül Őt hallgassák, mert Ő nem keveredik másokkal, mondhatni, a tömegben, mintha azt akarná, hogy csak részben hallgassák meg. Magának tulajdonítja tehát, amit az Ő mindenek feletti legfelsőbb rendű irányításának kell tulajdonítanunk: az Ő szájától kell függenünk. De ha Ezékielnek ezt mondta, akkor miképpen lehetséges, hogy manapság illetéktelen emberek a saját feltevéseiket merik terjeszteni, amint azt a pápaságban látjuk? Mert mi más az efféle vallás, mint az emberek megszámlálhatatlanul sok fikciójának zűrzavaros kotyvaléka? A tévelygések roppant nagy káoszát halmozták fel megannyi elméből, mert Isten rendelkezéseiként akarják bálványozni az ostoba emberek összes képzelgését. De közülük ki meri nagyobbnak mondani magát Ezékielnél? Sőt, ha valamennyien össze is gyűlnek, vajon együttesen merik magukat egyedül önála nagyobbak mondani? S ha merik is, ki fogja elismerni a gögjüket? Látjuk tehát, hogy Ezékiel a többi prófétával együtt van

megzabolázva, hogy semmi mást nem mondjon, csak amit Isten szájából hallott. Majd az következik, hogy *intsd meg őket az én nevemben*. A szó, amit a próféta használ, ugyanúgy jelent megintést, mint figyelmeztetést. Kétségtelenül olyan intéseket ért alatta, melyek óvatosságra intik az embereket, nehogy elpusztuljanak bármiféle tévelygés, vagy gondatlanság következtében. Ezért miután Isten Maga alá rendelte a prófétát, és megparancsolta, hogy legyen az Ő tanítványa, tanítónak jelölte őt ki, mert a hallás nem volt elégséges, amíg az egyház kormányzására elhívott nem adja tovább azt, amit Istentől hallott. Isten tehát megparancsolja a prófétának, hogy beszéljen, miután hallott. De hozzáteszi: *tőlem*, hogy a nép megértse: egyedül Isten a tanítás szerzője. A hamis tanítók valóban felveszik gőgösen Isten nevét, amint azt a pápaságban látjuk, ahol szélteben-hosszában azt az axiómát harsogják, hogy miután az egyházat a Szentlélek közvetlenül irányítja, ezért az nem tévedhet. De ezt a két dolgot együttesen kell olvasni, nevezetesen hogy akit tanítónak jelöltek, annak hallgatnia kell Isten beszédét, majd utólag Magának Istennek a nevében kell intenie, azaz meg kell vallania, hogy ő csak Isten szolgálja és tanúbizonysága, így a tanítását nem szabad a sajátjának tekinteni. Azok ugyanis, akik a képesség, vagy a tanultság, vagy az ékesszólás dicséretét öltik fel, gyakran elhomályosítják Isten nevét, ezért jóllehet azt vallják, hogy a tanításuk Istentől származik, utóbb mégis önmaguktól beszélnek, azaz hiábavaló kérdéstől fuvalkodnak fel, így sem Isten fensége, sem a Szentlélek hatékonysága nem mutatkozik meg abban a világi tanítási módszerben. Ezért Isten utóbb törvényt szabott a prófétájának, mely szerint semmi mást nem mondhat, csak amit hallott, most pedig hozzátesz még egy mondatot: *hogy meg kell intenie a népet*. Nem önmagától kell azonban megintenie, hanem mindig a szájában kell lennie Isten szent nevének, s meg kell mutatnia, hogy valóban Ő küldte őt. Ezen a módon szólt Mózes is: ki vagyok én, és a testvérem, Áron? (4Móz16:11) Látjuk, hogy Mózes itt Istentől szólt, azaz Isten szolgájának vallotta magát, amikor bizonyóságot tett arról, hogy ő semmi, nem tulajdonított semmit önmagának, és nem a saját elképzelései, vagy ösztönei alapján cselekedett.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te kegyeskedtél érdeklődni az üdvösségünk iránt, s felindítottad a szolgálodat, hogy szemek helyett legyenek a számunkra, hogy ismerhessük, hogyan vigyázol ránk, nehogy elpusztuljunk. Add meg, kérlek, hogy úgy felrázzanak minket a szent intések, melyek Tőled áradnak a Te lelkészeiden és szolgálatodon át, hogy ha lefordulnánk a helyes útról, azonnal visszatérhessünk arra, s így haladjunk utunkon. Legyünk felruházva olyan kitartással, hogy végül megérkezhessünk annak az áldott nyugalomnak az élvezetéhez, amit a Te Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Tizedik előadás

Ezék3:18

18. Ha ezt mondom a hitetlennek: Halálnak halálával halsz meg, és te őt meg nem inted és nem szólasz, hogy visszatérítsd a hitlent az ő gonosz útjáról, hogy éljen: az a gonosztevő az ő vétke miatt hal meg, de vérét a te kezedből kívánom meg.

A prófétát most arra tanítja, mennyire bonyolult és nehéz hivatalt kell felvállalnia. Isten korábban törvényként fektette le, hogy önmagától semmit sem szabad mondania, most pedig hozzáteszi, hogy az órallót úgy állítja a nép fölé, hogy annak számot kell majd adnia a szorgalmáról, amivel az őriséget ellátja. Pont mintha azt mondta volna, hogy a lelkeket az ő gondoskodására és hűségére bízva, így ha azok elpusztulnak, neki kell majd elszenvednie

Isten büntetését. De jobb így magyarázni a szavakat: *ha azt mondom az istentelennek, „bizonyosan elpusztulsz”, s te nem inted meg őt, s ő el is pusztul, akkor a te kezedből követelem meg a vérét.* Isten először is azt erősíti meg, amit tegnap láttunk, miszerint egyetlen haladónak sincs megengedve, hogy a saját döntése alapján ítéljen el, vagy mentsen fel bárkit. Mikor tehát Isten elküldi a szolgáit, azzal nem mond le az uralkodásról, mert a legfőbb tekintély még mindig az Övé marad, mert egy a törvényadó, ahogyan Jakab mondja, akinek hatalma van megtartani és elveszíteni (Jak4:12, Ezék13:19). Máshol pedig azért feddi meg Ezékiel a hamis prófétákat, mert életben tartják azokat a lelkeket, melyeknek meg kellett volna halniuk, s leölik azokat a lelkeket, melyeknek nem kellett volna meghalniuk. Tudjuk ugyanis, hogy a gőgös emberek mindig zsarnoki módon nyomják el a lelkiismeretüket, amikor felveszik a próféta nevet, és Isten helyére lépnek, amiképpen ezt a pápaságban is gyakorolják. A pápa valóban azt állítja, hogy semmit sem tesz a maga nevében, de közben Isten kiváltságait követeli magának, és bálványként ül a templomban, mert semmi sem jellemzőbb Istenre, mint hogy mennyei tanítással uralkodik az elméinken. A pápisták azonban maguk halmozzák fel a saját parancsolataikat, s így történik az, hogy nyomorult módon torzítják el és fojtják le a saját lelkiismeretüket egészen a végső pusztulásig. A tetszésük szerint alkotnak törvényeket, majd mindig hozzáteszik, hogy az örök kárhozát, vagy a halálos bűn elkövetésének terhe mellett kell megtartani, amiket mondanak. Ezt a helyet tehát alaposan meg kell jegyezni, ahol Isten egyedül Magának követeli az elítélés hatalmát és jogát: *Ha, mondja, ezt mondom a hitetlennek.* Ebből ara következtetünk, hogy mindazok szentségtörők, akik a saját törvényeikhez, rendeleteikhez és határozataikhoz kötik a lelkiismeretüket, megparancsolván az egyik dolgot, és tiltván a másikat, mert ők Istentől veszik el azt, amit itt Magának akar fenntartani. Egyedül az Ő hivatala ugyanis az ítélet kihirdetése, mert a próféták csak a hírnökei.

Közben azokat a fanatikusokat is el kell utasítani, akik ezen igehely ürügyével engedélyt akarnak adni a bűnre, s azt állítják, hogy nincs különbség a jó és a rossz között, mert nem a mi dolgunk elítélni. Hisz tulajdonképpen semmit sem tulajdonítunk magunknak, amikor azt idézzük, ami Isten szájából származik. Isten elítéli a házasságtörőket, a tolvajokat, az izákosokat, a gyilkosokat, az irigyeket, a rágalmazókat, az elnyomókat: ha valaki egy házasságtörő ellen menydörög, a másik egy tolvaj, a harmadik pedig egy izákos ellen, akkor vajon azt mondjuk, hogy többet tulajdonítanak magunknak, mint amennyi megilleti őket? Semmiképpen sem, hisz nem maguktól mondják, amit mondanak, hanem Isten mondta ezeket, és ők csak az Ő ítéletének bizonyosságai és hírnökei. Mégis fenn kell tartani a mértékletességet, s nem szabad elítélni senkit mogorvaságból, mert sokan azonnal megutálják azt, ami nem tetszik nekik, s nem készíthetők a szorgalmas vizsgálódásra. A vizsgálódásnak tehát meg kell előznie az ítéletünket. Mikor azonban Isten szólt, akkor a prófétának adott szabály szerint kell eljárunk: *ha te őt meg nem inted, és nem szólasz.* Itt az Ezékielnek előírt jellemre utal, mert ugyanez a kötelezettség nem hárul azokra a magánemberekre, akik nem viselik a próféta nevet. Meg kell ugyanis jegyeznünk, hogy ez nem általános bejelentés, ami általánosságban vonatkozik az emberekre, hanem csak a prófétára, aki már elhívást kapott arra, hogy őrálló legyen. Mert addig, amíg az efféle terhet hordozók nem ítélik meg az embereket, semmi mentség nem marad a számukra, s csak a számadás vár rájuk Istennek az elveszettekért. S az ismétlés megmutatja, hogy a prófétának izgalommal, sőt buzgón kell a bűnösöket hívogatni. Ez a mondat eléggé világos: *ha te nem ítéled meg a bűnöst miután és szóltam,* de még hozzá is teszi: *és nem szólasz, hogy visszatérítsd.* Ez a mondat látszólag feleslegesen ismétlődik, de Isten azt jelzi, hogy ha a próféta nem inti meg a bűnösöket, ő maga sem lesz felmentve, ha csak egyszer szólt futólag, és csak pár szót mondott. Emlékeznünk kell rá: a bűnösöket folyamatosan kell feddeni, hogy visszatérjenek a helyes útra. S ez Pál tanításának is a lényege, amit Timótheusnak adott: „Hirdesd az ígét, állj elő vele alkalmas, alkalmatlan időben” (2Tim4:2). Ha ugyanis elegendő lenne csak gyengéden megfeddeni a bűnösöket, utána pedig

kímélni őket, akkor Pál is megelégedett volna ezzel az udvariassággal, de ő azt mondja, hogy minden időben elő kell állnunk. Az egyház szolgájának tehát nem szabad felhagyni ezeknek a figyelmeztetéseknek az ismételtesével, amit Pál is mondja máshol a filippibelieknek: „Nem fáradok bele ugyanazoknak a dolgoknak az ismételtetésébe nektek.” (Fil3:18)⁴⁸ S tudjuk, mit vall meg a Cselekedetek könyvében (Csel20:31): „én három esztendeig éjjel és nappal meg nem szüntem könnyhullatással inteni mindenkit”. Ezt a kitartást tehát, amit Pál itt mutat, parancsolja meg Isten minden prófétájának és szolgájának.

Azt mondja: hogy visszatérítsd a hitetlent az ő gonosz útjáról, azaz légy körültekintő, mert mint azt tegnap mondtuk, a זֶהָר, zehar azt jelenti, körültekintőnek lenni. Itt aktív értelemben szerepel: ha te nem szólsz, hogy megtanítsd körültekintőnek lenni, vagy visszatérni a gonosz útjáról. Itt megkérdendő: miért érinti Isten a tanításnak csak az egyik oldalát, és miért hagyja ki a lényegét? Mert miért adatott a törvény? S miért kaptak elhívást a próféták, ha nem azért, hogy Istennek népet gyűjtsenek? Itt a hit engedelmességét kell gyakorolnunk, mert tudjuk, hogy Isten semmit sem tart fontosabbnak, mint a nyomorult emberek egyesítését az örök élet reménységében. Az a törvény és az evangélium fő célja, hogy az emberek megbékéljenek Istennel, s Atyaként imádhassák Őt. Büntetések fenyegetések és ijesztések következnek, melyekről itt csak említést tesz, de figyelembe kell vennünk a nép állapotát, amit már láttunk. Abban az időben az istentelenség, Isten megvetése, a mindenféle gonoszság olyannyira eluralkodtak, hogy a próféta nem szólhatott a néphez kedvesen és gyengéden. Ezért valóban emlékeznünk kell Pál ama igeszakaszára (1Kor4:21): „Mit akartok? Vesszővel menjek-e hozzátok, avagy szeretettel és szelídséggel lelkével?” Mikor választást kínál a korinthusbelieknek, miszerint a szelídség lelkével, vagy a büntető vesszővel keresse-e fel őket, azt miért teszi? Mert önelégültek voltak a bűneikben, s Pál nem volt képes a szokása szerint fiakként kezelni őket, vagy spontán bánni velük, hanem más jellemet kellett öltenie, a tiszta szigorúságot és keménységet magára öltve. Ilyenek voltak tehát az izraeliták, s ezért nem lepődhetünk meg azon, ha Isten félreteszi a könyörületét, a kegyességre vonatkozó ígéreteit, s mindent, ami édes és kellemes az emberek számára, mert nem voltak alkalmas állapotban Isten atyai hangjának a meghallgatására, amíg előzőek alázatra nem kényszerültek, s ez nem ment erőszak nélkül a szélsőséges romlottságuk miatt.

Itt meg kell jegyeznünk, hogy minél kellemetlenebb a próféta küldetése, annál nagyobb szüksége van a biztatásra. Ha ugyanis csak Isten kegyelmét állítja a nép elé, s az örök élet reménységét mutatja fel nekik, akkor semmi sincs az efféle tanításban, ami nagyon sértene őket, vagy megkeserítené az érzelmeiket, ezért az efféle üzeneteket könnyű kínálni. De amikor az embereket Isten ítélőszéke elé idézi, vagy inkább vonja, mikor az örök halál félelmével rettent meg őket, amikor a szolgáló, ahogyan Pál mondja (2Kor10:5-7), Isten fegyverzetében az Ő bosszúállását tárja az emberek szeme elé, akkor ez sértést jelent, és néha dühbe gurulnak tőle az emberek, mert nem képesek elviselni Isten rájuk nehezedeő Ígését. Ezért szükséges magukat a prófétákat is megeleveníteni, nehogy csődöt mondanak, vagy akár csak vonakodjanak a kötelességeiket teljesíteni. Most tehát már értjük, miért beszél Isten csak a saját fenyegetéseiről és ijesztéseiről: mert nem keveri bele a könyörület ízét, hisz az izraeliták nem voltak képesek bármiféle hasznot húzni bármiféle gyengédségből, így a próféta sem merte volna soha ennyire bátran ellátni a kötelességét, ha ezt a fenyegetést nem tette volna hozzá. Más helyeken Isten küldötteként látjuk a prófétát, aki kibékíti a nyomorult száműzötteket Istennel. Ő ugyanis rengeteg bizonyosságot tesz majd Krisztusról, és az egyház helyreállításáról, s hirdeti majd Isten könyörületét és bocsánatát. Mielőtt azonban elmondhatná a könyörület bármiféle üzenetét, neki magának is meg kell küzdenie a nép szélsőséges makacsságával. Ezért mondhat csak annyit Isten, hogy *az istentelent meg kell inteni, hogy térjen meg az istentelenségből.*

⁴⁸ Ezt Kálvin talán magyarázatképpen mondja, mert ez az igevers így hangzik: „Mert sokan járnak másképpen, kik felől sokszor mondtam néktek, most pedig sírva is mondom, hogy a Krisztus keresztségének ellenségei”. – *a ford.*

Majd hozzáteszi: *hogyan éljen*, s ez abszurdnak tűnhet, mert előbb a megtérés minden reménységét elvette: ők lázadó ház, keserű, s te nem húzol majd hasznot belőlük (Ezék2:5, 6, 8). Most azonban úgy látszik, hogy a munkája gyümölcsét ígéri, amikor említést tesz azokról, akik miután intést kaptak, megtérnek. Először is arra kell azonban emlékeznünk, hogy egyesek mindig gyógyíthatók, még ha a nép egész testülete kétségbeesettnek látszik is. Isten ugyanis, amikor korábban azt mondta, hogy az összes izraelita lázadó és taníthatatlan, az egész népre összességében utalt. Mivel azonban meg szokott őrizni valami kicsiny magot, ezért mindig volt némi csekély maradék a nép között, akik megtérhettek a próféta munkálkodásának hatására. Ez az egyik dolog. Emellett emlékeznünk kell arra, hogy még ha nem is mutatkozik meg a munka sikere, akkor is ki kell annak elégítenie minket pontosan úgy, mintha jobban, és a kíváncsainknak megfelelően értünk volna el sikereket. Például tegyük fel, hogy a kötelességünk az istentelen tömegek közé visz minket, s bármerre nézünk, mindenhol csak Isten megvetését látjuk, s akkora gonoszságot, hogy látszólag minden munkánk kárba vész. Mégis, miközben a nép bűne csak a kétségbeesésre ad nekünk okot, nekünk mégis folytatnunk kell utunkat úgy, mintha az elvetett mag teremne gyümölcsöt, Jóllehet tehát Ezékiel Isten szájából hallotta, hogy a nép lázadó lesz, mégis úgy kellett munkálkodnia Isten számára, mintha látott volna valamiféle jó eredményt, vagy reménykedett volna abban. Közben azt is észben kell tartani, amit említettem, nevezetesen hogy Istennek mindig van valamennyi magva, mint maradék, még ha a nép egésze istentelensége süllyed is.

Majd hozzáteszi: *a gonosztevő az ő vétke miatt hal meg, de vérét a te kezedből kívánom meg*. Isten itt azt mondja: azzal a feltétellel hívta el a szolgáját, hogy számot kell majd adnia, ha bárki az ő hibájából pusztul el. Ez a hely, noha nemrég már érintettem a témát, megmutatja, mennyire veszélyes hivatalt viselnek azok, akik a tanítás kötelességére kaptak elhívást. Semmi sem drágább Istennek, mint a saját képmására teremtettestek, melyeknek Ő a Megváltójuk és Atyjuk egyaránt. Mivel tehát a lelkeink és az üdvösségük oly drágák Istennek, ebből megtudjuk, mennyire buzgón kell ellátniuk a prófétáknak és minden pásztoroknak a kötelességeiket, mert ez pontosan olyan, mintha Isten a lelkeket bízna a gondoskodásukra ezzel az elszámolási kötelezettséggel. S nem elegendő csak az egyiket-másikat meginteni, mert amíg nem próbáltak meg mindenkit a pusztulásból az életre és az üdvösségre hívni, halljuk, mit hirdet itt ki Isten. Ezért használja Pál is ezt a kifejezést: jaj nekem, ha az evangéliumot nem hirdetem, mert arra a szükség kényszerít engem (1Kor9:16). Végül, hogy a prófétát felrázza a hivatalának megkezdésére, Isten itt kihirdeti, hogy büntetés vár rá, ha nem igyekszik szorgalmasan visszahívogatni minden tévelygőt az üdvösség útjára. Mivel azonban az emberek úgy vélik, hogy a tudatlanságuk majd kellő védelemnek bizonyul, ennek a gáncsoskodásnak is az elejét veszi, mert Isten kimondja: elpusztulnak, noha nem kaptak intést. Ezt a kivételt szándékosan teszi hozzá, hogy az emberek ne kecsegtethessék magukat, és okolhassák a pásztorukat, ha a tévelygésben elpusztulnak. Jóllehet tehát bárki, aki nem kapott intést, elpusztul, s jóllehet a pásztor majd számot ad a hanyagságáról, s kíméli majd magát, miközben ezt teszi, Isten előtt mégsem lesz mentsége. Most már látjuk, hogy a próféták és pásztorok hanyagságát az álnoksággal kapcsolja össze, amikor tudatosan és akarattal hagyják elveszni a lelkeket a hallgatásukkal. Közben az sem meglepő, ha Isten halálra adja a meg nem intetteket, mert a lelkiismeretük elégséges vádló, s bárhogyan is védjék most a tévelygésüket és a tudatlanságukat, biztos, hogy önmaguk miatt jutnak végromlásra. Utána ez következik:

Ezék3:19

19. De ha te megintetted a hitetlent, és ő meg nem tért hitetlenségéből és gonosz útjáról: ő az ő vétke miatt meghal, de te megmentetted a te lelkedet.

A prófétát itt arra tanítja, mennyire hasznos lesz a munkája, még ha látszólag csődöt is mond, mert meg kell elégednie egyedül azzal, hogy Isten jóváhagyja az erőfeszítéseit. Jóllehet tehát azok, akiknek meg kellene térniük az intésekre, makacsok maradnak, Isten szolgáinak mégsem szabad finnyásan elvetni a megbízatásukat úgy, mintha haszontalan volna, mert a saját lelkiüket megmentik vele. Korábban már mondtuk, hogy szükségyszerűség lett rájuk kényszerítve. Ha néma kutyákként viselkednek, a lelkek megsemmisülése nekik tulajdonítható, de ha ellátták a kötelességüket és kielégítették a Mindenhatót, akkor vajon nem elegendő a számukra, ha az Ő szemében felmentést kapnak? Látjuk tehát, hogy a prófétát ez a vigasztalás elevenítette meg, nehogy belefáradjon a züllött és makacs emberek intésébe, akik ugyan nem húznak semmiféle hasznát a tanításából, de a munkája gyümölcse visszatér hozzá. Jól ismert Krisztus ama mondata, mely szerint „ha méltó a ház, szálljon a ti békességetek reá; ha pedig nem méltó, a ti békességetek rátok térjen vissza” (Mt10:12-13, Lk10:5-6). Így amikor a próféták buzgón vágytak a tévelygő juhok visszatérítésére, és a nyájba gyűjtésükre, ha meg is tapasztaltak olyan zsémbelődést, hogy a munkájuk semmi haszonnal sem járt amazok számára, annak haszna mégis visszatért hozzájuk. Most már értjük Isten szándékát ezekben a szavakban: *de te megmentetted a te lelkedet*. Itt nem csak az istentelenséget, hanem az istentelen (gonosz) utat fűzi hosszá magyarázatképpen (hacsak bárki azt az istentelenséget nem a szív belső gonoszságaként értelmezi, bár a gonosz út a külső élet, ami magában foglal minden cselekedetet). Ez talán valószínűbb, noha nincs okunk ellenezni a *gonosz út* hozzáadását magyarázatképpen az istentelenség említése után. Most ez következik:

Ezék3:20

20. És ha elfordul az igaz az ő igazságától, és cselekszik álnokságot, és én vetek eléje botránkozást: ő meg fog halni; ha meg nem intetted őt, vétke miatt hal meg és elfelejtetnek igazságai, a melyeket cselekedett; de vérét a te kezedből kívánom meg.

Itt Isten a kötelesség újabb részét teszi hozzá, ami egyformán minden prófétára hárul. Először is azért küldetnek el, hogy visszatérítsék a helyes útra az istentől elidegenedetteket, majd hogy megtartsák azokat, akik már a nyájban vannak, s vezessék azokat, akik már elindultak, a cél felé. Látjuk tehát, hogy a prófétáknak mindkét kötelezettséget el kellett látniuk, azaz nemcsak Isten iránti engedelmségre ösztökélniük azokat, akik elkóboroltak a saját vágyaik után, hanem azokat is meg kellett erősíteniük, akik saját maguktól már taníthatók, bátorítani kellett őket a kitartásra, és meg kellett akadályozni az elbukásukat. Ezért miután Isten beszélt az elkóborolt bűnösök útbaigazításáról, itt most más tagot tesz hozzá. Azt mondja, *ha elfordul az igaz az ő igazságától, ő meg fog halni; ha meg nem intetted őt, vétke miatt hal meg; de vérét a te kezedből kívánom meg*. Isten valójába azt jelzi, hogy a próféták nemcsak akkor vétkesek, ha nem intik meg azokat a visszatérésre, akik letértek a helyes útról, hanem akkor is, ha nem intik a megmaradásra a kötelességeikben azokat, akik már elindultak a helyes úton. Két célt kell tehát szem előtt tartanunk: visszahívni azokat, akik különböző tévelygésekbe estek, s gondoskodni azokról, akik a nyájban belül nem buknak el, de szükségük van a megerősítésre a kitartáshoz. Ezért teszi most hozzá, hogy *ha elfordul az igaz az ő igazságától, ő meg fog halni, de vérét a te kezedből kívánom meg*. Itt megkérdendő, miképpen képes az igaz elfordulni, mivel nincs igazságosság a megújulás Lelke nélkül. Hiszen a Lélek magva romolhatatlan (1Pt1:23), s az sem történhet meg, hogy a kegyelem végleg kialszik, mert a Lélek az örökbe fogadásunk záloga és pecsétje, Isten örökbe fogadása pedig megbánhatatlan, amint Pál mondja (Rm11.29). Ezért abszurdnak tűnhet azt mondani, hogy *az igaz meghátrál és elfordul a helyes útról*. János igeszakasz közismert: „ha közülünk valók lettek volna, velünk maradtak volna” (1Jn2:19), mivel azonban eltávoztak, a bukásuk

kellőképpen bizonyítja, hogy soha nem voltak közülünk valók. Meg kell azonban itt jegyeznünk, hogy az itt említett *igazság* csak a külső megjelenésre, de nem a gyökerre vonatkozik, mert ha a megújulás Lelke egyszer virágzani kezd, akkor, mint mondtam, örökre megmarad. S néha látjuk, amikor az emberek a buzgóság csodálatos hevével születnek újjá Isten imádatára, s a legjobbaknál is jobban igyekeznek az Ő dicsőségéért munkálkodni. Valóban látjuk ezt, de amint Pál mondja, Isten ismeri az övéit (2Tim2:19). Nem csoda tehát, ha Isten az *igazság* alatt itt olyan erényeket dicsér, melyek rászolgálnak az emberek dicséretére, még ha nem is tiszta forrásból fakadnak. Gyakorta látjuk megtörténni tehát, hogy az igazak elidegenednek, *és elfordulnak a helyes útról*. Ennek az igeszakasznak tehát arra kell intenie minket, hogy folytonosan várjuk Istentől a kitartás lelkét, mert olyannyira hajlamosak vagyunk a bűnre, hogy azonnal szétfolyunk különböző irányokba, mint a víz, hacsak Isten meg nem erősít minket. Mikor tehát látjuk, hogy maguk az igazak térnek le az útról, vezessük őket, és legyünk biztosak a saját hitünk állhatatosságában, csak a magabiztosságunkat ne önmagunkra, hanem a Lélek segítségére alapozzuk. Közben azt is látjuk, hogy Krisztus nem hiába mondta: „Boldogok, akik mindvégig kitartanak” (Mt24:13), mert sokan buknak el az útjuk felén, vagy hátrálnak meg, hátat fordítván Istennek.

Gondosan meg kell figyelnünk a most következőket: *elfelejtetnek igazságai*, mert egyesek alkudozni akarnak Istennel, hogy ha egy ideig a kegyességet követik, az legyen beszámítva és a javukra írva. De halljuk, mit mond Isten: *a visszaesőknek semmiféle igazságáról nem lesz semmiféle megemlékezés*. Nincs bátorítás arra, hogy a lustaságba és a biztonságba ringassuk magunkat, amikor Isten megmutatja, hogy hacsak nem tartunk ki mindvégig, még az utunk célja is haszontalan, érzünk bár el bármi mást. Olyan világosan mondja, amennyire csak a szavak képesek kifejezni: *ha elbukik, vagy meghátrál, vagy elfordul az igazságától és vétet követ el*. Ezt alaposan meg kell jegyeznünk, mert tudjuk, hogy még a legjobbak is gyakran elbuknak. Itt azonban a bukás szándékos, amikor valaki homlokegyenest az istentelenség felé halad. Ezért vétkezni annyi, mint teljességgel átadni magunkat az istentelenségnek. Amikor János mondja, hogy az Isten Lelke által újonnan születettek nem követnek el bűnt (1Jn3:9), akkor úgy érti: nem adják át magukat a bűnnek, még ha megannyi vétet és bukás között élnek is. S Pál is azt mondja, hogy a bűn bennünk él, de nem uralkodik (Rm6:12). Ezért bűnt elkövetni annyi, mint átadni magunkat a bűnnek. Isten azonban azt mondja: *elhelyezek, vagy vetek elé botránykövet*. A büntetést nevezi itt botránykövet, amikor Isten bemutatja a bosszúját a hitehagyottakon. Noha a botránykövet nevezhető tényleges intésnek is, mint kifejezés, ez azonban mégis túlonúl erőltetett, ezért én egyszerűen fogom fel: *ha az igaz elfordult, én kirendeltem a megérdemelt jutalmát, s ő meg fog halni, mert te nem intetted meg őt: az igazságtalansága miatt fog meghalni*. Én így tagolom, mert szerintem a fordítók helytelenül kapcsolták egybe – meghal, és az igazságtalansága miatt hal meg. Majd megismétli a már látott fenyegetést, nevezetesen hogy minden próféta, akik elhagyták a hivatalukat vétet Isten előtt, mert a lustaságuk alig különbözik a hitszegéstől. Isten ugyanis a legnagyobb tisztességre méltóknak találta őket, mert mint mondtuk, lelkeket bízott rájuk, akiket annyira kedvesnek és drágának tart. Ha azonban ők elvetik ezt a velük szembeni bizalmat, akkor látjuk, hogy nemcsak az emberre ártalmas módon járnak el, de Isten iránt is hálátlanok, s a lustaságuk nemcsak az álnoksággal párosul, hanem a szentségtöréssel is, mert megengedik a Sátánnak, hogy elragadja Istentől azt, ami az Övé. Pont mintha egy őr elhagyná a posztját és elárulná azt az ellenségnek: mert amikor egyeseket kóborolni, másokat megszökni látnak, az nyilvánvalóan nem a tudatlanság következménye, mint mondtuk, hanem a Sátán csapdái és a vágyaké azok esetében, akiket Krisztus a vérén váltott meg. Ezért, mint megjegyeztük, ez az árulásuk megbocsáthatatlan.

Ima

Add meg, ó mindenható Isten, hogy miután Te jelölöd ki a tanításod szolgálait, akiket őrállóknak állítasz fölénk a feltétellel, hogy éberen őrködjének a biztonságunkra – add meg, hogy mi is figyelmesek legyünk a tanításaikra, és kerüljünk el a kettős pusztulást a magunk hibájából, a tévelygés és a makacsság okából. Ám ha mégis eltévelyednénk, hadd legyünk azonnal bölcsek amint megintetünk, és térjünk vissza a helyes útra, soha el nem kóborolva azután attól. Hadd tartsunk ki mindvégig, hogy végül élvezhessük az örök áldottságot, ami a mennyben van félretéve a számunkra Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Tizenegyedik előadás

Ezék3:21

21. Ha pedig te megintetted azt az igazat, hogy az igaz ne vétkezzék, és ő nem vétkezik többé: élén él, mert engedett az intésnek, és te a te lelkedet megmentetted.

Láttuk az utolsó előadás során, hogy a pásztorok hivatala kettős: ők gyűjtik össze a szétszóródott nyáját, s tartják meg a nyájban az összeszedetteket. Mivel az ember természete hajlamos a megannyi hibára, gyakran megtörténik, hogy az Isten aklába összegyűjtöttek ide-oda szétszóródnak a saját gyengeségük folytán, ha nem kapnak megerősítést. Emiatt szükségesek a folytonos intések, s ezért jelenti ki Isten, hogy azok a pásztorok vétkesek lesznek, akik hanyagsága folytán elbukik az igaz. Most ugyanezt a gondolatot folytatja, de újabb mondatot tesz hozzá: *ha az igaz kapott intést, a pásztor vétlen lesz.* Az egésznek az a jelentése, hogy mivel Ezékiel a tanítói hivatalra kapott elhívást, elszántnak kell lennie azok visszahívogatásában a helyes útra, akik vétkeztek, valamint a többiek megtartásában is. Közben meg kell figyelniük, hogy azok, akik a helyes útra léptek, naponta ki vannak téve a tévedésnek, hacsak Isten meg nem tartja őket a szolgálai által, s nem ösztökéli őket az előrehaladásra. Most ez következik:

Ezék3:22-23

2. És lőn ott az Úrnak keze rajtam, és monda nékem: Kelj fel, menj ki a völgybe, és ott szólok veled.

23. Fölkelék azért és kimenék a völgybe és ímé ott áll vala az Úrnak dicsősége, hasonlatos ahhoz a dicsőséghez, a melyet a Kébár folyó mellett láttam, és orcámra esém.

Isten látszólag bizonyos módon játszik a prófétájával, mikor mindenfelé küldi őt, és úgy tűnik, megváltoztatja a tervét. Előzőleg ugyanis a tanítás kötelezettségét róta a szent emberre, most azonban azt parancsolja, hogy menjen külföldre, majd utána azt, hogy maradjon otthon. Ez a változatosság látszólag a terv megváltozásának tűnik, amikor Isten először azt parancsolja a szolgájának, hogy beszéljen, majd utóbb azt, hogy maradjon csendben. De semmiképpen sem kétséges, hogy ezzel a módszerrel a próféta tekintélyét erősítette meg, amikor nyilvánvalóan Isten irányította a nyelvét, akár szólnia kellett, akár hallgatnia. Mert noha tanítónak teremtetett, mégis visszafogta magát, amíg Isten nem javasolta, hogy mit mondjon. Utána hallgatásra kapott parancsot, s engedelmeskedett Istennek, majd amikor Isten diktálta a szavakat, és arra utasította, hogy lépjen fel nyilvánosan, elkezdte ellátni a hivatalát. Ha azonnal elkezdett volna beszélni, amint megkapta a

kinevezését, akkor túl nagy könnyelműséggel lett volna vádolható. Mikor azonban kimutatta a készségességét, de mégis csendben maradt úgy, ahogyan az Istennek tetszett, az nagyobb súlyt kölcsönzött a tanításának.

Most már értjük mi célból *volt rajta Isten keze*. Isten keze alatt az Ő hatalmát kell érteni, mert amint korábban említettem, az a magyarázat hűvös, amely Isten kezét a prófétai hivataként értelmezi. A próféta tehát észreveszi, hogy Isten titkos befolyása irányítja. Végül, Isten keze nem más, mint a Lélek ösztönzése, mert a próféta úgy érezte: nem emberi erő, vagy önkényes impulzus mozgatta előre. Ezért mondja tehát, *lőn ott az Úrnak keze rajtam, és monda nékem: Kelj fel, menj ki a völgybe, és ott szólok veled*. Ezékiel nem gondolhatott másra, csak arra, hogy azért vezette őt ki az Úr, hogy rögvést hirdesse a parancsait a népnek. De ebben tévedett, mert amint majd látjuk, azért lett kivezetve, hogy utána azonnal bezárkózzon odahaza. De mielőtt erről beszélne, elmondja, hogy *kiment*. Látjuk, mennyire engedelmes volt, bárhová is küldte Isten. S ezt érdemes megfigyelni, mert amíg Isten elhívása nem nyeri meg a tetszésünket, vagy az értelmünk nem fogadja azt el,⁴⁹ visszahőkölünk, vagy legalábbis félretesszük azt. A prófétának azonban emberi megítélés szerint jogos mentsége volt a háta fordításhoz az értelem némi színezetével, mert Isten már gyakorta szólt hozzá, de mégis minden gyümölcs nélkül. Most azonban, jóllehet eddig várakoznia kellett, mert Isten még nem jelentette ki, mit akar vele elvégeztetni, mégis *ki kell mennie a völgybe*, mert Isten parancsolta meg neki. Ebből a példából azt tanuljuk meg, hogy még ha a dolgok eredménye rejtve is marad előttünk, mégis, amint Isten kiad bármi parancsot, engedelmeskednünk kell, még ha az értelmünk vissza is utasítja. Sőt, úgy kell engedelmeskednünk Neki, hogy kövessük Őt, bárhová is hív, még ha a munkálkodásunk nemcsak hiábavalónak, de egyenesen nevetségesnek tűnik is. Isten azonban nem hiába szólt hozzá, amikor megjelent a maga dicsőségében, mert Isten dicsőségének akkor is ki kellett elégítenie a szent embert, ha minden más csődöt is mond. *Látta Isten dicsőségét mondhatni a Kébár folyó mellett*, amiből megértjük, hogy a látomás nem kötődött egyetlen konkrét helyhez sem. Isten tehát egyszer a folyóparton, máskor a síkságon jelent meg a szolgájának. Ami az *arcra esését* illeti, korábban már magyaráztam ennek jelentését. A kegyeseknek, akikben komoly istenfélelem rejlik, szükségszerűen meg kell rettenniük az Ő megjelenésétől. Az istenteleneket is kényszeríti a félelem Istentől, de utóbb megkeményednek, s még ha majdnem élettelenekké is válnak, az utána következő kábulat kioltja minden érzésüket. Az a félelem azonban, amit a kegyesek éreznek Isten megjelenésekor, tisztelettel párosul. Így Ezékiel is *arcra esett*, s nem is emelkedett fel mindaddig, amíg a Lélek talpra nem állította, mint azt utóbb olvassuk.

Ezék3:24

24. És jöve belém a lélek, és állata engem lábaimra, és szóla hozzám és monda nékem: Menj be és zárd be magadat a te házádba.⁵⁰

Itt Ezékiel azt erősíti meg, amit mondtam: valahányszor az istenfélők megrettennek Isten dicsőségének látványától, nem képesek összeszedni az elméjüket, amíg Isten meg nem támogatja őket az erejével. Ez az állapot azonban különleges volt a prófétára nézve, mert mondhatni halottnak kellett elfogadnia magát, mikor pedig érezte, hogy Isten *Lelke* él és virágzik az elméjében. Ez tehát a megerősítésére irányul, mert a Lélek állította őt helyre a halál állapotából az életre. Ezért mondja, hogy *jött a Lélek*. Végül, ahogyan a Lélek életet ad az embernek, úgy ad Isten *Lelke* természetfeletti életet az emberbe. Emberi módon élünk, mert hatékonyság ültetett a lelkünkbe, aminek megvannak a maga tulajdonságai. A

⁴⁹ Kálvin latin változata: "Quia nisi nobis arrideat Dei vocatio, et sensus noster subscribat". A francia pedig: „Pource que si la vocation de Dieu ne nous vient a gre, et que nostre sens l'approuve”.

⁵⁰ Azaz: „a házádba”. – Kálvin.

lélekben van ugyanis az értelem, az akarat és az érzékek székhelye, s szétárasztja az életerőt minden tagunkba. Az élet azonban, amit a lélek lehet a testbe, csak földi, de az Isten Lelke természetfeletti életet ad. S ezt a megkülönböztetést fenn kell tartani, mert a világi emberek csak a külső megjelenéssel dicsekednek, ahogyan nevezik, azaz a külső csillogással, ami nem több egy álarcnál, s ezért minden erejükkel a szabad akaratot és a természetes képességeinket magasztalják, mert soha meg nem ízlelték, milyen az itt említett természetfeletti élet. Ezékiel valóban betölte sajátos módon Isten Lelkével, hogy alkalmas legyen a prófétai hivatal felvállalására, de ez közös a kegyeseknél a lelki életük számára.

Utána azt mondja, hogy *a lábára állíttatott*, mert elterülve feküdt, s mint mondtam, egy ujját sem volt képes megmozdítani, amíg az isteni erő fel nem emelte. Utána beszámol Isten parancsáról, ami abszurdnak tűnik. Hiszen miért jelölte ki Isten Ezékielt prófétának, ha nem azért, hogy ellássa a tanítói hivatalt? Most azonban nemcsak azt parancsolja neki, hogy nyugodjon, hanem hogy zárkozzon be az otthonába. Az „elrejtőzni” szót használja, mintha azt mondta volna, hogy fogolyként maradjon otthon. Ha magánember lett volna, akkor szabadon távozhatna, de miután Isten parancsolta meg neki a prófétai hivatalt ellátását, fogságba esett. Mindez ellentétes a küldetésével. Isten azonban a szolgája engedelmisségét akarta próbára tenni, majd specifikusan akarta megerősíteni egyre jobban és jobban az elhívását. Nem közönséges megerősítés volt ez, mert a próféta, noha páratlan erényekben jeleskedett, mégsem ment a tömegbe, hanem otthon maradt, s önkéntes fogollyá vált, mert így tetszett Istennek. Ebből az egész nép megtudhatta, hogy a próféta nem sietetett előre elhamarkodottan, vagy valami hirtelen impulzustól hajtva, mert gyakran volt néma Isten parancsára. Majd ezt olvassuk:

Ezék3:25-26

25. És te, oh embernek fia, ímé köteleket⁵¹ vetnek reád és azokkal megkötöznek téged, és ki nem mehetsz közükbe;

26. Nyelvedet pedig én ragasztom ínyedhez, és néma leszel, hogy ne légy közöttök feddőző férfiú,⁵² mert ők pártos ház.⁵³

Isten most megmagyarázza, miért akarja, hogy a próféta eltűnjön egy időre és maradjon otthon, mintha néma lenne. *Ímé köteleket vetnek reád*, mondja, *és azokkal megkötöznek téged, és ki nem mehetsz közükbe*. Azok véleménye, akik az igeszakaszt jelképesen értelmezik, szintén nem helytelen, mintha az hangzott volna el, hogy a nép romlottsága akadályozza Ezékielt a kötelessége ellátásában úgy, mintha kötelekkel lett volna megkötözve.

S hogy ezt világosabbá tegyük, felidézhetjük, amit Pál mondott a korinthusiaknak (2Kor6:11). Nevezetesen azt, hogy fogságban volt, mert a tanítása nem jutott el hozzájuk és nem hatolt bele a lelkükbe. „A mi szánk”, mondja, „megnyílt ti néktek, korinthusiak, a mi szívünk kitárult”, azaz ami tőlem tellett, és készen álltam munkálkodni értetek, de a ti bensőtök összeszorult. Mivel tehát az emberek a saját romlottságuk következtében akadályozzák a tanítás menetét, megszorítván Isten szolgáit, teljesen következetes dolog úgy mutatni azok rosszindulatát, mint köteleket, melyekkel a hűséges tanítókat megkötik, s ők nem képesek továbbhaladni a kötelességük ellátásának útján. Ha azonban bárki jobbnak látja szó szerint venni az itt elhangzottakat, akkor a mondatot úgy kell érteni, hogy az izraeliták még nem voltak felkészülve a tanulásra, mert ha a próféta azonnal elmondta volna Isten parancsait, akkor olyanok lettek volna, mint a dühöngők, akik a kezüket vetették volna rá, és

⁵¹ עֲבוּתִים, *gnebuthim*, „köteleket”, „sodrott és csavart köteleket”. – Kálvin.

⁵² „Aki fedd” – „Qui les reprouve” – Francia. „Vel Corripientem.” — Calvin.

⁵³ Vagy: „a keserűség háza”- Kálvin.

megkötözték volna. Ez az értelmezés is nagyon helyénvaló, s ezért szabadon választhatunk közöttük. De ami az általános jelentést illeti, Isten szándéka semmiképpen sem homályos, nevezetesen hogy a prófétának nem szabad rossz néven vennie, ha egy ideig látszólag haszontalan, ha nem szerez hallgatókat, vagy alkalmas tanítványokat. Látjuk tehát, hogy mindez a próféta vigasztalásaképpen hangzik el, hogy ne zúgolódjon, vagy ne vegye rossz néven, ha Isten egy ideig bezárva marad otthon, mert a megfelelő idő még nem jött el, mintha azt mondaná: „Ha most sietsz, akkor dühödt emberekkel találkozol, akik azonnal rád törnek, és kötelekkel kötöznek meg. Mivel tehát még nem látod őket késznek a tanulásra, várj egy kicsit, amíg felkészítem a füleiket a számodra, hogy odafigyelhessenek rád. Vagy legalábbis azért küldelek, hogy még menthetetlenebbek legyenek, de mégsem támadhatnak majd hevesen ellened, hanem akár akarják, akár nem, kénytelenek lesznek meghallgatni a parancsaidat, melyek az én számból származnak.” Utóbb pedig majd ez hosszabban is megerősíti, mint majd látjuk. Most azonban hozzátesszi: *Nyelvedet pedig én ragasztom ínyedhez, vagy a nyelved hozzáragad az ínyedhez, hogy ne légy közöttök feddőző férfiú, mert ők pártos ház.* Amit itt Isten az izraelitáknak tulajdonított, azt most a prófétára helyezi át. Korábban ezt mondta: *kötelekkel fognak megkötözni*, most pedig ezt mondja: *a nyelvedet az ínyedhez ragasztom.* Ez a két dolog azonban könnyen összeegyeztethető, mert valójában az izraeliták utasították el a próféciaikat a féktelenségük miatt, s Isten megfosztotta őket ettől a jótéteménytől, mert méltatlannak látta őket arra. Ez a hely azonban megmutatja, hogy Isten bosszúállásának jele, amikor megszűnik minden prófécia, és a hallgatás lehetősége is elvétetik. Mert ahogyan Isten ránk ragyog a tanításával, s ezzel biztos zálogunk van az Ő atyai kegyelméről és jóindulatáról, úgy amikor ez a tanítás elvétetik, az pont olyan, mintha Isten rejtené el az arcát előlünk, sőt hátat fordítana nekünk. Meg kell figyelnünk tehát, ami itt elhangzik: *mert Izrael háza lázadó.* Ezért volt a próféta néma, s tartózkodott azoknak az istentelen embereknek a tanításától. Isten tehát visszavonul, ha látja, hogy ostobákkal és süketekkel van dolga. De nem a legelső alkalommal, amikor fárasztják, mert inkább harcol az ember hálátlanságával, és soha nem szűnik meg, mint azt Jeremiásnál látjuk, jó reggel felkelni, s még akkor is ügyel, amikor éjszaka van (Jer7:2, 11:7, 35:14, Zsolt74:9). Soha nem szűnik meg Magához hívogatni még azokat is, akik lassúak és lusták, sőt még a végletekig lázadókat is. Végül azonban, amikor látja, hogy nem ér el sikert a hosszútűréssel, akkor, mint mondtuk, elveszi a tanítását. S ezért panaszkodik az egyház, hogy meg van fosztva a prófétáktól, s sorolja ezt a mészárlást Isten haragjának szélsőséges jelei közé: „Nem látjuk a jeleinket, és nincsenek közöttünk próféták”. Így értik meg, hogy elidegenedtek Istentől, és nem marad számukra vigasztalás, amikor Isten az Ő jóságának semmiféle ízét sem adja meg nekik a próféták által. Az istentelenek valóban ezt akarják, mert semmi sem nyugtalanítóbb a számukra, mint hallani Istent folytonosan kiáltozni. Ezért amennyire csak tőlük telik, rejtekhelyet keresnek, és úgy vélik, semmi sem jobb a számukra, mint ellustulni a vétkeik között, és süketnek lenni minden feddő hangra. De mégis semmi pusztítóbb a számukra, mert Isten orvosként kínálja Magát, Aki gyógyítja a betegségeinket, közben pedig bölcsességre buzdít. Mikor azonban hallgat, úgy hagy el minket, mintha pusztulni hagyna. Ezért mondtam, hogy semmi sem pusztítóbb, mint amikor semmiféle feddés sem jut be a füleinkbe, hanem édesen kecségtetnek minket, mert a Sátán ezen a módon foszt meg minket az érzékeinktől, s ez az ő legeslegutolsó mérgezése, amikor úgy meglágyít a hízélgéseivel, hogy minden feddés, mely felriaszthatná a biztonságérzetünket, teljesen megszűnik. Most ez következik:

Ezék3:27

27. Mikor pedig szólok veled, megnyitom a te szádat,⁵⁴ és mondjad nékik: Így szól az Úr Isten; a ki hallja, hallja, a ki nem akarja, nem hallja, mert ők pártos ház.

A hallgatás után Isten megmutatja, hogy miféle parancsokkal akarja tanítani az ő szolgáját: nevezetesen olyanokkal, melyek, mint korábban láttuk, felbőszítik majd a népet. A küldetése tehát gyűlöletes volt, mert a próféta ezzel a sértéssel kezdi: „a ki hallja, hallja, a ki nem akarja, nem hallja, de engem nem érdekel”. Azokat, akiket követként küldenek rendszerint arra utasítják, hogy próbáljanak békülni udvarias és baráti beszéddel azokkal, akikkel majd találkozni fognak. Itt azonban Isten pontosan az ellentétes módszerhez folyamodik. Hisz mi más jelentenének ezek a szavak: *aki hallja, hallja, aki ellenáll, álljon ellen?* – nevezetesen hogy az izraeliták megértsék: nem azért küldetett hozzájuk a próféta, mert volt bármi reménysége annak, hogy ismét bölcsekké lesznek, mivel kellő számú próba során tettek bizonyosságot a kétségbeejtő állapotukról. Az Úr azért küldi a prófétáját, hogy lesújtson és tovább sebesítse őket, végül pedig halálos csapást mérjen rájuk. Most hát látjuk, hogy azt erősíti meg, amit a próféta korábban már említett: a tanítói hivatalt nem azért bízta rá, mert a munkája hasznos és gyümölcsöző lesz a köznépet illetően, hanem hogy örülségre lobbantsa az izraelitákat, ha nem akarnak ismét bölcsekké lenni, hogy megtörhesse őket, ha nem hajlanak meg és elutasítják őt, s hogy vádolhassa őket Isten előtt, közben pedig a prófétai tanítás szabadon folyhasson, bármilyen makacsul is ellenszegülnek. Most már értjük a próféta szándékát. S ebből arra is rájövünk, amit nemrég futólag már említettem: Isten különböző módokon bánik az elvetettekkel. Néha kétségessé teszi, hogy gyógyíthatók-e, s prófétákat küld hozzájuk, akik a megtérésre buzdítják őket. Mikor azonban látja, amikor a hálátlanságukban minden világosságot kioltanak, akkor megfosztja őket minden tanítástól. Utána az ismét felragyog, végül másik, és sűrűbb sötétség következik: ezért igyekezzünk, míg az üdvösség tanítása ránk ragyog, nehogy Isten elsötétítse az elméinket és az érzékeinket, s megfosszon minket a páratlan jótéteménytől, amikor atyai jóindulatának jele ránk van vésve, mint már mondtuk. De folytassuk:

⁵⁴ Én így fordítom: szó szerint – „megnyitom a szádat”, de közös kontextusban olvasom – „mikor szóltam hozzád, s megnyitottam a szádat”. – *Kálvin*.

Negyedik fejezet

Ezék4:1-3

1. És te, embernek fia, végy magadnak egy téglát, tedd azt elődbe, és vésd reá egy várost, Jeruzsálemet,

2. És indíts ellene ostromot, és építs ellene tornyot, tölts ellene sánczot, és indíts ellene táborokat, és állass ellene faltörő kosokat köröskörül.

3. És végy magadnak egy vasserpenyőt, és állasd fel azt vasfal gyanánt te közted és a város között, és irányozd tekintetedet erősen reá, és legyen ostrom alatt, és te ostromold. Jel ez az Izráel házának.

Itt Isten nyíltabban kezd el beszélni a szolgája által, s nemcsak beszél, de egy külső jellel azt is megmutatja, mit akar kimondani az ő szájával. Ezért rendeli el, hogy a próféta *vésse fel Jeruzsálemet egy téglára. Végy magadnak egy téglát, mondja tehát, tedd azt elődbe, és vésd reá egy várost, Jeruzsálemet.* Ez egyetlen parancs: azután *építs ellene tornyot.* Az ókori harcformát írja le, mert akkor azok, akik városokat akartak megostromolni, halmokat állítottak, melyekből betöltötték az árkokat, majd fatornyokat építettek, hogy zárt csapatokba gyűjthessék a katonákat, s voltak egyéb gépezeteik is, melyeket ma már nem használnak. A tűzfegyverek ugyanis eltörölték az ókori harcművészetet. Itt azonban Iste egyszerűen csak ostromoltatni akarja Ezékiellel a város képét. Majd egy vasserpenyőt, vagy vaslemezt parancsol felállítani vasfalként. Gyerekes színjáték lett volna minden, ha nem Isten parancsolja meg a prófétának, hogy ezt cselekedje. S ebből arra következtetünk, hogy a sákramentumok sem különböztethetők meg üres színjátékoktól, csak Isten Ígéje által. Isten tekintélye tehát a megkülönböztetés jele, amitől a sákramentumok kiválóakká válnak, s ez adja meg a súlyukat és a méltóságukat. S bármit is kevernek hozzájuk az emberek, az mind felszínes. Emiatt mondjuk, hogy mindaz a pompa, amivel a pápaság vallása telis-tele van, mind-mind semmiség. S miért? Mert az emberek találtak ki mindenfélét, amivel az egyszerűek szemét elkápráztatják, Isten parancsa nélkül.

De ha bárki most azt veti ennek ellenébe, hogy a keresztség nem képes elhatolni a lélekig, hogy megtisztíthatná a belső és rejtett szennyet, arra ezt a kész választ adjuk: a keresztséget nem a külső megjelenése alapján kell szemlélnünk, hanem a Szerzője számít. Így nem különbözött sokban az egész istentisztelet a törvény alatt a pogányok ceremóniáitól. A pogányok is leölték a maguk áldozatait, s megtettek mindent, amit a külső csillogás megkövetelt, de az egész értéktelen volt, mert nem Isten parancsolta. Viszont semmi haszontalan sem volt a zsidóknál. Amikor hozták az áldozataikat, amikor elhintették a vért, amikor a mosakodásokat végezték, hozzátették Isten parancsát, amit egy ígéret is követett, így a ceremóniák nem voltak haszontalanok. Nekünk tehát azt kell vallanunk, hogy a sákramentumok első ránézésre jelentékteleneknek és lényegteleneknek tűnnek, de a hatékonyságuk Isten parancsában és ígéretében rejlik. Ha ugyanis bárki elolvassa az Ezékiel által itt elmondottakat, arra azt mondhatja, hogy mindez gyerekjáték. Vett egy téglát, felvészt rá egy várost, de az csak kitalálás volt, majd képzeletbeli gépeket állított fel, amikkel a várost ostromolta. Ezt még a fiúk is jobban csinálnák. Majd felállított falként egy vasserpenyőt: ez a cselekedet sem komolyabb az előzőnél. A világiak nemcsak megvetnék, de egyenesen gúnykacajra fakadnának ezt a jelet látván. Amikor azonban Isten küldi a prófétáját, az Ő tekintélyének elegendőnek kell lennie nekünk, mert az biztos próba a számunkra, s mint mondtam, nem bukhat el. Először azt mondja, *vésd rá egy várost, nevezetesen Jeruzsálemet,* majd *indíts ellene ostromot, és indíts el ellene mindenféle hadi szerszámot, sőt állíts ellene כרים, kerim-eket,* amit egyesek „vezetőknek” fordítanak, de valójában „bárányok”, vagy „kosok”, mert a héberek a latinokhoz hasonlóan a „kos” jelképes névvel illetik azokat a

vasgépeket, amelyekkel falakat döntenek le. Egyesek valóban jobbnak látják a „vezetők” fordítást, de én nem fogadom el a véleményüket. Végül azt mondja, hogy *ez jel lesz*, s ennél a mondatnál el kell időznünk, mert amint már mondtam, az egész leírás haszontalannak tűnhet, ha ezt a bizonyosságot nem teszi hozzá. Valóban, az egész látvány önmagában ízetlen, ha az íze nem ebből a fűszerezésből ered, mert Isten mondja, hogy *jel ez az Izráel házának*. Amikor Isten kihirdeti, hogy a próféta semmit sem tehet hiábavalóan, ennek elegendőnek kell lenni a számunkra a belenyugváshoz az Ő szavaiba. Ha most vitatkozni kezdünk a saját értelmünknek megfelelően, Ő majd megmutatja, hogy ami ostobaságnak tűnik, az felülmúlja a világ bölcsességét, mint azt Pál is mondja (1Kor1:25). Isten ugyanis néha mintha az ostobaság eszközeivel munkálkodna, azaz vannak olyan cselekvési módszerei, melyek rendkívülieknek tűnnek, és sehogyan sem egyeztethetők össze az emberi megfontolással. Ám hogy Isten eme ostobasága felülmúlja a világ bölcsességét, tartsuk észben ezt a mondatot, ami itt hangzik el: *legyen ez jel Izrael házának*. Mert jóllehet az izraeliták rázhatták a fejüket, kiölthették a nyelvüket és fenyegethették a prófétát zabolátlan pökhendiséggel, ez az egyetlen dolog kellőképpen megszégyeníthette őket: Isten mondta, *hogy ez jel lesz*. S tudjuk, miféle eseménynek volt a jele, mert a fogságba vitt izraeliták úgy vélték, hogy túlon túl könnyen rávehetők voltak (a száműzésre), és szomorkodtak az engedékenyséjük miatt, s irigykedtek, látván a többieket, akik a városban maradtak. Ezért Isten elébe megy ennek, és megmutatja, hogy a száműzés tűrhetőbb, mint a város ostromának átélése, ha abban maradtak volna. Emellett csekély kétség fér hozzá, hogy ez a prófécia azok ellen a zsidók ellen irányult, akik kényelemben éltek, mert egyelőre még könnyed nyugalomban voltak. Emiatt parancsolja tehát Isten a prófétának, hogy *állítson tornyokat, majd indítson táborokat, és készítsen elő mindent, ami egy város ostromához kell*, mert nem sokkal ezt követően megérkeznek majd a kaldeusok, akik még nem foglalták el a várost, csak felkészültek annak ostromára, amint azt majd látjuk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te oly kegyesen hívogatsz minket magadhoz, s még ha süketek is vagyunk, akkor sem szűnj meg ugyanazzal a jósággal bánni velünk, hogy végül engedelmességet tanulhassunk, és engedjük, hogy a Te Ígéd irányítson minket. Add meg azt is, hogy ne csak egyetlen napig, vagy rövid ideig legyünk engedelmesek, hanem kitartóan, amíg az egy életen keresztül tartó utazásunk végén összegyűjtetünk a mennyei nyugalomba Jézus Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Tizenkettedik előadás

Ezék4:4-8

4. Te pedig fekédj baloldaladra és vesd az Izráel háza vétkét arra; a napok száma szerint, a mennyin azon fekszel, viseljed vétköket.

5. Én pedig meghatároztam néked⁵⁵ az ő vétkök éveit napok száma szerint, háromezszázkilenczven napban; eddig viseljed⁵⁶ az Izráel házának vétkét.

6. És ha ezeket kitöltötted, fekédj a jobboldaladra másodszor, és viseld a Júda házának vétkét negyven napig; egy-egy napot egy-egy esztendőül számítottam néked.⁵⁷

⁵⁵ Vagy: „kijelöltelek téged” – Kálvin.

⁵⁶ Az „ők viseljék” kifejezést kell alatta érteni. – Kálvin.

⁵⁷ „Most az egész kontextussal folytatom.” – Kálvin.

7. És Jeruzsálem ostromára irányozd erősen tekintetedet,⁵⁸ és karod feltűrve legyen, és prófétálj ő ellene.

8. S ímé köteleket vetettem reád, hogy meg ne fordulhass egyik oldaladról a másikra, míg betöltöd ostromodnak napjait.

Először is ennek a próféciaának a témáját kell megvizsgálnunk, utána kényelmesebben tárgyalhatjuk az egyes részeit. Nem kétséges, hogy Isten szembe akart szállni a nép gőgjével, mert ők úgy vélték: súlyosabb büntetést kaptak, mint amit megérdemeltek. S ez megszokott dolog a képmutatóknál, mert miközben nem merik teljességgel felmenteni magukat, mégis úgy zúgolódnak, mintha Isten túl szigorúan sújtotta volna őket, majd szolgálatkészen kínálnak fel valamit ellentételezésképpen, hogy megszabadulhassanak a büntetéstől. Mert bár vétkesnek vallják magukat, mégsem szűnnek meg elfordulni, és úgy vélik, hogy ha Isten leereszkedik és méltányosan bánik velük, akkor vagy megmenekülnek, vagy kevésbé nyomorultak lesznek. Ilyen volt az ókori nép beállítottsága, amint az közismert. Nekünk csak ismételnünk kell a korábban mondottakat: a zsidók még makacsabbak voltak, mert Isten kímélte őket. Nemcsak azt gondolták, hogy mindez átmeneti, hanem nagy szabadossággal örvendeztek, mintha elrendezték volna minden dolgukat Istennel. Közben a száműzöttek folytonosan panaszkodtak, hogy először is, Isten túl szigorúan bánt velük, de irgalmasságában mégis megbocsátott a zsidóknak. Utána azt gondolták, hogy becsapták őket, s ha bölcsen odafigyeltek volna a saját dolgaikra, elkerülhették volna a nyomorúságokat, melyeket most elszenvedtek. Most tehát Ezékiel arra kap parancsot, hogy menjen a nép közé, és röviden mutassa meg nekik, hogy nem történhetett másként: az egész népnek meg kell kapnia a gonoszságuk jutalmát. Miután azonban az egyszerű tanítás nem volt elegendő a felrázásra, egy látomást is hozzátesz, és ezért parancsolat a prófétának, hogy *feküdjön az egyik oldalára háromszázkilencven napig, majd a másik oldalára negyven napig*. A magyarázatot is hozzáteszi: egy-egy nap ugyanannyi évként értendő. Ennek pedig az a jelentése, hogy a nép háromszázkilencven éven át vívta a háborúját Istennel, mert soha nem szűntek meg vétkezni. Ezért kapta a parancsot a próféta, hogy *viselje a vétket ennyi évig*, de Isten egy-egy napot jelölti ki a számára egy-egy év gyanánt, utána hozzátett még negyven évet, ami Júda népére vonatkozott.

Ezt az igehelyet az igemagyarázók különféleképpen forgatták el. Nem fogok minden megjegyzésükre utalni, mert hiába fárasztották magukat olyan állítások kiagyálásával, melyek saját maguktól szertefoszlának, s nem töltöm az időmet ezek cáfolatával sem, hanem csak a valódi jelentést igyekszem kideríteni. Egyesek az Izrael nevet az egész emberiségre kiterjesztették, de ezt el kell vetni, mert elkezdték a Bírák könyvében említett (Bír2:2) első lázadástól számolni a háromszázkilencven évet, majd összeszedték az éveket, amelyek alatt az izraeliták gyakran estek istentelenségbe. Ezért háromszázkilencven évet számolnak, majd levonják belőle azokat az időszakokat, amikor a vallás és a tiszta istentisztelet virágzottak, mint például Gedeon idején, Sámson korának egy bizonyos részében, valamint Dávid és Salamon alatt. Aztán kivonják azokat az éveket, amikor a kegyesség virágzott a nép között, s a maradék körülbelül háromszázkilencven év lesz. De abszurd lenne Júda törzsét Izrael neve alá besorolni, amikor a két királyságot hasonlítja össze. Valóban tudjuk, hogy Ábrahám minden leszármazottja atyjuktól, Jákobtól kapták a nevüket, így amikor az Izrael név szerepel, abban benne foglaltatik mind a tizenkettő, vagy tizenhárom törzs. Amikor azonban összehasonlítás történik az Izrael csak tíz törzset jelent, vagy azt a hűtlen királyságot, amelyiket Jeroboám alapított Salamon halála után (1Kir12:20). Mivel tehát mind Izraelről, mind Júdáról egyaránt szó van itt, semmiképpen sem helyes, hogy a prófécia az egész népről szóljon, és összekeverje Júda törzsét a többiekkel. Aztán maga az esemény is szertefoszlat

⁵⁸ Vagy „állásodat”, mert a ַן, ken mindkettőt jelenti. – Kálvin.

megannyi felleget és elvesz minden helyet az ellentmondástól, mert ha számoljuk az időt Jeroboám lázadásának évétől, pontosan háromszázkilencven évet kapunk Jeruzsálem ostromáig. Mi lehet könnyebb tehát, és mennyi hely marad a koholmányok számára? Csodálom, hogy Jeromos, mivel nem mond mást csak felszínességeket, mégis holmi csodálatos bölcsességgel dicsekedik. Azt mondja ugyanis, hogy nem a dicsekvés kedvéért tette, s valóban nincs rá túl sok oka. Hisz ha bárki elolvassa a kommentárját, nem talál benne mást csak gyerekes dolgokat (1Kir12:28). De mint azt már mondtam, miután az Izrael név mindenütt a tíz törzset jelenti, ez itt a legjobb értelmezés, nevezetesen hogy a tíz törzs makacssága háromszázkilencven éven át folytatódott. Mert amint az közismert, Jeroboám két oltárt állított fel, hogy elfordítsa a népet az istentisztelettől, mert nem kellően szilárdnak tartotta magát a saját királyságában ahhoz, hogy a nép engedelmeskedjen neki, amíg el nem fordította őket Dávid házából. Ezért mesterkedett így – és az istentiszteletet megrontotta az izraeliták között. S a bálványimádással a próféta itt nép egyéb bűneire is rámutat, mert minden romlottságuk ebből a forrásból származott. Miután egyszer elvágta magukat Istentől, elfelejtették az egész törvényt. A próféta tehát minden romlásukat ebbe az egyetlen kifejezésbe foglalja, mivel a királyuk rendeletére az egész nép lerázta Isten igáját, amiért Hóseás meg is feddi őket (Hós5:11). Most már értjük Izrael vétkének háromszázkilencven évét, mivel a nép elvetette a törvényt, és idegen babonákat követett, melyeket Jeroboám fabrikált nem más céllal, mint hogy megerősítse a királyságának hatalmát. Pont ahogyan a földi királyokat sem befolyásolják más vágyak, még ha színlelik is, hogy teljes rajongással Isten dicsőségét keresik, sőt még felségesen dicsekednek is ezzel, de a vallásuk csak megtévesztés, s amennyiben megtartják a népet engedelmisségben és a kötelességeik teljesítésében, bármiféle imádat és bármilyen fajta istentisztelet egyforma a számukra. Ilyen volt tehát Jeroboám ravaszsága, de az utódai nagymértékben megromlottak, így az istentisztelet soha nem állt helyre az izraeliták között. A körülmetélkedés valóban fennmaradt, amellyel azt utánozták, amit Mózes a törvényben parancsolt, de ugyanakkor két oltárunk is volt, méghozzá két világi az egyetlen valódi helyett. Végül nem vonakodtak nyíltan elfogadni a pogányok bálványimádásait. Ezért keverték össze Istent a koholmányaikkal annyira, hogy amit még a kegyességlátszata alatt értékelték, az is utálatos volt az Ő számára. Ez az oka annak, amiért Isten azt mondja, hogy *a nép romlottsága háromszázkilencven éven át tartott.*

A nehézség a második mondatban még nagyobb, mert a számítások nem egyeznek pontosan. Jósias halála után csak huszonkét évet találunk a város lerombolásáig. De tudjuk, hogy ez a király a kiváló kegyességével gondoskodott arról, hogy Istent őszintén tiszteljék, mert az egész földet megtisztította a beszennyeződéseitől. Honnan jön hát a negyven év? Ezért szükséges Manassé uralmának egy részét is ideszámítani, mert Jeruzsálem nemcsak elszakadt a törvény tanításától, de az a zsarnok még az összes próféta ellen is kegyetlenül fellépett, s a várost beszennyezte az ártatlan vér. Ezért lesz szükséges kihagyni Jósias uralkodását, s Manassé uralmának egy részét is ki kell vágni, mert nem csúszott bele azonnal a bálványimádásba, hanem miután felnőtt, akkor kezdte megvetni az istentiszteletet és atyái példáját, s fordult el a furcsa és kitalált imádatához, jóllehet nem tartott ki az istentelenségben élete végéig. Tizennyolc évet kell tehát venni és hozzáadni a huszonkettőhöz, hogy a próféta által használt számot kapjuk, hacsak valaki nem látja jobbnak Jósias uralkodásának egyik részét ideszámítani (2Kir22). Mert jóllehet az a kegyes király minden tőle telhetőt megtett az istentisztelet fenntartása érdekében, mégis tudjuk, hogy a gonoszság fiai küzdöttek Isten jósága ellen. Mikor ugyanis megtalálták a törvényt, azt nem követte helyesbítés, mert az egész tanításának emlékezete elavulttá vált. Amikor azonban a nép elé került, nekik meg kellett volna újulniuk. De távol állt a korábban Istentől elidegenedetektől, hogy ismét bölcsé váljanak, s egyre jobban és jobban elárulták a makacsságukat. Miután tehát kiderült a nép istentelensége, nem meglepő, ha azt oldassuk, hogy Júda népe is negyven éven át vétkezett. Természetesen ez az utóbbi magyarázat tetszik nekem a leginkább, mert a próféta egymást

követő évekre utal, melyek a tíz törzs fogságba vitelét követték, bár nem vetem el a másik magyarázatot sem, mert az azokat az éveket veszi számításba, melyek során Manassé zsarnokoskodott Isten szolgálóival szemben, és mindent megtett a tiszta istentisztelet eltörléséért és a beszennyezéséért az összes nemzet mocskával. Most tehát értjük Júda törzse vétkének negyven évét. Ami azokat az igemagyarázókat illeti, akik a négyszázharminc évet tulajdonítják a város ostromának, mintha Isten bosszúállása lett volna így kielégítve, félek, hogy ez nem áll meg. Számomra nem tűnik elfogadható magyarázatnak: csak azt jelenti, hogy az ellenség ilyen hosszasan ostromolta a várost, mert nem szüntek meg Istent bősztíteni annyi éven át, amennyi napon át az ostrom folytatódott. A várost egy egész éven és még további két, vagy három hónapon át ostromolták. Az ostrom kezdete a félév végéig húzódik el, de három, vagy négy hónap alatt befejeződött, amikor a fáraó a hadseregével megpróbálta felszabadítani a zsidókat, akik akkor a szövetségesei voltak. Nabukodonozor elébe ment, s a város rövid időre felszabadult. S ha most vesszük a háromszázkilencven napot, akkor először is megkapjuk az egész évet, ami háromszázhatvanöt nap, bár akkor létezett szökőhónap, és nem úgy határozták meg az évet, ahogyan mi manapság. Mégis, a háromszázhatvanöt nap kiadja a teljes évet. Két további hónap hatvan napot tesz ki, így a napok száma négyszázhúszra emelkedik. Másfél hónap telt el Nabukodonozor visszatéréséig. Így a számítás négyszázharminc napot ad. A magyarázók viszont megelégszenek ezzel, mert a város ostroma addig tartott, ami megfelel az Ábrahám-nál olvasottaknak. Isten ugyanis négyszázharminc évvel a törvény kihirdetését megelőzően lépett szövetségre Ábrahám-mal. Én azonban nem látom be, miért elégednek meg ezzel a hasonlósággal. S a prófétánk szavainak jelentése sem ez. Mikor az ostromról beszél, természetesen főleg a város lerombolását érti alatta. Ezért én nem gondolom, hogy az ostrom napjai vannak itt jogos büntetésként számolva, hanem csak az évek vannak arányosítva a napokkal, hogy meghatározzák, meddig tartson az ostrom, s hogy annak ne várja senki a végét, amíg az egész nép el nem pusztul.

Emellett a folytatásban azt is látjuk, hogy a próféta háromszázkilencven napon át fekszik az egyik oldalán, s ott nem említi a negyven napot, s azt a részt látszólag kihagyja. Azonban mégis fix marad, mert Izrael és Júda megmakacsolták magukat a gonoszságukban, így a várost addig ostromolták, amíg végül bevették. De biztos, hogy Izrael büntetését nem tekinthetjük azonosnak a szent város bevételével, mert a tíz törzs ekkor már száműzetésben volt, s nem tudták, mi folyik Jeruzsálemben, hacsak nem beszámolóik alapján. Bármilyen történet, az ő helyzetük teljes mértékben elkülönült a nép minden nyomorúságától, mert akkor ők már csendesek voltak a száműzetésben. Mikor tehát a próféta azt a parancsot kapja, hogy *háromszázkilencven napon át viselje Izrael vétkeit*, ezt nem volna szabad az ostromra korlátozni. Isten csak azt érti alatta, hogy mivel ennyi éve nem szüntek meg sem az izraeliták, sem a zsidók vétkezni, a végromlásuk már küszöbön állt. Tudjuk azonban, hogy Júda királysága akkor eltöröltetett, és a tíz törzs számára a száműzetés olyan volt, mint a halál. Ezen az alapon pusztultak el, s a próféta sem úgy hordozta a vétkeiket, mintha akkor fizettek volna meg a bűneikért. De tudjuk, hogy megszokott mód ez a Szentírásban, mert Isten a harmadik, és negyedik generációig számítja be a bűnt (2Móz20:5, 5Móz5:9). Mikor tehát Isten azt akarta, hogy a tíz törzs száműzetésbe menjen, akkor büntette meg őket a háromszázkilencven éven át tartó gonoszságukért. Utána egy darabig elszenvedte Jeruzsálem városát, és tűrte a hasonló istentelenséget abban a törzsből, hogy ne törölje ki végleg annak a népnek az emlékeztetét. A zsidó azonban nem tértek meg, mivel látjuk, hogy Ézsaiás az izraelitákkal összehasonlítva őket azt mondja, hogy rosszabbak lettek (Ézs18:1, 7-8). Míkéás megfeddi őket, amiért Omri rendeleteihez igazodnak (Mik6:16), így nem meglepő, ha az általuk elszenvedett büntetés megfelel annak a gonoszságnak, amibe belemerültek. Majd látni fogjuk, hogy a prófétánk ugyanezt a témát folytatja az Ezékiel 16-ban.

Egészeben véve tehát Isten azt akarta megmutatni a népnek, hogy túlságosan mértékben és túl sokáig éltek vissza a hosszútűrésével, mert nem hagytak fel a vétkeikkel még a

négyszázharmincadik évben sem. Az Izraeliták valóban már akkor elkezdtek elfordulni az igazi istentisztelettől, amikor a templom még tiszta maradt, de végül Júda törzse is megromolván, ugyanabban az istentelenségben vált vétkessé. Most már értjük a Szentlélek szavainak jelentését.

Rátérek a *te pedig fekjüdj baloldaladra* szavakra. Meg kell jegyeznünk, hogy a valóságban ez nem történt meg, mert Ezékiel nem feküdt háromszázkilencven napon át az oldalán, hanem csak látomásban, hogy utóbb elmondhassa a népnek, amit Isten tett világossá. Amit azoknak az igemagyarázóknak a véleményét illeti, akik úgy vélik, a tíz törzset kell érteni a baloldal alatt, mivel Samária bal felé terült el, én ezt nem gondolom alkalmazhatónak. Nem kételkedem abban, hogy Isten előnyben akarta részesíteni Júda törzsét Izrael királyságával szemben, mert jóllehet a többi törzs felülmúlta Júdát létszámban, gazdagságban és az emberek erejében, Isten mégis mindig többet tett Júda királyságáért. Itt állt ugyanis Dávid trónja, s a többi törzs csak test szerint voltak Ábrahám utódai, az ígélet viszont Jeruzsálemben marad, ami Isten ragyogásának a lámpása is volt, mint azt megannyi helyen láttuk már. Ezért a jobboldal azt a méltóságot jelenti, amivel Isten mindig is ékesíteni akarta Júda királyságát, de a tíz törzset a baloldal jelzi, mert amint említettem, ők nem élveztek a Júda királyságával azonos dicsőséget, még ha nagyobb létszámúak, bátrabbak, és a jó dolgokban bővelkedőbbek is voltak. Most azt kell megjegyezni, hogy a vétküik terhe nem azért vettetett a prófétára – mint ahogyan egyesek itt ezt a hasonlóságot koholják, és hangoztatják – mert a próféta Krisztus előképe volt, aki magára vette a nép bűneit. Itt nem engesztelés van leírva, hanem tudjuk, hogy Isten más célra használja a szolgálait. Így tehát a prófétának az egyik oldalán úgy kellett szembeszállnia Jeruzsálemmel, mintha ő lett volna Babilon királya. Ezért játssza el Nabukodonozor szerepét, mikor szembeszáll a téglával jelképezett várossal, amiről tegnap beszéltünk. Most más jelleget ölt magára, mondhatni a tíz törzsét és Júda királyságáét, *amikor háromszázkilencven napon át fekszik a bal-, majd negyven napon át a jobboldalán*. Emiatt teszi hozzá: *Én pedig meghatároztam néked az ő vétküik éveit napok száma szerint*, stb., azaz amikor azt parancsolom, hogy a jobb oldaladon fekjüdj ennyi napon át, az éveket jelent. Abszurd lenne ugyanis azt követelni a prófétától, hogy négy évszázadon át fekjüdjön az egyik oldalán, így Isten ezekben a jelekben igazodik a mi mércénkhez. A természettel is ellentétes lenne valakinek négyszáz évig feküdni, s miután ez is abszurd, Isten napokká változtatja az éveket, s ezért vannak az évek napokkal helyettesítve. Utána hozzáteszi: *És ha ezeket kitöltötted, fekjüdj a jobboldaladra másodszor, és viseld a Júda házának vétkeit negyven napig*. Isten itt megmutatja, hogy a Júda törzse, amikor meg kellett volna rettenniük az Izrael királyságára kiszabott büntetéstől, mégis kitartottak a gonoszságukban, és ezért a zsidók nem kerülhették el az izraeliták büntetését.

Majd hozzáteszi: *És Jeruzsálem ostromára irányozd, vagy fordítsd erősen tekintetedet*. Bármelyik jelentés elfogadható: vagy irányítsd és rendeld, vagy fordítsd és erősítsd meg, bár nekem az „irányítsd”, vagy „rendeld” jobban tetszik ezen a helyen. Korábban valóban azt mondta, hogy irányítsd a tekinteted Jeruzsálem ostromára, de véleményem szerint Isten itt egyszerűen azt parancsolja meg a prófétájának, hogy foglalja el magát a város elfoglalásával. *És karod feltűrve legyen*: azaz a hadjáratra, mert tudjuk, hogy a keletiek hosszú tunikákat és palástokat használnak, így nem képesek semmibe se fogni, amíg le nem vetik a ruháikat. Ezért parancsolja a prófétának *a karja feltűrését*, pont mintha valaki félig letenné a kabátját és a másik oldalára tolná át, hogy az egyik keze szabad legyen. Ilyen volt a próféta öltözéke, de látomásban, mint azt mondtam. Majd hozzáteszi: *és prófétáld ő ellene*. Isten megint megismétli, amit tegnap láttunk: mert semmi sem volt hüvösebb, mint hogy a próféta tūrje fel a karját és irányítsa a tekintetét az ostromlott város képére. Ha ez a kép csak üres valami lett volna, akkor joggal ítélték volna el, de Isten hozzáteszi a jelentéseket a jelképekhez, hogy a próféciának több ereje legyen. Mintha azt mondta volna: látom, hogy ezek a jelek önmagukban nem túl jelentősek, s tiltakozhatsz nekem azzal, hogy miért is foglalnád el

magad ezekkel a csekélységekkel? De bármit is teszel, az a prófécia biztos pecsétje lesz. Most már látjuk, miért említi itt Isten a „prófécia” szót. Majd hozzáteszi: *ímé köteleket vetettem reád, hogy meg ne fordulhass egyik oldaladról a másikra, míg betöltöd ostromodnak napjait.* Isten itt azt jelzi, hogy a rendelete Jeruzsálem ostromáról megszeghetetlen, mert a szolgálja e lekötésével a rendeletének szilárdságát jelzi, mivel a zsidók úgy vélték: képesek felszabadítani magukat a csalafintaságaikkal. Tudjuk ugyanis, hogy mindig hitegették magukat, amikor a próféták fenyegették őket. Ezért Isten jelzi, hogy a város ostroma bizonyos, amíg be nem veszik azt, ahogyan a prófétát is úgy kell lekötni, hogy ne mozdulhasson, és ne fordulhasson az egyik oldaláról a másikra. S az itt használt jelképből megértjük, hogy a zsidóknak is ugyanazt a büntetést kell elszenvedniük, mint a tíz törzsnek. Mintha pontosan azt mondta volna Isten, hogy az Izrael királysága elpusztulásának elhatározott ideje eljött, s ugyanez a vég vár a zsidókra is, mert bár meneküljenek bármilyen irányba, Isten ítéletének ugyanaz a végrehajtása eljön majd hozzájuk is, mint már elhatározott dolog. Most ez következik:

Ezék4:9

9. És végy magadnak búzát és árpát és babot és lencsét és kölest és tönkölyt,⁵⁹ és tedd ezeket egy edénybe, és ezekből csinálj magadnak kenyeret; a napok száma szerint, a míg oldaladon fekszel, háromszázkilenczven napon egyed azt.

Nem kétséges, hogy ez az igevers az ostromra vonatkozik, mert Isten azt jelzi, hogy a várost éhség sújtja majd. Utóbb még egy látomást tesz hozzá, amelyből megtudjuk, hogy a téma nemcsak Jeruzsálem ostroma, hanem Isten általános bosszúállása minden törzzsel szemben, ami a zsidókat sújtotta a velük kötött szövetségen keresztül, s ami végül az ostrommal ért véget. Itt azonban Isten Jeruzsálem városának jövőbeli állapotát tárja elénk. Ez a többféle alapanyagú kenyér ugyanis a szükség jele, mert kenyeret búzából sütünk, s ha egy terület terméketlen, ott az árpát, vagy a búkkönyt is megeszik. Ha viszont csak csekély az ellátás, akkor is búzakenyeret fogyasztanak, de amikor árpát, babot, lencsét és kölest is használnak, az már a komolyabb nyomorúság jele. Jeromos idejében a tönkölyt „zea” névvel illették, mert, mint mondja, ez „pogány” dolog volt az olaszok között. Nem tudom, mennyire azonos ez azzal, amit Jeromos „búkkönynek” nevez. A kommentárjában azt mondja, ez a „zea”, és a tönkölyre használja, amit akkortájt használtak búza gyanánt. De bármi legyen is, amikor hüvelyeseket kevernek a búzához, s amikor árpát és tönkölyt használnak, az a közönséges élelem hiányát jelzi. Ez pontosan olyan, mintha Ezékiel prófétának szűkös aratást kellene hirdetnie a zsidók ellen, amit akkor takarítanak be, amikor még szabadok voltak, mert ezt a látomást a próféta a város ostromát megelőzően látta. Ezért fenyegette őket hiánnyal és éhséggel abban az időben, amikor még tiszta búzából készült kenyeret ettek. Isten ugyanis azt a parancsot adja, hogy mindezeket a növényeket *tegye egy edénybe*. Ebből megértjük, hogy ez a keverék semmiképpen sem lenne elfogadható a kényes ízlésűeknek, mert tudjuk, hogy a bab és a lencse nagyobbak a búzánál, és nem dagaszthatók a megfelelő téstává, mert a búza és a hüvelyesek eltérőek. Ezért teszi tehát Isten *egy edénybe* valamennyit. Majd hozzáteszi: *ezekből csinálj magadnak kenyeret a napok száma szerint.* Az itt felszámított napok száma háromszázkilenczven: nem említi a negyven napot, azonban szerepelhet a rész az egész helyett. Majd ezt olvassuk:

⁵⁹ A „tönköly”, valamint az „árpa” szavak többes számban szerepelnek, azaz ez egy enallagé. – Kálvin.

Ezék4:10-11

10. A te ételed pedig, a melylyel élsz, legyen súly szerint húsz siklus egy napra;⁶⁰ időről-időre egyed azt.⁶¹

11. És vizet mérték szerint igyál, a hinnek hatodrészét igyad időről-időre.

Ez megerősíti, amit mondtam, nevezetesen: az ínség akkora lesz, hogy még a próféta sem mer jóllakásig enni a kenyérből. A *kenyeret*, mondja, *mértékkal edd, napi húsz sékel súlyban*. Ezek nem teljes szeletek, azaz az igeszakasz azt jelenti, hogy Isten takarékos életmódot parancsolt a prófétájának. Amikor a várost ostromolták, a kenyeret személyre szabott adagokban adták. Isten tehát itt azt mondja, hogy a zsidóknak éhezniük kell az ostrom alatt, s csak megszabott súlyú, kicsi kenyéradagjuk lesz. Ami ez után következik, az még nyomorúságosabb, nevezetesen a víz hiánya. Az a csapás legvégső szakasza, amikor a szomszúság szorongat minket. Valóban nehéznek tűnik már a bor hiánya is, de amikor a víz fogy el, az, mint mondtam, az éhezés utolsó stádiuma, s ezt hirdeti a próféta a zsidók ellen, amikor azt mondja, *hogy a víz is csak mérték szerint adatott meg neki az ostrom idején*. A többi holnapra hagyom.

Ima

Mindenható Isten, mivel Te tartottál fenn minket egészen mostanáig felfoghatatlan irgalommal. add meg, hogy ne éljünk vissza a jóságoddal, s ne provokáljuk ki a bosszúállásodat a romlottságunkkal, hanem vegyük elejét a Te ítéletednek és úgy vessük alá magunkat Neked, hogy bizalmadba fogadhass, és megóvhass minden ellenségünktől. S láss el minket nagylelkűen minden számunkra szükségessel. Mivel azt szeretnéd, hogy megzabolázzuk természetes vágyainkat, soha ne legyünk híjával a lelki tápláléknak, hanem hadd frissüljünk fel folytonosan általa, míg végül majd élvezhetjük azt a teljességet, amit Krisztus, a mi Urunk ígért meg és tett félre a számunkra a mennyben. Ámen.

Tizenharmadik előadás

A tegnapi előadásban láttuk, hogy annyi nap rendeltetett Jeruzsálem ostromára, ahány évig szították Isten haragját. Mert amint mondtam, Isten nem a gonoszságukért büntette őket a hosszú ostrommal, mivel így Izrael mentesült volna a büntetéstől. Az igeszakasz jelentése az, hogy a négyszázharminc év alatt nem szüntek meg Isten bosszúállását a saját fejükre vonni, s most eljött az ideje annak, hogy megkapják a megszolgált fizetségüket. Majd ez következik:

Ezék4:12-13

12. És ételedet árpa-lepény⁶² formájában egyed, és emberi ganéj tőzegénél süssed azt szemök láttára.

13. És mondá az Úr: Így eszik az Izráel fiai tisztátalan kenyereket a pogányok közt, a kik közé őket kiűzöm.

Ez a látomás tulajdonképpen a tíz törzsre vonatkozik, s emiatt mondtam, hogy Isten bosszúállását nem szabad egyedül a város ostromaként felfogni, hanem az tovább is tartott.

⁶⁰ Azaz: minden napra. – *Kálvin*.

⁶¹ Azaz, elejétől a végéig, azaz az első naptól fogva a 390. napig. – *Kálvin*.

⁶² Azaz, „árpából készült” – *Kálvin*.

Miután a próféta beszélt Jeruzsálem ostromáról, hozzáteszi, hogy a megérdemelt jutalom elkészítettett Izrael gyermekeinek, mert az igazságos Isten mindkét nép bosszúállója volt. Ahogyan tehát megbüntette a maradékot, akik még Jeruzsálemben maradtak, úgy büntette meg a tíz törzs gonoszságát is a babiloni száműzetésben. Emiatt kapja a próféta azt a parancsot, hogy *trágyával süsse a lepényét*, azaz emberi trágyát kellett használnia tüzelő helyett. Nem egyszerűen csak trágyát mond, hanem *emberi trágyát*. Majd következik a magyarázat: *Így eszik az Izráel fiai tisztátalan kenyereket a pogányok közt*. Most hát látjuk, hogy végül a zsidókat is ítéletre vonja, mert nem indultak meg annyira a honfitársaik lemészárlásán, hogy megtértek volna. Közben pedig Isten haragja látványosan mutatkozott meg a tíz törzs ellen is, mert a pogányok között azok a nyomorult száműzöttek kénytelenek voltak tisztátalan kenyeret enni. Tudjuk, hogy a lepényeket a legtisztább lisztből készítették, mert minél tisztább a liszt, annál finomabb a kenyér. A próféta viszont azt a parancsot kapta, hogy *árpalepényeket készítsen, és trágyában süsse meg azokat*, mert ezt a tisztátalanságot a törvény tiltotta (3Móz5:3, 3Móz7:21). Isten tehát azt jelzi: az izraelitákat annyira elvetette, hogy semmiben sem különböztek a beszennyezett nemzetektől. Az Úr, mint tudjuk, elválasztotta őket a világ többi részétől, de egy ideje keveredtek az istentelenek mocskával, s végül, hosszas tűrés után teljes mértékben elvették, ahogy itt elhangzik. Ezzel a jelképpel ugyanis általános beszennyeződést jelöl, mintha azt mondta volna, hogy többé már semmi sem szent, vagy megszentelt Izraelben, mert összekeveredtek az összes nemzet mocskával. Végül, a tisztátalan kenyér mindenféle istentelenséget foglal magában. Mikor azt mondja: *a pogányok között*, az azt jelenti: azoknak a területeknek a lakosai lesznek, ahová kiűzettek. Azaz, nemcsak száműzöttek lesznek, de a Kánaán földjéről lesznek elűzve, ami az örökségük volt. Végül tehát az örökségtől történő megfosztást jelzi itt, amikor a zsidókat ide-oda hurcolják, s nem élhetnek az ígéret földjén. Majd ezt olvassuk:

Ezék4:15-16

14. És mondék: Ah, ah,⁶³ Uram Isten! ímé az én lelkem soha meg nem fertéztetett, és dögöt és vadtól szagatatottat nem ettem ifjúságomtól fogva ez ideig, és számon be nem ment tisztátalan hús.⁶⁴

15. És mondá nékem: Nézd, marhaganéjt engedek néked emberi tőzeg helyett, hogy annál süsd meg a te kenyeredet.⁶⁵

A próféta itt beszúrja a választ, amit arra a kérésére kapott, hogy Isten enyhítse a szigorú parancsát, mert undorító dolog volt emberi trágyával sült húst enni, s nemcsak a bűze miatt, de a vallás is tiltotta, bár a próféta nem az ízt kifogásolta, hanem azt hozza fel, hogy nem volt a számára törvényes, és elmondja, milyen buzgón tartózkodott egész életében a tisztátalan élelemtől. Ha ugyanis korábban meg mert volna enni válogatás nélkül mindenféle ételt, most nem könyöröghetett volna ellene, mint azt itt teszi, hogy nem kényszerült beszennyezett kenyeret enni. Itt azonban azt mutatja, hogy egész életében tartózkodott minden szennyezett élelemtől. *A lelkem*, mondja, *soha nem szennyeződött be*, mert a lélek gyakran helyettesíti a belsőt: *soha nem izleltem dögöt, vagy amit széttéptek*. Egy szinekdoché segítségével a rész szerepel az egész helyett, az összes tisztátalan húst beleérti, ami törvénytelen étel volt a törvény parancsolatai alapján (4Móz9). Mivel a dög vérrel kevert, Isten megtiltotta egy olyan állat húsának megérintését, mely magától döglött meg, s nem fojtották meg. Aztán, ha egy vadállat szétszagattott egy juhot, vagy ökröt, ennek a

⁶³ Vagy: „Ó jaj!” – Kálvin.

⁶⁴ Vagy: undorító. A פגול, *pigol* a szavuk a romlottra, vagy avasra, vagy rothadtra, s ezért mondja a fordítás az állati húst megvetendőnek, azaz egy tisztátalan állatból származónak. – Kálvin.

⁶⁵ Azaz: „fogod sütni”.

kegyetlenségnek visszataszítónak kellett lennie az emberek számára. Mivel tehát mind a dög, mind a széttépett és megszaggatott hús tisztátalan élelem, a próféta itt azt mondja, hogy a gyermekkorától kezdve egészen a mostani időpontig megtartotta Isten parancsolatait a tőle telhető legnagyobb erőfeszítéssel. Ezért kap, mint mondtam, némi könnyítést. Ám mégis kénytelen volt a marhatrágyánál megsütött táplálékot fogyasztani. Ez egy látomásban történt, mint tegnap említettem, de Isten közben nem változtatta meg azt, amit a néppel kapcsolatosan döntött el, azaz *hogy a pogányok között fogják enni a tisztátalan kenyerüket*. A marhatrágyán sült kenyér ugyanis a törvény szerint tisztátalan volt. Ezért mutatja meg Isten, hogy a rendelete fix: az izraelitáknak keveredniük kell a pogányokkal, hogy beszennyeződjenek azok mocskától. Majd ez következik:

Ezék4:16-17

16. És mondá nékem: Embernek fia! ímé én eltöröm⁶⁶ a kenyérnek botját Jeruzsálemben,⁶⁷ és eszik kenyeröket mértékkel és rettegéssel,⁶⁸ és vizöket mértékkel és ájulással iszszák.

17. Azért, hogy kenyér és víz nélkül szűkölködjének,⁶⁹ és elborzadjanak mindnyájan,⁷⁰ és megrothadjanak⁷¹ az ő vétkökben.

Isten ismét visszatér Jeruzsálem lakosaira, s kihirdeti, hogy az éhségnek kell megsemmisítenie őket, hogy a legnagyobb ínségre kell jutniuk, és végül el kell sorvadniuk. De két büntetésformát említ itt: *eltöri a kenyér botját*, aztán *a kenyerük mennyisége lesz kicsi*, mert morzsákat lesznek kénytelenek enni *mértékkel és rettegéssel, és a vizet is mértékkel és megdöbbenéssel fogják inni*. Azt mondtam, ezek különböző formájúak voltak, mert még ha elegendő volt is a kenyér, Isten gyakran eltöri a botját, ahogyan nevezi. S ez világosan kiderül a 3Móz26:26-ból, ahonnan a mi prófétánk is kölcsönözte a kifejezést. Itt Mózes elmagyarázza, mit jelent a kenyér botjának eltörése, mert azt mondja, hogy tíz asszony sütik majd a kenyerüket egy kemencében, de majd *bona fide* kell elosztaniuk a nekik jutó élelem mennyiségét, mert a kenyeret szétméri, s te eszel, de nem laksz jól. Ott Isten azt mondta, hogy eltöröm a kenyér botját, de ezt egy világosabb magyarázat követi, nevezetesen hogy jóllehet a liszt mennyiség a sütéshez elégséges lesz, s az asszonyok majd kölcsönösen figyelnek egymásra, így senki nem lopja meg a másikat, hanem a nekik kiadott súlyú kenyérrel térnek vissza, de a tápértéke nem lesz elégséges. Látjuk tehát, hogy Isten akkor töri el a kenyér botját, amikor kellő mennyiségű eledel áll rendelkezésre, de akik esznek, azok nem laknak jól.

S hogy ez jobban is megmutatkozzon, emlékeznünk kell arra az alapelvre, mely szerint nemcsak kenyérrel él az ember, hanem minden Ígével, ami az Isten szájából származik (5Móz8:3), mert itt Isten azt jelzi, hogy tulajdonképpen nem a kenyér ereje táplál minket, hisz miképpen lehetne a kenyér életadó, amikor sem értelme, sem életereje nincsen? Látjuk tehát, hogy nincs erő a kenyérben a tápláláshoz, ami kizárná Isten rejtett kegyelmét, mert mi Isten Ígéje által élünk. A téma itt nem a tanítás szava, még csak nem is a lelki élet, hanem Mózes úgy érti, hogy minket nem a kenyér és a bor, vagy bármi más fajta ital tart fenn, hanem Isten titkos életereje, miközben eltölti a kenyeret életerővel a táplálásunkhoz. A kenyér tehát a táplálékunk, de nem holmi sajátos, vagy benne rejlő életerő következtében, mert az más

⁶⁶ Vagy: „megsemmisítem”. – Kálvin.

⁶⁷ Vagy: „Jeruzsáleemnél”. – Kálvin.

⁶⁸ Vagy: „félelemmel és reszketéssel”. – Kálvin.

⁶⁹ Azaz: „híjával lesznek a kenyérnek és a víznek”. – Kálvin.

⁷⁰ Mások szerint: „magányosak lesznek”, a שָׁמֵם, *shemem* mindkettőt jelenti. – Kálvin.

⁷¹ Vagy: „elsorvadjanak”. – Kálvin.

forrásból van meg benne, nevezetesen Isten kegyessége és rendelése alapján. Miután tehát egy kis adag kenyér is elégséges a számunkra, ha valaki pukkadásig teletömi magát, hamarabb kiabál majd, mintsem jóllakhatna, hacsak nem Isten ihleti az életerőt. S emiatt használja Krisztus ezt az igeszakaszt a Sátán ellen: Nemcsak kenyérrel él az ember (Mt4:4, Lk4:4), mert ezzel megmutatja, hogy az ember életét Isten titkos életerejé támogatja, s Istennek, valahányszor csak úgy látja jónak, nincs szüksége ezekre a külső segédeszközökre. Isten Önmagában is képes fenntartani minket: néha a kenyeret használja, de csak járulékos eszközként. Közben semmivel sem csorbítja a saját tulajdon életerejét, s ezért használja jelképesen a botot a támogatás helyett. Mert ahogyan az idős emberek már ingadoznak a saját lábaikon, s a végtagjaikat megtöri a gyengeség, és bottal támogatják a járásukat, úgy mondja a kenyeret is botnak, mert a tápértéke támogat minket. A mi erőnk is elégtelenné válik, és ezért mondják arra, aki táplálkozik, hogy felfrissíti magát az élelemmel. Isten tehát eltöri a kenyér botját, amikor az embereket éhessé teszi, még ha a kenyér a kellő bőségben áll is a rendelkezésükre. S nem képesek jóllakni, bármennyire is teletömik magukat, mert az élelem inkább megterheli, semmint felüdíti őket.

Ez hát az első büntetés, amivel Isten a zsidókat fenyegeti. A másikat is hozzáteszi, nevezetesen hogy *híjával lesznek a kenyérnek*. Látjuk tehát, hogy Isten kettős módon büntet minket az éhséggel. Mert lehet bár elegendő a kenyér, Ő mégis eltöri és megsemmisíti annak botját, így az nem tud minket támogatni és helyreállítani az elfogyott életerőnket. Végül pedig elveszi a kenyerünket, mert a gyümölcseinket üszöggel, vagy jégesővel sújtja, vagy más csapásokat mér ránk. Ezért a terméketlenség éhséget szül, s Isten két módon sújt minket az éhséggel, mert ezt mondja: *ímé én eltöröm a kenyérnek botját Jeruzsálemben*, majd hozzáteszi: *és eszik kenyereket mértékkal és rettegéssel, és vizöket mértékkal és ájulással isszák*, mivel valójában olyan ínségre jutnak, hogy megérinteni is alig merik majd a kenyerüket, a holnapra pedig félelemmel és izgalommal tekintenek. S ezt a véleményt erősíti meg a következő igeverben: *hogy kenyér és víz nélkül szűkölködjének, és elborzadjanak*, mert ez a magyarázat jobban ideillik. Tehát *az ember és az embertársa elborzadnak*, azaz elborzadva néznek majd egymásra. Azok, akik a bölcsességnek híjával valók, és semmit sem értenek, csak kétségbeesnek, szoktak így cselekedni: végül *megrothadnak a vétükben*. Isten megint megismétli: a zsidók nem panaszkodhatnak, amikor ennyire fájdalmasan bánik velük, mert a saját vétkeik jutalmát kapják. Majd ezt olvassuk:

5. fejezet

Ezék5:1-4

1. És te, embernek fia, végy magadnak éles kardot, borbélyok beretvájául vedd azt magadnak, és vond el azt a te fejedén⁷² és szakálladon, és végy magadnak mérő serpenyőket,⁷³ és oszd el szőrüket.⁷⁴

2. Harmadrészét tűzben égesd meg a város közepette, midőn betelnek⁷⁵ a megszállásnak napjai; azután vedd a harmadrészét, vagdald apróra a karddal a város körül, és harmadrészét szórd oda a szélnek, és én kardot vonszok utánok.

3. És végy ki innét szám szerint keveset, és kösd be azokat ruhád csücskébe;

4. És ezekből ismét végy ki, és vesd azokat a tűz közepébe és égesd meg a tűzben; ebből megyen tűz Izráel egész házára.

Isten újabb látomással erősíti meg, amit nemrég tanított Jeruzsálem ostromáról. Elrendeli, hogy a próféta nyírja le a haját és a szakállát, majd ossza el a szőrt három részre, s mérje meg mérlegen. Igaz mérleget mond, hogy az egyenlőség fenntartható legyen, s egyik rész se legyen nagyobb a többinél. Kétségtelen, hogy a szőr alatt Jeruzsálem lakosait érti, ahogyan a fő alatt a maga trónját, vagy az ő lakóhelyüket. Azután az alkalmazás következik, de ma ezt kihagyom, mert nem tudok tovább menni. Elegendő röviden annyit megjegyezni, hogy itt az embereket jelöli a halszáakkal, mert a haját aligha lehet összeszámolni, s a szakáll szőre is megszámlálhatatlan. Ekkora volt a lakosság létszáma Jeruzsálemben, mert tudjuk, hogy nagyon sűrűn lakott város volt. Tudjuk azt is, hogy ez büszkeségre adott okot, mert mikor látták, hogy erősek a népük sokaságában, akkor egyenlőknek, ha ugyan nem felsőbbrendűeknek képzeltek magukat az összes ellenségüknél, s ebből származott az ostoba magabiztosságuk, mely végül megsemmisítette őket. Isten tehát azt parancsolt a prófétának, hogy borotválja le az összes haját és az egész szakállát. Azaz azt tanította, hogy most egyetlen ember sem menekül meg a mészárlásból, mert, mint mondja, *vond át a kardot a fejedén és a tokádon* úgy, hogy semmi se maradjon. Látjuk tehát, meddig kell a borotvának elmennie: amíg egyetlen szál sem marad sem a hajból, sem a szakállból. Ebből következően Isten az egész nemzeten áll bosszút úgy, hogy senki közülük nem éli azt túl. Ami pedig azt a parancsát illeti, miszerint *a három rész súlyát meg kell mérni*, és az arányt közöttük fenn kell tartani, ezen a módon jelzi, amit oly sokszor láttunk Jeremiásnál (Jer15:2): Bárki, aki megmenekül a kardtól, éhség által fog elpusztulni, s aki megmenekül az éhségtől, végül majd más módon pusztul el. Itt azonban Isten részletesen elmagyarázza a módot, amivel a zsidókat megsemmisíteni készül, bár különböző csoportokra oszlanak. Az állapotuk tűnhet különbözőnek, amikor egyesek menekülőre fogták, mások pedig Egyiptomba mentek. Ám ebben a változatosságban Isten megmutatja, hogy ez semmit sem vesz el az Ő hatalmából, vagy nem másítja meg azt a szándékát, hogy az utolsó emberig megsemmisíti őket.

Térjünk rá a *vegyél borotvát, vond át a fejedén és a szakálladon*, majd *vegyél mérőserpenyőket* szavakra (a מִזְנוֹיִם, *maznim* tulajdonképpen mérleget jelent a két tányérja miatt). *Vedd tehát a mérleget*, vagy mérőserpenyőket és oszd el *a szőrt*. Azt, hogy mit jelent ez az elosztás, már magyaráztam: mivel az összes zsidót nem egyféle büntetés emésztette fel, ezért azok, akik megúszták az egyik fajta pusztulást, azzal dicsekedtek, hogy biztonságban vannak. Ezzel bősztültek fel Isten ellen. Ám az ostoba magabiztosságuk eltöröltetik, amikor a

⁷² Azaz: „vond keresztül”. – Kálvin.

⁷³ Azaz: „egy helyesen mérőt”. – Kálvin.

⁷⁴ Azaz: „a hajad és a szakállad szőrét”. – Kálvin.

⁷⁵ Szó szerint: „a napokat betöltve”. – Kálvin.

próféta azt a parancsot kapja, hogy ossza szét a fejről lenyírt haját és szakállszőrzetet. *Oszd el*, mondja, majd hozzáteszi: *három részre*. Ami a nép három részre osztását illeti Isten által, ez nem történik jó ok nélkül. Egy részüket ugyanis az éhség és az aggodalom emésztette el még a város bevétele megelőzően. Mivel azonban Isten minden nyomorúságot a *tűzzel* jelöl, ezért rendeli el, hogy harmadrész a tűzre vettessék, és ott semmisüljön meg. Miután pedig két rész megmaradt, mindenki életet ígért magának, mert aki megmenekül a mostani haláltól, mentesnek véli magát minden veszélytől, s így nő a magabiztossága. Mi ugyanis gyakran véljük magunkat biztonságban levőknek, amikor egyfajta haláltól megmenekülünk. Emiatt teszi hozzá, hogy *miután a harmadrészt megégetted tűzzel*, mondja, *vedd a másik harmadot és vagdald apróra karddal*. Emellett harmadrészt a városon belül rendeli megégetni. Ezékiel akkor Káldeában volt, távol a várostól, de mint említettük, mindez egy profetikus látomásban zajlott le. Ami itt elhangzik, az megfelel Isten haragjának, mert a város ostromát megelőzően a harmadrészt dögvész és éhség, s egyéb gonoszságok és mészárlások pusztították el, s mindezeket a nyomorúságokat jelöli a *tűzzel*. Miután a várost bevették a másik harmadot Isten kard általi pusztulásra rendeli. Tudjuk, hogy ez is beteljesedett, amikor a királyt a kísérőivel együtt elfogták menekülés közben Jerikó mezején (2Kir25), amikor összetalálkozott az ellenséges hadsereggel, mert ott nagyon sokakat levágtak, magát a királyt is elkapták, a fiait a szeme láttára leölték, s őt magát megvakítva és láncra verve Babilonba hurcolták. Ezért ez a harmadrész az, amit a *prófétának karddal kellett felaprítania*: az a mészárlás jelképezte a város lemészárlását.

Majd hozzáteszi: *vegye a másik harmadrészt és szórja a szélbe*, de egy fenyegetést is hozzátesz, miszerint *én kardot vonok utánuk*. Itt egyszerre beszél a különböző országokba távozott menekülőkről, valamint a szegényekről, akik a város bevétele után elszéledtek, s még megmentették az életüket, de csak rövid időre. Tudjuk, hogy egyesek Moáb földjére, mások Ammon földjére, megint mások Egyiptomba menekültek, egyesek pedig különböző rejtékhelyeken húzódtak meg. Ez a szétszórás volt olyan, mintha valaki szétszórná a haját a szélbe. Isten viszont kihirdeti, hogy a menekülésük és a szétszórásuk nem válik a javukra, mert Ő kardot von utánuk, és mindvégig üldözni fogja őket. Látjuk tehát, hogy első ránézésre Jeruzsálem lakosai különböznek, mintha három csoportra oszlanának, de Isten haragja mégis mindannyiuk felett lebeg, és megsemmisíti az egész tömeget.

Most hozzáteszi: *véggy ki innét szám szerint keveset, és kösd be azokat ruhád csücskébe*. Ez vagy elveszi azt a magabiztosságot, ami az átmeneti megmenekülésből fakad, vagy azt jelenti, hogy nagyon kevesen lesznek biztonságban az egész nép pusztulása közben, akik majd csodálatos módon megmenekülnek. Ha ezt fogadjuk el, egy helyesbítést is hozzátesz, miszerint Isten egyeseknek megadja a kegyesség reménységét, hogy miután a nép megemésztetett, Isten szövetsége mégis fennmaradjon. Ezért volt szükséges, hogy némi maradvány fennmaradjon, mert Szodomához hasonlóan elfogytak volna, ha Isten nem hagy Magának valamilyen csekély magot (Ézs1:9, Rm9:29). Ezért ebben az értelemben kapja a próféta azt a parancsot, hogy a szőrzetének egy részét kösse a ruhája csücskébe. Sőt, azt a részt csak a harmadik parancsban említi, mert azok, akik elmenekültek, biztonságban érezték magukat, különösen, ha csapatokba is verődtek. Utóbb ez következik: *ezekből ismét végy ki, és vedd azokat a tűz közepébe és égesd meg a tűzben*. Isten még ebből a pár hajszálból is meg akar égetni és semmisíteni valamennyit, mely szavakkal azt jelzi, hogy még ha csekély lesz is a maradvány, az is hasonlóképpen pusztul el, vagy legalábbis e kevesek közül sokan lesznek elvetve. S valóban, akik látszólag szerencsésen megmenekültek, s biztonságban túlélték mindent, azokat kevéssel később levágták a különféle mészárlásokban, vagy fokozatosan elsorvadtak, mintha lassú fertőzés végzett volna velük. Mivel azonban tetszett Istennek megemlékezni az ígéretéről, ebből megtudjuk, hogy néhányan megmaradtak Isten csodálatos kegyelme által, mert tudatában lévén a szövetségének, néhányukat meg akarta őrizni, s ezért vetette közbe azt a helyesbítést, hogy a próféta kössön be valamennyit a ruhája csücskébe. De

még abból a maradékból is kiragadott Isten egy további részt, s a tűzbe vetette azt. Ha a maradék mocska olyan volt, hogy meg kellett tisztítani és egy részüket a tűzbe kellett vetni, akkor mit kell gondolnunk az egész népről, azaz a lakosság söpredékéről? Mert a rész, amit a prófétának a ruhája csücskébe kellett kötni, nagyon világosan a nép virága volt, ha volt valami épség, akkor azt bennük kellett meglátni.

Épp az imént láttuk, hogy még a csekély számban is sok volt az elvetett. Ezért könnyen megérthetjük, mennyire kétségbeejtő volt az egész nép istentelensége. *Ez után*, mondja, *vedd*: ezt a határozószót használja, hogy azok, akik túléltek a város lerombolását, ne gondolják, hogy vége a büntetésüknek. *Ez után*, mondja, tehát akkor, amikor azt képzelik, hogy minden nehézségüknek vége szakadt, *vegyél ki egy részt a megőrzöttekből, és vedd a tűzre. Ebből*, mondja, *megy majd ki tűz Izrael egész házára*. Ezekkel a szavakkal, mint korábban láttuk, azt jelzi, hogy a látomás nem pusztán illúzió volt úgy, ahogyan nagyon sok feltételezett dolgot bemutatnak egy színházban. Ezért mondja Isten, hogy amit a szolgájának mutat, az be fog következni, ahogyan az események később be is bizonyították ezt. De tovább is megy, miszerint *Izrael egész háza megég majd ebben a tűzben*, mert a város végső lerombolása ténylegesen kétségbe ejtette a nyomorult száműzötteket, akik amíg állt a város, visszatérést ígértek maguknak. Amikor azonban látták a város végső pusztulását, úgy felemésztettek, mintha maga a Júdeából terjedő tűz érte volna el őket. Közben a maradék mindig is kivételt képezett, akiket az Úr csodálatos módon megtartott, bár a látomásban az egész népet megsemmisítette. Most már látjuk ennek a látomásnak az irányvonalát. Nem folytatom, mert kénytelen lennék visszavonulni, s így a tanítás hirtelen szakadna félbe. Elegendő annyit megjegyezni, hogy noha a nép megannyi részre lett osztva úgy, hogy az állapotuk különbözött, mégis valamennyien elpusztultak, mert Isten így határozott. Ezért azok magabiztosság, akik Jeruzsálemben maradtak, összetört, majd a tíz törzsnek, akik foglyok voltak, szintén el kellett ismerni, hogy Isten utolsó bosszúja nem volt teljes, amíg a maga a város, a kormány és a papság székhelye meg nem semmisült.

Ima

Add meg mindenható Isten, mert Te hirdetted ki a Te ókori népeddel szembeni heves haragod bizonyítékait, hogy mi ma bölcsességet tanulhassunk mások szenvedéseiből, s úgy alázkodjunk meg engedelmesen előtted, hogy a kegyeidbe fogadhass. Engesztelődj meg irántunk, hogy a megbocsátásod által helyreállhassunk a halálból az életre, amíg majd azt az örök áldottságot fogjuk élvezni, amit a Te egyszülött Fiad, a mi Urunk biztosított a számunkra. Ámen.

Tizennegyedik előadás

Ezék5:5-6

5. Így szól az Úr Isten: Ez Jeruzsálem, a pogányok közibe helyeztettem őt, és körülte a tartományokat.

6. De pártos volt törvényeim iránt, gonoszabbul, mint a pogányok, és rendeléseim iránt inkább, mint a tartományok, a melyek körülte vannak, mert törvényeimet megútták, és rendeléseimben nem jártak.

Isten most megmutatja az okot, amiért úgy döntött, hogy ennyire szigorúan és keményen bánik a szent várossal, amit királyi tartózkodási helyül választott. Minél nagyobbak voltak ugyanis a jótétemények, melyekkel a várost ékesítette, annál aljasabb és vaskosabb volt a hálátlanságuk. Isten felidézi tehát a Jeruzsálem iránti jótéteményeit, s teszi ezt annak

megfeddése kedvéért. Ha ugyanis a zsidók magukhoz ölelték volna Isten áldását, Ő kétségtelenül egyre jobban és jobban gazdagította volna őket az áldásaival, Mikor azonban látta, hogy elutasították a jótéteményeit, annál jobban megharagudott az aljasságukra. Isten jótéteményeinek megvetése ugyanis egyfajta megszenteltetés és szentségtörés. Most tehát éjtűk a Szentlélek szándékát, amikor azt mondja, hogy Jeruzsálemet mondhatni fennkölt emelvényre helyezte, hogy a méltósága minden oldalról látható legyen. Ezt nem Jeruzsálem dicséreteképpen mondja, hanem inkább annak a legnagyobb gyalázatára, mert bármit, amit az Úr ruházott rá, számításba kellett volna venni. Ők viszont annyira méltatlanul megromlottak, és szennyezték be Isten dicsőségét, mintha csak szándékosan tették volna. Ami pedig azt illeti, hogy *Jeruzsálem a népek között volt*, én ezt nem veszem annyira pontosan, mint Jeromos és a legtöbben mások. Mert ők azt képzeli, hogy Jeruzsálem volt a Föld középpontja, s kiforgatnak más helyeket is ebben az értelemben, ahol azt olvassuk, hogy Isten szabadításokat művelt a Föld közepén (Zsolt74:12), így, mint mondják, azt a pontos középpontként magyarázza. De szerintem ez gyerekes, mert a próféta egyszerűen csak azt mondja, hogy Jeruzsálem a világ legünnepelebb helyén volt: minden oldalról a legnemesebb és leggazdagabb nemzetek vették körül, amint az közismert. S nem volt messze a Földközi-tengertől, az egyik oldalról Kis-Ázsiával volt szomszédos, aztán Egyiptom volt a másik szomszédja, illetve északról Babilon. Ez a próféta szavainak valódi jelentése: Jeruzsálem figyelemre méltó nemességgel lett felruházva a többi nemzet között, mintha Isten a legmagasabb rangra emelte volna. Nincs város, melyet ne vennének körül nemzetek és földek, de itt Isten *a földeket és a nemzeteket par excellence* említi, nem bármilyeneket, hanem amelyek kiemelkedőek voltak a termékenységben, gazdagságban és mindenféle előnyökben. S a mutatószó hangsúlyos, amikor ezt mondja: *Ez Jeruzsálem*: mert fennkölt dicséretekkel magasztalja a várost, hogy a hálátlansága annál nagyobbak tűnjön. Ezért *került a nemzetek és országok közé*, mert sok gazdag régió vette körül, s Isten kegyelme főleg itt mutatkozott meg. Mintha a színpad legszebb része lett volna, ami minden szemet magához vonzott, s minden elmét bámulatra indított.

Most hozzászól: *De pártos volt törvényeim iránt.* A מרה, *mereh* szót illetően már mondtam, hogy néha változást, de gyakrabban áthágást, vagy elvetést jelent, s ide nagyon jól illik az értelme, mert a zsidók egészen az istentelenségig lázadtak fel Isten ítéletei ellen. Am még fel is nagyítja a gonoszságukat, amikor azt mondja, hogy *törvényeimet megútták*, mert így adták át magukat az istentelenségnek. Ha valamennyire színlelték volna az erényességet, akkor a vétküket kisebbíteni lehetett volna, de amikor a vaskos istentelenségbe vetették magukat, s így vetették meg Isten parancsolatait, az megbocsáthatatlan. Tanuljuk meg ebből az igeszakaszból, hogy amíg nem tisztaságban használjuk Isten áldásait, addig a hálátlanság vádja mindig megáll velünk szemben, mert valahányszor csak ránk ruház valamit Isten, azzal megszentel minket mind az üdvösségünk, mind az Ő dicsősége vonatkozásában. Mi tehát szentségtörők vagyunk, amikor megrontjuk azokat a dolgokat, melyek az Ő dicsőségére rendeltettek. S a végletekig romlottak vagyunk, ha a saját pusztulásunkra fordítjuk azt, amit Isten az üdvösségünkre rendelt. Jeruzsálem hálátlanságát pedig kirívónak kell tekinteni, *mert elvetették Isten parancsolatait*. Mikor tehát Isten elosztja közöttünk a mennyei tanítás kincsét, akkor szorgalmasan ügyelnünk kell arra, hogy ne hogy az istentelenség felé forduljunk, mert nincs mentség a tévelygésre, ha egyszer megtanultuk, mi a helyes, mégpedig Magának Istennek a szájából. Utána ugyanezt jelenti ki, de más szavakkal, s kimondja, hogy *minden nemzetnél és körülvevő tartományánál jobban*. Ezzel a mondattal azt jelzi, hogy a zsidók rosszabbak voltak a többiekénél, mert tudatosan és akarattal rázták le Isten igáját. Más nemzetek sem viselkedtek jobban, mert tudjuk, hogy Isten imádatát mindenütt megrontották. A választott nép istentelensége azonban bolondabb volt, mert a világosságot sötétséggé változtatták, miközben a pogányok csak tántorogtak a sötétségben, mivel ők vakok voltak. Ennek a népnek a viselkedése azonban, akiket Isten bensőségesen tanított, különbözött

azokétól. Mivel tehát a törvény tanítása látványos volt a zsidók között, a próféta joggal mondja, hogy *minden nemzetnél és tartománynál istentelenebbek voltak*. Azután megmagyarázza, miképpen változtatták meg Isten ítéletét, vagy voltak istentelenek: *mert törvényeimet megútták*, mondja, *és rendeléseimben nem jártak*. Először is, mondja, nem tudatlanságból buktak el, ha a gőg és a megvetés miatt, mert amikor Isten akarata ismertté válik a számunkra, akkor nincs többé helye a tudatlanságnak. Nem csekély mértékben vétkezünk tehát, hanem az elméinket szükségszerűen megfertőzi a gőg és Isten megvetése. S most hozzáteszi, hogy *nem jártak a rendeléseiben*, mely szavakkal jelzi, hogy az imént említett megvetés nyíltan megjelent, mivel igazából a gyümölcs mutatkozott meg az egész életükben. Majd ez következik:

Ezék5:7-8

7. Azért így szól az Úr Isten: A miért ti pártosabbak valátok,⁷⁶ mint a pogányok, a kik körültek vannak, rendeléseimben nem jártatok és törvényeimet nem cselekedtetek, sőt csak a pogányok törvényei szerint is, a kik körültek vannak, nem cselekedtetek:

8. Ezokért így szól az Úr Isten: Ímé én is ellened leszek, és tesztek közötted ítéletet a pogányok szeme láttára;

Ezt az igeverset különféleképpen magyarázzák a **הַמְנַכֵּם**, *hemenekem* szó miatt, mert egyesek beleolvassák a szövegkörnyezetbe, mintha megsokszorozódva már nem imádták volna Istent. Mintha úgy értette volna, a gazdagságuk folytán luxusban éltek úgy, mint ahogyan a lovak is ellustulnak a túl sok élelem és kövérség következtében. Mózesnek azt a bizonyos igeversét említik: Izrael, amikor meghízott, rugódozott. Ezért kombinálják össze a kettőt: mivel minden téged körülvevő pogányoknál jobban megsokszorozódtál, megvetted a törvényeimet, mert a gazdagság miatt vakká és itassá váltál (5Móz32:15). Én azonban nem fogadom el ezt az értelmezést, mert világosan túlonult erőltetett. Mások a **הֵמָּה**, *hemeh* szóból származtatják, és ezt az értelmezést erőltetik: mivel minden népnél többen vagytok – azaz mivel a bujaságotok és a féktelenségetek minden más nemzetét felülmúlja, miközben a buzgalmatok mondhatni zabolátlanná tett benneteket. De félek, hogy ez a magyarázat is erőltetett, ezért én egyszerűen csak megsokszorozottként, vagy megsokszorozódásként értelmezem, mert a *machor* lehet főnév is, ige is, de ugyanabban az értelemben. Ugyanakkor nem a nép létszámára és sokaságára vonatkoztatom, még csak nem is a javak bőségére, ahogyan a többség, mert ők azt mondják, hogy az emberek létszáma sokszorozódott meg, ami nem illik a jelentéséhez. Ha a gazdagságra vonatkoztatjuk, nos, az valóban igaz, hogy Isten nagylelkűen bánt azzal a várossal, én azonban aktív értelemben veszem, miszerint *minden más nemzetnél jobban megsokszorozódtak*. S véleményem szerint Jeromos sem fordította rosszul: „mivel felülmúltad a nemzeteket”, de mégis eltávolodott a szó tulajdonképpeni jelentésétől. Ezért jobb lesz megtartani a „megsokszorozódni” igét, vagy a „megsokszorozódás” főnevet, de aktív értelemben, mert féktelenül vetették magukat a babonásaikba, így minden más nemzetet felülmúltak a gonoszság cselekvésében. A *megsokszorozódások miatt* tehát, illetve a minden más nemzetet meghaladó megsokszorozódások miatt, azaz mert nem elégedtetek meg a mértékletes istentelenséggel, hanem mindenféle gonoszságot halmoztatok fel, így az istentelenségetek elérte a csúcst, ezért egy átok fogja követni. Mielőtt azonban rátérne erre, megerősíti, amit korábban mondott, nevezetesen *mert nem jártak a rendeléseiben, és nem tartották meg a törvényeit*. Ez

⁷⁶ Vagy: „a ti megsokszorozódások miatt”. – *Kálvin*. Az ő változata szerint a mondat így szól: „Amiért ti jobban megsokszorozódtatok a pogányoknál”, itt nyilván a vétkeik megsaporodására utal. – *a ford.*

tehát a *megsokszorozódás* jelentése, mert amikor megkapták a törvényt, megvetették azt, és utánozták az őket körülvevő nemzetek és országok gonoszságát. Ezek a mondatok tehát megegyeznek, mert minden más nemzetnél jobban voltak lázadók az istentelenségben Isten ellenében, s minden más nemzetnél és országnál jobban megsokasodtak. S megint meg kell figyelniük az okot: *mert nem jártak Isten rendelkezéseiben*. A pogányok nem látták az irányt, ezért nem csoda, ha a saját tekervényes útjukat járták. A zsidóknak azonban meg lett mutatva az út: Mózes szavai nem voltak hiábavalók (5Móz30:19), amikor az eget és a földet hívja tanúbizonysággul, hogy eléjük tárta az életet és a halált, s felszólította őket, hogy válasszák az életet. Mivel tehát Isten így tárta az üdvösség tanítását a zsidók elé, annál bosszúsabb volt a pökhendiségük és aljasságuk miatt, amiért nem jártak a rendelkezéseinek megfelelően. Az élet tárult hát eléjük, ahogyan Mózes mondja: csak abban kellett volna járniuk, amit a pogányok nem voltak képesek megtenni.

S hozzáteszi: *a pogányok törvényei szerint is, a kik körültekintenek vannak*. Itt a próféta feddeni látszik azt, ami sok más helyen dicséretes. A zsidóknak ugyanis el kellett volna különülniük a pogányoktól, hogy tisztán imádhassák Istent, s a próféták gyakran vitatkoznak velük, mert a pogányok törvényit, vagy rendeleteit követték. Ezekről a szavakról semmit sem mondtam, mert gyakran előfordulnak, s már sok helyen kimutattuk, miért nevezi Isten a rendeleteit törvényeknek. Egyesek különbséget tesznek a törvények és az rendeletek között, mert a törvények a halandókra, a rendeletek pedig a ceremóniákra vonatkoznak. De ezt a különbségtételt nem mindenütt tartja fenn. Isten azonban nagyon sok helyen ajánlja a törvényének előírásait, mert megmutatja, hogy semmit sem hagyott el, ami a tanítás teljes rendszeréhez szükséges. Ezzel a névvel azonban néha a fajtalan rituálékat és a romlott babonákat jelöli, így a pogányok rendelkezéseiben járni annyi, mint megrontani magunkat az ő fajtalan erkölcsökkel. Mint már mondtam, a zsidókat a próféták gyakran elítélték, mert átadták magukat a pogányok romlottságainak.

Itt tehát azt mondja a próféta, hogy *semmit sem tettek a pogányok törvényei szerint*. De ebben az esetben azt érti alatta, hogy felülmúlták a pogányok örültségét, mert nem karolták fel úgy Isten törvényét, hogy állandóan megmaradtak volna abban. Jeremiás könyvének második fejezetében láttuk (Jer2:10-11), hogy a pogányok makacsul kitartottak az örültségeikben. S jóllehet ez nem volt dicséretes, Isten mégis joggal feddi meg a népét, amiért Őt kisebb tisztességre méltatták, mint a pogányok a bálványait. Tudjuk, milyen makacsul belerögzültek a nemzetek a babonáságaikba, mert nem változtatták meg a vallásukat, csak holmi heves indíttatásra, mintha az ég és a föld egyszerre rendültek volna meg. Mivel tehát mindegyikük vallása szilárd és kötött volt, Isten joggal vádolja a zsidókat az idő értelmetlen fecsérrel, mert a pogányok tévelygéseire és örültségére hajlottak. Ez tehát Ezékiel szavainak jelentése, amikor azt mondja, hogy *a zsidók nem cselekedtek a pogányok törvényei szerint*. Mintha azt mondta volna, hogy rá kellett volna tekinteniük a pogányokra, s mikor látták, mennyire makacsul kitartanak a bálványimádásban, úgy kellett volna nekik is kitartaniuk az én törvényemben és a tiszta istentiszteletben. Am miközben a pogányok makacssága ekkora volt, őket nem lehetett elszakítani a babonáságaiktól, de az én népem, mondja, álnokul elhajlottak tőlem és a törvényemtől hirtelen indíttatástól vezérelve, minden szükségesség nélkül. Most már látjuk, miért teszi azt hozzá a próféta a bűneikhez, hogy a nép nem járt a pogányok törvényei, vagy szokásai szerint. Ebből megérthetjük, hogy amit az emberek egyszer felkaroltak, azt nem szabad könnyedén elvetni, mert amikor hirtelen és könnyen elfordulunk az istentisztelet dolgában, akkor biztosan nem eresztünk élő gyökereket. Mivel tehát a pogányok tanították a zsidókat a kötelességeik ellátására, annál inkább megvetendővé vált a bűnük.

Következik a fenyegetés, miszerint Isten készen áll a bosszúra. *Ímé még én is ellened leszek*. A גַּם, *gam* kötőszót úgy használja, ahogyan mi a franciában a *sőt, még* szót: *sőt (még) én is*. Látjuk tehát, hogy az ismétlés hangsúlyos, mintha Isten azt jelentené ki, hogy borzasztó

pusztulás lebeg a zsidók feje felett. Ő ugyanis félelemmel akarta serkenteni őket, s ezért mondja, hogy majd bosszúállónak fog bizonyulni. Nem fogadom el Jeromos megjegyzését, mert azt mondja, hogy az angyalok és Isten haragjának más szolgálói ki vannak zárva, mert Isten saját maga akarta megsemmisíteni a zsidókat. Tudjuk, hogy ez nem igaz, mert az asszírokat és a babiloniakat használta. Mivel tehát ezek a nemzetek voltak az Ő ostorcsapásai, ebből következően az angyalok és az emberek nincsenek kizárva, amikor Isten bosszúállóként hirdeti ki Önmagát. Növeli azonban a büntetés súlyát, amikor kimondja, hogy *én is ellened leszek*. S hozzáteszi: *és teszek közötted ítéletet*, mely szóval a bíraskodást jelzi. Amiben Jeromosnak és az őt követőknek nincs igazuk, hogy ezzel a megnevezéssel Isten méltányos igazságszolgáltatását jelzi, s nem lesz sem kegyetlen a büntetés kiszabásában, sem igazságtalan, sem pedig túl szigorú. Mert az ítélet végrehajtása pusztán csak az igazságszolgáltatás gyakorlását jelenti, s egy földi bíróról akkor mondjuk, hogy az igazságszolgáltatást gyakorolja, amikor a bírói székében ül, még ha el is csavarja az igazságot és az egyenlőséget. Ez valóban nem lehet a helyzet Istennel, bár maga a szó jelenthetné ezt is. Emellett egy ideillő ellentmondás is van a doktrínális és a tényleges ítéletek között. Isten azt panaszolta, hogy a zsidók nem hajtották végre az ítéleteit: most azzal fenyeget, hogy Ő Maga fogja azokat végrehajtani, mert az ítéletekkel fogja betartani a törvényét.

Az egész summája az, hogy *Jeruzsálem kellős közepén fogja végrehajtani az ítéleteit*, mert ott ül be a bírói székbe és ott kényszeríti a gonoszokat, hogy tárják elé az ügyüket és adjanak számot az életükről. Isten tehát akkor hajtotta végre az ítéleteit, amikor a kaldeusok által kimutatta a bosszúállását. Így az éhség is a büntetésének része volt, ahogyan a kard és a járványok is. Miközben késlekedik, látszólag felhagy a kötelelességteljesítéssel, s ilyenkor a gonoszok úgy viselkednek, mintha elfelejtette volna végrehajtani az ítéleteit. Ezért ennek ellenében jelenti be, hogy *végre fogja hajtani az ítéleteit*, mintha azt mondta volna: megjelenek bíróként, még ha úgy is vélitek, hogy alszom. Azt mondja ugyanis, hogy *végrehajtja ítéleteit Jeruzsálemben, a pogányok szemei előtt*. Ezzel a kijelentéssel azt mondja ki, hogy a büntetésük látványos lesz, s könnyen megérthető a nemzetek számára, mert tudjuk, hogy a pogányok akkor vakok voltak, és úgy vélték, a jó és a rossz véletlenszerűen következik be. Isten azonban kijelenti, hogy az ítéletei annyira nyilvánvalók lesznek, hogy mondhatni a vakok lesznek annak szemtanúi. Majd ezt olvassuk:

Ezék5:9-10

9. És cselekszem rajtad azt, mit soha nem cselekedtem és minéműt nem cselekszem többé, - minden te útálatosságidért.

10. Azért⁷⁷ az apák egyék meg fiaikat te közötted, és a fiak egyék meg apáikat, és cselekszem rajtad ítéletet, és szétszórom minden maradékodat a szél minden irányában.

Most Isten hozzákapcsolja, hogy a büntetésük olyan súlyos lesz, ami páratlan a világ történetében – *azt teszem, amit soha nem tettem, és nem is állt szándékomban megtenni*, azaz látványos és váratlan módon bosszulom meg, hogy megvetetted a törvényemet. Isten néha úgy bünteti az embereket, hogy az nem lépi túl a megszokott módszerek határait. Mivel azonban a büntetések alantasoknak és megvetendőeknek látszanak, amikor ennyire szokásosak, Isten kénytelen volt túllépni a megszokott kereteken, s jelesen és csodálatosan büntetni a gonoszokat, ahogyan Mózes mondja (5Móz28:46). Amikor tehát most azt mondja, hogy *olyasmit fog tenni, amit soha nem tett, és nem is tesz majd soha többé*, azzal rettenetes bosszúállást jelez, aminek párja sincs. Nem jelent ez mást, mint azt, hogy amint már idéztük Mózesről, a bosszúállás jeles és csodálatos lesz. A fordítók ezt jelképesen értelmezik, de ez a

⁷⁷ „Mert”, vagy „ennek okából” – Kálvin.

nézet nem fogadható el, mert a véleményük szerint a történelemben nincs feljegyezve ennek beteljesedése, s ezért folyamodnak a hasonlatokhoz és a jelképekhez. De először is tudjuk, mint mondott Josephus: az anyák annyira kiéhezettek voltak, hogy levágták a saját gyermekeiket, és azokat ették, jöllehet megvallom, itt egy korábbi ostromról van szó, melynek során Isten azt jelzi, hogy az atyák falják majd fel a gyermekeiket. Ám ha még el is fogadjuk, amit akarnak, az akkor sem abban az időben történt, mert akkor Jeremiás tévedne, amikor azt mondja, hogy a nyomorult asszonyok főzték meg a gyermekeiket (JSir4:10). Ez biztosan elegendő bizonyosság, mert azt mondani, hogy soha nem történt meg, egyenértékű Jeremiás bizonyágtételének elvetésével. Emellett Isten ugyanezzel a dologgal fenyegetett már Mózesen keresztül is, s azt is igeszakaszt sem lehet megkerülni a szavak súlya miatt: „A te közötted való finnyás és igen kedvére nevedezett férfi is irigy szemmel tekint az ő atyjafiára, az ő szeretett feleségére és fiainak maradékrészére, a kik megmaradtak még. Hogy ne kelljen adnia azok közül senkinek az ő fiainak húsából, a mit eszik, mivelhogy semmi egyebe nem marad a megszállás és szorongattatás alatt, a melylyel megszorongat téged a te ellenséged minden városodban.” (5Móz28:54-55) Amikor Mózes ezt a nyelvezetet használja, akkor természetesen nem azt érti alatta, hogy lesznek belső ellentétek, melynek során a tanítványok lázadnak fel a mestereik ellen, s a mesterek elnyomják a tanítványaikat, ahogyan Jeromos fantáziál. Ehelyett úgy kell érteni a szavakat, ahogyan elhangzanak, nevezetesen hogy Isten nem fog megelégedni az általános és szokásos büntetéssel, amikor a zsidók eljutnak az istentelenség és gonoszság legvégső csúcsára, s ezért feddi őket ennyire súlyosan. Itt most Ezékiel fenyeget ezzel, s nem meglepő, ha a próféták a kifejezésmódot Mózesről kölcsönzik holmi új használata helyett, hogy a nép ne vesse meg a prófétálásukat. El kell tehát döntenünk, hogy a próféta a zsidók ellenében ezeket a fenyegetéseket a szó szoros értelmében mondja. Ha azonban bárki azt veti ennek most ellenébe, hogy amiről Isten azt mondja, hogy nem fog megtörténni, az gyakran megtörténik, arra megoldást kell keresni. Hallottuk tehát, hogy amikor Titus ostromolta a zsidókat, egyes asszonyok annyira kiéheztek, hogy lopva a saját gyermekeikből ettek. Isten azonban azt mondja, hogy *ez soha többé nem fog megtörténni*. Erre azt válaszolom, hogy az efféle bosszút nem lehet egyetlen napra korlátozni, hogy Isten ne büntesse gyakran hasonló módon a zsidókat. De nem olvassuk, hogy ez bekövetkezett volna, kivéve a zsidóktól, mert jöllehet ezt a kegyetlenséget elmondják a tragédiákban – hogy a szülők megették a gyermekeiket – mégis, az a barbárság sehol máshol nem létezett, hogy az atya tudatosan és akarattal megegye a saját fiát, ezért ez csak a zsidókra volt jellemző. Az pedig, ha Isten egyszer végrehajtotta rajtuk ezt a bosszút a kaldeusok által, nem akadály a Számára ugyanannak a büntetésnek a kiszabásában, amikor bosszút akart állni a nép szélsőséges nyakassága miatt. Mert bár Ezékiel korábban minden dolog nagyon megromlott, mégis tudjuk, hogy amikor Isten Fiát elutasították, azzal a zsidók elvágták magukat az Isten kegyelmében történő helyreállítás minden reménységétől. Nem meglepő tehát, ha Ő megint engedte, hogy a fiakat felfalják az atyák, mert most azzal fenyeget: az atyák annyira vadak lesznek, hogy a saját leszármazottaikat sem kímélik.

Nem tudom, Jeromos miért koholta ezt a különbségtételt, mely teljesen gyerekes. Azt mondja ugyanis, hogy amikor egy dolog tiszteletre méltó és illendő, azt Istennek kell tulajdonítani, de ha maga a dolog aljas, Isten elfordítja Magától a bectelenséget. Mert amikor erről az ómenről van szó, Isten nem mondja, hogy hogy kényszerítem az atyákat a fiaik megevésére, hanem azt mondja, hogy az atyák megeszik a fiaikat és a fiak az atyáikat. De semmi szilárd nincs ebben a kijelentésben, mert a kegyetlenség, amivel a kaldeusok bántak a zsidókkal természetesen nem volt sem tiszteletre méltó, sem illendő, de Isten mégis Magának tulajdonítja azt, amit a kaldeusok tettek. Aztán mi volt aljasabb, mint Absolon bujálkodása atyja feleségeivel? S még az sem volt elég, hanem azt akarta, hogy a trombita hangjára az egész nép tanúja legyen a bűnének. De mit mond Isten? „Én a napvilágnál cselekszem azt” (2Sám12:12, és 2Sám16:21-22). Látjuk tehát, hogy ez az ember nem ismerte a Szentírást, így

túlontúl elhamarkodottan kommentálta azt. Valóban nem volt igazi vallás az emberben, s én nem ok nélkül intellek benneteket, mert fennáll a veszély, hogy sokak becsapódnak, ha nem kapnak intést, hogy ez a génusz tele volt kérdéssel és göggel.

Azt mondja tehát, hogy *az apák egyék meg fiaikat te közötted*, s ez természetesen beteljesedett, mert Jeremiás asszonyokról beszél, de a férfiakat is beleérti (JSir4:10). Azt mondja ugyanis, hogy az anyák irgalmasak voltak, de nem mondja, hogy csak az anyák, hanem ők voltak mindenki másnál humánusabbak. Tudjuk, hogy az anyai vonzalom irgalmasabb. Mikor azonban ezek az irgalmas anyák eszik meg a gyermekeiket, az a végső ómen volt. Most pedig hozzát teszi: *én végrehajtom tehát* (mert a kopulát kiegészítő kötőszóként kell értelmezni) *az ítéleteimet ellened*. Azaz, bizonyos módon valóban bírónak mutakozom majd, és szétszóróm minden maradékodat a szél minden irányában. Jelzi, hogy olyan szétszórátás lesz ez, amelynek során sem a nép, sem a neve nem marad majd fenn. A reménység ugyanis táplálhatta és fenntarthatta volna a zsidókat, ha a nép neve, vagy valamely része fennmaradt volna. Mikor azonban Isten kihirdeti, hogy a leszármazottaknak szét kell szóródniuk a szélrózsa minden irányába, azzal legalábbis a jelen tekintetében elveszi a néptől a helyreállítás minden reménységét. Tudjuk, hogy maradtak valamennyien, de az efféle fenyegetéssel szükségszerűen rájuk kellett ijeszteni, mielőtt Isten megadta volna a könyörületének bármiféle reménységét. Mert ahogyan az egyik, vagy a másik szél fúj, úgy száll a por ide-oda, s az utódok szétszóródtak minden irányba. Majd ez következik:

Ezék5:11

11. Ezért, élek én! szól az Úr Isten, bizonyára, mivelhogy szenthelyemet megfertéztetted⁷⁸ minden undokságaiddal és minden útálatosságaiddal, azért én is elfordítom rólad irgalom nélkül szememet,⁷⁹ s én sem könyörülök rajtad.⁸⁰

Itt Isten ismét világosabban is kifejti, miért volt oly buzgó a bosszúállásban: mert a zsidók vallása megromlott, s a templomot megszenteltségtelenítették, amint azt majd holnap látjuk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert mostanra oly bensőségesen kijelentetted Magad Krisztusnak, a mi Urunknak az evangéliumában, hogy tanuljuk meg felemelni a szemeinket arra a világosságra, ami a számunkra készített. S add meg, hogy annyira rögzüljenek azon a szemeink, hogy a létezésünk célja felé forduljunk és igyekezzünk, míg elhívásunk feladatai befejeződnek, s végül megérkezzünk Tehozzád, s Veled együtt élvezzük azt a dicsőséget, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra a vére által.

Tizenötödik előadás

Tegnap, miután Ezékiel prófétált Jeruzsálem lemészárlásáról, kifejtett egy okot, amiért Isten annyira haragudott a városra, melyet korábban lakóhelyéül választott. Az mondja, *megfertőztették, vagy beszennyezték a szentélyét*. Most tehát látjuk, milyen nagyon fontos Isten előtt az igaz és tiszta vallás, melynek beszennyezését olyan súlyosan bosszulja meg. S valóban, a város biztonsága teljes mértékben Isten tiszta imádatától függött. Ezért a templom

⁷⁸ Azaz: „mivel te szennyezted be a szentélyemet”. – Kálvin.

⁷⁹ Mások szerint: „darabokra törlek”. – Kálvin.

⁸⁰ „Nem bocsátok meg.” – Kálvin.

megfertőzése pontosan ugyanolyan volt, mintha Magát Istent utasították volna el, s tagadták volna meg az Ő segítségét. Végül, ez az istentelenség kellőképpen megmutatkozik abban is, hogy megvetettek mindent, amit csak ígért nekik Isten. S ezeket a szavakat meg kell figyelnünk, amikor azt mondja, hogy *én is elfordítom rólad irgalom nélkül szememet, s én sem könyörülök rajtad*, mert semmi sem olyan drága Istennek, mint az istentisztelet, amit Ő parancsolt: amikor pedig beszennyezik a szentélyét, nem csoda, ha ennyire mérges. Majd ezt olvassuk:

Ezék5:12

12. Harmadrészed döghalállal hal meg és éhség miatt pusztul el közötted, és harmadrészed fegyver miatt hull el körülötted, és harmadrészedet szétszórom a szél minden irányában, és kardot vonzok utánok.

Most jelképek nélkül magyarázza meg, amit korábban jelképekkel indítványozott. Mert azt parancsolta, hogy a próféta borotválja le a haját és a szakállát, majd ossza szét a haját és a szőrt úgy, hogy az egyik részt a ragály pusztítsa el, a másikat a kard, a harmadikat pedig az éhség. Most ugyanezt a dolgot ismétli meg, de más módon. Ezzel magyarázza meg Isten, miért kínált a szolgájának efféle látomást. De lerövidíti, amit korábban láttunk, mert kihagyja a negyedik részt. Korábban ugyanis azt a parancsot kapta, hogy egy rész rejtse a hónaljába, vagy a ruhája csücskébe, de itt nem említi ezt a részt. Mégsem hiába említette, hanem Isten szól különféleképpen, mégpedig a saját jogán. Egyébként mind a jelkép, mind a jelentése összeillenek, mert Isten az egész népet vagy éhséggel, vagy járvánnyal, vagy karddal emésztette fel. Amit a negyedik részből mondott, az sem volt felesleges, de nem volt szükség annak megismétlésére. E cél felé halad a próféta, mivel volt néhány túlélő, akik látszólag megúszták az általános mészárlást: s hogy elvegye ezt a reménységet, kimondja, hogy ők, vagy legalábbis sokan közülük szintén el fognak pusztulni tűz által, s ezért tüzet kell gyújtaniuk Izrael egész népében. A nép legyőzhetetlen makaessége miatt a nyomorult száműzötteket jobban gyűlölték. Azok, akik már kímélték őket, most ismét kegyetlenül kezdtek velük szemben fellépni, mert a nép neve megvetendővé vált minden ember számára. Mivel tehát a lakosok maradéka, akik Jeruzsálemben maradtak, elpusztultak, ezért terjedt tova a tűz a tíz törzsre, s azokhoz a nyomorult száműzöttekre, akik távoli országokban voltak foglyok. Most azonban a próféta hallgat erről a dologról. Közben áttekint mindent, amit korábban láttunk, jöllehet rövidebben: csak az a magyarázat hiányzik, amit, noha korábban hasznos volt, most nem volt szükséges megismételni. A *harmadrész* tehát *döghalállal hal meg és éhség miatt pusztul el közötted*, aztán a *harmadrész fegyver miatt hull el körülötted*, és *harmadrészed szétszóratik a szél minden irányában*, bár ezt Isten Magának követeli: *én szórom szét*, mondja, *a harmadrészt*, és *kardot vonzok utánok*, így ők is elpusztulnak a szétszóratásuk során. Már maga a szétszóratás is nyomorúságos, de Isten kihirdeti, hogy nem elégszik meg mérsékelt büntetéssel, amíg fel nem emésztette valamennyiüket. Most ez következik:

Ezék5:13

13. És teljessé lesz haragom⁸¹ s nyugtatom rajtok búsulásomat s vígasztalást veszek; és megértik, hogy én, az Úr szóltam buzgó szerelmemben,⁸² mikor betöltöm búsulásomat rajtok.

⁸¹ Vagy: „megnyugszik (rajtatok)”. – Kálvin.

⁸² Vagy: „féltékenységekben”. – Kálvin.

Ebben az igeversben a próféta csak azt tanítja, amit korábban mondott, de megerősítés formájában, nevezetesen hogy Isten bosszúállása borzalmas és szüntelen lesz a nép teljes elpusztulásáig. Vannak, akik úgy vélik, ez azért lett beszúrva, hogy Isten enyhíthesse a bosszúállásának szigorúságát, s ezért ez az igevers szerintük tartalmazza a megbocsátás reménységét, ám ez inkább fenyegetés. Az, amit mondanak – mármint hogy Isten megszünteti a haragját – nem áll meg. Utána ugyanis ez következik: *és megértik, hogy én, az Úr szóltam buzgó szerelmemben, mikor betöltöm búsulásomat rajtok*. S a szövegkörnyezet, mint azt majd később látjuk, cáfolja ezt a megjegyzést. Szögezzük hát le: a próféta itt nem ígéri a népnek a büntetésük semmiféle enyhítését, hanem folytatja a más korábban említett ítélet kihirdetését. Először is azt mondja, hogy *be fog teljesedni*: a כלה, *keleh* néha azt jelenti „befejezni”, de jelenti azt is, hogy „beteljesíteni”, „bevégezni”, illetve „bevégezni”. Ezen a helyen Isten azt jelzi, hogy nem lesz vége a büntetésnek, amíg Ő meg nem elégszik. Ezt a képet a bosszúra vágyó emberektől kölcsönzi, akiknek a buzgósága nem csillapodik, amíg nem telnek el a bosszúállással. Isten tehát itt az emberekhez hasonlítja Magát, amikor a haragja végéről, vagy beteljesedéséről beszél. S hozzáteszi: *s nyugtatom rajtok búsulásomat*, azaz, a búsulásom mondhatni állandó lesz rajtuk. A „megnyugtatóst” ugyanis itt nem szabad összekeverni a „megszűnéssel”, mert akkor mondjuk a haragról, hogy megnyugodott, ha kitöltetett, de Isten itt a próféta által a bosszúállásának kitartó mivoltát, vagy fáradhatatlanságát akarja jelezni. A *haragom tehát megnyugszik rajtuk*, azaz nem szűnik meg, és nem kerül el. Istenről akkor mondjuk, hogy visszavonja a kezét, ha megszűnik minket büntetni, itt azonban a haragjának megnyugvása annak állandó folytatódását jelenti. S hozzáteszi: *s vigasztalást veszek*. Itt Isten Magára veszi, ami tulajdonképpen nem jellemző Rá, mert Ő nem örvendezik emberek módjára, amikor bosszút áll a gonoszságon. Tudjuk azonban, hogy Isten ítélete nem fogható fel, amíg nem ölti Magára az ember jellegét, s bizonyos módon át nem alakul. Ezért mondja, hogy *vigasztalást vesz* a jogos ítélet jóváhagyásában. Ez a vigasztalás ugyanis azt jelzi, hogy Isten nem tűrheti a törvényének megvetését – az emberek gonoszsága pedig annyira kétségbeejtő, hogy a Bírónak végül a Maga természetében kell megmutatkoznia. Nem mintha Ő bármiféle szeszélynek engedne teret, mint azt kellően ismerjük, hanem másképp nem vagyunk képesek igaz Bírónaként felfogni Őt, míg ki nem jelenti, hogy tetszésére van a bosszúállás, mikor látja az embereket olyannyira végleg lezúllani és kivetkőzni önmagukból, hogy semmi más módon nem hívhatók a megtérésre.

Utána hozzáteszi: *és megértik, hogy én, az Úr szóltam*. Isten itt közvetett módon feddi a nép ostobaságát, mert nemcsak megvetették az összes próféciaát, de még gőgösen ki is nevelték a fenyegetéseit. Valahányszor csak hirdették a próféták Isten bosszúállását és ítéleteit, csak a közneveltség tárgyát képezték a romlott és istentelen nép számára, akiknek a makacssága olyannyira elvakította őket, hogy nem is gondolták: Isten volt az, Aki szólt, mert azt feltételezték, hogy csak emberek lesznek az ellenségeik, s ezért keltek ki a próféták ellen. Ha ugyanis végiggondolták volna, hogy a próféták isteni ihletéstől indítva szóltak, akkor soha nem mertek volna olyan örült módon szembeszállni velük. Mivel azonban úgy vélték, hogy a próféták a saját szavaikat hangoztatták nyilvánosan, ezért küzdöttek velük Istenről megfélekezve. A zsidók tehát nem ismerték el Őt. De figyeljük meg a tudatlanságuk forrását: saját maguktól fordították el az értelmüket Istentől, ahogyan manapság sem veszik sokan észbe, hogy Isten szól, amikor az Ő igazsága nyíltan megmutatkozik a Szentírásban. S miért nem gondolják így? mert nem akarják így gondolni. Ezért ez a vakság önkéntes és úgymond mesterkelt volt az ókori népnél, mivel azt képzelték, hogy a prófécia hatástalanok maradnak. ez az oka annak, amiért a próféta kimondja: *és megértik, hogy én, az Úr szóltam*, mert a közmondás szerint a tapasztalat a bolondok tanítója. Mivel tehát elvetettek minden fenyegetést, a csapások tanításával történt meg, hogy túl későn vették észre: Isten volt a beszélő. Így ellentét van a tapasztalati tudás, valamint a gonosz beállítottságból és Isten

megvetéséből fakadó vakság között. Mikor ugyanis azt mondja, hogy *tudni fogják, amikor betelik rajtuk a haragja*, az a tudás túl késői és gyümölcstelen lesz. Végezetül Isten kijelenti, hogy igazságos büntetést fog kiszabni az önkéntes tudatlanságukra, amiből a zsidóknak, akár akarták, akár nem, meg kellett érteni, hogy a próféciák, melyek előtt becsukták a szemeiket, egyedül Tőle Magától származtak.

Azt is mondja, hogy *buzgó szerelmében*, vagy féltékenységében beszélt, mert a prófétákat rendkívül dühöseknek vélték, amikor így mennydörögtek az istentelenek ellen. Isten tehát itt felmenti azokat, akikről tudjuk, hogy általános vélekedéssel tartottak fanatikusoknak, és kimondja, hogy *Ő szolt buzgó szerelmében*, mert az istentelenek, amikor irigységgel akarják megterhelni Isten szolgáit, azt mondják, hogy *Ő* gyengéd és könyörületes, s nincs összhangban a jellemével durván és élesen szólni. Isten tehát azt mondja, hogy *Ő* igenis használja a buzgóságot, vagy haragot is, hogy a zsidók ne gondolhassák, hogy az *Ő* prófétáit a megfontolatlan buzgóság, vagy heveség ragadta el, mert tudjuk, hogy beleestek ebbe a fájdalmas tévedésbe. Majd ezt olvassuk:

Ezék5:14

14. És teszlek pusztasággá és gyalázzattá a pogányok között, a kik körülted vannak, minden melletted elmenő⁸³ szeme láttára.

Megmagyarázza, amit korábban bővebben is láttunk, amiből megértjük azt is, hogy a következő versben Isten nem enyhítette a haragját, hanem a nép végső pusztulását hirdette. Azt mondja tehát, hogy *a zsidók pusztasággá lesznek*, ahogyan fordítják, s ez szárazságot is jelent, s ezért kapta ezt a nevet a sivatag. De illik erre a helyre annak kimondása, hogy *a zsidók pusztasággá és gyalázzattá lesznek a népek között*, mert korábban ünnepeket nemzeti voltak. Isten figyelemre méltó ajándékokkal nemesítette meg őket, így méltóságban minden nemzet szemében kiemelkedtek. Most viszont, mondja, *olyanokká lesznek, mint a pusztasivatag, teljes pusztulásban és gyaláztatban*, s nemcsak szóbeszéd terjed majd szét erről, hanem minden arra járó utazó a tanúja lesz ennek a gyaláztatnak. A következő igeversben azonban bővebben is beszél erről:

Ezék5:15

15. És leszel gyalázat és csúfság, példa és eliszonyodás a pogányoknak, a kik körülted vannak, mikor ítéletet tartok fölötted haraggal és búsulással és búsult feddésekkkel, én, az Úr mondtam;

Tovább magyarázza, miképpen kell a zsidóknak felemésztetniük és gyalázzattá válniuk a nemzetek között. Most nem a szétszórásukról beszél, hanem két szót használ egy fogalomra: a *חרפה*, *cherepheh* szóval, ami a gyaláztatot jelenti, s hozzáteszi a *גדופה*, *gedopheh* szót, ami gúnyolódást és mocskolódást jelent. Ez azonban nem mehetett végbe a nép lemészárlása nélkül. Amíg a világi pogányoknak nem volt rá némi alapjuk, addig nem volt oka, hogy gúnyolják a zsidókat és megvetően sziszegjenek rájuk. Ezért a pusztulást és a teljes lemészárlást szemléli a *gyalázat és gúnyolódás*, vagy a nevetség tárgya szavak alatt. Ez a mondat azonban az előző igevershez tartozik, ott azt olvastuk, hogy *én teszek*, itt pedig *te leszel*. Emellett Isten bosszújának végrehajtását is megemlíti. Mikor tehát Isten fedd minket, akkor kénytelenek vagyunk a keze ereje alatt heverni, mert hiába is állanánk Neki ellen. Valóban küzdeni fogunk, ahogyan az istentelenek teszik, de amíg nem engedelmeskedünk

⁸³ Vagy: „utazó”. – Kálvin.

akarattal, az Ő erejének hevedése összezúz minket. Figyeljük meg a szövegkörnyezetet: *én teszek téged gyalázattá és te leszel azzá*, mert Isten azt jelzi: az Ő fenyegetései nem lesznek üresek, vagy hiábavalók. Majd hozzátesszi: *példa leszel*, מוסר, moser, ami fegyelmet és tanítást jelent, de gyakran használatos az Isten haragjának a megérzéséből eredő „példa” értelemben is. Mikor tehát Isten ostorozza a népét, akkor, ha megtérnek, azt mondják, hasznukra vált a fegyelmezés, mert azokból a büntetésekből értették meg, hogy bűnösök, amiket Ő szabott ki rájuk. De azt mondja, hogy a zsidók *a pogány nemzetek számára lesznek példa*, mert azoknak kell majd bölcsé válniuk a büntetéseiket látván. Miközben ugyanis a példákat a magunk hasznára alkalmazzuk, az jó időben történő helyesbítést jelent, mert akkor nem várjuk meg, amíg Isten lesújt ránk, hanem mikor bosszút áll a törvényének messze levő megvetőin, mi pedig megindulunk az efféle példákön, az, mint mondtam, a megfelelő időben történő helyesbítés, mert a próféta most ezt alkalmazza a nemzetekre a választott nép gyalázatára. Mintha azt mondta volna, hogy a büntetésük annyira hírhedtté válik, hogy még a vak is meglátja, s reszket majd a büntetés jelentésének felfogásakor.

Majd hozzátesszi: *és eliszonyodás*. Ezek a szavak látszólag valóban nem állnak összhangban azzal, hogy a zsidók *csoda és példa lesznek*, de a próféta nem egyszerűen csak úgy érti, hogy akik látták Isten ítéletét, azoknak vagy bolondoknak, vagy taníthatóknak kell lenniük. Ő csak azt mondja, hogy Isten a szigorúságában tananyagot ad mindenkinek, mind példának, mint megrémülésnek, így iszonyodniuk kell majd, amikor látják, hogy milyen keményen bánik Isten a választott népével. Hozzátesszi ugyanis, hogy *mikor ítéletet tartok fölötted haraggal és búsulással és búsult feddésekkel*. Megerősíti, amit korábban láttunk, nevezetesen hogy Isten ítélete figyelemre méltó lesz, mivel oly hosszan tűrte a semmirekellő népet. Mivel ol hosszan tűrte az istentelenségüket, végül egyetlen lendülettel tört ki, s hajtotta végre azt a félelmetes ítéletet, amiről beszél. Ezért mondja, hogy *a nemzetek majd iszonyodnak, amikor végrehajtom rajtad az ítéleteimet*. Mik voltak hát ezek az ítéletek? Valójában harag, izzás és dühödt feddés. Itt a próféta bőbeszédűnek tűnik, de nem lehetett túlságosan az, mert a nép tunyasága oly hatalmas volt, hogy egyetlen próféción sem indultak meg. Mint azt korábban láttuk a prófétát egészen biztosan kigúnyolták a zsidók Káldeában, akik még megmaradtak az otthoni nyugalmat élvezve mondhatni a saját fészükben. „Hát ez a nyomorult száműzött fenyeget minket? Elégedjen meg a saját sorsával! Mivel Isten megkímélt minket, ő látszólag egyedül az irigységtől fűtve zaklat bennünket. Nincs azonban okunk félni egy fogoly, és száműzött irigységétől.” Mivel tehát a próféta tudta, hogy ő megvetendő a zsidók között, szükséges volt olyan beszédmódokat felhalmozni, hogy a tanításának nagyobb súlya legyen. S nem is egyedül a zsidókra tekint, hanem azokra a népekre is, akik ugyanebbe a száműzetésbe kerültek, mivel tájékoztatnia kellett őket a korábban magyarázott okok miatt. Most tehát értjük a szavainak jelentését, amikor *a haragról és a búsulásról* beszél, s egyidejűleg hozzátesszi a *búsult feddéseket* is. Majd még ezt is mondja: *én, az Úr mondtam*, amit majd megismétel a fejezet utolsó versében. S ez a megerősítés nagyon hasznos, mivel amikor mind az izraeliták, mind a zsidók egy halandó és nyomorult emberre, egy fogolyra és az istentelen nép foglyára néztek, akkor kétségtelenül megvetették a prófeciáit. Ezért állítja Istent eléjük, amivel arra utal, hogy nem ő volt a fenyegetések forrása, hanem csak a Lélek eszközeként azt szölte, ami Isten szájából hangzott el. Majd ezt olvassuk:

Ezék5:16

16. Mikor bocsátom⁸⁴ az éhség gonosz nyilait rájuk, hogy pusztítsanak,⁸⁵ a melyeket a ti pusztítástokra fogok bocsátani; és éhséget halmozok föltek, és eltöröm köztetek a kenyér botját.

Szemlélteti az általunk látott nézetet, de nem a szónokok módjára, akik a beszéd csillogásával és ékességével tetszelegnek, hanem csak az volt a célja, hogy behatoljon a nép köhöz, vagy vashoz hasonló elméibe. Ez tehát az oka, amiért ilyen változatosan beszél itt, s díszíti a tanítását különféle jelképekkel. Most ugyanis egy íjászhoz hasonlítja Istent, Aki a nyilait rájuk irányítja. De jelképesen beszél Isten nyilait illetően, mert azokat *az éhség gonosz nyilainak*, azaz halálosaknak és halált hordóknak nevezi. *Mikor tehát rájuk bocsátom a gonosz nyilakat, azok majd elpusztítják őket*, mondja, azaz nem kerülnek el a halált, mert halálos sebeket kapnak. Valakit megsebezhet úgy egy nyíl, hogy azután felgyógyul, de Isten azt jelenti ki, hogy a nyilak, melyekről Ő beszél, halálosak, így bárkinek, akit megsebesítenek, semmi reménysége sem marad a biztonságra. Emellett *az éhség nyilai* alatt érthetjük mind a föld terméketlenségét, mind a legyeket, sáskákat és Isten más csapásait – egyszer a hőség, másszor a fagy szárítja ki a kukoricaföldet, most az esők rothasztják el a gabonát, most a hőség égeti ki: ahány forrása van a gabona számára eme romlásnak és a járványnak, annyi nyila van Istennek, melyek átjárják az emberek szíveit, halálos sebet ütve azokon. Ha ez a kifinomult magyarázat nem tetszik bárkinek, szabad másképpen értelmeznie, ám ha valaki mégis kellően odafigyel, meg fogja vallani, hogy Isten lövi el a saját nyilait, valahányszor csak éhséget idéz elő, vagy megfosztja az embereket a tápláléktól. Hozzáteszi: *melyek pusztítók lesznek*. Az elhangzottakat a הַרְעִים, *hergnim* díszítő jelzővel is megerősíti. Azt mondja tehát, hogy ezek a nyilak pusztítóak lesznek, mert *pusztításra és megsemmisítésre valók*. Újabb megerősítés következik: *melyeket és küldök*, mondja, *az elpusztításukra*. Itt Isten konkrétan kijelenti, hogy szétszórja ezeket a nyilakat, és megismétli, amit korábban láttunk, mégpedig ugyanabban az ígeversben. Tanítottuk már, miért időzik a próféta oly sok szóval egy semmiképpen sem homályos dolog mellett. S hozzáteszi: *és éhséget halmozok föltek*. Itt azt jelzi, hogy különböző fegyverekkel volt felfegyverkezve, így ha az emberek észreveszik, hogy elbuktak, az is észrevehetik, hogy Istennek vannak más, rejtett fegyverei is, melyeket eddig még nem vetett be. A *halmozás* szóval a próféta az általunk már látottakat fejezi ki a nyilakkal, mert többes számot használ, de az istentelenek a tőlük telhető legnagyobb mértékben korlátozzák Isten hatalmát. „Ha Isten akarja”, mondják, „Ő valóban képes a gabonaföldeket tönkretenni folytonosa esőkkel, vagy felégetni a túl sok hőséggel, így ha elkerültük a fagyot és a jégesőt, az esőt és a szárazságot, akkor máris minden rendben van velünk.” Így keményednek meg az istentelenek a biztonságérzetükben. S miért? Mert Isten nyilait egy adott konkrét számra korlátozzák. S ezért mondja, hogy *és éhséget halmozok föltek*, azaz amikor azt hiszik, hogy az éves termésük biztonságban van, mivel elkerülték a szárazságot, az esőt, a penészt, a vihart és a jégesőt, majd találók, mondja, más, számukra ismeretlen módokat, melyekkel éhséget hozok rájuk. S megemlíti ezek közül egyet: *eltöröm a kenyér botját*, mely beszédformáról már szóltunk korábban. Én nem csatlakozom azok véleményéhez, akik azt mondják, hogy a kenyér botja akkor törik el, amikor Isten gabonahiányt küld, mert a kenyér botja a legnagyobb bőségben is eltörik, amint láttuk Mózesnél, mikor Isten elveszi a kenyér tápértékét és szertefosztatja azt (5Móz8:3), mert nemcsak kenyérrel él az ember, hanem azzal a tikos életerővel is, amit Isten ültet a kenyérbe. Ezért megehetjük a szokásos mennyiség akár négyszeresét is, de mégsem lakunk jól. Ez a beszédforma gyakori a prófétáknál, akik Mózesztől kölcsönzik. Eszel, de nem elégszel meg, mondják (3Móz26:26, Ezs9:20, Ezék7, Hós4:10, Mik6:14). A próféta tehát itt is az utolsó

⁸⁴ Vagy: „mikor szétszórtam, שָׁלַח, *shelech*, ami küldést jelent, de szétszórást is, mert a szövegkörnyezet ezt követeli meg.” – *Kálvin*.

⁸⁵ Vagy: „megsemmisítsenek”. – *Kálvin*.

fejezetben látottakat ismétli meg: Isten eltöri a kenyér botját, azaz elveszi a tápértékét, így aki abból fogyaszt, nem érzi, hogy újult erőre kapna. Majd ezt olvassuk:

Ezék5:17

17. És bocsátok reátok éhséget és gonosz vadállatokat, hogy gyermektelenné tegyenek, és döghalál és vérontás megy át rajtad,⁸⁶ és fegyvert hozok reád, én, az Úr mondottam.

Itt Isten általánosságban beszél bizonyos csapásokról: *bocsátok rájuk gonosz dolgokat*, mond ja, de rögtön utána hozzáteszi, miféle gonoszságokra gondol, melyekről még nem beszélt. Ezért a gonoszságba beleért minden megpróbáltatást, mintha azt mondta volna, hogy nemcsak egy-, vagy kétféleképpen hajtja be a büntetést a gonoszokon, hanem mindazzal a megszámlálhatatlanul sok nehézséggel, melyek körülvesznek minket, s amiknek ki vagyunk téve. Így nem lesz határa a haragjának, amíg az emberek nem hagynak fel a haragja szításával. Ezért beszél most általánosan a gonoszságot illetően: *egy gonosz vadállat jön rád és így teszek gyermektelenné*. Jóllehet csak a gonoszság egyetlen formáját említi, Isten ezt kétségtelenül a példa kedvéért teszi, hogy megértsék: az összes bántalom az Ő kezében vannak. S ezek megszámlálhatatlanok. Ha felnézünk, hány halál lebeg felettünk abból az irányból? Ha lenézünk a földre, mennyi mérget látunk? Hány vad és dühödt fenevadat, mennyi kígyót, kardot, csapdát, akadályt, szakadékot, ház-összeomlást, kövek és dárdák hajigálását? Röviden, nem tehetünk egy lépést sem anélkül, hogy tíz halál ne leselkedne ránk. Így Isten itt a vadállatokról csak annak megmutatása végett beszél, hogy ezek kéznél vannak, s velük fogja végrehajtani az ítéleteit. Most tehát értjük, miért beszélt Ezékiel először a *nemzetségről*, azután rátért a *fajtákra*.

Végül hozzáteszi: *gyermektelenné teszem*, vagy megfosztom őket, nevezetesen megfosztja az atyákat a fiaiktól, s a fiakat az atyáiktól. S teszi ezt nemcsak a kegyetlen és vad állatokkal, hanem egy sor más módon is. Megint megismétli: *döghalál és vérontás megy át rajtad*. Korábban nem beszélt a vérontásról, hacsak nem a kard megnevezés alatt, amit megismétel, de mint mondtam, különféle beszédformákat halmoz egybe, hogy végül a túl lassúakat is felrázza, akik utóbb akarattal fordultak el Isten haragjának az érzékelésétől. Ezért mondja, hogy *döghalál és vérontás megy át rajtad*. Utána pedig *fegyvert hozok reád*, mondja. Amikor a vérontásról beszélt, valójában a kardot értette alatta, de amint mondtam, ettől a fenyegetéstől sem az izraeliták, sem a zsidók nem kezdtek el azonnal remegni. Erre való tekintettel teszi hozzá ismét: *én, az Úr mondottam*. A próféta elfordul a zsidóktól és az izraelitáktól, nem tekint önmagára, és megmutatja nekik, hogy nem ő a fenyegetések forrása, csak hűségesen továbbadja azt, amit Isten kezéből kapott, hogy elmondja ellenük.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel annyira ostobák és nehézkesek vagyunk, hogy időben felébredjünk a fenyegetéseidre, s vessük alá magunkat a hatalmadnak, s ne a saját pusztulásunk által tapasztaljuk meg, mennyire félelmetes is az. Inkább hasznunkra váljon a te vessződ, mikor atyai módon nevelsz vele minket, s hadd váljunk olyan bölccsé, hogy egész életünkben törekedjünk a valódi megtérésre, és elmélkedjünk rajta. Féltreve a test bűneit és szennyét, újulunk meg a valódi tisztaságra, míg végül megérkezünk a mennyei ragyogás élvezetére, ami Jézus Krisztusban, a mi Urunkban van féltreve a számunkra. Ámen.

⁸⁶ „Korábban többes számot használt.” – Kálvin.

6. fejezet

Tizenhatodik előadás

Ezék6:1-3

1. És lőn az Úrnak szava én hozzám, mondván:
2. Embernek fia, vesd tekintetedet Izráel hegyeire,⁸⁷ és prófétálj ellenök:
3. És monddjad: Izráel hegyei, halljátok meg az Úr Isten beszédét! Ezt mondja az Úr Isten a hegyeknek és a halmoknak, a mélységeknek⁸⁸ és a völgyeknek: Ímé én fegyvert hozok reátok, és elvesztem a ti magaslataitokat.

A próféta most Izrael királysága felé fordul, mert korábban csak a zsidókkal kapcsolatosan szólt. Azt mondja: *Isten által küldetett Izrael hegyeihez.* Az első kérdés az idővel kapcsolatosan merülhet fel, mert Izrael királysága ekkora már kivágotott és a tíz törzset száműzetésbe hurcolták, így annak a királyságnak vége szakadt Ezékiel idején. Az idő tehát látszólag nem áll összhangban a próféta fenyegetésével, mert az események sok évvel azelőtt következtek be. De semmi sem lesz nem odaillő, ha azt mondjuk, hogy ez részben prófécia, részben tanítás volt, hogy az izraeliták megértsék, miért lettek kiűzve az országukból, és szórattak szét a nemzetek között. Szerintem Isten terveit magyarázta meg részben a száműzötteknek, hogy megtudják, miért űzte el őket Isten távoli földekre, mert a büntetés nem lett volna hasznos, ha Isten nem győzi meg őket annak okáról. S jóllehet a királyság elbukott, valószínű, hogy páran maradtak, mert az asszír nem hurcolt el oly sok ezer embert, s terhelte meg vele a királyságát. Kétségtelenül a nép színe-javát vitte, s a köznépet hagyta hátra, mert utóbb a saját királyságából küldött lakosokat az elnéptelenedett területre. A változás azonban mégis nagy és pusztító volt magának a királynak, és kellemetlen egyformán mindenkinek. Jóllehet tehát a királyság megszűnt létezni – sőt még maga az Izrael név is majdhogynem eltöröltetett, mert nem voltak tömegek, s a maradék is idegenként és vendégként éltek a saját országukban, mégis a nép egy része ott maradt. S most már megértjük a próféta szavaiból, hogy makacsok voltak, mert nem indultak meg sem a testvéreik száműzetésén, sem a saját bajaikon, hogy elhagyták volna a babonásaikat, és felkarolták volna Isten igazi és tiszta imádatát.

Mivel tehát ez a büntetés nem volt a hasznukra, ezért kellett a prófétának *ellenük* prédikálni. Az első fejezetből megbizonyosodhattunk arról, hogy Ezékiel ezt a parancsot Izrael királyságának megsemmisülése után kapta (Ezék1:1-2), mert azt mondta, hogy isteni ihletést kapott a jubileum utána harmincadik évben, ami Jekóniás, vagy Jojákin fogságának ötödik éve. Nyilvánvaló tehát, hogy a próféta a tíz törzs szétszórátása után beszélt Izrael földje ellen. Ebből kiderül, hogy még mindig sokan voltak ott, mert az asszírok nehezen fogadták volna be az egész népet. Azok pedig, akik életben maradtak az országon belül, folytatták a saját utálatosságaikat, ezért szükséges volt ugyanazt az ítéletet hirdetni ellenük is, amit most kezdünk elemezni. Bizonyossá válik tehát, hogy a próféta úgy hirdeti Izrael királyságának lemeszárlását, hogy azt jövőbeli eseményként tárgyalja az országban maradtakra nézve, akik egyáltalában nem félték, mert meg voltak arról győződve, hogy minden veszély felett állnak. A próféta azonban megmutatja, hogy Isten haragja még nem volt teljes, s a korábbi megpróbáltatásaik csak a bevezető volt, és súlyosabb jajok álltak küszöbön, amiért úgy megkeményítették magukat Isten hatalmával szemben. A próféciának is nagyobb súlyt adott, amikor a próféta a hegyekhez szólt ahelyett, hogy az emberekhez beszélt volna.

⁸⁷ Vagy: „ellenük”. – Kálvin.

⁸⁸ Egyesek „áradatoknak”, mások „a vizek lefutásának”, megint mások „szikláknak” fordítják. – Kálvin.

Így tehát Ezékielnek nem az izraelieket kellett bűnbánatra ösztökélni, s a még visszamaradó büntetéssel fenyegetni, hanem azt a parancsot kapja, hogy *a hegyekhez, a halmokhoz és a völgyekhez* beszéljen. Isten tehát közvetve azt jelzi, hogy az izraeliták süketek voltak, és nem méltók arra a fáradozásra, amit Ezékiel fordított a tanításukra. A Jeroboámhoz küldött próféta sem szándékozott közvetlenül hozzá szólni, hanem az oltárhoz fordult: „És kiálta az oltár ellen az Úr intése szerint, és monda: Oltár, oltár! ezt mondja az Úr: Ímé egy fiú születik a Dávid házából, a kinek neve Józsiás lesz, a ki megáldozza rajtad a magaslatok papjait, a kik most te rajtad tömjéneznak, és emberek csontjait égetik meg rajtad” (1Kir13:2). A király tömjént égetett az oltáron, de a próféta nem tekintett rá, hanem amint az imént említettem, az oltárhoz intézi a szavait, s ez sokkalta erőteljesebb volt, mintha magát a királyt feddte volna meg. Nem közönséges feddés volt ugyanis figyelmen kívül hagyni a királyt úgy, mintha csak egy ember árnyéka lett volna, s az élettelen oltárt meginteni egy jövőbeli eseményről. S így van ezen a helyen is: *Embernek fia, vedd tekintetedet Izrael hegyeire, és prófétáld ellenök*. A próféta tiltakozhatott volna azzal, hogy a hegyeknek nincsenek füleik, ezért mindez csak gyermekjáték. De megértette Isten szándékát, s szívesen engedelmeskedett, mert látta: a népet Isten megvetette és elutasította, mert süketek és gyógyíthatatlanok voltak. Közben pedig tudta, hogy a munkálkodása nem megy veszendőbe, még ha a hegyekhez szól is. Tudjuk ugyanis, hogy a Föld az ember számára teremtetett, s Isten azért mutatja nekünk a haragja példáit az oktan állatokban, a fáknak, az atmoszférában és az égben, hogy megtudjuk: a nekünk szánt intések oda vannak bevésve, még ha Isten minden más módon el is fordítja a szemeit és az arcát. Az tehát az Ő haragjának jele, amikor az ítéleteit mutatja minden oldalról, s még hallgat is, mert ebből megértjük, hogy méltatlanok vagyunk bármiféle, minket jobbító nehézségre, s ez volt kétségtelenül a próféta végkövetkeztetése is.

Egy világosabb kifejezés következik a harmadik igeversben: *És mondjad: Izrael hegyei, halljátok meg az Úr Isten beszédét!* Itt figyelmet követel a hegyektől, amit azok nem adhatnak meg, de ez az emberiségre vonatkozik, mint az imént mondtam. Isten tehát odafigyelést követel a hegyektől, hogy a emberek megértsék: az élettelen dolog is felruházható értelemmel, ha az emberek ostobaságát vesszük fontolóra. Végül ugyanis Isten megerősítette az ítéletét Izrael hegyei ellen. Jóllehet tehát nem hallhatták a próféta szavait, mégis felfogták a tanítást, mert az hatékony volt bennük, s Isten végül a valóságban bizonyította be, hogy nem hiába szól. Az esemény tehát nyíltan tette a hegyeket bizonyos módon figyelmessé. S nem is kerülhették el az ítéletet, ami nyíltan kihirdettetett. S hozzáteszi: *Ezt mondja az Úr Isten a hegyeknek és a halmoknak*. Ezékiel most nemcsak a hegyekhez szól, mint arra parancsot kapott, ezért látszólag áthágta a kapott parancsot, mert csak a hegyekhez küldetett. Most viszont azt mondja: *halljátok hegyek, halljátok halmok, halljátok völgyek*. Tegnap azonban mondtuk, hogy a próféták néha röviden szólnak, néha pedig teljesebben is elmagyarázzák, amiről addig csak röviden beszéltek. Isten tehát a kezdetben csak a hegyekhez beszélt, de kétségtelenül beleértette a völgyeket, és az aláfolyó folyókat is, mert a próféta csak megmagyarázza, ami egyetlen szóval említett. Ezért szól *a hegyekhez és a halmokhoz*, majd *a lefolyó vizekhez, vagy patakokhoz*. Jeromos köveknek fordítja, s a héberek minden heves dolgot אפיק, *aphik*-nak neveznek, ezért ahol bármi heves mozgás van jelen, ezt a szót használják. Ebből megérthetjük, hogy ezen a helyen vagy sziklák, vagy lefolyó vizek, illetve patakok szerepelnek, nem fontos, melyik. Mivel azonban utóbb a völgyeket teszi hozzá, nekem az a magyarázat tűnik valószínűbbnek, hogy a próféta vagy a patakokra, vagy a lefelé folyó vizekre gondolt. Itt azt is meg kell jegyeznünk, hogy azokat a helyeket említi, ahol az izraeliták romlott és parázna imádatot folytattak, mert tudjuk, hogy a hegyek megteltek babonassággal, s így a völgyek is, bár annak más volt az oka. Mikor ugyanis a hegyeken állították fel az oltáraikat, Istenhez közel lévőeknek gondolták magukat, mikor azonban leereszkedtek a völgyekbe, a rítusaikat az árnyékban és a homályban folytatták, s így önmagukat mondhatni a szentélybe rejtetteknek képzeltek. Jól ismert, hogy a bálványimádást

mind a hegyeken, mind a völgyekben folytatták. Ez tehát az oka annak, amiért a próféta megmutatja, hogy Izrael egész földjét beszennyezték a mocsokkal. *Ímé*, mondja, *én fegyvert hozok reátok*. Ebből arra következtetünk, hogy amikor a próféta a hegyekhez szól, még akkor is az ember érdekében beszél. A fegyver ugyanis nem sérthette meg a hegyeket, mert egyetlen kődarab száz, sőt akár ezer kardot is összetör, de mégis ép marad. Isten tehát hiába fenyegette volna a hegyeket a mészárlással, sőt tudjuk, hogy amikor a kardot emlegeti, akkor a halált érti alatta, mert az ok szerepel a hatás helyett. Ezért Isten közvetve az emberekhez szól. Mikor azonban a hegyekhez intézi a szavait, azzal megmutatja, hogy maguk az emberek süketek, s ezért elfordítja az arcát tőlük, s a hangtalan elemekhez és az élettelen dolgokhoz beszél: *elvesztem*, mondja, *a ti magaslataitokat*. Most magyarázza meg, amit korábban tanítottam: hegyeket, halmokat, völgyeket és lefolyó vizeket említ, mert a romlott és tisztátalan istentisztelet ott folyt. A „magaslatok” alatt a Lélek kétségtelezőn mindazt érti, amit az izraeliták összekotyvasztottak a saját képzelgéseikből Isten imádatának a megrontására. Valójában *magaslatoknak* nevezték az oltárokat, mert ezeket magas és látványos helyeken állították fel. Itt azonban a fajta szerepel a nemzetség helyett. Közben Isten jelzi: Ő annyira utálja azt összes kitalált istentiszteletet, hogy még a helyek látványát sem képes elviselni. A kövek, melyekből az oltárokat építették, valóban ártalmatlanok, mert a helyeket a bálványimádás nem a saját akaratukból szennyezi be. Hiszen a világ, ahogyan Isten megteremtette, mindig megtartja a maga természetét, ám ami az embert illeti, maguk a helyek szennyeződtek be és a mocsok tette azokat gyűlöletessé Isten előtt. Ezt tehát a bálványimádás utálata értelmében mondja. S ugyanazt a kijelentést folytatja, először azt jelentve ki, hogy az oltároknak meg kell semmisülniük. Majd ez következik:

Ezék6:4

4. És elpusztulnak oltáraitok, és összetörnek naposzlopaitok, és elhullatom⁸⁹ sebesültjeiteket bálványaitok előtt.

Ebből kiderül, mily nagyon tetszik Istennek az engedelmesség, s mennyire igaz az, hogy ez jobb, mint az áldozatok (1Sám15:22, 1Kir12). Biztos ugyanis, hogy az izraeliták mértéktelenül magasztalták a koholmányaikat, mintha csak Istent imádták volna helyesen. A kezdetekben Jeroboám valóban bevezetett ravaszul új rítusokat, hogy elidegenítse a tíz törzset Dávid családjától, s végül úgy elterjedt a tévelygés, hogy azt hitték: Isten elfogadta azt az istentelen imádatot. Látjuk azonban, hogy Isten utálja azt. S mindig ragaszkodnunk kell ahhoz az alapelvhez, mely szerint az emberek ugyan úgy vélik, Istennek engedelmeskednek, amikor a saját koholmányaikban bíznak, de mégsem érnek el egyebet, mint Isten haragjának a felszítását. Ez a bosszú tehát nem sújtotta az oltárokat mindaddig, amíg Isten nagyon meg nem sértődött az istentelen keverék miatt. *Oltáraitok tehát összetörnek és elpusztulnak*, majd *bálványaitok megsemmisülnek*. Egyesek a bálványokat itt a Napra értik, mert az utóbb megismételt főnév a „hő” szóból származik, de ez a sejtés látszólag túlon túl leszűkített. Ezért nekem kétségem sincs a felől, hogy a bálványokat itt annak az örült imádatnak az alapján nevezi így, ami az imádóikat ragadta el, mert a próféták mindenütt házasságtörőknek nevezik őket, s a mi prófétánk is ugyanezt a nyelvezetet használja. A bálványok neve tehát nagyon helyesen származhat a hőségstől, mert a babonás imádóik szerelemre lobbannak irántuk, s mint házasságtörők rohannak a ringyók után, mint azt majd megint látni fogjuk. Később más szót használ, mikor azt mondja, hogy *leterítem a levágottaitokat a bálványaitok elé*, mert a גלולים, *gelolim* szóval jelölik a bálványait az örülségük, sőt a mocsuk miatt. Látjuk tehát, hogy a próféta először is azt a dühödtséget feddi meg, amire az izraeliták lobbantak, utána pedig a

⁸⁹ Vagy: „leterítem” – Kálvin.

gazságukat, mert akarattal maradtak a szennyben és a mocsokban. De itt azt is megtanuljuk, hogy mily nagyon haragszik Isten a babonáságokra, amikor nemcsak az embereket idézi az ítélőszéke elé, amiért megfertőztették a valódi kegyességet, hanem a külső eszközökre is haragszik – mivel a kő és a fa a szerzőikkel egyetemben valósítják meg a bálványimádást. Majd ezt olvassuk:

Ezék6:5

5. És vetem az Izráel fiainak holttesteit bálványaik elé,⁹⁰ és szétszórom csontjaitokat⁹¹ oltáraitok körül.

Ezekkel a szavakkal a próféta azt jelzi, hogy Isten haragja látványos lesz, mivel bizonyos jeleket említ, melyekből majd meg lehet ítélni, hogy az izraeliták szították fel az Ő haragját, amiért eltávolodtak a törvény tiszta és valódi rendjétől. Azt mondja tehát, hogy *vetem az Izráel fiainak holttesteit bálványaik elé*, s amikor a holttestek így összekeverednek a bálványokkal, abból kiderül: Istent hatalmas sérelem érte. Tudjuk, hogy minden áldozatban utálatos volt, ha akár emberi csontok, akár holttestek keveredtek az áldozatokhoz. Így ezzel a jellel az izraeliták vallását ítéli el nyíltan, hogy hacsak nem teljesen vakok, ismerjék el: minden imádatuk visszaszító volt. Most már értjük tehát Isten célját, amikor azt mondja, *Izráel fiainak holttesteit bálványaik elé veti*: mintha azt mondta volna, hogy beszennyezek minden rítusokat, melyek szenteknek tűnnek a számotokra, s bűdössé teszem azokat még a hitetleneknek is. De miképpen? Az oltár beszennyeződik, ha holttest érinti, s a holttestek odavettetnek, hogy a fertőzés átterjedhessen az oltárookra. *És szétszórom csontjaitokat*, mondja, *oltáraitok körül*. Végül azt jelzi, hogy meg fogja szentségteleníteni azokat a szent rítusokat, melyeket az izraeliták koholtak maguknak, mégpedig az ő tetemeikkel. Ez alatt azt érti, hogy kétszeresen is megszégyenülnek, amikor a mocskukkal szennyeződnek be, amiről azt hitték, hogy szép. A próféták folytonosan hirdették, hogy ezek a rítusok ostobaságok és utálatok, de azok, akik ragaszkodtak ezekhez a babonákhoz, mégis gyönyörködtek bennük. Mikor tehát Isten szolgálai nem értek el semmit a szent intéseikkel, Isten végül egy tényleges és valóságos bizonyítékot tesz hozzá akkor, amikor az oltáraik beszennyeződtek, mégpedig a saját mocskukkal. Ebben ugyanis Isten figyelemre méltó bosszúállása nyilvánult meg, amint azt korábban mondtam.

Ezék6:6

6. Minden lakóhelyeteken a városok elpusztuljanak,⁹² és a magaslatok elveszszenek, hogy elpusztuljanak és rommá legyenek⁹³ oltáraitok, és törjenek össze és legyenek semmivé⁹⁴ bálványaitok, és kivágattassanak naposzlopaitok, és eltöröltessenek csinálmányaitok.

Más szóval, a próféta azt jelzi, hogy minden helyszínen bosszút fog állni a tíz törzs babonáságaiért, amiből világos, hogy egyetlen szeglet sem volt mentes a romlástól. Mert a minden lakóhely említésével úgy érti: bemocskoltak minden lakóhelyet. Valahol csak laktak, felállították az oltáraikat, és üzték az idegen istentiszteletüket, amint egy másik próféta feddi őket érte: a városaitok száma szerint voltak isteneitek (Jer2:28, Jer11:13). Ott a zsidókhoz

⁹⁰ A viszony harmadik személyű. – *Kálvin*.

⁹¹ Majd visszatér a második személyhez. – *Kálvin*.

⁹² Azaz „minden lakható területen a városok elpusztulnak”. Ezt a szót korábban már magyaráztuk. – *Kálvin*.

⁹³ Vagy „megsemmisülnek és elpusztulnak”. – *Kálvin*.

⁹⁴ Vagy „eltöröltessenek”: a höből származó ugyanazt a szót használja a bálványokra. – *Kálvin*.

szól, de a jelentés ugyanaz. Ezért a próféta azt jelzi, hogy nemcsak egyetlen helyet szennyeztek be a bálványimádásukkal, hanem a mocskuk szétterjedt az egész földön, valahol csak lakoztak. *Minden lakóhelyeteken tehát a városok elpusztulnak.* Amikor a városok pusztulásával és elnéptelenedésével fenyeget, azt érti alatta, amit az imént mondtam: ezeket a helyeket megrontották az istentelen babonáikkal. S hozzáteszi: *és a magaslatok elvesznek,* vagy sivárrá lesznek. Itt saját maga magyarázza meg világosabban, hogy a városok azért néptelenednek el, mert a vallásuk megromlott, és a lakosaik átadták magukat a koholmányaiknak és a bálványaiknak. Azért teszi tehát hozzá a magaslatokat a városokhoz, hogy rámutathasson a városok pusztulásának okára. Amikor hozzáteszi: *és a magaslatok elvesznek,* vagy sivárrá lesznek, akkor megint a חֶרֶב, *chereb* szót használja, s *elpusztuljanak és rommá legyenek oltáraitok.* Ugyanazt a tanítás erősíti meg, nevezetesen hogy ezért volt annyira ellenséges Izrael városaival szemben, mert valamennyit beszennyezték istentelen és idegen oltárokkal. Amint mondtuk, azt a földet Isten Magának választotta ki, s így annak minden városa az ő dicsőségére rendeltetett. Az tehát csodálkozásra indíthat minket, hogy miért fenyegette azokat pusztulással, mert azonnal rámondhatnánk, hogy meggondolta Magát. De a próféta megmutatja, hogy bár maguk a városok tetszettek Istennek, mégis gyűlölte azokat a romlás miatt, amivel beszennyeződtek. S ezért köti össze a magaslatokat az oltárokkal. Ebből az a valószínű következtetés derül ki, hogy az izraeliták nem áldoztak, valahányszor csak magaslatokat építettek. Megvoltak tehát a magaslataik, ahol a hamis isteneket imádták, s megvoltak az oltáraik is. S mivel az Isten imádatát mindkét módon megrontották, a próféta, mint mondtam, itt összekapcsolja a kettőt.

Végül hozzáteszi: *és törjenek össze és legyenek semmivé,* vagy töröltessenek el *bálványaitok.* Megint azt a gyalázó szót használja, amit, mint említettem, a trágyaszagtól kölcsönöz (Lk16:15). De azt jelzi, hogy amit az emberek nagyra becsülnek, az utálatos Isten előtt, különösen, ha imádják. *S a bálványaitok,* mondja, *kivágattatnak.* Mondtam már, hogy ez a szó a „hő”-ből származik. S azt jelenti, hogy a bálványok voltak az örülségük okai, mivel az izraeliták annyira megromlottak a tisztátalan szerelemtől, hogy elhagyták Istent és csak a bálványokra néztek. A buzgóságot azonban, amitől a bálványimádók megőrültek, a tisztátalan és állati vágyakhoz hasonlítja. Végül kiegészíti: *eltöröltetnek a csinálmányaitok.* Itt egy általános megnevezést használ, s kifejezésteljesen rámutat a különbségre a tiszta istentisztelet és minden romlás között. Nincs szükség hosszas értekezésre, ha tudni akarjuk, miképpen kell Istent imádni. Ő ugyanis elveti és kizárja a mi csinálmányainkat. Ha tehát nem tolakodunk az előtérbe ezekkel, hanem csak azt követjük, amit Isten követel, az istentiszteletünk tiszta lesz. Ha azonban bármit hozzáteszünk magunktól, az utálatosság. Látjuk tehát, hogy hasznos tanítás kerekíthető ki egyetlen szóból, nevezetesen hogy minden imádat romlott és Isten által rosszállott, ha az emberek bármivel önmaguktól hozakodnak elő. A csinálmányok alatt ugyanis nem a fából, kőből, bronzból, aranyból, vagy ezüsből készült bálványokat érti, hanem beleérti mindazt, amint az emberek koholtak, s ami nekik tulajdonítható, mert azokat nem Isten szájából és az Ő törvényének parancsolataiból vették.

Ezék6:7

7. És elhulljon a sebesült közöttetek, hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

Itt a próféta egy rövid mondatot tesz hozzá a korábbi fenyegetéseihez, mely szerint Isten úgy emésztí meg az egész népet a mészárlás során, hogy kénytelenek lesznek Őt Jahveként elismerni. *A mészárlás tehát közetek sújt,* azaz ellenség támad, akik mindenütt mészárolni fognak az országon belül. Ami az *én vagyok az Úr* kifejezést illeti, az a próféciára vonatkozik, mert az izraeliták nem tagadták meg nyíltan Istent, de miután nem hittek a próféta szavainak, ezért Isten fellép, megerősíti és megszilárdítja a prófétai tanítás tekintélyét, amikor

megmutatja, hogy a bosszúálló a küszöbön áll, még ha meg is vetik – mert megvetették – s ezt hamarosan egy kissé világosabban is meg fogja magyarázni. Most ez következik:

Ezék6:8

8. De maradékot hagyok, hogy legyenek közületek, a kik megmenekedtek a fegyvertől a pogányok közt, mikor szétszórattok a tartományokban.

Mégis, egy ígéretet is hozzátesz, mely enyhítheti a fájdalmas prófécia keserűségét. Eddig ugyanis Isten azt mutatja, hogy izzik a haragtól Izrael földje ellen, s elszánta Magát arra, hogy megsemmisítse azt, mert mindenütt, minden szegletében beszenyeződött. Semmi reménység nem maradt volna, ha Ezékiel pontosan szól, ezért egy ígéretet is hozzátesz enyhítésképpen: *maradékot hagyok, hogy legyenek közületek, a kik megmenekedtek a fegyvertől*. Azaz, közületek néhányan túlélnek. De miképpen? Isten nem egyszerű bocsánatot ígér, miszerint nyugodtan és békében meghagy egyes izraelitákat a földjükön, hanem azt mondja: a száműzetésben lesznek biztonságban. Ebből megértjük: olyannyira romlottak voltak, hogy képtelenek voltak bocsánatot nyerni, mert Isten azt mondja: az Ő türelme a gúny és az utálat tárgyát képezte közöttük. Jóllehet tehát megadja az izraelitáknak a kegyesség némi reményét, mégis arra inti őket, hogy semmi más módon nem nyerhetik el a biztonságot, csak egyfajta, mondhatni, halálnemmel, nevezetesen a száműzetéssel. *Maradékot hagyok, mondja, hogy legyenek közületek, a kik megmenekedtek a fegyvertől*, de hogyan? Kit fog megkímélni az ellenség úgy, hogy nem kell helyet változtatniuk? Senkit, mondja, mert (ez akkor történik meg), *mikor szétszórattok a pogányok között*. Életet ígér nekik, de nyomorúságosat, mert a száműzetéshez kapcsolódik. Isten kegyességét azonban nem lehet kellőképpen felbecsülni, hacsak nem abból, ami rögtön ez után következik.

Ezék6:9

9. Akkor megemlékeznek én rólam menekültjeitek⁹⁵ a pogányok közt, kik közé⁹⁶ fogságba vitetének, mert megtörtem parázna szívök miatt,⁹⁷ mely tőlem elszakadt, és bálványaikkal paráználkodó szemeik miatt,⁹⁸ és megundorodnak önmagok előtt a gonoszságokért, melyeket cselekedtek minden útálatosságuk szerint;

Látom, ma már nem tudom befejezni, s az idő is nagyon előrehaladott.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert te fenn akarod tartani a népedre kimondott figyelemre méltó ítéleteid folytonos emlékeztét, hogy mi ma beérjük a te tiszta imádatoddal. Add meg, hogy taníthatók legyünk Általad, és soha ne próbáljunk meg a saját koholmányainkkal megrontani a Te imádatodat. Miután pedig világosan kijelentetted nekünk az akaratodat a te egyszülött Fiadon keresztül, hadd maradjunk meg az Iránta való engedelmességben. S hadd hívjunk segítségül Téged, az Atyát az Ő nevében, amíg vándorok vagyunk ebben a világban, míg végül megérkezünk abba az áldott örökségbe, amit a mennyben tett félre a számunkra ugyancsak Ő, a mi Urunk. Ámen.

⁹⁵ Ez egyetlen szó: „Hagyok maradékot”. – Kálvin.

⁹⁶ A helyhatározó nélkülözhető. – Kálvin.

⁹⁷ A Károli-fordítás szerint az igeszakasz így hangzik: „megtörtem parázna szívöket, mely tőlem elszakadt, és bálványaikkal paráználkodó szemeiket”. – a ford.

⁹⁸ Azaz, ami paráznaságtól izzik. – Kálvin.

Tizenhetedik előadás

Az utolsó előadás során csak idéztem a kilencedik verset, de nem magyaráztam. Az Úr azt mondta, hogy *utóbb meghagyja Izrael valamekkora részét maradéknak*, mert remélte, hogy a büntetés a hasznukra válik. *Utána*, mondja, *a maradék majd megemlékezik rólam*. Ezekkel a szavakkal homályosan vár, de megfeddi a tíz törzs tunyaságát, akik soha nem érezték meg Isten haragját, amíg meg nem tapasztalták azt. Ellentét van az emlékezet és a feledékenység között, mert azt mondja, hogy emlékezni fognak a csapások után. Jelzi, hogy a bővelkedésük idején a nemtörődömségbe és megvetésbe sülyedtek. Ebből megtanulhatjuk, hogy Isten büntetései nagyon hasznosak a számunkra, mivel amikor elnéző velünk, mi visszaélünk azzal, és önmagunkat kecségetve megkeményedünk a bűnben. Szükséges tehát, sőt hasznos, hogy akik a bűneikbe merülnek, büntetést kapjanak, s jöllehet az Úr képes Magához hívogatni minket más módon is, a gyengeségünk mégis oly nagy, hogy mindig tunyákká válunk a bűneinkben, míg az Ő büntetései vissza nem hoznak minket az életre. Emellett azt is meg kell figyelnünk, hogy nem mindenkinek van megengedve, hogy később ismét bölcsé lehessen, még miután meg is büntette Isten. S a próféta nem általánosságban beszél, hanem a túlélőket emeli ki, vagyis azokat, akiket Isten megőriz. פליטִים, *phlitikem*, mondja, azaz azok közületek, akik megmaradnak, ám ez csak csekély részük volt, mint láttuk. Ami pedig a különbség keresését illeti a megmenekült kevesek és az elpusztult sokaság között, itt semmi mást nem találunk azon kívül, hogy tetszett Istennek megőrizni némi magot. Valamennyien méltók voltak a halálra, s Ő felemésztette majdnem az egész népet, de azt akarta, hogy egy kisszámú maradék biztonságban fennmaradjon. Látjuk tehát, hogy azok biztonsága, akiről a próféta most beszél egyedül és kizárólag Isten kegyelméből származott. Emellett azt is észben kell tartani, amit már mondtam: senki sem tért meg, csak akiknek ez megadatott, amiből következik, hogy a megtérés Isten páratlan ajándéka. S látjuk, hogy sokan még rosszabb állapotba kerülnek, sőt nyíltan kikelnek Isten ellen, amikor Ő ostromozza őket: először ordítóznak, majd botrányosan viselkednek, aztán a zabolátlan örültségbe vetik magukat, s készen állnak Magával Istennel is háborúzni, ha nem jutnak el egészen a mennyig. Mivel tehát a büntetések közösek mind a választottak, mind az elvetettek számára, de egyesek mégis egyre jobban és jobban dühöngnek Isten ellen, ebből következik, hogy nincs mindenki számára megengedve a megtérés, amikor Isten inti őket, s az ítélszéke elé idézi és büntetést szab ki a bűneikért, mikor Neki nem tetsző dolgokat cselekszenek.

Ez tehát az oka annak, amiért a próféta azokra korlátozza ezt az ígéretet, akik majd megmenekülnek az egész népből. Azt mondja, nekik meg kell menekülniük, mert Isten nem akarta kioltani az egész egyházat, hogy ne semmisítse meg a szövetségét, aminek örökre és sérthetetlennek kell lennie. Azt mondja, *a pogányok között*, akik közé, vagy ahová *fogságba vitték őket*. Itt a próféta azt is jelzi, hogy a száműzetés hasznos lesz az izraelitáknak, mivel amíg Isten engedte, hogy birtokolják a szentföldet, addig mondhatni szántsándékkal provokálták Őt. Mivel tehát olyannyira beszennyezték Isten imádatát a szentföldön, Neki már réges-rég meg kellett volna semmisíteni őket. S a próféta erre utal, amikor azt mondja, hogy *a nemzetek között, ahol foglyok voltak* majd észre térnek, még ha makacsok is voltak az Isten által a számukra kijelölt területen. Utána az következik, hogy *megtört*, vagy elkopott *a szívük miatt*. Ezeknek a szavaknak két jelentése lehetséges. Az első az, hogy Istent végül legyőzte a gonoszáguk, miután rájött, hogy semmi haszna sincs, ha türelemmel elviseli őket. Mikor ugyanis látja, hogy a kegyessége a gúny tárgyát kezdi képezni, annál nagyobb haragra gerjed, mégpedig joggal. Így tehát alkalmasan magyarázható ez az igeszakasz: *Isten végül megtört az izraeliták parázna szíve miatt*, mivel sokáig engedte, hogy büntetlenül vétkezzenek. Mikor azonban látta, hogy vége-hossza nincs annak, akkor végül mondhatni legyőzte Őt a makacsságuk, s alászáll őket megbüntetni. De vonatkoztathatjuk ezt a bocsánatra is, mert elismerik, hogy Isten az ő szívük miatt tört meg, mert meg akar nekik bocsátani. Azt mondjuk

megtörtnek, aki akarattal bocsát meg sérelmeket, s sokan vannak kedvesek és szívélyesek, akik akarattal megbocsátják ellenségeiknek még a legnagyobb bűneiket is. S ez a magyarázat valamennyire alkalmas, mert a bűnös valójában nem tud Istenre emlékezni anélkül, hogy meg ne ízlelne valamennyit az Ő jóságából, ezért reménykedik, hogy majd kibékül Vele. Az első magyarázat azonban alkalmasabbnak látszik, mely szerint az izraeliták akkor kezdenek el emlékezni, amikor fogságba hurcolják őket, hogy jogos büntetés várt rájuk, mert Isten türelmesen tűrte őket, s nem bánt velük azonnal a legerőteljesebb szigorral. Amikor azonban rákényszerült, végül alászállt bosszút állni, miután megtörte, vagy elkoptatta Őt a kétségbeejtő gonoszságuk. Most tehát már értjük a próféta szándékát. Ebből azt is megértjük, hogy akik komolyan megtérnek, azok nem veszik könnyedén a vétkeiket, hanem elgondolkodnak magukban, hogy mi módon, milyen hosszan és mennyire romlottan provokálták Isten haragját. A próféta ezt a *megtörni* szóval fejezi ki. Isten tehát nem bánt az izraelitákkal annyira durván, amikor sértette Őt a gonoszságuk, de végül megtörte Őt a keménységük.

Azt mondja: *a parázna szívők miatt, mely tőlem elszakadt, és bálványaikkal paráználkodó szemeik miatt.* Ez a kép megjelenik a prófétáknál mindenütt, s mivel már magyaráztam, most csak röviden siklok át rajta. A babonásokról mondják: paráználkodnak a bálványaikkal, hogy az egész bálványimádás még utálatosabb legyen. Azok ugyanis, akik meghamisítják az istentiszteletet a koholmányaikkal, mégis azt hiszik, hogy elfogadható engedelmességet kínálnak. Mivel tehát a vak és a hitetlen olyannyira lenyűgözik önmagukat a koholmányaikkal, ezért hasonlítja a Szentírás őket a házasságtörőkhöz. Az áhítat név a pápisták között manapság olyannyira ámító, hogy a sötétbe borítja a szilárd tanítás összes világosságát. Mert ezzel az egy szóval vetnek el mindent, amit a törvény és az evangélium kínálnak nekik, és ugyanez a helyzet a „jó szándékokkal” is, ahogyan ők nevezik. Mivel tehát a hitetlenek olyannyira megmérgezik magukat a saját megjegyzéseikkel, Isten konkrétan a házasságtörőket említi, s azt mondja, hogy mindenki, aki eltér a törvény tiszta szabályaitól, kicsapongással szennyezi be magát. Egyidejűleg, mint azt gyakran említettem, a próféták arra a szent és lelki házasságra utalnak, amivel Isten Magához kötötte az egyházat. Mert a lélek tisztasága jelenti a tiszta istentiszteletet. Mikor tehát az emberek elbuknak ettől az őszinteségtől, az pont olyan, mint amikor egy asszony hagyja el a férjét és követi a házasságtörőket. S hogy a próféta még világosabban kifejezhesse ezt az örült vágyat, hozzáteszi a szemeket a szívhez. Ezekkel a szavakkal a dühödt vágyat jelzi, s nemcsak azért, mert teljes szívükkel odaszánták magukat a bálványaiknak, hanem még a szemeik is odavonzották őket, mintha csak a szemeik lette volna az elméjüket lángra lobbantó lámpások. Megtartja azonban a saját képmását, mert a házasságtörők az ide-oda kalandozó szemeikkel keltik a vágy lángjait, és így lobban lángra a szívük. Emiatt mondja, hogy *házasságtörők voltak szemben és szívben egyaránt.* Utána hozzáteszi: *de meg fognak szégyenülni, vagy megundorodnak önmaguk előtt,* azaz önmaguk szemében. Mások fordítása szerint hányingert fognak érezni, ami egy kissé durvának tűnik. Mivel azonban a כָּן, *ket* szó azt jelenti: kiokádni, azok, akik az undor szavát használják, helyesen fordítják a próféta szavait. *Ők tehát,* mondja, *utálat lesznek önmaguk szemében.* Azok, akik a „kivágnak” kifejezéssel fordítanak, szintén jelképesen értelmezik a szót, mert arra mondjuk, hogy kivágnak, aki annyira szégyelli magát, hogy alig mer az égre, vagy az emberekre nézni. Mások szerint vitatkoznak, vagy civakodnak majd a saját szemükben, Mivel azonban ez a jelentés ritkább, én nem igazán merek csatkozni a véleményükhöz, különösen mikor a legjobb jelentés az, hogy utálatosak lesznek önmaguk előtt. Így tehát *elvetetnek önmaguk előtt,* azaz nem várnak addig, amíg az emberek elítélik őket, vagy amíg mások megfeddik a romlott imádatukat, hanem akarattal undorodnak meg önmaguktól. A próféta megmutatja, hogy a bűnbánatuk valóságos, mivel megtörténhet, hogy valaki úgy érzi: van valami dolga Istennel, de mégsem alázkodik meg őszintén. Pont ahogyan Káin is kénytelen volt reszketni Isten jelenlétében, de mégis mindig önmagát adta (1Móz4:9).

S így történik ez rendszerint minden gonosz emberrel. Isten eme ítéletének elismerése valóban a megtérés valamekkora része, de csak a fele. Ezért a próféta, hogy megmutathassa az izraelitáknak, hogy nem gyümölcstelenül fognak megemlékezni Istenről, amikor majd rájuk nehezedik az Ő keze, hozzáteszi: meg kell undorodniuk önmaguktól. Ez a megundorodás tehát a megtérés második része. S azt mondja, *a gonoszságokért, melyeket cselekedtek minden útálatosságuk szerint*. A próféta világosabban is kifejezi, hogy az izraeliták szemét oly hosszú időn át beborító lepel eltávolíttatik, amikor visszatérnek Istenhez. A büntetéstől való mentesülés miatt ugyanis az emberek szemet hunynak a bűneik felett, mintha csak egy lepel borulna a szemekre, s azt képzelik, hogy amit Isten nemcsak elvet, de meg is vet, az tiszteletre méltó. Amikor azonban Isten a büntetés kiszabásával arra kényszeríti a nyomorultakat, hogy vegyék ezt észre és többé ne tekintsék a sötétséget világosságnak, a világosságot pedig sötétségnek, akkor elkezdene megundorodni önmaguktól. Most ez következik:

Ezék6:10

10. És megismerik, hogy én vagyok az Úr: nem hiába mondtam, hogy megcselekszem velök e gonoszt.⁹⁹

Most megemlíti a megtérésük gyümölcsét, mert az izraeliták végül elkezdték megadni a próféciáinak az azokat megillető tiszteletet. Tudjuk, hogy gondatlanul tréfálkoztak, amíg a próféták (csak) intették őket. Mivel tehát szokássá vált náluk a magabiztosság megsemmisítése Isten minden szolgájában, s az igazságuk mondhatni semmivé tétele, a próféta azt mondja, hogy amikor megtértek, észre fogják venni, hogy Isten nem hiába beszélt. Amíg megvetették a fenyegetéseit, nem vették észre hogy ezen a módon Isten megvetőivé váltak. Csak az emberekre figyelve, miközben hallották Jeremiást, vagy Ezékielt is, úgy vélték, csak velük küzdenek, s ezt büntetlenül megtehették a halandók ellen. Isten tehát ezzel szemben arról tesz bizonyosságot, hogy Ő volt a fő Szerző. Mert amiképpen a tévelygésből fakad a tévelygés, amikor gőgösen elvetették mindazt, amit a próféták mondtak, felszínesnek és hiábavalónak tekintve azt. Isten ezért mondja: *megismerik, hogy én vagyok az Úr: nem hiába mondtam, hogy megcselekszem velök e gonoszt*. Ez az ismeret, amit az önmagunktól való igazi megundorodás hoz létre, nagyon hasznos. Mondtam már, hogy ez a megtérés gyümölcse, de egyidejűleg használ is a nyomorultaknak, akik komolyan megalázkodnak Isten előtt, és felidéznek a saját hálátlanságukat. Utána pedig észreveszik, amit korábban soha nem ismertek el: Isten a fenyegetéseit illetően ugyanúgy megbízható, mint az ígéreteinek vonatkozásában. Ebből fakad, hogy tisztelettel ölelik magukhoz az Ígét, amit korábban megvetettek. Korábban ugyanezt a dolgot mondta ki az elvetettekkel illetően is, akik viszont, mint már mondtuk, gyümölcstermés nélkül érzik meg Isten kezét. Mivel azonban arról a nagyon kevés emberről beszél, akiknek a megtérését korábban dicsérte, kétségtelenül azt az istenfélelmet szemléli, amely mellé az Ő elismerése, vagy észrevétele is társul. Ha ugyanis Isten minden fenyegetése a homályba merülne, akkor nem volna elképzelhető a nép visszatérése a helyes útra, s a megtérésük sem volna lehetséges Isten előtt. Tudjuk, hogy az a megvetés, amiről most van szó, nem mentes az istentelen szentségtöréstől. Ezért, hogy a bűnös őszintén alávetesse magát Istennek, annak elfogadására van szükség, hogy felmérje önmagában, mennyire méltatlanul és gonoszul vetette meg, vagy hagyta figyelmen kívül korábban Isten Ígését. Közben a próféta diadalt arat azok büszkesége felett, akik vakmerően megvetették Isten minden szolgájának a tanítását, amikor kimondja: *megérzik (vagy*

⁹⁹ „Azaz, amikor elhordoztatom velük ezt a gonoszszágot, mészárlást, vagy büntetést: a *gonoszszágot* itt nem igazságtalan erőszakként kell érteni, hanem csak megpróbáltatásként”. – *Kálvin*.

elismerik), hogy én, az Úr, nem beszéltem hiába. Mivel tehát a próféta itt mintegy lefesti a késői megtérésüket, tanuljunk meg időben reszketni Isten fenyegetéseitől. Jóllehet Isten még tényleg nem hajtja végre a bosszúját rajtunk, legyünk biztosak abban, hogy nem szól hiába, s riadjunk meg azonnal, amint meglátjuk a haragjának bármi jelét. Isten valóban bizonyóságot tesz arról, hogy majd kibékül az izraelitákkal, bár a megtérésük nehézkes volt, de ami minket illet, térjünk meg időben, mint már intettem korábban, s amint Isten kimondja a fenyegetéseit, legyen az pontosan olyan, mintha már küszöbön állna a végrehajtásuk. Most ez következik:

Ezék6:11

11. Így szólt az Úr Isten: Csapj tenyeredbe,¹⁰⁰ toppants¹⁰¹ lábaddal és mondd: Jaj¹⁰² az Izráel háza minden gonosz utálatosságáért, mert fegyver, éhség és döghalál miatt hullanak el;

Ez megerősíti, amit korábban már láttunk a tíz törzs lemészárlásáról. Izrael királyságát valóban leverték, de mivel azok, akik az országukban maradtak, úgy gondolták, hogy több baj már nem érheti őket, s egyre jobban és jobban átadták magukat a bálványimádásnak, ezen az alapon vált szükségessé a végső pusztulás kihirdetése ellenük. Miután pedig a szavak csak kissé indították meg őket, Isten egy jelet is hozzátesz, ahogyan a makacs esetekben szokta. Elrendeli, hogy a próféta tapsoljon, és a lábait és a lábfejeit kinyújtva mutassa meg, hogy a föld átkozott. *Vesd szét tehát a lábaidat*, mert így szoktak tenni az emberek, amikor komolyan jelentenek be bármit, vagy égnék a haragtól. Én ezért fordítottam szó szerint a *vesd szét a lábaidat* kifejezéssel: a tapsolásnak ugyanez a célja. Isten ezzel a taglejtéssel nem a próféta kedvéért akarja megerősíteni az Ígését, hanem azok makacssága miatt, akik süketek voltak minden szóra, mint azt említettük. Ebből tényleg meglátjuk, milyen nagy is volt az emberek ostobasága, akik, amikor Isten mennydörgött a mennyből, mégis biztonságban érezték magukat és nem hagytak fel a saját vágyaik üzésével. Még amikor Isten rémületet kelt, ők akkor is csak nevetnek – ez szörnyűséges. De látjuk, hogy régi betegség volt ez, és én azt szeretném, ha manapság mi mentesek lennénk attól, amit Ezékiel tapasztalt meg.

Végül ez pont olyan, mintha azt parancsolta volna, hogy hozzák az izraelitákat az Ő jelenlétébe. Mikor tehát a próféta az a parancsot kapta, hogy ezt kiáltsa: *Jaj*, vagy *Ó jaj az Izráel háza minden gonosz utálatosságáért*, akkor nem kétséges, hogy ennek a taglejtésnek, valamint a kiáltásának hatásosnak kellett volna lennie. S az okot is hozzáteszi: *mert fegyver, éhség és döghalál miatt hullanak el*. Mondtuk, hogy ezt a háromféle büntetést nem azért emlegeti, mert Isten a törvényének megvetőit csak betegséggel, fegyverrel és éhezéssel sújtja, hanem mert ez a módszer ismertebb és megszokottabb. Istennek végtelenül sok rejtett módszere van a törvényszegők megbüntetésére, de mint említettem, miután ezek a csapások gyakrabban használatosak, ezért a próféták is gyakrabban említik ezeket.

A végeredmény az, hogy Izrael királyságának pusztulása a küszöbön állt, amire soha nem gondoltak, mert Isten nemcsak háborúval, de ragállyal és éhezéssel is megbosszulja a nép gonoszságát. Néha egy szinekdoché segítségével, ahol a rész szerepel az egész helyett más büntetéseket is beleért. S tudjuk, hogy a háború mennyi más nyomorúsággal is telt, mert ha egyszer az emberek elkezdik felvenni a fegyvereket, a kapu megnyílik a rablások, fosztogatások, felégetések, mészárlások, kicsapongások és minden más erőszak előtt. A háborúban pedig minden emberiességet és egyenlőséget eltemetnek. Ami pedig az éhséget illeti, tudjuk, hogy az rendszerint ragadozókká teszi az embereket, A ragálnál pedig a férj elhagyja a feleségét, minden családot a halál fenyeget, az egyiket az árvaság, a másikat az

¹⁰⁰ Azaz: „tapsolj”. – *Kálvin*.

¹⁰¹ Vagy: „nyújtsd ki (tárd szét)”, szó szerint: „nyújtsd ki (tárd szét) lábadat”. – *Kálvin*.

¹⁰² Vagy: „Ó jaj!” – *Kálvin*.

özvegyiség sújtja. Mivel tehát Isten eme csapásai végtelenül sok nyomorúsággal járnak, nem csoda, ha a próféta a háborút, a ragályt és az éhséget használja a rövidség kedvéért, amikor azt jelzi, hogy akik túl sokáig provokálják Istent, el fognak pusztulni. Most egy világosabb magyarázat következik:

Ezék6:12

12. A ki messze van, döghalál miatt hal meg, a ki közel van, fegyver miatt esik el,¹⁰³ és a ki megmaradt biztonságban, éhség miatt hal meg; és teljessé teszem búsulásomat¹⁰⁴ rajtok.

Most maga a próféta magyarázza meg, miképpen kell elpusztulniuk az izraelitáknak éhség, kard és ragály által, nevezetesen *aki messze van, döghalál miatt hal meg*, azaz miután biztonságban érzik magukat a rejtekhelyeken, azt gondolván, hogy semmi veszély, vagy kényelmetlenség nem leselkedhet rájuk, a ragály miatt fognak ott meghalni. Amikor ugyanis a messzi száműzetésbe mentek, úgy vélték, minden ártalomtól messze vannak. De a betegség támadja majd meg őket, mondja, még ha a kard meg is szűnik fenyegetni. Aztán azokat, akik közel vannak, azaz akik otthon maradtak, a kard emészti majd meg. S a maradék, akiket megostromoltak és körülzártak, az éhségtől fognak meghalni. S így erősíti meg azt, amit korábban láttunk: nincs ok rá, amiért az izraeliták aludhatnának a bűneikkel, amikor Isten megkímélte őket. Ha ugyanis nem pusztul el mindenki kard által, Istennek vannak más büntető eszközei is. Az Ő kezében van a betegség és az éhség, így képes eltörölni a távollevőket, hiszen a betegség még ott is üldözi majd őket. Aztán, ha bárki megmarad, az is elpusztul a béke közepette – mert Isten éhséggel és nélkülözéssel semmisíti majd meg őket. Majd hozzáteszi: *és teljessé teszem búsulásomat rajtok*. Ezekkel a szavakkal Isten azt jelzi, hogy hogy eddig tűrte azt az istentelen népet, de ha bármikor is jónak látta szigorúan fellépni, még nem szabott ki kellő büntetést a gonoszságukra. Ezért Isten őket hibáztatja, még ha eddig tűrte is őket, s ha néha le is sújtott rájuk a vesszőjével, mégsem volt szigorú bíró, hanem atyaként inti őket a visszatérésre a helyes útra. Mivel azonban oly makacsul visszaéltek Isten hosszútűrésével, itt jelenti be, hogy közeleg az utolsó cselekedet, s emiatt beszél *a búsulása teljessé tételéről*. A próféta így fordít el minden irigységet Istentől, hogy az izraeliták ne vádolják Őt kegyetlenséggel. Azaz, megmutatja nekik, hogy bármi gonoszságot szenvedtek is el, az csak előjátéka volt annak a borzasztó mészárlásnak, ami felettük lebegett, de amit még mindig lebecsültek. Majd ez következik:

Ezék6:13

13. És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor sebesültjeik¹⁰⁵ ott lesznek bálványaik¹⁰⁶ között az ő oltáraik körül, minden magas halmon, minden hegyeknek tetein,¹⁰⁷ minden zöld fa alatt és minden lombos terpentinfá¹⁰⁸ alatt, a hol csak kedves illatot adának minden bálványaiknak.

¹⁰³ Egyesek így fordítják: „ráesik a kardra”, de ez így túl nyers. A legutolsó versben a próféta már használta ugyanazt a szót, csak más értelemben, ezért én nem változtatok meg semmit: aki közel van kard által esik el. – *Kálvin*.

¹⁰⁴ Vagy „izzó haragomat”. – *Kálvin*.

¹⁰⁵ Vagy „lemészároltjaitok”. – *Kálvin*.

¹⁰⁶ Az eredetiben itt megváltozik a személy, de ez nem homályosítja el a jelentést. – *Kálvin*.

¹⁰⁷ Azaz: „a csúcsokon”. – *Kálvin*.

¹⁰⁸ Egyesek „szilfának” fordítják, de „tölgyet” is jelent. – *Kálvin*.

Most ismét kihirdeti, hogy megismerik, amit oly sokáig figyelmen kívül hagytak. Itt azonban látszólag a korábbiaktól eltérő ismeretekről beszél, mert nemrég azt mondta, hogy megszegyenülten kell majd emlékezniük, s el kell majd ismerniük, hogy a próféták által előre jelzett mézszárlás nem volt hiábavaló. Itt viszont semmi effélét nem említ, hanem csak arról a tapasztalati tudásról beszél, ami általános az istentelenek számára. S valójában ez a tanítás látszólag válogatás nélkül az egész közösségre kiterjed. Mert jóllehet a legnagyobb részben nem húztak hasznot belőle, mégis mindenki észrevette, hogy Isten volt a bíró, mert oly világos és látványos volt az Ő bosszújának a bizonyítéka, hogy mindenki kénytelen volt megérezni, akár akarta, akár nem, hogy a büntetésük igazságos volt. Észrevehetjük tehát, hogy a próféta az *és megtudjátok* kifejezést tágabb értelemben szándékozik használni, mert kivétel nélkül minden izraelitához szól, még azokhoz is, akiknek el kell pusztulniuk. Amint mondtuk, annak az ismeretnek olyan volt a jellege, hogy csak megrettentette őket, de nem indította alázatra. S valóban, a soron következő szavak csak Isten szörnyű bosszúállását mutatják: *amikor lemészároltatnak*, mondja, azaz *a bálványaik mellé zuhannak*. De említettük, hogy világosabban is elismerik majd Isten bosszúállását abból, hogy a hamis isteneiket a gúny tárgyává tette. Amint azonban korábban mondtam, a próféta megvetésre méltó megnevezést használt, amikor a bálványokról beszél. Azzal a magabiztossággal esnek tehát a bálványaik mellé, hogy mindig biztonságban lesznek. S mivel így maguk a bálványok is a kárhoztató ítélet alá kerültek, Isten bosszúját ez még világosabbá tette. S ez az oka annak, mint korábban már utaltam rá, amiért a próféta ezekbe a részletekbe bocsátkozik. Ami ez után következik, ugyanezt a célt szolgálja: *az ő oltáraik körül*. Az tehát minden oltár megszenteltetését jelentette, amikor holttestek vették azokat körül és emberi főröccsent azokra. De rámutat a helyekre is, ahol a hamis isteneiket imádták: mint mondtuk, a magas halmokat választották. Itt azonban a *magas halmokat*. és a *hegyek teteit* említi. Bálványimádként különféle, nagyszámú mulatságot üztek, mikor elteltek a magas helyeikkel, s voltak árnyékos völgyeik is, mert az oltáraik fák alatt voltak, ahol illatáldozatokat mutattak be. A próféta tehát azt jelenti be, hogy nem volt hely, amit Isten ne ítélte volna gyalázatosnak. Mikor azt mondja, hogy *az illatáldozatnak kedves illata* volt, akkor kétségtelenül az ellenkezőjére utal, mert ez az illatáldozat ostobaság volt Isten előtt. Mint amikor egy szegyetelen nő akar a kedvében járni egy házasságtörőnek, s felszítja a férje haragját, úgy panaszkodik itt csendesén Isten arról, hogy Őt is felbőszítette az ostoba illatáldozat, amivel az izraeliták a bálványaik kedvében akartak járni.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert te nemcsak élénk tárod a te haragod ókori példáit, melyekkel megmaradhatunk a tiszta és tökéletes imádatodban, de azt is világosan kijelentetted a Te egyszülött Fiadon keresztül, hogy nem tévelyeghetünk, hacsak nem vagyunk örültek – add, meg, mondom, hogy ne csak taníthatók és erkölcsösek legyünk, de figyelmesek is arra a tanításra, a Te található evangéliumodban, hogy végül ettől a tökéletes fénytől irányítva végül eljussunk a teljes és szilárd szövetségre az igazság Napjával, Krisztussal, a Te Fiaddal. Ámen.

Tizenharmadik fejezet

Ezék6:14

14. Kinyújtom azért kezemet reájok, és teszem a földet kietlen pusztasággá,¹⁰⁹ a pusztától fogva Dibláig minden lakóhelyükön, hadd tudják meg, hogy én vagyok az Úr!

¹⁰⁹ Vagy: kábulattá, mert a שמה, *shemeh*, mint láttuk, ezt is jelenti. – Kálvin.

Ezékiel ugyanazt a kijelentést folytatja, mert szükséges még több szóban megerősíteni a próféciáját, mivel kissé nehéz volt hinni benne, különösen a magukat olyannyira biztonságban érő emberek között, akiknél már hosszú ideje megszokottá vált az Istennel szembeni megkeményedés. Ez az oka tehát annak, amiért a próféta oly sok szóval mond el egy önmagában egyáltalában nem homályos dolgot. *Isten kezének kinyújtásáról* beszél, ami egy kellőképpen ismert beszédforma a Szentírásban, mert akkor mondjuk, hogy Isten kinyújtja a kezét, amikor világos példáit láttatja az Ő haragjának. A kifejezést azonban az emberektől kölcsönzi, akik mikor bármilyen nagy dolgot akarnak végrehajtani, kinyújtják a kezüket. Tudjuk, hogy Isten mindent egyetlen fejbiccentéssel intéz, mivel azonban a tunyaságunk miatt nem fogjuk fel az Ő ítéletét, a Szentírás, megkönyörülve a kezdetlegességünkön, kinyújtott kézzel mutatja be Őt. S azt mondja, hogy *pusztasággá és kábulattá teszi a földet*. A két szó, a שִׁמְמָה, *shemmeh* és a שִׁמְהָ, *shemeh* különbözök, bár ugyanabból a gyökérből származnak. A שִׁמְהָ, *shemeh* azt jelenti megsemmisíteni és pusztasággá tenni, illetve csodálkozni valamin, így egyesek alábbi magyarázata nem is olyan rossz: a földet sivárrá és megdöbbenéssé teszem. Mivel azonban rögvess ez után egy sivatag hasonlata következik, én szívesen csatlakozom azok véleményéhez, akik sivárságnak vagy magánynak, és ürességnek, vagy pusztaságnak fordítják, mert jöllehet ez a két szó egymás szinonimái, a próféta mégis helyesen teszi hozzá az ürességet, vagy magányt a pusztuláshoz. Nem sulykolja túl gyakran ugyanazt a magyarázat kedvéért, hanem csak a megerősítés végett, amiről tudta, hogy hogy egyébként nem figyelnének oda rá az izraeliták. Egyesek a sivatag helyet egyenesen Diblatát fordítanak, s vannak, akik úgy vélik, Riblatát kell olvasni Diblata helyett: lehet hogy itt egy tévedés történt a ד és az ר betűk hasonlósága miatt. Én azonban nem hiszem, hogy szükség van a változtatásra, emellett abszurdként elvetem a sivatag átírását Diblatára, vagy Riblatára. Az ר ugyanis inkább az összehasonlítás jele: *Izrael földje a sivárságig lepusztul*, jobban, mint Diblata sivataga. Hiszen miképpen mondhatta volna a próféta, hogy a pusztaságtól Diblatáig? A fenyegetés Izrael földje ellen szól, de Diblata Szíriában volt, ennek a földnek a határain túl, mert úgy vélik, hogy az volt Antiókhia. Így a próféta szándékainak megfelelő valódi jelentés ebből nem deríthető ki. De a legmegfelelőbb egy sivatagot tárni az izraeliták szeme elé, mert az nem volt messze az országuktól: Szíria helyezkedett el közöttük és a között, s miután gyakorta érintkeztek, kellően ismert volt a számukra. Már áthaladtak a sivatagon, amikor a száműzetésbe mentek, s a különbségnek az ország fekvésében fel kellett volna ráznia az érzéseiket, mert egész Szíria termékeny, s Antiochiának is van egy kitűnő oldala, ahogyan a földrajztudósok beszámolnak róla. Mivel tehát az izraeliták kellemes, gazdagságtól telt földön utaztak keresztül, mikor a hatalmas és szomorú sivataghoz értek, annak annál jobban fel kellett volna őket rázni. Nekem tehát ez tűnik az oknak, amiért a próféta azt mondja, hogy Diblata sivataga nem volt olyan hatalmas, vagy magányos, vagy száraz, vagy nyomorúságos, mint amilyenné Izrael földje válik.

Azt mondja: *minden lakóhelyükön*, hogy megtudhassák: egyetlen szeglet sem lesz mentes a pusztulás alól, melyet előre jelez, mert gyakorta megtörténik, hogy az adott területet csak részben foglalják el és rabolják ki, de itt a próféta belefoglal minden lakóhelyet. *S tudni fogják*, mondja, *hogy én vagyok az Úr*, azaz hogy én beszéltem a prófétáimon keresztül. Isten azonban ezt nemtetszéssel mondja, mert a próféta tekintélyének szentnek és szilárdnak kellett volna lenni a nép között. Az elhívása ugyanis olyannyira meg volt jelölve, hogy nem civakodhattak vele anélkül, hogy egyben ne ellenkeztek volna Istennel is. Ezért itt nincs szó Ezékielről, s Isten úgy lép elő, mintha Ő Maga szólna. *Megismerik* tehát, mondja mind a hatalmat, mind a hűségemet. S ez az ismeret kiterjed az elvetettekre is, akiknek nincs hasznukra Isten büntetése. Noha tehát a tapasztalat kényszeríti őket Istennek, mint Bírónak az elismerésére, mégis makacsok maradnak, amint azt majd hamarosan újra és újra látjuk.

7. fejezet

Ezék7:1-2

1. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:

2. És te, embernek fia, így szól az Úr Isten Izráel földjének: **Vége! eljött a vég a föld négy szárnyára!**

Ezékiel itt is látszólag bőbeszédű, mert ugyanazt a kijelentést ismétli majdnem ugyanazokkal a szavakkal. De az okot, amit kiemelttem, meg kell jegyezni: ha Isten csak röviden mondta volna ki a parancsait amikor a nép nemcsak lassú volt a hitre, de még romlott beállítottságú is, akkor az üzenete hűvösnek és hatástalannak bizonyult volna. Mint láttuk, ezzel a céllal használ sok szót, s ismétli most meg ugyanazt. Most változtat a kifejezésén, mert minden eszközzel serkentenie kellett a lassúságot, vagy inkább a tunyaságot, amivel a nép munkálkodott. S még egy dolgot meg kell jegyezni: a próféta nemcsak egyszer ment a néphez prédikálni Isten parancsára, hanem gyakran küldetett hozzájuk az elméiket serkentendő. Ha ugyanis egyetlen összefüggő szövegbe foglalta volna bele, amit Isten parancsolt meg, úgy az izraeliták egy ideig gondolhattak volna Isten ítéletére, de az egyszer elmondott prófécia könnyen elkerülhette volna a figyelmüket. Emellett amikor Ezékiel arról is bizonyosságot tesz, hogy Isten küldte őt, majd visszatér és megerősíti, hogy új parancsokat hoz, ez hatékonyabban befolyásolta az elméiket. Most már látjuk a *lőn az Úr beszéde hozzám* kifejezés jelentését. Ez a prófécia különbözik a korábbitól, de a dolog mégis különbség nélkül ugyanaz, mert látszólag beleszövődik ugyanabba az értekezésbe. Ez valóban igaz, de kétszer is el kellett küldeni a prófétát, hogy a nép nemcsak egyszer, hanem kétszer s mindenkorra megérthesse: azt ismételte, amit Isten szájából hallott. Ebből kellően világos volt, hogy Isten törődött a biztonságukkal, mert soha nem szűnt meg őket buzdítani. *Így szól tehát az Úr Isten Izráel földjének: Vége! eljött a vég a föld négy szárnyára!* Isten itt látszólag figyelembe veszi azt a mértékletes büntetést, amit már kiszabott Izrael királyságára. Tudjuk, hogy gyakorta érezték Isten kezét, de amikor némi megnyugvás adatott meg nekik, úgy vélték, megmenekültek, elfeledkeztek a gonoszságukról, s oly gondtalanul folytatták korábbi életvitelüket, hogy abból nagyon világosan kiderült: megvetették Istent, amíg félelmetes erejével el nem nyomta őket. Látszólag ez a jelentése a *vég* szónak, ami hangsúlyosan ismétlődik: *Vége! eljött a vég a föld négy szárnyára!* Valóban szárnyakat mond, de ezeket jelképesen a négy különböző területre kell érteni. Isten tehát megfeddi az izraelitákat a makacsságukért, mivel jóllehet sokszor büntette őket, mégsem szűntek meg vétkezni, mert nem gondolták, hogy bármi fájdalmasabb dolog bekövetkezhet. Ezért használja a *vég* szót, mintha azt mondaná, hogy eddig mértékletesen bántam veletek. S biztos, hogy Isten az irgalom figyelemre máltó példáját mutatta, amikor olyan könnyű büntetéseket szabott ki az izraelitákra, pedig végleg kivághatta volna őket. Mivel tehát olyannyira megtartóztatta Magát a büntetésben, a nép tunyasága emiatt volt még tűrhetetlenebb, mert azt hitték, mindennek vége, amint Isten visszavonta a kezét. *Eljött a vég*, mondja, azaz ez után nem reménykedhettek semmi enyhítésben. Látom, nincs reménység a megtérésekre, ezért végleg megemésztetek benneteket. Majd hozzát teszi: *a föld négy szegletén* – mintha csak azt mondaná, hogy mindenütt, amerre csak laktok. Megint azt tanítja tehát, hogy a föld egyetlen része sem lesz mentes a mészárlástól. Majd ez következik:

Ezék7:3

3. Immár itt a vég rajtad; s bocsátom haragomat reád, és megítéllek útaid szerint, és vetem reád minden útálatosságodat.

Harmadszor is kimondja a *vég* szót, sőt negyedszerre, és ötödszörre is megismétli. Ebből megértjük, hogy azok a nyomorultak, akiket noha több mint elégszer kaptak megintést mind a tanításból, mind a tapasztalatból, mégis olyanok voltak, mint az oktalan állatok, s mindig ígértek magukban valamit, amihez menekülhettek és nem hatott rájuk a félelem, amivel a próféta meg akarta őket rettenteni. Nem gondolták, hogy eljött a vég, hanem azt mondták: Ó, valami majd marad, néhányan megmenekülnek, s ez volt a gögjük. Ezért a próféta itt nem hiába sulykolja ugyanazt a szót, amikor azt mondja, hogy *immár itt a vég*. Amikor ezt kimondja, azt jelzi, hogy az izraeliták hiába és ostobán bíztak a jövőben, mert még nem tapasztalták meg Isten szélsőséges szigorúságát, hanem amint mondta, Ő még elnéző volt velük a büntetést illetően. S mit cselekedtek? Amikor ezt a hosszútűrést tapasztalták meg Isten részéről, úgy vélték, ez mindig is így lesz. Ezért jelzi a próféta a különbséget a múlt és jövő között, mintha azt mondaná, hogy Isten bosszúja, ahogyan azt korábban ismerték, mértékletes volt, de most nem maradt más, csak az, hogy Isten végleg szétszaggassa és feleméssze őket. *Most tehát itt a vég rajtad*. A harmadik személyben beszélt, de a szavait Izrael egész földje ellen irányította, s a föld négy szegletét emlegette. *Immár itt a vég rajtad, és bocsátom haragomat reád*. Isten valóban kimutatta a haragjának jeleit, de nem volt annyira szigorú, hogy az izraeliták felhagytak volna önmaguk kecségetetésével. Mikor tehát a saját haragjáról beszél, azzal kétségtelenül azt jelzi: akkora sérelem érte, hogy többé már nem fogja vissza magát úgy, ahogyan korábban tette. Ez az értelme a *megítéllek útaid szerint* szavaknak is. Korábban már megítéltettek, de csak részben, mert Isten időt adott nekik a megtérésre, hátha gyógyíthatók. Most azonban, amikor a büntetésüket a bűneikkel veti össze, úgy érti, hogy semmi sem hiányzott a szélsőséges szigorúsághoz. S ezt világosabban is megmagyarázza az ígevers végén: *vetem reád minden utálatosságodat*, azaz a saját terhedet vetem rád. Mert jóllehet Isten elkezdte kiszabni a jogos büntetést a babonáságaikért, ők mégsem kaptak nagyobb terhet annál, mint amire rászolgáltak. Ezért hirdeti ki Isten, *hogy minden utálatosságuk visszaszáll a saját fejükre*, így végleg le lesznek temetve. Majd ez következik:

Ezék7:4

4. És nem kedvez az én szemem néked, sem meg nem szánlak; hanem a te útaidat vetem reád, és utálatosságaid közötted lesznek és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

Más szóval, behatárolja az ítéletét, mely szerint *Isten nem fogja megkímélni őket*, s nem lehet majd Neki könyörögni sem. Mikor ugyanis a képmutatók hallják a Szentírásban Isten dicséretét, miszerint Ő könyörületes és hosszan tűrő (4Móz14:18, Zsolt103:8), akkor megragadják ezt és anyagot fabrikálnak maguknak az ostoba és romlott magabiztossághoz. Isten itt azt hirdeti ki, hogy a könyörülete nem lesz hozzáférhető a gonoszok számára, akik nem szűnnek meg azt messze taszítani maguktól. S ezt érdemes megfigyelni, mert semmi sem természetesebb, mint mérgezést kapni a hamis reménységtől, amikor halljuk, hogy Isten könyörületes, hacsak nem tudjuk, hogy miért jelenti ezt ki Önmagáról: nevezetesen azért, hogy a bűnösök Hozzá menekülhessenek, félelem nélkül hívhassák segítségül az Ő nevét, és könyöröghessenek a kegyelméért, amiről oly figyelemre méltó bizonyosságot kaptak. A képmutatók azonban mindig csak rosszabbá válnak, miközben azt akarják, hogy Isten engesztelődjön ki irántuk. Ezért amikor azt mondja, hogy *a szeme nem kíméli majd őket, és nem lesz velük könyörületes*, akkor meg kell figyelnünk a szándékát: a gonosz és istentelen emberek ne gondolják, hogy az Ő könyörülete a rendelkezésükre áll, ami előtt korábban becsapták az ajtót. *A te utaidat vetem rád* – azaz a saját gonoszságodat hozom fel ellened. Látjuk tehát, hogy a nép bűne eléjük tárult, és mondhatni ott maradt mindaddig, amíg Isten

megkímélte őket. Most tehát először is azt jelzi, hogy nincs okuk vitatkozni, vagy panaszkodni, mert azokat a vétkeket hozza fel ellenük, amiket ők maguk halmoztak fel Előtte. Aztán hallgatólagosan a túl nagy biztonságérzettel is megvádolja őket, mert soha nem lehetett őket a megtérésre készíteni, amíg Isten tűrte és elviselte a bűneiket. *És útálatosságaid közötted lesznek*, mondja. Így voltak ők a kezdetektől fogva, de Isten akkor még nem töltötte ki a haragját. Azért mondja tehát, hogy *és útálatosságaid közötted lesznek*, mert valóban meg kell mutatkoznia, hogy nem büntetlenül voltak makacsok Istennel szemben. S megint megismétli: *és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr*. Teljesen világos, hogy a makacsságuk kényszerítette Istent ezekre a szavakra, mivel megvetették Ezékielt. S noha színleltek némi kegyességet, nem kételkedhetünk abban, hogy Magát Istent vetették meg.

Ezért fedi meg az istentelenségüket ilyen élesen, amiért tagadták, hogy Isten az Isten, valahányszor csak megvonták a bizalmukat a szent ember tanításától. Majd ezt olvassuk:

Ezék7:5

5. Így szól az Úr Isten: Ímé veszedelem, egyetlen¹¹⁰ veszedelem; ímé eljött.

Akár אַחֶת, *acheth*, akár אַחֵר, *acher* szót olvasunk, a jelentése nekem ugyanannak tűnik: *egy veszedelem, még egy veszedelem* *elkövetkezett*, azaz az egyik veszedelem a másikat követi, vagy eljön a veszedelem, s (még) egy veszedelem: azaz, amikor eljön egy veszedelem, azt hamarosan újabb követi. Egyesek a számomra nyers, s nem kielégítő módon magyarázzák: eljön egy veszedelem, ami olyannyira komoly, hogy az első lendülete elég lesz a teljes mészárláshoz – ilyen elmésen magyarázzák. De nekem úgy tűnik, hogy a próféta szavainak ez a legjobb jelentése: *az egyik veszedelem a másikat követi*, azaz Isten nem szűnik majd meg veszedelmet veszedelemre halmozni, amíg végül még a nép nevét is ki nem oltja. S úgy látom, ezt azért mondja, hogy az izraeliták ne érezzék magukat a megszokott módjukon biztonságban, ha Isten oly csekély haladékot ad nekik. Amikor ugyanis rövid szünet következik be, az istentelenek felemelik a tarajukat, megkeményítik a lelküket és azt hiszik, hogy Isten megbékélt velük. Miután tehát a képmutatók bármiféle szünetet úgy tekintenek, mintha megbékültek volna Istennel, a próféta ezért mondja, hogy *az egyik veszedelem követi majd a másikat*. Majd ez következik:

Ezék7:6

6. Vég jött, eljött a vég, fölserkent ellened, ímé eljött!

Az egész szövegkörnyezetnek ugyanaz a jelentése, nevezetesen hogy jóllehet az izraeliták süketek, mégis kénytelenek odafigyelni Isten folytonos fenyegetéseire. A próféta ezért kiált a fülükbe, mert nem figyeltek rá azonnal, s megint a végről beszél: *Vég jött, eljött a vég*, mondja. Ezékiel itt nem használ választékos beszédmodort, hanem inkább a szükségtől kényszerítve használja az ismétlést. *A vég* ugyanis, amiről beszél, csak nehezen juthatott be az elméjükbe, mert mindig azt feltételezték, hogy Isten különböző eszközökkel kibékíthető. Mivel tehát valami maradékot ígértek maguknak, s azt, hogy nem éri el őket, amit a próféta a végről tanított, ő nem tehetett mást, csak gyakran fenyegetett, bár aligha volt képes meggyőzni őket. Ezért *vég jött, eljött a vég, fölserkent ellened, ímé eljött*. Amikor azt mondja, hogy fölserkent, azzal a sietséget jelzi: nem mintha Isten hirtelen bosszulta volna meg a tíz törzs gonoszságát, hanem azok tompaságát tartja szem előtt, akik a hiábavaló magabiztosságba ringatták magukat és arról álmodoztak, hogy Isten ítélete még ugyancsak

¹¹⁰ Egyesek az אַחֵר, *acher* szót így értelmezik: *és még egy veszedelem*. – Kálvin.

messze van. A „Le terme vaut l'argent” ördögi közmondás¹¹¹ még mindig ott van sokak szájában, s az efféle istentelenség minden korban nagyon burjánzó volt. Amikor tehát Isten felfüggeszti az ítéleteit, az elvetettek gátlástalanul kérkednek, mintha büntetlenül élhetnének továbbra is a bűnben. Ezért mondja a próféta, hogy *a vég felserkent* – azaz gyorsan közeledik – mert noha Isten késlekedett, többé azonban már nem tartóztatja meg Magát az izraeliták megsemmisítésétől. Majd ezt olvassuk:

Ezék7:7

7. Eljött a reggel¹¹² reád, földnek lakosa! eljött az idő, közel a nap, rémülés¹¹³ és nem víg éneklés¹¹⁴ a hegyeken.

Most másik szót használ. Azt mondja, *eljött a reggel*, bár egyesek „királyság”-nak fordítják, de tévednek. Mert bár a צִפְרִיָּה, *tzephireh* néha turbán, néha királyi fejék, a próféta szavainak értelme mégis eltorzul, amikor azt mondják, hogy a királyságot áthelyezték a babiloniakhoz, vagy átvették azt a babiloniak. A monda így folyik a legjobban – *eljött a reggel*. A „reggel” szóval a korábban elhangzottakra utal, nevezetesen az Isten bosszújának gyors eljövételére. Ahogyan tehát azt mondta, hogy a vég felserkent, mert Isten sietett megállni rajtuk a bosszúját, úgy mondja most, hogy *eljött rájuk a reggel*, majd felrázza őket abból az aluszékonyságból, melyben eltunyultak. Tudjuk, hogy a képmutatók úgy követik el minden bűnüket, mintha senki sem látná őket: amíg Isten hallgat és nyugodt, addig szégyenérzet, vagy félelem nélkül mulatoznak. A választottak azonban még titokban is hűségesek maradnak, mert Isten Ígéje mindig előttük ragyog. Ahogyan Péter mondja: a prófétai beszédre *jól teszitek, ha figyelmeztetek, mint sötét helyen világító szövétnekre* (2Pt2:19). Jóllehet tehát a kegyeseket veheti körül sötétség, ők mégis a mennyei tanítás világosságára néznek, s nem az éjszaka, vagy a sötétség gyermekei, ahogyan Pál mondja (1Thessz5:4-5). Az istentelenek azonban mondhatni a sötétségbe merülnek, és úgy vélik, örök éjszakát fognak élvezni. S ahogyan a kelő reggel szertefoszlatta a sötétséget, úgy sújtja Isten ítélete a hirtelen feltűnésével az elvetetteket váratlan félelemmel, de már túlontúl későn.

Emiatt mondja a próféta, hogy *eljött a reggel az izraelitákra*, mivel örökös éjszakát ígértek maguknak, mintha soha nem lennének majd felszólítva arra, hogy adjanak számot a viselkedésükről. Látjuk tehát, hogy alkalmas módon utal arra a tunyaságra, ami a makacsságuk oka volt, amikor biztonságban hitték magukat a rejtekhelyeiken. Ezért neveti ki azok romlott magabiztosságát, akik büntetlenséget ígérnek maguknak, mivelhogy az éjszakában vannak. Mert, mondja, *a reggel* azonnal megragad benneteket: *ezért jön rátok a reggel, ó földnek lakosai*. Rögtön utána pedig *eljött az idő*: a עַתָּה, *gneth* tulajdonképpen minden kijelölt, vagy meghatározott időt jelent. A próféta tehát úgy értette, hogy eljött az idő, amit Isten megszabott az ítéletét megelőzően, s így elveszi az istentelenektől az okot a gögre, mert ők mindig is azt feltételezik, hogy Isten szundikál, ha nem támadja meg őket a legelső pillanatban. Kijelölt időről beszél tehát, ahogyan más helyeken rendszerint a próféták teszik, valamint a meglátogatás évéről. Ugyanazt a dolgot jelzi *a rémület napja*, vagy *a küszöbön álló zaj* kifejezéssel. A mondatnak ez a része megfelel az előzőnek. Azt mondja, hogy *felserkent a vég*, az ítélet gyorsan közeledik, most pedig egyszerűen és jelképek nélkül mondja, hogy *a nap küszöbön áll, a zaj napja* קְרוֹב, *krob*, *nem a visszhangé a hegyeken*. Azaz, nem üres visszhang lesz ez, mint amikor hang hallatszik a hegyek között, az rázkódást kelt, s a keltett hangok, visszaverődve a szomszédos hegycsúcsokról, visszatérnek a kiinduló

¹¹¹ A jelentése ez: A bűnös gyönyör hosszúsága megéri az árat, amit fizetni kell érte.

¹¹² A Károli-fordítás szerint: *végzet* – a ford.

¹¹³ Vagy: *hang*. Egyesek „a kivágattatás”-nak fordítják, nem tudom, miért. – *Kálvin*.

¹¹⁴ Egyesek „dicsőség”-nek fordítják, mintha itt a הֶד, *hed* szerepelne. – *Kálvin*.

helyükre, azzal nagyobb, visszhangnak nevezett hangot keltenek. A próféta tehát azt mondja, hogy a zaj, amiről beszél, nem lehet visszhang, azaz üres visszhangzás, mert mindenki komolyan kiáltani fog. Egyesek úgy vélik, hogy a **הה**, *hed* éljenzést jelent, ami egyébként a **הידה**, *hided* – valóban ugyanabból a gyökből ered, de a **הר**, *her* használatos abban az értelemben. Ha azonban ez a magyarázat látszik jobbnak, akkor a próféta azokra a hegyekre utal, melyek nem magasak, hanem szőlőtermők, mert sok ilyen volt Izrael földjén. A másik magyarázat azonban előnyösebb, mely szerint *tumultus hangja hallatszik majd*, de nem a visszaverődés miatt, mint mondják, hanem mert mindenki kiáltani fog, míg csak a bánat és a kiáltozás nem lesz minden oldalról túláradó.

Ezék7:8

8. Most rövid időn kiöntöm búsulásomat reád, és teljessé teszem haragomat rajtad, és megítéllek útaid szerint, és rád vetem minden útálatosságodat.

Majdnem ugyanazokat a szavakat ismétli itt. Már magyaráztuk a jelentését, miszerint az izraelitáknak tényleg biztosaknak kell lenniük abban, hogy Isten nem a megrettetésük végett fenyegette őket, hanem mert a haragjának kiárasztása küszöbön állt. *Most*, mondja, *rövid időn kiöntöm búsulásomat reád*. Mondta már, hogy eljött a nap. Ez az időre vonatkozik, mert ostobaság lenne egymás mellé tenni a *rövid időn kiöntöm búsulásomat reád* és a *teljessé teszem haragomat rajtad* kifejezéseket. Ez a beteljesedés magyarázza, amit korábban mondott a végről. Isten korábban már bosszút állt az izraelitákon, de nem teljes mértékben. Isten haragjának ez a beteljesedése tehát a végső pusztulásukig fog tartani. Ezzel meg is magyaráztam az *és megítéllek útaid szerint, és rád vetem minden útálatosságodat* szavakat.

Ima

Add meg, mindenható Isten, hogy megintetvén a haragod e figyelemre méltó bizonyítékaival tanuljunk meg buzgón a Te szemed előtt járni és úgy engedelmeskedni neked önként, hogy a kegyelmes örökbefogadásunk biztos bizonyysága mutakozzon meg az életünkben. S add meg, hogy úgy bizonyuljunk fiaknak, hogy valóban segítségül hívhassunk Téged, az Atyát, amíg meg nem érkezünk abba az áldott örökségbe, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Tizenkilencedik előadás

Ezék7:9

9. És nem kedvez az én szemem, sem meg nem szánlak; útaid szerint fizetek tenéked, és a te útálatosságaid közötted lesznek; és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, a ki ver.

Ez az igevers az ismételten kívül semmit sem tartalmaz, hacsak azt nem, hogy a próféta végül világosan rámutat, mi volt a korábban említett ismeret, nevezetesen hogy nem akarva kell megérezniük Isten hatalmát, mert megvonták a bizalmukat a próféta tanításától. Kétszer, vagy háromszor mondta ugyanis, hogy *megtudjátok, hogy én vagyok az Úr*, s most hozzáteszi az *a ki ver* kiegészítést is. Ez tehát az ismeret, amellyel Isten megismerteti Magát az elvetettekkel, amikor akár akarják, akár nem, kénytelenek megérezni, hogy van a világnak Bírója. A kegyesek valóban húznak hasznot Isten büntetéseiből, s időnként megaláztatnak az Ő keze alatt, amiért nem akarattal engedelmeskednek a szavának, de mondtuk, hogy a próféta

itt diadalmaskodik a nép gőgje felett, akik úgy mertek gúnyolódni minden fenyegetésen, mintha Isten aludna a mennyben. Végül tehát azt mondja ki teljesen, hogy amikor Isten lesújt rájuk, akkor majd kénytelenek lesznek érezni azt, amiben nem hittek. Majd ez következik:

Ezék7:10

10. Ímé a nap, ímé eljött,¹¹⁵ kisarjadt a reggel,¹¹⁶ kivirágzott a vessző, kivirult a kevélység.

Most Ezékiel már jelképet használ, de ugyanabból a célból. Megismétli, amit korábban mondott: *eljött a nap*, majd hozzáteszi: *felvirradt a reggel*. Mondtuk azonban, hogy az istentelenek, amikor Isten szemet huny a bűneik felett, szégyenérzet, vagy félelem nélkül mondhatni ujjonganak a sötétségben. Mivel tehát oly vakmerőek voltak, mintha megszerezték volna az éjszaka engedyét, a próféta bejelenti, hogy küszöbön áll a reggel, mert Isten hirtelen a napvilágra hozza mindazt, amiről azt hitték, hogy mindig rejtve marad. Mivel tehát amíg Isten visszavonult, a teljes sötétségben levőnek feltételezték magukat, a próféta most a dolgok nappali rendjének fontolóra vételére szólítja fel őket, mivel a világosság azonnal kiemelkedik a hajnalból. Azaz, neveti az ostobaságukat, mert úgy vélték, Isten becsukta a szemeit, amiért egy ideig nem vette figyelembe a dolgaikat. Ez tehát az oka annak, ahogyan részletesen megmagyaráztuk tegnap, amiért a próféta a hirtelen változást *reggelnek* nevezi. Tehát *kisarjadt a reggel, kivirágzott a vessző, kivirult a kevélység*. Nem kétséges, hogy Nabukodonozort érti a vessző alatt, de az igemagyarázók véleménye eltérő a szöveg tartalmát illetően. Sokan vonatkoztatják ugyanis a következő igeverset Babilon királyára, de mások, szerintem helyesen, magukat az izraelitákat értik alatta. Ami *a vessző kivirágzását* illeti, ez Isten hosszútűrésére vonatkozik. Mikor ugyanis az izraeliták hosszú időn át büntetlenül vétkeztek, akkor, mint tegnap említettem, úgy vélték, hogy a békességük Istennel örökké fog majd tartani. Ezzel szemben azonban Ezékiel itt azt jelenti be, hogy Istennek mondhatni rejtett gyökere van, mint aki fát ültet, megvárja az időt, amíg az eléri a kellő magasságot. Nabukodonozort itt egy növekvő vesszőhöz hasonlítja. Isten valóban képes lett volna emberi közreműködés nélkül megsemmisíteni az izraelitákat, s képes lett volna másokat arra kényszeríteni, hogy engedelmeskedjenek neki, mert minden teremtménye kéznél van a számára, hogy teljesítse a parancsait. Itt viszont Ezékiel Isten hosszútűrését dicséri, noha ő ültette azt a fát, amiből annak a vesszőnek kellett kinőnie, amellyel majd az izraelitákra sújt. Így fedi meg a tunyaságukat, amiért nem gondolkodtak el a meglátogatásuk idején, amit Isten határozott el az Ő titkos tanácsvégzésében.

Egészében véve annak kimondásával, hogy *kivirágzott a vessző*, azokra a lépésekre utal, melyeket Isten tesz az ítéletének végrehajtása során. Ő ugyanis nem cselekszik elhamarkodottan az emberek módjára, hanem pont úgy, mint a vető és ültető földműves. Így gondoskodik Isten a bosszú kiszolgáltatásáról saját Magának, s engedi, hogy növekedjenek és ériék el a felnőtt kort. Ha Isten nem siet annyira, amennyire mi szeretnénk, abból tudhatjuk, hogy a vesszők elkészültek, csak még nem érték el a felnőtt kort, mert az idő, amit a Mindenható korábban megszabott, még nem jött el. Majd azt olvassuk, hogy *kivirult a kevélység*. Épp az imént mondtam, hogy ezt egyesek a babiloniakra vonatkoztatták, de én inkább az izraelitákra értem. Így mutatja meg Isten, miképpen nőtt fel a vessző Káldeában, mely majd az izraelitákat veri, sőt, hogy a vessző közöttük volt. Itt ugyanis a „kevélység” főnevet a szokásos, rossz értelemben kell érteni: nemcsak gőgösséget, vagy arroganciát jelent, hanem azt a kicsapongást is, ami Isten megvetéséből fakad. Ám ez nem illik a babiloniakra

¹¹⁵ Vagy: felvirradt. – Kálvin.

¹¹⁶ A Károli-fordítás szerint: végzet – a ford.

annyiban, amennyiben Isten kormányozta őket saját kezűleg, amikor bosszút akart állni az izraelitákon. Ebben az értelmezésben azonban semmi erőltetett sincs: *a vessző, aminek az izraelitákra kellett sújtani, felnövekedett*, s nem volt más forrása, mint a bűneik, ezért nem is kell annak más gyökerét keresni, mint ezt. Ezért *virágzott ki*, de honnan sarjadt? a kevélységből. *Ennek a vesszőnek a magja* tehát az izraeliták kevélysége volt. A kevélység azonban hasonlít az istentelenségre, s tudjuk, hogy elvakította őket a magabiztosságuk, amikor megvetették Istent, és hiábavalónak vélték minden fenyegetését. Ezért mutatja itt a próféta a kevélységet minden gonoszság forrásának. S egy világosabb magyarázat következik:

Ezék7:11

11. Az erőszakosság a gonoszság veszzejévé nőtt fel, nincs semmi meg belőlök, sem sokaságukból, sem tömegökből, s nincs egy jaj is miattok!

Ez a *kivirágzott a kevélység* szavak magyarázata: most erőszakosságot tesz a kevélységhez, ami annak a gyümölcse, mert Isten megvetése mindig kegyetlenséget és vadságot nemz, valamint fosztogatást és mindennemű igazságtalanságot. De mint mondtam, az izraelitákról beszél. Azt mondja, *az erőszakosság a gonoszság veszzejévé nőtt fel*. Azaz, megerősíti, amit futólag említett: Isten bosszújának veszzejét nem máshol, mint az izraeliták között kell keresni. Isten valóban felindította Babilon királyát a megbüntetésük végett, de a vessző az ő gonoszságukból származott, amivel az izraeliták felszították Isten haragját. S így teszi hozzá, hogy *semmi sem maradhat meg belőlük, semmi*, mondja, *nem maradhat biztonságban, sem ők maguk, sem a gazdagságuk*, mert én így értelmezem a *המון*, *hemon* szót, aztán se, a zajukból, sem a sokaságukból – mindegyik meglehetősen jó – *s nincs egy jaj is miattok*. Jeromos *נח*, *neh*-t olvas és ezért így fordítja ezt a szakaszt: nem lesz megnyugvás közöttük, de a próféta úgy érti, hogy nem lesz sem bánat sem siránkozás, mert mindenkit válogatás nélkül lemészárolnak. S ugyanezt láttuk Jeremiásnál is: amikor egy család elpusztult, a barátok és az ismerősök összegyűltek, s megülték a megholtak halotti torát. Amikor azonban a ragály elragadja az egész várost, s egyetlen ház sem mentes a haláltól, sőt az atyák keverednek a fiaikkal úgy, hogy a tetemeik aligha megkülönböztethetők a tömegben, akkor minden bánat megszűnik. Ezzel a céllal mondja a próféta, hogy *nem lesz jajszó*, sem siránkozás. A *נעה*, *neheh* ugyanis siratást jelent. De már magyaráztuk a szavainak jelentését, nevezetesen hogy az izraeliták olyannyira a pusztulásra adattak, hogy nem lesznek túlélők a holtak megsiratásához, sőt ha marad is bárki, azok annyira meg lesznek döbbenve a holtak között, hogy az emberiesség mindennemű kötelezettsége is kihal. Most ez következik.

Ezék7:12

12. Eljött az idő, elközelgett a nap; a vevő ne örüljön, az eladó ne szomorkodjék, mert harag jön minden sokaságára.

A próféta most másféle beszédet használ. Közben azt tanítja, hogy olyan változás megy végbe, melynek során minden dolog úgy összekeveredik, mintha nem lenne különbség gazdag és szegény között. Ám ez a változás mégsem következett be mindaddig, amíg Istent fájdalmasan meg nem sértették, s ez nem követelte meg a közönséges bosszúállást, ahogyan korábban kihirdette. Pál valóban arra buzdítja a kegyeseket, hogy úgy menjenek keresztül ezen a világon, mintha vándorok lennének benne (1Kor7:29-31), s így tétetik próbára a hitünk, mondja, az eladóval ugyanúgy, mint a vevővel, a házassal ugyanúgy, mint az egyedülállóval. Ez az általános tanítás van előírva Isten minden gyermekének, mert ennek a világnak az ábrázata elmúlik, ezért úgy kell azon keresztül haladniuk, hogy ne kössék az

elméiket ezekhez az elpusztuló dolgokhoz. A mi prófétánk szavainak jelentése azonban más, mert Isten úgy zavarja össze majd a dolgokat az izraeliták között, hogy nem lesz különbség vevő és eladó között. Az, aki szerez, örvendezik, aki pedig kénytelen eladni, az bizonyos fokú bánatot szenved el. Néha az ember, akit megfosztanak a földjéről és a tulajdonától, az mondhatni a saját bensőjét siratja. Természetes tehát a vevő számára az örvendezés, az eladó számára pedig a siránkozás. Isten most megmutatja, hogy a zűrzavar oly nagy volt Izraelben, amikor már sem a szegénység, sem a gazdagság nem adtak okot a szomorúágra, vagy a bánatra. Most már értjük a próféta szavainak jelentését. Azt mondja, *eljött az idő. elközelgett a nap, amelyen a vevő nem fog örülni és az eladó nem fog siránkozni, mert, mondja, harag jön minden sokaságára.* Itt Pálnak azt az okát, amit említett, miszerint e világ ábrázata elmúlik, nem hozza elő, hanem a föld megrázkódtatását, vagy inkább romlását említi, így semmi sem marad biztonságos. Mert miközben a világban járunk, elménket és érzékeinket a mennyre kell irányítanunk, de a politikai tehetség megmarad és virágzik még a kegyesek között is. Isten fiai ugyanis, bár szegények lélekben, mégis rendelkeznek azzal, amit Isten adott nekik: úgy léteznek, ahogyan Pál inti őket, hogy mondhatni nem birtokolják, csak élvezik a javaikat. A próféta azonban itt azt jelzi, hogy amikor Izrael királysága elbukik, akkor semmi haszna sem lesz sem a pénznek, sem a földnek, mert valamennyiüknek, akik kivettetnek majd az országból, ínséges lesz a sorsuk. S ugyanezt a kijelentést folytatja:

Ezék7:13

3. Mert az eladó eladott jószágához nem térhet vissza többé, még ha élve¹¹⁷ az élők közt maradna is, mert a jövődőlés az ő egész sokasága ellen vissza nem tér, és vétke miatt senki sem lehet hosszú életű.¹¹⁸

Ezt az igeverset különféleképpen értelmezik, de a próféta szavainak jelentése egyáltalában nem homályos. Kezdetben azt mondja, hogy akik eladtak, nincs okuk a szomorúságra, amiért nem térnek vissza a földjükre. De ez nem látszik ideillőnek. De itt egy rész alatt szemléli a próféta azt, amint az imént említettem – a dolgok zűrzavara oly hatalmas lesz, hogy a földek elveszítik az uraikat, s akik korábban birtokosok voltak, most kivettetnek és száműzetésbe mennek. Híjával lesznek mindennek, s képtelenek lesznek a saját földjükön megvetni a lábukat. Nem ellentétes ez a vélemény Jeremiás próféciájával (Jer32:7-9). Amikor Jeremiás börtönben volt, parancsot kapott rá, hogy vegyen földet a rokonától. ám az azért történt, hogy a kegyesek nyugodt elmével reménykedhessenek a megígért helyreállításukban. Most azonban az elvetettekéről van szó, akik ki lettek zárva a szabadság minden reménységéből. A próféta tehát csak Isten nevében mennydörög, s nem lehel mást, csak rettentést. Közben nem említi a könyörületet, mert ők maguk vetették bele magukat a kétségbeesésbe. S ezért beszél örökös mészárlásról. Azt mondja tehát, hogy *nem fognak visszatérni az eladott dolgokhoz, még ha az élők között ők is életben maradnának.* Ezt a mondatot különféleképpen magyarázzák, ám én nem akarom az időt vesztegetni mások hibáinak ismételtetésével. Először is, ezt a mondatot ellentétes értelemben kell olvasni. Valóban azt mondja, hogy *még ha élve az élők közt maradna is,* de a kötőszót így kell értelmezni: bár az életük az élők között van. A próféta látszólag először a szokásra, aztán a közönségesre utal. Hisz a földet nem adták el végleg Ábrahám gyermekei, mert azt a törvény tiltotta, mert ők csak idegenek voltak a földön (3Móz25:13-15). Isten tehát a föld feletti rendelkezési jogot Magának követelve nem engedte meg nekik, hogy eladják a földjüket, csak egy időre – de minden ötven évben a földek visszatértek az eredeti tulajdonosaik birtokába.

¹¹⁷ Azaz még ha életben marad is. – Kálvin.

¹¹⁸ Vagy: nem erősítheti meg az életét. – Kálvin.

Ha a huszadik évben adták el, akkor a harmincadik év után állt helyre a tulajdonjog, ha a negyvenedikben, akkor az eladás csak tíz évre szólt, a jubileum bekövetkeztéig. Most tehát azt mondja a próféta, hogy *jóllehet maradnak túlélők, azok mégsem fognak visszatérni*. Miért? Mert a fogság majd megakadályozza őket ebben. Most tehát már értjük a próféta szavait: *azok, akik eladtak*, mondja, *nem szenvednek majd el veszteséget*. Ha ugyanis otthon maradtak volna, akkor megfosztották volna őket a tulajdonuktól, de ez nem történik meg, hiszen nagyon messzire hurcolták őket, ahol száműzöttekként fognak élni és meghalni. Ha azonban meg is hosszabbítják az életüket, akár száz évig, akkor is elhagyatott marad a birtokuk, mert a győztesek nem fogják nekik megengedni a hazatérést. Ezzel a száműzöttek nyomorúságos állapotát jelzi, mert ha Isten akarná is meghosszabbítani az életüket, akkor is szegénységben és ínségben kellene azt leélniük, mert elűzték őket a földjükről, s oda nem térhettek vissza.

Hozzáteszi: *mert a látomás nem tér vissza a teljes sokaságukra*. Itt is eltér a fordítók véleménye. Egyesek ugyanis ezt a részt két különálló mondatként kezelik, mert a látomás az egész népnek szólt, pedig senki nem volt közülük megtért. Ez a vélemény valószínűsíthető, mert egy hasznos és gyümölcsöző tanítást tartalmaz, amit mindenütt megtalálunk a prófétáknál. Tudjuk ugyanis, hogy semmi sem tűrhetetlenebb Isten számára, mint az, amikor a próféták által megintett emberek nem térnek a józan észre, hanem tovább is kitartanak a gonoszságban. Mivel tehát az efféle makacsság rendkívül felszítja Isten haragját, ez az értelmezés szemlátomást jól ideillik: a látomás az egész tömeg számára adatott, mégsem tért meg senki. Azaz, Isten mindenkit buzdított a legkisebbtől a legnagyobbig a megtérésre, de mindegyikük süket, s mondhatni kétségbeejtő volt a saját bűneiben. Jóllehet tehát ez a magyarázat valószínűnek tűnik, én mégsem fogadom el, mert nem kételkedem abban, hogy a próféta szavainak a jelentése az, hogy *az egész sokaságra vonatkozó látomás nem tér vissza*, azaz nem lesz hiábavaló. Ugyanígy beszél Ézsaiás is, amikor azt mondja, hogy az Ő beszéde nem tér vissza üresen (Ézs55:11), mert azt érti alatta, hogy a próféciák mindig együtt járnak a hatásukkal. Egyesek ezt a tanítás gyümölcseire vonatkoztatják, mert Istennek mindig lesz néhány tanítványa, akik felkarolják a profetikus Ígét. Ám ez célszerűtlen. A próféta inkább úgy érti, hogy a képmutatók nagyot tévednek, ha azt hiszik, hogy Isten beszéde üres hang lesz, ami csak a levegőt hasogatja. Ezért mondja, hogy Isten szava nem lesz híjával a hatásának, mert Isten teljesíti mindazt, amit ígér – ígérje akár a kegyesek biztonságát, vagy hirdesse az elvetettek megsemmisítését. Ahogyan tehát Ézsaiás azt mondja, hogy Isten szava nem tér meg hozzá üresen, hanem sikeres lesz, így tagadja a mi prófétánk is, hogy Isten beszéde visszatér majd, miután hirdette az egész tömegnek. A *látomás*¹¹⁹ tehát itt a profetikus tanításként kell érteni, de itt nem kétséges, hogy a látomást Isten ítéletére korlátozza. *Az egész sokaságra vonatkozó látomás tehát nem tér vissza*, azaz bizonyosan végre lesz hajtva.

Utána hozzáteszi: *és egyetlen ember sem erősíti meg a lelkét a vétkében*. Mások a lelke vétkének fordítják, mivel azonban a viszonyzó kettős, ezért ez a vélemény nem áll meg. Megint mások másképp értelmezik. Én azonban nem akarok senkit itt bizonytalanságban tartani, s nekem úgy tűnik, az a leghasznosabb, ha megvizsgáljuk a próféta szavainak valódi jelentését. Kétségem sincs felőle, hogy a próféta itt az általunk mondottakat erősíti meg, azaz hogy hiábavaló Isten megvetőinek a megmenekülésben reménykedni, mert amikor Isten majd végrehajtja rajtuk az ítéletet, akkor szorosan fogva tartja majd őket. Amit ugyanis mások mondanak, tudniillik hogy nem erősítették meg a lelküket a vétkek rovására, azaz annyira meg voltak kötözve a bűneikben, hogy nem emelték fel elméiket és nem vágytak a biztonság reménységére, az túlságosan erőltetett. A próféta tehát azt erősíti meg, amit láttunk, nevezetesen hogy Isten elveszi majd a biztonság minden alapját a képmutatóktól és a tanításának megvetőitől. Az istentelenek ugyanis harcolnak Isten ellen és úgy állítják Vele szembe a makacsságukat és a keménységüket, mintha az erőszakosságukkal megtörhetnék és

¹¹⁹ Károlinál: *jövendölés – a ford.*

megsemmisíthetnék az Ő Ígését. A gonoszok tehát bátran sodorják magukat a bajba, mondja a próféta, *s a vétkekkel nem erősítik meg magukat az életre*. Azaz, hiába küzdenek majd azért, hogy a vétkeikkel életet szerezzenek maguknak, mert ez nem elég az ellenszegüléshez. Úgy értem: a vétkeik rovására, mert a próféta egyszerűen csak arra utal, hogy a makacsság hiábavaló lesz, amit a világi emberek pajzsként használnak Isten ellen, mert annak ereje semmivé lesz. *Nem erősítik meg magukat*, tehát *az életre*, vagy *a vétkek által*, azaz azzal a makacs gonoszossággal, amivel felülkerekedni reménykednek. Tanuljunk meg tehát ebből az igeszakaszból reszketni Isten fenyegetései előtt, s legyenek mindig a szemünk előtt ezek hatásai. Ahogyan az apostol mondja (Zsid11:7) – Noé hit által látta a még rejtett özönvizet, mert míg mások belemerültek az élvezetekbe, ő százhusz éven át mindig arra gondolt, milyen szörnyű lesz a bosszú. Ezért ha Isten szólt, vegyük azonnal észre az ítéletét úgy, mintha máris a szemünk elé tárulna, s különösen attól a makacsságtól óvakodjunk, ami egészen biztosan hiábavaló lesz, mert halljuk, mit hirdet itt a próféta. Most ez következik:

Ezék7:14

14. Fújták a trombitát és elkészítettek mindent;¹²⁰ ám nincsen, a ki harczra menjen, mert haragom minden ő sokasága ellen.

Itt a próféta hozzáteszi: noha az izraeliták minden segítséggel ellátták magukat és előkészítettek mindent a hadakozásra, sőt, miközben semmit sem mulasztottak el a legjobb megerősítés végett, mégis, amikor sok került mindenre, hiábavaló lett a reménységük, és minden készletüknek, amit előkészítettek, semmi hasznát sem vették. *Bárhogyan is fújják tehát a trombitát, s készítsenek is elő mindent*, mondja, *mégsem indul senki a harcba*. S meg kell figyelnünk az okot: *mert Isten haragja volt az egész sokaság ellen*, azaz Isten elhatározta, hogy mindet megsemmisíti. Most ezt olvassuk:

Ezék7:15

15. A fegyver kívül, a döghalál és éhség belül; a ki a mezőn van, fegyver miatt hal meg, és a ki a városban, azt éhség és döghalál emészti meg.

A korábban látottakat sulykolja, jóllehet ez a mondat illik az utolsó igevershhez. Azt mondta, hogy Isten haragja lesz az egész népen, s most megmutatja, hogy senki sincs biztonságban, amikor Isten kinyújtja a kezét, hogy megbosszulja a bűneiket. Most azt mondja: *az Ő kezében fegyver, ragály és éhség van*. *Ha kimennek a mezőre*, mondja, *a karddal találkoznak*. *Ha a városban maradnak otthon, a ragály és az éhség emészti fel őket*. Mintha azt mondta volna, hogy Isten különféle megsemmisítés-módokat hoz elő a különböző irányokból, mert idegen ellenségeket fegyverez majd fel az egész föld elpusztítására, s ha ezek az ellenségek elpihennek, akkor jön majd a többi, *az éhség és a ragály*. Itt azt jelzi, hogy jóllehet az izraeliták bezárkóztak a házaikba, vágyván és igyekezőn kiűzni minden ártalmas dolgot, Isten haragja mégis behatol majd minden rejtékhelyre. Ez következik:

¹²⁰ A Károli-fordítás szerint: *Kürtöljétek a kürttel és készítsetek el mindent – a ford*. Vagy, ahogyan mások fordítják felszólító módban: *Fújjátok a trombitát és legyetek készen*, de én jobbnak látom a múlt időt: *fújták a trombitát és elkészítettek mindent*. – Kálvin.

Ezék7:16

16. És menekülnek menekültjeik,¹²¹ és lesznek a hegyeken, mint a völgyek galambjai: mindnyájan nyögven,¹²² kiki¹²³ vétke miatt.

A próféta itt látszólag ellentmondásba kerül önmagával, mert korábban azt hirdette, hogy mindenki elpusztul. Miképpen mondhatja tehát most, hogy egyesek majd ide-oda mennek rejtékhelyet keresve a hegyek között? De ami ellentmondásnak látszik, azt könnyű megmagyarázni, mert ezekkel a szavakkal úgy érti, hogy a menekülők élete nyomorúságosabb lesz, mintha kard által pusztultak volna el, vagy felemésztette volna őket az éhség és a ragály. S miért? *Lesznek a hegyeken*, mondja. A hegyek alatt kétségtelenül a száraz és pusztá helyeket éri. Aki azonban a hegyek között keres menedéket, az csak az életének megmentésével törődik, mert nem reméli a túlélést. A próféta tehát úgy érti: semmi sem lehet nyomorultabb, mint a megmenekültek száműzetése, mert száraz és pusztá helyeken lesznek, *mint a völgyek galambjai*, s ott nem mernek majd lármát csapni. Arra is utal, hogy oly félénkek lesznek, hogy az aggodalmak, az inség és a mocsok közepette, mindenről lemondva, a nyomorúságaikat halmozva nyögnek majd, mint a *galambok*, mint a *völgyek galambjai*, amik félve rejtőzködnek, s nem mernek mutatkozni. Hacsak talán az ellentéttel nem a gonoszságot növeli, mintha azt mondta volna, hogy sokkalta jobban el kell képedniük, mert a hely szokatlansága még nagyobb félelemmel tölti majd el őket. Most már értjük a próféta *ha bárki megmenekül a népből* szavainak jelentését. Mégsem történik azonban majd más a menekülésük során, mint hogy nyomorúságosan tengetik majd az életüket a legnagyobb aggodalmak közepette. Tudjuk, hogy a végső vigasztalás a gonoszságok között az, ha az emberek szabadon panaszkodnak, és a siránkozással és a nyögéssel szabadulnak meg a terheiktől. Mikor azonban a nyomorult még panaszkodni sem mer, akkor mondhatni kétszeresen is halottá válik az élők között.

Ezék7:17

17. Minden kéz elerőtlenül, és minden térd elolvad, mint a víz.¹²⁴

Megerősíti az utolsó mondatot, miszerint akkora lesz a reszketés, hogy azok, akiket mindenféle gonoszság sújt, nem mernek majd szabadon panaszkodni. Azt mondja, *minden kéz elerőtlenül, és minden térd elolvad, mint a víz*. Tudjuk, hogy ez a tanítás gyakori a prófétáknál, amivel Isten azt mutatja meg, hogy az emberek szíve az Ő kezében van. Mivel azonban a világi emberek heveskednek Isten ellenében, a saját gazdagságukban, vagy erejükben bízva, Isten itt azt mutatja meg, hogy félénkeknek és aggodalmaskodóknak, sőt majdnem elenyészőknak kell lenniük, mondhatni életteleneknek, mintha a térdek vízként folynának szét, a kezeik pedig elcsüggednének.

Ezék7:18

18. Felövezkednek zsákkal, és befedi őket rettegés, és minden orcán¹²⁵ szégyen,¹²⁶ és mindnyájok fején kopaszság.

¹²¹ Azaz: akiknek meg kell menekülni, meg fognak menekülni – Kálvin.

¹²² Vagy „nyögnek, vagy kiáltoznak” – Kálvin.

¹²³ Azaz: mindegyikük – Kálvin.

¹²⁴ Itt a hasonlat jelét kell érteni: elolvad, mint a víz, azaz szétfolyik.

¹²⁵ Vagy: ábrázaton – Kálvin.

¹²⁶ Vagy: gyalázat – Kálvin.

Ugyanazt a mondatot folytatja. Azt mondja, akkora volt a nép mérsárlása, hogy mindenkinek zsákot kellett öltetnie. De kevésbé látszik összhangban állónak ezzel, hogy akik rettegnek, azoknak kell zsákba öltözni, akik rettegnek, és ezért nem sirathatják az elesetteket. A próféták azonban így fűzik a szavaikat, mert másképpen nem tudnak hatást gyakorolni a makacs elmékre. Jóllehet tehát ezek a dolgok első ránézésre nem tűnnek összhangban állónak, miszerint *zsákba kell öltözniük és a fejeiket kopaszra kell nyírniuk*, majd valamennyinek válogatás nélkül pusztulnia kell bánat, vagy gyász nélkül, ezek azonban mégis jól összeillenek, mert a próféta nem arról beszél, hogy mit kell tenniük, hanem arról hogy milyen lesz az esemény. Miután tehát mindenfelé folyik majd a mérsárlás, s végül Isten egyeseket ragállyal, másokat éhséggel fog felemészteni, ezért teszi hozzá, hogy kell lennie alapnak a bánkodásra, bár a gonoszságok sokasága következtében élettelenek, tompák lesznek, és nem mutatják majd a szomorúság semmiféle jelét. Ezért kell *zsákba öltözniük*. Tudjuk, hogy ez a bűnbánat figyelemre méltó jele volt, de gyakran értik alatta az általános bánkodást is, s még a világi emberek is zsákba (darócba) öltöznek, bár ők nem Istent tekintik a gonoszságok forrásának. Ezért amikor azt mondja a próféta, hogy *mindenkinek zsákba kell öltöznie*, nem úgy érti, hogy Isten által kiszabott büntetéseket kell érezniük, és meg kell térniük, hanem csak a bánat kifejezésének általános ceremóniájára utal abban a kétségbeesésben, ami közös a gonoszok és Isten megvetői számára. Hozzáteszi: *félelem borítja el őket*, azután *minden fejen kopaszság lesz*. Ezt tiltotta a törvény (5Móz14:1), mert tudjuk, hogy Isten visszafogta a túlságosan nagy mértéktelenséget a bánkodásban, amikor megtiltotta a népnek, hogy az arcukra essenek, vagy megkopaszítsák magukat. Ez ugyanis abszurd tettetés volt. S tudjuk, hogy az emberek a bánatban is becsvágyók. Ezért Isten, korlátokat szabandó a bánkodásnak, megtiltotta a népnek, hogy megvagdalták, vagy megkopaszítsák magukat. Ebből látjuk: a próféta nem a megtérés valódi jeléről beszél, hanem mint mondtam, csak jelzi, hogy Isten bosszúállása annyira szörnyűséges lesz, hogy *a félelem borítja majd el őket*, és *gyalázat és zavarodottság lesz minden arcon*. Aztán össze kell vágdalniuk a bőrüket a pogányokhoz hasonlóan és zsákba kell öltözniük, mint a halálra adottaknak.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te hívtál Magadhoz minket, hogy nem tompuljunk el a bűneinkben, s ne keményedjünk meg a Te büntetéseidről, hanem időben előzzük meg a végső ítéleteidet, s úgy alázkodjunk meg erős kezed alatt, hogy komoly és valóságos bizonyosságát adjuk a megtérésünknek. Tanuljunk meg úgy engedelmeskedni Neked, hogy egyre jobban és jobban haladjunk előre az élet újságában, míg végül letéve minden testi szennyet, megérkezünk annak az örök nyugalomnak az élvezetébe, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a tulajdon vérével a számunkra. Ámen.

Huszdik előadás

Ezék7:19

19. Ezüstjüket az utcákra vetik, és aranyuk szenny¹²⁷ lesz előttök; ezüstjök s aranyuk meg nem szabadíthatja őket az Úr búsulásának napján; lelköket azzal jól nem lakatják, s hasokat meg nem tölthetik; mert csábítójok volt az a vétekre.

¹²⁷ Egyesek így fordítják: tisztátalan dolog. – Kálvin.

Most a próféta azzal fenyeget, hogy a nép kétségbeesése akkora lesz, hogy megfélemlenek az aranyról és az ezüstről. Tudjuk ugyanis, hogy az emberek jobban izgulnak azért a vagyonért, mint magáért az életükért. De az aranynak, hacsak nincs előkészítve a használatra, nincs értéke önmagában. Mégis látjuk: a többség akkora lángra lobban az arany utáni vágytól, még a biztosan halálos veszélybe is belevetik magukat utána. Hiszen hányan hanyagolják el még az életüket is a vagyonszerzés kedvéért! Ezért amikor az emberek megvetik az aranyat, akkor egészen bizonyosan elveszítik a természetes érzéseiket is a félelemtől és az aggodástól. A próféta ezt érti alatta, amikor azt mondja, hogy *az utcákra vetik majd az aranyukat*. Ha ugyanis úgy vélték volna, hogy túléljük a megpróbáltatásokat, akkor kétségtelenül elrejtették volna az aranyukat és az ezüstjüket. Mikor azonban az aranyat is elvetik, akkor, mint mondtam, biztos, hogy minden tele van kétségbeeséssel.

Elvetik, mondja az aranyukat. Én jobbnak látom ezt a magyarázatot egy tisztátalan dologra, mert a נדה, *nede*h beszennyezést, bemocskolást, és elkülönítést jelent. Ha bárki jobbnak látja az „elkülönítés” fordítást, én nem ellenzem, csak értsük meg, hogy a zsidók majd úgy kezelik az aranyukat, mint értéktelent, s ezért önként válnak meg attól. Tudjuk, hogy az emberek olyannyira ragaszkodnak az aranyukhoz és az ezüstjükhöz, hogy nem kevésbé szomorítja meg őket az azoktól való elszakadás, amit olyannyira szeretnek, mintha a belső részeit ki tépnék ki. De az „elvetik” szó világosabb, és jobban megfelel a mondat előző tagjának. S hozzáteszi: *ezüstjök s aranyuk meg nem szabadíthatja őket az Úr búsulásának napján*. Itt a próféta azok romlott magabiztosságát gúnyolja, akik a nagy vagyonuk miatt vélték magukat biztonságban. Mikor ugyanis az ember látja, hogy örök védik őket, nem félnek semmitől, s az efféle biztonságot nem könnyű elszakítani tőlük. Ezért is jelenti be Ezékiel, hogy az arany és az ezüst haszontalan lesz a zsidók számára, amikor Isten haragszik rájuk. Egyidejűleg a tunyaságukat is megfeddi némileg homályosan, amiért megvetették Isten ítéleteit annak köszönhetően, hogy egy időre megkímélte őket. Ezért jelenti ki: *Isten izzó haragjának napja eljön*, majd azt mondja, hogy *a lelküket meg nem elégíthetik, s a hasukat meg nem tölthetik*. Itt arra céloz, hogy még a leggazdagabb is éhezni fog. Mikor bármiféle éhség sújtja a népet azok, akiknek otthon van pénzük, nem szenvednek, emellett a gazdagok csűrjei és raktárai tele vannak mindenféle élelmiszerekkel. A próféta azonban azt mondja, hogy akkora lesz a nyomorúság, hogy az még a gazdagokat is sújtani fogja és nem lesz élelmük önmaguk felfrissítésére. Majd hozzáteszi az okot is: *mert csábítók volt az a vétekre*. Egyesek ezt a mondatot általánosságban értelmezik, miszerint a zsidóknak a saját vétkeik miatt kell megbotlaniuk, azaz eljön az idő, amikor megkapják jutalmukat. Isten látszólag megbocsátott nekik, és nem vette figyelembe a sok vétet, amikkel Őt provokálták. A próféta azt mondja tehát, hogy *azon a napon lesz botránykő*, ha ez az értelmezés tetszik valakinek, bár én inkább magára a pénzre korlátozom, mivel az ezüstnek és az aranynak semmi hasznuk sem lesz, *mivel vétekre csábítók lesznek*, azaz alapot adnak a bűnre. A következő ígevers pedig ezt erősíti meg:

Ezék7:20

20. És a belőle készült drága ékességeket kevélykedésre használják, és útalatosságuk képeit, undokságaikat abból csinálták, azért tettem¹²⁸ előttök azt szennyé;

Nem kételkedem abban, hogy azt erősíti meg, amit az imént tanított más szavakkal, nevezetesen hogy a nép ezüstje elvettetik, mert méltatlanul visszaéltek azzal a luxus, a hiábavaló pompa, valamint a babonaságok biztosítása végett. Egyesek a צבי עדין, *tzebi-gendiu*

¹²⁸ Vagy: „jelöltem azt annak a számukra” – Kálvin.

szót a templomra értik, s én is teljes bizonyossággal vallom, hogy a templom volt a zsidók fő ékessége, hogy dicsekedhessenek vele, ha helyesen és megfelelően imádják abban Istent. Ezért Isten nagy dicsőséget adott a zsidóknak, amikor közöttük akarta felépíteni a templomát, amit mondhatni az Ő földi lakhelyéül szánt. De nem látom be, miért kellene ezeket a szavakat a templomra vonatkoztatni, hisz a próféta a saját értekezését magyarázza. Ő ugyanis az aranyat és az ezüstöt említi: azt mondja, semmi haszna sem lesz az aranynak és az ezüstnek, mert mindenki a sárba veti majd azt, mivel az élet és a biztonság minden reménységét el kell majd vetniük. Most ugyanazt a mondatot folytatja. Megmutatja az arany és az ezüst törvényes használatát: *ezek, mondja az Ő ékességének dicsőségei voltak*, mert bármit adott az Isten az embernek, az mind az Ő atyai nagylelkűségének bizonyossága: következőképpen Isten nagylelkűsége ragyog fel bennünk, amikor meggazdagít minket az ajándékaival. Ha tehát a gazdagság dísz és ékesség, akkor a testi egészség is az, valamint a tisztesség és az efféle dolgok. Mivel tehát Isten látványossá akarja tenni a kegyességét minden ajándékában, melyekkel az embereket ékesíti és megjelöli, a próféta tulajdonképpen azt mondja, hogy a zsidók arannyal és ezüsttel lettek felékesítve. De vádolja őket a hálátlanságukért, amiért ezeket az ékességeket kevélykedésre fordították. A גאון, *gaon* szót ugyanis itt sok más helyhez hasonlóan rossz értelemben veszem: néha kiválóságot jelent, de kétségem sincs felőle, hogy a próféta itt a zsidókat hibáztatja, amiért kevélykedtek a vagyonuk miatt, amit pedig Isten kegyessége bizonyítékaként kaptak. Azt mondja tehát, hogy *az ékességeik szépségét kevélykedésre használják*, majd *az utálatosságaik és undokságaik*, vagy bálványaik képeit *abból készítették*, mert a héberek néha így beszélnek a bálványokról. Itt a כ az נ helyett használatos, mint sok más helyen is, s így az anyagra mutat rá. Azt mondja ugyanis, hogy a zsidók *a képeiket*, melyek megannyi utálatosság voltak Isten előtt, *aranyból és ezüstből csinálták*. Ez volt Isten ajándékainak második megszenteltelenítése. Az első volt a kevélység, amikor a zsidók az erkölcstelenség és a bőség miatt elszemtelenedtek Istennel szemben, s így szentségtelenítették meg azt a dicsőséget, amivel Ő felékesítette őket. De másik beszenyezést is hozzátesz, nevezetesen hogy bálványokat készítettek aranyból és ezüstből, s ezeknek ajándékokat adtak és áldozatokat mutattak be, ahogyan Isten panaszkodik erről Hóseásnál (Hós2:8): mindent, amit rájuk ruházott, istentelen imádatra fordították. Adtam nekik, mondja, gabonát, bort és olajat, de a bálványukat ékesítették azokkal: valóban ez volt a hálaadásuk, hogy vakon a nagylelkűségem iránt áldozatokat mutattak be az én gabonámból, boromból és olajamból. Erről a dologról Ezékiel bővebben is szól a könyve 16. fejezetében. Most azonban azt mondja: *az utálatosságaik képmásait alkották meg abból a dicsőségből, amit Ő osztott szét közöttük*. S az igevers végén megerősíti, amit az imént láttunk: *ezért a számukra szennyé teszem azt* (nevezetesen azt a szépséget). Ugyanazt a mondatot látjuk ismétlődni, amit korábban használt: itt azonban elmondja az okokat, amiért a zsidóknak el kell majd dobniuk az aranyukat és az ezüstjüket Isten haragjának napján: mert méltatlan módon beszenyezték Isten eme ajándékait, amelyekben az Ő kegyelme és atyai jóindulata ragyogott fel. Azt mondja tehát, hogy *szennyé teszi az aranyukat, vagy szépségüket*. Ugyanezt mondta korábban is, de ott még nem jelölte meg Isten haragjának okát.

Ezék7:21

21. És adom azt az idegenek kezébe zsákmányul, és a föld hitetleninek prédául, hadd fertéztessék meg.

Mondtam, hogy nem fogadom el ezeknek a szavaknak a kiforgatását a szentélyre, ahogyan egyes fordítók teszik. Ezért nincs kétségem felőle, hogy a próféta még mindig a népről beszél. Valóban többes számra váltott az előző igeversben, mert a kezdetben egyes számot használt: most ismét visszatér az egyes számhoz, és a népet jelöli meg azzal. *És adom*

azt az idegenek kezébe, mondja. Ez súlyosabb volt, mintha bármiféle hazai zsarnok nyomta volna el őket, s abban sem kételkedem, hogy az idegenek alatt a próféta a távoli és barbár nemzeteket érti, mert tudjuk, hogy akikkel nem állunk kapcsolatban, azok kegyetlenebbek velünk szemben. Először is tehát azt mondja ki, hogy *idegenek szolgálivá lesznek*, majd hozzáteszi: *a föld hitetlenjeinek*. Ez alatt azt érti: az ellenségeik annyira kegyetlenek és gonoszak lesznek, hogy semmiféle könyörületet, vagy egyenlőséget sem lehet tőlük várni. A dolog summája az, hogy Isten haragja rettenetes lesz, mert oly hosszú időn át tűrte a nép vétkeit. Ebből megértjük, hogy a gonosz és züllött emberek Isten ostorcsapásai, s az Ő akarata és keze irányítja őket. Mivel ez így van, ebből megértjük, hogy miközben Isten munkálkodik bennük, Ő Maga tiszta marad a gonoszságaiktól, mert úgy gyakorolja az ítéleteit a közreműködésükkel, hogy őket illetően nem okolható. Ők viszont joggal lesznek elítélve, mert vagy a kapzsiságuk, vagy a becsvágyuk, vagy más egyéb vágyuk semmisíti meg őket. *Adom őket tehát idegenek kezébe a megsemmisítésre*, majd *a föld hitetlenjeinek prédául*, s *ők majd megfertőztetik őket*. E szó miatt a fordítók arra következtettek, hogy ezt az ígeverset a szentélyre kell vonatkoztatni. Tudjuk azonban, hogy a *ללן*, *chelel* itt más értelemben szerepel – lemészárolni. Ezt az ígét tehát lehet úgy magyarázni, hogy bekövetkezik a nép általános mészárlása, mert az ellenségek nem elégednek meg a zsákmánnyal és a prédával, hanem a foglyokat is lemészárolják, miután megszerezték a győzelmet. Én azonban szándékosan megtartottam a „megszentségtelenít” jelentést, ami ugyanaz, mint „elértékteleníteni”, mert nekem úgy tűnik, a próféta mindenféle erőszakot ért alatta, mint mikor nem vesszük fontolóra, mi célt szolgálnak a dolgok, hanem elhamarkodottan és gondatlanuk, megvetően, sőt sértő módon szórjuk szét azokat. Ez tehát azt jelenti: az ellenségek annyira pökhendiek lesznek, hogy nemcsak a nép vagyonát pusztítják el, hanem a személyeket is, bár ez vonatkozhat magára a vagyonra is. A rablóról ugyanis akkor mondják, hogy kifosztja az embert, amikor elveszi mindenét és mezítelenül hagyja: ebben az értelemben kényelmesen magyarázhatjuk, amit a próféta itt mond. De ez az egyszerű magyarázat kielégít engem, nevezetesen hogy az ellenség oly általánosan szórja majd szét a népet, hogy nem lesz semmi különbség. Most ez következik:

Ezék7:22

22. És elfordítom tőlük arcomat, hadd fertéztessék meg szent helyemet; s betörjenek belé a rontók¹²⁹ és megfertéztessék.

Ami az ígevers elejét illeti, itt nincs semmi homályosság, mert Isten azt jelenti ki, hogy a zsidók nyomorultak lesznek, mert *elfordítja tőlük az arcát*. Abban rejlett ugyanis a boldogságuk, hogy Isten, amint ígérte, gondoskodott a biztonságukról. Amíg tehát Isten kegyeskedett rájuk tekinteni, a biztonságuk szilárd volt, s nem kellett veszélyektől félniük. De amikor többé már nem gondoskodott róluk, ezek a nyomorultak ki voltak téve mindenféle megpróbáltatásnak. Ezért mondja, hogy minden védelemtől meg lettek fosztva, amikor elidegenedtek Istentől. Ez tehát az egyik mondat. Ami utána következik, azt a fordítók a szentélyre értik, s én sem nagyon ellenzem ezt a magyarázatot, ha bárki elfogadja, de én tágabb értelemben veszem. Isten nézetem szerint a földet nevezi *a rejtekhelyének*, ami biztonságos volt az Ő védelme alatt. Azt mondta ugyanis, hogy kiterjesztette a szárnyait, melyek alatt a népet elrejtette (2Móz19:4), s Dávid azért imádkozik, hogy Isten fogadja őt be a Sátorának rejtekébe (Zsolt27:5). Mivel tehát a népet Isten hatalma védte, a földet joggal nevezi *Isten rejtekhelyének*, azaz menedéknek, s helyes lesz így fordítani. *A pusztítók tehát megszenségtelenítik a menedékemet, mert bemennek oda és megfertőztetik*. Ugyanazt a szót

¹²⁹ Vagy: „megsemmisítők” – Kálvin.

ismétli. Azok, akik a szentélyre értik, a szentek szentjére korlátozzák, mert így nevezik a szenthelyet, vagy orákulumot, ahonnan a válaszok érkeztek. S nem azért nevezik orákulumnak, mert ott imádkoztak, hanem mert titkos dolgokra kérdeztek ott rá. De mint mondtam, ez erőltetettnek tűnik, noha nem civakodom velük, hanem inkább megmutatom azt, amit jobbnak látok. Az igeszakasz jelentése azonban az, hogy Isten egy időre megkímélte a zsidókat mondhatni a szárnyai alatt, mintegy titkos rejtekhelyen, s a föld mondhatni titkos rejtekhely volt, mert annyira el voltak rejtve, hogy nem szenvedtek bántalmazást az idegen ellenségektől. Ez azonban mégsem lesz semmi hasznukra, mert Isten ledönt majd minden erődítményt, és könnyed bejutást biztosít az ellenségeknek, hogy azok betörhessenek, s összezavarhassanak és megszenségteleníthessenek mindent.

Ezék7:23

23. Készítsd a lánczot; mert a föld tele van véres ítélettel, és a város tele van erőszakossággal.

Az igemagyarázók a prófétának a lánc elkészítésére adott parancsot a fogságra vonatkoztatják, mert tudjuk, hogy a foglyokat láncokkal, béklyókkal és bilincsekkel szokták megkötözni. Ezért úgy magyarázzák, hogy Isten itt a népet fogsággal fenyegeti. De a Lélek inkább azokra a bűnözőkre utal, akik a saját ügyüket láncra verve védik. A zsidók ugyanis sokáig mulatoztak a bűneikben, s a büntetés elmaradása nagyon vakmerőkké tette őket. Most a próféta azt mondja: eljött az idő, amikor Isten ítélőszéke elé kell állniuk, s ott a legigazságosabb módon a bűnözőknek kijáró bánásmódban kell részesülniük. Tehát ezért verték láncra a bűnözőket, hogy az ügyüket megalázó módon – bűnözőket, mondom, akiket már félig-meddig el is ítélték. Ezért kell a prófétának *láncot készítenie*, hogy ne csak felszólítsa a népet a számadásra a bűneikről, de oda is vonja őket Isten ítélőszéke elé, akár akarják, akár nem. S ő maga magyarázza meg miért, amikor azt mondja, hogy *a föld tele van véres ítélettel*. A héberek a *véres ítéletet* a halálra értik, amikor a bűn főbenjáró, s a bűnösre úgy rábizonyítják azt, hogy nem kerülheti el a végső büntetést. Így minden főbenjáró bűnben kimondott ítéletet véres ítéletnek neveznek. Azt mondja tehát, hogy *a föld tele van véres ítélettel*, azaz oly sok bűntől szennyezett, hogy nem kerülheti el a végső bosszúállást. Majd hozzáteszi, hogy *a város*, melynek a föld általános megromlása közepette meg kellett volna valamennyit őriznie a tisztaságából, ám *a város is tele van erőszakossággal*, amely szóval kétségtelenül az igazságtalan elnyomásokra utal – a fosztogatásokra, a zsákmányszerzésekre, az igazságtalan nyereszkesedésre, a rablásokra, s mindarra, amit szemben áll az igazsággal és az egyenlőséggel. Ennek eredményeképpen a nép istentelenségének és gonoszságának el kellett érnie egy olyan szintet, amit Isten többé már nem tűrhetett el, s ezért ül be Isten í bírői székébe a büntetést kiszabandó, s ez az a lánc, amiről beszél.

Ezék7:24

24. És elhozom¹³⁰ a pogányok leggonoszabbjait,¹³¹ hadd foglalják el házaikat; s véget vetek a hatalmasok kevélységének, s fertéztet lesz templomuk.

Megismétli, amit mondott: olyan ellenségek jönnek, akik Isten bosszúállásának szolgálói lesznek. S ebből az igehelyből ismét megtudjuk, hogy még az istenteleneket is kényszeríti Isten keze és titkos irányítása, így az Ő akaratától függetlenül a kisujjukat sem

¹³⁰ Vagy: „odaviszem” – Kálvin.

¹³¹ Azaz, „a pogányok között is romlottakat és gonoszokat” – Kálvin.

mozdíthatják. Korábban elmondta, hogy a zsidókat idegenek kezébe fogja adni, de most? *Elhozom a pogányokat*, mondja, mintha csak kinyújtaná a kezét, és úgy kényszerítené őket. Látjuk hát, hogy Isten az Ő irányítása alatt tartja az istenteleneket, mondhatni az ítéleteinek végrehajtásához. Meg kell figyelnünk azonban az általam nemrég leszögezett különbséget: Isten úgy munkálkodik a közreműködésükkel, hogy közben semmi közös dolga sincs velük. Őket ugyanis a romlott ösztönzés hajtja előre, Istennek azonban van egy csodálatos és felfoghatatlan módszere, amivel úgy kényszeríti őket ide-oda, hogy közben Ő Maga semmiféle közösségbe sem kerül a vétkeikkel. *Romlott nemzetnek* nevezi őket, hogy a zsidók megtudják: közeleg a végső mészárlás, mert a legkegyetlenebb ellenségekkel kell majd farkasszemet nézniük. Elmondja, hogy *elfoglalják a házaikat*, s mivel a nép gögje látszólag akadálya annak, hogy Isten kiszabja a jogos büntetést, ezért hozzáteszi: *véget vetek a hatalmasok kevélységének*. Amíg ugyanis a zsidók el voltak telve göggel és magabiztossággal, a prófétának semmi haszna sem volt a számukra. Ezért mondja hát, hogy Isten véget vet a kevélységüknek, amitől hiábavaló módon fuvalkodtak fel, amíg Isten tűrte a viselt dolgaikat. Végül hozzáteszi: *s fertéztet lesz templomuk*. Ez az igeszakasz megerősíti az általam korábban elfogadott véleményt, mert Ezékiel úgy beszél *a templom megfertőzéséről*, mint új dologról. Itt veszi el azt a hiábavaló reménységet, amivel hitegették magukat, amikor azzal dicsekedtek, hogy Isten vezetése alatt állnak, mert a templom védi őket és a várost. Jeremiás is megfeddi őket, amiért hisznek a hazug szavaknak, amikor kijelentik, hogy náluk van az Úr temploma: „Az Úr temploma, az Úr temploma, az Úr temploma ez!” (Jer7:4). A mi prófétánk nem beszél nyíltan, de kétséget kizáróan megmutatja, hogy a biztonságérzetük hamis, miközben Isten templomával, mint holmi pajzzsal szegülnek szembe a bosszúállás visszaverése végett. Isten valóban a templomban lakozott, de azzal a feltétellel, hogy ott tisztán imádják Őt. Mikor azonban a templom beszennyeződött, Isten eltávozott onnan, mint azt majd később látjuk. Emiatt mondja Isten, hogy *ellenségek fognak majd jönni, és beszennyezik a nép szent helyeit*. Eddig nem beszélt a templomról, de most hozzáteszi a *templom* szót, hogy a zsidók ne dicsekedjenek elhamarkodottan Isten nevével, mintha magukhoz kötötték volna Őt.

Ezék7:25

25. Rettegés jött el, s keresnek békét és nincs.¹³²

Ugyanazt a tanítást erősíti meg. Azt mondja tehát, *eljött a pusztulás*. S most hozzáteszi: *nem lesz béke*. Ez a megerősítés nem volt hiábavaló. Az emberek mindig abban reménykednek, hogy némi előnyre tesznek szert, ha hátat fordítanak, ezért igyekeznek a rejtekhelyekre, ahonnan majd Isten kivonszolja őket a napvilágra. Azután sok reménységet táplálnak a biztonság iránt, amikor Isten megköti őket. Mivel tehát az emberek olyannyira sikamlósak, s a menedékhelyek után kapkodva azt hiszik, hogy elkerülik Istent és az Ő ítéleteit, a próféta kimondja: jóllehet keresik majd a békességet, de semmit sem találnak. Így nem kételkedhetnek az említett pusztulásban és kivágatásban.

Ezék7:26

26. Egy romlás a másokra jó, és egy hír után más támad, s kérnek látást a prófétától,¹³³ ám törvény nem lesz a papnál,¹³⁴ sem tanács a véneknél.

¹³² Vagy: „nem lesz béke”. – Kálvin.

¹³³ Vagy: „nem lesz próféta”. – Kálvin.

¹³⁴ Vagy „eltűnik”. – Kálvin.

A próféta itt végül elmagyarázza a pusztítás természetét, aminek ő volt a hírnöke. S megint megfosztja a zsidókat a reménység minden alapjától, s megmutatja, hogy hiába tekingetnek mindenfelé, mert Isten fosztja meg őket minden segítségtől. Ez az igeszakasz jelentése. Ezért mondja, hogy *romlás jön*, egyik a másikra. Ezen a módon inti a zsidókat, hogy hiába kapkodnak a biztonság után, mintha az egyik gonoszság elmúltával máris megszabadulnának. A gonoszok ugyanis, amint Isten visszavonja a kezét, azt hiszik, megszabadultak minden bajtól, s még gondtalanabban vetik meg Istent. Azt képzelik ugyanis, hogy Isten elszámolt velük, mint mikor az adós visszafizet egy kis összeget a hitelezőnek, s így megnyugvást szerezve gondtalanává válik. Az elvetettek is megkeményednek, amikor Isten némi haladékot ad nekik, mert azt hiszik: egyezsége jutottak vele, hogy többé nem zaklatja őket. A próféta azonban azt hirdeti ki, hogy a gonoszságok akkora áradata jön majd rájuk, amikor egyet még sok fog követni, mert Isten nem szűnik meg gonoszt gonoszra halmozni. S hozzáteszi: *egyik hír a másikra jön*. Ez a félelem tárgyára vonatkozik, mivel a háborúk és az ellenség kegyetlenségének hírei elterjednek majd határokon túlra is. Mivel tehát a zsidók süketek és ostobák, a próféta kihirdeti, hogy Isten folytatni fogja a bosszúállása végrehajtását, így az egyik csapás csak előfutára lesz a másiknak, míg el nem pusztulnak inkább százszor is, semhogy Isten engedné, hogy büntetlenül megússzák.

Utána hozzáteszi: *látást fognak kérni*. Itt a próféta ismét megmutatja, hogy a zsidók teljesen meg lesznek fosztva minden segítségtől. Mert noha bátran megvetették Istent, mégis tudjuk, milyen gonoszul visszaéltek az Ő nevével. Úgy dobtak félre minden mértékletességet, hogy nem átalloztak gúnyolni Istent és az Ő ajándékait. Ezért mondja, hogy *látást kérnek majd a prófétától*. Nekem úgy tűnik, ez a *látást kérnek majd a prófétától* kifejezés hiányos, mert semmit sem tesz hozzá a papokon és a véneken kívül. Az *n*-et néha negatív értelemben veszik, ha a szavak egyesítve vannak: nem tudom, hogy a nyelvezet tulajdonképpen nem ezt jelenti-e: *látást keresnek, de nem lesz próféta*. S a jelentés még gördülékenyebb lesz, ha Ezékiel tagadta volna, hogy lesz ott bármiféle próféta, mert a sivárság jele, ha nincs semmiféle vigasztalás, amik támogatnak minket a háborúinkban. Így panaszkodik az egyház a zsoltárokból (Zsolt74:9) arról, hogy a legnagyobb szorultságba jutott, de nem jelent meg próféta: nem látjuk a jeleinket és nincs próféta sem közöttünk. S valójában Ezékiel is úgy értette, hogy a zsidók hiába keresik majd a prófétát, mert Isten elveszi majd azt az ajándékot tőlük. Ami tehát a jelentést illeti, itt nincs kétértelműség, bár a nyelvezet, mint mondtam, inkább homályos. A jelentés tehát az, hogy úgy vélték: Isten annyira kötődik hozzájuk, hogy soha nem fosztja meg őket a látásoktól, melyeket a kényelmük érdekében készít elő, pedig máris megfosztotta őket ettől a jótól. Mivel pedig híjával vannak ennek, semmi sem maradt vissza, csak az általa említett végső pusztulás. A többi holnapra kell hagynunk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert eddig kegyeskedtél biztonságban vezetni minket a te erőddel, elűztél tőlünk oly sok heves támadást, elfordította az ellenségeink oly sok romlott tervét, s kiragadtál minket számtalan gonoszságból – add meg, hogy úgy értékeljünk a nekik juttatott jótéteményeidet, hogy hálások lehessünk viszonzásul. Úgy szánjuk oda magunkat engedelmesen Neked, hogy a Te szent neved megdicsőüljön az egész életünk során mindvégig a Te egyszülött Fiadban. Ámen.

Huszonegyedik előadás

Tegnap elkezdjük megmagyarázni a próféta nyelvezetét, amikor azt hirdette ki, amittől a zsidók csak kevéssé féltek: *eljön majd az idő*, amikor Ő majd megfosztja őket a prófétáiktól. Mivel Isten a tanácsosaival, papjaival és prófétáival szokta irányítani a népet, ezért mondja,

hogy *törvény nem lesz a papnál, sem tanács a véneknél*. Ami a prófétákat illeti, azt mondja, hogy a zsidók hiába kérdezik őket Isten akaratáról. Az eredmény az, hogy miután Isten mindig kormányozta a népet, nyomorúságos szétszórás következik rájuk, mert több tanítás már nem ragyog fel, hanem a tudatlanság sötétségébe merülnek. S ez volt a legfájdalmasabb fenyegetés, mert a szélsőséges gonoszságok közepette nem közönséges vigasztalás az, ha Isten ránk ragyog az Ő Ígésével. Ez ösztönöz minket türelemre, aztán a bánatunkat is enyhíti, ha megízleljük a megbocsátás valamilyen reménységét, s Isten bizonyosságot tesz arról, hogy kegyes lesz velünk. Amikor azonban ez a vigasztalás elvétetik, akkor könnyen fölébünk kerekednek még a legcsekélyebb gonoszságok is. Isten azonban megtart minket az Ő Ígésével a legmélyebb megpróbáltatásokban, mint holmi hatalmas tengeren, s amíg a tanítása velünk marad, addig mondhatni rendelkezünk a vezető térképpel, mellyel biztonságosan eljutunk a kikötőbe. Amikor azonban Isten sehol nem tűnik fel, a legcsekélyebb megpróbáltatás is a legnagyobb mélységnek tűnik a számunkra. Ez tehát Isten félelmetes bosszújának a jele volt, amikor a prófécia ajándéka kialudt a zsidók között, s a papoknál és a véneknél nem volt tanács. Tudjuk, milyen hatalmasan dicsekedtek azzal, mennyire kiemelkedők a bölcsességben. Miközben Jeremiás vádolja őket (Jer18:18), látjuk, miképpen keltek fel ellene abban bízva, hogy a törvény nem múlhat el a paptól, s a bölcsesség sem a bölcsektől és a tanácsosoktól, illetve a látás, vagy tanítás sem a prófétáktól. „Jertek és tervezzünk terveket Jeremiás ellen, mert nem vész el a törvény a paptól, sem a tanács a bölcstől, sem az ige a prófétától! Jertek el és verjük meg őt nyelvvél, és ne hallgassunk egy szavára sem!” Ettől az ördögi dühtől felhevülten Isten ellen merték felemelni a tarajukat, s bátran tulajdonították maguknak azt, amiről itt Isten kijelenti, hogy el fogja venni tőlük. A látásnak, mondták, a prófétánál, míg a tanításnak és a törvénynek a papnál kell maradnia. Látjuk azonban, hogy Isten elfordítja ezt a romlott dicsekedést, amikor kihirdeti, hogy nem lesz tanács a véneknél, tanítás a papoknál, és látás a prófétáknál. S ebből azt is megértjük, hogy manapság mi is megcáfolhatjuk a papi papistákat ugyanezzel az érveléssel. Mert miféle fegyverek erejében bízva dühöngnek oly gögősen a törvény és az evangélium világos és biztos tanítása ellen? Nevezetesen azzal, hogy ők az egyház képviselői, mintha nyíltan hirdetnék Istennek, hogy az Ő tanítása nem múlhat el a papjaiktól. Elmulasztottam megjegyezni, hogy ez a papság nem Istentől való, mert a papokat minden parancs nélkül, Krisztus feláldozására támasztották. De tegyük fel, hogy elismerjük őket az egyház közönséges pásztorainak, akkor is mi haszna van annak a titulushoz, amikor Isten a tanítás minden világosságától megfosztotta a lévita papságot is, akiket pedig Ő teremtett, nem holmi emberi szavazatok?

Tanuljuk hát meg ebből az igeszakaszból, hogy a prófétálás és minden tanítás ajándéka Isten különleges ajándéka: tanuljuk meg, hogy ez az ajándék elvétetik, amikor Isten büntetést akar kiszabni az ember hálátlanságára. Ha ugyanis a tanítást kisebb tisztelettel fogadjuk, mint illene, s Magát Istent is megvetjük, amint az gyakorta megtörténik, Ő a sötétségbe taszítja az embereket, s eltévelyíti őket a vakságon keresztül, megfosztván a világosság legkisebb szikrájától is. Amikor maguk a papok feledkeznek meg a hivatalukról, akkor Isten megbolondítja őket, ahogyan az, mint látjuk a pápaságban is bekövetkezett. Semmi sincs megvetendőbb, mint ezek az állatok, ám ők mégis azt állítják, hogy rendelkeznek a kijelentés lelkével. Isten azonban megfizeti nekik az örülségük jogos jutalmát, amiért zsarnoki módon uralkodtak és a végletekig visszaéltek a pásztorok szent nevével, összekevervén a saját feltételezéseiket a törvénnyel és az evangéliummal, s így rontván meg a tanítás egész tisztaságát a megjegyzéseikkel. Isten tehát, mint látjuk, megbosszulta a gögőket. Mikor viszont Isten megmutatja az életnek útját a szolgálóinak, s ránk ragyog a mennyei tanítással, tanuljuk meg, hogy ez felbecsülhetetlenül nagy kincs, s ne vessük meg, nehogy elvegye tőlünk.

Ezék7:27

27. A király szomorkodik, a fejedelem irtózatba¹³⁵ öltözik; s a föld népének kezei megdermednek. Útjok szerint cselekszem velök, ítéletök szerint ítélem meg őket, hadd tudják meg, hogy én vagyok az Úr.

Eben az igeversben a próféta megerősíti, hogy Isten bosszúja annyira általános lesz, hogy egyformán sújtja majd a legnagyobbat és a legkisebbet. A királlyal kezdi, majd a tanácsosaival folytatja, s végül belefoglalja az egész népet. *A király szomorkodik*, mondja. Ám az ő feladata életet adni másoknak, majd orvosságot találni minden gonoszságra. Amikor azonban a királynak sem marad más, mint a bánat és a szomorúság, az a kétségbeesés jele. Jelképesen a sivárság öltözkébe öltözteti a véneket. Tudjuk, hogy az öltözőknek kettős célja van: védelemként erősít meg minket a hideg ellen, és elrejti mindazt, ami tisztességtelen bennünk. Ellentétes értelemben mondja a próféta, hogy az öltözők gyalázat lesz a véneknek, majd rátér a köznépre. Egyben az okot is megmondja: *Útjok szerint cselekszem velök*. Az *ú* itt oksági értelemben szerepel: *útjaik szerint fogok tehát bánni velük*, s ugyanebben az értelemben teszi hozzá, hogy *ítéletök szerint ítélem meg őket*. Az „ítélet” szót itt sajátosan, a szokásos értelmével ellentétesen használja. Az ítélet ugyanis ugyanazt jelenti, mint az igazságosság, de gyakorta vonatkoztatják a vétkekre, mintha azt mondta volna, hogy igazságos Bírónak fognak engem érezni, amikor megbosszulom a bűneiket. Azért az ítéleteik *romlott visszaéléseket* jelentenek, s ebbe nemcsak a babonaságokat, de mindenféle vétkeket belefoglal. Ezekkel az a szavakkal Isten arra utal, hogy jóllehet súlyosan bünteti majd a zsidókat, ez mégsem lesz kegyetlenség, mert rászolgáltak erre a bánásmódra. S megerősítés következik a következő látomásban. Maga a látomás valóban különálló, de miután a próféta épp az imént mondta ki Isten nevében, hogy a büntetés, amitől a zsidók szenvednek, jogos volt. Ezt a tanítás erősíti meg a következő látomással, melynek során Isten Lelke megragadta őt és Jeruzsálembe vitte, ahol láthatta, hogy a templom tele volt különféle utálatosságokkal, mert nem volt egy sarok sem, amit ne szennyeztek volna be és szentségtelenítettek volna meg a bálványaikkal. De térjük rá a szavakra.

¹³⁵ Vagy: „pusztulásba”. – Kálvin.

8. fejezet

Ezék8:1

1. És lőn a hatodik esztendőben, a hatodik hónapban, a hónap ötödik napján: én ülök vala¹³⁶ házamban, és Júda vénei ülnek vala előttem és esék reám ott az Úr Istennek keze.

Itt kétségtelenül egy profetikus látomásról számol be, mert a próféta nem vitetett Jeruzsálembe, sőt helyet sem változtatott, és a Júda vénei sem voltak előtte, hanem szemlátomást Isten Lelke ragadta el, hogy megláthassa azt a mocskot, amivel a zsidók megszentelteték a templomot. Azt mondja ugyanis, hogy *otthon volt, amikor ez a látomás megjelent előtte*, de mégis lehetséges volt a számára a színhelyen sétálni. Nem úgy mondja tehát el a dolgot, mint bekövetkezett, hanem csak azt tanítja, hogy megjelent Isten, és hozzáteszi a körülményeket. A *Júda vénei* alatt nem a foglyokat értem, hanem azokat, akik akkor Jeruzsálemben éltek, hogy tanúbizonyságai legyenek ennek a próféciaának, s így minden mentség és a tévedés ürügye elvételétől tőlük. Beszámol arról az időről is, amikor ez a látomás megjelent, nevezetesen a *hatodik évben*, amit Jekoniás száműzetésének kezdetétől számít, mint azt láttuk az első fejezetben. Így egy év és két hónap telt el az akkor megmagyarázott első látomástól a mostaniig, amiről most számol be. Mivel tehát tizennégy hónap telt el, Isten ismét megjelent a prófétájának. Ez az időre vonatkozó körülmény semmiképpen sem felesleges, mert megmutatja a nép hatalmas makacsságát. A próféta, mint mondtam, a király száműzetésének kezdetétől számolja az éveket. Ők azonban a kürtölés évétől szokták számolni. Most azonban megújítja a mészárlás miatti bánatot, amikor a királlyal olyan megalázó módon bántak, mint egy nyomorult fogollyal, s az ellenség rabszolgaként gyötörte. Mivel tehát a próféta megalázza a zsidókat az éveknek ezzel a számolásával, ebből kiderül, mennyire megkeményedett volt a makacsságuk, mert nem lettek bölcsebbek még ezektől a súlyos büntetésektől sem. De látjuk, hogy bámulatos örültség ragadta el őket, s félredobva az Isten imádatát, mindenféle új bálványokat halmoztak fel és megszentelteték a templomot az utálatosságaikkal. Jeremiásnál látjuk (Jer7:17 és Jer44:17-19), hogy az istentiszteletet felforgatták Jeruzsálem városában, valamint magában a templomban, mert italáldozatokat mutattak be az ég szövedékének – mások az ég királynőjének fordítják, de megmutattuk, hogy ezeknél az ígehelyeknél az összes csillagot kell érteni – mivel tehát tömjéneztek az ég szövedékét, majd a bálványokhoz járultak, s a nemzetek mocskával szennyezték be magukat. A prófétánk megmutatja, hogy a büntetésükkel szemben teljesen érzéketlenek maradtak, sőt egyre rosszabbakká váltak, mióta Isten elkezdte a kezét felemelni ellenük. Olyan volt ez, mintha épp akkor kezdett volna el megmutatkozni a mennyből a babonáságaik bosszúállójaként. Innen megtudjuk az okot, miért említi itt a próféta az éveket és a hónapokat, sőt még a hónap ötödik napját is: nevezetesen hogy még jobban meggyőzhesse a zsidókat a makacsságukról, mert semmiféle büntetés sem vezette vissza őket a (helyes) útra, hanem ördögi makacssággal küzdöttek Isten ellenében. Azt mondja, *Isten keze esett rá*, a kéz alatt én nem egyszerűen csak a próféciaát értem másokhoz hasonlóan, hanem erőt is, mert az „Isten próféciaja esett rá” kifejezés túlon túl hűvös. De ezt tulajdonképpen Isten erejéről mondja. Pont mintha azt vallotta volna meg, hogy semmivel sem hozakodott elő önmagától, hanem mondhatni félretette az embert, amíg Isten ereje uralkodott benne. Azaz, Isten erejét állítja szembe az összes emberi képességgel.

¹³⁶ Szó szerint: „ülvén”. – Kálvin.

Ezék8:2

2. És látám, és ímé vala mintegy tűznek formája,¹³⁷ derekának alakjától fogva lefelé tűz vala, és derekától fogva fölfelé vala mint a fényesség, mint az izzó ércz.

Egyesek az utolsó szót angyalnak fordítják, de véleményem szerint tévesen, mert a עֵיִן, *gnin* szó tulajdonképpen színt jelent, s már cáfoltam ezt a tévedést az első fejezetben. Nem teljesen világos a számomra, hogy miféle szín volt ez, ezért követem az elfogadott véleményt, mely szerint a borostyánhoz volt hasonló. A próféta azt mondja, *hasonlóságot látott*, vagy két részből álló képmást, mert *deréktől lefelé olyan volt, mint a tűz, felfelé pedig mint a fényesség*. A דֶמוֹת, *demoth* szóval kétségtelenül emberi alakot jelöl. Isten tehát valamiféle képmásban jelent meg a szolgájának, s az emberi alak helyénvaló, mert ha bármi más alak lett volna, a próféta kétségtelenül csendben marad. Láttuk már azonban, hogy Isten emberi formát öltött és így képviseltette Magát az Ő egyszülött Fiában, mint említettük, s amint majd újra látjuk a tizedik fejezetben. Ez tehát a hasonlóság, amiről a próféta beszél, de azzal a céllal használja ezt a szót, hogy megtudhassuk: nem valódi, szilárd és anyagi dolgot nevez testnek. Ami pedig azt illeti, hogy a próféta alakot, vagy hasonlóságot látott, nos, ez csak pusztán látomás volt, s nem azt jelenti, hogy akkor Isten testet öltött volna. Erről már beszéltem az első fejezetben, de nemsokára ismét szólok majd róla. Ami pedig azt a mondást illeti, hogy *az alak egyik része tüzes volt*, a másik részében pedig *ragyogás látszott*, itt látszólag azt fejezi ki, amiben a zsidóknak reménykedniük kellett volna, amikor végre észrevették, hogy Isten közel van hozzájuk, Akit pedig nagyon távol levőnek véltek, mert olyan bátran vették meg a törvényeit és minden próféciáját. Ami a fényességet illeti, azzal Isten fenségét és felfoghatatlan dicsőségét jelzi. Ha ugyanis a fényesség elvakítja a szemeinket, akkor mi történik, ha megpróbálunk áthatolni azon a hatalmas világosságon, amiben a Nap is csak egy picinyke szikra? Ezért mondja tehát Ezékiel, hogy *derekától fogva fölfelé vala mint a fényesség* volt, s ezzel kétségtelenül megmutatja, milyen félelmetesnek kell lennie Isten fenségének a számunkra. Isten ugyanis a világosságban él, de hozzáférhetetlen, ahogyan az apostol mondja, *de alul*, mondja, *vala mintegy tűznek formája*, s azért, mert nem kell várnia, amíg a zsidók bármi örömet merítenek Isten jelenlétéből (1Tim6:16). Tudjuk, hogy a képmutatók mindig elhamarkodottan dicsekednek Isten nevével, ahogyan Ámos feddi meg őket: „Mire való néktek az Úrnak napja? Sötétség az és nem világosság.” (Ám5:18) Azzal dicsekszenek ugyanis, hogy Istenhez könyörögnek a nyomorúságaikban, s Neki segítenie kell rajtuk, mivel a védelmébe vette őket. A próféta megcáfolja ezt a gőgöt, s azt mondja, hogy az Úr napja sötétség lesz. Így ezen a helyen is tűzként jelent meg Isten a föld előtt, hogy a zsidók reszkessenek, amikor Isten bosszúállása ragyogott rájuk a megemésztésükre. A ragyogásban tehát Isten fensége mutatkozott meg, ami megalázkodásra készítette a prófétát és minden istenfélőt, hogy tisztelettel fogadják a látomást. A tűzben ugyanis Isten bosszúállása látszott, nehogy a zsidók túl széles pajzsot alkossanak maguknak Isten nevéből, amit hamisan és félrevezetően terjesztettek ki.

Ezék8:3

3. És kinyújta egy kézformát, és megragada engem fejem üstökénél fogva, és fölemelve vitt engem a lélek a föld és az ég között, és bevive engem Jeruzsálembe isteni látásokban a belső kapu bejáratához, a mely északra néz, a hol vala helye a féltékenység¹³⁸ bálványának, a mely féltékenységre ingerel vala;

¹³⁷ Vagy: képmása. – *Kálvin*.

¹³⁸ Károli itt és a továbbiakban a *bosszúság* szót használja. – *a ford.*

A próféta itt elmondja, hogy Jeruzsálembe vitetett, hogy láthassa azt az ostoba bálványimádást, amivel a zsidók beszennyezték a templomot. Először azonban elmondja, hogy *egy kézforma nyúlt ki*. Ebből megint megértjük, hogy a próféta által látott test nem volt szilárd, vagy anyagi, mert nem valóságos kéz ragadta meg a prófétát a hajánál fogva, hanem valami kézforma, s ezért teszi hozzá, hogy *isteni látásokban* történt mindez. Valóban azt mondja, hogy ég és föld között vitetett, de senki ne képzelje azt, hogy ez valóban végbement, mert ő maga magyarázza meg és mondja, hogy *isteni látásokban*. Az *isteni látások* alatt a minden kétségtől mentes kijelentést érti, mert hallgatólagos ellenmondás van itt az isteni kinyilatkoztatások, és a kísértetek között, melyek gyakorta megtévesztik az emberek érzékszerveit. Azok, akik az „isteni látásokat” egyszerűen csak próféciákként értelmezik, meggyengítik azt, amit a próféta hangsúlyosan akart kifejezni. Akik pedig úgy vélik, hogy Isten nevét itt csak díszítő jelzőként használja (mert a héberek minden figyelemre méltót isteninek neveznek), szintén eltávolodnak a próféta szavainak eredeti jelentéséről. Nm kétséges tehát, hogy az isteni látásokat állítja szemben mindenféle kísértettel, mert mind tudjuk, a Sátán megtéveszti az emberek érzékszerveit a csodatetteivel és az ígérés csodás művészetével: s néha megtörténik, hogy még Isten gyermekei is megtévednek. Ezért a próféta, hogy eltöröljön minden kételyt, elmondja, hogy *isteni látásokban vitetett Jeruzsálembe*, majd hozzáteszi, hogy *az északi kapuhoz*. Tudjuk, hogy megannyi kapuja volt a nagy területnek, hogy a nép közlekedése kényelmesebb legyen. Ha ugyanis csak egy kapu lett volna nyitva, akkor jobban tolongtak volna, ahogyan a tömeg rendszerint teszi. A templom területének akkor volt keleti és északi kapuja, ami könnyű belépést biztosított mind a népnek, mind a papoknak. A papoknak valóban volt egy belső, elkülönített területük, de amikor áldozatokat mutattak be az oltáron, akkor keveredtek a néppel. Ezért voltak a templom szintjének különböző kapui. A próféta azt mondja, hogy *a belső kapu bejáratához* vitetett, azaz nem hatolt be közvetlenül a templom titkos részébe, hanem úgy tűnt a számára, mintha megállt volna az ajtó előtt, míg Isten nem tájékoztatta arról, mi folyik odabenn. Azt mondja, ott volt *a bosszúság bálványának a helye*. Nem tudjuk, miféle volt ez a bálvány, azt leszámítva, hogy a próféta undorítónak mondja. Először *a féltékenység bálványának* nevezi, majd hozzáteszi, hogy Istent *féltékenységre ingerelte*. S bár a főnevet és az ígét gyakran használják rossz értelemben, Isten mégis Magára vonatkoztatja a féltékenység érzését, és ebben az értelemben mondja a Deuteronomiumban: „Azzal ingereltek őket, a mi nem isten; hiábavalóságokkal bosszantottak engem; én pedig azzal ingerlem őket, a mi nem népem: bolond nemzettel bosszantom őket.” (5Móz32:21) A férj és a feleség féltékenységre utal, mert a feleség paráznaságra adja a fejét, a férj haragra lobban, s ennek a haragnak a kitörése a leghevesebb. Viszont mikor a feleség találja a férjét házasságtörőnek, őt is elragadja a féktelenség és a szélsőség. Ezért Isten, amikor megmutatja, miképpen becsüli meg a saját dicsőségét és imádatát, akkor egy féltékeny emberhez hasonlítja Magát, ha a bálványimádó és házasságtörő imádatra adjuk a fejünket. Ebben az értelemben nevezi a templom ajtajánál, vagy bejáratánál levő bálványt *a féltékenység bálványának, s a féltékenységet kiváltó bálványnak*. De fordíthatjuk úgy is, hogy ez volt a féltékenységet kiváltó bálvány helye, mert a קנאה, *kenah* főnév ablatívusban szerepel. Azt mondja, a bálvány féltékenységre ingerelt, mert a zsidók ennek a bálványnak a felállításával lábbal tiporták Istenüket, vagy legalábbis megpróbálták földre teríteni a dicsőségét.

Ezék8:4

4. És ímé ott vala Izráel Istenének dicsősége, a látás szerint, a melyet láttam a völgyben.¹³⁹

Most csak annyit mond, hogy úgy látta Isten dicsőségét, ahogyan korábban is, a folyóparton. Ez volt mondhatni a pecsét a próféciáján, mert a szent embert úgy kellett megerősíteni, hogy bátran megfékezze a nép dühödt vakmerőségét és makacsságát. Ezért kemény fejekkel kellett küzdenie, s Isten nem hiába fegyverezte őt fel. Ebből a célból kapott új látomást. Tudta, hogy annak Isten dicsőségének kell lennie. Ezért ismét biztosabbá vált abban, hogy az egész tevékenysége isteni irányítás alatt áll, s így se nem emberi, vagy kitalált, se nem megtévesztő, vagy kétséges.

Ezék8:5

5. És monda nékem: Embernek fia! emeld föl csak szemeidet észak felé. Fölemelém azért szemeimet észak felé: és ímé északra az oltár kapujától áll vala a féltékenység¹⁴⁰ ama bálványa a bejáratnál.

Itt a templom egyik megszenteltelenítése tárul a próféta szeme elé, nevezetesen a bálvány, amit az oltárhoz közel eső hely bejáratánál állítottak fel. Megtörténhet, hogy az istentiszteletet csak kevésbé rontják meg, így a romlás aligha észrevehető. De miközben a próféta megismétli, hogy a bálvány *a féltékenység bálványa* volt, rámutat a látvány vaskos és szégyenteljes gyalázatosságára is, így semmilyen kifogással sem kendőzhették el az istentelenségüket, miután ennyire nyíltan és bevallottan szakadtak el Isten törvényétől. S mikor azt a parancsot kapta, hogy *emelje fel a szemeit észak felé*, az is a tanításának megerősítése végett történt. Ha ugyanis a próféta magától fordította volna a szemeit abba az irányba, a nézése csekélyebb súlyú lett volna, de amikor Isten irányítja a szemeit konkrét parancssal, a feddésnek, ami ez után következik, nagyobb a súlya. Ez tehát az oka annak, amiért a próféta nem magától tekintett a bálványra, mint tehette volna, hanem Isten intette ennek megtételére. Emellett az is kiderül ebből, milyen fogékonysággal engedelmeskedett Isten parancsainak. S egybeteszi ezt a két dolgot: *parancsot kapott a szemei felemelésére, és azonnal meg is tette ezt*. Látjuk tehát: annyira engedelmes volt Isten parancsa iránt, hogy nem késlekedett, hanem azonnal teljesítette azt. Azt mondja, a bálvány *közel volt az oltár kapujához*, mely körülmény csak fokozza a vétket. Ha a bálványt valamelyik távoli sarokban állították volna fel, az is tűrhetetlen szentségtörés lett volna, bár így a zsidók mértékletessége nagyobb lenne, de amikor az oltár előtt állították fel azt, akkor mondhatni egyenesen Istennel szálltak szembe. Ha egy mértéktelen asszony a házasságtörő után fut, a férje joggal gerjed haragra, de ha a férje elé hozza őt, és a férje szeme előtt szemérmetlenkedik, akkor az ilyen szemérmetlenség bizonyosan nem tűrhető. A nép vakmerősége azonban akkora volt, hogy amikor felállították a bálványt az oltár kapuja előtt, az olybá tűnt, mintha a Mindenható trónfosztását akarták volna véghezvinni, s beszennyezni az oltárát a bálvány látványával.

¹³⁹ „Ez tulajdonképpen völgy, mert a בק-עה, *bek-gneh* a „vágás”-ból származik. A völgy, amikor két hegy között van, látszólag szétvágja a hegyeket, s meggátolja, hogy azok összefüggően folytatódjanak. De általánosságban is jelent mindenféle sikot, s az első látomás a prófétának a Kébar folyó mellett jelent meg, ahol nem voltak hegyek.” – *Kálvin*.

¹⁴⁰ Lásd 138. lábjegyzet.

Ezék8:6

6. És monda nékem: Embernek fia! látod-e mit cselekesznek? A nagy utálatosságokat, melyeket Izrael háza itt cselekszik, hogy eltávozzam az én szenthelyemtől. De fordulj meg ismét és¹⁴¹ még egyéb nagy utálatosságokat is fogsz látni.

Isten most panaszkodik a prófétájának, s nekünk mindig meg kell jegyezni és fontolóra kell venni Isten célját, mert a fejezet végén majd látjuk, milyen súlyos bosszút készült Isten a népre kitölteni. Ezzel veszi elejét a próféta azoknak a lármás feddéseknek, melyekkel a nép illetve az irigység miatt, amikor a cselekedeteiknek megfelelően ostromozta őket. Kétségtelenül meg akarta győzni a száműzötteket arról, amit aligha tudtak elképzelni, nevezetesen hogy küszöbön állt Jeruzsálem pusztulása. Mondtuk, hogy a fogságba vittek kiváltották a neheztelését és vissza akart térni az ő országukba. Mivel az állapotuk túlon túl fájdalmas és szigorú volt, ezért akart Isten bizonyosságot tenni nekik arról, hogy Jeruzsálem végső bukása nemsokára bekövetkezik. S teszi ezt úgy, hogy közben bemutatja a nagy utálatosságokat, melyek a templomot uralták, s így a Mindenhatónak szükségszerűen a dicsősége és imádata bosszúállójaként kellett fellépnie. A többi majd holnap.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te oly engedelkenyen bántál velünk, s mikor a vétkeinkkel bősztettünk, Te mégis jóindulatú Atyaként mutatkoztál irántunk, hogy többé ne éljünk vissza a türelmeddel, hanem azonnal térjünk vissza a Te utadra és vessük alá magunkat Neked. A bűnbánat valódi érzésétől megalázottan add meg, hogy annyira elégedetlenek legyünk a bűneinkkel, hogy teljes szívből odaszánjuk magunkat Neked és kövessük a Te szent elhívásod útját, míg végül befejezvé ez élet tevékenységeit, megérkezünk abba a boldog nyugalomba, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra a tulajdon vérével. Ámen.

Huszonkettedik előadás

Tegnap annál a mondatnál álltunk meg, ahol Isten megkérdezi a prófétáját, *látja-e mit cselekeszenek, a nagy utálatosságokat, amit Izrael fiai elkövettek* magában a templomban. Ezekkel a szavakkal nemcsak tanúként idézi meg a szolgáját, de bizonyos értelemben bírónak is teszi őt, hogy mindenki megtudja: a bosszú nemcsak igazságos, de azonnalinak is kell lennie. Ez az oka annak, amiért Isten megkérdezi, *látja-e a próféta az utálatosságokat*. Ha ugyanis egy embernek figyelmen kívül is kell hagynia egy véleményt, akkor is bizonyos, hogy Isten, Aki sokkal messzebbre lát az embernél, nem lehet tudatlan a bűneiket illetően, amikor már a makacság olyan fokára jutottak, ahol az Ő türelme is elfogy. A helyet illetően határozószót használ, ami szemlátomást hangsúlyos, mert a templomra utal, ahonnan minden mocskot és szennyezést el kell távolítani. Mivel tehát Isten azt panaszolja, hogy azt is átjárta a mocsok, ezzel felnagyítja a nép gonoszságát, hisz még a templom sem maradt tiszta. S hozzáteszi: *hogy eltávozzam*. Egyesek ezt a népre vonatkoztatják és azt a jelentést préselik ki belőle, hogy azok, akik ennyire megrontják az Isten imádatát, eltávoznak a szentélyből, mert többé már semmi közös dolguk sincs Istennel. Én azonban inkább Magára Istenre értem, Aki kénytelen eltávozni a szentélyéből, mint azt majd később látjuk. Miközben ugyanis ennyire beszenyezték a templomot a szentségtöréseikkel, mégis azt hitték, hogy Isten abban van. Ezért Ő most megtagadja a templomot, s elmondja, hogy üresen és betöltetlenül hagyja a helyet, mert nem tűrhette, hogy a rút mocsokban lakozzon. Az igeszakasz jelentése tehát az,

¹⁴¹ Károlinál hiányoznak a „fordulj meg ismét és” szavak. – a ford.

hogy Isten el fog távozni a templomból, mert a teljes istentisztelet, amit a törvény alatt parancsolt, ott nem virágzott. S ezt a helyet érdemes megfigyelni, mert megértjük belőle, hogy Isten nem tűrheti az imádatának megrontását, hanem elhagyja azokat, akik megrontják a törvényét a képzelgéseikkel, ahogyan, mint látjuk a zsidók is tették. Manapság tudjuk, hogy milyen gögösen kevélykednek a pápisták a koholmányaikkal, de minél jobban halmozzák a kitalált ceremóniáikat, annál jobban felszítják Isten haragját. Ezért hiába dicsekednek azzal, hogy Ő ott van a templomaikban, ahogyan vélekednek. Ez a nézet ugyanis örökre szilárd marad: Isten nem lakozik szentségtelen helyen. És semmi nem szentel meg jobban egy helyet, mint az engedelmesség és a hit őszintesége. Amikor az emberek bevonják a koholmányaikat, akkor Isten azonnal eltávozik tőlük: ez az igeszakasz teljes jelentése. S most hozzátesszi: *fordulj meg ismét és még egyéb nagy utálatosságokat is fogsz látni*. Egyesek nagyobbak fordítják, de mivel felmerülhet a kérdés, hogy miért nevezi az utálatosságokat először nagyobbaknak, aztán másoknak, én egyszerűen csak úgy értelmezem, hogy a próféta más nagy utálatosságokat is látni fog. Később valóban mást fog kifejezni, mert az mondja majd גדלות מאלה תועבות, *gedloth-malehthogn-both*, de véleményem szerint itt nincs összehasonlítás a nagyobb és a kisebb között. A מאלה, *maleh* szót én egyszerűen az „egyebek mellett” kifejezéssel fordítom, s szívesebben fogadom el ezt az egyszerűséget, mert a fordítók buzgón munkálkodnak annak kimutatásán, hogy a legutóbbi utálatosság súlyosabb az összes többinél, bár ennek oka nem látszik világosan. Nincs szükség azonban efféle nehézségek költésére, mert a próféta egyszerűen csak nagy utálatosságokról beszél.

Ezék8:7-11

7. És vive engem a pitvar bejáratához, és látám, és ímé egy lyuk vala a falban.

8. És mondá nékem: Embernek fia! ronts csak át a falon! és átronték a falon, és ímé egy ajtó vala ott.

9. És mondá nékem: Menj be és lásd meg a gonosz utálatosságokat, a melyeket ezek ott cselekesznek.

10. Bemenék azért és látám, és ímé az utálatos csúszó-mászó állatoknak és barmoknak mindenféle képei és Izráel házának minden bálványai vannak bevésve¹⁴² a falon köröskörül.

11. És hetven férfiú Izráel házának vénei közül (ezek közepette Jaazanjáhu, a Sáfán fia) áll vala előttök,¹⁴³ mindenik a maga tömjénezőjével kezében, s a füstölőszer felhőjének illata száll vala fel.

Itt a próféta más helyre vitetik, ahol másféle utálatosságot lát. Ha egy bálványt csak a templom valamelyik rejtett zugában állították fel, még az az istentelenség is, amikor a szentségtöréssel párosul, tűrhetetlen. Mikor azonban a templom minden részét beszennyezték efféle mocsokkal, ebből megértjük, hogy a nép végleg kétségbeejtő állapotban volt. A próféta ugyanis azt mondja, hogy *egy titkosabb helyre került*, s mivel volt ott egy lyuk, Isten parancsára bontotta azt ki, így az ajtóvá vált, amin keresztül beléphetett. Ezt csak a látomásra kell érteni. A próféta ugyanis nem vihetett semmit magával, amivel a lyukat kibővíthette volna a falban, de amikor csak a résen keresztül szemlélhette volna az a rejtett utálatosságot, akkor Isten nyitotta meg a falat. A próféta azonban látszólag a saját két kezével csinált ajtót. S azt mondja: *festett madaraknak, csúszómászóknak és állatoknak a képeit látta*, majd hozzátesszi: *egy utálatosság és Izrael házának minden bálványa*. Látjuk, hogy ott nemcsak egy, hanem sok bálvány volt. S valóban, amint az Isten igazi imádattá elhanyagolják, az

¹⁴² Váltás történik többes számról egyes számra. – Kálvin.

¹⁴³ Mármint a bálványok előtt. – Kálvin.

emberek nem szabnak maguknak korlátokat. Nem elégednek meg egy, vagy két tévelygéssel, hanem számtalan megtévesztést halmoznak fel maguknak. Így Izrael fiai is, az egy bálványtól a sokhoz buktak el. Közben azt is meg kell jegyezni, hogy az általa említett bálvány minden másnál undorítóbb volt. Nem ok nélkül nevezték ugyanis *a féltékenységre ingerlőnek*, mivel Istent is féltékenységre indította. Valószínű tehát, hogy ez a bálvány pompásabb volt a többinél, s nagyobb becsben és tisztességben tartották, mert az istenteleneknek voltak kisebb és nagyobb istenségeik. Most azonban a próféta a közönséges bálványokra utal, melyek nagy bőségben voltak ott megtalálhatók, de kisebb tiszteletnek örvendtek. Azt mondja ugyanis, hogy *a templom egyik része képekkel volt tele köröskörül*. Valóban bizonyos, hogy képeket mindig is bőségesen használtak, de Isten azt akarta, hogy a temploma mentes legyen a képektől, nehogy az emberek, az efféle csábítások által elragadva közvetlenül a babonaságokhoz forduljanak. Ha ugyanis egy ember, vagy állat képmását egy világi helyen látunk megfestve, az nem kelt az elménkben vallásos érzelmeket, mert képmásnak fogjuk azt fel. Sőt, még a bálványokat sem imádjuk, amíg a kocsmákban, vagy a műhelyekben látjuk azokat. Ha a festő műhelye tele van képekkel, mindenki elmegy mellettük, s még ha örömet is okoz nekik a látvány, akkor sem mutatják a tisztelet semmi jelét a képek iránt. De amint máshová viszik a képet, annak szentsége elvakítja az embereket és olyan ostobákká teszi őket, hogy nem is emlékeznek rá, hogy már látták azt a képet egy világi helyen. Ez tehát az oka annak, amiért nem engedett be Isten egyetlen képet sem a templomába, s bizonyos, hogy amikor egy helyet megszentelnek, az ott levő festmények olyan bámulatra indítják az embereket, mintha holmi titkos isteni mivolt tartozna azokhoz. S noha a próféta nem egyszerűen csak azt mondja, hogy a falak tele voltak képekkel, kimondja, hogy *egy utálatosság és Izrael házának bálványai voltak ott*. Látjuk tehát, hogy nemcsak a falakat díszítették, hanem a nép ünnepelni akarta az összes istenséget, akiket híreseknak ismertek a pogányok között.

Ami pedig a parancsot illeti, hogy a próféta *ásson keresztül a falon*, ebből megértjük, hogy a babonaságok néha el vannak rejtve titkos helyeken, hogy elkerüljék a szemeinket, amikor rájuk nézünk. Akkora ugyanis az emberi elme gyengesége, hogy nem könnyen veszi észre, mennyire undorító megrontani Isten imádatát. Amíg a próféta csak egy lyukon keresztül nézett be, addig nem alkothatott helye ítéletet erről a mocsokról, s ezért kapta a parancsot, hogy *ásson keresztül a falon*, mintha arról biztosította volna Isten, hogy a ritka és homályos látvány nem elegendő, hanem ajtót kell nyitni, melyen keresztül láthat, és alaposan fontolóra veheti, ami egyébként el volna rejtve ezek alatt a leplek alatt. S most azt mondja, *belépett és látta mindennek a hasonlóságát*. Emlékeznünk kell arra, amit nemrég említettem: a zsidókat itt azért ítéli el, mert istenségek nagy sokaságát halmozták fel. Rendkívül szegényletes volt ugyanis csúszómászókat és állatokat imádni. Az emberi alak imádatának van tetszetős, de hamis ürügye, mert a görögöket, akik magukat mindig bölcsőbbeknek látták a többiekénél, s úgy vélték a világ többi része a barbárok, szintén megtévesztették a bálványok, melyek emberi alakra készültek, de számukra túlságosan alantas dolog volt egy ökröt, egy kutyát, vagy egy szamarat imádni istenként. Látjuk tehát, milyen aljas módon vakultak el a zsidók, akik állatokat és csúszómászókat keverték az istenekhez. De nem csoda, hogy ennyire eltévelyedtek, mert Egyiptom közel volt, ahol, mint tudjuk, kutyákat és ökröket, sőt macskákat tekintettek isteneknek, sőt még mindenféle növényeket is imádtak. Mivel tehát az egyiptomiak azt képzelték, hogy az istenség a csúszómászókban és a tisztátalan állatokban, valamint a növényekben lakozik, nem csoda, ha a zsidókat is belevonta a tévelygésbe a szomszédság. Mivel azonban a mennyei tanítás nekik megmutatta az utat, ez a vakság megbocsáthatatlan volt, mert nem tévelyeghettek volna ennyire aljas módon a szemük elé tárt világosság elfojtása és kioltása nélkül. Látjuk azonban, miképpen tör előre az emberek vakmerősége, amikor nem fogják vissza magukat az Isten tanítása iránti engedelmisségben. A próféta azt mondja, hogy *képes voltak köröskörül a falon*, ami ismét megerősíti a

megfigyelésünket, miszerint a zsidók akkor vágytól égtek, hogy nem hagytak üres helyet, mert a szemeiket ezeken az alakokon akarták legeltetni, melyek egyre jobban és jobban lángra lobbantották őket a babonák iránt. Azt is mondja, hogy *Izrael házának hetven vénje mutattak be illatáldozatot a bálványaiknak*. Nem gondolom, hogy a hetven uralkodásra választottra utal itt, bár feltételezem, hogy a próféta erre a számra gondol. Tudjuk ugyanis, hogy kezdetben hetven főt választottak a nép fölé minden törzsből, s őket egyesítették. Ám ezt az igeszakaszt illetően úgy vélem, azért használja a hetvenes számot rájuk, mert noha ők nem voltak előljárók, mégis véneknek nevezték őket, s nemcsak a koruk, de a hivataluk miatt is. Közben emlékeznünk kell arra, hogy a próféta azért tekint erre a rendre, mert Isten a kezdetektől fogva azt akarta, hogy a hetven uralkodjon és legyen kormányon (4Móz11:16). A próféta tehát azt jelzi, hogy a nép vezetői, akiknek a tanácsaikkal másokat is irányítani kellett, voltak élenjárók Isten imádatának a megrontásában. *Jaazanjáhut, a Sáfán fiát* említi, aki valószínűleg nagy tiszteletnek örvendő ember volt. Mivel tehát ez az ember kiemelkedő tisztességben részesült a bölcsessége és a kegyessége miatt, a próféta súlyosbíttatni akarja a bűnét, mert másokkal együtt ő is illatáldozatot mutatott be a bálványoknak. Mi marad hát tiszta a nép között, amikor az, akit szent embernek tartottak, ennyire megszenteltelenítette önmagát a többiek között?! Látjuk hát, mire gondol a próféta: az egész nép, a legkisebbtől a legnagyobbig annyira romlott volt, hogy a többiek közül kiemelkedők is bálványimádásra adták a fejüket. Azt mondja tehát, hogy *előttük állt, és mindegyiknek tömjénező volt a kezében*. A tömjén a legnagyobb tiszteletadás jele volt, sőt általános használatra is megőrizték. Ezért a keresztyénység kezdetétől fogva, amikor az istentelenek bálványimádásra akarták csábítani a keresztyéneket, csak két-három morzsányi tömjént adtak nekik, ami a hitehagyás jele volt.¹⁴⁴ Nem parancsolták meg neki, hogy hajtsanak térdet a bálványok előtt, vagy mutassanak be áldozatokat azoknak, csak hogy égessenek el néhány morzsányi tömjént. A tisztesség jeleként hordozta tehát a hetven ember a tömjénezőt, vagy a tömjénes tálat. A próféta hozzáteszi: *a füstölőszer felhőjének illata száll vala fel*. Itt a hasonlat kötőszavát kell érteni: *a füstölőszer illata száll fel, mint sűrű felhő*. Nem kételkedem abban, hogy bőkezűek, sőt tékozlók voltak az örültségükben, semmi költséget nem kímélve, mert a bálványimádók hevesen pazarolnak mindent, amikor a buzgóságuk mértéktelensége ragadja meg őket. A próféta tehát azt mondja, hogy nem közönséges tömjén volt ez, hanem olyan sűrű, mint egy felhő, mert nagy bőségben szórták, hogy az áldozat kövérebb és gazdagabb legyen. Pont mintha azt mondta volna, hogy annyira mértéktelenek voltak a bálványimádásukban, hogy bőségesen szórták a tömjént, és semmi költséget sem sajnáltak, csak a bálványait akarták kielégíteni. Most ez következik:

Ezék8:12

12. És mondá nékem: Láttad-é, embernek fia, Izráel házának vénei mit cselekesznek a sötétben,¹⁴⁵ kiki az ő képes házában?¹⁴⁶ mert azt mondják: Nem lát minket az Úr, elhagyta az Úr ezt a földet.

Megint Isten kérdezi a szolgáját: már magyaráztuk ennek okát – hogy bíróként mondhasson ítéletet a saját népe felett, amiből még világosabban kiderül, hogy akik Isten bősztették, nem méltók semmiféle bocsánatra. *Láttad, kérdezi, mit tesznek a vénnek?* Nem megtiszteltetésképpen nevezi őket *Izrael háza vénjeinek*, hanem inkább a hálátlanságuk megfeddése végett, mert így másokat is az szövetségbe vontak a saját istentelenségükkel. A véneknek kellett volna ugyanis utat mutatni a többieknek. Mivel tehát az Isten imádatának megszenteltelenítése tőlük eredt, ezért az ő gyalázatuk növekedett, s méltók voltak a

¹⁴⁴ Plinius, 20. kötet, *de Christianis ad Trajanum*.

¹⁴⁵ „A sötétségben”. – Kálvin.

¹⁴⁶ Vagy: „a háza belsejében”. – Kálvin.

súlyosabb feddésre. *Látod-e*, kérdezi Isten, *mit tesznek ezek a sötétségben?* Ebből a szóból én úgy vélem, hogy a hely messze volt a nyilvános megfigyeléstől, mert a templom földszintjéhez közel volt a sok cella és kamra, amint azt Jeremiásnál látjuk (Jer20:2, 1Kir6:5). Mivel tehát a véneknek megvoltak ott a maguk apartmanjai, nem megfelelő, ha a próféta azt a helyet látta, amit olyannyira bemocskoltak a festményeikkel. De azt mondja, hogy mindezt a *sötétségben* tették, mert titokban tartották a szent rítusaikat, ahogyan voltak misztériumok a köznép között is, de nem mindenki, hanem csak a beavatottak számára. Mivel tehát a tömegeket nem gondolták méltóknak ezekre a misztériumokra, valószínű tehát, hogy a zsidók közötti hely, amiről a próféta beszél, valamiféle kicsiny kápolnára hasonlíthatott, amit a vének, s azok, akik tekintéllyel bírtak a nép között, maguknak tartottak fenn, s ezért teszi hozzá: *ki-ki a maga rejtekében*. Egyesek így fordítják: a festményeik kamrájában, de én a מִשְׁכִּית, *meskhiith* szót képzelgésnek értem, mint más helyeken is. Tulajdonképpen festményt jelent, de az emberek gondolataira is vonatkoztatják. Így tehát zugokról, vagy rejtekhelyekről beszél. Nem kamrákra értem, bár nem tagadom, hogy azokra a zugokra utal, ahol az emberek el szoktak különülni a tömegektől a megtiszteltetés alapján. Közben ugyanúgy megfeddi azokat a tekervényes és romlott tanácsokat is, amiket a nép vénei magukban tápláltak. Azokban ugyanis, akik bölcsesbnek vélik magukat a köznépnél, van némi rejtett büszkeség, s felfuvalkodnak a leplezett gögtől. Ezért mondja Ézsaiás, hogy rejtekhelyeket ásnak maguknak, hogy elrejtőzzenek Isten elől, s nagyon fortélyosaknak látszanak önmaguk szemében (Ézs29:15).

Látjuk tehát, milyen értelemben beszél a próféta a *képzelgéseik rejtekhelyeiről*, nevezetesen mert ezeket a képzelgéseket a legnagyobb és legritkább bölcsességnek vélik. Bámulatos volt, mennyire átadták magukat a vének az ostoba beszennyeződésnek. A világi nemzetek között nem a vallás tartotta fenn a nép vezetőit és főembereit. Sem a görögök, sem a latinok között nem találunk senkit a magasabb társadalmi osztályokban, és a fő kormányzók között, akik belekeveredtek a köznép tévelygéseibe, hanem azért színlelték a vallást, hogy engedelmségben tarthassák a többieket. Valóban nagy pompát vezettek be, a tisztelet nem csekély fokát színlelték, de mikor otthon mulatták az idejüket baráti társaságban, csak nevettek ezeken az apróságokon. Mivel tehát a pogányok összes ceremóniája gúny tárgyát képezte az érzéki emberek számára, valóban megvetendő csoda volt, hogy *Izrael vénei a gondolataik zugainak titkos rejtekében bálványokat fabrikáltak maguknak*. S megnevezi az okot is, amiért az istenségek tömegét halmozták fel maguknak: konkrétan azért, mert *úgy vélték, Isten többé már nem törődik velük*. Ezt az igeszakaszt rosszul magyarázzák, amikor úgy vélik, hogy a vének epikureánusok voltak, akik azt hitték, Isten élvezi a nyugalmat és a békétűrést a mennyben. Ők más igeszakaszokkal hozakodnak elő, melyek hasonlóaknak tűnnek, ám csak szavakban, mint például Jób könyvében, ahol a tömeg istentelenségét írja le, azt mondja, hogy Isten az ég kerületén jár (Jób22:14). A próféta azonban mértéktartóbban beszél. Így akik általánosságban veszik ezt az igeszakaszt, kioltják a tanítás erejét, amit pedig éppenséggel ki kellene deríteni ezekből a szavakból. Miért fabrikáltak hát maguknak a zsidók annyi bálványt? Mert úgy vélték, Isten többé nem törődik velük, mint már magyaráztam, s ez a vaskos romlottságuk jele volt, mert Isten különböző módokon büntette őket. Vissza kellett volna térniük a helyes útra, de mégis oly messze voltak a megtéréstől, hogy inkább a zablát harapdálták, s így sarkallták magukat más istenségek keresésére. S ez az istentelenség minden korban megmutatkozott. Manapság világosan jelen van a pápaságban, sőt, még a vakok is érezhetik a kezeikkel. Mert mikor Isten lesújtja ezeket a nyomorultakat, akkor először alázatosan könyörögnek bocsánatért, de mikor súlyosabb nyomást alá helyezi őket, akkor dühöngeni kezdenek, és ide-oda nézegetve ezt a közmondást mondogatják: „Nem tudom, melyik szentnek kell lefizetni a fogadalmaimat”. A fiúk a pápaságban tanulják meg ezt a közmondást, s az idős emberek pedig mindig az ajkukon hordozzák a zavarukban. Ezért feddi meg Ezékiel ezt a tévedést, amikor azt jelöli meg okként, amiért a vének az istenségeknek

ekkora tömegét halmozzák fel, hogy úgy vélik, Isten többé már nem gondol rájuk. *Az Úr*, mondják, *nem lát itt minket*. Nem egyszerűen csak Isten gondviseléséről beszélnek, hanem sértődötten panaszkodnak a nemtörődömségéről, amiért nem enyhítette a nyomorúságaikat és hagyta sivárrá válni a földet, ahogyan azt utóbb magyarázzák önmaguknak. Azonnal azt panaszolják ugyanis, hogy *Isten elhagyta azt a földet*. Látjuk tehát, hogy nem egyszerűen csak Isten gondviselése ellen beszéltek, mintha Ő megvetné az emberi dolgokat, hanem hevesen dühöngnek, amiért Isten keze súlyosan rájuk nehezedik, s nem érznek tőle semmiféle segítséget. Azért ereszkedtek le az állatokhoz, a csúszómászókhoz, a különféle festményekhez és mindenféle utálatossághoz, mert azt hitték, hiába imádják az egy igaz Istent.

Ezék8:13-14

13. És mondá nékem: Még egyéb nagy utálatosságokat is fogsz látni, miket ezek cselekesznek.

14. És vive engem az Úr háza kapujának bejáratához, a mely északra van, és ímé ott asszonyok ülnek vala, siratván a Tammúzt.

Most megemlíti a harmadik fajta bálványimádást, amivel a zsidók beszennyezték a templomot: ez a bűn a nőkre volt jellemző, s tudjuk, hogy ők mindig is jobban hajlottak az efféle gonoszságra. A Sátán valóban elbűvöli az embereket a kelleténél is jobban, de a nőkben a meggondolatlanság jobban uralkodott, mint a babonáság. Ezért a Tammuz siratása sajátosan női imádás volt. Kicsoda Tammuz, nem tudjuk bizonyosan. Jeromos Adonisznak fordítja, s Adoniszt Vénusz szerette, ahogyan a költők tréfálkoznak, s amikor egy vadkan szétszaggatta, a legédesebb illatú virággá változott. Vénusz tiszteletére az asszonyok minden évben siránkozással ünnepelték annak a gyönyörű ifjúnak a halálát, de nem valószínű, hogy ez a rítus elterjedt volt Júdeában is, mert nem olvassuk, hogy ezt a siratás gyakorolták volna a szomszédos régiókban, hanem csak Görögországban és Kis-Ázsiában. Én inkább Oziriszre vonatkoztatom, ahogyan korábban említettük, hogy a zsidók az egyiptomiak szomszédjai voltak. Ezért vettek át tőlük különböző rítusokat. S tudjuk, hogy Oziriszt évente siratták Egyiptomban, s az nagy szennyezést jelentett, mert férfi hímetagot hordoztak a menetben és fallosznak nevezték azt.¹⁴⁷ S az asszonyok is felfedték a szemérmüket a bálványnak, mintha csak önmagukat kínálnák a bujálkodásra. Ez volt a leggyalázatosabb színjáték. De úgy vélem, a zsidók ezt a rítust fogadták el, amikor az asszonyok Tammuzt siratták. Ebből azt is észrevevesszük, hogy ha egyszer eluralkodik a Sátán és mély romlottságba taszítja az embereket, azok megvetnek minden mértékletességet, sőt az állati ostobaságnál is lejjebb süllyednek. S ki gondolta volna, hogy megtörténik, hogy az asszonyok a mocsok ilyen mélységébe süllyednek, amikor korai gyermekkoruktól fogva a törvény tanítására oktatták őket? Amikor azonban Isten temploma is nyitva állt az efféle mocsok előtt, akkor látjuk: a zsidókat annyira elvakította az örület, hogy Isten már a szélsőséges bosszújának jeleit mutatta nekik, mert eddig a pontig tűrte őket.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel Te adtad meg nekünk az imádat biztos szabályát, ami nem csaphat be minket, s mivel a Te Fiad vált a számunkra minden bölcsesség és a szilárd kegyesség mesterévé, hogy engedelmesen kövessük, bármit is ír elő nekünk, s ne forduljunk el se jobbra, se balra. Megelégedve azzal az egyszerűséggel, amit az Ő evangéliumából tanultunk, hadd haladjunk tovább a szent elhívásunk útján, míg végül a

¹⁴⁷ Hérodotosz 2:c, 48. oldal. – a szerk.

küzdelem befejeztével megérkezünk a Te dicsőséged tökéletes állapotába, s úgy élvezhessük azt, hogy átalakulunk bele, amint megígérted ugyanazon Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Huszonharmadik előadás

Ezék8:15-16

15. És mondá nékem: Láttad-é, embernek fia? még egyéb, ezeknél nagyobb utálatosságokat is fogsz látni.¹⁴⁸

16. És bevive engem az Úr házának belső pitvarába, és ímé az Úr templomának bejáratánál, a tornác és az oltár között vala mintegy huszonöt férfiú, kik hátokkal az Úr templomára és orcájokkal keletre fordultak, s ezek kelet felé leborulva imádták a napot.

Itt a próféta a templom másik megszenteltetésére utal, mivel Jeruzsálem vezető polgárai, valamint azok, akiknek az utat kellett volna mutatni másoknak, az istentelen imádatra adták a fejüket. Ezért mondja tehát, hogy *látott mintegy huszonöt embert*, s valószínűleg közülük sokan vezető polgárok voltak. A konkrét szám azonban a nem konkrét helyén szerepel, s úgy vélem, hogy a próféta, vagy inkább Isten Lelke, Aki ezt a számot mutatta a látomásban nem volt túl szőrszálhasogató ebben a dologban. Bármennyien is voltak, nemcsak a saját házaikban imádták a Napot, hanem magában a templomban, s nem éppen Isten vaskos és kimondott megvetése nélkül. Mikor ugyanis hátat fordítottak a szentélynek, azzal Istent tették a gúny tárgyává. Ebből kiderül, hogy oly vakmerő magatartást tanúsítottak, melynek során nyíltan kevélykedtek a babonáikban, s szándékosan szennyezték be Isten templomát. Valóban szörnyűséges volt látni, hogy a város vénjei, s a törvény tanításában és imádatában gyakorlottak idegenedtek olyannyira el minden istenfélelemtől, hogy a napot imádták. Ez ugyanis nem történhetett sem tévelygésből, sem tudatlanságból. Isten ugyanis a törvényében, mikor megtiltja a Nap és a csillagok imádását, az okot is hozzáteszi: az egész égi sereg a mi hasznunkra teremtetett (5Móz17:3). Mivel tehát a Nap a mi szolgánk, s a Hold a szolgálóleányunk, s csillagok is a mi szolgálatunkra teremtetettek, ezért oktalanság eltávolodni az Isten által elrendelt rendtől, mely szerint a Nap, mely azért adatott, hogy az idejét a szolgálatunkban töltsé, számunkra istenséggé váljon. Mivel tehát Isten a törvényében tett erről bizonyosságot, nem volt mentség a tévelygésre, amikor a zsidók Kelet felé fordultak.

S hozzátesz Istennek még egy vaskos meggyalázását: *hátat fordítottak a szentélynek*. Mint említettem beszennyezheték volna magukat otthon, leplezetten az efféle mocsokkal. De mivel maguktól mentek a templomba, ez pont olyan volt, mintha nyílt vakmerőséggel bősztették volna Istent. Mikor pedig hátat fordítanak, ez nemcsak ostoba megtagadás, hanem Isten megvetése, mintha azt mondták volna, hogy Ő nem volt méltó a tiszteletükre. Most már látjuk az igeszakasz teljes jelentését. De azt is mondja: *fordulj meg megint és nagy utálatosságokat fogsz látni*. Egyesek a *nagyobb* szóval fordítják, mint korábban már említettem, de nem hiszem, hogy ez megfelelő. Nem vitatkozom miatta, de ha megkérdik az okát, hogy ez az utálatosság miért nagyobb a többinél, nos, számomra nem világos. Ezért én jobbnak látom egyszerűen csak alapfokúnak tekinteni. Az sem cáfolat erre, hogy hozzáteszi a מֵאֵלֶּה, *maleh* szót, mert az ׀ nem jelent mindig középfokot. Én egyszerűen csak azt hiszem, hogy azt jelenti: Isten azt mondta, hogy lát még más utálatosságokat is a már látottak mellett. S rámutat a helyre, ahol a Napot imádták: *a tornác és az oltár között*. A hatalmas istentelenség jele volt betörni a szent helyre, s onnan megvetni Istent. Tudjuk, hogy a törvényes bámulat

¹⁴⁸ Vagy „ezek mellett”. – Kálvin.

jele, amikor a kegyesek a szentélyre és a frigyládára tekintettek, s nem kétséges, hogy itt nyíltan akarta dicsekedni Istennek és a törvénynek a megvetésével. Már kiderül, hogy a babonások különböző és számtalan formáját fogadták el. Egyiptomban nem látták a Nap imádatát, s azt sem olvassuk, hogy efféle imádták létezett volna Káldeában. Mivel azonban hallották, hogy a perszák és más keletiek istenként imádták a Napot, utánozták a szokásukat. Ezért látjuk, miképpen halmozták fel ezek az emberek a rítusokat saját maguknak, hogy roppant nagy összejövetelt tartsanak.

Ezék8:17

17. És mondá nékem: Láttad-é, embernek fia? avagy kevés-é Júda házának ily útálatosságokat cselekedni, a milyeneket itt cselekedtek? hogy még a földet is betöltik erőszakossággal, és engem megint haragra ingerelnek,¹⁴⁹ ímé, hogy tartják a venyigét¹⁵⁰ orrukhoz!

Isten a korábbiakhoz hasonlóan panasolja a nép gonoszságát, különösen az álnok és romlott lázadásukat, amiért így beszennyezték azt a templomot, aminek egyedül Istennek szenteltek kellett volna maradnia. Emellett újabb panaszt is hozzátesz, miszerint nem elégedtek meg a maguk gonoszságában, ami az emberi társadalom és a közjogok megsértésére irányult, amíg magát a vallást is meg nem gyengítették. A חֶמֶס, *chemes* szóba ugyanis mindent belefoglal, ami a második törvénytáblával ellentétes. Itt tehát a rész szerepel az egész helyett ebben a חֶמֶס, *chemes*, erőszak szóban, mintha azt mondta volna, hogy a csalásra, fosztogatásra, mészárlásra, kegyetlenségre, hamis esküre, harácsolásra adták a fejüket. Mivel tehát nem tartózkodtak az igazságtalanságtól, mondja Isten, engem is nyíltan bűszítettek: mintha azt mondta volna, hogy miután igazságtalanok voltak az emberekkel szemben, most ellenem is fel merészelik emelni a sarvaikat. Tudjuk, hogy Isten törvénye két táblára íródott. Az első tábla Isten igazi és tiszta imádatát írja elő. A zsidók pedig megsértették a második táblát, mert elhanyagolták a könyörületesség minden kötelezettségét, és sem az egyenlőség, sem a becsületesség nem virágzott közöttük. *Még a földet is betöltik erőszakossággal*: az volt az ő tűrhetetlen istentelenségük, hogy miután megvetették az embereket, még Magára Istenre is rátámadtak. Most már látjuk a szövegkörnyezet okát. *Ez talán könnyed dolog?* kérdezi. Azt követően, hogy egyszerűen és önmagában beszélt a gonoszságról, most felerősíti azt egy összehasonlítással, amikor ezt mondja: *korábban a földet is betöltötték erőszakossággal, de most engem ingerelnek haragra – ímé*, mondja, stb. A határozószó helyét meg kell figyelni, mint már korábban említettem. Az istentelenségük ugyanis annál megvetendőbb volt, mert a templomba törtek be, hogy önmagukat bemocskolják a bálványokkal. Legalább annak a helynek kellett volna tisztának és bemocskolatlan maradnia, még ha az egész földet meg is fertőzték a sok tisztátalansággal. Mikor azonban még a templomot sem kímélték, ez a kétségbeejtő és majdnem dühödt vakmerőség jele. Ő tehát megismétli a korábban használt határozószót, ugyanabban az értelemben.

Ami az igevers további részét illeti, egyesek, mint említettem, a הֶזְמוּרָה, *hezmorreh* szót bolondságnak fordítják, de nem tudom, miért, mert nem tudok arról, hogy ezt a főnevet máshol más értelemben használják. Mivel azonban semmi jobb nem jutott az eszükbe, ezt tartják valószínűnek, s egyesek azt a bolond mesét kreálták ebből, hogy a Nap tiszteletére szellentettek, mintha a belek zaja üdítő áldozat lett volna a bálványnak, mivel ezzel nyíltan Istent vetették meg. Ezek azonban találgatások. Mások helyesebben gondolkodnak, akik azt feltételezik, hogy ez jelképesen használatos, mert tömjént szoktak égetni a bálványaiknak. Így

¹⁴⁹ „Ahogyan sokan gondolják, de én nem fogadom el a *saját haragjuk* kifejezést, mert a *harag* szó itt passzív értelemben szerepel Isten haragjára, amit maguk ellen szítottak.” – Kálvin.

¹⁵⁰ Vagy ahogyan mások fordítják: „a bolond illatot”. – Kálvin.

szerintük Isten a kellemes és édes illatra utal, mikor bolond illatnak nevezi. Mintha azt mondaná, hogy még ha a zsidók tetszelegnek is maguknak a babonaságaikban, a felszálló illatáldozat mégis bűdös, s nekik ezt érezniük kell, mert ha az orrukról beszél, ezt büntetésként kell értelmezni. Egyesek azt feltételezik, hogy a harmadik személyű birtokos viszonyzó az első személyű helyett szerepel, mintha Isten azt mondta volna, hogy az én orrom, vagy az én haragom, s azt a bárgyú mesét koholják hozzá, hogy ezt az igehelyet a rabbik változtatták meg az Isten iránti tiszteletből: mintha már eddig is ne lett volna megszámlálhatatlanul sok igeszakasz, ahol Isten világosabb szavakkal nyilatkoztatja ki, hogy Őt gyalázatosan megvetették. De először is ez a főnév tulajdonképpen venyigét jelent, s ebben az értelemben szerepel sok helyen, másodsor, mivel az אֵץ, *aph* főnév egyformán magyarázható passzív és aktív módon, a szövegkörnyezet a legjobban folytatódik akkor, ha ezt mondjuk: *venyigét (rőzseköteget) tartottak a mérgükhöz* – azaz a saját pusztulásukhoz, mivel Istent bősztítették. Mert mi más a venyige jelentése, mint az, hogy gonoszságot gonoszságra halmoztak? Megsértették, mint mondtuk, a második törvénytáblát, tolvajok, rablók, hamisan esküvők és erőszakosak voltak. Végül pedig a haragjuk ráirányult a törvény első táblájára, s fel akarták forgatni az egész istentiszteletet. Ezért az a fordítás is megfelelő lesz, miszerint *faágak hozattak elő*, mert az egyes szám szerepel a többes szám helyén, amint az gyakran megtörténik. Mivel tehát így hoztak elő ágakat, vagy rőzseköteget, Isten azt mondja, ezt a saját pusztulásukra tették, mert miután hosszú időn át megkímélte őket, végül a megfelelő időben eljön a büntetésük, s felemészti őket. Most már értjük, mire gondolt a próféta. De ha bárkinek más elképzelés tetszik, mindenki kialakíthatja a saját véleményét. Én nem vitatkozom, csak megmutatom azt, ami szerintem a legvalószínűbb. Most ez következik:

Ezék8:18

18. Én is búsulásom szerint cselekszem, nem fog kedvezni szemem, sem meg nem szánom őket; s ha kiáltanak füleimbe nagy felszóval, nem hallgatom meg őket.

Nekem ez az utolsó mondat megerősítésének tűnik. Mert azt mondta, hogy előhozták, vagy előrevetették a venyigéjüket, de mégis a saját pusztulásukra. Most ugyanazt a dolgot mondja, más szavakkal. *Én is búsulásom szerint cselekszem* – azaz ahogyan most bártan halmozzák a babonaságaikat, s ezzel folytonosan bősztítenek engem, *végül majd én is cselekedni fogok*. Egy hallgatolagos ellentét van ebben, mert Isten valóban hosszú időn át nyugodt maradt, mert Isten látszólag pihen, amikor nem bosszulja meg az ember gonoszságát, hanem tűri és békén hagyja őket egy ideig. Mivel tehát így függesztette fel a zsidókra vonatkozó ítéleteit, látszólag a nyugalmat művelte a mennyben: ezzel a nézettel mondja, hogy *búsulása szerint cselekszik majd*, s hozzáteszi: a bosszúja annyira félelmetes lesz, hogy nem marad semmi helye a könnyörületnek. Valóba le kell sújtania minket, amikor Isten kibékíthetetlennek mondj Önmagát. Mert mi lehet félelmetese annál, ha Isten az ellenségünk, és teljesen a megbocsátás mindennemű reménysége nélkül maradunk? Valahányszor csak visszavonja Isten a könnyörületét, azzal alkalmat teremt nekünk a reszketésre. S nem csoda, hogy ennyire nyersen fenyegette a zsidókat, mert minden módszerrel bizonyította, mennyire kétségbeesztőek voltak a gonoszságukban. Hisz valóban semmit sem mulasztott el a meggyógyításukra, hacsak nem voltak züllött beállítottságúak, s a legmakacsabb modorúak. Mivel tehát ilyenek voltak, nem meglepő, hogy Isten rendkívül megharagudott rájuk, s nem hagyott neki reményt a megbocsátásra. Ezt azonban általánosságban kell vonatkoztatni az egész népre, közben pedig semmiképpen sem kétséges, mint azt majd látjuk, hogy Isten kivételt tesz a választottaival a közönséges tömeghez viszonyítva. Ha valaki ennek azt veti ellenébe, hogy Isten mindig meghallgatja az imákat, arra azt válaszolom, hogy Ő soha nem utasítja vissza azokat az imákat, amelyek hitből fakadnak, de itt arra a zajos lármára utal, amit

a szükség idéz elő a hitetleneknél. Mert jóllehet Istenhez menekülnek, ahogyan a természetes érzékeik késztetik őket, de ezt mégsem összeszedett elmével teszik, s nem is Isten ígéreteire támaszkodnak, hanem az elméjük gyötrelme nem tűri, hogy megnyugodjanak. Ezért attól a természetes impulzus által Istenhez futnak és kiáltanak Neki, de mindenféle hit, vagy őszinte vonzalom nélkül. A kitörésnek arról a fajtájáról beszél tehát, ami Ézsau esetéről van nekünk megírva, s ezért mondja, hogy *nagy felszóval* (1Móz27:34, Zsolt3:5, 22:3 és 32:3, valamint más, gyakori igehelyek.) Jóllehet a hívők is felemelik a hangjukat, sőt hangosan kiáltanak, ahogyan Dávid is bizonyóságot tesz magáról, mégis a kételkedőre jellemző, hogy teljes hangerővel zajonganak, még ha az elméjük híjával is van a hitnek, sőt megrögzöttek a gonoszságban. Ezért nem nyitják meg szívüket Istennek, amikor ekképpen kiáltoznak Istenhez. Nem csoda tehát, ha Isten elutasítja őket, és süket a panaszaikra.

9. fejezet

Ezék9:1

1. És kiáltá füleimbe nagy felszóval, mondván: Közeledjetek¹⁵¹ tehát mind, akikre a város van bízva, kinek-kinek a kezében legyen a megsemmisítő¹⁵² fegyvere.¹⁵³

Most a nemrég említett bosszú módjára tér rá. Ezért, mondja a próféta, Isten akkorát kiáltott, hogy a kaldeusokig elhallatszott, akiknek a bosszúja végrehajtóinak kellett lenniük, s ezért nekem jobban tetszik a felszólító mód: *közeledjetek tehát*. Azok, akik a múlt időt használják, a „meglátogatások” szót mondják – de nem is tehetnek mást, mert semmi más értelmezés nem sajtolható ki a szavakból – hogy azok megközelítették a város vezetőségét. De ha felszólító módban olvassuk, akkor az értelme nagyon jól alakul: *közeledjetek a prefektúrához*: a dolog szerepel a személyek helyett, vagy az emberek neve is érthető itt, s így a פקדוֹת, *phekdoth* értelmezhető birtokos esetben. Ami az általános jelentését illeti, Isten parancsot adott a szolgálóknak, akik hatalommal bírtak a romlásra ítélt város felett, hogy *közeledjenek*, vagy vágjanak bele, vagy legyenek készek elkezdni az Ő munkáját, és *kinek-kinek a kezében legyen a megsemmisítő fegyvere*: itt a pusztulást aktívan érti. Isten nem úgy érti, hogy a kaldeusok a saját pusztulásukra fegyverkeztek fel, hanem a zsidókéra és a város lerombolására. Majd ez következik:

Ezék9:2

2. És ímé hat férfi jó vala a felső¹⁵⁴ kapu útjáról, a mely északra néz vala, mindeniknek¹⁵⁵ kezében zúzó eszköze,¹⁵⁶ egy férfi pedig köztük gyolcsba¹⁵⁷ vala öltözve, és íróeszköz vala derekán. És bemenének és állának az érczoltár mellé.

Most a próféta leírja, hogy Isten parancsa nem volt hiábavaló, vagy üres, mert a hatása közvetlenül mutatkozik meg, látomás által. Jön tehát hat ember. Miért említ hatot ahelyett, hogy többet, vagy kevesebbet mondana, nem tudtam kitalálni. Egyesek Jeremiás könyvének harminckilencedik fejezetét idézik, ahol nyolc vezetőre utal, akik Nabukodonozor hadseregében voltak, s a fő tekintéllyel bírtak, de először is, a számuk változó, másodszor, sokféleképpen keverednek. Én azonban nem vagyok oly izgatottan kíváncsi, és látszólag szerintem nincs is semmiféle jelentősége, hacsak Isten nem azt akarta megmutatni a szolgálójának, hogy egy kis csapat elégséges, és nincsen szükség nagy hadseregre. Vagy, a hat emberrel némileg zavarosan az egész hadsereget jelezte. Az természetesen biztos, hogy Nabukodonozor nagy hadsereggel vette körül a várost azt megsemmisítendő, de Isten a gőgöt és makacsságot akarta megsemmisíteni, mert csak hat embert mutat a szolgálójának, akik képesek voltak lerombolni az egész várost. Ezért mondja tehát, hogy *a kapu útjáról*, vagy *a felső*, illetve a felső *kapu útjáról* jöttek, ami észak felé nyílt, mert Babilon Jeruzsálemhez képest északon terült el. Kiderül tehát, hogy itt a kaldeusokra mutat, akiknek egyenes volt az

¹⁵¹ Egyesek így fordítják: *közeledtek*, múlt időben, de a másik fordítás nekem ideillőbbnek tűnik, miután Isten közeledést parancsol: *Közeledjetek*. – Kálvin.

¹⁵² Azaz: a pusztításra való harci eszköze. – Kálvin.

¹⁵³ A Károli-fordítás szerint: És kiáltá füleimbe nagy felszóval, mondván: Hozzátok el a városra a meglátogatásokat, kinek-kinek a kezében legyen vesztő eszköze. – *a ford*.

¹⁵⁴ Vagy: fenséges. – Kálvin.

¹⁵⁵ Szó szerint: minden embernek. – Kálvin.

¹⁵⁶ Vagy: darabokra törő. – Kálvin.

¹⁵⁷ Len ruhába. – Kálvin.

útja azon a kapun keresztül, mert északról támadtak fel Jeruzsálem ellen. Azt mondja, mindegyiknek volt *megsemmisítő*, vagy zúzó *eszköze*, Ez a szó a נִפֶּחֶץ, *nephetz* szóból ered, aminek a jelentése elpusztítani, vagy darabokra zúzni: jelentheti tehát a bunkót, vagy magát a cselekedetet. Nem kétséges, hogy a próféta úgy értette: Isten parancsa nem maradhat azonnali hatás nélkül, mert amint elhangzik, azonnal hat ember volt kéznél, hogy engedelmeskedjenek Neki, s ezt később világosabban is kifejezi, amikor azt mondja, hogy *az oltár mellett álltak*. Az volt ugyanis annak jele, hogy készek engedelmeskedni Isten parancsainak, amikor az oltárhoz mentek. De ezt az igeszakaszt érdemes megfigyelni, mert megmutatja, milyen izgatott figyelmet kell szentelnünk Isten fenyegetéseinek, melyek jórészt ellenünk irányulnak. S hogy megtanuljuk magunkat felrázni a szendergésből, itt mintegy szemüvegen keresztül látjuk Isten bosszúállását összekapcsolódni a számunkra elhangzott fenyegetésekkel. Amint ugyanis Ő szólt, látjuk, hogy a hat ember felfegyverkezett és nekilátott a város elpusztításának. Isten azonban azért akarta ezt a látomást mutatni a prófétájának, mert kemény és ostoba néppel volt dolga, mint azt már láttuk. Isten hangja mintegy a végítéletük volt, mintha trombita harsant volna kihirdetve, hogy nincs többé semmi remény a megbocsátásra, hacsak maga az ellenség fel nem adja. Ezért *kiáltott Isten erős hangon*, de ez nem üres megrettentés volt, mert közvetlenül összekapcsolja a végrehajtással, amikor a hat ember megáll az oltárnál. A Salamon által szögletes kövekből felépített oltárt *ércoltárnak* nevezi: még az ércoltás sem volt elégséges, de az első eredetére utal.

Elmondja, hogy közöttük *az egyik ember gyolcsba volt öltözve* (1Kir8:64). Nem teszi a tömeg közé, hanem elkülöníti, mert a jelentősége is eltérő. Ez az ember kétségtelenül egy angyal jellegét hordozza, s elég megszokott dolog a Szentírásban, hogy az angyalokat, amikor látható formát öltenek, embereknek nevezi. Nem azért, mert ők valóságos emberek, hanem mert Isten ruházza fel őket olyan formával, amelyet jónak lát. Egyesek, akiknek a véleményét nem vetem el mindenestől, ezt Krisztusra korlátozzák. Mivel azonban a próféta nem tesz hozzá figyelemre méltó jellemvonásokat, én inkább általánosságban értelmezem, bármelyik angyalra. Azt mondja tehát, hogy volt a kaldeusok között, akik felkészültek Isten bosszújának végrehajtására, *egy gyolcsba öltözött ember*. Az angyalok néha megkülönböztető jelet kapnak, ami elválasztja őket az emberektől. A gyolcs öltözék tehát figyelemre méltó dísz volt. S az áldozó pápisták úgy utánozták ezt a szokást a miseingnek nevezett öltözékükkel, mintha csak majmok lennének. Mivel azonban a papok szoktak gyolcs köntösökbe öltözni, az angyalt itt a próféta ebben a ruházatban látta. De folytassuk, mert a következő igeversből kiderül, miért említi itt ezt az angyalt.

Ezék9:3-4

3. És Izráel Istenének dicsősége elvonula¹⁵⁸ a Kérubról, a mely fölött vala, a ház küszöbéhez, és kiálta a gyolcsba öltözött férfiúnak, a kinek derekán íróeszköz vala.

4. És monda az Úr néki: Menj át a város közepén, Jeruzsálem közepén, és jegyezz egy jegyet a férfiak homlokára, a kik sóhajtanak és nyögnek mindazokért az útálatosságokért, a melyeket cselekedtek annak közepében.

A próféta itt megmutatja, miért csatlakozott az angyal a kaldeusokhoz: nevezetesen hogy megzabolázza őket, nehogy válogatás nélkül tomboljanak, különbséget nem téve a választottak és az elvetettek között. Ez figyelemre méltó igeszakasz, mert ebből megtanuljuk, hogy először is, Isten hatékony fenyegetésben részesíti az istenteleneket, hogy mindig legyenek szolgái, aki készek Neki engedelmeskedni, másodszor pedig még a hitetlenek is Isten irányítása alatt háborúznak, s Ő kormányozza őket a pálcájával, ezért nem tesznek mást,

¹⁵⁸ Vagy: felemeltetett. – Kálvin.

csak amit Ő akar. S a kaldeusok se hiába jöttek a templomba és álltak meg az oltár mellett. Ezt nem a dicséretükre mondja, mintha spontán módon engedelmeskedtek volna Istennek, vagy mintha az lett volna a céljuk, hogy az Ő parancsait végrehajtsák, hanem itt Isten titkos gondviseléséről beszél. Jóllehet tehát a kaldeusok szabadjára engedték a saját akaratuk gyeplőjét, s nem gondolták magukat isteni irányítás alatt állóknak, Isten mégis kihirdeti, hogy ugyanúgy az Ő keze alatt voltak, mintha Maga Isten bérelte volna fel őket zsoldosoknak. Ahogyan a Sátánról is azt olvassuk, hogy csatlakozott Isten fiaihoz: nem önkéntes engedelmesség volt ez, hanem mert a mesterkedései nem érhatték el a szent Jóbot, csak Isten parancsára (Jób1:6). Isten fiai nagyon más módon mutatkoznak meg, mert ők önkéntes engedelmességet kínálnak, és azt akarják, hogy csak Ő uralkodjon. De bármekkora is legyen a különbség Isten és a Sátán fiai, valamint minden elvetett között, egyformán igaz, hogy a Sátán és a gonoszok engedelmeskednek Istennek. Ezt kell tehát megtanulnunk másodjára. Harmadjára pedig azt tanuljuk meg, hogy Isten soha nem hajtja végre kapkodva a bosszúját úgy, hogy ne kímélné a választottait. Emiatt volt angyala a jeruzsálemi mészárlásban, aki mondhatni pajzsot tart a kaldeusok elé, nehogy a kegyetlenségük túllépjen az Istennek tetsző mértéken, mint azt majd lépésről lépésre belátjuk. Ezért mondtam, hogy ez az igeszakasz figyelemre méltó, mert amikor Isten a haragja jeleit mutatja ki, az ég mondhatni befelhősödik, s a kegyesek hitetleneknél nem kevésbé rettennek meg, sőt elborítja őket is a félelem. Ami a külső állapotukat illeti ugyanis, nem volt közöttük különbség. Mivel tehát Istennek a fiai is ki vannak téve annak az ijedelemnek, ami Isten kegyességének minden érzékelését elhomályosítja a bajban, ezért ezt a tanítást szorgalmasan az elménkbe kell vésni, nevezetesen hogy amikor Isten szabadjára engedi a gyeplőt a dühöngők előtt, s azok szétszórnak, felborítanak és megsemmisítenek mindent, akkor ott mindig vannak angyalok, akik rejtett zablával megzabolázzák a mértéktelenségüket, mert egyénként soha nem tartanának mértéket.

Azt mondja tehát, hogy *Izrael Istenének dicsősége felemelkedett a kerubról* [és ment] *a küszöbhez*. Isten dicsőségét Maga Isten helyett említi, amint azt azonnal megértjük a következő igeversből, mert ott azt mondja, hogy az Úr szólt. Ez a beszédmód jól ideillik, mert Istent nem vagyunk képesek felfogni, amíg nem alkalmazkodik a mi mércénkhez. Mivel tehát Isten Önmagában felfoghatatlan, s nem is Maga valóságában jelent meg a prófétának (mert még az angyalok sem képesek elviselni az ő dicsőségének nagyságát, nemhogy a halandó ember), de tudta, milyen mértékben hasznos felfednie Önmagát, ezért említi a próféta a dicsőségét Maga Isten helyett, azaz, a látomást, ami Isten *jelenlétének* volt a jele, vagy jelképe. Azt mondja azonban, hogy *a kerubról emelkedett fel*. Változás történik a számban is, mert Istenről azt olvassuk, hogy a kerubok között ül (2Sám6:2, 2Kir19:15, Ézs37:16), de itt csak egy kerub szerepel. Ez a szókép jól érthető, mivel annyira szokásos, mert Isten a kerubok között tartózkodott: azt olvassuk, hogy *onnan a templom küszöbéhez ment*. S ez csak előjáték volt az elinduláshoz, mint azt majd látjuk. S ez a bizonyágtétel szükséges volt a zsidóknak, mert úgy gondolták, hogy Isten a látható templomhoz kötődött. Ezért a próféta megmutatja, hogy Isten nem kötődik egyetlen helyhez sem úgy, hogy kénytelen lenne ott maradni. Ez az oka annak, amiért azt mondja, hogy *a trónjától a küszöbhez ment*. S most hozzáteszi, hogy *kiálta a gyalcsba öltözött férfiúnak, a kinek derekán íróeszköz vala*, bár mások írotáblának fordítják. Utóbb viszont azt mondja, hogy *írj a homlokukra*, de nagyon valószínű, hogy a tinta volt az övében, amivel megjelölhette Isten választottait, hogy a kaldeusok ne érinthessék őket. Megint embernek nevezi az angyalt, de mint említettem, a miatt a forma miatt, amit magára öltött. De ma már nem folytathatom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert te kegyeskedtél annyira családivan közeledni hozzánk, hogy viszonzásképpen mi is vágyakozzunk Hozzád közeledni, és megmaradjunk a

szilárd és szent egységben. Így miközben kitartunk azon a törvényes úton, amit Te írsz elő nekünk a Te Ígédben, hadd növekedjenek a nekünk szánt áldásaid, míg végül bevezetsz minket a teljességbe, amikor összegyűjtesz minket a Te mennyei királyságodban a mi Urunk Jézus Krisztus által. Ámen.

Huszonnegyedik előadás

Elkezdjük magyarázni az angyalnak adott parancsot, mielőtt Isten elküldte volna a kaldeusokat a város lerombolására és a nép megsemmisítésére. Az angyal végül azt a parancsot kapta, hogy jelölje meg minden istenfélő homlokát. Sokan azonban a תו, *tho* főnevet, aminek ugyanaz a jelentése, mint a jelölésnek, az ábécé utolsó betűjeként értelmezik, pedig semmi sincs, ami erre kényszerítené őket. A תו, *tho* a héber jelölés. Gyerekes azt a körmönfont megjegyzést ehhez hozzáfűzni, hogy a kegyesek homlokát azért ezzel a betűvel jelölte meg, mert a תורה, *thoreh* főnév, ami a törvény tanítását jelenti, ugyanezzel a betűvel kezdődik. Jeromos már koholmánnyal áll elő: azt mondja, hogy a maga idejében a szamaritánusok között a ת betű olyan volt, mint a kereszt, amit a keresztyének használtak önmaguk megjelölésére. De látjuk, mennyire haszontalan mindez. Jóllehet ez nem az a forma volt, amit most a pápisták használnak, de az volt, amit az Antonius testvérek használtak: én azonban hagyom, mint említésre se méltót. Ha valakinek tetszenek a rejtvények, akkor jobb oka lett volna annak, hogy a kegyeseket ezzel az utolsó betűvel jelölték meg az, hogy az emberek között is az utolsók voltak, mondhatni a világ söpredéke. Mivel tehát a világ a kezdetektől fogva úgy tekintette Isten fiait, mintha számkivetettek lettek volna, ezért mondtam, hogy megjelölhetők az utolsó betűvel. De elégedjünk meg a próféta szavainak egyszerű és valódi jelentésével, miszerint Isten rendelte el a homlokaik megjelölését. Tegnap megmagyaráztuk az okát, s azt mondtuk, hogy az egyik leghasznosabb tanítás emelhető ki erről a helyről, nevezetesen hogy amikor már minden összekeveredettnek és fenekestől felfordultnak tűnik a világban, Isten akkor sem veti el soha a gondoskodást az övéiről, hanem óvja őket minden ártalomtól. Isten tehát mindig visszafogja az ítéleteit, s valóságosan bizonyítja, hogy a népe biztonsága drága és becses a számára. Azt is megértjük ebből, hogy az angyalok az Ő kegyelmének szolgálói, mert a kegyesek biztonsága felett öröködnék, amint arról a Szentírás mindenfelé bizonyosságot tesz (Zsolt91:11-12 és sok más helyen). Ha pedig valaki megkérdi, mi volt ez a jel, arra egyszerűen azt kell válaszolni, hogy ez a látomás a próféta elé mindenki közös megkülönböztetése végett tárult. Ha ugyanis ki akarunk emelni néhány embert a tömegből, akkor szükségünk van valamiféle jelre. Isten tehát itt olyasmit kölcsönöz, amit az emberek szokásainak megfelelő jelről olvasunk: a kegyesen ugyanis nem érthették meg másképp, hogy ők kívül álltak minden fegyver hatósugarán, amikor a hitetlenekkel keveredtek. Mivel tehát az állapotuk közösnek tűnt mindenki számára, ugyanúgy megrettenhettek volna, mintha Isten az ő bűneik megbüntetése végett emelte volna fel a kezét. Ezért mondja, hogy valamiképpen meg lettek jelölve. Igaz tehát, hogy naponta viselünk magunkon jelet, amivel Isten megkülönböztet minket az elvetettektől. Krisztus vére ugyanis kibékít minket az Atyával, amint az kellőképpen ismert, de talán az is lehet túl messzire menő. Az is igaz, hogy amikor Isten Egyiptom földjét sújtotta, az izraelitákat az angyal kihagyta, mert a bárány vérét hintették az ajtófélfákra (2Móz12:22-23). Minden ház, melyen rajta volt a vér jele, biztonságban volt, amikor Isten bosszúja lesújtott minden egyiptomira. De ami ezt az igazságot illeti, én így értelmezem: amikor Isten szabadjára engedi a hitetleneket annyira, hogy látszólag az egész világot képesek felforgatni, egyidejűleg angyalokat is küld, akik akadályozzák a szándékaikat, hogy ne érinthessék Isten fiait. Ez tehát elégséges nekünk. S a próféta különféle titulusokkal ékesíti a kegyeseket, amikor azt mondja, hogy *a férfiak homlokára, a kik sóhajtanak és nyögnek*. Hatalmas a hasonlóság az אנך, *anek* és az אנה, *aneh* szavak között, de az egyiket נ, míg a másikat ה betűvel írjuk. Azt mondja tehát,

hogy *a kegyesek nyögnek az utálatosságok miatt*, majd *kiáltanak*, mert így fordítják az utolsó mondatot, bár siránkozásnak is fordítható, ha csak a külső szomorúságot értjük, ami nyíltan megjelenik. Ebből megértjük, miképpen vesz minket Isten a védelmébe és küldi el angyalait, mint a védelmezőinket, hogy még ha keveredünk is az istentelenekkel, akkor is megtarthassuk magunkat tisztán a mocskuktól, s ha nem is vagyunk képesek javítani a gonoszságukon, a bánattal és a szomorúsággal mégis tehessünk arról bizonyosságot, mennyire nem tetszenek nekünk. Amikor az apostol Lót türelmét ajánlja nekünk, elmondja, miképpen kínlódott a szíve, amíg Szodomában élt. Egyetlen idegen nem volt képes azt a sok lezüllöttet észre téríteni, akik mindenféle gonoszságra adták a fejüket (2Pt2:7). De nem keményedett meg ily sok bűn láttán, hanem folytonosan nyögött Isten előtt, és állandóan bánatos volt. A próféta most ugyanezt a bizonyosságot teszi más hívókról. De bármi legyen is ez, Isten itt azt akarja megmutatni, milyennek akarja látni a fiait. Ezért ha megengedjük magunknak az istentelenek bűneinek jóváhagyását, az örömről leljük azokban és tapsolunk nekik, akkor hiába dicsekszünk azzal, hogy Isten gyermekei vagyunk, mert Ő nem számít senkit az övéi közé, aki nem nyög az utálatosságok láttán. S az valóban a túl nagy tunyaság jele, amikor Isten szent nevét látjuk a gúny tárgyává válni, s minden rendet felfordulni, ám mégsem leszünk bánatosak. Az sem meglepő, ha részesei leszünk azon bűnök büntetéseinek, melyeket a saját szemhunyasunk dajkálgatott helyett, hogy ezek kint jelentettek volna a számunkra. Emlékeznünk kell arra a buzdításra, mely szerint az Isten háza iránti buzgóság emésszen minket, s hulljanak ránk az Istent gyalázók gyalázkodásai (Zsol69:10), vagy ahogyan máshol mondja, Nyelvem ragadjon az ínyemhez, ha meg nem emlékezem rólad; ha nem Jeruzsálemet tekintem az én vígasságom fejének! (Zsolt137:6) Így amikor látjuk, hogy egyrésről Isten nevét mondhatni lábbal tiporják, s minden igazságon erőszakot tesznek, másrésről Isten egyházát nyomorult és kegyetlen módon bántalmazták, de mi csak mosolygunk a biztonságban, pont ezzel kellőképpen kimutatjuk, hogy semmi közösségünk sincs Istennel, s hiába nevezzük Őt atyánknak. Ezért kell megfigyelni ezeket a titulusokat, melyekkel a próféta illeti Isten minden választottját, amikor azt mondja, hogy *bárki, aki nyög az utálatosságokon*, majd hozzáteszi: *és felkiált*, hogy még jobban kifejezze a buzgalmának forrását és hevességét – pont mintha azt mondta volna, hogy a nyögdécselés nem elég. Mert sokan nyögdécselnek a sarokban, amikor látják Isten rendjét felforgatva, mikor azonban a napvilágra és az emberek szeme elé kerülnek, a legcsekélyebb gyanút sem keltik, mivel nem akarnak gyűlöletet és rosszindulatot kiváltani. A próféta itt tehát többet követel Isten fiaitól a titkos nyögdécselésnél, amikor azt akarja, hogy nyíltan nyögjenek és kiabáljanak, s ezzel tegyenek arról bizonyosságot, hogy utálják azokat a dolgokat, melyeket Isten elítélt a törvényében.

Ezék9:5-6

5. És amazoknak mondá az én hallásomra: Menjetek át a városon ő utána, és vágjátok; ne kedvezzen a ti szemetek, és ne szánakozzatok:

6. Vénet, ifjat, szűzet, gyermeket és asszonyokat öljetek meg mind egy lábíg, de azokhoz a férfiakhoz, a kiken a jegy van, ne közelítsetek,¹⁵⁹ és az én templomomon kezdjétek el. Elkezdék azért a vén férfiakon, a kik a ház előtt valának.

A próféta most hozzáteszi, hogy a kaldeusok a város elpusztítására küldettek, de a sorrendet meg kell figyelni, mert azt a parancsot kapták, hogy *az angyal mögött* menjenek. Isten kegyelme tehát megelőzi minden istenfélő biztonságát: az után nyitott kaput és engedte útjára a haragját szélteben és hosszában, miután minden istenfélőt kimentett minden veszélyből. Ezért mondja, hogy *menjetek át a városon ő utána*. S Pál is ezt jelzi, amikor azt

¹⁵⁹ Vagy: „ne érintsetek azokat, akiken a jel van.” – Kálvin.

mondja, hogy mihelyst teljessé lesz az engedelmességetek, a harag küszöbön áll minden lázadó és gőgös ember ellen (2Kor10:6). Isten tehát először az övéiről gondoskodik, de miután befogadta őket az oltalmába, és elrejtette őket mondhatni a szárnyai alatt, utána engedi, hogy a haragja lángja fellobbanjon minden gonosz ellen.. Végül látjuk, hogy valahányszor csak Isten megbosszulja az ember gonoszságát, mindig tekintettel van az egyházára, s valamennyire arra méltó embert sajátos gondoskodásban részesít, akik az igazán és komolyan istenfélők.

Utána megparancsolja nekik, hogy *vágjanak, ne kedvezzen a szemük*. Amit Isten Magára vállalt, azt a kaldeusokra ruházza, mert egyezségnek kell lennie Isten és az összes szolgája között, s még azokra is vonatkozik ez, akik nem az önkéntes szolgái, hanem akiket az Ő titkos befolyásával hajlít oda, ahová csak akarja. Aztán világosabban is kimondja ezt, miszerint *nem szabad kímélniük se időst, se fiatal, se fiút, se lányt*. Mintha azt mondta volna, hogy válogatás nélkül mindenki ellenében tombolniuk kell, korra és nemre való tekintet nélkül. Itt az asszonyokat állítja szembe a férfiakkal, mert az a nem még a legkegyetlenebbeket is a könyörületre indítja, s tudjuk, hogy amikor a férfiakat lemészárolják, az asszonyokat megkímélik. A lányok pedig látszólag még jobb helyzetben vannak, s a fiúk is, valamint az elaggott vénemberek, mert miután tőlük semmit sem kell félni, őket megkímélik. Isten azonban azt akarja, hogy a kaldeusok úgy támadják meg az egész várost, hogy se korra, se nemre ne legyenek tekintettel. Közben elvárja, hogy a kegyeseket, akikről beszélt, *akiken rajta lesz a jel, meg se közelítsék*. Itt feltehető a kérdés: vajon minden kegyes megmenekült a mészárlástól? Tudjuk ugyanis, hogy Jeremiást Egyiptomba vitték, pedig ő Káldeát részesítette előnyben a száműzetés helyeként. S noha Dánielt és a társait már korábban elragadták, sok istenfélő volt abban a tömegben. Másrésről látjuk, hogy Isten sok megvetője vagy megmenekültek, vagy azon a földön maradtak, mert Nabukodonozor a nép söpredékét ott akarta hagyni. Jeremiásnál azonban láttuk, hogy ezek miféle emberek voltak. Ebből tehát az következik, hogy Isten se meg nem kímélt minden választottat, se különbséget nem tett a jelzés következtében, mert a gonoszok ugyanúgy biztonságba jutottak, mint a kegyesek (Jer39:10, Jer43:2-4, Jer44:15-16). Meg kell azonban figyelnünk, hogy jóllehet Isten látszólag az istentelenekkel együtt az Ő népére is lesújt, mégsem történik semmi, ami ne az igazak biztonságát mozdítaná elő. Amikor tehát Isten megtiltja, hogy közeledjenek hozzájuk, azzal nem azt érti, hogy mentesek lesznek minden sebesüléstől, vagy hátránytól, hanem azt ígéri, hogy úgy el lesznek különítve az istentelenektől, hogy biztos tapasztalatból ismerik majd el: Isten soha nem felejtette el a hűségét és az ígéreteit. Látjuk tehát, miképpen kell feloldani ezt a nehézséget, mert Isten nem úgy kíméli meg az övéit, hogy ne gyakoroltatná a hitüket és a türelmüket, hanem úgy, hogy semmi pusztulásban nem lesz részük, amíg Ő a védelmezőjük. Amikor azonban szabadjára engedi az istenteleneket, ezt az ő megsemmisítésükre teszi, mert ők egyre jobban és jobban megbocsáthatatlanokká lesznek. S erre a napi tapasztalat tanít minket. Látjuk ugyanis: a legjobbakra úgy zúdul a csapás, hogy Isten ítélete rajtuk kezdődik. Közben pedig sok elvetett ujjong az örömtől, még amikor vakmerően Isten ellen tombolnak is. De Isten úgy gondoskodott az övéiről, mintha el lettek volna pecsételve, s elkülöníti őket az istentelenektől. A pusztulás megmarad az istenteleneknek, aki máris a pusztulás nyájának tagjai, még ha a szem számára ez egyelőre nem is látható.

Majd ezt olvassuk: *az én templomomon kezdjétek el*. A „templom” szó alatt kétségtelenül a papokat és a lévitákat érti, mert az ő vétkük világosan nagyobb volt. Valóba csekély volt azok létszáma, akik Istent tisztán imádták, és szilárdan megálltak a kötelességeik teljesítésében. A nagyobbik részük azonban elszakadt Isten imádatától. Ezért ezt az igazságot azokra az istentelen papokra kell vonatkoztatni, akik megvetették Istent és az Ő szolgáit. Az sem meglepő, hogy Isten haragjának velük kell kezdődnie. A bűnük ugyanis kettős. Ha bárki magánember bukik el, az ő példája nem annyira káros, mint egy vezetőé, aki

így minden embert ugyanabba a romlásba dönt. Hiszen tudjuk, hogy a tömegek szemei a vezetőkre néznek. Mivel tehát a papok súlyosabban vétkeztek, mint a többiek valamennyien, nem meglepő, ha Isten először őket bünteti. Azok, akik általánosságban értelmezik ezt a mondatot, mintha Isten azt rendelte volna el, hogy a kaldeusok az Ő egyházával kezdjék, túlon túl elerőtlenítik a próféta szavainak jelentését. Ez ugyanis nem összehasonlítás Isten egyháza és a pogány nemzetek között, hanem Isten inkább a temploma szolgálóit hasonlítja általánosságban a néphez, s egy világosabb magyarázat is következik rögvest ez után: *a kaldeusok azért a vén férfiakon kezdték, a kik a ház előtt valának, azaz akiket a templom fölé állítottak.* Majd ez következik:

Ezék9:7

7. És mondá nékik: Fertőztessétek meg¹⁶⁰ a házat, és töltsétek meg a pitvarokat megölettekkel. Menjetek ki. És kimenének és öldöklének a városban.¹⁶¹

Isten itt megismétli, amit korábban röviden és homályosan említett, nevezetesen hogy a zsidók hiába bíztak a látható templomban, mivel Ő már nem lakott többé abban, amint azt majd később látjuk, hogy eltávozott onnan. Azt ígérte, örökre abban fog lakozni (Zsolt132:14), de ezzel az ígérettel nem ellentétes annak a lakóhelynek az alkalmi elhagyása. Most tehát ezt a mondatot teszi hozzá, amikor elrendeli, hogy a kaldeusok *magát a templomot szennyezzék be*. De hiszen már be volt szennyezve, mondhatná valaki: ezt én is elismerem, de itt a nép általános felfogását tartja szem előtt. Mert jóllehet a zsidók már beszennyezték azt a gonoszságukkal, mégis azzal dicsekedtek, hogy az Ő imádata és az Ő szent neve még megmaradtak abban. Most tehát másféle szennyezésről beszél, nevezetesen arról, hogy *a kaldeusok töltsenek be mindent megöltekkkel*. Ha egy emberi holttest, vagy akár csak egy kutya teteme volt látható a szentélybe, az tűrhetetlen beszennyezésnek minősült, mindenki azt kiabálta volna, hogy micsoda szörnyűség. Ám valahányszor bementek a templomba, noha bevitték a bűneiket Isten jelenlétébe (mert be voltak szennyezve vérrel, fosztogatással, csalással, hamis esküvéssel és a vétkek egész seregével), mindezt a mocskot semmiségnek tekintették. Isten itt kerülő úton a tunyaságukat is kigúnyolja, amikor azt mondja, hogy hiába dicsekedtek a templom szentségével, mert végül vagy meglátják tetemekkel telve, s akkor ténylegesen el kell ismerniük, hogy a templom többé már nem szent. Most már értjük, mi volt a Szentlélek szándéka. S hozzáteszi: *kimenének és öldöklének a városban*. Itt a próféta megint megmutatja, hogy a kaldeusok azonnal kéznél voltak a zsidókat megrettentendő, amint Isten megparancsolta nekik a város megsemmisítését és a lakosainak lemészárlását. Talán a város még nem állt ostrom alatt, s ez valószínű, mert a zsidók mesének vélték Ezékiel fenyegetéseit. Emiatt mondja, hogy a kaldeusok azért jelentek meg előtte, hogy hallhassák, vagy átvehessék Isten parancsát, *majd visszatértek a mészárláshoz*, hogy bizonyítsák Isten iránti engedelmségüket. Végül megmutatja, hogy Isten fenyegetései nem hiábavalók, mert amint eljön a megfelelő idő, a kaldeus hadsereg készen áll az engedelmségre.

Ezék9:8

8. És lőn, hogy levágák őket, és én megmaradtam és esém az én orcámra és kiálték és mondék: Ah, ah,¹⁶² Uram Isten, avagy ki akarod-e írtani Izráel egész maradékát, mikor kiöntöd búsulásodat Jeruzsálemre?

¹⁶⁰ Vagy: „szennyezzétek be”. – Kálvin.

¹⁶¹ Vagy: „véghezvitték a város elpusztítását, vagy megsemmisítését.” – Kálvin

¹⁶² Vagy: „Ó!” – Kálvin.

A próféta nem tartja be túl gondosan a történelmi sorrendet a szövegkörnyezetben. Azt mondja ugyanis, hogy a *kaldeusok visszatértek*. Majd hozzáteszi, hogy *miközben mészároltak, ő arca borult*. Tudjuk azonban, mennyire megszokott a hébereknél, hogy először azt mondják el, ami utóbb történt. Noha a próféta látszólag *arcra borult* kicsivel a visszatérésüket követően, azaz amikor látta a várost majdnem teljesen megsemmisítve, mégis azt mondja, hogy *miközben öldököltek, ő békén maradt*. Úgy vélik, a szót itt a múlt és a jövő időből alkotta meg, mert nem lehet nyelvtani oka annak, hogy itt egyetlen szó álljon. Valóban, a szó látszólag az első és a harmadik személyű alakból áll össze, mintha azt mondta volna, hogy egyedül ő maradt meg, amikor mindenki más elpusztult. Mégsincs azonban semmi kétséges a jelentésben, mert arra utal, hogy a kaldeusok úgy támadták őket mindenütt, hogy nem volt maradékuk. Mivel tehát annyira tomboltak az egész tömeg ellen, a próféta látszólag egyedül maradt, mintha Isten kiragadta volna a borzalmas tűzvészből, amivel az egész népet akarta elpusztítani és megsemmisíteni. Ha ennek bárki azt veti ellenébe, hogy nem mindenkit mészároltak le, a válasz az, hogy olyan mészárlás volt ez, ami majdnem megsemmisítette a nép nevét. A túlélők is olyanok voltak, mint a holtak, mert a száműzetés rosszabb volt, mint maga a halál. Végül azt kell megjegyeznünk, hogy a prófécia kiterjedt a végső büntetésre, ami végül az istentelenekre vár, még ha Isten meg is kíméli őket egy időre, vagy csak mértéktelenül bünteti őket.

Így tehát a próféta úgy mutatja be a város lemészárlását, mintha annak minden polgára végleg elpusztult volna. Isten tehát azt akarta megmutatni, milyen szörnyű pusztítást hozott a népre, de mégsem félt attól senki. Ami viszont a próféta *arcra borulását* illeti, ez az emberi szeretet bizonyosága volt, amivel a népet tanította, még ha méltatlanok is voltak arra. Ezért borult *arcra*, mint közbenjáró, mert tudjuk, hogy amikor a kegyesek Isten bocsánatát kérik, az arcukra borulnak. Azt is mondják, hogy a megalázkodás gyanánt öntik ki imáikat, mert tudják, hogy mennyire méltatlanok arra, hogy imáikat és szavaikat felfelé irányítsák (Zsolt102:1). Ezékiel tehát azt mutatja meg, hogy közbenjár a nép biztonságaért. S Isten valóban nem akarta, hogy a szolgálói buzgóság örve alatt elvessenek minden együttérzést, így a nép mészárlása a szórakozásuk és a viccelődésük tárgya legyen. Láttuk, milyen buzgón imádkozott Jeremiás a népért, hogy a végén teljesen elborította őt a bánat, mert azt akarta, hogy a szemei a könnyhullatás kútfejévé váljanak (Jer9:1). Ezért a próféták, bár Isten hírnökei volta az Ő haragjának kihirdetésével, mégsem dobtak félre minden gondoskodást és aggodalmat, mert mikor még a nép ellenségeinek tűntek, akkor is könyörögtek értük. *S ezért borult arca Ezékiel Isten előtt*. Ez pedig valóban fájdalmas próba volt, amit nem titkolt el, mert arról panaszkodik, hogy a népes város elpusztult, s az asszonyokat és a fiúkat a férfakkal együtt, válogatás nélkül öldösték. De a saját szövetségét tárja Isten elé, mintha azt mondta volna, hogy még ha el is pusztul az egész világ, akkor is lehetetlen, hogy Isten elveszítse a saját egyházát, mert azt ígérte, hogy ameddig a Nap és a Hold világítanak az égen, addig megmarad a kegyesek magva a világban. „Azok lesznek az én hűséges bizonyágtevőim az égen” (v. ö Zsolt89:37-38). A Nap és a Hold pedig megmaradnak a maguk helyén, tehát Isten látszólag megszegte a szövetségét, amikor az egész népet megsemmisítette. Ez az oka annak, amiért a próféta mondhatni döbbenetben borul *arcra*, és hevesen ezt kiáltja: *Ah, ah, Uram Isten, avagy ki akarod-e irtani Izráel egész maradékát, mikor kiöntöd búsulásozat Jeruzsálemre?*, azaz miközben így ontod ki a haragodat Jeruzsálem ellen – mert az a város megmaradt Isten szövetsége bizonyosságának, s addig még maradt valami reménye a biztonságnak. Miután azonban teljesen lerombolták, a kegyesek a kísértéssel küzdöttek, mégpedig nehéz és kimerítő harcban, mert senki sem gondolta, hogy Isten szövetségének bármi emlékezete fennmarad, ha egyszer a város eltöröltetett. Isten ugyanis azt választotta a trónjára és lakóhelyéül, s azt akarta, hogy egyedül azon a helyen imádják Őt. Mivel tehát a próféta látta a város pusztulását, felkiáltott, hogy hát mi lesz

mindebből? Mikor ugyanis kiontottad a haragodat a város ellen, semmi sem marad abban a városban. Ebből azonnal megértjük azt is, hogy Isten szövetsége majdnem teljesen eltöröltetett és elvesztette minden hatékonyságát.

Ezék9:9

9. És mondá nékem: Izráel és Júda házának vétke felette nagy,¹⁶³ mivelhogy tele a föld vérontással, és a város tele van igazságtalansággal,¹⁶⁴ mert azt mondották: Elhagyta az Úr ezt a földet, és az Úr nem lát.

Itt Isten úgy válaszol a prófétájának, hogy megzabolázza a túlságosan nagy szenvedélyt, de egyidejűleg kijelenti a maga igazságát is – mert a próféta így, vagy úgy kényszerítetvén – még abban is kételkedhetett volna, hogy Isten vajon hű marad-e a szavához. Isten megingathatta volna a magabiztosságát más módon is, például az ártatlanok elleni túlságos kirohanással. Miután tehát a próba ama hullámai között felzaklatódhatott volna, az, amit Isten most tesz, a megnyugtatósára irányul. ezért, mint említettem, csillapítja a prófétája érzelmeit, egyidejűleg pedig biztosítja az ítéletének egyenlőségét minden hamis véleménnyel szemben, melyek képesek megfogalmazódni bennünk, amikor Isten ítéletei nem az akarataink szerinti. Közben azt is meg kell említeni, hogy a próféta miképpen panaszkodik könyörgőn a város pusztulása miatt, s noha Istennel vitatkoznak tűnik, mégis alávetette minden érzékszervét az Ő parancsának, s ezen az alapon kapott olyan választ, ami megnyugtathatja őt. Valahányszor tehát úgy tűnik, hogy Isten nem a testi értelmünknek megfelelően munkálkodik, a próféta példájából megtanulhatjuk, miképpen fogjuk vissza magunkat, s vessük alá az értelmünket Isten akaratának. Legyen nekünk elég, hogy Ő azt a dolgot úgy akarja, mert az ő akarata minden igazság legtökéletesebb szabálya. Látjuk, hogy a próféták néha panaszkodnak, s látszólag túl sok szabadságot engednek meg maguknak, mikor Istennel vitatkoznak, mint annak emlékeztető példáját láttuk Jeremiásnál is (Jer12 és Jer20). De hasonló olvasunk Habakkuknál is (Hab1.2). Miképpen lehetséges ez? Vajon a próféták Magával Istennel civódnak? Nem, sőt közvetlenül önmagukhoz térnek vissza, és rendbe szedik mindazokat a kósza vélekedéseket, melyeken át észlelik, hogy mennyire összezavarodtak. Így a mi prófétánk is egyrészt csodálkozik a város pusztulásán, s hevesen felkiált, ugyanakkor viszont *arcára borul*, s ezen a módon tesz bizonyosságot arról, hogy engedelmes lesz, amint válaszolt neki Isten. Ez az oka tehát annak, amiért Isten is csillapítani akarja a szolgáját. Az sem kétséges, hogy mi is ugyanezt fogjuk megtapasztalni, ha megtanulunk mértékletesen és józanul kérdezősködni, amikor Isten ítéletei nem felelnek meg a véleményünknek. Ha tehát ezen a módon közeledünk Istenhez, Ő kétségtelenül meg fogja mutatni nekünk, hogy amit tesz, az helyes, s ezzel szolgáltat anyagot a számunkra a megnyugváshoz. S ebből megértjük Isten a nép iránti felbecsülhetetlen engedékenységét is, mert úgy kegyeskedik megadni az okot, mintha ki akarná elégíteni őket. Biztos, hogy az emberek túlonúl elhamarkodottakká válnak, amikor csak Istenre vonatkozó kérdéseket tesznek fel, hisz mi merne szembeszegülni az Ő ítéleteivel? S ki merne válaszolni Neki? teszi fel a kérdést Pál (Rm9:20). De Isten az Ő bámulatos jóságában még oda is leereszkedik, hogy megadja a cselekedeteinek az okát a szolgáinak, hogy mint mondtam, megnyugtassa elméiket.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel korábban oly keményen büntetted a népedet, hogy hasznunkra váljon a példájuk. Hadd korlátozzon minket a Te neved félelme és a törvényed

¹⁶³ „Én így értelmezem a במַד מַד *bemad mad* kifejezést.” – Kálvin.

¹⁶⁴ „Értsünk alatta ítéletet, de pusztán lázadást jelent.” – Kálvin.

iránti engedelmesség, hogy ne öntsd ki a haragodat ellenünk. Ha pedig büntetsz, add meg, hogy az a mi javunkra váljon, s érezzünk magunkat mintegy elpecsételve Általad. Hadd sorolhassuk magunkat a Te fiaid közé, míg végül összegyűjtesz bennünket abba az áldott örökségbe, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Huszonötödik előadás

Tegnap elkezdünk magyarázni Isten válaszát, mellyel visszafogja a próféta érzelmeit, aki az egész nemzet elpusztítását panaszolta. Sajátos oka volt ennek, mert úgy vélte, hogy ezen a módon Isten szövetsége vált hiábavalóvá. De Isten egyszerűen csak azt válaszolja, hogy nem, lépi túl a mértékletesség határait a büntetésben. A kérdést így nem válaszolja meg, mert a próféta még mindig kételkedhetett abban, hogy miképpen marad Isten szövetsége szilárd, ha a nép kivágattatik. Isten azonban nem oldoz meg minden módon minden csomót, melyekkel meg vagyunk kötve, hanem meghagy a kétségek között. Miközben azonban ezt teszi, a mértékletességünket akarja próbára tenni, mert ha teljes mértékben kielégítene minket, akkor nem létezne bizonyíték az engedelmisségünkre. Amikor azonban azt parancsolja, hogy nyugodjunk bele az ítéletébe, mi pedig nem lépünk azon túl, akkor olyan mértékletesen viselkedünk Vele szemben, ahogyan illik. Ezért a prófétája kérdésének felét válaszolja meg, amikor kihirdeti, hogy *Jeruzsálem és Júda bűne elszomorító*. De azt is mondja, *mértéktelen*, hogy a próféta megérthesse: a várost a néppel együtt végleg meg kell semmisíteni, mert vége-hossza nem volt a gonoszáguknak. Amikor elmondja, hogy *a föld tele van vérontással, a város pedig igazságtalansággal*, akkor a vért a mészárlásra, vagy általánosságban mindenféle bűnre vonatkoztathatjuk, mert a Szentírás néha vérnek nevezi a szörnyűséges, halálbüntetésre méltó bűnöket, néha azonban az igazságtalan mészárlást nevezi így. Én kész vagyok a vért a bűnöknek felfogni azok részéről, akik oly sokszor szították Isten haragját, s ezzel hozták magukra a pusztulást.

Majd ezt olvassuk: *mert azt mondták: Elhagyta az Úr ezt a földet, és az Úr nem lát*. Hasonló mondatot láttunk korábban (Ezék8:12), s akkor utaltam arra, hogy azt túl hűvösen fogadták a fordítók, mert úgy vélték, a zsidók epikureánuak voltak, akik úgy vélték, hogy Isten élvezi a saját kényelmét és nem törődik az emberek dolgaival. Úgy vélik tehát: a zsidók annyira megrészesedtek Isten kegyetlen megvetésétől, hogy azt hitték, bármit büntetlenül megtehetnek, mert Isten messze van. Ahogyan a világi emberek manapság is túl sok szabadságot adnak maguknak, mert nem emelik a szemüket Istenre, amint azt a Szentírás gyakorta mondja. Mondtuk azonban, hogy a próféta valami mást akart. Mikor ugyanis a zsidók gyakori büntetéseket kaptak, akkor megkeményedtek a bűneikben, s amikor el kellett volna ismerniük, hogy azok a büntetések joggal lettek kiszabva rájuk, azt képzelték, hogy minden csak véletlenül történik velük, pont amiképpen a hitetlenek tulajdonítanak minden eseményt a szerencsének. Ekkora volt hát a nép tunyasága. Isten meglátogatta őket, amint azt gyakorta mondja, hogy bíróként is ismertté váljon közöttük: mikor megéreztek, hogy Isten keze van velük, akkor is azt mondták, hogy Ő távol van, mert nem segítette meg őket a nyomorúságukban, s nem is lépett fel pajzsként az ellenségeikkel szemben. Az atyáik ugyanis megtapasztalták Isten segítő kezét minden őket fenyegető veszélyben. Mivel tehát Isten elvetett minden velük kapcsolatos törődést, s inkább az ellenségüknek, semmint a biztonságuk védelmezőjének mutatkozott, azt mondták, messze van. S amint láttuk, Ő felserkentette a kaldeusokat, s bizonyította minden prófécijának a hitelességét, amikor végrehajtotta mindazt, amit a szolgálai által hirdetett ki. Most már látjuk, milyen értelemben mondja, hogy *Isten elhagyta a földet*: mivel valójában a jóindulatának semmiféle ízét sem éreztette azzal. De más módon tapasztalták meg az ő erejét, amikor a büntetése lesújtott rájuk. Miért nem vélték jogos bosszúállónak, amikor így büntette őket? Csak egy dologba kapaszkodtak bele: nem úgy bánt velük Isten, hogy megmentette volna őket az ellenségeiktől. Ezt az igeszakaszt tehát érdemes

megfigyelni. Amikor ugyanis Isten nemcsak Magához hívogatja a nyomorult embereket, de vonzza is, hogy megkapják a bűneikért kijáró büntetést, akkor gyakran még makacsabbakká válna, s azt képzeli, hogy Isten messze van. Ezért tehát megtörténik, hogy elragadja őket az örültség és nem vonakodnak még bátrabban bősztíteni Őt. Ezt a romlottságot írja most le Ezékiel, amikor úgy mutatja be a zsidókat, mint akik azt mondják: *Isten elhagyta a földet*. Képtelenek voltak ugyanis ennél többet látni, mert amikor a világi emberek egyszer arra az alapállásra helyezkednek, hogy Isten elhagyta őket, akkor azt is gondolják, hogy bármit is tesznek, az is mind el fogja kerülni az Ő figyelmét. Ez azonban az istentelenség csúcsa volt, s Isten nem volt képes tovább kímélni az ennyire lezüllött embereket. S ezt is megerősíti a következő igeversben, amikor ezt mondja:

Ezék9:10

10. Azért én is (nem kedvez szemem, sem meg nem szánom őket) útjokat fejökhöz verem!

Isten most olyan makacsnak mondja a zsidókat a maguk gonoszságában, mint akik a megbocsátás minden reménységét eldobták maguktól. Mikor ugyanis azt mondja, hogy *ellenséges lesz velük szemben, könyörület nélkül*, akkor megmutatja a bosszúállás szükségességét, mert az istentelenségük még a mennyet is átjárta, ezért tovább nem kímélhette őket anélkül, hogy Önmagát tagadta volna meg. S a szaggatott beszéd csak fokozza a heveséget, mintha Isten azt hirdetné ki, hogy megváltoztatta a terveit. Most már értjük ennek a válasznak az értelmét: a zsidók annyira kötődtek oly sok és oly istentelen vétkekhez, hogy becsapták az ajtót Isten könyörülete előtt, sőt a bosszúállás csúcsát kényszerítették ki Belőle, mert folyamatosan egyre jobban és jobban bősztítették. Tanuljuk meg ebből az igeszakaszból nem a saját mércénkkel mérni Isten ítéleteit, mivel mi nagyon is megszoktuk a vétkeink kisebbitését, és a súlyos bűneinket csekély tévelygéseként kezelni, mert nem adjuk meg Istennek, mint egyetlen Bírónak a Neki kijáró tiszteletet. Most tehát amikor Isten azt parancsolja a prófétájának, hogy legyen nyugodt és csendes, akkor kétségtelenül egyúttal a mi elhamarkodottságunkat is megzabolázza, ami miatt engedetlenkedni kezdünk, amikor túl szigorúnak látjuk Őt hozzánk. Amint azonban mondtam, nem vesszük fontolóra a bűneink nagyságát. Ezért egyedül Isten gondviselése a bűnök megítélése, hogy egyetlen halandó se minősítse a cselekedetek minőségét, mert akkor bitorolnánk Isten valamelyik saját hivatalát.

Ezék9:11

11. És ímé a gyolcsba öltözött férfi, kinek íróeszköz vala derekán, választ hozott, mondván: Úgy cselekedtem, a mint parancsolád.

Ez a mondat megerősíti az általam tegnap mondottakat Istennek a kegyesek iránti atyai gondoskodásáról. A próféta megtanulta, hogy mielőtt Isten megengedte a kaldeusoknak a város megsemmisítését, angyal küldetett a választottak támogatására, s így szállt szembe Ő Maga az ellenség erőszakosságával. Itt mondtuk, hogy mintegy tükörben mutatkozik meg: Isten olyan rendet tart fenn az ítéleteiben, hogy az Ő atyai szeretete mindig megelőzi azokat, s nem engedi, hogy más is történjék velük, csak ami a biztonságukat mozdítja elő. Emiatt mondja most az angyal, hogy *végrehajtotta a parancsot*. Az angyal engedelmességéről kétségtelenül azért kapunk tájékoztatást, mert megfelel Isten akaratának. Ezért megértjük: a kegyesek biztonsága mindig drága dolog Istennek, s ezért mindig biztonságban lesznek, még amikor azt gondoljuk, hogy az ég és a föld is összekeveredtek. Ez tehát a magyarázat.

10. fejezet

Ezék10:1

1. És látám, és ímé a mennyezetben, a mely a Kérubok feje fölött vala, látszék felettök, mint valami zafirkó, olyan, mint egy királyi székek formája.

A próféta itt más látomásról számol be, mely nagyon hasonlított az elsőre, amiről az első fejezetben olvastunk, ám amint azt majd hamarosan látjuk, más volt a célja. Mivel a látomás fő részeit megtárgyaltuk az első fejezetben, itt rövidebb leszek. Csak rámutatok az általam korábban mondottakra, de egyidejűleg minden különbségre is. Mielőtt azonban belekezdenénk, Isten célját kell megértenünk ezzel a látomással. Isten bizonyosságot akart tenni a zsidóknak arról, hogy a továbbiakban semmi közös dolga sincs velük, mert készült elhagyni a templomot és tűzzel felemészteni az egész várost. S nehogy a zsidók ügyet se vessenek erre a fenyegetésre, Isten fensége tárult a szemük elé oly félelmetesen, hogy az még a makacsokat is félelemmel töltötte el. Most pedig térjünk rá a szavakra.

Azt mondja, *megint látott a kerubok feje felett egy trónt, aminek a színe a zafirkóéhoz hasonlított.* Az élőlények helyett most kerubokat mond, s kétségtelen, hogy azok az élőlények, melyeket korábban látott, szintén kerubok voltak. Mivel azonban a látomást a templomban látja, Isten elkezdi bensőségesen magyarázni a szolgájának mindazt, ami korábban homályos volt. Akkor négy élőlényt látott a Kébár folyó mellett, konkrétan egy pogány országban. Amikor tehát a zsidók és az izraeliták száműzöttekként messze voltak a templomtól, nem csoda, ha Isten nem mutatkozott oly világosan a prófétájának, mint most, amikor a templomba hozta őt. Mert jóllehet a próféta nem változtatott helyet, szemlátomást mégsem hiába került Jeruzsálembe és szemlélte azt, ami a templomban folyik. Emiatt nevezi most meg azokat a kerubokat, akiket korábban csak az élőlény névvel illetett. De már magyaráztuk, miért négy kerubot látott, miközben a szentélyben csak kettő volt, nevezetesen mert a zsidók majdnem beletemetkeztek a vaskos tudatlanságba. Réges-rég elhagyták az őszinte kegyesség követésének útját, s a mennyei tanítás világossága majdnem kialudt közöttük. Mivel tehát a nép tudatlansága oly vaskos volt, valami durva dolgot kellett a szemük elé tárni, mert másként nem voltak képesek megérteni, amit meg kellett tanulniuk.

Az sem kétséges, hogy Isten kerülő úton meg akarja feddeni ezt az aljas tudatlanságot, mert nem az Ő hibája volt, hogy nem vették észre a törvényben és a templomban, amit hasznos lett volna tudniuk az üdvösségükre. Amikor tehát Isten megváltoztatja ezt a törvényes formát, azzal kétségtelenül azt mutatja meg, menyire romlott volt a nép: mintha csak átalakította volna Önmagát. De arra is emlékeznünk kell, mait már mondtam: a négy kerubot a próféta azért látta, hogy Isten megmutathassa: az egész világ az Ő uralma alatt áll. Nemrég láttuk, hogy a zsidók, miközben már úgy vélték, híjával vannak Isten segítségének, mert teljesen megkeményedtek, olyan vakok voltak, hogy egyidejűleg azt is gondolták: Isten a világra sem visel gondot. Hiába zárták tehát be Istent a romlott képzelgéseikben a mennybe, Ő megmutatja, hogy az egész világegyetem felett uralkodik, és semmi sem mozog, csak az Ő titkos erejétől. Mivel négy kerub szerepel kettő helyett, ez pont olyan, mintha Isten azt mutatná meg, hogy a Föld négy sarkéig mindenfelé uralkodik, s a hatalma mindenfelé kiterjed. Ezért az istentelenség csúcsa volt, amikor a zsidók azt képzelték, hogy Ő elhagyta a földet. Harmadszor azt is meg kell jegyeznünk, amit szintén említettünk korábban is, hogy a négy kerubnak négy feje volt, s ezzel Isten megmutatja: anyagi mozgás virágzik minden teremtményben. De majd megismétlem ezt az utolsó megjegyzést a maga helyén, most csak röviden érintem.

Most azt kell meglátnunk, miért mondja a próféta, hogy *látott egy trónt, melynek zafír színe volt, és maga a trón a kerubok felett állt.* Azért, mert igazából Istennek kéznél vannak az

angyalai, hogy engedelmeskedjenek Neki. Azért vannak a lábai alatt, hogy megtudhassuk: ők nem függetlenek, hanem úgy vannak Istennek alávetve, hogy mindig az Ő pálcájától függnek, és oda mennek, ahová parancsolja nekik. Ezért mondja, hogy *az Isten trónját tartó mennyezet alatt voltak*. Ami a mennyezetet illeti, ez az a főnév, amit Mózes használ a világ teremtésének elmesélése során (1Móz1:6, 7, 8). A görögök στερεωμα-nak fordították, de rosszul, a latinok a „firmament” szóval utánozták, de az eget jelenti, az egész teret közöttünk és a menny között, s a világ felett áll. Isten a trónját az eget felett állónak láttatja, Önmagával egyben, nehogy a próféta valami földi dolognak vélje azt. Hisz tudjuk, mennyire hajlanak az emberek elméi a saját képzelgéseikre. Mikor azonban Istent említi, akkor nem foghatunk fel semmit helyesen, hacsak fel nem emeljük minden érzékszervünket a világ fölé. Isten tehát, hogy felemelje a próféta elméjét és közelinek mutakozzon, s így a próféta tisztelettel figyeljen a jövődölésekre, majd illő alázatossággal tekinthessen Isten mennyei dicsőségére, a mennyezetet tette a trónja és a Föld közé.

Ezék10:2

2. És szóla a gyolcsba öltözött férfiúnak, és mondá: Menj be¹⁶⁵ a forgókerekék közé a Kérubok alá, és töltsd meg tenyereidet égő üszöggel¹⁶⁶ onnét a Kérubok közül, és szórd a városra. És beméne szemem láttára.

Most a látomás végét meséli el, amit az imént érintettem, mert Isten elhatározta, hogy végleg megsemmisíti a várost, de ezt látható és külső jellel írja le. Ezért mondja, hogy *Isten megparancsolta a gyolcsba öltözött férfinak: töltsd meg a tenyerét izzó szénnel és szórd a városra*, nevezetesen, okozzon általános tűzvészt. Itt valóban nem mondja ki Isten nevét, de röviddel utána a próféta világosabban is beszámol arról, amit itt oly röviden és homályosan mesél el. Nyilvánvaló, hogy a trónon ülő személyről van szó, s a szövegkörnyezetből megérthetjük, hogy ezt a parancsot Istenen kívül senki másra sem vonatkoztathatjuk. De meg kell figyelnünk, hogy az angyal, aki a választottak elpecsételése kapott parancsot, most más jelleget ölt. S ebből megértjük, hogy az angyalok úgy voltak Isten választottak iránti kegyességének a szolgálói, hogy valahányszor csak parancsot kaptak, egyidejűleg a bosszúját is végrehajtották. Mint ahogyan egy intéző is, akit egy nagy család fölé állítottak, nemcsak a családról történő gondoskodás hivatalát látja el, biztosítván azok élelmét és ruházatát, hanem megbünteti a bűnösen és gonoszul viselkedőket. Ilyen tehát Isten angyalainak a kötelessége. Amikor Istenkettős gyalázzal akarja illetni a bűnösöket, akkor gyakorta adja át őket az ördög, mint végrehajtó kezébe, s ez a rendkívüli bosszúállás jele. De Isten az angyalaival is gyakran hajt végre ítéleteket az elvezetettekkel szemben, aminek a példáit mindenütt látjuk. Különösen figyelemre méltó azonban az az eset, amelyben az angyal oly sok ezer ember levágott Sénakhérib seregében, amikor ő elkezdte az ostromot, amit az asszírok Jeruzsálem ellen indítottak (2Kir19:35, Ézs37:36). Ugyanezt mondja most is a próféta. Látjuk, hogyan válik a gyolcsba öltözött angyal a kegyesek védelmezőjévé, s védi meg őket minden bántalomtól. Most azonban azért küldetik, hogy eleven szemet szórjon az egész városra, s az emberekhez hasonlóan a követ és a fát is feleméssze.

Ezek a dolgok egymással ellentéteseknek látszanak, de megmutatjuk, hogy nincs bennük semmi abszurd, mintha Isten kettős jellemet erőltetne az angyalára. *Szóla a gyolcsba öltözött férfiúnak, és mondá: Menj be a forgókerekék közé a Kérubok alá*. Itt egy többes szám – egyes szám váltás történik, mert az egyes számban levő kerub szerepel a kerubok helyén. De már mondtam korábban, hogy ez megszokott, és Isten nem tűzött ki célul mást, mint

¹⁶⁵ Vagy: „lépj be” – Kálvin.

¹⁶⁶ Azaz: „izzó szénnel” – Kálvin.

annak a helynek a megjelölését, ahonnan az izzó szenet kellett venni a város felégetéséhez. Az oltár soha nem volt híjával a tűznek, mert nem volt szabad akármilyen tüzet használni, hisz az bemocskolta volna az áldozatokat (3Móz6:12-13). Az örök tűz azonban, amit Isten akart égettetni az oltáron, a Vele való kibékülésre vonatkozott, ezért az oltár tüze mondhatni a nép élete volt. Most azonban azt jelzi Isten, hogy volt rejtett tűz a kerekek között, ami közel volt a kerubokhoz, vagy a négy élőlényhez. De már mondtuk, s meg is kell ismételni, hogy a *kerekek* az összes mozgást, vagy, ahogy rendszerint nevezik, felbolydulást jelzik az ég alatt. A próféta azonban a kerekeket *az angyalok alatt* látta, mert amikor feltámad a szél, amikor az eget felhők és ködök borítják el, mikor elered az eső és a levegő felkavarodik a villámoktól, szóval mikor mindezek bekövetkeznek, mi azt gondoljuk, hogy ezek a mozgások és felkavarodások természetes úton mennek végbe. Korábban azonban Isten azt akarta tanítani, hogy a nagy felkavarodások nem vakon történnek, hanem titkos ihletésre, s ezért az angyalok fogalma, vagy ösztönzése mindig létezik. Most tehát, amikor Isten azt parancsolja az angyalainak, hogy *vegyenek szenet a kerubok alatti kerekek közül*, ez csak annyit jelent, hogy Istennek különböző eszközei vannak a város megsemmisítésére. A kerekek, mint azt korábban láttuk, különböző irányokba mentek, így keresztülhaladtak a városon. Mivel pedig a tűz a kerekek között volt, miközben az angyalok mozgatták azokat a saját titkos ösztönzésükkel, ebből megértjük, hogy a város felégetése Isten kezében. s egyidejűleg a templomban volt. A próféta ugyanis nem a Kébár folyó mellett látja a kerekeket, hanem magában a templomban. S hallgatólagos ellentét van, mint emlékeztettem, a tűz között, melynek illatától Isten megbékült, s amitől az áldozatok illata édessé és Istennek tetszővé vált, valamint az itt említett tűz között, aminek megsemmisítőnek kellett lennie az egész nép számára. S azt mondja *az angyal lépett be*, hogy megtudjuk, ahogyan korábban mondtam: amint Isten kimondja, mit szeretne elvégeztetni, a végrehajtás is kéznél van. Végül, a próféta itt a parancs hatékonyságát dicséri, amikor azt mondja, hogy *az angyal azonnal belépett*, amint Isten parancsolt.

Ezék10:3

3. A Kérubok pedig állanak a háztól jobbra, mikor a férfi beméne,¹⁶⁷ és a felhő betölté a belső pitvart.

Itt a próféta beszámol arról, hol voltak a kerubok, amikor belépett az ember, s ez csak a prófécia bizonyosságára tekint. Nem kell itt keresnünk semmiféle fortélyos spekulációt azzal kapcsolatosan, hogy miért voltak a jobb oldalon. Ez csak azt akarja megmutatni, hogy az út nyitva állt az angyal előtt a közeledésre Istenhez, s a kerubok segítségnyújtás végett rendeltettek oda. Egyezségnek kellett ugyanis lennie a városra szórandó tüzet hordozó angyal, valamint a kerubok között, akik az angyalokat hordozták. A próféta itt erre az egyezsége mutat rá, mert a kerubok jobbra fordultak, amikor ő belépett, így Isten is közel volt, s a kerekek hordozták a tüzet.

Most már értjük az olvasottak célját. A *belső udvar megtelt felhővel*: ez kétségtelenül azt jelzi, hogy Isten minden lehetséges eszközzel megerősítette a látomást, nehogy belopakodhasson bármiféle gyanakvást azt illetően, hogy a prófétát üres képek tévesztették meg (2Móz40:34-35, 4Móz9:15). Ez tehát az oka annak, amiért Isten nemcsak megjelent a mennyei trónon, de még a templomot is betöltötte a felhővel, bár, mint említettem, ez a felhő Isten elidegenedésének a jele volt (1Kir8:10-11, Zsolt18:12), s tudjuk, hogy a szentély akkor telt meg felhővel, amikor Isten az atyai jóindulatáról akart bizonyosságot tenni. Ezen, és más a

¹⁶⁷ Azaz: „miközben haladt befelé” – Kálvin.

helyeken azonban a felhő látszólag Isten elfordított arcát jelképezi, mintha a templom sötétséggel telt volna meg. S ezt utóbb még jobban megerősíti, mert ezt mondja:

Ezék10:4

4. És eltávozik az Úr dicsősége a Kérubról,¹⁶⁸ a ház küszöbére,¹⁶⁹ és megtelik a ház a felhővel, és a pítvar betelik az Úr dicsőségének fényességével.

Ebben az igeversben a próféta megerősíti, amit nemrég említett, tudniillik hogy a templom sötétséggel telt meg, mert Isten elvonta a dicsőségét. Azt mondja, *Isten dicsősége a küszöb fölött jelent meg*. Isten dicsősége azonban a szentélyben, konkrétan a frigyláda felett volt: most azonban, amikor a küszöbhez megy, ez pont olyan, mintha Ő kioltani készülne a templomot ékesítő dicsőségét és máshová készülne vinni azt. De azt mondja: *Isten dicsősége felemelkedett erről a helyről*. Ezek a szavak helyváltoztatást jelentenek. Istenről mindenütt azt olvassuk, hogy a kerubok felett lakik,¹⁷⁰ s azt akarta, hogy onnan hívják segítségül, ám most a dicsősége innen készül eltávozni. Ebből tehát kiderül, hogy a templom elveszítette Isten jelenlétét, azaz bizonyos értelemben a bútorzatát, hisz Isten nélkül mi maradt benne? Innen származik a korábban és itt is említett sötétség. Jahve dicsősége tehát eltávozott: honnan? A saját tartózkodási helyéről, ahol lakozott a kerubok között, s elvonult a templom küszöbére. Ezután, mondja a próféta, minden megváltozott. A templom ugyanis, amiben korábban Isten dicsősége ragyogott, megtelt sötétséggel, de a ház küszöbe, mely mondhatni világi volt, hatalmas világossággal ragyogott. Nem azt jelentette ez, hogy Isten a küszöbön lakozik, mert a látomásnak más volt a jelentése. Tudniillik, miután Isten elhagyta a templomot, az már híjával volt az Ő dicsőségének, mert a küszöb mindenki számára látható helyet jelent. Most már értjük a Szentlélek célját, amikor kimondja: *az Úr dicsősége felemelkedett a trónról*, melyet tartózkodási helyül választott a kerubok között, és *a küszöb felett vált láthatóvá*. Ebből kiderül, hogy a templom maga elsötétedett, de Isten dicsősége magában az udvarban ragyogott fel.

Ezék10:5

5. És a Kérubok szárnyainak csattogása meghallaték a külső pítvarig, mint az erős Isten hangja, mikor beszél.

A próféta ebben az igeversben is megerősíti a látomást, mert Isten mindig is adta a jeleit a jelenlétének. Ám láthatóan más célja is van, mert a kerubok a szárnyaik zajával egy figyelemre méltó változásra mutatnak rá, mely egyszerre szokatlan és felfoghatatlan. Azt mondja ugyanis, hogy *a zaj úgy megrázta a helyet, mint amikor Isten beszél*. Mikor tehát Isten hangját halljuk, akarja mondani a próféta, az pont olyan, mintha Ő mennydörögne a mennyből, és megreszketné az egész világot, hisz nincsen súlyosabb megrázkódtatás, mint a kerubok szárnyainak csattogása. Ebből egy bizonyosan csodálatos változást kell észrevenni, mert Isten olyan félelemmel töltötte el a prófétáját, hogy üzenete és bizonyossága legyen annak mindenki számára.

Ima

¹⁶⁸ Azaz: „ami a kerub felett volt” – Kálvin.

¹⁶⁹ „A templom küszöbe fölé” – Kálvin.

¹⁷⁰ Mármint a frigyláda fedelének két kerubja felett. – a ford.

Add meg, mindenható Isten, mivel te tárod a szemünk elé a te haragod bizonyítékait, hogy romlottan ne szítsuk a haragodat, mint a Te ókori néped, hanem inkább úgy húzzunk hasznát ebből a tanításból, hogy az idő múlásával bölcsébbé váljunk, s törekedjünk megbékélni Veled. Vessük el romlott vágyainkat, míg végül egybegyűjtetünk abba a boldog nyugalomba, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a tulajdon vérével a számunkra. Ámen.

Huszonhatodik előadás

Ezék10:6-7

6. És lőn, mikor parancsolt ama gyolcsba öltözött férfinak, mondván: Végy tüzet a forgókerekék közül, a Kérubok közül, az beméne, és álla a kerék mellé.

7. És kinyújtá egy Kérub a kezét a Kérubok közül a tűzhöz, mely vala a Kérubok között, és vőn és tevé a gyolcsba öltözöttnek markába, ki elvevé és kiméne.

Itt a próféta a látomás végét tanítja. A zsidók úgy vélték, hogy mindig biztonságban kell lenniük Isten jelenlétében: azt gondolták, hogy a szent tűz az oltáron hasznos az engesztelésre az összes bűnükért. Isten azonban megmutatta: Ő úgy tartózkodott a templomban, hogy haragot öltött Magára ellenük, s a kerubok voltak a fegyverhordozói, akiknek végül majd meg kellett őket semmisíteni. Látjuk tehát, hogy ez a hamis és romlott elragadtatás, ami megmérgezte a zsidókat, ki lett vágva alóluk, mert úgy vélték, hogy Isten bizonyos módon csakis hozzájuk kötődik. Itt az angyal parancsot kap rá, hogy vegyen tüzet és szórja a városra, s így semmisítse azt meg tűz által. Ez azonban szükséges volt, mert a zsidók, miközben hosszú időn át visszaéltek Isten elnézésével, nem voltak megtérésre indíthatók az Ő haragjától való semmiféle félelem által. Ezért tárult ez a látomás a próféta szeme elé. Aztán azt mondja, hogy tűz vétetett, de honnan származott? Az, mondja, *a kerubok között volt*. Amikor Dávid Istenhez imádkozik, említi a kerubokat (Zsolt80:2), amivel bizalmasabb bejárás nyílik, s joggal, mert Isten, amikor Magához hívja a kegyeseket, akkor mintha a kezét nyújtaná ki feléjük, mert angyalok állnak a rendelkezésére, akik kapcsolatba hozzák Őt az emberekkel. Most a próféta azt tanítja, hogy Isten jelenléte nem vált a zsidók hasznára, mert Ő felfegyverkezett az elpusztításukra. A kerubok pedig, akik korábban a kegyelmének szolgálói voltak, most készen álltak a bosszújának végrehajtására, mert kézzől kézre adták az egész város elpusztítására szolgáló tüzet. Ezért mondja, hogy *a gyolcsba öltözött férfi jött, és a kerekék mellé állt*, mely szavakkal azt jelzi, hogy az angyalok teljesen fel voltak készülve Isten parancsainak a végrehajtására minden apró részlet vonatkozásában. Az emberekben hatalmas a késlekedés, sőt a közöny, de a próféta biztosít minket róla, hogy az angyalok készen álltak a kötelességeik teljesítésére. Amint Isten megmutatja nekik, mit akar elvégeztetni, ők kinyújtják a kezeiket és készek Isten akaratának végrehajtására. Emiatt mondja, hogy *a kerekék mellé álltak*. Majd ez következik:

Ezék10:8

8. És látszék a Kérubokon emberi kéznek formája szárnyaik alatt.

Most gyorsan átfutok azon, amit terjengősebben magyaráztam az első fejezetben, nehogy hiábavaló ismétlésekkel fárasztalak benneteket. Mondtam, hogy *kezek jelentek meg a szárnyak alatt*, s ebből a próféta megérthette az angyalok nagy tettvágyát, de közben mutatja az izgatottságuk összeegyeztettségét azzal az engedelmességgel, amit Istennek kínálnak. Kétségtelen ugyanis, hogy az angyalok szárnyai irányítást jeleznek, melyekkel Isten arról tesz bizonyosságot, hogy az angyaloknak nincs tulajdonképpeni vagy független mozgásuk, hanem az

Ő titkos ösztönzése irányítja őket, mert a szárnyak valami földi és emberi dolgot jeleznek. S világos, hogy amikor az angyalok szárnyakat kaptak, azzal a jelképpel Isten titkos kormányzása tárul a szemünk elé (Koll1:16), mert nemcsak fejedelemségeknek, de hatalmasságoknak is nevezi őket. Mivel tehát Isten kormányozza az angyalokat a saját akaratával, ezért akarja, hogy szárnyasan legyenek bemutatva a szentélyben (2Móz25:20, 2Móz37:9). Mivel pedig kezek nélkül nincs cselekvés, a próféta elmondja, hogy *emberi kezek látszottak a szárnyak alatt*, mintha azt mondta volna, hogy a fürgeség nem marad hatástalan, mert a cselekvéssel párosult. Tudjuk ugyanis, hogy minden funkciót ezzel a szóval jelöl a Szentírás. Ez tehát ugyanaz, mintha azt mondta volna, hogy az angyalok azért szárnyasak, mert Isten titkos ösztönzése mozgatja őket, s nincs saját mozgásuk. Azután, alkalmasak és megfelelőek voltak a rájuk bízott feladatok ellátására, mivel kezekkel is fel lettek ruházva. De azt is mondja, hogy *a kezek a szárnyaik alá voltak rejtve*, mert az angyalok soha nem kezdenek bele semmibe elhamarkodottan, ahogyan az emberek szoktak belevágni a dolgokba válogatás nélkül. Azt mondja tehát, hogy *a kezeiket a szárnyaik fedték*, mert az angyalok semmibe sem kezdenek bele megfontolatlanul, vagy elhamarkodottan, hanem minden tevékenységük Isten titkos kormányzásától függ, amiről már beszéltem.

Ezék10:9

9. És látám, és ímé, négy kerék vala a Kérubok mellett, egyik kerék vala az egyik Kérub mellett és a másik kerék a másik Kérub mellett, és olyanok valának a kerekék, mintha tarsiskőből volnának.

A próféta itt, ahogyan az első fejezetben is, azt mondja, hogy kerekék csatlakoztak mindegyik élőlényhez. Korábban már magyaráztam, mit jelentenek a kerekék. Most csak utalok ezekre: az élőlényekről idővel többet is fogok mondani. A kerekék nem mások, mint a világban végbemenő változások jelképei. Alkalmasan jelképet nem is lehetett volna találni, mert semmi sem állandó ebben a világban, hanem állandóan történnek benne gyökeres változások, ahogyan azokat nevezni szoktuk. Mivel tehát ezek annyira változatosak, sőt néha zűrzavarosak, a világi emberek nem képesek megérteni, miképpen kormányozza a világot Isten fix tanácsvégezése. Ezért fabrikálják maguknak a vakszerencsét, s Isten a gyengeségünknek engedve ezért mutatta nekünk a kerekék jelképével a dolgok összes változását, a baleseteket, amint nevezik azokat, és minden eseményt. Mintha azt mondta volna, hogy a világban minden dolog forrong és változik, s nemcsak az elemek kavarnak föl, s alá, hanem különösen az emberekkel kapcsolatos események. Emellett helyesbítette a tévelygést, amikor engedett valamennyit az emberek kezdetlegességének. Sok átalakulást látunk, ami egy kerék formájában tárul a szemünk elé: de közben túl sok szabadosságot engedünk meg magunknak, amikor a vakszerencsét képzeljük el. Ezért mondja a próféta, hogy *kerekéket látott a kerubok mellett*, azaz látta azokat a változásokat, melyek megzavarják az emberek elméit úgy, mintha minden dolog elhamarkodottan történne a világban. S látta, hogy a kerekék nem maguktól forognak, mert minden esemény az elsődleges októl függ, nevezetesen Isten titkos rendelésétől és ihletésétől, ami az angyalokat mozgatja, s amiből az elevenségüket is nyerik. Ebben a magyarázatban semmi erőltetett sincsen, mert nem kétséges, hogy az élőlények, amint azt majd hamarosan látjuk, az angyalokat jelentik. De kövessük tovább a szövegkörnyezetet.

Ezék10:10

10. És mintha volna mind a négyöknek ugyanazon egy formája,¹⁷¹ mintha egyik kerék a másik kerék közepében volna.

Ezt a részt is magyaráztuk már. Azt mondja, *mind a négynek ugyanaz volt a formája*. Nem azért, mert Isten mindig egyforma módon kormányozza az eseményeket, mert a tapasztalat is ellene szól ennek. Úgy érti, a kinézetük azért volt egyforma, mert a változatosság, ami sötétségbe borítja a szemeinket, nem törli ez Isten munkáinak örök és jól elrendezett menetét. Ezért van *egy formája a négy keréknek*, mert Isten minden munkája összeegyeztethető a többivel, s noha ezek csodálatos változatossága erre-arra vonzza a szemeinket, Ő mégis tudja, miképpen kell irányítani a dolgokat a saját céljainak megfelelően, melyek olyannyira szétszórtaknak tűnnek. Megint tesz némi engedményt, amikor azt mondja, hogy *az egyik kerék a másik közepében volt*, azaz csodálatos kuszaság lesz, s ez olyannyira összekötve tart minket, hogy az elménk képtelenek kiszabadulni. Az tehát az engedmény, hogy *az egyik kerék a másik közepében volt*, de rögvest utána helyesbíti a szokásos tévelygést, amikor a próféta hozzáteszi, hogy *a kerekek tele voltak szemekkel*.

Ezék10:11-12

11. Jártokban mind a négy oldaluk felé mennek vala, meg nem fordulnak vala jártokban,¹⁷² hanem arra, a merre a fő fordult, mennek vala utána, meg nem fordulnak vala mentőkben.

12. És egész testök és hátok és kezeik és szárnyaik és a kerekek rakva valának szemekkel köröskörül mind a négy kerekükön.

Amint említettem, miután a próféta elismerte, hogy vannak események, melyek tekervényeseknek és görbéknek tűnnek, s Isten is kanyargósan cselekszik, megmutatja: Isten semmit sem tesz elhamarkodottan, s az események, melyeket mi zűrzavarosaknak és összekeverteknek vélünk, meghatározott, mégpedig a legjobb irányba haladnak. Emiatt mondja először, hogy *amikor a kerekek útnak indultak, nem tértek vissza, hanem mindegyik követte a saját főjét*. A fordítók nem értenek egyet ezeknek a szavaknak a vonatkozásában. Ami a fejek elfordulását illeti, ezt egyesek „az elsőnek” fordítják, azaz úgy értelmezik, hogy amerre az első kerub ment, oda követték őt a többiek. Én azonban inkább úgy vélem, hogy a kerekeket hasonlítja magukhoz a kerubokhoz, s az egyes számban álló „fej” főnév itt a fejek helyett szerepel. Korábban ugyanis láttuk, hogy mindegyik kerubhoz kapcsolódtak kerekek. Ezért minden keréknek megvolt a maga feje, azaz volt élőlény, ami azt irányította. Ezért a próféta szavait az a jelentés, mely szerint a kerekek nem holmi külső, vagy hirtelen impulzus hatására fordultak erre, vagy amarra, hanem maguk a kerubok irányították azokat, világosabban megmagyarázza ezt az igeszakaszt.

S hozzáteszi: *a kerekek tele voltak szemekkel*. Ebből megértjük, hogy noha a dolgok eseményeiből Isten látszólag játszadozik és különböző téves körutakat jár be, mégis minden dolgot az Ő felmérhetetlen bölcsességével kormányoz, mert ezért mondja, hogy *a kerekeken szemek voltak*. A próféta a *test* szót helytelenül használja magukra a kerekek testére. De tudjuk, hogy a nyelvezet, amit a száműzetésben használt, nem volt túl elegáns, s ezért semmiképpen sem csoda, ha kissé durva és az íze nyers. Az értelme azonban mégsem kétséges, mert *a kerekek egész teste, a hátuk és a kezeik* voltak tele szemekkel, majd hozzáteszi, hogy *maguk a kerekek*. Nem mintha mást említene, de utána, amikor a testről, a hátról és a kezeiről beszél, akkor egyszerűen nevezi meg a kerekeket, mintha azt mondta

¹⁷¹ Azaz: „mindegyiknek ugyanaz volt a megjelenése” – Kálvin.

¹⁷² „Előre mentek” – Kálvin.

volna, hogy azok mindenütt szemekkel voltak tele. Most már látjuk, hogy miképpen lehet a legjobban összeegyeztetni az ellentmondásosnak látszó dolgokat. A dolgok eseményei ugyanis annyira instabilak, mintha valaki állandóan forgatna egy kereket. Közben pedig Isten úgy csillapítja a számunkra zűrzavarosaknak tűnő dolgokat, hogy kiderül: Ő látja a legjobban, mit kell tenni, s a dolgok eseményei tele vannak szemekkel. De honnan származik mindez? Ez a világosság az angyali ihletéstől függ, mert a kerek nem maguktól fordulnak a különböző irányokba, hanem mindegyik követi a maga vezetőjét és főjét. Azt is mondja, hogy *tarsiskőhöz (berill) hasonlóak voltak*. Jeromos úgy vélte a ciciliai tengert értette alatta, s így fordította ég-színűnek, de tudjuk, hogy a berillt emlegetik ezen a néven a drágakövek között, ezért én megtartom az egyszerű jelentést.

Ezék10:13

13. Hallottam, hogy kiáltottak a kereknek a fülem hallatára: Ó kerék!¹⁷³

Ezzel az igeverssel a próféta megerősíti, amit arról mondtam, hogy az események tele vannak szemekkel, mert Isten titkos parancsaitól függnék. Mivel tehát semmi sem történik, amit ne Isten parancsolna, ezért van az, hogy a sokféle változatosságában az események menete egyenletes Istent illetően. Azt mondja tehát, hogy Isten, vagy az angyal azt kiáltotta: ó kerék! Tudjuk, hogy a kerek tulajdonképpen értelem nélküliek, de itt a próféta azt jelzi, hogy Isten hangját minden teremtmény hallja, így még a legcsekélyebb mozdulat sem következik be titkos ösztönzés nélkül. Amikor a levegő derűs és nyugodt, akkor nem gondoljuk, hogy Isten hangja uralkodik abban, hanem annak valamiféle természeti okát képzeljük el. Így amikor az ég felhős, amikor esik, vagy viharok támadnak, illetve így, vagy amúgy egyéb változások mennek végbe, kizárjuk ezekből Istent. A próféta azonban épp ellenkezőleg: azt mondja, *hogy Isten hangját hallotta, amikor azt kiáltotta: ó kerék!*¹⁷⁴ De Isten nem gúnyolódva kiáltott, hanem arról akart bizonyosságot tenni, hogy létezik bizonyos titkos hajlam, amittől minden teremtménye engedelmeskedik a parancsainak. Azért kiáltja hát Isten, hogy ó kerék, nehogy azt gondoljuk, hogy az eseménye elhamarkodottan zajlanak, vagy bármiféle ösztönzés felügyelet nélkül keletkezik, vagy hogy az elemek olyannyira buták, hogy nem engedelmeskednek Istennek, mert az Ő hangja hatékonyságot és elevenséget kölcsönöz mindennek.

Ezék10:14

14. És négy orczája vala mindeniknek, az első orcza vala Kérub-orcza, és a második orcza ember-orcza, a harmadik oroszlán-orcza és a negyedik sas-orcza.

Ezékiel most rátér magukra az élőlényekre, melyeket most keruboknak mond, bár más formában, mint a szentélyben. Az első fejezetben elmondtuk, miért látott négy kerubot, pedig csak kettő vette körbe a frigyládát. Ez az eltérés abszurdnak tűnhet, mert Isten a törvény formáihoz szokta igazítani a látomásait, hogy a népet a törvény egyszerűségében tartsa. De az ok, amit felhoztam az első fejezetben, semmiképpen sem vethető el, mert a valóságban oly nagy volt a nép vaskossága és kezdetlegessége, hogy el kellett hajolni az első és valódi intézménytől. Isten akkor megelégedett két kerubbal, s abban a számban kétségtelenül az összes angyalt beleértette. De azért volt körülveve jobbról és balról, hogy megmutathassa a népnek: soha nem lesz híjával az erőnek, hogy segíthessen rajtuk. De a zsidók annyira

¹⁷³ A Károli-fordítás szerint: *Hallám, hogy a kerekeket forgókereknek nevezték fülem hallatára.* – a ford.

¹⁷⁴ V. ö. itt Miltonnal: „Kerék a kerékbe vonva, maga is lélektől átjárva.” – *Elveszett Paradicsom*, 6:751.

elbutultak, hogy Istent bezárták a mennybe, mivel alig maradt közöttük az Ő gondviselésének bármiféle emlékezete, mint már láttuk. Mivel tehát a zsidók így zárták ki Istent a világ kormányzásából, Ő kénytelen volt új, a törvénytől különböző formát használni, hogy valóban észrevegyék: Isten kormányzása kiterjed a világ mind a négy szeglete fölé. S nem kétséges, hogy a négy élőlényel Isten arra emlékeztette őket, hogy semmi nem történik a világban az Ő felügyelete nélkül. Mikor azonban a világot írja le, annak négy sarkát, vagy szegletét szerepelteti. Most tehát értjük, miért látott a próféta nemcsak kettő, de négy kerubot: s ugyanezen okból adatott a kerubok formájának különbözősége is. Mert a kerubok olyanok voltak, mint a szárnyas fiúk, de a próféta azt mondja, hogy mindegyik élőlénynek négy feje volt. Ez kétségtelenül segítségnyújtást jelentett a nép felrázásához a szendergésből, mert a zsidók nem voltak képesek megérteni másképp az annak az angyali ihletésnek a jelentőségét és erejét, amivel Isten a világot kormányozza. Ezért négy élőlény jelent meg a próféta szemei előtt, s mindegyiknek négy feje volt, nevezetesen *egy ököré, egy emberé, egy oroszláné és egy sasé*. Az első fejezetben láttuk, hogy ezek a fejek az összes élőlényt jelképezték, mert noha a fák, a tenger, a folyók, a növények, valamint a levegő, a csillagok és a Nap is részei a világegyetemnek, az élőlények valamelyest közelebb állnak istenhez és jobban megjelenítik az Ő energiáját, mert mozgás van az emberben, az ökörben, a sasban és az oroszlánban. Ezek az állatok magukba foglalják a világegyetem minden részét azzal a szóképpel, melyben a rész képviseli az egészet. Közben, miután az angyalok élőlények, meg kell figyelniük, Isten milyen értelemben ruházta fel őket egy oroszlán, egy sas és egy ember fejével, mert ez kevésbé tűnik összhangban állónak a természetükkel. Am nem tudta volna jobban kifejezni az elválaszthatatlan köteléket, ami az angyalok és minden teremtmény mozgásában rejlik. Mondtuk, hogy nem hiába nevezik az angyalokat Isten fejedelmeinek:¹⁷⁵ de amikor az oroszlán ordít, vagy az erejét használja, akkor látszólag a maga erejéből mozog, s ez elmondható a többi állatról is. Isten azonban itt azt mondja, hogy az élőlények bizonyos értelemben az angyalok részei, noha nem azonos szubsztanciával, mert ezt nem a természetük, hanem a végeredmény hasonlóságára kell érteni. Azt kell tehát megértenünk, hogy miközben az emberek ide-oda mozognak és ellátják a kötelességeiket, a különböző irányokba a céljaiknak megfelelően indulnak, s ez a vadállatokra is igaz, de mégis, a háttérben angyali mozgások történnek, így sem az emberek, sem az állatok nem maguktól mozognak, hanem az egész elevenségük a titkos ihletéstől függ.

Fennmarad egy nehéz kérdés, nevezetesen hogy Ezékiel miért mondja, hogy az első arc kerub-arc. míg az első fejezetben ökröt¹⁷⁶ (Ezék1:10) mondott. Egyesek azzal kerülnek ki a nehézséget, hogy azt mondják: messziről ökörnek tűnt, de közelebbről már kerubnak látszott. Ez azonban túlonalt erőltetett, ezért nekem kétségem sincs felőle, hogy volt némi különbség a látomásokban. Az sem cáfolja ezt, mit utóbb tesz hozzá, miszerint ez volt az az élőlény, amit a Kébár folyónál látott, mert hasonlóan nevezi meg, ami olyan volt, mint amaz, és ugyana7z volt a célja is. Pál azt mondja, hogy az atyák a pusztaságban ugyanazt a lelki eledelt ették, s ugyanazt a lelki italt itták (1Kor10:3-4). Mi azonban tudjuk, mennyire különbözött a manna jelképe és a kősziklából folyó víz attól a szent vacsorától, amit Krisztus hagyott ránk. Viszont amint már mondtam, mivel rokonság van a szent jelképek között, ezeket ugyanarra a célra kell vonatkoztatni. Így mondja Pál, hogy ugyanaz az ital és ugyanaz az étel, s így mondja Ezékiel, hogy *ugyanaz az élőlény*. Közben pedig semmi sem helytelen abban, ha azt mondjuk, hogy a látomás kissé megváltozott. Amikor ugyanis Isten először nyilatkozott meg, a próféta világi talajon állt, most azonban a látomás inkább a szentély formájában adatott, mert a Lélek ragadta el őt, hogy megláthassa azokat az utálatosságokat, amivel, mint már említettük, a zsidók beszennyezték a templomot. Akkor tehát a próféta egy ökör ábrázatát látta a Kébár folyóhoz közel. Most, hogy megérthesse: ezek angyalok, vagy élő kerubok voltak, s a négy fej

¹⁷⁵ "Virtutes." – Latin. "Vertus de Dieu." – Francia. Fontos szó, de nem könnyen fordítható le egyetlen szóval.

¹⁷⁶ Károlinál: bikát. – a ford.

ne vonja el a figyelmét, egy kerub arca jelent meg neki. Így ettől a jelképtől megintetvén megállapíthatta, hogy mindegyik élőlény nem más, mint angyal, vagy kerub, bár különbözik attól a kapott formától, amit Isten mutatott Mózesnek példaként a hegyen.

Most már értjük, miért fordult el Isten a törvényében előírt úttól, amikor ezt a látomást mutatta a prófétájának: mivel a nép valójában úgy elidegenedett a kegyességtől, hogy nem voltak taníthatók a törvény egyszerű tervével, vagy szabályával, hanem erőteljes emlékeztetőkre volt szükségük. Ez az egyik magyarázat. Azután, a négy élőlény azért jelent meg, hogy Isten jelezhesse: az Ő energiája elhat a világegyetemben mindenhová. A négy fejet pedig azért kapták az élőlények, hogy meglátsszék: a világ egyetlen része sincs híjával az Ő gondviselésének, s annak a titkos ihletésnek, ami az angyalokon keresztül hatékony. Ami pedig az utolsó mondatot illeti, miszerint egy ökör arca jelent meg a prófétának korábban, most pedig kerub-arcot lát, ez azért van így, hogy megértse: ezek az élőlények nem mások, mint angyalok. Az ok pedig, amiért Isten ezzel az új formával ruhazza fel az angyalait az, hogy a nép tunyasága oly hatalmassá vált, hogy már nem fogták fel azt, amit ismerniük kellett volna. Nem Isten hibája volt ugyanis, hogy nem szívták magukba a kegyesség tanítását már kora gyermekkoruktól kezdve.

Ezék10:15

15. És fölemelkedének a Kérubok. Ez ama lelkes állat, a melyet láttam a Kébár folyó mellett.

Később majd magyarázzuk a megfelelő helyen, miért mondta azt, hogy *a kerubok fölemelkedtek*. Az első és fő mondanivalója ennek a látomásnak az volt, hogy Isten többé nem lakik a templomban, mert elhatározta, hogy eltávozik onnan azok miatt az istentelen és gonosz szennyezések miatt, amivel bemocskolták a templomot. S most ezért mondja, hogy *a kerubok felemelkedtek*, de hozzáteszi, hogy *ez volt az a bizonyos élőlény, amit a Kébár folyó mellett láttam*. Ezt a látomás tisztázása végett teszi hozzá, mert ha csak egyszer mondta volna, akkor a zsidók kételkedhettek volna a célját illetően, s a homályossága miatt nem érezték volna ízetesnek, ami a profetikus tanítást teljesen ízetlenné tette volna. Mivel azonban a látomás megismétlődik, Isten megerősíti és megszenteli azt, ami egyébként nem lett volna kellőképpen rápecsételve az emberek szívére. Hiszen a tapasztalat is azt tanítja nekünk, hogy annak megfelelően növekedünk a hitben és haladunk előre, ahogyan Isten újra és újra szól hozzánk. Hisz még ha úgy is látjuk, hogy követjük a Szentírásban tanultakat, de mégis ugyanaz a mondat ismétlődik, akkor még ismerősebb lesz a számunkra. Aztán, ha ugyanazt a kijelentést olvassuk kettő, vagy három prófétánál, azzal Isten több tanúbizonysággal hozakodik elő, hogy ily módon az igazság még megalapozottabb legyen. Tudjuk ugyanis, mennyire hajlamosak vagyunk a kételkedésre, mindig ingadozván, s jóllehet Isten Ígében elegendő energia rejlik a meggyőzésünkre, mi mégsem nyugszunk meg, amíg az elménk nem kap többféle támogatást is. Isten tehát ugyanazt akarta kétszer a prófétája szeme elé tárni, hogy a korábbi látomás ne csak magára a prófétára tegyen nagyobb benyomást, hanem a zsidókra is. Mert bár mondtuk, hogy volt némi különbség, mégsem volt semmiféle összeegyeztethetlenség a próféta szavaiban, amikor azt mondta, hogy az élőlény egy és ugyanaz volt.

Ezék10:16

16. És mikor járnak vala a Kérubok, járnak vala a kerekék is mellettök, mikor pedig felemelék a Kérubok szárnyaikat, hogy fölemelkedjenek a földről, nem fordulának el a kerekék sem az ő oldaluktól.

A próféta itt megerősíti, amit korábban mondott, nevezetesen hogy nem volt saját mozgása a kerekeknek, hanem titkos serkentés vitte őket arra, amerre a kerubok mozdultak. Ebből megértjük, hogy a dolgokkal kapcsolatos események nem véletlenek, azokat a különböző irányokba nem holmi vak impulzusok keltik, hanem Isten rejtett energiája irányítja azokat, az angyalok közreműködésével. Először is azt mondja, hogy *amikor a kerubok elindultak, a kerekek is elindultak*, majd *amikor a kerubok felemelték a szárnyaikat, akkor a kerekek is ugyanazt az utat követték és nem tértek vissza*. Azaz, nem szüntek meg együttműködni úgy, ahogyan már mondtuk. Azt viszont, hogy a kerekek miképpen nem fordultak el, majd holnap magyarázzuk meg világosabban.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert mi a Te kezéd munkája és mintája vagyunk, hogy tudjuk: egyedül Benned létezzünk és mozgunk. Ezért engedelmeskedjünk Neked, s ne csak a rejtett gondviselés irányítson, hanem mutakozzon is meg, hogy engedelmesek és alázasak vagyunk Irántad, amint az illik a fiakhoz. Hadd vágyakozzunk a Te nevedet dicsőíteni ebben a világban, amíg megérkezünk annak az áldott örökségnek a gyümölcseihez, ami Krisztuson, a mi Urunkon keresztül van eltéve a számunkra a mennyben.

Huszonhetedik előadás

Tegnap elkezdtek magyarázni a próféta mondatát, melyben azt mondja, hogy *a kerekek az élőlényekkel együtt emelkedtek fel*. De röviden tanítottuk, hogy mindaz, amit a teremtésben szemlélünk, úgy függ az angyali mozgástól és ihletéstől, hogy elválaszthatatlan kapcsolat áll fenn közöttük. A próféta most hozzáteszi, hogy *a kerekek nem tértek vissza*, amely kifejezéssel a folytatólagos irányukra utal. Nem lehetséges ugyanis, hogy bármiféle egyezés mutakozzon meg egy időre hirtelen változás nélkül. A próféta viszont azt mondja: a kerekek úgy emelkedtek fel az élőlényekkel, hogy soha nem távoztak el azoktól. Most már értjük a szándékát. Korábban ugyanezeket a dolgokat jelentette ki az élőlényekről, s volt egyfajta ellentmondás, amit fel kellett oldani, mert ellenkező esetben gáncsoskodást válthatott volna ki. Azt mondta ugyanis, hogy az élőlények megfordultak, de mégse fordultak meg. Mi azonban könnyen összeegyeztethetjük ezt a két dolgot, mert az élőlények soha nem tértek el a megszabott útirányuktól, illetve konkrét és kikötött mozgásterüktől. Miközben pedig megfordultak, villámsebesen mozogtak az egyik tevékenységtől a másikig. Emellett a próféta azt is akarta tanítani, hogy Isten munkáiban semmi sincs félbehagyott, befejezetlen, csonkított dolog, hanem az angyalok úgy irányítják a cselekedeteiket és az összes esemény menetét, hogy Isten bármit határoz meg, az megvalósul. Ez azonban nem gátolja Istent abban, hogy különféleképpen tevékenykedjen, s egy cél elérése után új irányba induljon.

Ezék10:17

17. Ha azok állanak vala, ezek is állanak, és ha azok felemelkednek vala, fölemelkedének ezek is velök, mert a lelkes állat lelke vala bennök.

Ahogy éppen az imént mondta, hogy a kerekek engedelmeskedtek az élőlények mozgásának, most úgy mondja azt is, hogy velük együtt meg is álltak. De ezen a helyen úgy tűnik, mintha némi abszurditás keletkezett volna, mert nem helyes azt mondani, hogy az angyalok valaha is pihennek. Tudjuk, hogy a gyorsaságukat és az azonnalóságukat ünnepli Isten parancsainak a végrehajtásában (Zsolt103:20-21). Azután, mivel az angyalok Isten

fejedelmi, ebből következően soha nem szűnnek meg ellátni a hivatalukat. Isten sem nyugszik soha: Ő tartja fenn a világot az energiájával, Ő kormányoz mindent minden pillanatban, így még egy verebecske sem esik le a földre az Ő rendelése nélkül (Mt10:29). S ott van Krisztus ismert és ünnevelt mondata is: Az én Atyám mind ez ideig munkálkodik, én is munkálkodom (Jn5:17). Mivel tehát Isten soha nem szűnik meg munkálkodni, miképpen lehet magyarázni a próféta által említett megnyugvást, amikor azt mondja, hogy *amikor az angyalok megálltak, a kerekek is megálltak*? Erre ezt válaszolom: emberi értelemben kell ezt felfogni, mert jóllehet Isten folytonosan munkálkodik az angyalok közreműködésével, néha mégis úgy tűnik, mintha közben nyugalomban is lenne. Nem egyformán kormányozza ugyanis a munkáit, mint ahogyan például az ég is egyszer nyugodt, máskor felkorbácsolt, így nagy változatosság jelenik meg Isten munkáiban, amiből azt képzelhetjük, hogy Ő egyszer heves mozgásban, másszor pedig tökéletes nyugalomban van. Ez tehát az a megnyugvás, amiről a próféta most beszél, amikor azt mondja, hogy *az élőlények álltak, s velük együtt a kerekek is*. A tapasztalat is megerősíti ezt, mert Isten néha összekeverni látszik eget és földet, és szokatlan munkára serkent bennünket, miközben más alkalommal a munkáinak menete látszólag a nyugodt folyó folyásához hasonlítható. Nem abszurd tehát azt mondani, hogy *a kerekek az élőlényekkel együtt álltak*, majd *elindultak és felemelkedtek velük*. S hozzáteszi: *az élőlények lelke volt a kerekében*. Ezt az első fejezetben magyaráztam, de ide is beszűrhető egy rövid magyarázat, hogy a lelket a titkos életerőként, vagy ösztönzésként kell érteni. A kerekek tulajdonképpen nem maguktól mozogtak, mert ez a szó a dolgok eseményeit tárja elénk, s mindazt, ami a világban történni látszik. A felfoghatatlan fürgeségük és mozgásuk Isten parancsából származik, így minden teremtményt angyali mozgás serkent. Nem azt jelenti ez, hogy az angyal alakul át ökörré, vagy emberré, hanem Isten használja és osztja szét titkos módon az energiáját, így egyetlen teremtmény sem elégzik meg a saját elevenséggel, hanem mindegyiket maguk az angyalok mozgadják.

Ezék10:18-19

18. És elvonula az Úrnak dicsősége a ház küszöbétől, és állta a Kérubok fölé.

19. És fölemelék a Kérubok szárnyaikat, és fölemelkedének a földről szemem láttára kimentőkben és a kerekek is mellettök; és megállának az Úr háza keleti kapujának bejáratánál, és Izráel Istenének dicsősége vala felül ő rajtok.

Itt a próféta azt tanítja nekünk, ami a látomás lényege: nevezetesen hogy Isten elhagyta a templomot, mert tudjuk, mekkora magabiztossággal dicsekedtek a zsidók arról, hogy folytonosan biztonságban kell lenniük Isten védelme alatt. Az ígélet következtében, mely szerint Isten temploma lesz az Ő nyugalmának helye, ahol lakozni fog (Zsolt132:14), nem gondolták lehetségesnek, hogy Isten valaha is elhagyja őket. Ezért féktelenül vétkeztek, s miközben messze üzték Őt a bűneikkel, mégis azt akarták, hogy bizonyos módon kötődjön hozzájuk. Ezt a bolondságot gúnyolja Ézsaiás – A menny az én trónom, a föld pedig lábzsámolyom, miféle házat fogtok hát nekem építeni? (Ézs66:1). Isten parancsolta meg a temploma felépítését, s akarta, hogy az legyen az Ő földi lakhelye. De azt mondja, hogy a kívánsága jelentéktelenné vált, s hogyan? Mikor megígérte, hogy a templomban fog lakozni, azt akarta, hogy az Ő nevét tisztán is tisztelettel hívják ott segítségül. A zsidók azonban minden módon beszennyezték a templomot. Ezért gondolták azt, de hiába, hogy Isten be van zárva abba, mivel a nagylelkűsége nem arra irányult, hogy kivegye a részét a zsidók fogságából, hanem hogy engedelmséggben tartsa meg őket Önmagával szemben. Ezért joggal mondja Ézsaiás, hogy a templom alkalmatlanná vált Isten használatára, amikor megszentéstelenítették. Ugyanezt látjuk Jeremiásnál is: Ne bízzatok a hazug szavakban, az Isten temploma, az Isten temploma, az Isten temploma (Jer7:4). Ezt az ismétlést azért

használja, mert olyannyira fel voltak lelkesülve a makacsságuktól. A zsidók ellenálltak a prófétáknak, s valahányszor csak valami fenyegetés hangzott el ellenük, mindig ehhez a menedékhez, az Úr templomához folyamodtak.

Emiatt mondja most a próféta, hogy *Isten dicsősége elhagyta a szentélyt*, mert másképpen az, amit láttunk, nem illene ide: azért küldetett, hogy égesse fel az egész várost. Ezen a módon a templomot is fel kellett gyújtani, s Istent a sajátos tűz megemészttette volna. Itt én a szokott formában beszélek, mert amikor a szövetség ládáját nevezték a Seregek Urának (2Sám6:2), miképpen történhetett volna meg, hogy a tűz a templom többi részével együtt a ládát is megsemmisíti? De Isten Maga megy elébük és mutatja meg nekik, hogy a templom elvesztette a dicsőségét, amikor az ellenség megsemmisítette. A templomot utóbb elfoglalták, s a zsoltárokból le van írva a siralmas pusztulása, milyen kegyetlenül és gőgösen, s milyen barbár gúnyolódással gyalázta azt az ellenség (Zsolt74, Zsolt79). Ez rendkívül gyalázatos volt, s megzavarta a gyenge elméjüket. Ezért volt szükséges meggyőzni őket arról, hogy a hűséges Isten többé már nem lakozik a templomban, hanem az csak üres színpad maradt, mert Ő elvitte onnan a dicsőségét, amiért oly sok mocsokkal rontották meg azt a helyet. Most tehát értjük a próféta célját, amikor azt mondja, hogy *elvonula az Úrnak dicsősége a ház küszöbétől, és állt a Kérubok fölé*. Mondta már, hogy a kerubok felemelték a szárnyaikat, amit most ismét megerősít. Ebből következik, hogy Isten az angyalaival elhagyta a zsidókat, amikor a templomot is elhagyta, így a jövőben hiába dicsekednek majd azzal, hogy biztonságban vannak az Ő védelmében.

Azt mondja tehát, hogy *fölemelék a Kérubok szárnyaikat, és fölemelkedének a földről szemem láttára*. Ez a mondat sem felesleges, mivel nehéz volt meggyőzni a zsidókat arról, amit az elhagyásukról mondott. Ott volt az ünnepelt jóslat: „itt lakozom, mert ezt szeretem” (Zsolt132:14). Amikor ebbe kapaszkodtak, akkor úgy gondolták, hogy a Nap is hamarabb leesik majd az égről, semhogy Isten elhagyja a templomot. A próféta azonban azt mondja, hogy *világosan látta*, nehogy bármi kétely maradjon. Ha bárki azt kérdezné, hogy az általam említett ígéret miképpen egyeztethető össze azzal az eltávozással, amiről a próféta beszél, a válasz könnyű, ha megértjük, hogy Isten nem mindig emberi eszközökkel munkálkodik, s nem is a mi testi megfigyeléseinknek megfelelően. Isten látszólag gyakran oly hirtelen cselekszik, hogy a tevékenysége kezdetének vége sincs: egyszóval Isten látszólag néha játszadozik, és úgy vonja vissza a kezét, hogy az esemény nem felel meg örömteli kezdeteknek. Mivel tehát a testi érzékszerveink miatt Isten munkája megghiúsulni látszik, szükséges ennek a nyelvezetnek a használata, mert másképpen soha nem értjük meg, miképpen távozott el Isten a szentélyből, amikor azt az örökkévalóságban kiválasztotta. De úgy távozott el, hogy a hely továbbra is szent maradt, s a templom továbbra is állt Isten előtt, még ha el is foglalták azt az emberek szemében. A templom látható megjelenése eltöröltetett, de közben, miután a templomot Isten ígéretére alapították, a romjaiban is állt, ahogyan mondtam. Ezért Dániel, jóllehet a magánynak és a pusztításnak el kellett volna fordítania a szemeit és az érzékeit Júdeától, mégis abban az irányban imádkozott, mintha a templom még állt volna. S miért? Mert az ígéretre nézett (Dán6:10). S emiatt mondta a próféta a fogságból történt visszatérés után, hogy a második templom dicsősége felülmúlta az elsőét, amint Aggeus próféta is kijelentette (Agg2:9). S tudjuk, hogy Ézsaiás menyire terjengősen és fenségesen beszél a második templom pompájáról, s annak felbecsülhetetlen dicsőségéről (Ézs60:7). Hasonló tanítást fogunk látni ennek a könyvnek a végén is. Mivel tehát a templom állt Isten előtt, hisz az ő ígéretére alapozták, ez az átmeneti megsemmisülés nem törölkötte el azt, amint Isten örökkévaló állapotáról mondtam.

Ugyanezt kell mondani Isten országáról is: az a királyság megmarad, ameddig a Nap és a Hold ragyognak az égen (Zsolt89:37-38). Ez igaz, de mégis volt egy hosszú éveken át tartó fájdalmas megszakadás. Tudjuk, milyen komoly gyalázatot szenvedett el az utolsó király, majd minden méltóság a porba omlott, így nem látszott más, csak Isten szörnyű

bosszúállása. De az ígéretnek mégis mindig megvolt a maga hatása: amíg a Nap és a Hold léteznek, azok mindig az én hűséges tanúbizonyságaim lesznek az ország állandóságáról. Most már értjük, milyen értelemben hagyta el Isten a templomot úgy, hogy közben mégsem szegte meg az ígéretét. S a próféta azt mondja: *Isten dicsősége megállt a keleti kapunál, de a felett, úgy hogy felemelkedett a földről.* Ezeknek a szavaknak az volt a célja, hogy a zsidók megtudják: Istent többé nem abban a kö-, és faépítményben lakozóként kell keresniük, mert nemcsak a trónját hagyta ott, hanem fel is emelkedett, hogy többé szóba se álljon velük.

Ezék10:20

20. Ez ama lelkes állat, a melyet láttam az Izráel Istene alatt a Kébár folyó mellett, és megismerém, hogy Kérubok valának.

Itt megismétli, amit korábban láttunk, nevezetesen hogy egy látomást látott kétszer, mert Isten konkrétan akarta megjelölni, ami egyébként kétséges lehetett volna. A próféta valóban kellőképpen meg volt győzve arról, hogy Isten jelent meg neki, de ennek megerősítése nem volt hiábavaló, mert különben nagy összecsapásokat kellett volna elszenvednie. Közben azt is meg kell figyelni, hogy a látomás másodszor nem egyetlen személy magán-hasznára lett megerősítve, hanem ez a figyelemfelkeltés az egész nép hasznára válhatott, vagy legalábbis menthetetlenné tette azokat, akik annyira megvetették Isten oly világosan és tisztán eléjük táruló kegyességét. Azt mondja tehát, hogy *ez ugyanaz az élőlény volt, mint amit Izrael Istene alatt látott.* Az első fejezetben elmondta, hogy látott egy trónt a nyílt égbolton, ahol külsőre egy ember formájú valaki ült, de mégsem volt ember. Aztán látta, hogy az egy igaz Istenre utalt mindez, de ez a leírás nem vonatkozhatott az Atyára, hanem szükségszerűen a Fiúra kellett vonatkoznia. Ezt a két dolgot tehát észben kell tartani, s a próféta itt elvesz minden kételyt, amikor kimondja, hogy *Izrael Istene, mint ember*, ami nem vonatkozhatott az Atya személyére. Ezt a hasonlóságot tehát egyeztetni kellett a kegyesek között. Vitába tehát ezen a ponton nem szabad szállni, mert Sabellius, aki eltörölte a személyek megkülönböztetését, kellően meg lett cáfolva a saját különcsége miatt. Mivel tehát az Atya soha nem ölt emberi formát, és sehol nem olvassuk a Szentírásban, hogy emberhez hasonlítanak, ezért ezt Krisztusra kell vonatkoztatnunk. S most Ezékiel arról tesz bizonyosságot, hogy *Ő Izrael Istene.* Látjuk tehát, hogy napjaink haszontalanjai, akik meg szeretnék zavarni az egyházat, milyen ostobán fecsegnek, amikor Krisztust egyfajta, az Atya szubsztanciájából áttöltött istenséggé teszik. Valóban vallják, hogy *Ő Isten*, de ez a megvallás pusztán ürügy,¹⁷⁷ mivel azt mondják, hogy Izrael Istene Istent, az Atyát jelenti, s ez a titulussal nem vonatkoztatható sem a Fiúra, sem a Lélekre. A Lélek tehát téved, amikor azt mondja a próféta szájával, hogy *Izrael Istene jelent meg emberi formában.* Ez az igehely tehát figyelemre méltó, mert megcáfolja azt a tévelygést, amivel a bolond emberek fásaszjták magukat és másokat: elismerik Krisztust Istennek, de mégis megfosztják Őt a valódi istenségtől, mert azt mondják, hogy az isteni mivolta az Atyától származik.

A próféta azt is mondja, hogy *megismerte, hogy azok kerubok.* Nos, jóllehet tudta, hogy Isten jelent meg előtte, mégsem volt biztos tudása az élőlényeket illetően, mert velük kapcsolatban bizonytalanságban maradt. Most azonban, miután Isten meghittén elmagyarázta neki a látomást a templomban, azt mondja: *megtanulta, hogy azok kerubok.* Amit tehát tegnap mondtunk, azt ez megerősíti, miszerint az ökör ábrázata kerub-arccá változott s a próféta megértette, hogy angyalokat látott kerubok formájában, azokat, amelyek a szövetség ládáját vették körül. De folytassuk:

¹⁷⁷ A latinban: “merus est fucus”, a franciában: “mats ce n’est que toute tromperie” angolul: “all trash”.

Ezék10:21

21. Négy orczája¹⁷⁸ vala mindeniknek és négy szárnya mindeniknek és emberi kezek formája vala szárnyaik alatt.

A próféta látszólag egyáltalában nem kétséges dolgoknál időzik: már beszélt a négy fejről, akkor hát miért ismétli most meg? Azért, mert tompa és romlott néppel volt dolga, akik lassúak voltak a próféta tanításának befogadásában, az a minden másnál rosszabb bűnt követték el, hogy állandóan és nyíltan igyekeztek minden próféta tekintélyét csorbítani. Ezért mondja a próféta, hogy *négy orczája vala mindeniknek és négy szárnya mindeniknek*, nehogy a zsidók gúnyolódva kinevessék azt, mint a próféta üres kísértetét és tévelygését, amiért olyasmit látott, ami nem is létezett. Emiatt sulykolja gyakrabban azt, ami önmagában is kellően világos, ha a zsidók taníthatók és engedelmesek lettek volna.

Ezék10:22

22. És orczaik formája: ugyanazok az orczák valának, a melyeket a Kébár folyó mellett láttam, tudniillik formájokat és őket magokat.¹⁷⁹ Mindenik¹⁸⁰ a maga orczája felé¹⁸¹ megy vala.

Ugyanazt a kijelentést folytatja, miszerint semmi homályos, vagy zavaros nem volt a látomásban, mert minden dolog kölcsönösen odaillő volt. A kapott látomás képe benne maradt a próféta elméjében, de most, mikor besiet a templomba, felismeri ugyanazt az Istent, és ugyanazokat a formákat, melyekhez már hozzászokott. Látjuk, miképpen száll szembe azok romlottságával, akik egyébként azzal kérkedtek, hogy csak a saját koholmányait kínálja nekik, s azokban nincs egy szemernyi igazság sem. Ezért zabolázza meg ezt a zsémbelődést és mutatja be, hogy Isten biztosan megjelent neki, és pedig már másodjára. Mivel most már tudja, hogy *minden egyes élőlény előre ment az arca irányába*, nem kétséges, hogy a cselekedeteikre utal. Ezért rámutat, hogy az angyalok nem kalandoznak el az útvonalon, ahogyan egy ember rendszerint szokott, aki hol erre néz, hol arra, majd letér az ösvényről, elfordulván jobbra, vagy balra. A próféta tehát azt mondja, hogy az élőlények úgy mozogtak, hogy mindegyik a saját célját, vagy szándékát követte. Ha ugyanis az angyalok mozgása zavaros lett volna, akkor nem lettek volna Isten szolgálói. Végül a próféta jelzi, hogy az angyalok nemcsak készenlétben voltak, és készültek engedelmeskedni, hanem egyidejűleg fix szabály szerint sorakoztak fel és álltak alakzatba, a legcsekélyebb mértékben sem térve el Isten irányításától.¹⁸²

¹⁷⁸ Azaz, „négy fejenként”. – Kálvin.

¹⁷⁹ „Az élőlények, vagy maguk a kerubok”. – Kálvin.

¹⁸⁰ „Kerub.” – Kálvin.

¹⁸¹ „Írányában.” – Kálvin.

¹⁸² A magyarázat, amit Kálvin ad ezekben a páratlan gondolatokban, valóban nagyon ellentétes az azokról a fizikai törvényekről alkotott modern elképzeléseinkkel, melyekkel a Mindenható kormányozza a világegyetemet, így ezt a magyarázatot talán nem könnyen fogadják el azok, akiket Bacon és Newton filozófiája ihletett meg. Kálvin olvasója elégedettséggel fogadhatja még C. B. Michaelis Sylloge Comment. Theol. című művét, szerk. D. T. Pott, 5. kötet skv., illetve Lightfoot, *Description of the Temple*, 1. kötet, Jahn, *Bibl. Archeolog.* 2. kötet, 187. skv. szakasz.

A tudós *Ezékiel kommentár és A látomásainak magyarázata* Hieron. Pradus és Joan. Bapt. Villalpandus, két jezsuita szerzetes Rómában 1596-ban és 1604-ben az előjáróik engedélyével kiadott művei nagyon bőségesen szemléltetik ezt a tizedik fejezetet, nagy szorgalmat, műveltséget és pontosságot felmutatva. Másik értékes exegetikai magyarázatát ennek a fejezetnek Oecolampadius adta *Comment. in omn. libr. Prophet.* című művében 1558-abn. Ő tizenhét főlíánst tölt meg egy alapos kommentárral „*Expositio mysterii quod hac visione*

11. fejezet

Ezék11:1-2

1. És fölemelt engem a lélek, és bevette az Úr házának keleti kapujához, a mely néz keletnek, és ímé, a kapu bejáratánál huszonöt férfi vala, kik között látám Jaazanját, Azzur fiát, és Pelatjáhut, Benájáhu fiát, a nép fejedelmeit.

2. És mondá nékem: Embernek fia! ezek a férfiak, a kik gonoszt eszelnek ki és rossz tanácsot adnak ebben a városban,

Itt a próféta arra inti a népet, hogy a romlott vezetők lesznek az oka a pusztulásuknak. Ha ugyanis vak vezet világtalant, mindketten a verembe esnek (Mt15:14, Lk6:39). Mivel tehát a város vénei ennyire gonosz hitehagyottak voltak, maguk után vonták az egész népet a pusztulásba. A próféta tehát megmutatja: annyira romlott volt a város, hogy nem marad reménység a megbocsátásra, mert azok, akinek a nép szemeinek kellett volna lenniük, a sötétségbe burkolóztak. De megnevez *huszonöt vezetőt*. Ebből valószínű, hogy ezt a számot a zűrzavar közepette választotta, vagy a konkrét szám szerepel a határozatlan helyén: én inkább ezt az utóbbi nézetet támogatom. Bárhogyan is legyen, ez arra enged következtetni, hogy akik a kormányzat gyeplőjét tartották, Isten hitetlen megvetői voltak, s ezért nem meglepő, ha az istentelenség és az elpártolás Istentől és az Ő törvényétől elkezdett növekedni az egész nép között. De meg kell figyelniük a próféta szándékát. A közkatonák ugyanis pajzsként szoktak a parancsnokaikra tekinteni, ahogyan azt ma is látjuk a pápaságban. Ez ugyanis a végső menedékük, mert nem tartják magukat vétkesnek semmiféle tévelygésben, amikor a szent Anyaszentegyházukat követik. Korábban ilyen volt a nép makacssága is.

Végül, az emberek mindig leráznak magukról minden gyalázatot a tévedés, vagy tudatlanság ürügyével. Ezért a próféta most megmutatja, hogy a város nem mentesült Isten haragjától, mert a vezetői és a fejedelmei megrontották, sőt, ez lett az oka a pusztulásának, mert a népet is túl könnyedén félrevezették az ő romlott példáik. Közben meg kell emlétenünk a próféta szabadságát, mert ő itt félelem nélkül támadja a legnemesebb fejedelmeket is. Ő valóban kívül volt a veszélyen, mert száműzetésben volt, de úgy tűnik, Jeruzsálemben volt, amikor ezt a próféciát mondta. Megmutatja tehát az elméjének erejét, amikor nem kíméli a nemeseket. Ebből azt a hasznos tanítást szűrjük le, hogy a nagy tisztességeknek és rangnak örvendőik sem mentesek a szégyentől, ha gonoszul viselkednek, amint azt a pápaságban látjuk megtörténni. Hisz ami magát a pápát illeti, az ő hatalmában áll elítélni az egész világot, miközben felmenti magát minden gyalázat alól. Ami pedig a püspököket illeti, most hús, vagy harminc tanúbizonyság szükséges majd utána egyenesen hetven: ezért ezek közül a szarvas fenevadak közül egyet sem lehetett meggyőzni, amíg az egész nép fel nem lázadt, s így volt ez korábban is. A próféta azonban itt azt mutatja meg, hogy bármennyire is kiválóak legyenek azok, akik a nép fölötti hatalommal vannak felruházva, mégsem szentek, és nincsenek felmentve a törvények alól valamiféle speciális kiváltság folytán, mert Isten szabadon megítéli őket is a Lelkével, s megfeddi őket a prófétáival. Végül, ha helyesen akarjuk ellátni a kötelezettségeinket, különösen, amikor ez a tanítói hivatalt jelenti, el kell

adumbratur”, amiben a *Christus dominus glorie*-t és a *gratia est firmamentum justitiae Christi*-t látja. A kerubok elemzése nagyon teljes, bár helyes lehet tanulmányozni a „kerub” szóhoz fűzött magyarázatot Kitto *Biblical Cyclopaedia*-jában. Rosenmüller az értékes *Scholia*-jában állandóan az arab és szír változatokat használja, teljes idézeteket vesz át Theodoret görög változatából, és szorgalmasan veti össze Kennicott és De Rossi *Héber Kódexével*, valamint a *Római Kódex*, a *Complutensian* és az *Alexandrine* görög szövegeivel. Ezeknek az Ezékiel könyvről szóló előadásoknak efféle *adminicula*-jával az olvasó elegendő adathoz juthat ahhoz, hogy helyes ítéletet alkothasson Kálvin magyarázatának érdemeiről.

kerülnünk minden személyválogatást, mert azok, akik azzal dicsekednek, hogy kiválóbbak másoknál, még mindig Isten megítélése alá esnek. Emiatt következik az alábbi:

Ezék11:3

3. Mondván: Nem egyhamar fogunk házakat építeni;¹⁸³ ez a város a fazék,¹⁸⁴ mi pedig a hús.

Itt a próféta elmagyarázza, ami homályos lehet a romlottságuknak köszönhetően. Azzal hozakodik elő, amiről az istentelenek azt gondolták, hogy sok megtévesztéssel leplezhető. Tudjuk, hogy a képmutatók igyekeznek Istenen tartani a szemeiket, s mikor szétosztatják a saját felhőiket saját maguk előtt, úgy vélik, hogy Ő a vak. Emiatt mondja Ézsaiás, hogy Isten is bölcs (Ézs32:1), és kigúnyolja a ravaszságukat, mert úgy vélik, hogy el tudják vakítani Isten szemeit, miközben különböző leplekkel takargatják a bűneiket. Mivel tehát ezeknek az embereknek a makacssága oly nagy volt, a próféta letépi az álarcukat, mert a rossz tanácsok elfordíthatták volna őket, s tagadhatták volna, hogy bármi effélét érdemelnek. A próféta azonban itt elvágja a kifogásaikat, mert a valóságban az istentelenségük több volt, mint kellően nyilvánvaló. Azzal dicsekedtek ugyanis, hogy az idő még nem jött el, ezért úgy építhetnek házakat Jeruzsálemben, ahogyan tennénk azt a könnyedség és a béke idején. Ahogyan Jeremiásnál is láttuk, közelgett a végső pusztulás ideje. Minden, ami a városban maradt most a végromlásra rendeltetett, s ezért tanácsolta Jeremiás, hogy Káldeában és idegen földön építsenek házakat, mivel a foglyok hosszú időt fognak ott eltölteni, teljes hetven évet (Jer29:5). Mivel közeledett a megjövendölt idő, szélsőséges ostobaság volt a nép részéről ellenszegülni, Isten fenyegetéseit a gúny tárgyaként kezelni és azzal dicsekedni, hogy eljött az építkezés ideje. Látjuk tehát, miért szégyeníti meg és ítéli el a próféta azt a huszonöt embert, akik a nép fejedelmei voltak: nevezetesen mert megkeményítették a népet a makacs gonoszságukban, bátorították a tunyaságot, ezért a próféta fenyegetéseire senki sem figyelt oda. Mivel tehát ennyire elbutították a népet a csábításaikkal, s vették el tőlük a megtérés minden érzetét, ezért félreállították az Isten haragjától való félelmet is, mely kihirdettetett ellenük. A próféta ezt a romlottságot ítéli el a tanácsaikban.

A második mondatban ez semmibe vevés még megvetendőbbnek látszik, amikor azt mondják, hogy *Jeruzsálem a fazék, ők pedig a hús*. Nincs kétségem felőle, hogy Jeremiásra gondolnak, mert az első fejezetben fazekat látott, de a tűz észak felől jött (Jer1:13). Ott tehát a Lélek azt akarta nekünk tanítani, hogy a kaldeusok úgy jönnek majd Jeruzsálemet felemészteni, mint a tűz, mintha egy fazekat tennének egy nagy és állandó tűzre. Még ha telve is lenne vízzel és hússal, a tartalma akkor is felemésztené, a hús pedig kiszáradna a túl hosszadalmas főzés következtében. Isten ezt mutatta Jeremiásnak, a szolgájának: itt a zsidók gúnyolják és mesterkéltén kitérnek az elől, aminek nem kis félelmet kellett volna keltenie bennünk, ha nem lettek volna túlon túl tunyák. *Íme*, mondja, *mi vagyunk a hús és Jeruzsálem a fazék*. Látszólag tehát következtetlenség ítéli Jeremiás prófétát. „Micsoda? A fogsággal fenyegetsz minket? Közben meg azt mondd, hogy ez a város lesz a fazék és a kaldeusok a tűz. Ha Isten fel akar minket emészteni, maradjunk hát a városban, s építsünk házakat.” Most már értjük miképpen keresték a következtetlenség látszatát a próféta szavaiban: ahogyan az elvetett és világi emberek mindig olyan érvekkel hozakodnak elő, melyekkel képesek elkodósítani és kioltani minden, a mennyei tanításba vetett hitet, sőt, a semmivé tenni azt, ha lehetséges. A próféta tehát gondoskodik orvosságról erre a gonoszságra, mint láttuk. De mielőtt folytatná, megismétli az istentelen mondásukat: *Jeruzsálem a fazék és a nép a hús*. Az

¹⁸³ Azaz: „építsünk házakat” – Kálvin.

¹⁸⁴ Vagy: „üst” – Kálvin.

elhangzottakat pontosan az ellenkező értelműre változtatták, mert a próféta azt mondta, hogy égniük kell, mivel a kaldeusok a tűzhöz lesznek hasonlóak. Nos, megpörkölődünk, de majd könnyen túltesszük magunkat rajta, s biztonságban maradunk késő öregkorunkig. Ebből megértjük, mennyire ördögi volt a vakmerőségük, akiket annyira elvakított Isten jogos ítélete, hogy nem haboztak zsémbesen hibáztatni még magát Istent sem, s a gúny tárgyává tenni a tanításának tekintélyét. Azaz, más módon is látjuk, milyen hűségesen teljesítette Ezékiel a kötelességét: prófétának teremtett, de a hivatalát nem magától látta el, hanem Jeremiásnak volt a segédje. S mi sem teljesíthetjük másként a kötelességünket Istennel és az Ő egyházával szemben, amíg nem nyújtjuk ki kölcsönösen egymásnak a kezünket, s nem keressük, miképpen segíthetnénk egymást. Ezékiel most ezt jelzi, amikor Jeremiás szövetségesének és segédjének vallja magát.

Ima

Add meg minden ható Isten, mert tudjuk a Te ókori népedről, hogy milyen nagy a mi keménységünk, amíg a Szentlélek nem tesz minket hajlandóvá, sőt teljesen meg nem újít a tanításod iránti engedelmessegre, hogy valahányszor csak halljuk a fenyegetésedet, komolyan megrettenjünk, s vágyakozzunk a visszatérésre az igazi és tökéletes engedelmesseghoz. S ne csak pillanatnyi, hanem állandó megtéréssel, míg végül összegyűjtetünk abba a boldog nyugalomba, amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

Huszonnyolcadik előadás

Ezék11:4

4. Azért prófétálj ellenük; prófétálj, embernek fia!

Tegnap láttuk, hogy a zsidók ordenaré módon kikerülték Jeremiás próféciait, főleg mikor Isten haragjával fenyegette őket. Azt mondta ugyanis, hogy látomást látott, amelyben Jeruzsálem volt a fazék és a tűz észak felől világított. Erre gúnyosan azt mondták, hogy még biztonságban megmaradhatnak a városban, mert még nem főttek meg, hanem nyersek, így ha igaz is a prófécia, akkor sem fognak egyhamar eltávozni a városból. Isten előre megmondta ugyanis, mondták, hogy nekünk kell lennünk a megfőzendő húsnak, s ha a város a fazék, akkor itt kell maradnunk, míg meg nem főttünk: de nem ez történt. Ezért amit Jeremiás hirdet, az hiábavaló, miszerint száműzetésbe megyünk, mert a két dolog összeegyeztethetetlen, ti. hogy Isten a városban akarjon nyugtatni, de egyidejűleg távoli területekre akarjon elvinni minket. Mivel pedig erről van szó, Jeremiás próféciaja hiábavaló. Így hitegették magukat. Isten azonban újabb prófétájának parancsolja meg, hogy támadjon ellenük. S az ismétlés hangsúlyos: *prófétálj, prófétálj ellenük*. Semmi sem tűrhetlenebb, mint hogy az emberek zsémbesen visszautasítsák Isten haragját, aminek félelemmel kell eltöltenie őket. Ha ugyanis a hegyek megolvadnak Előtte (Ézs64:3), ha maguk az angyalok is reszketnek (Jób4:18), akkor miképpen lehetséges, hogy az agyagedény összeütközni merészel a készítőjével? (Ézs45:9) S látjuk, miképpen haragszik meg Isten ezért a romlottságért, különösen amikor Ézsaiás szájával jelenti be, hogy ez a bűn megbocsáthatatlan. Én arra hívtalak fel benneteket, hogy öltözzetek zsákba és hamuba, ti pedig a gúny tárgyává tettétek a fenyegetéseimet. Ez volt ugyanis a közmondások: holnap úgyis meghalunk. Élek én, hogy a vétetek nem marad büntetlen. Isten esküvel fogadja meg, hogy soha nem fog kiengesztelődni az ítéleteinek istentelen és világi megvetőivel szemben. Ezért ismétli megint: *prófétálj, prófétálj*.

Ezék11:5

5. És esék reám az Úr lelke, és mondá nékem: Mondjad, így szól az Úr: Így szólottatok, Izráel háza! és a mi lelketekben készül, én tudom.

A próféta itt más értelemben említi a nép istentelen trágárságát, mert megrontották, amit Jeremiás mondott. Tudták, hogy mit értett a fazék és a hús alatt, de úgy vélték, képesek elfordítani Isten haragját a rafináltságukkal. Itt a próféta más értelemben beszél, nem Jeremiáséban, nem is a népében, hanem egy harmadikban. A huszonnegyedik fejezetben megint a húsnak mondja majd őket, mert Isten úgy beleveti majd őket a főzőüstbe, hogy még a csontjaik is megfőnek. Itt azonban a próféta csak azt veszi fontolóra, miképpen utasítja vissza a gonosz közmondásukat, amivel úgy vélik, csapdába ejthetik Jeremiást, mert nem értettek egyet kellőképpen a prófécijával. Mit mond tehát? Először is azt, hogy *a Lélek esett rá*, hogy meghallgassák a próféciját. Ha ugyanis a maga elméjéből szólt volna, büntetlenül visszautasíthatták volna, mert a beszélőknek Isten szavait kell mondaniuk, s a Lélek eszközeinek kell lenniük. A pápa ezzel dicsekszik a követőinek, de Isten valódi és hűséges szolgáltnak azt a valóságban kell megtenniük, nevezetesen nem a maguk megjegyzéseit hangoztatniuk, hanem Isten kezéből kell átvenniük azt, amit a néphez kell eljuttatniuk, s így kell hűségesen ellátniuk a kötelességüket. Ezért mondja a próféta, hogy *a Lélek esett rá*. Mert jöllehet korábban már megkapta a prófétálás ajándékát, mégis, valahányszor csak használta azt, a kegyelemnek is meg kellett újulnia, mert nem elégséges a számunkra egyszer megkapni a Lélek világosságát, ha Isten nem munkálkodik bennünk minden áldott nap. Mivel tehát Ő figyelemmel kíséri az ajándékait a szolgáltnak, miközben felhasználja a közreműködésüket, ezért nem hiába mondja Ezékiel, hogy *a lélek is megadatott neki*, mert ez az ajándék is szükséges volt minden egyes cselekedethez. Utóbb még világosabban is kifejti, amit most mondott, nevezetesen hogy *a Lélek szólott*, mert ezzel jelzi, hogy amit most mondani fog, azt neki is sugallták.

Itt tehát arra inti a zsidókat, hogy ne ígérjenek ostobán büntetlenséget maguknak, amikor megvetették a prófeciáit, mert nem önmagától szólt, hanem csak azt mondta el, amit a Lélek sugallt és diktált. *Így szólottatok, Izráel háza!*, mondja, *és a mi lelketekben készül, én tudom*. Isten itt pontosan arra ösztökéli a zsidókat, hogy a hátat fordítással ne reméljék, hogy bármit elérnek. Tudjuk, milyen gondatlanul és bátran vetnek el a képmutatók minden tanítást, s nem vonakodnak Magával Istennel civakodni, mert sok kifogást találnak, amikkel magukat mentegetik. Ennek vége-hossza nem lenne, ha Isten nem csapna szét közöttük, és a bíró legfelsőbb rendű parancsával és hatalmával meg ne mutatná nekik, hogy a kifogások hiábavalók, s ne tenné minden mentségüket üressé és jelentéktelenné. Ez tehát a próféta szavainak jelentése, amikor azt mondja, hogy *bármi is támadt a szívükben, Isten azt tudta*. D ezekkel a szavakkal azt is jelzi, hogy hiába kerestek színpadot a világban, mintha sikerülne nekik, ha megvédik az ügyüket az emberek előtt – azt mondja, hogy ez hiábavaló, mert a mennyei bíróság elé kell állniuk, ahol egyedül Isten lesz a Bíró. Most pedig, hogy a gondolataink ismertek Isten előtt, hiába kapunk ebbe, vagy abba, mert Isten nem fogja elismerni a kifogásainkat, s nem engedi Magát becsapni az elmésségünktől és a ravaszságunktól. Látjuk tehát mit ért a próféta alatta, amikor kimondja, hogy *Isten ismeri, mi támadt a zsidók szívében*, mert valójában soha nem álltak el a vitatkozástól és a civakodástól az álokoskodásaikkal, hogy elvegyék az prófeciáinak minden bizonyosságát. Ebből látjuk a tanítás hasznosságát: hiába csapjuk be magunkat az éleselméjűséggel, s gondoljuk azt, hogy a csavaros képzelgéseinkkel megmenekülünk, mert Isten látja az emberek ravaszságát, s miközben azok elmések akarnak lenni, megragadja őket, s megmutatja mekkora hiábavalóság az, amit ők a legnagyobb bölcsességnek hisznek. Ezért vágyakozzunk arra, hogy Isten

fogadjon el minket, s ne a magunk érzékszerveivel és ítélőképességével becsüljük fel a cselekedeteinket és a terveinket.

Ezék11:6-7

6. Sokakat öltetek meg ebben a városban, és utcáit megtöltöttétek megölettekkel.

7. Ezért, így szól az Úr Isten: Megöletteitek, kiket a város közepére vetettetek, ezek a hús, a város pedig a fazék,¹⁸⁵ és titeket kivisznek belőle.

Ezékiel most mondhatni közelharcban támadja a bohócokat, akik viccelődtek Istennel a tréfáikkal, s előhozakodik a szavak ama jelentésével, amit épp az imént említettem, s amivel Jeremiás próféciai is tele voltak, eltérően attól a jelentéstől, amit elképzelték. *Sokakat, mondja, öltetek meg:* a város tele volt lemészároltakkal. A fazék tehát tele volt hússal, ez a hús megfőtt, s nincs már több hely az edényben. Szükségszerűen el kell hát vettetnetek, mint hab, vagy mint dögletes hús, aminek megfőzéséhez nem találni edényt. Látjuk tehát, hogy a próféta itt szellemesen bánik velük, és tréfákat játszik ki ellenük. Közben halálos csapást is mér rájuk, amikor megmutatja, hogy a saját pusztulásukra viccelődtek olyan zsémbesen, s kérkedtek azzal, hogy Jeremiás az ellenségük. Ezzel megerősíti Jeremiás próféciáját, de mégsem magyarázza azt, mert Jeremiás helyesen és konkrétan szólt, amikor azt mondta, hogy ők voltak a hús. Ennek jelentése ugyanaz volt, mintha Isten azt hirdette volna ki, hogy a városban fogja felemészteni őket. S ez megtörtént, mint korábban láttuk, mert egyeseket a kard élére hányt, másokat az éhséggel pusztított el. De bármi is legyen, Jeremiás prófécija mindig igaznak bizonyul, mely szerint Isten a kaldeusok tűzével főzte meg a zsidókat (Jer1:13). Mivel azonban kiforgatták azt a tanítást, a próféta nem Jeremiás szavainak jelentésével törődik, hanem megmutatja, hogy soha semmi hasznuk nem volt abból, amikor hátat fordítottak Istennek. Nem ti lesztek a hús, mondja, hanem az átlalatok leöltek voltak a hús, *ti töltöttétek meg az üstöt*, azaz a várost a megöltekkel, most hát nincs benne hely a számotokra. Mi más marad hátra, mint hogy Isten kivessen benneteket, mint romlott húst? Nem fog sem főzni benneteket, sem felemészteni az üstben, hanem ahová kivetett benneteket a földön, ott fog megemészteni. Látjuk tehát, micsoda hatalmas pusztulást hoztak magukra a zsidók, amikor szabadon viccelődtek és a tréfálkoztak a prófétával. Ezért mondja, hogy *megtöltötték a várost a megöltekkel*. Nem úgy érti, hogy az embereket nyíltan legyilkolták Jeruzsálemben, de ez a beszédforma felölel minden igazságtalanságot, mert tudjuk, miképpen értékeli Isten mindazokat az emberöléseket, melyekkel a nyomorultakat elnyomják, kiforgatják őket abból, amijük van és szívják az ártatlan vérért. Mivel tehát Isten minden erőszakot mérsárlásnak tekint, tulajdonképpen azt mondja, hogy *a város mérsárlással telt meg*. A zsidók tiltakozhatnak azzal, hogy senki sem tett rajtuk erőszakot, nem váltak bűnösökké az emberek előtt, de amikor a gonoszságuk még maguk között is úgy elhatalmasodott, hogy nem kímélték a nyomorultat, hanem kegyetlenül szorongatták, arra mondja, hogy *a város mérsárlással telt meg*. Majd hozzáteszi, hogy a város tele volt hússal, így számukra már nem maradt hely, s most megmutatja: bár Jeremiás megjövendölte, hogy a kaldeusok tűzében kell megfőniük, mégis olyan előrehaladást tanúsítottak a gonoszságban, hogy nem voltak méltók a városban megfőni. Ezért, mondja, Isten nagyobb bosszúja vár rátok, mert egyre jobban és jobban szítottátok az Ő haragját.

Ezék11:8-11

¹⁸⁵ Vagy: „üst” – Kálvin.

8. Fegyvertől féltetek, fegyvert hozok reátok, azt mondja az Úr Isten.

9. És kiviszlek titeket belőle, és adlak titeket idegenek kezébe, és tartok ítéletet fölöttetek.

10. Fegyver miatt hulljatok el, Izráel határán ítélek meg titeket, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

11. E város ne legyen fazekatok, hogy ti benne hús legyetek,¹⁸⁶ Izráel határán ítélek el titeket.

Ezeket a verseket össze kell kapcsolnunk, mert a próféta ugyanarról beszél sok szóval. Először bejelenti, hogy *kard által kell elpusztulniuk, mert a kardtól féltetek*. Ezekkel a szavakkal arra inti őket, hogy még ha Istennek ki is kell rángatnia őket a városból, Jeremiás próféciája akkor is megáll, mert a kaldeusok úgy fogják őket felemészteni, mintha az üst a tűzön forrna. Végül megmutatja, mennyire felszínes volt a gáncsokkodásuk, amikor kijelentették, hogy „ha mi vagyunk a hús, az üstben kell maradnunk”. A próféta azonban rámutat: nem gáncsokkodhatnak Istennel gyerekek módjára, mert amikor megmutatta az üstöt Jeremiásnak, a szolgájának, az alatt nem mást értett, mint hogy a zsidóknak pusztulniuk kell, mert a kaldeusok az előpusztításukra fognak jönni. Ők azonban szándékosan forgatták ki a próféta szavait, s képzelték magukat ügyeseknek és éles eszűeknek, amikor megrontották a mennyei tanítást. A próféta először is azt mondja, hogy *féltetek a kardtól, ezért kardtól fogtok elesni*, majd hozzáteszi ennek a módját is: *én hozom rátok a kardot, amitől féltetek*, és *kiviszlek belőle titeket*. Ennek módját is bejelenti: nyílt síkságra viszi ki, ahol majd könnyebben lemészárolja őket. Ha valaki ennek azt veti ellenébe, hogy ez nem a városban történő megfőzésüket jelenti, a válasz könnyű: Isten nem korlátozta a haragját egyféle büntetésmódra, amikor így beszélt Jeremiás szájával. Tudjuk, hogy a próféták különféleképpen tárják elénk Isten ítéleteit, és különböző jelképeket használnak. Mivel tehát a próféták nem mindig ugyanazon a módon tanítanak, nem meglepő, ha hasonlatot használ, amikor azt mutatja meg, hogy Isten haragja már közel van a zsidókhoz. *Kard által*, mondja, *fogtok elesni, s Izrael határain foglak benneteket megítélni*.

Itt világosan kifejezi azt, amire nemrég utaltam. Valóban Isten ítélete volt, amikor a zsidókat kirángatták a városból, melyben úgy vélték, nyugodt fészekre leltek. Mikor ugyanis erőszakosan a száműzetésbe hurcolták őket, Isten gyakorolt felettük ítéletet, s attól kezdve, hogy megfosztotta őket az országuktól, már elkezdett a bírójukként fellépni. Itt azonban súlyosabb ítéletről kezd beszámolni. Jóllehet Isten már elkezdte büntetni a zsidókat, amikor kiűzte őket a városból, még súlyosabban bánt velük Izrael határain belül. Mikor ugyanis a babiloni király szeme elé kerültek, a király látta a saját családjának lemészárlását, majd megvakították, és Káldeába hurcolták, miközben az összes nemest is legyilkolták (1Kir25, Jer39). Ebből arra következtethetünk, hogy a nép várát is válogatás nélkül ontották. Most már értjük, mire gondol Isten, amikor azzal fenyeget, hogy *Izráel határán ítélek el titeket*, azaz az országuk nélkül. Végül, kettős büntetést hirdet. Először, mert Isten kiveti őket Jeruzsálemből, amiben gyönyörködtek, s amiről azt mondták, hogy hosszasan kell bene lakozniuk, így a száműzetés lesz az első büntetés. Utána hozzáteszi, hogy nem elégszik meg a száműzetéssel, hanem súlyosabb büntetés is küszöbön áll, mert úgy veti ki őket az országukból is, mint holmi elviselhetetlen büzt. *Izráel határán ítélek el titeket* tehát, azaz a szentföld határain túl, mivel egy átok már beteljesedett a száműzetésben, még keményebb és félelmetesebb bosszú vár rátok. S hozzáteszi: *mert én vagyok az Úr*.

Ezékiel kétségtelenül azt a tunyaságot feddi, ami ennek a nagy csökönyösségnek az oka volt, hisz soha nem mertek volna ennyire romlottan szembeszállni Istennel, ha az elméik el nem tompultak volna. Ha ugyanis megértjük, hogy Istennel civakodunk, azonnal elfog

¹⁸⁶ Ennek tagadását kell érteni alatta. – Kálvin.

minket a rettegés, hisz ki merészelne akkora örültséggel munkálkodni, hogy közben szembeszálljon Istennel, az Alkotójával? Ezt a tunyaságot feddi meg tehát közvetve Ezékiel, amikor azt mondja, hogy a zsidók túl későn fognak ráébredni, hogy Istennel volt dolgok. Jóllehet tehát a tudatlanság folytán vétkeztek, abból nem következik, hogy menthetők voltak, mert honnan máshonnan származott volna ez a tudatlanság, mint abból hogy nem figyeltek Istenre? Először a gondtalanságból fakadt, majd a gondtalanság és a biztonság megvetést szült, s ez a megvetés a bűnelkövetés iránti lappangó vágyukból származott. Mivel tehát úgy döntöttek, hogy átadják magukat mindenféle bűnnek, a tőlük telhető legnagyobb mértékben állítottak félre minden tanítást. Sőt, szándékosan akarták eltompítani a lelkiismeretüket, s így látjuk, amint a romlott vágy megvetésre sarkallta őket, a megvetés pedig biztonságérzetet nemzett bennük, amibe végül ez a tudatlanság taszította őket. Az tehát, hogy abban az időben nem gondoltak arra, hogy Istennel civakodjanak, nem kisebbíti a vétküket, mert amint említettem, a határozott és spontán gonoszságukkal saját magukat tompították el.

Közben az sem kétséges, hogy Isten mindig is ösztökölte őket, hogy bűnösnek érezzék magukat, de a próféta itt arról a tudásról beszél, amit tapasztalatinak nevezünk. Az istentelenekről ugyanis akkor mondjuk, hogy ismerik az Istent, amikor az Ő kezétől sújtottan vonakodva, de elismerik a hatalmát, mert akár akarják, akár nem, a bírójuknak érzik Őt. Ez a tudás azonban nincs hasznukra, sőt, fokozza a pusztulásukat. Értjük azonban a próféta szavait: a zsidók mindig is lázadók voltak és megvetették Isten szolgáit, mert azt állították, hogy csak emberekkel van dolguk, és a sötétségbe burkolóztak, nehogy meglássák a szemeiknek kínált világosságot. Isten kihirdeti, hogy végül majd meg kell ismerniük, kivel civakodtak, ahogyan Zakariás is mondja: néznek majd arra, Akit átszegeztek (Zak12:10). Azaz tudni fogják, hogy Én vagyok az, Akit megsértettek, amikor oly gögösen megvetették a szolgálmat, és megtagadtak minden, a tanításomba vetett bizalmat. Ebből azt is megértjük, hogy az istentelenek elméi annyira összezavarodtak, hogy látván sem láttak, mert amikor megtapasztalták, hogy Isten a bírójuk, akkor a valóságban is meg kellett vallaniuk, hogy érzik az Ő kezét, de mégis ostobák maradtak, mert nem húztak abból hasznót, ahogyan a próféta az imént mondta, hogy féltek a kardtól. De gondtalanok voltak, mint láttuk, és megvetettek minden fenyegetést. Akkor miféle ez a félelem, amit a próféta említ? Bizonynal az istenteleneké, akik miközben hízelegnek maguknak, s azt képzelik, hogy amiképpen Ézsaiás mondja, szövetséget kötöttek a halállal (Ézs28:15, 48:22 és 57:21), és mentességet ígértek maguknak a büntetések alól, még amikor az ostor szerte is jár a földön, mégis reszketnek és mindig lelki nyugtalanságtól gyötörtek, mert mint máshol elhangzik, nincs békességük. Végül látjuk, hogy az istentelenek mindig gondtalanok és ostobák maradnak: s bár gondtalanok, mégis reszketnek és a belső istentelenség gyötri őket, mert Isten szigorúsága lesújt rájuk. Végül a próféta azzal zárja, hogy *Jeruzsálem nem lesz a fazekuk*, hanem Isten majd *Izrael határain bünteti őket*. De ezt a mondatot már kellőképpen megmagyaráztam.

Ezék11:12

12. És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mert az én végzéseimben nem jártatok, és rendeléseimet nem cselekedtétetek, hanem a pogányok módja szerint cselekedtetek, a kik körültetek vannak.

Megismétli, amit mondott, miszerint túl későn ismerik majd el, mennyire istentelenül és gonoszul vetették meg a próféciákat, mert ez olyan volt, mintha Magát Istent vonták volna le a mennyből. Isten ugyanis azt a tiszteletet, amit tőlünk elvár, az Ígéjének akarja megadni. Ezért az emberek a tanításának megvetésével úgy tombolnak, mintha az óriásokhoz hasonlóan le akarnák rántani Istent a mennyből. De világosabban is kifejezi az okot: *mert az én végzéseimben nem jártatok, és rendeléseimet nem cselekedtétetek, hanem a pogányok módja*

szerint cselekedtetek. Itt látjuk, hogy Istent nem lehet túlságos szigorúsággal vádolni, amiért olyan súlyos és szigorú ítélettel sújtotta a zsidókat. Átadta nekik ugyanis a törvényt. S a legnagyobb hálátlanság volt elvetni a tanítást, amit jól kellett volna ismerniük, egyidejűleg pedig hozzátenni a pogányok istentelen szertartásait. Ez azt jelentette, hogy teljesen szándékosan az ördögöt részesítették előnyben Istennel szemben. Ezért mutatja meg Isten, hogy bár szigorúan fog bánni a zsidókkal, a haragja mégis mérsékelt volt a bűneikhez viszonyítva, hisz semmi sem hiányzott az istentelenségük betetőzéséhez, amikor így elvetették a törvényt. Amikor tehát azt mondja, hogy *nem jártak a törvényben*, azt az alapelvet tekinti biztosnak, hogy a törvény nem hiába adatott, hanem a zsidók abban hűségesen és világosan tanulhatták meg a helyes utat, ahogyan Mózes is mondja: „ez az út, ezen járjatok”. Nem kétséges, hogy Ezékiel Mózes eme mondatára utalt, amikor azt mondta, hogy a zsidók nem jártak a törvényben és nem hajtották végre Isten ítéleteit (5Móz5:33, Ézs30:21). Mivel tehát Isten megmutatta az utat, ezért nem volt mentségük a kóborlásra, mekkora volt hát a hálátlanságuk, amikor elhagyták az utat és szándékosan kezdtek el kóborolni? Az összehasonlítás pedig csak fokozza a bűnüket, amikor azt mondja, hogy *az őket körülvevő pogányok vélekedéseit és rítusait tartották többre*. Mivel hitetlen szomszédjaik voltak, Isten mintegy sáncként állította velük szembe a törvényét, hogy elválassza őket a világi pogányoktól. Mivel azonban magukévá tették ezeket a rítusokat, közben pedig végleg elvetették Isten törvényét, vajon nem látjuk ebből, milyen súlyos büntetést érdemeltek? Közben vegyük azt is észre, hogy ha kitarunk a makacsságunkban, akkor semmi más nem marad, mint a tanítás fényének a kioltása, s Istennek valami más módon kell megmutatkoznia. A próféta értekezése ugyanis olyan, mint valami szemüveg, amiben Isten mutatkozik meg. Mikor azonban becsukjuk a szemünket, s eldobjuk és eltörjük a szemüveget, akkor Isten más módon mutatkozik meg: többé már nem gondolja helyesnek, hogy az arcát mutassa, hanem a kezével tanít minket, s az erejének bizonyosságával győz meg az istentelen makacsságunkról, amiért nem akartuk alávetni magunkat a tanításának.

Ezék11:13

13. És lőn, mikor prófétáltam, Pelatjáhu, Benájáhu fia meghala, én pedig orczámra esém és kiálték nagy felszóval, és mondék: Ah, ah, Uram Isten, te véget vetsz Izráel maradékának!

Nem kétséges, hogy ez a Pelatjáhu ugyanakkor halt meg, amikor Isten szolgálja a látomást látta. A fejezetvégén majd látjuk, hogy a próféta mindvégig a száműzetésben volt, de aztán látszólag a templomba ragadtatott és látszólag a saját szemeivel látta Pelatjáhu halálát. Azonban mégis lehetséges, hogy otthon halt meg, nem a templom bejáratánál, vagy a küszöbén. Tudjuk viszont, hogy a látomás nem korlátozódott helyszínekre. Ahogyan tehát Ezékiel csak látomásban volt a templomban, úgy látta Pelatjáhu halálát is, és Isten ezen a módon kezdte egyfajta előjátékként bemutatni, hogy a város lemészárlása küszöbön állt. Pelatjáhu ugyanis az egyik fő vezető volt, amint azt ennek a fejezetnek az első versében olvastuk, s kétségtelenül jó hírnévnek örvendő ember volt: ezért volt a halála az általános pusztítás előjátéka. S ezért kiált fel a próféta: *Ah, ah, Uram Isten, te véget vetsz Izráel maradékának!* mert most csak kevesen maradtak meg a nagy tömegből. Pelatjáhu elragadtatott, s így mutatja meg, hogy a pusztulás az egész nép felett függött. Ezért esett arcra döbbsen a próféta, s kiáltott fel, hogy Izrael maradékának megsemmisítése sehogyan sem egyeztethető össze Isten ígéreteivel. Valamekkora maradéknak fenn kellett maradnia, mint azt sok más helyen látjuk: Isten még a nép általános mészárlása közepette is adott mindig némi reménységet arra, hogy az Ő szövetsége nem töröltetik el. Emiatt kiált fel a próféta.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel mi nem szűnünk meg a Te haragodat szítani nap, mint nap, hogy legalább megintetvén a próféciák által, amiket a Te ókori néped sem vetett meg büntetlenül, érintsen meg minket a bűnbánat valódi érzése. Vessük alá magunkat Neked oly módon, hogy akarattal alázkodjunk meg és tagadjuk meg önmagunkat. S nem csak enyhítsd a ránk váró büntetéseket, de mutasd Magad könyörületes és kegyelmes Atyaként irántunk, míg végül élvezzük majd az atyai szeretet teljességét a te mennyei országodban Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Huszonkilencedik előadás

Az utolsó előadásban a próféta panaszait és siralmait olvashattuk Pelatjáhu halála miatt. Ő valóban hallotta a Lélektől, hogy Pelatjáhu és a hozzá hasonló Isten istentelen megvetői, és az Ő egész imádatának megrontói voltak, mégis úgy kiált fel, amikor meghalni látja, mintha minden elveszne. De emlékeznünk kell rá, hogy a próféta nem a maga érzéseiből kiindulva beszélt.¹⁸⁷ Figyelembe veszi Pelatjáhu hírnevét és méltóságát is, mert ő kétségtelenül felülmúlta a többi vezetőt, mert a nép nagyjai a saját állhatatosságukat illetően az ő tanácsaitól és bölcsességétől függtek. Mivel tehát majdnem mindennek Pelatjáhun keresztül kellett a várost és a királyságot támogatni, nem meglepő, ha a próféta a közvélekedésnek megfelelően csodálkozva kérdi, hogy Isten vajon a teljes maradékot meg akarja-e semmisíteni? S az illető nevére utal, mert a פֶּלֶט, *phelet* azt jelenti *menekülni*, ahonnan a פִּלִּיטִים, *phelitim* a túlélőket jelenti, akik kimenekülnek valamiféle veszélyből, vagy mészárlásból. Mivel tehát Pelatjáhu valami ilyesmit hordozott a nevében, tudniillik ha volt bármi reménysége a biztonságnak a számukra, az ebben a személyben rejtett. Emiatt kérdezi a próféta Istent, hogy vajon megsemmisíti-e a nép maradékát.

Ezék11:14-16

14. És lőn az Úrnak szava én hozzám, mondván:

15. Embernek fia! a te atyádfiai, atyádfiai, a te rokonaid és Izráel egész háza együtt azok, a kikről Jeruzsálem lakói ezt mondják: távozzatok el az Úrtól, nekünk adatott ez a föld örökségül.

16. Ezokáért mondjad: így szól az Úr Isten: Mivelhogy távol vetettem őket a pogányok közé, és szétszórtam őket a tartományokba, tehát¹⁸⁸ én leszek nekik templomul rövid időre¹⁸⁹ a tartományokban, a melyekbe mentek.

Isten itt látszólag megfeddi a szolgája elhamarkodottságát, vagy inkább a nép tévelygését, mert említettük, hogy a próféta nem a saját gondolatait hirdette, hanem azt, amit közösen kaptak. Bármi is ez, Isten, mint láttuk, megválaszolja a panaszát, s megmutatja, hogy még ha el is távolítja a kiválóakat és feltűnőket, valamint azokat, akik látszólag a város és a királyság támaszai voltak, az Ő egyháza emiatt mégsem pusztul el, mert titkos okai vannak arra, amiért megőrzi. De nem ragyogó és fenséges pompában, ahogyan az emberek nevezik, hanem olyan biztonságban, ami majd végül bámulatot fog kiváltani. A dolog summája tehát az, hogy noha nemcsak Pelatjáhunak, hanem a király minden tanácsosának és a nép minden vezetőjének el kell pusztulniuk, Isten mégis képes munkálkodni a gyengeségben is, így az egyház mindazonáltal biztonságban marad. Így tanítja, hogy a maradékot nem a látványos,

¹⁸⁷ “Ex proprio sensu” – ellentétben a prófétai ihlettel.

¹⁸⁸ A kötőszót okságiként kell értelmezni. – *Kálvin*.

¹⁸⁹ Vagy: „csekély számban” – *Kálvin*.

magas rangú emberek között kell keresni, hanem inkább a megvetett közemberek között. Most már értjük Isten szándékát ezzel a válasszal.

Azt mondja tehát: *a te atyádfiai, atyádfiai, a te rokonaid*. Itt a száműzöttekre és a foglyokra emlékezteti a szolgáját, akik közül ő volt az egyik, mintha azt mondta volna, hogy ők nem voltak kivette az egyházból, mert még mindig volt valamekkora becsületük. Isten látszólag elvetette őket, amikor száműzte őket az ígért földjéről, de most megmutatja, hogy a fiai közé voltak számolva, még ha meg is fosztotta őket a Kánaán földjének örökségétől. Ezért ismétli kétszer az atyádfiai szót, s teszi hozzá a *rokonaid* kifejezést is, hogy a próféta is közéjük számíthassa magát. Azok, akik ezt a három száműzöttre vonatkoztatják, gyengítik az igeszakasz hevesességét, közben helytelen észrevételt tesznek, s elfordítják az olvasót a próféta szavainak igazi jelentésétől. De amint arra az imént utaltam, Isten inkább a prófétát ostromozza, amiért fonák módon Jeruzsálem lakosaira korlátozza az egyház testületét, mintha csak azt mondta volna, hogy jóllehet az izraeliták foglyok, attól idegeneknek tűnnek a számodra? Ők tehát *a te atyádfiai*, mondja, *atyádfiai, a te rokonaid*. Ezért az ismétlés hangsúlyos, és azt a célt szolgálja, hogy a próféta hagyjon fel azzal, hogy Isten kegyelmét egyedül a város biztonságával mérje, amiképpen tette. Mivel egyvalaki hirtelen meghalt, úgy vélte, mindenkinek meg kell halnia. Közben nem vette észre, mennyire megsértette a nyomorult száműzötteket, akiket Isten úgy üzött ki a Kánaán földjéről, hogy azért megmaradt még a könnyörülte némi reménysége, amit minden próféta megmutat, s amint azt majd mi is hamarosan meglátjuk. Ez az igeszakasz tehát figyelemre méltó: tanuljuk meg belőle az egyház állapotát nem az emberiség általános vélekedése alapján felbecsülni. S így van ez a pompával is, ami túl gyakran vakítja el az egyszerűek szemeit. Megtörténik ugyanis, hogy úgy véljük, ott találtunk egyházat, ahol nincs is, s kétségbeesünk, ha nem jelenik meg a szemünk előtt, amint látunk manapság sokakat megdöbbenni attól a remek pompától, ami a pápaságra jellemző. Ott az „egyház” megnevezés bátran szárnyal mindenki arcába, a jelei is feltűnnek, s az egyszerűeket vonzza az üres színjáték. Így az egyház neve alatt rántják őket a pusztulásba azért, mert úgy határoznak, hogy az egyház ott van, ahol az őket megtévesztő csillogást látják. Másrészt sokan, akik nem képesek szemmel látni az egyházat és ujjal mutatni arra, azzal vádolják Istent, hogy becsapta őket, mintha eltűnt volna a világból minden istenfélő. Azt kell vallanunk tehát, hogy az egyház gyakorta csodálatos módon őrződik meg a rejtekhelyein, mert a tagjai nem luxusban élő emberek, vagy olyanok, akik a bolondok hódolatát kérkedéssel váltják ki, hanem inkább közönséges emberek, akiknek nincs a világban semmiféle becsülete. Emlékeztet példáját látjuk ennek, amikor Isten a prófétáit nem Jeruzsálem vezetői, nem is más vezetők közül hívja el, akik saját maguk is csodálatot keltenek az emberekben, hanem a nyomorult száműzöttek közül, akiknek a szétszórátása megvetettekké tette őket. Így mutatja meg, hogy némi maradék még Káldeában is maradt.

Most ez következik: *a kikről Jeruzsálem lakói ezt mondják: távozzatok el az Úrtól, nekünk adatott ez a föld örökségül*. Itt Isten a nép gőgje ellen mennydörög, akik nyugalomban és gondtalanságban maradtak odahaza. Jeruzsálem polgárainak szavait intézi, mert ők valóban többre tartották magukat a száműzötteknél, sőt azzal dicsekedtek, hogy ők elidegenedtek a szent néptől, amiért száműzetésbe vitték őket, vagy a saját maguk akaratából hagyták el a várost. Ami a *távozzatok el* mondásukat illeti, ezt nem kell szigorúan felszólító módúnak tekinteni, hanem úgy kell érteni a szavaikat, hogy miközben azok messze kerülnek a szentélytől, a föld a mi örökségünk marad. Látjuk tehát, hogy Jeruzsálem polgárai maguknak kedveskedtek, s megelégedtek a saját könnyebbségükkel, mivel még mindig bírták az országot, imádták Istent a templomban, s a királyság neve még mindig állt. Mivel tehát ezzel örvendeztették meg magukat, Isten megmutatja, hogy épp ellenkezőleg, a gőg vakította el őket, mert Ő nem vetette el a száműzötteket, még ha sújtotta is őket átmeneti büntetéssel. S ez a dicsekvésük nagyon ostoba volt, amikor gratuláltak maguknak, mert megúszták a száműzetést. Hisz közben milyen állapotban is voltak? Valójában a királyukat gyalázattal

illették, s tudjuk, mi történt velük is utóbb: olyan ínség köszöntött rájuk, hogy az anyák felfalták a gyermekeiket, s akiket a nagy luxusban tápláltak, a saját trágyájukat fogyasztották. Sőt, még mielőtt a város ostromára sor került volna, akkor is mi okuk maradt a dicsekedésre? Látjuk, mekkora volt a makacsságuk, amivel megkeményítették magukat Isten ostromozásával szemben. Ezért ostobán azt feltételezték, hogy Isten képtelen őket legyőzni. S mekkora volt a kegyetlenségük, amikor a nyomorult száműzötteket úgy sértegették, mintha Isten elvetette volna őket? Hiszen Ezékiel, Dániel és a társaik ezek között a foglyok között voltak. Tudjuk, hogy Dániel kegyességét úgy ünnepelték Jeruzsálemben, hogy elismerték őt a kora különleges ajándéknak és ékességének. Mikor tehát Dánielt ekkora becsben tartották a nagy kegyessége miatt, hogyan emelhették fel ellene a tarajukat? Hiszen tudatában voltak a sok bűnüknek, világiasságuknak, mert teljesen beszennyeződtek, átadták magukat a kegyetlenségnek, a csalásnak és a hamis eskünek, ostobák voltak a babonáságaikban, és hírhedten mértéktelenek.

Mivel tehát látjuk, mennyire bátran sértegették az atyafiaikat, vajon csodálkozhatunk-e azon, ha manapság a pápisták szintén dühödtek, amikor megtartják a közönséges öröklődési sorrendet s az egyház megnevezést, s azt mondják, hogy mi kivettünk és kivágattunk az egyházból, s méltatlanok vagyunk a keresztyének közötti helyre, sőt a megnevezésre is? Ha tehát manapság a pápisták olyannyira heveskednek ellenünk, semmi okunk sincs rá, hogy a gőgösségük zavarjon minket, hanem ebből a tükörből megtanulhatjuk, hogy ez mindig is így volt. De volt még egy oka, miért Jeruzsálem polgárai azt mondták, hogy a foglyok elvették. Világos volt ugyanis, hogy a száműzetésük jogos büntetés volt a bűneikért, de közben miképpen merték elkülöníteni magukat másoktól, amikor az ő életük még gonoszabb volt? Végül, miután Isten már ítéletet mondott ki rájuk, az ő állapotuk valójában nem különbözött a többiekétől, akikről a bíró már kihirdette az ítéletét, ők azonban süketek voltak a próféták minden fenyegetésére, ezért megvetették Istent. Innen származott a dicsekedésük, amivel mindenkit idegennek tekintettek, aki nem marad Kánaán földjén. Ez az igeszakasz arra tanít minket, hogy ha Isten bármikor azokat bünteti, akik velünk egy vallásúak, akkor sincs semmi okunk teljességgel elítélni őket, mintha kétségbeejtőek lennének, mert ezzel lehetőség adódik Isten kegyelme számára. S alaposan meg kell fontolnunk a most következőket. Miután ugyanis a próféta beszámolt Jeruzsálem polgárainak dicsekedéséről, akik az egyedüli túlélőknek képzelték magukat, Isten az ellenkezőjét válaszolja: *Mivelhogy távol vetettem őket a pogányok közé, és szétszórta őket a tartományokba, tehát én leszek nekik templomul rövid időre a tartományokban, a melyekbe mentek.*

Látjuk tehát, hogy Isten itt némi helyet követel a bűnösöknek az egyházban, akikkel szemben szigorú ítéletet gyakorolt. Mintegy engedményként azt mondja, hogy *távolra vettek és szétszórattak*, de hozzáteszi, hogy *Ő még mindig velük volt szentélyként*. Sőt, mivel nyugodtan és egykedvűen hordozták a száműzetésüket, ezt jelöli meg okként, amiért könnyörül majd rajtuk. Mert a büntetésük nem annyira általános, hogy Isten figyelmen kívül hagyta volna a választottait. Ezt az ígéretet tehát nem szabad válogatás nélkül minden száműzöttre kiterjeszteni, mert látjuk, hogy Isten csak néhányat értett alatta. Kétségtelenül különleges ígéret volt ez, amit Isten vigasztalásként szánt a választottainak. Azt mondja, mivel nyugodtan és összeszedetten túrták a száműzetést és a szétszóratást, ezért *Isten lesz szentély a számukra*. De ez a mértékletességük és alázatosságuk kegyelmes elfogadása volt, amiért nemcsak a száműzetést szenvedték el, hanem még a szétszóratást is, ami súlyosabb volt. Ha ugyanis valamennyien egy távoli helyre kerültek volna, az is súlyos próbatételt lett volna, de mégis könnyebben egyesülhettek volna, ha egyúttal nem lettek volna szétszórva is. Ez a második büntetés volt a fájdalmasabb a számukra, mert abban okot láttak a kétségbeesésre, mintha többé már soha nem gyűjthették volna őket össze egyetlen testbe. Így a küzdelmük ezekkel a próbákkal nem kicsiny kegyesség jele volt, s miután a kegyesek közül néhányan nem azonnal mutattak engedelmisséget, de Isten ismeri az övéit (2Tim2:19) és ügyel a biztonságukra, ezért itt azt a védelmet állítja szembe minden nyomorúságukkal, amin

a biztonságuk alapult. Mivel tehát *szétszórattak a tartományokba*, mondja, *ezért én leszek számukra a kicsiny templom*.

Itt a harmadik személy használatos. A fordítók a מַעֲבֵד, *megnet* szót a *toar* főnév jelentésével fordítják, s „kicsiny szentélyként” értelmezik, noha felfogható az emberek csekély számának is, így tulajdonképpen fordíthatjuk a „biztonság szentélyének” is. Bár a másik értelmezés illik a legjobban az igeszakaszhoz, mely szerint Isten kis szentélye lesz a foglyoknak, s így ellentét lesz a látható templom ragyogása és Isten rejtett kegyelme között, ami úgy elkerülte a kaldeusok figyelmét, hogy inkább lábbal tapostak azon, sőt a még Jeruzsálemben maradt zsidók is megvetették azt. A szentély tehát, amit Isten magának választott a Sion hegyén, miután joggal vonzott magára minden tekintetet, s az izraeliták mindig is bámulták, mert Isten fenségét mutatta meg, nevezhető Isten fenséges szentélyének. Semmi efféle nem látszott a babiloni fogságban, de Isten azt mondja, hogy *ő volt kicsiny*, vagy *összezsugorított szentély*. Ez az igehely megfelel a 90. zsoltárnak, ahol Mózes ezt mondja: „Uram, te voltál nekünk hajlékunk nemzedékről nemzedékre!” (Zsolt90:1), de Isten mégsem volt mindig templom, vagy sátor, ahonnan szövetségre lépett az atyákkal. Mózes viszont ott azt tanítja, hogy az atyák tényleg úgy gondolták: Isten szárnyainak árnyékában rejtőznek, s nem voltak másképp biztonságban és elrejtve, csak ha Isten óvta őket. Mózes tehát az atyák nevében ünnepli Isten kegyelmét, amely folytonos volt már a szentély felépítése előtt is. Így Isten ezen a helyen is jelképet használ: *Ő volt a szentélyük*. Nem azt jelenti ez, hogy oltárt állított ott, hanem miután az izraeliták meg voltak fosztva minden külső zálogtól és jelképtől, arra emlékezteti őket, hogy maga a dolog nem vétetett el tőlük teljes mértékben, mert Isten kitérte a szárnyait, hogy táplálja és óvja őket. Ez az igeszakasz is méltó a figyelemre, nehogy a kegyesek kétségbe essenek ott, ahol Istennek nincsen felállított zászlaja: noha nem megy előttük királyi jelzésekkel, hogy megőrizze őket, nekik mégsem kell teljességgel elvetetteknek tartaniuk magukat, hanem vissza kell emlékezniük arra, ami itt a *kis szentélyről* hangzik el. Isten tehát, noha nem mutatja ki nyíltan a befolyását, mégsem szűnik meg megőrizni őket a titkos hatalmával, amiről a mi korunkban is nagyon figyelemre méltó bizonyítékaink vannak. A világ valóban elveszetteknek vél minket, valahányszor csak az egyházat anyagi kár éri, s az emberek nagyobbik része olyan izgatottá válik, mintha Isten elhagyta volna őket. Ilyenkor emlékezzünk erre az ígéretére, mint orvosságra: *Isten a szétszórta és az elvetettek számára a kicsiny szentély*, így jóllehet a keze rejtve marad, a biztonságunk mégis bizonyítja, hogy hatalmasan munkálkodott a gyengeségünkben. De még a másik értelmezés is ideillő lesz, mely szerint Isten „kevesek szentélye”, mivel a nagy tömegben csak néhányan maradtak, akik ténylegesen Isten népe voltak, mert a nagyobbik rész nem vett Róla tudomást. Miután tehát Isten nem volt tekintettel az istenteleneknek már az egyházban levő nagy tömegeire, hanem itt csak a választottaihoz szól, nem meglepő, ha megerősíti, hogy az Ő létszámuk csekély.

Ezék11:17

17. Ennekokáért mondd: Így szól az Úr Isten: Egybegyűjtelek titeket a népek közül és együvé hozlak titeket a tartományokból, a melyekben szétszórattatok, és adom néktek Izráel földjét.

Isten most a kegyelmének hatásáról beszél. Az utolsó ígeversben azt mondta, hogy Ő lesz a szentély. Emlékeztettelek benneteket, hogy ezeket a szavakat nem szabad valamely látható helyre vonatkoztatni, ahol Istent imádni kellett, hanem arra a titkos befolyásra, mellyel megvidámítja a népét. Ha azonban a száműzetés örökös volna, ez az ígélet hiábavalónak tűnik. Miért védi hát Isten a népét a száműzetésben, ha azt akarta, hogy ott pusztuljanak? Azért, mert ellenkező esetben a szövetsége lenne hiábavaló. Így nehogy bárki azt vethesse

ennek ellenébe, hogy Isten becsapja a kegyeseit, most rámutat az eredményre: vissza fogja őket hozni a saját országukba. *Ennekokáért, mondja, egybegyűjtelek titeket a népek közül és együvé hozlak titeket a tartományokból, a melyekben szétszórattatok, és adom néktek Izráel földjét.* Mivel tehát a visszatérés a saját országukba Isten szeretetének volt a biztos záloga, ezért hirdeti ki, hogy végül majd hazatérnek. Egészében véve az egyház helyreállítását hirdeti, aminek meg kell erősítenie Isten szövetségét. Megmondott Ábrahámnak: az egész földet, a melyet látsz, néked adom, és a te magodnak örökre (1Móz13:15 és 1Móz17:8). Isten tehát itt azért beszél erről a helyreállításról, hogy megmutassa: a szövetsége, ami rövid időre megszakadt, még mindig ép és biztos. Az pedig, hogy a próféta oly sokszor emlékeztet Isten nevére, s a rendeleteit Isten nevében mondja el, a szavait a foglyokhoz intézve, ezt az üzenetet erősíti meg, mert a dolgoknak abban a kétségbeejtő állapotában nehéz volt türelemmel várni arra, amit a próféta tanított, tudniillik hogy eljön az idő, amikor Isten ismét összegyűjti és haza hívja majd őket. Ezzel inti a kegyeseket, hogy vegyék figyelembe Isten hatalmát, és vessék a bizalmukat ebbe a próféciába.

Ezék11:18

18. És bemennek oda és eltávolítják minden ő fertelmességeit és minden útálatosságait ő belőle.

Itt valami még fontosabbat tesz hozzá: mikor az izraeliták hazatérnek a saját országukba, akkor Isten őszinteimádói lesznek, s nemcsak áldozatokat mutatnak majd be a templomban, hanem a földet is megtisztítják minden szennytől. Itt arra is inti őket a próféta, hogy mennyire utálatos volt a tíz törzs istentelensége, mert ők szennyezték be a földet a bálványokkal. Itt nem a pogányok bálványaira utal, hanem inkább az izraelitákat feddi, amiért beszennyezték a mocskukkal azt a földet, ami Istennek volt szentelve. Ezzel buzdította a próféta a földijeit a megtérésre, mikor megmutatja, hogy nem a beszennyezést megelőzően lettek kivetve a földről, azaz joggal kapták a büntetést a szentségtörésükért. Ez az egyik dolog. Aztán azt is meg kell jegyeznünk, hogy akkor élvezzük igazán és tisztán Isten áldásait, amikor ezeket az elénk tárt célokra használjuk, nevezetesen a tiszta és helyes istenimádatra. Semmivel sem találkozunk gyakrabban, mint ezzel a tanítással, miszerint Isten azért váltott meg minket, hogy ünnepelhessük a dicsőségét, s azért alapította az egyházat, hogy megdicsőülhessen benne, mi pedig megismerhessük az Ő attribútumait. Tanuljuk hát meg ebből, hogy Isten jótéteményei akkor eredményezik a biztonságunkat, és bizonyosságai az Ő atyai jóindulatának, amikor minket az Ő imádatára serkentenek. Harmadszor, jegyezzük meg, hogy nem látjuk el megfelelően az Istennel szembeni kötelezettségeinket, amíg nem tisztítjuk meg az Ő imádatát minden folttól és mocsktól. Sokan úgy imádják Istent, hogy megrontják azt gonosz keverékekkel, amit szerintük az engedelmesség előír. S még manapság is, akik nagyon bölcseknek látszanak a saját szemükben, gyalázatosan megosztottak Isten és az ördög között, mintha kielégíthetnék Isten fél hűséggel is. Tanuljuk meg ebből az igeszakaszból, hogy Isten utálja az efféle csalókat. Mikor ugyanis azt mondja, hogy az izraeliták a visszatérésük után odaszánják majd magukat a kegyességre, azt ezzel a jellel jelzi: *eltávolítják minden ő fertelmességeit és minden útálatosságait ő belőle.* Majd ezt olvassuk:

Ezék11:19-20

19. És adok nékik egy szívet, és új lelket adok belétek, és eltávolítom a kőszívet az ő testökből, és adok nékik hússzívet;

20. Hogy az én végzéseimben járjanak és rendeléseimet megőrizzék és cselekedjék azokat, és legyenek nékem népem és én leszek nékik Istenök.

Miután Isten beszélt az izraeliták kegyességéről, most megmutatja, hogy nem képesek felhagyni a bűneikkel, amíg meg nem újulnak, s újjá nem születnek az Ő Lelke által. Ezért az utolsó igeverben látszólag dicsérte az izraelitákat: mivel azonban az emberek túl buzgón tulajdonítják a magukénak, ami fentről adatott meg nekik, ezért Isten most magának követeli az erényeik ragyogását, amiről korábban beszélt. A buzgóságuk a föld megtisztításában minden mocsoktól dicséretre méltó volt, ezért Izrael népének túlélőit joggal ünnepelték, amiért a buzgóságuk heve arra készítette őket, hogy tisztítsák meg Isten imádatát minden szennyeződéstől. De nehogy azzal dicsekedjenek, hogy mindazt a maguk erejéből, és a saját szívük indíttatására tették meg, Isten módosítja a korábbi kijelentéseit, s megmutatja, hogy a kegyesség eme követése akkor létezik majd az izraeliták között, ha megújította őket az Ő Lelkével. S ez a zálog egyedül is elegendő a pápisták megcáfolásához, valahányszor csak kiragadnak olyan igeszakaszokat a Szentírásból, melyben Isten megkövetel valamit a népétől, vagy hirdeti az erényeiket. Dávid ezt meg ezt teszi, tehát a szabad akaratából cselekszik; Isten ezt meg ezt követeli, tehát az emberek akaratától függ, hogy egyformák legyenek minden dolognak a végrehajtásában. Így fecsegnek. Látjuk azonban, hogy a próféta egyesíti a két dolgot, nevezetesen Isten hűséges kegyesei fáradhatatlanul ellátják a kötelességeiket, s igyekeznek az Ő dicsőségét előmozdítani, sőt buzgók az Ő imádatában, de mindez mégsem tőlük van. Ezért teszi hozzá utána azonnal: *adok nékik egy szívet, és új lelket adok beléjük*. A többi azonban el kell halasztanunk a következő előadásra.

Ima

Add meg, mindenható Isten, hogy megtanuljuk a szemeinket a te ókori egyházad állapotára vetni, mert manapság az egyházat fájdalmas és nyilvánvaló szétszórátása látszólag a teljes megsemmisülésével fenyeget. Add meg azt is, hogy úgy tekintsünk az ígéretekre, melyek ránk is vonatkoznak, hogy várjunk, amíg a Te egyházat ismét kiemelkedik a halál sötétségéből. Közben elégedjünk meg a Te segítségével, bármennyire is gyenge legyen az a külső megjelenésében, míg végül majd megmutatkozik, hogy a türelmünk nem volt megtévesztő, amikor majd élvezzük a hitünk és türelmünk jutalmát, a Te mennyei királyságodban Jézus Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Harmincadik előadás

Az utolsó előadásban, miután Ezékiel kihirdette a nép visszatérését, egyidejűleg azt is tanította, hogy a megtérés páratlan ajándékát is megkapják, mert amíg Isten nem nyújtja ki a kezét, addig bárki, aki letért a helyes útról, csak a még nagyobb mélységbe fogja taszítani önmagát. Ezért ha egyszer elhagyta az ember Istent, magától nem képes Hozzá visszatérni. Röviden már érintettük ezt a tanítást, de most egy hosszabb magyarázatot is hozzá kell tennie. Ha megvizsgáljuk a próféta szavait, végül érthetővé válik majd a dolog. Isten azt ígéri a népnek, hogy *egy szívet ad nekik*. Egyesek ezt kölcsönös egyetértésként magyarázzák, de véleményem szerint az nem illik ide. Sofóniás harmadik fejezetében, a kilencedik versben (Sof3:9) az „egy akarat” szerepel ebben az értelemben. Mikor ugyanis a próféta azt mondja, hogy Isten mindenkit úgy megváltoztat, hogy tisztán hívják Őt segítségül és egy akarattal imádják, az látszólag azt jelenti, hogy valamennyiüknek egyet kell érteni, és egymást kell buzdítani. Ezen a helyen azonban az egy szív inkább a megosztottal ellentétes, mert az izraelitákat összezavarták a megbízhatatlan tévelygések. Neki Isten előírásaira kellett volna figyelniük, s alá kellett volna vetniük magukat az Ő törvényének. Így megelégedtek volna egyedül Vele, és teljes mértékben az igazi kegyességre adták volna a fejüket. A szívük azonban összezavarodott, mint amikor az asszony nem őrzi a férje iránti hűséget, hanem meg

a vágyai után, és semmi nyugodt dolog sincs benne. Így amikor a nép elszakadt Isten törvényétől, olyanná vált, mint a kóborló ribanc. Látjuk tehát, hogy az istentelenek szíve megosztott és összezavarodott, s nincs abban semmi egyszerű, vagy őszinte. Isten megígéri: gondja lesz rá, hogy a népet ne vonják el a babonaságai, hanem maradjon meg a törvény iránti tiszta és egyszerű engedelmségben. Ha ennek bárki azt veti ellenébe, hogy a kegyesek folytonos küzdelemben állnak a testi vágyakkal, s ezért az ő szívük is megosztott, a válasz könnyű: az egy szívet a megújulást értelmében mondja. Mert jóllehet a kegyesek nagy küzdelmet éreznek önmagukban, s a szívük semmiképpen sem egész, mert megannyi kísértés zaklatja, mégis, mivel közben komolyan törekednek Istenhez, a szívüket egésznek mondja, mert az nem kettős, vagy színlelő. Most már értjük, mit mond a próféta itt és a 36. fejezetben, ahol ugyanazt a kijelentést ismétli, mert az egy szív új lelket jelent, s rögtön utána hozzáteszi: *új szívet adok a belsőjükhöz, vagy beléjük.* Ami a szív szót illeti, a vonzalmat érti alatta, így a lélekkel is magát az elmét és annak összes gondolatát jelöli. Az ember lelkületét gyakran veszi az egész léleknek, s így beleérti az érzelmeket is. Itt azonban összekapcsolja a kettőt, a szívet és a lelket: a szívet mondja minden érzelem helyének. Ez valójában az ember akarata, miközben a lélek az értelem képessége. Tudjuk, hogy két sajátos tulajdonsága van az elmének: az első a gondolkodás képessége, a második a megítélés és a választás képessége. Később majd elmondjuk, miképpen van meg az embereknek a választás képessége úgy, hogy közben hiányzik a szabad akaratuk. Ezt az alapelvet azonban fenn kell tartani: az ember lelke először az intelligenciában, vagy értelemben kiemelkedő, majd az ítélőképességben, amitől a választás és az akarat függenek. Látjuk tehát, hogy a próféta ezekkel a szavakkal tesz bizonyosságot arról, hogy az embereknek teljes megújulásra van szükségük a visszatéréshez arra az útra, amelyről egyszer letértek.

Utána hozzáteszi: *eltávolítom a kőszívet az ő testökből, és adok nékik hússzívet.* A *hús* szó itt más értelemben szerepel, mert a próféta arra a szívre utal, amit az emberi test részeként ismerünk, mikor azt mondja, hogy *eltávolítom a kőszívet az ő testökből.* Amikor Isten megújítja a választottait, nem változtatja meg a testüket, vagy a bőrüket, vagy a vérüket: a lelki és belső kegyelemnek nincs köze a testükhöz, hanem a próféta beszél inkább vaskosan, hogy az értekezését hozzáigazítsa a durva és vaskos néphez. A *hús* az előző mondatban ugyanazt jelentette, mint a *test*,¹⁹⁰ az igevers végén azonban a testi szív a rugalmas szívet jelenti. Meg kell jegyezni az ellentétet a *hús* és a *kő* között: a *kő* a saját keménység folytán visszaveri még a kalapács legkeményebb ütéseit is, és semmit sem lehet felvésni rá. A *hússzív* azonban a puhasága folytán bármit elfogad, amit felírnak, vagy felvésnek rá. A próféta, mint mondtam, vaskosan beszél, de a szavainak jelentése semmiképpen sem kétséges: miután az izraeliták teljesen makacsok voltak, Isten utóbb megváltoztatta a szíveiket, hogy azok rugalmasokká és engedelmesekké váljanak. Azaz, a keménységük módosításával tette puhává a szíveiket.

Utána hozzáteszi: *hogy az én végzéseimben járjanak és rendeléseimet megőrizték és cselekedték azokat, és legyenek nékem népem és én leszek nékik Istenök.* A próféta most világosabban is kifejezi, miképpen ad Isten hússzíveket a kőszívek helyett, amikor megújítja őket a Lelkével, s átformálja őket engedelmesekké az Ő törvénye iránt, hogy akarattal megtartsák a parancsolatait és hatékonyan végrehajtsák azt, amit akartat velük. Most vizsgáljuk meg még figyelmesebben az egész dolgot, amiről a próféta beszél. Amikor Isten a kőszívet említi, akkor kétségtelenül elítél minden makacs halandót. A próféta ugyanis itt nem kevesekről beszél, akik eltérnek a többitől, hanem mintegy tükörben élénk állítja az izraelitákat, hogy megismerjük a saját állapotunkat: ha Isten elhagy minket, a saját természetes hajlamainkat fogjuk követni. Ebből tehát megértjük, hogy mindenkinek kőszíve van, azaz mindenki annyira romlott, hogy képtelen engedelmeskedni Istennek, mert mindenkit

¹⁹⁰ Az angolban az egyetlen *flesh* szó szerepel mindkét jelentéssel. – a ford.

elragadott a makacsság. Közben biztos, hogy ez a hiba járulékos, mert amikor Isten megteremtette az embert, nem adott neki kőszívet, s amíg Ádám büntelen maradt, addig az akarata kétségtelenül igaz és jó beállítottságú volt, s hajlott az Isten iránti engedelmisségre. Amikor tehát azt látjuk, hogy a szívünk kőből van, ennek az eredetét Ádám bukásában és a természetünk megromlásában találjuk. Ha ugyanis Ádám kemény és engedetlen szívvel teremtett volna, az gyalázat lett volna Isten számára. De amint említettük, Ádám kezdetben igaz volt, s rugalmas Isten igazságának követésében. Mikor azonban Ádám megromtatta magát, vele együtt mi is elpusztultunk. Ezért van a kőszív, mert levetkőztük a természetnek azt az épségét, amivel Isten ruházott fel minket kezdetben. Mert mindaz, amit Ádám elveszített, vele együtt ki is elvesztettük a bukásban, hiszen nem önmaga számára teremtett, hanem az ő személyében mutatta meg Isten, hogy mi lenne az emberi faj állapota. Ezért miután megromtatta azokat a kiváló ajándékokat, melyekkel felruházott, az utódai és ugyanabba az ínségbe és nyomorúságba sülyedtek. Ezért a mi szívünk is kőből van, de az eredendő romlottság következtében, mert ezt ősatyánknak, Ádámnak köszönhetjük, s nem szabad a bűnük és a megromlásunk miatt Istent hibáztatni. Végül látjuk, mi a megújulás kezdete, nevezetesen mikor Isten elveszi azt a romlottságot, ami lekötöz minket. Azonban meg kell említeni a megújulás két részét, amiről a próféta is beszél.

Isten kihirdeti, hogy *egy szívet és új lelket ad a választottainak*. Ebből következően az egész lélek megelevenedik az értelemről az érzelmekig. A szofisták a pápaságban vallják, hogy az ember lelke megromlik, de szerintük csak részben. Ők is kénytelenek a régieknek betudni, hogy Ádám elveszítette a természetfeletti ajándékait, s a természetiek megromlottak, de utána belevonják a világosságot a sötétségbe, s azt színlelik, hogy az értelem egy része ép és teljes marad, s hogy az akarat is csak részben romlik meg. Ezért az a közmondásuk, hogy az ember szabad akarata ugyan megsebesült és sérült, de nem pusztult el. S úgy határozzák meg a szabad akaratot, mint a választás szabad képességét, ami kapcsolódik az értelemhez, s attól is függ. Maga az akarat ugyanis ítélőképesség nélkül nem tartalmazza a teljes és szilárd szabadságot, mikor azonban az értelem kormányozza és bírja a fő hatalmat az ember lelkében, akkor az akarat engedelmeskedik és az előírt szabályokhoz igazodik: ez a szabad akarat. A pápisták nem tagadják, hogy a szabad akarat megsérült, de mint már mondtam, visszatartanak valamennyit, mintha az emberek részben igazak lennének a saját indíttatásukból, s mintha az akaratnak maradt volna valamilyen hajlama, vagy rugalmas indíttatása a jó iránt ugyanúgy, mint a rossz iránt. Valóban így fecsegnek az iskolákban, de látjuk, mit nyilatkoztat itt ki a Szentlélek. Ha ugyanis új lélekre és új szívre van szükség, akkor az ember lelke nemcsak minden részében sérült, hanem annyira megromlott, hogy ez a romlás nevezhető halálnak és pusztulásnak, ami a helyreállítást illeti. Itt azonban felmerül a kérdés, hogy vajon az ember különbözik bármiben is az oktan állatoktól? Erre azt válaszolom, ami meg van írva János evangéliumának első fejezetében (Jn1:5), miszerint a világosság fénylik a sötétségben. Azaz, az értelem néhány szikrája megmaradt, de ez távol áll attól, hogy bárkit vezessen az úton: még a látást sem teszik lehetővé. Ezért bármiféle értelem és intelligencia van is bennünk, az nem vezet rá az Isten iránti engedelmisség útjára, s még kevésbé a folytonos kitartásra a cél felé.

Akkor hát? Pontosan ezek a sötétségben világító szikrák teszik az embereket menthetetlenné. Íme, ennyire érvényesül az ember értelme: maga is meggyőződtné érezheti magát arról, hogy semmiféle kifogás a tudatlanságról, vagy tévedésről nem marad a számára. Ezért az ember értelme teljességgel haszontalan arra, hogy helyesen vezesse az életét. A romlottság még világosabban mutatkozik meg a szívében. Az ember akarata ugyanis nagyon makacs, s amikor bármi helyes, Isten által is elfogadott dolog kerül a szemünk elé, az érzelmeink azonnal nyugtalanokká és dühösekké válnak. Mint a konok ló, mikor a sarkantyút érezve fölágaskodik, és leveti a lovasát, úgy árulja el a mi akaratunk is a csökönységet, amikor semmi mást nem ismer el, csak amit az értelem és a szilárd intelligencia diktálnak. Már tanítottam, hogy az ember értelme vak, de az a vakság nem látható a számunkra, mert

mint mondtam, Isten meghagyott bennünk némi világosságot, hogy a tévelygésre ne maradjon mentség. Nem meglepő tehát, ha Isten itt azt ígéri, *új szívet fog adni*, mert ha megvizsgáljuk az emberek érzelmeit, azokat ellenségeseknek fogjuk találni Istennel szemben. Igaz szent Pál ama ígeverse (Rm8:9), mely szerint a test minden gondolata ellenségeskedés Istennel szemben. Ott kétségtelenül a maga módján veszi a testet, mint az egész embert jelentő dolgot úgy, ahogyan a természet által adott és a világba született. Mivel tehát minden érzelmi ellenséges és visszatartó Istennel szemben, látjuk, mennyire ostobán fecsegnek azok a tanítók, akik azt találják ki, hogy az akarat sérült, s ezt a gyengeséget állítják a halál helyére. Pál azt mondja, hogy ő eladatott a bűn alatt, azaz mivel ő is az egyike volt Ádám fiainak. A törvény, mondja, büntet munkál bennem (Rm7:14), s én eladotva a bűn rabszolgája lettem. De mit mondanak ők? Azt, hogy a bűn valóban uralkodik bennünk, de csak részben, mert van még bennünk némi épség, ami ellenáll annak. Mennyire különböznek ők szent Páltól! Ez az igeszakasz azonban kellő világossággal cáfolja az efféle megjegyzéseket, mert Isten kihirdeti benne, hogy *a szív és a lélek új mivolta az Ő ingyenes ajándéka*. Ezért használja máshol a Szentírás a teremtés megnevezést, amit érdemes megjegyezni. Valahányszor csak a pápisták azzal dicsekednek, hogy a helyreállítás legcsekélyebb részét is bírják, azzal teremtetőknek minősítik magukat, mert amikor Pál azt mondja, hogy Isten Lelke által születünk újjá, akkor το ποιημα-nak, az Ő alkotásának, vagy keze munkájának nevez minket, s megmagyarázza, hogy a jócselekedetekre teremtetünk (Ef2:10). Ugyanezt a célt szolgálja a zsoltár nyelvezete is (Zsolt100:3), miszerint Ő alkotott minket, nem mi magunk. Itt ugyanis nem az első teremtésről értekezik, mely által emberekké lettünk, hanem arról a speciális kegyelemről, amely által Isten Lelkétől újjászületünk. Ha tehát az újjászületés az ember teremtése, bárki tulajdonítja magának abban a legcsekélyebb részt is, azt Istentől ragadja el, mintha csak önmaga teremtetője lenne, amit még hallani is utálatos. De ez könnyedén kideríthető a Szentírás általános tanításából is.

Most azt következik, hogy *az én végzéseimben járjanak és rendeléseimet megőrizték és cselekedjék azokat*. Itt a próféta a többi kételyt törli el, melyekkel a Sátán igyekezett elhomályosítani Isten kegyelmét, mivel nem tudta azt teljesen megsemmisíteni. Már láttuk, hogy a pápisták nem veszik el teljesen Isten kegyelmét, mert kénytelenek megvallani, hogy az ember semmit sem képes megtenni, csak ha Isten kegyelme támogatja: a szabad akarat híjával van az elevenségnek és a hatékonyságnak, amíg meg nem elevenedik a kegyelem segítségével. Ezért vallják velünk együtt, hogy az ember, miután romlott, a kisujját sem tudja megmozdítani azért, hogy ellássa az Isten iránti kötelességét. Itt azonban két módon is tévednek, mert mint azt már mondtam, feltételezik, hogy marad némi helyes indíttatás az emberben, emellett szilárd értelem található az elmében. Utána pedig hozzáteszik, hogy a Szentlélek kegyelme nem hatékony a mi szabad akaratunk egyetértése, vagy együttműködése nélkül. S itt bukkan napvilágra a vaskos istentelenségük. Ezért megvallják, hogy Isten Lelke újít meg minket, mert különben semmit sem tudunk helyesen elgondolni, mivel a gyengeség megakadályoz minket a hatékony akarásban. De épp ellenkezőleg, azt képzelik, hogy Isten kegyelmét kell megcsónkítani, s hogyan? Úgy, hogy Isten kegyelme feléled irántunk, s így képessékké válunk helyesen akarni, s követni és tökéletesíteni azt, amit akartunk.

Látjuk tehát, hogy amikor a Szentlélek kegyelméről értekeznek, közben függőben hagyják az embert. Mennyire munkálkodik hát bennünk Isten Lelke? Azt mondják, hogy képesek lehetünk helyesen akarni és a helyesen cselekedni. Ezért a Szentlélek semmi más nem ad nekünk, csak képességet: de rajtunk áll az együttműködés, valamint annak megerősítése és megszilárdítása, aminek egyébiránt semmi haszna sem lenne. Mi haszna lenne a képességnek a helyes akarat hozzáadása nélkül? Csak az elítéltetésünket növeli. Itt van azonban a nevetséges tudatlanságuk, hisz ki tudna megállni akár csak egy pillanatra is, ha Isten csak a képességet ruházná ránk? Ádámnak megvolt a képessége az első teremtésben, s akkor ő még tökéletes volt, mi pedig romlottak vagyunk. Ameddig tehát a test maradványai

bennünk lakoznak, melyeket magunkkal cipelünk ebben az életben, hatalmas nehézségekkel kell megküzdenünk. Ha tehát Ádám hamarosan elbukott, bár fel volt ruházva a természet egyenességével, és a helyes akarás és cselekvés képességével, mi lesz velünk? Nekünk ugyanis nemcsak Ádám igaz mivoltára és a helyes akarásának és cselekvésének képességére van szükségünk, hanem a legyőzhetetlen bátorságra is, hogy ne engedjünk a kísértéseknek, hanem kerekedjünk fölébe a gonosznak, győzzük le a test minden romlott és gonosz vágyát és tartsunk ki ebben a küzdelemben, vagy háborúban mindvégig. Látjuk tehát, mennyire gyermekded módon fecsegnek azok, akik a Szentlélek kegyelmének nem tulajdonítanak mást, csak a képesség ajándékát. S Ágoston ezt bölcsen fejt ki nagy részletességgel, s kellő hosszúságban tárgyalja az „A kitartás ajándékáról és a szentek predesztinációjáról” című könyvében, mert az első Ádámmal vet össze minket, s kimutatja, hogy Isten kegyelme nem lenne hatékony, csak egyetlen személy esetében, ha nem adna többet egyszerű képességnél. De mi szükségünk lenne itt emberi bizonyosságokra, amikor a Szentlélek világosan kinyilatkoztatja a prófétája szájával, amit itt olvasunk? Ezékiel nem mondja: Új lelket, vagy új szívet adok nekik, hogy jár hassanak és fel legyenek ruházva azzal a mértékletes képességgel, hanem mit mond? *Hogy az én végzéseimben járjanak és rendeléseimet megőrizték és cselekedjék azokat.* Látjuk tehát, hogy a megújítás kiterjed annak még a hatására is, ahogyan Pál is tanítja: félelemmel és rettegéssel vigyétek véghez a ti idvességeket, mondja (Fil2:12). Itt arra buzdítja a kegyeseket, hogy próbálkozzanak. S Isten valóban nem akarja, hogy holmi kövekhez hasonlítsunk. Törekedjünk tehát minden idegszálunkat megfeszítve, minden tőlünk telhetőt megtéve azért, hogy helyesen cselekedjünk. Pál azonban arra int, hogy ezt félelemmel és rettegéssel kell megcselekedni, azaz elvetve minden, a saját erőnkbe vetett bizalmat, mert ha megmérgezz minket az az ördögi hiúság, hogy Isten munkatársai vagyunk, és az Ő kegyelme a mi szabad akaratunk motívumait segíti elő, akkor letörünk, s végül Isten majd azt mutatja meg, hogy milyen nagy volt a vakságunk. Pál az okot is megjelöli, mert, mint mondja, Isten az, Aki mind az akarást, mint az elvégzést munkálja bennünk (Fil2:13). Nem azt mondja, hogy Isten munkálja a képességet, s Ő az, Aki felindít minket az akarás hatalmára, hanem azt mondja, hogy Isten a Szerzője annak a helyes akaratnak, majd a hatást is hozzáteszi: nem elegendő akarni, amíg nem vagyunk képesek végrehajtani is. Ami a „tehetség” szót illeti, Pál nem használja, mert az alkalmat adna a vitára, hanem azt mondja, hogy Isten munkálja mindannyiunkban az elvégzést.

Ha valaki ennek azt veti ellenébe, hogy az emberek természetesen akarnak és természetesen cselekednek a saját tulajdon ítéldéességükkel és indítatásukkal, arra azt válaszolom, hogy az akarat természetes módon van beültetve az emberbe, amiből következően ez a képesség egyformán tartozik a választottakhoz és az elvetettekhez is. Mindenki akar tehát, de Ádám bukásán keresztül az akaratunk romlott és Isten ellen lázadó: az akarat, mondom, megmarad bennünk, de a bűn rabszolgaságába került és meg van kötözve. Honnan származik tehát a becsületes akarat? A Lélek megújításából. Ezért a Lélek nem az akarat képességét ruházza ránk, mert az öröklötten bennünk van a születésünktől kezdve, azaz öröklődő, s a teremtés része, amit Ádám bukása nem törölhetett el. Mikor azonban bennünk van az akarat, Isten okozza, hogy helyesen akarjunk, s ez az Ő munkája. Emellett amikor azt olvassuk, hogy megadja nekünk az akarat tehetségét, ezt nem általánosságban kell érteni, mert nem kell kiterjeszteni a rosszakra ugyanúgy, mint a jókra. Mikor azonban Pál az emberek üdvösségéről értekezik, akkor joggal tulajdonítja Istennek, hogy mi helyesen akarunk. Most már értjük, mit jelentenek a prófeta szavai, s úgy tűnik, hogy a kitartást jelöli, amikor azt mondja: *az én végzéseimben járjanak és rendeléseimet megőrizték és cselekedjék azokat.* Az egész dolgot így egy szóval magyarázta meg, *hogy az én végzéseimben járjanak.* Mivel azonban az emberek mindig bűnös módon fontolgatják, miképpen kibécsélhetik Isten kegyelmét, és szentségtörő módon próbálják meg magukhoz ragadni azt, ami az Övé, ezért a prófeta, hogy még jobban kizárjon minden gőgöt, azt mondja, hogy Istennek kell

tulajdonítanunk az Ő végzéseiben járást a rendelkezéseinek megőrzését és az engedelmisséget az egész törvény iránt. Ezért hagyjuk meg teljes mértékben Istennek az Ő dicséretét, s így ismerjük el, hogy a jócselekedeteinkben semmi sem a miénk. S főleg a kitartásban lássuk meg Isten páratlan ajándékát. Ez pedig biztosan szükséges, ha fontolóra vesszük, milyen nagyon gyengék vagyunk, s mennyi, és milyen heves támadásokkal zaklat minket folytonosan a Sátán. Először is, minden pillanatban könnyen elbukhatunk, ha Isten nem tart meg minket, aztán a Sátán rohamai is messze meghaladják az erőnket. Ha tehát fontolóra vesszük az állapotunkat Isten kegyelme nélkül, akkor meg kell vallanunk, hogy a jócselekedeteinkben az egyetlen rész, ami a miénk, a hiba, ahogyan Ágoston is bölcsen kivételt tesz. Közismert ugyanis, hogy egyetlen cselekedet sem annyira dicséretre méltó, hogy ne lenne hibával meghintve. S a kötelezettségeink, melyeket ellátunk, sem az Isten iránti tökéletes szeretetből fakadnak, hanem mindig küzdenünk kell azért, hogy teljesíthessük ezeket, Látszólag tehát mindig bepiszkítjuk a tetteinket ezzel a hibával. Benne van tehát a jócselekedeteinkben pont az a dolog, ami megrontja azokat, ezért Isten joggal utasítja vissza mindet. Amikor azonban az igazságosságról és a dicséretéről értekezünk, meg kell tanulnunk meghagyni Istennek, ami az Ővé, nehogy a szentségtörésben akarjunk részt venni.

Most az következik, hogy *és legyenek nékem népem és én leszek nékik Istenök*. Ezekbe a szavakba a próféta kétségtelenül belefoglalja azt az ingyenes megbocsátást, amivel Isten összebékíti a bűnösöket Önmagával. S valóban, nem lenne elegendő a számunkra megújulni az Isten igazságossága iránti engedelmisségben, amíg az ő atyai elnézése, mellyel megbocsátja az gyengeségeinket, hozzá nem adódna ahhoz. Ez világosabban is kifejezi Jeremiás (Jer31:33), s a prófétán kis másutt (Ezék36:25-27), de ez a Szentírás kifejezésének a jele. Mert valahányszor csak Isten megígéri Ábrahám fiainak, hogy ők lesznek az Ő népe, annak az ígéretnek nincs más alapja, mint az Ő ingyenes szövetsége, mely magában foglalja a bűnök bocsánatát. Ezért ez olyan, mintha a próféta hozzátenné: Isten jóváteszi majd a nép minden hibáját. A biztonságunk ugyanis abban a két dologban rejlik, hogy Isten atyai jóindulattal követ minket, miközben eltűr, s nem ítéletre hív, hanem eltemeti a bűneinket, amint azt a Zsolt32:1-2-ben olvassuk: Boldog ember az, a kinek az Úr bünt nem tulajdonít. Másrészt viszont az következik mindebből, hogy mindazok nyomorultak és átkozottak, akiknek viszont tulajdonít. Ha valaki azzal tiltakozik, hogy nincs szükségünk megbocsátásra, amikor nem vétkezünk, a válasz könnyű: a kegyesek soha nem újulnak meg annyira, hogy betöltenék Isten törvényét. Igyekeznek megtartani a parancsolatait, mégpedig komoly és őszinte vonzalommal, de miután mindig marad némi hiányosság, ezért vétkesek, s a vétkeik nem töröltethetnek el másképp, mint azzal, ha Isten megbocsátja azokat. Tudjuk, hogy a törvény alatt léteztek rítusok a bűnök jóvátételére: ez volt a jelentése a vízzel történő meghintetésnek és a vér kiontásának, de azt is tudjuk, hogy önmagukban ezek a ceremóniák semmit sem értek, csak annyira, amennyire a nép hitét Krisztusra irányították. Ezért valahányszor csak az üdvösségünk kerül szóba, emlékezzünk meg az alábbi két dologról: mi nem számíttathatunk Isten fiai közé, amíg Ő ingyenesen jóvá nem teszi a bűneinket, és így kibékít minket Önmagával, s addig sem, amíg nem Ő irányít minket az Ő Lelkével. S azt kell vallanunk, hogy amit Isten egyesített, azt embernek nem szabad szétválasztania. Azok tehát, akik Isten elnézésére támaszkodva utat engednek maguknak a vétkezésre, szétszaggatják a szövetségét és istentelen módon kettéválasztják azt. S miért? Mert Isten ezt a két dolgot összekapcsolta, tudniillik hogy engedelkeny lesz a fiaival, és megújítja a szíveiket. Ezért azok, akik a mondat egyik felébe, nevezetesen a megbocsátásba kapaszkodnak, mivel Isten tűri őket, de elhagyják a másikat, ugyanolyan hamisak és szentségtörők, mintha Isten szövetségének felét vetnék el. Ezért kell azt vallanunk, amit mondtam, hogy ezekkel a szavakkal arra az engesztelésre mutat rá, ami által Isten nem tulajdonítja a bűnösök az övéinek. Végül jegyezzük meg, hogy az üdvösségünk tökéletességének egésze rejlik abban, ha Isten az övéi közé sorol minket. Amint meg van írva a Zsolt33:12-ben: „Boldog nép az, a

melynek Istene az Úr”. Itt a szilárd boldogság van leírva, nevezetesen amikor Isten bármely népet méltónak talál a megtiszteltetésre, hogy azt Őhozzá tartozónak tartsa. Csak béküljön ki velünk, s akkor nem nyugtalankodunk, mert az üdvösségünk bizonyos. Most ez következik:

Ezék11:21

21. De a kiknek szívök az ő fertelmességeik¹⁹¹ és útálatosságaik szíve szerint jár, azoknak útját fejökhöz verem, mondja az Úr Isten.

A kifejezés, amit a próféta itt használ, valóban nyers: azt mondja *a szívük a szív után*, ezért egyesek utánzasként értelmezik. Nevezetesen, mivel Isten azt ígéri, megbosszulja, ha a népe közül bárki rossz példát követ és a gonoszokkal szövetkezik, ezért ez olyan, mintha összeragasztanák a szíveiket, de ez nyers. Az ismétlés tehát felesleges, és a próféta nem akar mást mondani, mint azt, hogy Isten megbosszulja, ha az izraeliták a saját szívük után mennek, a saját ostobaságaikat és útálatosságaikat követve. Mindenekelőtt az okot kell megértenünk, amiért a próféta ezt a mondatot használja. Isten nagylelkűen kiontotta a kegyelme ajándékait. Mivel azonban a képmutatók mindig keveredtek a jókkal, magabiztosan dicsekedtek azzal, hogy ők az egyház tagjai és nagy vakmerőséggel használták Isten nevét, ezért használja a próféta ezt a fenyegetést, nehogy azt gondolják, hogy mi minden ígéret, melyekről csak hallunk, válogatás nélkül mindenkire tartozik. Mindig is sok elvetett volt a választott nép között, mert nem mindenki volt igazi izraelita, akik Ábrahámától származtak (Rm9:6-7).

Mivel pedig ez így volt, a próféta tulajdonképpen azt mutatja meg, hogy amit korábban ígért, az csak Isten választottjaira, az egyház igazi és törvényes tagjaira tartozik, de nem a hamisakra, az elfajzottakra, sem az igazi és romolhatatlan magból újjá nem születettek. Ez a próféta szándéka. De nehogy túl szigorúnak tűnjön, amikor Isten mondhatni felfegyverezve lejön a tömegbe megsemmisíteni mindenkit, akik nem tértek meg, a próféta itt a bűnüket is kijelenti: *a szíveik a szíveik után jártak*, azaz a szíved von téged, s ezért ismétlődik kétszer is a szív szó. Ez valóban felesleges ismétlés, de hangsúlyos, amikor azt mondja, hogy azok szívét, akik annyira makacsul ragaszkodnak a babonáságaikhoz, a saját énük készteti az új mozgásra, így folytonosan a babonások felé törekedik. Ezért leszek én bosszúálló, mondja Isten. S ezért valahányszor Isten a kegyességének bizonyítékait terjeszti eléink, szálljon mindenki magába, és vizsgálja meg a vonzalmait. S nehogy bárki ragaszkodjon a saját bűneihez, ne gyönyörködjön senki azokban, hanem inkább nyöggjön miattuk, és törekedjen a saját vonzalmait megtagadására, hogy Istent követhesse. Ne makacsolja meg magát a keménységben, hogy a szíve ne törjön folytonosan a gonoszra, amint itt elhangzik.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel mi végleg elpusztultunk ősatyánkban, Ádámban, s nem maradt bennünk semmi, ami ne lenne romlott, s miközben mi csak a haragra és az átokra szolgáltatunk anyagot testben és lélekben egyaránt, hogy a Lélektől megújulván egyre jobban és jobban elvonjuk magunkat a saját akaratunktól, és a saját lelkünkötől, s úgy vessük alá magunkat Neked, hogy a Te Lelked valóságosan uralkodhasson bennünk. Utána pedig add meg, hogy ne legyünk hálátlanok, hanem fontolóra véve, mennyire felbecsülhetetlenül nagy ez a jótétemény, szánjuk oda egész életünket és önmagunkat a Te neved dicsőítésére Jézus Krisztusban, a mi Urunkban. Ámen.

¹⁹¹ „Ostobaságaik” – Kálvin.

Harmincegyedik előadás

Ezék11:22-23

22. És fölemelék a Kérubok szárnyaikat s a kerekék mellettök, és Izráel Istenének dicsősége rajtok felül vala.

23. És felszálla az Úrnak dicsősége a város közepéből, és álla a hegyre, mely a várostól keletre van.

Ezékiel itt megismétli, amit korábban láttunk, nevezetesen hogy Isten, miután a Sion hegyét választotta, végül elvetette azt, mert azt a helyet a nép sok mocska szennyezte be. A zsidók azt fantáziálták, hogy Isten mondhatni fogoly volt közöttük, s ebben a biztonságérzetben adták át magukat a kicsapongásnak. Ezért a próféta megmutatja, hogy Isten nem kötődött úgy hozzájuk, hogy ne mehetett volna oda, ahová csak tetszik, sőt mi több, be is jelenti az eltávozását, s azt, hogy a templom megfosztatott az Ő dicsőségétől. Ez valóban majdnem hihetetlennek tűnt. Miután ugyanis Isten kihirdette, hogy ott lakozik majd örökre (Zsolt132:14), a kegyesei aligha feltételezték, hogy elhanyagolja majd ezt az ígértét, és kiüresíti a templomot, amit választott. Ez a szüneteltetés azonban nincs ellentétben az ígéretével, mely mindig igaz és szilárd volt. Isten tehát nem teljesen teszi kietlenné a Sion hegyét, mert az ellentétes ígértetnek a visszatéréséről is meg kell állnia. Miután tehát a száműzetés átmeneti volt, s a templomot hetven év elteltével helyre kellett állítani, ezeket a pontokat összeegyeztethetjük, nevezetesen hogy Isten eltávozott, de a hely mégis szent maradt, így az Isten által korábban meghatározott időszak elmúlása után az Ő imádásának ismét helyre kell állnia a templomban és a Sion hegyén. De a próféta azt mondja, hogy Isten *látható módon hagyta el a várost a kerubokkal együtt*, azaz Isten a kerubok szármain távozott, ahogyan máshol is olvassuk a Szentírásban. S teszi ezt azért, mert a zsidókat külső jelek irányították, s amikor a frigyláda be volt zárva a szentélybe, senki sem volt képes elképzelni azt, hogy Isten elszakítható onnan. Ezt szem előtt tartva mondja a próféta, hogy *a kerubok elrepültek máshova, s elvitték a szárnyaikon Isten dicsőségét is*. Majd hozzáteszi:

Ezék11:24

24. A lélek pedig felvön engem, és vive Káldeába a foglyokhoz látásban az Isten lelke által, és felszálla előlem a látás,¹⁹² a melyet láttam.

Tegyük hozzá a következő a ígeverset is:

Ezék11:25

25. És elbeszélém a foglyoknak az Úrnak minden beszédét, a melyet nékem megjelentetett.¹⁹³

A próféta itt megerősíti, amit kezdetben mondott, tudniillik hogy ez a látomás isteni forrásból származott, és nem holmi üres és megtévesztő színjáték volt. Ezt a próféciát nehéz volt elhinni, ezért minden kételyt el kellett törölni, nehogy bárki azzal a kifogással éljen, hogy nem Isten volt a látomás szerzője. Ezért mondja, hogy a Lélek felvette őt és Káldeába vitte. Már mondtuk, hogy a próféta nem változtatott helyet, bár én nem vitatkozom, ha bárki

¹⁹² Azaz: „elhagyott engem” – Kálvin.

¹⁹³ „Ami azt okozta, hogy lássak” – Kálvin.

másképp gondolja. De nekem még mindig úgy tűnik, hogy amikor a próféta a száműzetésben maradt, látta Jeruzsálemet és a többi helyet, melyekről értekezik, de nem emberileg, hanem prófétai lelkülettel. S ahogyan a Lélek elvitte Jeruzsálembe, úgy vitte vissza a száműzetésbe. A Lelket azonban itt a természettel állítja szembe, mert tudjuk, hogy a mi látásunk konkrét térre korlátozódik. Ha pedig bármiféle akadály bukkan fel, akkor nem terjed tovább öt-hat lépésnyi távolságnál. Amikor azonban Isten Lelke világosít meg minket, akkor új képesség kezd el virágzni bennünk, amit semmiképpen sem szabad természetesnek tekinteni. Most már látjuk, milyen értelemben mondja Ezékiel, hogy *a Lélek visszavitte őt Káldeába*, mert valójában olyan volt, mint egy extázisban levő ember. A látomás ugyanis ellentétes volt a valósággal, mert ha a próféta a látomásban vitetett vissza, abból az következik, hogy valójában nem volt Jeruzsálemben, hogy visszamehetett volna Káldeába. Most pedig megválaszolja az esetlegesen felmerülő kérdést: „Mi volt hát a látomás hatékonysága?” A próféta a Lélek erejére emlékeztet minket, amit semmiképpen sem mérhetünk a mi szabályainkkal. Mivel tehát a Lélek működése felfoghatatlan, nem kell csodálkoznunk, ha a próféta látomásban került Jeruzsálembe, majd utána látomásban került vissza a fogságba. Hozzáteszi, hogy *a látomás eltávozott tőle*, mely szavakkal a saját tanítását ajánlja, s felmagasztalja minden emberi beszéd fölé, mivel elkülöníti, ami emberi volt benne, s ami isteni, amikor azt mondja, hogy *a látomás eltávozott tőlem*. Ezért a próféta azt akarja, hogy kétszeresen is gondoljanak rá: mint magánemberre, aki csak egy a sok közül, mert ebbéli minőségében nem volt akkora tekintélye, mintha Isten helyett hallgatták volna. Mikor azonban a Lélek munkálkodott rajta, ki akarta vonni magát az emberek közül, mert nem magától szólt, s nem is emberi dolgokról, vagy emberi módon szólt, hanem Isten Lelke virágzott úgy benne, hogy nem beszélt másról, csak mennyei és isteni dolgokról.

Utána azt mondja, hogy *elbeszélte a foglyoknak*, vagy száműzötteknek *az Úrnak minden beszédét*. Ez a mondat feleslegesnek látszik, hisz mi célból értesült a próféta a város megsemmisítéséről, a királyság megdöntéséről, s a templom lerombolásáról, ha nem azért, hogy arra ösztökélje a még mindig az országban maradt zsidókat, hogy tartózkodjanak a babonásaiktól? Emlékeznünk kell azonban, milyen heves vitái voltak a prófétának a száműzöttek között, ahol ő is élt, s ami majd világosabban is kiderül a következő fejezetből. Mert ahogyan dicsekedtek a zsidók azzal, hogy biztonságban maradtak és megvetették a foglyokat, akiket messze földre hurcoltak, úgy fáradtak bele nagyon a száműzöttek a nyomorúságaikba. A helyzetük nagyon fájdalmas volt, amikor látták magukat kitéve mindenféle gyalázkodásnak, s a kaldeusok szolgai és sértő módon bántak velük. Mivel ebben az állapotban voltak, egymással ordítottak és sértődtek meg, mert el kellett viselniük a próféták modorát, különösen Jeremiásét. Mivel tehát a foglyok bántódtak a sorsukon, a próféta számára szükségessé vált a gyalázatuk enyhítése. S ez a jelentése az *elbeszélte a foglyoknak az Úrnak minden beszédét* szavaknak. S nem volt ez az intés kevésbé szükséges a száműzötteknek, mint a még biztonságban a városban megmaradt zsidóknak. Azt mondja, *a szavak, melyekkel Isten előidézte, hogy lásson*: helytelenül, de nagyon a jelentéshez illően, mert Isten nemcsak szólt, hanem magát a dolgot tárta a próféta szemei elé. Ebből látjuk, miért mondta, hogy *a szavak megjelentettek neki, hogy szemlélhesse azokat*. Már mondtam, hogy ez a nyelvezet helytelen a szavakra, mivel a látásra vonatkozik, mert nem a szemek fogadják be a szavakat, hanem a fülek. De a próféta itt azt jelzi, hogy ez nem Isten mezítelen és egyszerű Ígéje volt, hanem külső jelképbe is öltöztetett. Ágoston azt mondja, hogy a sákramentum a láthatóvá tett Íge, s helyesen beszél, mert a keresztségben Isten a szemeinkhez szól, amikor a vizet hozza elő a megmosatásunk és újjászületésünk jelképeként. Az úrvacsorában megint csak a szemeinkhez intézi a beszédét, mert Krisztus valódi élelemnek mutatja az Ő testét és valódi itálnak az Ő véré, amikor a kenyér és a bor elénk tárul. Emiatt mondja a próféta is, hogy *látta Isten Ígését*, mert az külső jelképekbe öltözött. Mint mondtam, Isten megjelent a prófétájának és megmutatta neki a templomot, majd ott

mondhatni színpadot állított fel, ahol a próféta Jeruzsálem városának egész állapotát megsemmisíthette.¹⁹⁴

¹⁹⁴ Lásd Ágoston hitszónoklatát János evangéliumáról. Kálvin más kommentátorokhoz hasonlóan gyakran nagy nehézséget érzett az emberi elem elválasztásakor az istenitől a próféták magyarázásakor. Ezt fejezte ki megindultan a tizenegyedik fejezet eme utolsó igevervének értelmezésekor. Elismerten a legnehezebb dolog pontosan meghúzni a választóvonalat Isten közvetlen közreműködése és az ember alárendelt együttműködése között. A próféták által adott lelki tanításnak nyilvánvalóan szüksége volt a közvetítés valamiféle látható és kézzelfogható eszközeire a hallgatóság érzékszervei számára. De ki húzna meg bármiféle kézzelfogható határvonalat a Lélek és a kegyelem között – vagy Isten elméje és a próféta megújított elméje között? Ha nincsenek durva átmenetek és hirtelen megszakadások a természetes világban, akkor a lelki és erkölcsi világban is, a határok a lényegében isteni és a világosan emberi között követhetetlenek a halandó látás számára. Ami az Ezékielnek adott látomásokat illeti, ezek progresszívek voltak, a közvetlen jellegük és céljaik tekintetében különbözők, így ezekkel együtt valamiféle külsődlegesre is szükség volt, hogy alkalmas edényévé váljanak a közvetített igazság fensége és tisztasága számára. Sem a próféta, sem a földjei nem voltak képesek elhordozni az isteni üzenetek meztelen ragyogását: ezek túlságosan fényesek és vakítóak voltak a bűntől terhelt lelkeik számára, s ezért volt szükségük a leereszkedő alkalmazkodásra a megannyi gyengeségükhöz. Az élet tiszta és színtelen vize, legyen bár átjárva az Istenség Lelekétől, a földi edény sajátosságaitól megfestetten jut el hozzánk, melyen keresztülfolyik. A figyelmünket gyakorta kell erre felhívni, miközben Ezékielt olvassuk. A Mindenható nemcsak ezekhez a gyengeségekhez ereszkedik le, hanem azokhoz a foglyokhoz is, akik között élt, így a profetikus látomás tiszta fénye, mielőtt eljutott volna hozzánk, elszíneződött, mikor áthaladt a kétszeres médiumon, „a pogányok szigetei” között. S bár nem tudunk az olvasónak semmiféle formális szabályt adni, mellyel ellenőrizhető Kálvin magyarázatának szilárdsága, arra a józan észre, művelt tudományos felkészültségre, és keresztyén tapintatra kell utalnunk, ami a pelyva és a gabona megkülönböztetésében szerzett tapasztalat eredménye. A közönséges képességek, megfigyelve a komoly és türelmes tanulással, kombinálva az isteni igazság egészének szent és keresztyén nézeteivel elegendőek lesznek a pontosság és a helyesség kellő fokával megáldott döntéshozatalra az efféle nehezen érthető kérdésekben.

12. fejezet

Ezék12:1-2

1. És lőn az Úrnak szava énhozzám, mondván:

2. Embernek fia! pártos ház közepette lakol, kiknek szemeik vannak a látásra, de nem látnak, füleik vannak a hallásra, de nem hallanak, mert ők pártos ház.

Mivel Isten parancsot készült adni a szolgájának, fel akarta ruházni az elme bátorságával, nehogy mikor látja, hogy hiába munkálkodik, felhagyjon a tevékenységével. Tudjuk, mennyire súlyos Isten szolgáinak a kísértése, amikor süketekhez szólnak, s nemcsak a tanításukat vetik el, de még gyalázzák is őket. Úgy vélik tehát, hogy nincs jobb a hallgatásnál, mivel ahol ennyire megvetik a szavukat, az csak Isten nevét teszi nevetségessé. Most hát értjük, miért inti Isten a prófétáját a nemzet csökönységére. A próféta elégszer, sőt több, mint elégszer megtapasztalta, mennyire kezelhetetlenek voltak az izraeliták, de Isten megerősíti az ítéletével, amit a próféta a gyakorlatban már alaposan megismert. S észre kell vennünk még egy okot, mert Isten nemcsak azt parancsolta meg a prófétájának, hogy mit mondjon, hanem egy külső jelet is hozzatott, mint azt majd látjuk. A próféta persze tiltakozhatott volna, hogy nevetséges lenne venni egy botot, egy tarisznyát és egy kalapot, mint egy utazó, aki éppen útnak indulni készül. Az sem kétséges, hogy a romlottságuk folytán az izraeliták úgy gúnyolták, amit cselekedett, mint gyerekes időtöltést.

Nehogy tehát a próféta úgy vélje, abszurd dolgot parancsolt meg neki, Isten tájékoztatja őt, és elmondja neki a tervének okát. Azt mondja tehát, hogy *Izrael háza lázadó*, majd kifejezi a csökönységük nagyságát, nevezetesen hogy *nem hallanak, noha vannak füleik, és nem látnak, noha vannak szemeik*. Isten itt azt mutatja meg, hogy az izraeliták nem igazolhatták a tévelygésüket, mintha megfontolatlanul vétkeztek volna, de sem a hallásukat, sem a látásukat nem tulajdonítja a makacságuknak. S alaposan meg kell jegyezni, mert a képmutatók, mikor elítélik őket, amennyire csak lehetséges, azzal mentegetőznek, hogy a tévedés, vagy a tudatlanság miatt buktak el. Isten azonban épp ellenkezőleg azt hirdeti itt ki, hogy az izraeliták vakok és süketek voltak, s megmutatja, hogy a vakságuk önkéntes volt. Amikor tehát a hitetlenek azt állítják, hogy őket nem világosította meg az Isten, az elismerhető, hogy vakok és süketek, de gyakran tovább is kell mennünk ennél, mert a saját makacosságuk a vakságuk és a süketségük forrása. Isten pedig megvakítja őket, mert nem fogadják el a nekik felkínált világosságot, hanem becsukják a füleiket. Isten ítéleteiben tehát valóban nem minding mutatkoznak meg az okok, mert néha látjuk, amint az egész nemzettel törődik mindennemű, számunkra látható ok nélkül, de ami a tíz törzset illeti, nem lehet mentség a tévelygésükre, mert gyermekkoruktól fogva Isten törvényében nőttek fel, ezért Isten a gögjük és a megvetésük miatt vetette el őket. Ezért annyira eltunyultak, hogy sem a szemeikkel nem láttak, sem a füleikkel nem hallottak. S ezt a próféta erőteljesen ki is fejezi: *nem hallanak*, mondja, *mert pártos ház*. Nem azt mondja, hogy mert az érzékszerveik nem hatolnak el Isten titkaiig, vagy nem elég élesek, vagy mert nincsenek felruházva nagy bölcsességgel, hanem *mert lázadó ház*, azaz meg önként tompultak el. Ezért nem hallanak és nem is látnak.

Ezék12:3

3. És te, embernek fia, készíts magadnak vándorútra való eszközöket, és vándorolj ki nappal szemeik előtt, és vándorolj ki helyedről más helyre szemök láttára; talán meglátják! mert ők pártos ház.

Isten most arra tanítja a prófétáját, amit el akar vele végeztetni: megparancsolja, hogy készítsen vándorútra való eszközöket, azaz elrendeli, hogy hosszú útra, egyenesen száműzetésre készüljön, mert a tárgy itt a száműzetés. Az viszont, aki kénytelen elhagyni az otthonát és idegenbe menni, összeszed mindent, amit csak képes magával vinni, nevezetesen a ruháit, a cipőit, a kalapját, a tarisznyáját és botját, és más efféle dolgokat, s ha van, némi pénzt is visz magával. Ezért a próféta azt a tanácsot kapja, hogy övesse fel magát az útra, amivel azok helyzetét tárja elénk, akiket hamarosan száműzetésbe visznek. Ezért kapja a parancsot, hogy *készítsen magának vándorútra való eszközöket*. A latinok a ruhákat és más javakat „eszközöknek” neveznek, ahonnan a közismert összeszedni az eszközöket származik katonai kifejezés a csomagok elszállítására, illetve valaki javainak elvételére. De Isten elrendeli: mindezt *nappal tegye*, hogy az izraeliták láthassák, mi történik.

Utána a próféta arra kap parancsot, hogy *vándoroljon ki a helyéről más helyre*. Mint mondtam, ez gyerekesnek tűnhet. Cicero írja le azokat a jogi képzelgéseket,¹⁹⁵ hogy miképpen kellett elképzelt módon beszélni egy földterület úgymond felkereséséről azoknak, akik perre mentek azért. Mivel túlon túl problémás lett volna a bíró számára megnyergelni a lovát és kilovagolni a különféle földekre, ezért megtartottak egy régi és megszokott ceremóniát. A felperes azt mondta: a föld, amit a magadénak mondasz, magamnak követelem és azt mondom, hogy az enyém. Ha pedig jogilag akarsz velem vitatkozni, a helyszínre idézlek. Az alperes azt mondta: ha te odaidézel engem, én ott válaszolok az idézésedre. A bíró ekkor felállt és elment a helyéről, s egy képzelt eljárás vette a kezdetét. Cicero gúnyolja ezt a némajátékot, s azt mondja, méltatlan volt a törvényszék komolyságára nézve. De efféle volt a próféta cselekedete: vette a kalapját, a köpönyegét, a cipőit és más dolgait, majd úgy változtatta a helyét, mintha indulni készült volna. Ám csak kis távolságra ment el. Isten azonban korábban megmondta, hogy romlott nemzettel van dolga, s ezért van szükség efféle színjátékra. S meg kell figyelni a kötőszót: *talán meglátják! mert ők pártos ház*. Isten itt mondhatni felfüggeszti a tanítását, mikor ezt mondja: *talán meghallják*. S az okát is hozzáteszi: mert a nép keménysége olyan nagy volt, hogy aligha voltak engedelmességre ösztönözhetőek akármiféle értekezéssel vagy jelekkel. Közben tanuljuk meg ebből, hogy akkor is folytatnunk kell, ha a siker nem követi a munkálkodásunkat, ha Isten számára fogyasztjuk az erőnket. S ez a tanítás különösen szükséges, mert amikor Isten bármiféle kötelezettséget szab ki ránk, vitatkozhatunk önmagunkkal annak eredményességét illetően, s így minden energia elfogy, mert a kisujjunkt sem akarjuk mozdítani, ha a dolgot nem látjuk ígéretesnek. Mivel tehát mindig túlon túl a munkánk gyümölcsére összpontosítunk, ezért kell szorgalmasan az eszünkbe vésni ezt az igeszakaszt, melyben Isten küldi el a prófétáját, de mégis azt teszi hozzá, hogy *talán meghallják*. Bármilyen történjen is tehát, nekünk engedelmeskedni kell Istennek, még ha a munkánknak nincs is gyümölcse, de Isten akarja, hogy elvégezzük azt.

Ezék12:4

4. És vidd ki eszközeidet, úgy, mint vándorútra való eszközöket, nappal szemök láttára, te pedig menj ki estve szemök láttára, úgy a hogy a vándorok szoktak.

Ehhez hozzá kell vennünk a további két igeverset:

¹⁹⁵ *Orat. pro Murcena*, 12. szakasz. Szükségtelen magát a szakaszt idézni, mert Kálvin utalása elegendően terjengős, s az olvasó azonnal észreveszi, hogy a saját elavult törvényformáink miképpen kifogásolhatók ugyanúgy, és miképpen szemléltetik hasonló módon a szöveget.

Ezék12:5-6

5. Szemök láttára lyukaszd át a falat, és azon át vidd ki.

6. Szemök láttára emeld válladra, a sötétben vidd ki, orcádat fedd be, hogy ne lásd a földet, mert csodajelül rendeltelek az Izráel házának.

Ezékiel bőbeszédű ebben a történetben. A könyv elején azonban említettük, hogy miután a tanító nagyon lassú és ostoba emberekhez küldetett, ezért durva stílust használt. Azt is hozzátettük, hogy ezt részben annak a régiónak a szokásaiból szedte össze, amelyben élt. A nép ugyanis fokozatosan elhajlott a nyelvük csiszolgtatásától, s ezért nem teljesen tiszta a próféta kifejezésmódja, hanem némi idegennel keveredik. Ami a témát illeti, ahhoz nem férhet semmi kétség, mert Isten megismétli, hogy *ki kell lyukasztani a falat, s neki magának kell kivinnie az eszközeit a szemük láttára*. S itt következik a látomás másik része, nevezetesen hogy nem lesz szabad kijárás, hanem a zsidók lopva akarnak majd távozni. Ez tehát először is azt mutatja meg a prófétának, hogy azok a zsidók, akik mikor biztonságban voltak Jeruzsálemben, azzal dicsekedtek, hogy minden rendben van velük, szintén száműzöttek lesznek. Aztán, nem lesz a hatalmukban annak eldöntése, hogy elindulhassanak, amikor csak akarnak, hacsak nem lopakodva menekülnek az ellenség kezéből a rejtékhelyeiken át, ahogyan a tolvajok menekülnek, átfúrván a falat. Azután a kivitelezés következik, de érdemes volt azt is megemlíteni, mi volt Isten szándéka ezzel a látomással. Miután mindent összeszedett, *a szemük láttára, mondja, emeld válladra, azaz állj készen és felővezve a vándorlásra, mint egy utazó, s tedd ezt ne nappal, hanem éjszaka, a sötétben vidd ki. Miután összekészítetted az edényeidet, várj estig, és a sötétben indulj el*. Itt megmutatja, amit már futólag említettem: amikor a szükség kiűzi a zsidókat az országukból, az elindulásuk nem lesz szabad, mert boldogok lennének, ha el tudnának rejtőzni az ellenségeik szeme elől a rejtékhelyeiken és az éjszaka sötétjében.

Hozzáteszi: *arcodat fedd be, s a ne lásd a földet* mondat is ugyanazt jelenti. Az aggodalmat és a reszketést jelzi ez a kifejezés, s amikor azt mondja, hogy *arcodat fedd be*, azzal jelzi: a zsidók annyira zavartak lesznek, hogy minden eseménytől, ami akkor történik, rettegni fognak. Mint az közismert, azok leplezik el az arcukat, akik mindentől félnek. De ezt a rettegést jobban is kifejezi, amikor azt mondja, hogy *ne nézd a földet*. Azok ugyanis, akik sietnek, nem merik a tekintetüket a legcsekélyebb mértékben ebbe, vagy amabba az irányba fordítani, hanem a céljuk felé igyekeznek, s csak annak irányába néznek, mert nem képesek olyan gyorsan haladni a lábaikkal, ahogyan szeretnének. Ezért mondhatni a szemeikkel ragadják meg az utat. Ezért mondja Isten, hogy *ne lásd a földet, mert csodajelül rendeltelek az Izráel házának*. Itt Isten elejét veszi azok zsémbelődésének, akik egyébként nevetnének azon, amit a próféta cselekszik: mit értesz ez alatt a feltételes kivándorlás alatt? Miért nem maradsz nyugton otthon? Miért ijesztgetsz minket üres színjátékkal? Isten tehát, hogy a zsidók ne vesék meg makacsul, amit mutat nekik, hozzáteszi: *csodajelül rendeltelek az Izráel házának*. A csoda szó itt a valódi értelmében szerepel, bár néha kedvezőtlen a jelentése. Azt mondjuk, bármi csodálatos kellemetlen, de a „csodajel” tulajdonképpen a jövő bármely jelét jelenti. Mikor tehát az emberek azt jósolják, ami rejtett, azt csodának nevezik. S ez a jelentése Ézsaiás szavainak is (Ézs8:18), ahol ezt mondja: „Ímhol vagyok én és a fiak, kiket adott nekem az Úr jelekül és csodákul”. Először az אִתּוֹת, *athoth*, „jelek”, majd a מִופְתִּים, *mophthim*, csodák szót szerepelteti. Itt a próféta egyes számban beszél: *csodajelül rendeltelek*. Mivel azonban Ézsaiás a kegyesek maradékáról beszél, ott a jeleket és a csodákat használja, mert látszólag valami többet is beleért. Nevezetesen azt, hogy a nép annyira ostoba volt, hogy úgy féltek és riadtak vissza Isten szolgálaitól, mintha csodát láttak volna. Itt tehát a nép romlottságát kell megemlíteni, mert amikor Isten bármely kegyes és őszinte imádóját látták, úgy fordították el a szemeiket tőle, mint holmi félelmetes csodától. Most azonban a próféta egyszerűen

beszél, miszerint *csodajel lett Izrael háza számára*, mivel a cselekedete tulajdonképpen a jövőbeli fogság előjele volt, amitől a zsidók nem féltek, s ami hihetetlennek tűnt a számukra. Innen származik az a töredelem és gyengeség, amiről beszéltem. De nem ellenzem, ha bárki úgy véli, hogy a próféta azért beszél a csodajelről, mert az izraeliták megdöbbentek a bámulattól. Az előbbi jelentés azonban sokkalta jobban illik ide. Ezen a módon tesz Isten különbséget a próféta cselekedete és minden üres színjáték között, s így óvja a szolgáját a szidalmazástól. Közben jelzi, hogy noha megvetették a prófétát, ő mégis igaz lesz, s egyidejűleg a megvetés bosszúállója is.

Ezék12:7

7. Úgy cselekedtem azért, a mint parancsolva vala nékem; eszközeimet kihordám nappal, mint vándorútra való eszközöket, és este átlukasztám a falat kezemmel;¹⁹⁶ a sötétben kivivém,¹⁹⁷ vállamra emelém szemök láttára.

A próféta itt elmondja, hogy végrehajtotta Isten parancsát: pedig nem kerülte őt el annak tudata, hogy sok gúnyolódásnak és feddésnek lesz kitéve. De nem tartott semmit egyenlően fontosnak azzal, hogy elnyerje Isten jóváhagyását, ezért meg kell említenünk a próféta fűrgeségét Isten parancsainak végrehajtásában. Miután az eszes természetnek semmi sem visszataszítóbb, mint a feddés, visszautasíthatja a rá kirótt terhet, mivel az kiválthatta az emberek nevetését. Mivel azonban Istennek másképp tetszett, tette, amire parancsot kapott. Azt mondja tehát, *eszközeit kihordta nappal, mint vándorútra való eszközöket*: mintha azt mondta volna, hogy előkészített mindent, ami szükséges volt az utazáshoz, mintha hosszú menetelést, sőt száműzetést látott volna maga előtt. Ez volt tehát az oka, amiért nappal készítette elő az eszközeit. Majd azt olvassuk, hogy *este átlukasztotta a falat*. Ez a második mondathoz tartozik, hogy az izraeliták megértsék: minden szabad kijárat lezárult az izraeliták előtt, így nem maradt máshol biztonság a számukra, amint a leplezett menekülésben. Azt is mondja, hogy ezt *kézzelel tette*, amiből kiderül, hogy hirtelen és kapkodva végezte. Majd *a sötétben kivitte és a vállára vette az eszközeit* – nevezetesen hogy megerősítesse, amit már oly gyakran mondtunk: a zsidóknak nem maradt reményük a biztonságra, csak az éj leple alatt, mert minden oldalról ostromolták őket, s nem mehettek sem az egyik sem a másik oldalra, nehogy az ellenség elkapja őket. Ezért mondja a próféta, hogy *a sötétben ment keresztül a kilyukasztott falon*.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te azt akartad, hogy ebne a világban éljünk, hogy addig vándoroljunk, amíg össze nem gyűjtesz minket a mennyei nyugalomba, hogy valóban szemlélhessük azt az örökkévaló örökséget, s minden erőfeszítésünket arra irányozzuk. S hadd vándoroljunk úgy ebben a világban, hogy ne tévedjünk le és ne kóboroljunk el az útról, hanem mindeig ügyelve az Általad elénk helyezett jelre, hadd folytathassuk utunkat, amíg befejezzük a vándorlásunkat és élvezzük majd azt a dicsőséget, amit a Te egyszülött Fiad készített a számunkra a tulajdon vére által. Ámen.

¹⁹⁶ Szó szerint: „átfúrtam a falat magamnak” – Kálvin.

¹⁹⁷ Vagy: „elvittem” – Kálvin.

Harminckettedik előadás

Ezék12:8-11

8. És lőn az Úr beszéde én hozzám reggel, mondván:

9. Embernek fia! Nem mondta-é néked Izráel háza, ez a pártos¹⁹⁸ ház: mit cselekszel?

10. Mondjad nékik: Így szól az Úr Isten: a fejedelemnek szól ez a teher,¹⁹⁹ ki Jeruzsálemben van, és Izráel egész házának, a mely ott lakozik.

11. Mondjad: Én csodajeletem vagyok; a mint én cselekedtem, úgy történik velök: fogságba, rabságra mennek.

A próféta eme szavaiból megértjük, hogy ő maga is a nevetség tárgyává vált, amikor elkezdett vándorolni, majd lyukat vágott a falba éjjel, titokban, és így vitte ki a holmiját. Azok ugyanis, akik úgy vélik, hogy az izraeliták úgy kérdezősködtek e felől, mintha ismeretlen dolog lett volna a számukra, nem veszik kellőképpen fontolóra a próféta szavait. A *pártos ház* díszítő jelző ismételése ugyanis nem hiábavaló. Hisz ha ez a kérdés pusztán butaságból származott volna, akkor Isten nem nevezte volna őket lázadóknak. Ez a jelző tehát a jelen igeszakaszra vonatkozik, s így megállapíthatjuk, hogy az izraeliták gúnyosan kérdezték a prófétától: mit jelent mindez? Nekünk ugyanis úgy tűnt, hogy viccelődik, s ezért gúnyolták, mert ismerjük annak a nemzetnek a vakmerőségét a prófétáinak megvetésében. Nem kell tehát csodálkozni azon, ha szabadon fűztek megjegyzéseket ahhoz, amit a próféta tett, amikor hihető alapot találtak rá. Tegnap mondtuk, hogy mindez gyerekes színjátéknak tűnt. Ezért az izraeliták látszólag nem ok nélkül tartották semminek mindazt, amit a próféta cselekedett. De Isten nem tűri, hogy a szolgálival gáncsoskodjanak ezen a módon. Most jelzi a prófétának, hogy az elhívását joggal kell szentnek tartani. Miután tehát Ezékiel viselte a prófétai hivatal biztos jeleit, bár első ránézésre a viselkedése nem tűnik komolynak, a népnek mégis visszafogottan kellett volna kérdezősködni. Mert bármiről is tudjuk, hogy Istentől származik, mindazt tisztelettel, ellentmondás nélkül kell elfogadnunk. Ha azonban bármi homályosság lengi azt körül, akkor csodálkozhatunk és kérdezősködhetünk, de mint említettem, a mindig a tanulékonyaságnak és a mértékletességnek kell az elsőnek lennie. De mit tettek az izraeliták? Valóban kérdezősködtek a próféta viselkedésének jelentéséről, de csak azért, hogy kigúnyolva elvessek azt. Emiatt haragszik Isten, s hirdeti Magát ama vakmerőség komoly bosszúállójának, amiért a szent prófétát üldözték. Ezért kell hangsúlyosan olvasni a *mit cselekszel?* szavakat, mintha azt mondták volna, hogy a próféta bolond, és hiába szedte össze és vitte el a holmiját, s vágott lyukat a falba, mert mindezek a dolgok egy szemernyit sem jelentettek. De a válasz, amikor megmutatja, hogy Istent súlyosan megsértették ezzel a gúnyolódással, kellőképpen megmutatja, hogy nem a tudatlanságuk, vagy megfontolás hiánya folytán tették fel ezeket a kérdéseket, hanem a fékezhetetlenségük következtében.

Most azt mondja: *a fejedelemnek szól ez a prófécia, és Izráel egész házának, a mely ott lakozik*. Kétségtelenül a királyt érti alatta, amint azt majd hamarosan látjuk. Nem beszél semmiféle királyról határozatlanul, hanem rámutat Sedékiásra, amint az majd azonnal kiderül a körülményekből. Azt mondja tehát, hogy *ez a teher*, vagy *ez a fájdalmas prófécia a fejedelemnek és Izrael házának szól*, akik Jeruzsálemben élnek. Valószínű azonban, hogy néhányan elmenekültek, nehogy az ellenség kezébe kerüljenek, mert Jeruzsálem biztonságos gyülekezőhely volt a számukra. A foglyok rossz hivatalnokoknak tartották magukat, mert nem követték azokat a vezetőket, mivel Jeruzsálem biztos menedék volt a számukra, s innen

¹⁹⁸ Vagy ahogyan máshol láttunk: „bosszantó”, vagy „keserű”. – Kálvin.

¹⁹⁹ Károlinál: „prófécia” – a ford. „Ez a fájdalmas prófécia”. – Kálvin.

származik a nagyobb fájdalmuk a fogságuk miatt. Isten ezért kijelenti, hogy ebben a próféciában az izraelitákról a királyukkal együtt van szó. Valóban igaz, hogy ez volt Ábrahám minden leszármazottjának általános neve, de szokássá vált, hogy a tíz törzset emlegették Izrael néven, a júdabeliek számára pedig megtartották a saját konkrét neveiket. Utóbb megerősíti a tanítását, miszerint *ő csodajel a számukra*. Már magyaráztuk ezt a kifejezést tegnap, megmutatván, miképpen került a szemük elé jelként a próféta: Isten azt mutatta meg nekik, amiről még nem tudtak. Az isteni módon küldött jeleket csodajeleknek nevezik, amikor azok olyasmit mutatnak, aminek a bekövetkezését senki sem várná. Isten valóban gyakran sokak, de mégis közönséges jelen keresztül mutatja meg, amit tenni szándékozik, egy rendkívülit azonban, ami nem tekinthető természetesnek, csodajelnek hívnak. Így tehát a próféta is azt a parancsot kapja, hogy mondja meg az izraelitáknak: *ő csodajel volt a számukra*, s ezzel feddje meg a makacsságukat, ami, mint említettük, volt az oka az istentelen megvetésüknek. A vallásuknak ugyanis egyetlen része sem volt a próféta számára, ami arra szolgált volna, hogy gúnyolja őket, s így ők is azt feltételezzék, hogy tréfálkozik velük, ahogyan a gyermekeket szokták a semmivel riogatni. Isten tehát, hogy végre a saját idejében felrázza az izraelitákat, csodajelül hirdeti a szolgáját nekik. S a hozzátett okból azt is megértjük, hogy mit jelentett a csodajel megnevezés a tegnapi előadásban. Azt mondja ugyanis, hogy *a mint én cselekedtem, úgy történik velök*, azaz amit most gyerekjátéknak véltek, az komolyan beteljesedik majd rajtatok. A próféta ugyanis látszólag úgy tűnt, szerepet játszik, s ezen az alapon gúnyolták. Most azonban kijelenti, hogy ez nem lesz mesészerű, mert az izraeliták, akik Júdában maradtak a zsidók között, s maga is a király is, nem szerepet fognak játszani, mert Isten rákényszeríti majd őket a holmijuk összeszedésére és a lopva történő menekülésre az éjszaka sötétjében, amit a következő igeversben végigkövet. *Fogságba, rabságra mennek*, mondja. Mikor tehát a próféta azt a parancsot kapta, hogy gyűjtse össze és készítse elő a holmiját, akkor ő a száműzetés ama jele volt, amelyről most beszél. De hozzáteszi a második rész magyarázatát is:

Ezék12:12

12. És a fejedelem, ki közöttök van, vállát megrakván a sötétben, kimegyen; a falat átlukasztják, hogy így vigyék ki őt, orczáit befedi, hogy ne lássa szemeivel épen ő a földet.

Láttuk, hogy két dolgot mutatott meg: a nép száműzetését és lopva menekülését. A próféta most ismét erről a reszketésről beszél. Azt mondja tehát, hogy nemcsak a köznép és a nép söpredéke aggódik majd annyira, hogy titokban próbálnak meg elmenekülni és elvinni a saját holmijukat, hanem *maga a fejedelem is*, azaz a királyuk is ki lesz téve ennek a gyalázatnak: *a fejedelem, ki közöttök van, vállát megrakván*. Sokan követték őket, mint láttuk, s végül nagy csapatban fogták el őket, amint a próféta nemsokára hozzáteszi, s miután Jerikó síkságán fogságba esetek, ez ellenség királya elé hurcolták őket. Itt azonban egyedül a királyt említi, mivel majdhogynem hihetetlen volt, hogy az ellenséget nem lehetett kiengesztelni. A megadás ugyanis megbékíti néha még a legádázabb ellenségeket is, s gyakran megőrzi a királyokat, bár kiterjedt mérsárlással járhat. S tudjuk, hogy a királyokat gyakran a méltóságuk folytán tartják meg, miután végigvezették őket a győzelmi menetben. Amit tehát a próféta a Sedékiás királlyal kapcsolatosan hirdet, az nem foglalja magában a nagy tömeg semmiféle megmenekülését a hasonló büntetésektől, hanem azért hirdeti, mert a király az alattvalóival egyetemben lopva kényszerült menekülni, s biztos volt, hogy az ellenségei kezébe kerül.

A következő *a fejedelem, ki közöttök van*. Itt a *közöttük van* szavak más értelemben szerepelnek, mint amelyben az izraelitákat a Jeruzsálemben lakó nép közöttieknek mondta, mert azok attól az időtől kezdve keveredtek a zsidókkal, amióta a területeiken lakoztak. Itt

viszont más értelemben mondja, hogy *a fejedelem közöttök volt*, mert valójában mindenki őrá nézett, mintha csak egy zászlót emeltek volna, melyet mindenki lát, és ami az egész tömeget megtartja a soraikban. Így volt *a király közöttük*, hogy a nép ne szóródjon szét, mert nyomorúságos szétszórás következik, ha a fő elvétetik. Meg kell azonban figyelnünk a Szentlélek szándékát. A zsidók, mint azt korábban láttuk azzal a hamis ürüggyel keményedtek meg a gonoszságukban, hogy Isten mindig fenn fogja tartani a Maga lakóhelyét közöttük. Megmondatták Dávid trónjáról, hogy fennmarad, amíg a Nap és a Hold világítanak az égen (Zsol9:37-38). S innen ered Jeremiás siralmas panasza: Krisztus, vagy az ÚR felkentje, akinek a leheletében foglaltatik a mi életünk (JSir4:20). A próféta ott nem a megszokott módon beszél, homályosan emlékeztetvén Istent az ígéretére, ahogyan a képmutatók szokták, hanem Isten tanácsvégzésére hivatkozik. Dávid ugyanis, mivel ő Krisztus előképe volt, valóban a nép lelke volt még a pogányok között is, mivel ott is annak számított. Ők ugyanis nemcsak addig tekintettek a királyukra a biztonság végett, amíg a városfalakon belül voltak, hanem jóllehet szétszórattattak a népek közé, mégis a királyságuk árnyékában remélték a biztonságukat. A magabiztosságuk azonban visszás volt, mert közben istentelen módon eltávolodtak Isten igazi imádatától. Ezért a próféta, hogy megfossa őket a büszkeség és a dicsekedés ama hiábavaló forrásától, azt mondja, hogy most *a királyuk közöttük volt*, de ez nem mindig lesz így, mert Isten kiűzi majd őt, sőt ara kényszeríti, hogy titkos rejtkehelyekre meneküljön.

Majd hozzáteszi: *orczáit befedi, hogy ne lássa szemeivel épen ő a földet*. Ez is megtörtént, amint a szent történelem beszámol róla. Sedékiás a kerteken keresztül, földalatti alagutakon át menekült, azt gondolván, hogy az ellenség nem veszi észre a menekülését, de elfogták (2Kir25:4-5, Jer39:4-5). Látjuk tehát, hogy mit jelent az arcának, vagy ábrázatának ez az elrejtése: nevezetesen Sedékiás senkiben sem bízott, akikkel csak találkozhatott. Ám ez nagyon keserű, s aljas és gyalázatos dolog volt a király számára így elrejtőzni, s nem merni még csak a földre sem pillantani. S most valami még sokkal katasztrofálisabb következik.

Ezék12:13

13. És kiterjesztem hálómat ellene, és megfogatik varsámban,²⁰⁰ és elviszem őt Bábelbe a Káldeusok földére, de azt nem fogja látni, és ott fog meghalni.

Nem csekély mérsárlás volt, amikor Sedékiás végül a kétségbeesésében a menekülésre gondolt, s titokban a rejtett árkokba ereszkedett, mintha a sírban keresett volna életet: így jutott szélsőséges nyomorúságra. A próféta azonban most hozzáteszi, hogy mindez haszontalan lesz, *mert mindezek ellenére az ellenségei elfogják majd*. Emellett amit Isten a kaldeusokon keresztül végzett el, azt tulajdonképpen Önmagára teszi át. A kaldeusok felállították a csapdáikat, amikor értesültek a király meneküléséről: ismerték annak irányát, ezért észrevették őt. Ezért Isten, Önmagát hirdeti ki szerzőnek: én, mondja, *kiterjesztem a hálómat*. Tudjuk, hogy a kaldeusok nem a saját jószántukból hagyták el az országukat, s nem a maguk erejéből háborúskodtak, és nem a maguk tanácsvégzése által ejtették foglyul a királyt, hanem az egész dolog a menny irányítása alatt ment végbe. Az emberek segítséget nyújtottak a munka elvégzéséhez a saját munkálkodásukkal, de amíg Isten nem gondoskodott az eseményről, minden erőfeszítésük hasztalannak bizonyult. Ezért, ahogyan felindította Isten a kaldeusokat a büntetés kiszabására a királyra és a népre, úgy tette magabiztossá az elméiket, majd megerősítette őket, hogy kitartsanak a város ostromában. Utána pedig megnyitotta a szemeiket, s embereket küldött a király tervét leleplezendő, hogy megfoghassák a barlangban,

²⁰⁰ „A hálóban”. Egyesek „vonóhálónak” fordítják, de tévednek, s ez megteremtette az alapot a tévelygésre, mert egyesek úgy vélték, a hasonlatot a halaktól kölcsönzi. Világos azonban, hogy ugyanazt a dolgot más szavakkal fejezi ki: megfogatik tehát a hálóban. – *Kálvin*.

amint az a valóságban be is következett. A dolog egésze Isten titkos gondviselésének folytán zajlott le. Ezért szorgalmasan kell tanulmányoznunk azokat az igehelyeket, ahol Isten megmutatja, hogy ami az emberek munkájának látszik az tulajdonképpen a sajátja. Még a hasonlóságnak is megvan a súlya, mert mi látszólag mindig találunk némi menedéket a zűrzavarban, s bármely oldalon is nézünk körül, valami reménység mindig megtéveszt minket. De Isten kihirdeti, hogy *kifeszítette a hálóit*, melyek minden oldalról körülvesznek minket. Ezért mikor látszólagos utat látunk a menekülésre, Istennek megvannak a rejtett hálói, melyekben rabul ejt minket. Így ez az igehely egy vadászhoz hasonlítja Istent, minket pedig a vadállatokhoz, mert amikor a vadász követi a vadállatokat, azok keresik a menekülő utat, s kitörnek valamerre, de ott aztán a hálók foglyul ejtik őket. Így mi is, amikor megpróbáljuk elkerülni Isten kezét, akkor is csapdába ejt és fogva tart minket, mert amikor megpróbáljuk elkerülni a gondviselését, akkor rászorgálunk arra a vakságra, ami a saját pusztulásunkra történő kitörésbe vezet minket.

Így tehát, mondja, *kiterjesztem hálómat ellene, és megfogatik varsámban,*²⁰¹ *és elviszem őt Bábelbe.* A próféta fokozatosan megmutatja, Istennek mennyire félelmetes bosszúállása száll majd Sedékiásra és az egész népre. Már az is a legnyomorultabb dolog, ha fogságba esnek, és ki lesznek téve az ellenség kívánságainak és kegyetlenségének. Ha lemészárolták volna, az egy pillanat alatt meggy végbe, de Isten azt akarta, hogy száműzetésbe hurcolják. Közben azt is megmondja, hogy Babilonban kell meghalnia anélkül, hogy látna a várost, mert haláláig piszokban és mocsokban hever majd. S jöllehet eltemették, amint azt Jeremiásnál láttuk, de az állapota mégis a legszánalmasabb volt – egész életében retteget az ellenség valamilyen friss haragjától. Aztán barbár és embertelen bánásmód lett az osztályrésze: a szemeit kitolták az utazás megkezdése előtt, s ezért mondja itt, hogy *nem fogja meglátni Babilont*, de mégis odajut és ott is hal meg. Utóbb meglátta, amint leölik a fiait, majd kivájták a szemeit – ez a látvány a halálnál is fájdalmasabb. Most már elképzelhetjük, micsoda életet kellett ennek az embernek élnie a száműzetésben, a börtönben és a láncokban – mert láncokkal volt megkötözve, amint a szent történelem beszámol róla – s lassú halált halt a bűzös börtönben és a teljes sötétségben. S mindez bekövetkezett Sedékiásra. Látjuk tehát, miképpen mennydörög Isten az izraeliták ellen, akik úgy vélték, keményen bánnak velük a száműzetésben, pedig biztonságban megmaradhattak volna Jeruzsálemben.

Ezék12:14

14. És mindeneket, kik körülte vannak az ő segítségére, és minden seregeit szélnek szórom mindenfelé, és kardot vonok utánok.

Megerősíti az előző igeverset, s azt mondja, hogy noha Sedékiásnak egy egész seregnyi katonája volt, s hozzászoktatta az embereit a fegyverviseléshez, mindennek semmi haszna sem lesz, mert Isten majd szétszór minden testőrt, akikben bízott. Azt mondja, *kik Sedékiás körül vannak, azokat szélnek szórja mindenfelé.* A hitetlenek tévedtek, amikor a királyokat testőröktől körülvetten látták, a város népe pedig kapott katonai kiképzést. Mivel Sedékiás így fel volt fegyverezve a város védelmére, azt hitték, a kaldeusok soha nem veszik azt be. Isten tehát mindenekelőtt azt tanítja, hogy a háborút az Ő felügyelete alatt vívták, s kétség sem férhetett a város bevételéhez. Nem beszél a kaldeusokról, nehogy a hitetlenek egy összevetést alkothassanak – „valóban igaz, hogy a kaldeusok ostromolják a várost erős és hatalmas hadsereggel, de a város bevehetetlen, emellett hatalmas lélek védi, s a királynak elég erő áll a rendelkezésére a védelméhez”. S nehogy ez a vélekedés ostoba módon becsaphassa a

²⁰¹ „A hálóban”. Egyesek „vonóhálónak” fordítják, de tévednek, s ez megteremtette az alapot a tévelygésre, mert egyesek úgy vélték, a hasonlatot a halaktól kölcsönzi. Világos azonban, hogy ugyanazt a dolgot más szavakkal fejezi ki: megfogatik tehát a hálóban. – *Kálvin*.

hitetleneket, Isten színre lép, és elfordítja a figyelmüket a kaldeusokról. Emiatt tulajdonítja Magának az ellenség viselkedését, s ebből megértjük, hogy a világi nemzetek Isten kezében vannak, mert nemcsak kormányozza őket a megújulás Lelkével, de még azt az istentelent is kényszeríti a parancsi iránti engedelmességre, aki el akarja törölni az Ő tekintélyét. Isten nem ránt kardot a mennyben, s az angyalok sem jelennek meg nyíltan, kivont karddal: a kaldeusok teszik azt meg. De amint Ézsaiásnál elhangzik (Ézs10:15): Avagy dicsekszik-e a fejsze azzal szemben, a ki vele vág? Mivel tehát a kaldeusok fürgesége önmagában nem volt semmi, Isten fegyverezte fel őket, majd engedte, hogy sikeresek legyenek úgy, ahogyan azt Ő elhatározta.

Ezék12:15

15. És megtudják, hogy én vagyok az Úr, mikor eloszlatom őket a pogányok közé,²⁰² és szétszórom őket a tartományokba.²⁰³

Itt Isten mind a zsidókat, mint az izraelitákat sértegeti, akik egyesültek. Azt mondja, úgy mutatja meg a hatalmát, hogy majd kénytelenek lesznek elismerni Őt, de a saját pusztulásukra. Néha a tapasztalati ismereteket tulajdonítják a kegyeseknek, mert amikor túlon túl lassúak vagyunk, Isten biztos bizonyítékokkal mutatja meg a hatalmát. De amiről itt van szó, az az elvetettekre és elhagyottakra kell korlátozni, akik nem ismerték el Istent, csak a halálban. Sedékiás azonban nem volt minden istenfélelem nélkül: tisztelte Jeremiást, s a kegyesség magva nem veszett ki teljesen az elméjéből. Ami a népet illeti, miután naponta kínáltak fel áldozatot, így természetesen tápláltak valamiféle véleményt Isten kegyességéről, és hatalmáról. Mivel azonban megvetették a prófétákat, teljesen fékezhetetlenek voltak, s gúnyt űztek a fenyegetéseikből, s ezért mondja, hogy nem ismerték el Istent. S ezt alaposan meg kell figyelni. Az istentelenség ugyanis nem gondolják magukat annyira ostobának, hogy elvetnék az Istennek kijáró tiszteletet, mégis, amikor Isten hívja őket, akkor hátat fordítanak. Mikor eléjük tárja ezt az üzenetet az ő javukra, akkor nemcsak süketek és bedugják a füleiket, de még lázadók is, és úgy gúnyolják mindezeket a fenyegetéseket, mint üres történeteket. Bizonyos azonban, hogy semmiféle istenismeret sem virágozhat ott, ahol az Ő tanításának ez a megvetése uralkodik. Ezért mondja, hogy *végül majd megtudják a zsidók*, mert ez a megvetés akadályozta meg őket abban, hogy dicsőséges adjanak Isten hatalmának, mikor még a fejbiccentésétől is megrettentek. Jeremiás kitartóan tanította őket Isten Ígétére, de annyira meg voltak keményedve, hogy semmibe vették azt. A fenyegetés tehát a legfájdalmasabb: mintha Isten azt mondta volna, hogy mikor a kezemmel sújtalak benneteket, akkor majd Istennek fogtok engem érezni. Tanuljuk hát meg ebből Istent idejében elismerni hit által, mert ez alkalmas lehetőség a hasznos tudás megszerzésére. Ne éljünk vissza az Ő türelmével, miközben kinyújtott kézzel dühöng ellenünk és üldöz hevesen. Néha valóban bünteti a népet a saját javukra, de amikor kiderül, hogy nincs remény a megtérésre az elvetetteknel, akkor semmivé teszi őket. Most ez következik:

Ezék12:16

16. De meghagyok közülök kevés férfiakat a fegyvertől, éhségtől s döghaláltól, hogy elbeszéljék minden útálatosságukat a pogányok közt, a kik közé mennek, s hogy megtudják, hogy én vagyok az Úr.

²⁰² Vagy „szétszórom”, vagy „szétoszlatom idegen földön”: a בהפיצי, *behephitzi* heves kiűzetést jelent. – *Kálvin*.

²⁰³ Azaz, „a különböző régiókba”. – *Kálvin*.

Egyesek úgy vélik, hogy itt a kegyesekről beszél, akiket még a halál közepette is megóvni szándékozik. S természetesen látszik itt némi enyhítése a korábbi bosszúállásának. De nincs összhangban a többi résszel, ha ide a kegyeseket értjük bele, mert általánosságban beszél a népről. De amint azt már láttuk, a város mészárlása olyan volt, hogy Isten szétszórta a maradékot a világ négy égtája felé, s ezt a próféta is megerősíti. Azt kell tehát először is vallanunk, hogy ez az ígélet nem konkrétan a választottak, vagy Isten egyháza felé irányult, hanem Isten inkább azt akarta megmutatni, hogy a száműzetés nem a vége lesz majd a jajoknak a foglyok számára, még ha nem is lesznek közvetlenül darabokra vágva. Az állapotuk valóban tűnhet előnyösebbnek, de Isten kihirdeti, hogy hajthatatlan lesz velük szemben. S bár nem mindenki pusztul majd el kard, vagy éhség, vagy ragály által, hanem lesz valamekkora maradék, az nem azért történik majd, mondja, mert kibékültem velük, hanem hogy terjesszem a bűneiket a pogányok között. Mikor ugyanis azt mondja, hogy *elbeszélhessék*, az alatt nem azt érti, hogy a saját bűneik tanúbizonyságai lesznek, mint a kegyesek szoktak lenni, hogy mint azt majd másutt látni fogjuk, Isten kegyelmét magasztalják fel vele, és nyaltan megvallják a hibáikat az emberek előtt. Nem ezt a fajta bizonyágtételt érti alatta, ami a megtérés jele, hanem inkább valóságos beszédet.²⁰⁴ Emiatt mondták ki hangosan a száműzetést: azok az emberek elvették, akikkel Isten ennyire ellenségesen bánt. Ő választotta a népet, Ő volt a város őrizője, s az örök megtartójuk is lett volna, ha a romlottságuk nem akadályozta volna Őt meg ebben. Ezért veszítették el minden segítségét, lettek megfosztva minden javuktól, s az ellenségeik zsarnoki módon bántak velük. Minden világosan megmutatta a szélsőséges gonoszságukat. *Ők beszéltek el* tehát a saját bűneiket a pogányoknak, de nem szavakkal, hanem a tényleges helyzetükkel.

Most tehát értjük Isten szándékát: noha egyesek életben maradtak, s nem sújtotta őket sem a kard, sem az éhség, sem a ragály, mégis átkozottak voltak, mert a messzire vettetésük nem szolgált más célt, mint a gyalázatuk elterjesztését és a megutáltatásukat, így a világi pogányok is elismerték, hogy bosszút érdemeltek a bűneik miatt. Ezért *elbeszéli minden utálatosságukat a pogányok közt, a kik közé mennek, s megtudják, hogy én vagyok az Úr*. Megint megismétli azt a mondatot, hogy túl későn tudják meg, mit vetettek meg, mert Isten atyai módon bánt velük, de mégsem ismerték el a jóságát. Ezért végül kénytelenek voltak bíróként is megismerni Őt, mégpedig a saját örök pusztulásukra.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert oly sok bizonyítékát adod a félelmetes haragodnak, különösen a makacsok és lázadók ellen, akik elvetik a hozzájuk bensőségesen szóló szavaidat, add meg, mondom, hogy alázattal és tisztelettel magunkhoz öleljük, amit a Te nevedben mondanak nekünk. Hadd váljunk a Te gyermekeiddé, hogy megtérhessünk a bűneinkből, és elnyerhessük bocsánatodat, míg végül majd megszabadulunk minden testi romlottságtól, s részeseivé válunk annak az örök és mennyei dicsőségnek, amit a Te egyszülött Fiad vásárolt meg a tulajdon vérén a számunkra.

Harmincharmadik előadás

Ezék12:17-19

17. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:

²⁰⁴ “*Realis sermo.*” – Kálvin. “Une parole par effect, c’est a dire, reelle.” – Francia.

18. Embernek fia! kenyeredet rettegéssel egyed, és vizedet reszketéssel és félelemmel igyad.²⁰⁵

19. És szólj a föld népének: Ezt mondja az Úr Isten Jeruzsálem lakóiról, Izráel földjéről: kenyéroket félelemmel eszik és vizöket ájulással iszszák,²⁰⁶ **hogy pusztaságra vetközzék földje**²⁰⁷ **bőségéből minden lakói álnoksága miatt.**

A próféta most azt a parancsot kapja, hogy mutassa be az éhséget, ami a zsidókra várt mind az ostrom, mind a száműzetés idején. Ezt a prófeciát azonban főleg az ostrom idejére kell vonatkoztatni, mert a zsidók folytonos félelemben voltak, s úgy gondolták, hogy a helyőrségük segítségével bevehetetlenek lesznek. Ám ahogyan máskor is gyakran elvette ezt a bizakodást tőlük az Úr, úgy most is, s innen származott a nyomorult aggodalmaskodás és rettegés, hogy csak félelemmel ették a kenyерüket és zavarodottan itták a vizüket. Az ostromlott város ugyanis mindig félti önmagát, s az ellenség utána annyira gyötri öket, hogy az megadásra kényszeríti az ostromlottakat. S valószínű – mert a kaldeus hadsereg gyakorta volt képes könnyedén és minden nagyobb veszteség nélkül bevenni a városokat – hogy a zsidók naponta újabb és újabb rettegéseknek voltak kitéve, ezért nem voltak képesek kenyeret enni és vizet inni, csak aggodalommal és zavarodottan. Miután azonban az egyszerű és nem ékesen szóló tanítás nem lett volna hatékony a tíz törzs és a zsidók között, ezért egy külső jelet is hozzáadódik. A próféta tehát az ostromlott nép jelképe, s azért kapja azt a parancsot, hogy *rettegéssel egye a kenyérét*, hogy a színjáték nagyobb hatást gyakoroljon ezekre a lassú és tunya emberekre. Majd az alkalmazás következik: *és szólj a föld népének*. Nekem kétségem sincs felőle, hogy itt a tíz törzset érti, ezért a föld Káldeát jelenti, s azokat a régiókat, amelyekbe a száműzötteket szétszórták. Mint korábban láttuk, előnyükre vált ennek meghallása, mert úgy vélték, hogy az otthon maradt zsidókkal jól bántak, velük viszont nyomorultul. Innen származik nemcsak a panaszuk, de a felzúdulásuk is Isten és a szolgálói, de különösen Jeremiás ellen. Ez tehát az oka annak, amiért a prófétának el kell mondania ez a beszédet a foglyoknak.

Utóbb azonban ez következik: *Ezt mondja az Úr Isten Jeruzsálem lakóiról, Izráel földjéről*, azaz azokról, akik Izrael földjén maradtak. Látjuk, hogy itt Izrael földjét megkülönbözteti a többi földtől, melyeket említ. Azok, akik Jeruzsálemben laktak, csendben maradtak a saját örökségükben, s ezért az ő állapotukat jobbnak ítélték meg, mert semmi sem szomorúbb, mint a száműzetés és a fogság. Isten azonban nyomorultabbaknak mondja öket a foglyoknál, akik már megszabadultak a nyomorúságaik fő részétől. *Ők*, mondja *fájdalommal*, vagy *kinál eszik majd a kenyérüket*, és *vigasztalanságban isszák majd a vizüket* – nem ugyanazokat a szavakat ismétli, melyeket korábban mondott, hanem röviden azt mutatja meg, hogy a zsidók hiába dicsekedtek azzal, hogy még mindig biztonságban vannak: mert nagyon hamar rájuk nehezedik majd az ellenség keze, így nem lesznek képesek békességben megenni még egy falat kenyeret sem. *Hogy pusztaságra vetközzék földje*, mondja, *a bőségéből*. Egyesek a *bősége után* kifejezéssel fordítják, de ez erőltetett és túlzó, mert a próféta úgy érti, hogy a föld sivár lesz és üres a kimerültség következtében. A bőség ugyanis, mint azt valamennyien tudjuk, minden dolog nagy mennyiségét jelenti. Júdea tehát a bőségből az ínségbe jutott, amikor az ellenségek kifosztották mindenéből, s így a régiótól elrabolták a gazdagságát. S következik az ok: *minden lakói álnoksága miatt*. Egyesek ezt tévesen a kaldeusokra vonatkoztatják, mert ők vesztették el az egész földet a kapzsiságukon keresztül. A próféta azonban inkább azt az információt adja, hogy Isten bosszúja jogos volt, mert igazából a zsidók adták át magukat az erőszaknak, a kegyetlenségnek, és a fosztogatásnak. A חֲמָס, *chemes* mindenféle sérelmet jelent, de rendszerint az erőszakot és a

²⁰⁵ „Kínládással”, vagy „aggodalommal” – Kálvin.

²⁰⁶ „Kínládással”, vagy „fájdalommal”, mert ugyanazt a szót ismétli. – Kálvin.

²⁰⁷ Vagy: „kietlenné váljon”. – Kálvin.

fosztogatást értik alatta. Ebből megértjük, mire céloz a próféta: nevezetesen hogy a zsidók jogosan szenvedték el ezt a mészárlást, mert a gonoszságuk jogos jutalma méretett ki nekik. S így Ezékiel minden panaszkodást elfojt, melybe túl könnyedén belefogtak, mintha Isten túl durván és keményen bánt volna velük. Röviden megtanítja tehát nekik, hogy többé már nem fogja kímélni őket.

Ezék12:20

20. És a lakott városok elpusztulnak s a föld pusztaság²⁰⁸ lesz és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

Ugyanazt a mondatot folytatja. Jeruzsálemnek és a lakosainak a pusztulásával fenyegetett, most pedig hozzáteszi Júda más, még mindig lakott városait is. Végül az egész földről beszél, mintha azt mondta volna, hogy annak egyetlen sarka sem feltételezheti, hogy mentes lesz a mészárlástól, mert Isten bosszúállása ugyanúgy támadja majd, mint az ellenség kegyetlensége minden területén. Jeruzsálem volt az egész nemzet feje: Ezékiel megjövendöli az ostromát, s miután könnyűvé vált más városok bevétele és kifosztása, így az egész régió ki lett téve az ellenség vágyainak. Utána hozzáteszi, amit már korábban is láttunk: *és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr*. Hallották ezt a tanítást a prófétáktól, s ennek át kellett volna járnia őket kora gyerekkoruktól fogva, mert Isten sok bizonyítékkal tanúsította, hogy Ő az igazi Isten. A hatalma kellően ismertté és megértetté vált a gyakori segítségből, amivel a nyomorult népet még a közvetlen halálból is kiragadta. Mivel azonban az istentelenségük eltompította őket, ezért nemcsak a próféta tanítását vetették meg gondatlanul, hanem Magának Istennek az ítéleteit is, amikor nyíltan büntette őket, ezért ezt a tudást nem ok nélkül említi. Amikor tehát Isten utoljára nyújtja ki a kezét, hogy megbüntesse őket, azt mondja, hogy a hatalmának annyira látványosnak kell lennie közöttük, hogy többé már ne kerülje el a figyelmüket. Ők azonban úgy megkeményedtek a romlottságukban, hogy majdnem teljesen megfeledkeztek Istenről. Az ellentét mindig megfigyelhető a történelemből, valamint a hallásból származó tudás között. Azok ugyanis, akik becsukták a füleiket, amikor Isten a szolgáinak hívogatta őket, kénytelenek lesznek megérezni Őt Istenként, amikor hallgat, és a bosszúját hajtja végre rajtuk.

Ezék12:21-23

21. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:

22. Embernek fia! micsoda közmondástok van néktek Izráel földjén? hogy azt mondják: a napok csak haladnak,²⁰⁹ ám semmivé lesz minden látás.

23. Ezekért mondd nékik: Ezt mondja az Úr Isten: Megszüntetem e közmondást és nem mondogatják azt többé Izráelben, sőt inkább mondd nékik: elközelgettek a napok, és minden látás teljesül.

Itt Isten az ellen a vaskos gúnyolódás ellen mennydörög, ami mindenütt jellemzővé vált a zsidók között. Mikor ugyanis a próféták oly hosszú időn át fenyegették őket, a komolyságuk nagyon távol állt attól, hogy megtérésre vezesse őket, inkább csak még makacsabbakká és érzéketlenebbé váltak. Mivel kitartottak a makacsságban, dicsekedtek a megmenekülésükkel és a büntetésektől való mentességbe vetett hitük folytán egyre jobban és jobban lázadtak Isten ellen, a próféta parancsot kap arra, hogy zabolázza meg ezt a

²⁰⁸ Vagy: „sivatag”. – Kálvin.

²⁰⁹ Vagy: „múlnak”. – Kálvin.

dicsekedésüket. Valóban szörnyű volt egy nép számára, akiket a gyermekkoruktól fogva átjárt a törvény és a próféták tanítása, hogy így törjenek ki Isten ellen, mintha csak hamisan beszélt volna a prófétái által. Mert így dicsekedtek: *ó, a napok csak szállnak, s elmúlt és semmivé lett minden látomás.* A késleltetésből kiindulva érveltek azzal, hogy nincs okuk a félelemre, mert amit Jeremiás és a többiek jövendöltek, az mind tovatűnt. Látjuk tehát, miként teszik Isten türelmét a makacsság és az ostobaság alapanyagává. Isten megkíméli mindannyiukat, megfelelő alkalmat teremt a számukra, majd a megtérésre hívogatja őket, de mit tesznek ők? Számolgatják a napokat és az éveket, s mikor látják, hogy Isten nem azonnal hajtja végre a szolgálai által kihirdetett ítéleteit, akkor nevetnek azokon, s a próféták szavait üres meséknek vélik. Ilyen volt tehát az az istentelenség, ami ellen a próféta mennydörög, azt mondván, *mi ez?* A kérdés gyűlöletet foglal magában, mert Isten itt csodálkozik a nép tunyaságán, sőt dühén, amiért tele torokból merték okádni az istenkáromlásaikat. Hiszen mi más lenne, amikor Istent feltételezik hazugnak mind az ígéretei, mind a fenyegetései vonatkozásában? Ezen a módon minden vallás eltöröltetik. S nem meglepő, ha Isten gyűlöl egy ennyire szörnyűséges dolgot, miközben azt kérdezi, hogy miképpen történhet meg az izraelitákkal, hogy ekkora örültséget tanúsítsanak? *Mi, kérdezi, a jelentése ennek a közmondásnak?* Látszólag a szolgáját is a többiek közé sorolja, mert ő is egy volt a nép közül, s itt olyasmiben van része, ami személyesen nem tartozott rá. S ezt az igeszakaszt alaposan meg kell figyelni, mikor az istentelenek arra a következtetésre jutnak, hogy nincs okuk félni, mert a napjaik meg lettek hosszabbítva.

Ez, mint mondtam, a szélsőséges ostobaság jele, de nem meglepő, ha hazugnak képzeltek Istent az Ígétéhez, a fenyegetéseit pedig hiábavalóknak, amiért a keze nem jelenik meg azonnal, mikor a legcsekélyebb tiszteletet sem tanúsították a tanítása iránt. Mivel tehát a hitetlenek soha nem rettennek meg, amíg Isten hatalma nem rémíti meg őket, s a legcsekélyebb mértékben sem indulnak meg, nem meglepő, ha az egészket képzelgésnek vélik, amikor nyugodni látják Őt, miközben az Ígéje még visszhangzik az emberek füleiben. Jussanak eszünkbe az apostol szavai, miszerint Noé hit által épített bárkát, mert félt Isten rejtett ítéletétől, melyről megintetett, mintha az egész özönvíz a szeme elé tárult volna, melyben az egész világot elsüllyedni látta (Zsid11:7). Jóllehet tehát Isten elrejtí a kezét egy időre, tanuljuk meg mégis úgy félni a tanításainak egészét, hogy a késlekedés ne vezessen minket ehhez hasonló tunyaságba.

Most hozzátesszi: *Ezokért mondd nekik: Ezt mondja az Úr Isten: Megszüntetem e közmondást és nem mondogatják azt többé Izraelben.* Isten itt megmutatja, hogy a haragja egyre jobban és jobban fokozódott a megvetésük miatt. S az istentelenek, azt állítván, hogy Ő hűtlen az Ígétéhez, azoknak az ítéleteknek a felgyorsítását eredményezik, melyeket Isten egyébként még késleltetni akart. Végül, az istentelenek arra serkentik Istent, hogy hajtsa végre a bosszúállását, miközben azt képzelik, hogy a késlekedésen keresztül megmenekültek, s a látomás olyan gyorsan múló és elenyésző volt, hogy akarattal provokálják Őt a harcra. Ugyanis ennek a mondatnak a megerősítési következik közvetlenül: *elközelgettek a napok.* Miután az idő a zsidókat biztossá tette megmenekülésben a büntetéstől, Isten kihirdeti: a vég közel, hogy megérezzék, túl hosszú időn át voltak vakok, miközben visszaéltek a folytatódó hosszútűrésével. Tehát *elközelgettek a napok*, valamint *minden látás szava*. A „szó” alatt itt „hatást” kell érteni. Tudjuk, hogy a דבר, *deber* gyakorta szerepel „dolog”, „ügylet”, „eredmény” értelemben, de ezen a helyen a próféta a látomás hatásaként érti, mintha azt mondaná, hogy minden szilárd és stabil lesz, amit a próféták mondtak.

Ezék12:24

24. Mert nem lesz többé semmi hiábavaló látás és hizelgő jövendölgetés Izrael házának közepette.

Isten itt megfosztja a zsidókat a magabiztosság újabb forrásától, mert azzal kecsegtették magukat, és megvoltak a maguk bujtogatói, azaz a hamis próféták, akik felfuvalkodottakká tették őket a hízeltételeikkel. Ezért amikor a szomorúság próféciait hallották, megvetették azokat, s utána úgy megkeményedtek, mintha a próféták szükségtelenül riogatták volna őket. Mindenki túlfutott hajlott erre a kótyagos magabiztosságra, de mint említettem, még csábításokat is hoztattak, amikkel a hízeltételek megtevesztették őket. A hamis próféták ugyanis azt mondták, hogy Isten nem lesz olyan szigorú, s a város és a templom lerombolásáról szóló jóindulások ellentétben állnak megannyi ígérettel. Látjuk tehát, hogy a prófétákat a nép szándékos makacssággal, valamint a hamis próféták romlott tevékenysége folytán vetette meg. Utóbb Isten kijelentette, hogy *elközelegtek a napok*, majd most hozzáteszi: *nem lesz többé semmi hiábavaló látás*. Nem mintha a hamis próféták teljességgel eltűntek volna, hanem a szájuk becsukódott, mert az események bizonyították a gonoszágukat. Mivel tehát a népet megszegényítette a mészárlás, ebben az értelemben, és ez okból mondja, hogy *a hiábavaló próféciaiknak el kell tűnniük*, valamint *a hízeltételező jóindulásoknak is Izrael házában közepette*. Hisz nyugodtan ígérték maguknak a homályban szerencsés kimenekülést a bajaikból. De mikor kivonszolták a népet a városból és száműzetésbe vitték őket, egyeseket levágtak, másokat megfosztottak a vagyonuktól és megalázó módon bántak velük, akkor megmutatkozott ezeknek a hamis prófétáknak a jelleme, akik a hiábavaló csábításukkal táplálták a nép romlott magabiztosságát. Most már értjük a prófeta szavainak valódi jelentését.

Ezék12.25

25. Mert én szólok, az Úr; s a mely szót szólok, meglészen, nem halad tovább. Mert a ti napjaitokban, pártos²¹⁰ ház, szólok egy szót és megcselekszem, ezt mondja az Úr Isten!

Megerősíti az utolsó igeverset. Van némi homályosság a szavak szövegkörnyezetében, de ami az általános jelentésüket illeti, a prófeta egyszerűen csak azt akarja tanítani, hogy mindennek, amit Isten kimondott, gyorsan be kell teljesednie, mert Isten a saját hűségét akarja megerősíteni a bosszúállás végrehajtásával, amivel a szolgálai keresztül fenyegetett. A prófeta itt úgy érti, hogy nem helyes szétválasztani Isten beszédét annak hatásától, mert Isten, Aki szól, nincs megosztva Önmagával. Valahányszor csak kinyitja a száját, a kezét is kinyújtja a szavát beteljesítendő. Most már értjük a prófeta szavainak jelentését, s ebből következtethetünk a tanításának hasznosságára. Miután ugyanis Isten beszéde hidegnek és a levegőben szertefoszlónak tűnik a számunkra, nekünk mindig fontolóra kell vennünk a kezét. Valahányszor a próféták beszélnek, vegyük úgy, hogy Isten lép elénk, s nem a pusztá szavakkal jön, hanem felfegyverkezve a hatalmával, mintha a keze valamiképpen benne lenne az Ígéjében. Ez az egész igevers jelentése. *Én, az Úr mondok valamit, s amit mondok, az bekövetkezik: többé nem késlekedik*, hanem mint gyakran említettem, *a ti napjaitokban jön el, ó lázadó ház: megteszem, amit a szolgálaimon keresztül mondtam*. Itt azt fejezi ki, ami egyelőre még kétséges lehet. Miután ugyanis Istennél ezer év annyi, mint egy nap, az idő lehet közel, még ha a várost nem is veszik be és a templomot nem is rombolják le további harminc évig. Most azonban Isten az emberek módjára mondja, hogy az idő közel van, mert akik akkor éltek, meg kellett látniuk a próféciaik beteljesedését, amiket megvetettek.

²¹⁰ Vagy: „lázas”. – Kálvin.

Ezék12:26-28

26. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:

27. Embernek fia! ímé, Izrael háza ezt mondja: A látás,²¹¹ melyet ez lát, sok napra való, és messze időkre prófétál ő.

28. Ezokért mondjad nekik: Így szól az Úr Isten: Nem halad tovább semmi én beszédem; a mit szólok, az a szó meglészen,²¹² ezt mondja az Úr Isten.

Itt valóban nem a nemrég hallott megvetendő istenkáromlást ítéli el a zsidókban, hanem a gúnyolódásnak azt a homályos tárgyát, ami elsősorban a próféciába vetett minden bizalom meggyengítésére, majd utána a mennyei tanítástól történő teljes megszabadulásra irányult. Azok, akiket a próféta most ítél el, nem mertek felfuvalkodott arccal kérkedni Isten ellen, de amikor mások arra a következtetésre jutottak, hogy a próféciák hiábavalók és felszínesek, mivel az idő még messze van, így szóltak: megtörténhet, hogy Isten majd véghezviszi, amit ellenünk hirdetett a szolgálai által, de addig is lakomázzunk a biztonságban, mivel meghalunk, még mielőtt mindezek bekövetkeznek. Látjuk tehát, hogy az embereknek két csoportja létezett: egyesek a végletekig elutasították Isten prófétáit, s vakmerően gúnyolták a fenyegetéseiket: ez a vaskos istentelenség már lelepleződött. A többiek viszont se nem nyíltan, se nem konkrétan hirdették Istent hazugnak, de messzire tolták el maguktól a próféta bejelentések bekövetkeztét. Látjuk, hogy az előbbiek annyira lezüllöttek, hogy kivétel nélkül mindannyian olyan nyíltan gúnyolták Istent, hogy elvetettek minden félelmet az érzéseik közül, amiért Isten mondhatni elnapolta az időket. Jeremiás hiába vesztegette az erejét hosszú éveken át, naponta idézve őket hangos trombitaszóval Isten ítélőszéke elé, és a kaldeusokat a szemük elé tárva. Mivel ő nem ért el semmit Ezékiel is ki lett választva, s utóbb ő mennydörgött az ostoba pökhendiség ellen, amivel megvetették Istent. Most pedig a képmutatókat támadja, akik nem mentek el odáig, hogy Istent pocskondiázták volna a szavaikkal. De amint nemrég említettem, lecsúszni ebből a biztonságérzetből Isten nyílt megvetésébe könnyű. Azok tehát, akik nyugodtaknak és veszélytelen helyzetben levőknek színeltek magukat, amiért Isten türelmesen késleltette az ítéleteit, végül úgy döntenek, hogy Ő meglegszik a saját kényelmével, és nem törődik az emberek dolgaival. Óvakodjunk hát a Sátán csapdájától, s ne csak az ostoba istenkáromlásról undorodjunk, amiről a próféta beszél, de amint megfenyeget minket Isten, vegyük elejét az ítéletének, és ne ígérjük magunknak a megmenekülés hosszas időszakát, ami olyan ostobává tehet és megfoszthat minket minden félelemérzettől.

Izrael háza tehát azt mondta, hogy ő hosszú időre prófétál. Nem mondták ki nyíltan, hogy Ezékiel elhamarkodottan beszél, és magához ragadja a próféta megnevezést, hanem azt mondták, hogy sok napra és hosszú időre előre prófétál. Most hozzáteszi, hogy mondd meg nekik: többé már semmit sem késik a dolog. Egyesek így fordítják a szavakat: semmilyen beszédeim nem késnek többé. Ők jobbnak látják többes számra váltani, és így feloldani: egyetlen szavam sem késik többé. De a másik nézet látszólag jobban illik ide: nem késik semmi, mert amely szavakat kimondok, azok beteljesednek. Itt megint megerősíti, amit korábban mondtunk, hogy Isten nem beszél hiába, mert Ő nincs megosztva a véleményektől. Az emberek hazudoznak, és mondanak olyasmiket hiába, amiket képtelenek beteljesíteni, s változtatják a véleményüket, de semmi efféle nem lehet elképzelni Istentől, mert az Ő keze mindig összhangban áll a beszédével.²¹³

²¹¹ „Mondás” – Kálvin.

²¹² „Beteljesítem”. – Kálvin.

²¹³ Az olvasó haszonnal forgathatja Oecolampadius munkáját erről a fejezetről Ő Kálvinnál jobban spiritualizálja, s jelképesen fogja fel, így adván annak személyes és gyakorlati jelentőséget a mi számunkra is. Ezt mondja: “Unica et perpetua allegoria est, propter contemptum verbi Dei instare captivitatem conscientiarum,

Ima

Add meg nekünk mindenható Isten, mert valamennyire megkímélsz minket, s egyidejűleg intesz is egyáltalában nem homályos jelekkel a haragodról, hogy időben lehessünk bölcssek, nehogy a tunyaság rátelepedjen az elménkre és a hajlamainkra, s megfosszon minket a szilárd ítélőképességtől. Add meg azt is, hogy figyelmesek legyünk a Te szavaidra, s eljövendő bosszúállásodnak minden bizonyítékára. Törekedjünk megbékélni Veled, hogy a Szentlélek által újjászületvén a jövőben ettől kezdve a Te neved dicsőítsük Krisztus Jézuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

et alienationem a Jerusalem, a vero Dei cultu, qui est iu spiritu et veritate; unde servilia opera peccatorum in sabbatismo Christi vetantur.” A magyarázata mindig szilárd, s a gyakorlati következtetései nagyon tanulságosak.

13. fejezet

Harmincnegyedik előadás

Ezék13:1-3

1. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:

2. Embernek fia! prófétálj Izráel prófétái ellen, a kik prófétálnak, és mondd azoknak, a kik önnön szívökből próféták: Halljátok meg az Úr beszédét!

3. Így szól az Úr Isten: Jaj a bolond²¹⁴ prófétáknak, a kik az önnön lelkök után mennek, mert semmit sem láttak.

A száműzött prófétákról beszél, amint az majd kiderül a szöveggörnyezetből, mert voltak a foglyok között olyanok, akik magukra vették Isten nevét és azzal dicsekedtek, hogy fel lettek ruházva a prófétaág lelkével, de közben úgy törtek be abba a hivatalba és hiábavaló módon dicsekedtek a megtévesztéseikkel. A cél azonban, amit kitűztek maguknak, az volt, hogy gyors hazatérést ígérjenek a népnek, s ezzel nyerjék el a sokaság kegyét. A foglyok szíve ugyanis már majd megszakadt a fáradságtól, s a hetven év hosszú időszak volt. Mikor tehát három év elteltével a hazatérésről hallottak, könnyen engedték becsapni magukat az efféle kedveskedésekkel. S bár Isten oly hevesen kikelt ezek ellen a csalók ellen, abból nem következik, hogy amikor a bűneikkel vádolja meg őket, azzal felmenti a népet, vagy akár csak enyhébb színben tünteti fel a hibájukat. S azzal sem tiltakozhatott a nép, hogy ezekkel a csalafintaságokkal megtévesztették őket, mert akarattal és tudatosan vetették bele magukat a csapdába. Nem voltak megfosztva az igazi prófétáktól, s Isten jól ismert jelekkel különböztette meg a szolgálait ezektől a hamis prófétáktól, így senki sem tévedhetett, hacsak szándékosan nem (5Móz13:3). Ám a világosság közepette vakították meg magukat, s így Isten engedte őket eltévelyedni. Ez viszont a gőgjük jogos jutalma volt, mert nem voltak képesek engedni Istennek és a szolgálainak. Aztán amikor a csábításokon gondolkodtak, amint az megannyi igeszakaszából nyilvánvaló, Isten átadta a zablát a Sátánnak, hogy legyen hazug lélek minden próféta szájában. Mikeás azért feddi őket, mert olyan prófétákat akartak, akik majd nagy szőlőszüretet és bőséges aratást ígérnek nekik (Mik2:11). Közben pedig, amikor Isten súlyosan büntette őket, ordítottak és lármáztak. Látjuk tehát, hogy miközben Isten oly élesen mennydörög a hamis próféták ellen, a nép hibája nem halványult el, hanem inkább valamennyiüknek így kellett volna gondolkodnia: ha Isten nem kíméli a prófétáinkat, akkor a sorsunk miféle jobbra fordulásában reménykedhetünk?

Amikor tehát a próféta a hamis prófétákról kezd el értekezni, akkor a szándéka kétségtelenül az egész nép megfeddése, amiért az efféle megtévesztésekre hallgatnak, de közben megvetik az igazi tanítást, sőt, még dühödten vissza is utasítják azt. *Prófétálj Izráel prófétái ellen, a kik prófétálnak, és mondd azoknak, a kik önnön szívökből próféták.* Itt az *Izrael prófétái* megnevezést azoknak engedi át, akik előre tolakodtak, és elhamarkodottan dicsekedtek azzal, hogy a saját képzelgéseket, vagy amit az ördög sugallt, kell hangoztatniuk. Akkor valóban nem gondolták mások, hogy törvényesen számítanak prófétáknak, csak akiknek az isteni kiválasztás jutott osztályrészül. Mivel azonban a gonoszok magukhoz ragadták ezt a titulust, gyakorta nevezték őket prófétáknak, noha Isten Lelke teljesen idegen volt a számukra. A prófétálás ajándéka azonban csak abból az egy forrásból származhat. Hatalmas küzdelem zajlott tehát, amikor a próféták, vagy akik magukra öltötték ezt a titulust, ellenségeskedni kezdtek egymás között, mert arra kaptunk parancsot, hogy egyedül Isten igazságába nyugodjunk bele. Amikor azonban Ő lett nekünk felkínálva az igazság helyett, mi

²¹⁴ Vagy: „gyalázatos”. – Kálvin.

mást tehetnénk, mint ingadozunk, s végül összeütközésbe bocsátkozunk? Kétségtelen, hogy a gyenge elméket hevesen megrázta, amikor ezt a fajta civakodást, és egyet nem értést látták a próféták között. Napjainkban efféle megtapasztalással akarja Isten próbára tenni a népe hűségét és leleplezni a tömeg képmutatását. Mert ahogyan Pál mondja, kell lennie eretnekségeknek, hogy az elfogadottak nyilvánvalókká legyenek (1Kor11:19). Isten tehát nem elhamarkodottan enged túl sok szabadosságot a Sátán szolgálóinak, hogy azok zsémbeskedve kikeljenek a szilárd tanítás ellen, s nem ok nélkül engedi meg az egyház szétszakadását a különböző vélemények által, s a feltevések sem ok nélkül erősödnek meg oly nagyon időnként, hogy maguk alá temetik az igazságot: Ő ezen a módon kívánja bizonyítani a kegyesek állhatatosságát, s egyben leleplezni a képmutatók könnyűségét, akiket mindenféle szél hány ide-oda. Közben pedig, ha az a civakodás, amit most látunk azok között, akik azzal dicsekednek, hogy ők az egyház pásztorai, zavar minket, jusson eszünkbe ez a példa, s akkor az újdonság nem fogja veszélyeztetni a hűségünket. Amit mi elszenvedünk, azt az ókoriak is megtapasztalták, nevezetesen az egyház felkavarodását a belső vitáktól, s az egység kötelékének hasonló szétszakadását.

Utána Isten röviden meghatározza, kicsodák a hamis próféták. Nevezetesen azok, *a kik önnön szívökből próféták*, majd utóbb hozzát teszi: *semmit sem láttak, csak dicsekednek Isten nevében*, de mégsem Ő küldte őket. Ugyanazt a dolgot több módon is kifejezi, de a többi beszédformát majd a maguk helyén tárgyalom. Itt, mint mondtam, azonnal eldönthetjük, kik az igazi és kik a hamis próféták: Isten Lelke mindenkit csalónak mond, aki önnön szívéből prófétál. Ezért nem marad más a prófétáknak, csak hűséggel mindazt elmondani, amit a Lélek diktált nekik. Bárki tehát, akinek nincs biztos bizonyossága a látomásáról, s nem képes bizonyítani, hogy Isten szájából és az Ő Lelkének kijelentése által beszél, dicsekedhet bár a próféta névvel, mégis csak egy csaló. Isten ugyanis itt elvet mindenkit, akik a saját szívükből szólnak. S ebből megismerjük az emberi elme szélsőséges hiábavalóságát is, mert Isten állandó megkülönböztetést tesz az emberi elme és az Ő Lelkének kijelentése között. Ha pedig ez így van, abból az következik, hogy amit az emberek maguktól mondanak, az romlott feltételezés, mert mind említettük, Isten Lelke egyedül Magának követeli az igaz és a jó megmutatásának hivatalát. Majd ezt olvassuk:

Jaj a bolond, vagy gyalázatos prófétáknak. A נבל, *nebel* „alávaló személyt”, „elvetettet” jelent, ahogyan a נבלה, *nebeleh* „bolondságot”, „vétket”, „gonoszságot”, bár a נבל, *nebel* gyakrabban szerepel a bolondság értelmében, s én szívesen elfogadom ezt az általános is elfogadott jelentését. Bolondoknak nevezi a hamis prófétákat, mert kétségtelenül hevesen sértegették Isten igaz szolgálóit – pontosan ahogyan a senkiháziak fuvalkodtak fel az önteltségtől. A gonosz ugyanis, aki uralkodik bennük, a gőg atyja, ezért viselkednek gőgösen, akarnak mindent magukhoz ragadni, s azt szeretnék, ha mennyből jött angyaloknak tartanák őket. S amikor Pál az emberi feltételezésekről beszél, megengedi azoknak a bölcsesség formáját (Kol2:23). Ezért kétség sem fér hozzá, hogy ezeket a színlelőket, akikről Ezékiel beszél, nagy becsben tartották, s mikor a fellengzősségtől felfuvalkodtak, meglepő bölcsességet pöfögtek, de közben a Szentlélek röviden bolondoknak hirdeti ki őket. Hisz bármiről, ami a világnak a bölcsesség álarcában tetszik, tudjuk, hogy Isten előtt pusztá ostobaság.

Most hozzát teszi, hogy *a kik az önnön lelkök után mennek, mert semmit sem láttak*, azaz, amikor semmiféle látomás nem adatott meg nekik. Ezékiel maga, vagy inkább a rajta keresztül szóló Lélek világosabban is megmagyarázza. Mivel tehát nemrég elítélt mindenkit, akik a saját elméjükből, vagy szívükből prófétáltak – mert a „szív” itt az „értelem” helyett szerepel, mint más helyeken is – mivel tehát a lélek minden ilyen embert elítélt, ezért mondja, hogy azok, *a kik az önnön lelkök után mennek*, gonoszul visszaélnek a prófétai hivatallal. Itt a prófétaság ajándékára utal, amikor a „lélekről” beszél. Miután pedig tiltakozhattak volna azzal, hogy a hamis próféták nem a maguk szívéből szóltak, hanem titkos látomásaik voltak,

ezért megengedi nekik a „lélek” szó használatát egy szónoki képpel,²¹⁵ s ezzel cáfolja meg a dicsekedésüket. Mintha Ezékiel azt mondta volna, hogy ezek a képzelt kijelentések csak a fantázia termékei: valóban volt bennük valami közös, de attól még fanatikusok. Ez tehát a „lélek” szó jelentése. Közben az sem kétséges, hogy az imént látottakat ismétli, s az ellentét minden kételyt eltöröl. *Semmit sem látván*, mondják: ezzel a látomást szembeállítja az emberi szívvel és lélekkel, de mi más a látomás, mint természetfeletti ajándék? Amikor tehát Isten felemeli a szolgáját az emberi képességek kapacitása fölé, s olyasmit láttat meg velük, amit semmiféle halandó erő sem képes tudatni, az a látomás. Ha pedig a látomás elvétetik, mi más marad, mint az ember lelke, vagy szíve? Ezért azok, akik valójában nem képesek megmutatni, hogy a beszédük bizonyosan ihletett, kénytelenek lesznek azt megvallani, hogy a saját elméjükből szólnak.

Ezék13:4

4. Mint rókák a romok közt, olyanokká lettek prófétáid, oh Izráel!

Itt Ezékiel a hamis próféták csapdáit leplezi le. A tíz törzs szét lett szórva, mintha egy mezőt, vagy szőlőskertet eltávolítottak volna a lakott szomszédságból távoli régiókba, s ott a rókák uralkodnának. Ezeknek ugyanis sok a rejtekhelyük, befurakodnak a sövénykerítéseken és kapukon keresztül, és így betörve a mezőre, vagy a szőlőskertbe, elpusztítják annak gyümölcsseit. Ilyen volt, mint mondtam, a nép állapota a szétszórás óta. Amikor Izrael otthon élt, valamilyen módon megmaradtak a kötelességteljesítés útján, mintha különböző földszáncokkal lettek volna megerősítve. Jeruzsálemben is a főpap ügyelt a lelki bíróságokra, nehogy istentelen tanítás lopakodjon be. Most azonban, mivel a próféták olyannyira szét voltak szórva, nagyobb szabadság adatott a hamis prófétáknak a nép megrontásában, mert a nyomorult száműzöttek ki voltak téve ezeknek a rókáknak, mert ők voltak felelősök a sérelmekért, mintha csak sivatagos területek vették volna körül őket. Így megfosztatván a védelemtől a rókáknak könnyű volt titkos mesterkedésekbe kezdeni, s megsemmisíteni minden jó gyümölcsöt, ami csak létezett. Közben Ezékiel homályosa a nép gondatlanságát is megfeddi. Jóllehet szét voltak szórva, s így ki voltak téve a hamis próféták csapdáinak, de azt gondolták, hogy figyelmesek és óvatosak, s Isten kétségtelenül megsegítette őket, ahogyan megígéri a népének a prófétálás és a megítélés lelkét (1Kor12:10). Amikor azonban az izraeliták vándorló száműzöttekké váltak, s a törvény iránti figyelem többé nem virágzott közöttük, akkor megtörtént, hogy ezek a rókák, mármint a hamis próféták, könnyedén közéjük lopakodtak. Ebből következően a nép nem volt hibátlan, mert belesétáltak e hamis próféták csapdáiba.

Ezék13:5

5. Nem hágtatok fel a törésekhez, nem falaztatok falat Izráel háza körül, hogy megállhassatok a harcban az Úrnak napján.

Itt ugyanazt a kijelentést folytatja, de keményebben ostromozza a hamis prófétákat. Általánosan elmondta, hogy ők szentségtörők voltak, hamisan használván Isten nevét, amikor teljességgel saját maguktól szóltak. Most újabb jellel különíti el őket Isten elfogadott és hűséges szolgáitól, nevezetesen hogy *nem hágtak fel a törésekhez, nem falaztak falat Izráel*

²¹⁵ Kálvin a görög καταρηστικως szót használja, ami a szónoki beszédben azt jelenti, hogy egy szót a természetes jelentésétől eltérő jelentéssel használnak. A *catachresis* a nyelvtani fogalom, mely a fogalmak „nem természetes” használatát jelenti. A franciában „neantmoins que ce soit improprement”.

háza körül, hogy megállhassanak a harcban az Úrnak napján. Ezt az igeverset különféleképpen magyarázzák: egyesek az itt elhangzottakat imának tekintik, mások elcsúrikcsavarják a különféle képzelgéseknek megfelelően, ám én a tanításaikra korlátozom.²¹⁶ Ezékiel nemcsak a belső és leplezett álnokságukat ítéli el, nemcsak az elméjükre sújt le és győzi meg őket mondhatni, hogy nem vágyakoznak a kegyességre, s nincs bennük buzgóság Isten dicsőségére, hanem azt is megmutatja, hogy a tanításaikat teljes mértékben el kell vetni, mert nem a helye célt tűzték ki maguknak. De mi az a jel, amire Isten minden szolgája törekedni igyekezett? Nyilvánvalóan a közös biztonság, s mikor látják Isten haragjának jeleit, akkor elejét akarják annak venni, és meg akarják akadályozni a gyors és súlyos csapást. Ezek a csalók látták, hogy a nép nemcsak istentelen, de lázadó is, így nem volt reménység a megtérésre. Másrészt látták Isten fenyegetését, s noha vakok voltak, mégis megláthatták Isten feddő bosszújának a jeleit. Ezért az ő kötelességük volt a törésekre állni. S ebből azt is megértjük, mit ért a próféta a „törések” alatt, nevezetesen egyfajta feljárót, ami nyitva áll a várost ostromló ellenség előtt, miután rést ütöttek a falon. Így mikor a nép romlottsága özönvízként árad szét, ott már megtörtént a repedés, amin keresztül Isten haragja képes azonnal behatolni, s mindent elpusztítani, amíg minden semmivé nem válik.

Valahányszor tehát látjuk, hogy Isten sérti a nép gonoszsága, tanuljuk meg, hogy törés keletkezett, mintha csak a pusztulásra lennénk ítélve. Ezért azoknak, akik hűségesen akarják ellátni a tanítói hivatalt, a törésekhez kell sietniük, hogy visszahívják a népet a romlottságból és a megtérésre buzdítsák őket. Így helyreáll minden fal, mert Isten lecsillapodik, s mi képesek leszünk csendességben és biztonságban nyugodni. Ami ez után következik, annak ugyanaz a célja: *nem falaztatok falat*. Mikor ugyanis a nép áttör mindenben, ami helyes és megszegi Isten törvényét, az pont olyan, mintha mindenütt levetköznék Isten védelmét, ahogyan Mózes feddi őket, amikor az öntött borjúról beszél: Íme, mondja, ma mezítenek vagytok,²¹⁷ mert a pusztulásba taszították önmagukat (2Móz32:25). A próféta tehát látja, hogy ezek az árulók nem futottak befalazni a falat, amikor Izrael háza ki volt téve a rablóknak, a tolvajoknak és a vadállatoknak, mert többé már nem védte őket Isten keze. Amit ez után olvasunk, annak ugyanaz a célja: *hogy megállhassatok a harcban az Úrnak napján*, azaz szembeszállhassatok Isten bosszúállásával. Ez az imákra vonatkozik, amikor Fineást említi a Zsolt106:30-ban, illetve a Zsolt106:23-ban, ahol Mózesről mondja ugyanezt: de Mózes elébe állott a résre, hogy elfordítsa haragját. Itt is, mint említettem a próféta inkább a tanítást tartja szem előtt, mert élesen feddi a hamis próféták bolondságát, akik csodálatos dolgokat ígértek. Most, amikor Isten komolyan közeledett, minden próféciajuk szertefoszlott, ezért mondja, hogy *nem álltak meg a harcban az Úr napján*. Ha ugyanis szorgalmasan buzdították volna a népet a megtérésre, azok a bűnösök kibékítettek volna maguk iránt Istent, mert mi elfordítjuk az Ő ítéleteit, ha időben odafordulunk Hozzá, amint azt Pál is tanítja (1Kor11:31). Ha tehát a népet szorgalmasan intették volna, akkor megálltak volna a harcban, azaz a tanításuk sánc lett volna Isten haragjának betörésével szemben a végső megsemmisítésükre. Most hát látjuk Ezékiel szavainak jelentését: megmutatja, miképpen lehet a hamis próféták koholmányait észrevenni, mert a hízeltételeikkel és a kecsgetéseikkel megsemmisítették a népet.

Ezék13:6

6. Hívságot láttak s hazug jövődölgetést, kik ezt mondják: Monda az Úr! holott az Úr nem bocsátotta őket, és még várják,²¹⁸ hogy betelik beszédök.

²¹⁶ Oecolampadius más nézetet van, és ezt mondja: “principibus et prophetis juxta quadrat: eorum est animam ponere pro ovibus contra pseudoprophets”. Majd idézi a János 10-et: “Vident lupum venientem et fugiunt”. Az igeverse vonatkozó kommentárjának többi részét is érdemes figyelmesen elolvasni.

²¹⁷ A Károli-fordítás szerint: *megvadult a nép. – a ford.*

²¹⁸ Más fordítás szerint: „reméltetik”, de a szót itt tárgyas alakban kell érteni. – *Kálvin.*

Itt ismét általánosan hirdeti, hogy azok a hamis próféták hiábavalók voltak, s ez a kijelentés azon az alapelven alapszik, hogy a saját szívükből, vagy lelkükből szóltak, mivel semmi hamis, vagy hiábavaló nem származhat Istentől. Ebből következik, hogy itt hiábavalósággal és hazugsággal vádolja őket, mert hamisan merték Isten nevét használni, amikor semmi mást nem szóltak, csak a saját álmaikat. Most megerősíti, amit az utolsó igeversben láttunk, amikor azt mondja, hogy *remélték a beszédük alátámasztását*. A nép miattuk fuvalkodott fel hiábavaló reménységgel, amikor azt mondták: Isten nem lesz annyira szigorú, hogy folytonos büntetéseket szabjon ki a szent és választott népre. Az igazi próféták is gyakorta hívogatják a népet Isten kegyelméhez, és úgy magasztalják azt fel, hogy akik kétségbeesetten küzdenek, ne kételkedjenek Isten hosszútűrésében, mert Őt késedelmesnek mondják a haragra, s hajlamosnak a kibékülésre, s a könyörülete élethosszig tart, míg a haragja egy pillanat alatt múlik el (4Móz14:18, Zsolt103:8, és Zsolt30:5). Az igazi próféták valóban így tesznek, de összekapcsolnak két dolgot, amiket nem szabad szétválasztani, mert egyébként Isten mondhatni szertefoszlaná.²¹⁹ Ezért amikor az igazi próféták buzdítják a bűnösöket a reménységre és Isten bocsánatának ingyenességét hirdetik, akkor a bűnbánatról is beszélnek: nem a bűnösök kedvében járnak, hanem felrázzák őket, sőt élesen megsebesítik Isten haragjának érzésével, hogy valamiképpen felsekíthessék őket, mert Isten kegyelme abból a célból tárul elénk, hogy általa az életet kereshessük. Ezért önmagunkban halottaknak kell lennünk, de a hamis próféták kettéválasztják ezeket, s mondhatni félbevágják Istent, mert csak az Ő ingyenes megbocsátásáról beszélnek, kijelentik, hogy a kegyelme mindenki elé tárul, de mélyen hallgatnak a megtérésről. Most tehát látjuk, miért feddi meg a próféta ezeket az árulókat,²²⁰ akik visszaéltek Isten nevével, mert *reményt keltettek az emberekben*. Remény nélkül a bűnös valóban nem eleveníthető meg, hogy Istent keresse, de ezek akkor ígértek békességet, mint azt majd elmondja, amikor nem volt békesség. Folytassuk hát a magyarázatát.

Ezék13:7

7. Avagy nem hiábavaló látást láttatok-é, és nem hazug jövődölgetést szóltatok-é? midőn ezt mondjátok vala: Monda az Úr! holott én nem szólottam!

Isten itt megmutatja, miért hirdette ki korábban, hogy nem hoztak elő mást, csak hiábavalóságot és hazugságot, s azért, mert hamisan használták az Ő nevét és a világosságból sötétséget alkottak. Azt színlelve ugyanis, hogy Isten nevében beszélnek, elsötétítették az emberek elméit. Az a szent név mondhatni a ragyogás forrása, mely még a Nap fényét is felülmúlja, sőt, bármilyen létező világosság általa válik láthatóvá és fénylővé. De mint mondtam, a Sátán szolgái sötétséggé változtatják a világosságot, mert vakmerően azzal dicsekednek, hogy Isten mondta azt. Ez és hasonló igeszakaszok megmutatják, mennyire szorgalmasan kell óvakodnunk a Sátán megtévesztéseitől. Ez az ő bámulatos vakmerőségük, hogy Isten nevével hozakodnak elő, miközben oly könnyelműen játszadoznak az ítéleteivel. Mert azzal dicsekedni, hogy Isten úgy szólt, ahogyan mi akartuk nem más, mint istentelen meggyalázással szándékosan vitába vonni Őt. Hisz miképpen tűrhetné Isten, hogy az igazságát hazugsággá változtassuk? Voltak azonban minden korban csalók, akik gondatlanul így szálltak szembe Istennel. Nem lepődünk meg, ha a pogányok tesznek így, de a választott nép között ez természetesen hihetetlen szörnyűség és tűrhetetlen gyalázat volt – amikor volt hozzáférésük a teljes mennyi tanításhoz a viselkedésük irányításához, s amikor Isten naponta

²¹⁹ *Dissipetur*: A franciában: “fust luy-mesme deshire par picces”.

²²⁰ Kálvin latin változata a *nebulones*, a francia fordítás „belistres”, a közismert szó a gazfickó.

szólított elő prófétákat, mint azt Mózes ígérte – látni ezeket az istentelen kutyaakat, akik így ugattak, s merészeltek ennyire gőgösen beszélni Isten nevében (5Móz18:15-18). Megintetvén tehát ezzel az intéssel óvakodjunk, amikor látjuk a Sátán szolgálait felruházva ekkora önteltséggel.

Ezék13:8-9

8. Ennekokáért így szól az Úr Isten: Mivelhogy hívságot szólottatok és hazugságot láttatok,²²¹ azért imé én ellenetek leszek, ezt mondja az Úr Isten.

9. És lészen kezem a próféták ellen, kik hívságot látnak és hazugságot jövendölgetnek; az én népem gyülekezetében nem lesznek, Izráel házának könyvébe nem irattatnak, és Izráel földjére be nem mennek, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr Isten.

Itt végre elkezdí kihirdetni az ítéletet a hamis próféták ellen. Eddig panasz formájában mutatta meg, mennyire gonoszul rontották és szentségtelenítették meg az Ő szent nevét: majd mennyire istentelenül tették megvetendőkké a próféciákat a hazugságaikkal, mennyire kegyetlenek voltak a néphez, akinek a biztonságával kellett volna mindenekelőtt törődniük, s miképpen rántották bele a nyomorultakat a pusztulásba. Miután Isten beszámolt a bűneikről, most kihirdeti a büntetést, s először általánosságban mondja, hogy Ő az ellenfelük. ez a mondat semmiképpen sem felesleges, mert az efféle gondatlanságtól nem kellett volna megittasulnia az istenteleneknek, hacsak nem gondolták, hogy szabadok minden kapcsolattól Istennel. Ezért vetnek el minden félelmet és vétkeznek szabadon. De ez nem történhetett volna meg, ha nem döntöttek volna úgy, hogy Isten vagy alszik, vagy nem látja az emberi dolgokat, vagy úgy játszadozik, ahogyan ők is teszik. Mivel tehát a hamis próféták nagyon szabadosan rontják meg Isten Ígését, amikor ezt kellemes sportnak tartják, Ő viszont az ellenfelüknek mondja Magát. Mintha azt mondaná: nem emberekkel fogtok vitatkozni, hanem én leszek a bosszúállója a nevem ilyen gonosz megszenteltetésének.

Emellett utána a büntetésre is rámutat: *lészen kezem a próféták ellen*, mondja. Mert jóllehet Isten azzal fenyeget, hogy ellenfele lesz az elvetetteknek, ez mégsem elegendő a megrettentésükhöz, mert annyira ostobák. Szükséges hát még egy serkentés, nevezetesen hogy Isten megmutassa a hatalmát. Ezért teszi most hozzá, *hogy a keze a hamis próféták ellen lesz*. A kéz néha csapást jelent, mivel azonban Isten látja, hogy az istentelenek eltompultak a bűneikben, azt mondja, hogy nemcsak az ellenségük és a dicsőségének bosszúállója lesz, hanem a saját kezét viszi közéjük. Majd ez következik: *az én népem tanácsában nem lesznek*. Egyesek a סוד, *sod* főnevet a kelleténél elmésebben úgy magyarázzák, hogy Isten ama megtapasztalására van szükségük, ami a választottak számára van felkínálva az üdvösségükre. Ez a magyarázat azonban erőltetett, mert tévednek, amikor azt gondolják, hogy a próféta szavainak jelentése eltérő a második mondatban, ahol azt teszi hozzá, hogy *Izráel házának könyvébe nem irattatnak*. Ugyanazt a dolgot ismétli más szavakkal: először azt mondta, hogy nem lesznek a nép titkáiban, mert a סוד, *sod* titkot jelent, de itt a tanács helyett szerepel: *az én népem gyülekezetében tehát nem lesznek*. Utána hozzáteszi: *Izráel házának katalógusába be nem irattatnak*. A katalógust említi, mert a bírakat, és másokat, akiket bármiféle hivatalra választottak ki, listába írták fel. Látjuk tehát, mi a próféta mondanivalója – mert kénytelen vagyok itt félbeszakítani – nevezetesen hogy ezek a csalók, akik a prófétai titulust akarták élvezni, teljesen az egyházon kívül voltak, mert Isten kivetette őket.

²²¹ Itt egy kifejezés-váltás történik, mert korábban azt mondta: „hazug jövendölést mondtatok, és hamis látomást láttatok”. – *Kálvin*.

Ima

Add meg mindenható Isten, mert annyira tompák vagyunk a vétkeinkben, hogy serkentések naponta szükségesek a felrázásunkhoz, hogy először is a kijelölt pásztoraink hűségesen hívogassanak a megtérésre. Aztán, hogy mi annyira odafigyeljünk a buzdításaikra, s engedjük magunkat megítélni, hogy önmagunk bírái legyünk. Add meg azt is, hogy amikor súlyosan ostromozol bennünket, a te atyai jóindulatod ízét soha el ne veszítsük annyira, hogy mindig maradjon nyitva az út előttünk a megbékélés kereséséhez Jézus Krisztusban, a mi Urunkban. Ámen.

Harmincötödik előadás

Tegnap már magyaráztuk, mit értett alatta a próféta, amikor kihirdette, hogy a csalók, akik megtévesztették a népet *nem lesznek benne a kegyesek tanácsában, se a katalógusában*, s mondtuk, hogy ezt kétszer ismételte. Most felmerül a kérdés: vajon a próféta Isten titkos kiválasztásáról beszél, vagy csak egy külső állapotról? Mert jóllehet ezek az árulók a legnagyobb távolságra voltak az egyháztól, mégis tudjuk, hogy a közös titulussal dicsekedtek, mint Ismáel, aki amíg ki nem vettetett az atyja házából, gőgösen dicsekedett az elsőszülöttségi jogával (1Móz21:9). S napjainkban a pápisták követelik maguknak „az egyház” megnevezést, mivel a folytatólagos utódlásra hivatkoznak. S valóban kénytelenek vagyunk megvallani, hogy a közönséges papi pálya náluk van. Mivel azonban zsarnoki módon visszaéltek a hatalmukkal, s teljességgel felforgatták az egyház kormányzásának módszerét, amit az Úr határozott meg, mi biztonsággal kinevethetjük a dicsekedéseiket.²²² Ugyanazt a gőgöt látjuk az ókori hamis prófétákban, akik azt állították, hogy ők nem közönséges rangúak az emberek között, mivel ők Isten által teremtett próféták. Ebből megértjük, hogy ezek a szavak nem holmi külső állapotra vonatkoznak, mivel a választott nép között mindig adtak nekik helyet. Kétségtelenül tehát az egyház valódi tagjai és az Isten nevét színlelő képmutatók közötti ellentétet kell értenünk alatta. S emiatt mondja a Zsolt15:2-ben, valamint a Zsolt24:4-ben, hogy nem mindenki, akik felmennek az Úr hegyére, rendelkeznek ott állandó ülőhellyel, hanem csak azok, akiknek szívei és kezei tiszták. Az egész dolog summája tehát az, hogy jóllehet a hamis próféták felfújt nyakkal mennydörgik a dicsekedésüket, s követelik a próféta megnevezést, de mégsem ezt a rangot képzelni a számukra, mert teljesen kívül állnak a választott népen.

Ebből azonban felmerül a második kérdés. Ha a próféta tagadja azt a jogukat, hogy a kegyesek tanácsába számítsanak, akkor nem kellene jövő időben beszélnie, mert Isten kiválasztása örök, így az Ő fiai beíratnak az élet könyvébe még a világ teremtését megelőzően. De azt mondja, hogy nem lesznek beírva, s ez abszurdnak tűnik. Ezékiel azonban itt a nyelvezetét az emberek által megszokotthoz igazítja. A zsoltáros nyelvezete nyersebb: Legyenek kitörölve az élők könyvéből, mert nincsenek beírva az igazak közé (Zsolt69:29). Nem történhet meg ugyanis, hogy ha valakit egyszer beírtak az élet könyvébe, utóbb kitöröljék onnan. De a második mondatban a próféta megmagyarázza önmagát – ne legyenek beírva az igazakkal, azaz ne legyenek beírva az igazak katalógusába. Így mondja most Ezékiel azt is, hogy *nem lesznek benne a kegyesek tanácsában, s nem lesznek beírva Izrael házának könyvébe*, mert egy ideig úgy tűnt, hogy a kegyesek közé tartoznak. Ezért szerepel itt a kifejezés-váltás, de csak igazodásképpen a mi elménk kezdetlegességéhez.

²²² A „folytatólagos utódlásnak” ezt a témáját olyan teljesen kielemezték napjainkig, hogy Kálvinnak ez az engedménye figyelemre méltó. A latinban *ordinarium ministerium*, a franciában *le ministère ordinaire*. Az okokat, amiket megjelöl az efféle igények elvetéséhez, sokan elégtelennek tartanák.

Ez az igeszakasz az alábbi értelemben hasznos: a Szentlélek arra int minket, hogy nem elégséges az embereket az egyház tagjainak feltételezni csak azért, mert a nagyobb szám látszólag felülmúl másokat, ahogyan a pelyva is rátelepszik a gabonára és megfojtja azt. Így temetik be a képmutatók Isten fiait, akiknek a létszáma kicsiny, miközben a saját fényükkel ragyognak, a sokaságuk pedig látszólag kizárólagosan teszi őket méltóvá az egyház megnevezésre. Ezért tanuljuk meg az önvizsgálatot, s keressük, hogy vajon azok a belső jelek, melyekkel Isten megkülönbözteti a gyermekeit az idegenektől, nálunk is megtalálhatók-e, tudniillik a kegyesség és a hit élő gyökere. Ez az igeszakasz arra is megtanít, hogy semmi sem félelmetesebb, mint kivettetni Isten nyájából. Nem lehet más biztonságban reménykedni, csak abban, ha Isten összegyűjt minket egy testbe egy Fő alatt. Először is, minden biztonság egyedül Krisztusban található, s nem szakadhatunk el Krisztustól anélkül, hogy el ne veszítenénk egyben a biztonság minden reménységét is. Krisztus azonban nem szakítható el az egyházától, melyhez olyan eltéphetetlen csomóval kötődik, mint a fő a testhez. Ezért amíg nem műveljük az egységet a kegyesekkel, addig látjuk, hogy el vagyunk szakítva Krisztustól: ezért mondtam, hogy semmitől sem kell jobban félni, mint az itt szóban forgó elkülönüléstől. Másrészt azt olvassuk a Zsolt106:4-ben: Emlékezzél reám, Uram, népedhez való jószágodért; jöjj el hozzám szabadításoddal. Amikor a zsoltár szerzője ezen a módon imádkozik, egyben azt is elismeri, hogy a mi igazi és szilárd boldogságunk abban rejlik, ha az Úr a többi kegyessel együtt minket is Magához ölel. Mert Isten népe iránti jóakarata az az atyai jószág, amivel Magához öleli a választottait. Ha tehát Isten méltónak gondol minket az Ő atyai jóindulatára, akkor a biztonság biztos tudatában lehetünk.

Majd hozzátesszi: *és Izráel földjére be nem mennek, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr Isten.* Ezékiel itt egy külső jelet helyez el az elvettetés jeleként, mert miközben a szabad hazatérés megadatott másoknak, ők ebből ki lettek zárva. S ezzel Ezékiel azt jelzi, hogy Isten haragja nyilvánvalóvá válik a hamis próféták esetében, amikor ki lesznek zárva az egész nép számára közös jóból. Mikor ugyanis Isten kinyitja az ajtót, s kihirdeti a szabad hazatérésre vonatkozó rendeletét, ők száműzöttek maradnak, és soha nem fogják élvezni azt a szülőföldet, amire vonatkozólag a gyors hazatéréssel dicsekedtek. Külső jellel erősíti tehát meg, amit már elmondott az elvettetésről. Mert bár az egyház igazi tagjai közül is sokan meghaltak a száműzetésben, például Dániel és a társai, s még sokan mások, mégis, ami ezeket a csalókat illeti, az elvettetésük biztos jele volt, hogy a szülőföldre történő gyors hazatéréssel dicsekedtek. Mivel tehát meg lett fosztva ettől a jótéteménytől, Isten nyíltan megmutatja: méltatlanok voltak arra, hogy a választott nép közé legyenek számlálva.

Ezék13:10-11

10. Azért, mert²²³ eláltatták az én népemet, mondván: béke! holott nincsen béke; és ha a nép falat épít, ímé ők bemázolják azt mázzal.

11. Mondjad a mázzal mázolóknak, hogy leomlik; ömlő záporosó leszen, és ti jégeső kövei hulljatok,²²⁴ szélvihar hasítsd!

Itt Ezékiel ugyanazt a hasonlatot folytatja, amit nagyon kis eltéréssel már használt, mert olyan egyezés áll fenn, ami láthatóvá teszi a kapcsolatot az előző és a jelenlegi mondat között. Azt mondta, hogy a hamis próféták nem álltak a törésekre, s nem falaztak falat Izrael háza körül. Mi így magyaráztuk ezeket a szavakat: a tanítók, akik őszintén és komolyan látják el a kötelességeiket, olyanok, mint az építők, akik ha törést látnak a falon, azonnal és gondosan kijavítják azt. Olyanok, mint a kertészek, akik nem engedik, hogy a mezőjük, vagy

²²³ Az ismétlés hangsúlyos. – *Kálvin.*

²²⁴ Mások így fordítják: „s ti jégeső kövei hullani fogtok”; mások tárgyesetnek fogják fel: „ti szórjátok majd le”, de vagy úgy kell magyaráznunk, hogy „lehullanak”, vagy „leszórnak”. – *Kálvin.*

a szőlőjük ki legyen téve a vadállatoknak. Ahogyan tehát korábban azt mondta, hogy ezek a hamis próféták nem álltak a törésekre, mert nem indultak meg a nép szétszórásán, hanem tudatosan és akarattal elárulták a nép biztonságát a nyílt és vaskos álnokságon keresztül, most úgy mondja, hogy falat építettek, de vakolat nélkül. A תפל, *thephel* „keveretlen” szót különféleképpen magyarázzák, de nekem kétsésem sincs felőle, hogy a próféta a homokra gondolt mészhely nélkül. Jeromos úgy véli, ez vakolat helyett pelyva nélkül, de az én nézetem jobb, nevezetesen hogy csak látszólag építkeztek, s ezzel a képpel, amit a próféta most használ, különbözik az előzőtől. Korábban azt mondta, hogy nem álltak a törésekre: most azonban többet elismer nekik, ti. hogy valóban építkeztek. Könnyű azonban összhangba hozni a kettőt. Nem álltak a törésekre, hogy gondoskodtak volna a nép biztonságáról, de mégis buzgónak színeltek magukat, s olyanoknak látszottak, mintha helyre akarnák állítani a romokat. De miközben a próféta pusztán csak a szándékukat ismeri el, hozzáteszi, hogy rossz építők voltak, mintha valaki egy homokkupacot hordana össze, majd vízzel megnedvesítené, de annak semmi haszna sem lenne a számára. A homok ugyanis magától szétszóródik, s csak mésszel keverve szilárdul meg, s akkor válik cementté. A próféta tehát úgy érti, hogy ezek a csalók semmi komoly dolgot nem értek el, s amikor nagy buzgóságot és gondoskodást mutattak, azt is hiába, mert csak homokot és port hordtak halomba, miközben homokkal és mésszel kellett volna megerősíteniük a vakolatot. Értjük tehát, hogy ez a két hely miképpen egyeztethető kölcsönösen össze: *azért mert megtévesztették a népet: ez jelképmentes. Majd jelképesen is hozzáteszi: falat építettek, de csak keveretlen vakolattal, azaz homokkal mázolták be azt.* Utána következnek a téveszmék: *mert azt mondták, béke, holott nincsen béke.* Tegnap emlékeztettünk benneteket, hogy a csalókban van valami közös Isten igazi szolgálóival, pont ahogyan a Sátán is átalakul a világosság angyalává (2Kor11:14). Tudjuk, hogy minden próféta mindig a békesség hírnöke is volt, ez pedig főleg a jó hírekhez tartozik. Mily szépek a hegyeken azoknak lábai, akik a békesség evangéliumát hirdetik (Ézs52:7, Rm10:15). Valahányszor csak Isten a saját Ígését dicséri, hozzáteszi a békességének jellegét. Mert amikor ellenségesek velünk, akkor csak egy út vezet a megbékéléshez és a bűnök bocsánatához. Ez pedig az evangélium prédikálásából fakad. A próféták látták el korábban ezt a feladatot, s amikor ezek a csalók iparkodtak megtéveszteni a népet, levették az álarcaikat, és megtévesztették az egyszerűeket a különbségtétel nehézségével közöttük és Isten igazi szolgálói között. Ám, mint azt tegnap mondtuk, senki sem lehet becsapni, csak a maga hibájából. Isten ugyanis valóban a békességet kínálja nekünk, s a megbékélésre hívogat a prófétáival, de azzal a feltétellel, hogy háborúba megyünk a saját vágyaink ellen. Az tehát az egyetlen módja annak, hogy Istennel békében legyünk, ha önmagunk ellenségeivé válunk, és buzgón harcolunk a test romlott és bűnös kívánságai ellen. De miképpen hirdetik a békességet a hamis próféták? Miért? Azért, hogy a nyomorult és elhagyott emberek szundikálhassanak a bűneikben. Szorgalmasan ügyelnünk kell tehát erre a különbségre, hogy biztonságban magunkhoz ölelhessük azt a békességet, amit az igazi próféták kínálnak nekünk, s óvakodnunk kell azok csapdáitól, akik csalafinta módon kecsegtetnek minket a békével, mert a megbékélés ígérete alatt ellenségeskedést szítanak Isten között és miközöttünk.

Miképpen történhet meg tehát, hogy mi nyugalomban vagyunk, miközben Isten ellenünk van? *Mondd tehát azoknak, akik mázzal mázolnak, hogy leomlik.* Itt a lélek jelzi, hogy a hamis próféták a legnagyobb nevetség tárgyát fogják képezni, amikor az események győzik majd meg őket, s a hamisságuk a legvilágosabb bizonyítékokkal lesz alátámasztva. Ebből következtethetünk Pál tanításának a hasznosságára is, miszerint bátran meg kell állnunk, amikor Isten szabadjára engedi a csalók zablóját, hogy megzavarják, vagy szétszórják az egyházat. De többre nem mennek, mondja (2Tim3:9). Máshol pedig ugyanabban a levélben (2Tim3:13) elmondja, hogy egyre rosszabbak és rosszabbak lesznek, amíg Isten úgy dönt, hogy türelemmel eltűri őket. Közben pedig a vég már küszöbön áll, amikor az Úr majd megszégyení minden istentelen hamis prófétát, s leleplezi a tudatlanságukat, az

elhamarkodottságukat, és a vakmerőségüket, amiért az Ő nevét merték használni, békességet kínálván az elvetetteknek. *Mondjad tehát, hogy leomlik a fal.* Itt a tanításról beszél. *Ömlő záporosó leszen,* mondja – pusztító eső. Itt a Lélek azt jelzi, hogy heves megrázkódtatás következik be, ami szétszórja a hamis próféták minden mesterkedését, és leleplezi a csalásaikat, amikor az Úr elhozza a kaldeusokat, és a kezükbe adja a várost. Ezért ugyanazt a dolgot jelzi *a záporosóval, a jégesővel, a forgószél betörésével,* de szükséges volt ugyanazt sokféleképpen kifejezni, mert az izraeliták eltunyultak a téveszméikben, s szívesen kapaszkodtak abba, amit a hamis próféták mondtak – hogy Isten elnéző lesz velük. Miután említette a záporosót, a jégesővel folytatja. A valószínűbb olvasat az, hogy „te, nagy jégeső szakadj”, hacsak nem jobb a תפלנה, *thephelneh* igét tárgyasan fordítani, amire én is hajlok „te szórd le”. Ez a szónoki megszólítás hangsúlyos, mert Isten magukhoz a kövekhez szól, s ezzel homályosan azok tunyaságát feddi meg, akik a hízeltételeiken keresztül vélekedtek a biztonságos megmenekülésben. Amikor tehát Isten a köveket szólítja meg, akkor kétségtelenül az izraelitákat feddi, amiért teljesen megkeményedtek. Ugyanabban az értelemben teszi hozzá a forgószél, vagy szélvihar hevességét. *A forgószél hevessége tehát ledönti majd a falat.* Összefoglalva, Ezékiel azt tanítja, hogy a hamis próféták tanításának semmi más cáfolatra nem lesz szüksége, mint a kaldeusok megérkezésére, akiknek a fenyegetése mint a vihar és a forgószél pusztítja majd végig az egész földet. Így gúnyolódik azokon a fecsegőkön, akik oly vakmerően használták a nyelvüket: azt mondja, hogy azok az idegenek majd eljönnek megcáfolni ezeket a hazugságokat, de nemcsak szóval, hanem heves támadással is.

Ezék13:12

12. És ímé²²⁵ leomlik a fal. Avagy nem mondják-é majd néktek: hol a mázolás,²²⁶ a melylyel mázolótok?

Az utolsó mondatot erősíti meg, miszerint a hamis próféták a gúny tárgyát fogják képezni mindenki számára, amikor a próféciaik és a jövődöléseik semmivé válnak, mert az esemény fogja hazugoknak mutatni őket. Mikor a várost bevették, kellőképpen megmutatkozott, hogy ők a csalás ördögi mesterei voltak, meg a gonoszságban és a vakmerőségben kiképzetteknek bizonyultak, amikor Isten nevével hozakodtak elő. S a próféta azt tanítja, hogy közmondás keletkezik, amikor leomlik majd a fal, mert az *avagy nem mondják-é majd néktek* kifejezés azt jelzi, hogy az ostobaságuk és a hiábavalóságuk teljességgel lelepleződik, így ezt a közmondást mindenfelé mondogatják majd: *hol a mázolás, a melylyel mázolótok?*

Ezék13:13

13. Ezokáért így szól az Úr Isten: És meghasogatom szélviharral²²⁷ búsulásomban, és ömlő zápor leszen haragomban, és lesznek jégeső kövei búsulásomban²²⁸ annak elrontására.

²²⁵ Azaz: „amikor leomlik a fal”, bele kell értenünk a határozószót. – *Kálvin.*

²²⁶ Egyesek így fordítják: *lenimentum* vagy *linimentum*: nyelvtanilag *litio*-nak kell elképzelni, s bár a jó latin szerzők nem használják itt a *litura* szót “mázolás” értelemben, mi mégis az *ubi litura* kifejezést használjuk. – *Kálvin.* (Kálvin latin változata: Et ecce cadet paries, annon dicitur ad vos, *ubi litura* quam levistis. – *a ford.*)

²²⁷ Ez ugyanaz a szó, amit korábban használt, de itt más értelemben szerepel. Korábban ezt mondta: „A szélvihar tör, vagy hasogat”, de most ezt mondja: „meghasogatom, vagy megtöröm”. Azaz, a kifejezés értelme világosabb: „én fogom majd a kitörését előidézni”. – *Kálvin.*

Még mindig ugyanazt a gondolatmenetet folytatja, de azt mondja, hogy viharokat, jégesőt és forgószeleket fog küldeni. Korábban a jégesőről, a záporokról és a heves viharokról beszélt, most viszont azt mondja, hogy ezek a szelek, viharok és záporok kéznél lesznek, hogy engedelmessékedjenek Neki. Látjuk hát, hogy ez az igevers nem különbözik az előzőtől, hacsak abban nem, hogy Isten világosabban megmutatja: Ő küldi majd el a viharokat, a forgószelet és a jégesőt annak az üres épületnek a ledöntésére, amit a hamis próféták emeltek.

Ezék13:14

14. És ledöntöm a falat, melyet mázzal mázoltatok és levetem a földre, és meztelen lesz fundamentoma; és leomlik, és ti veszszetek el közepette, és tudjátok meg, hogy én vagyok az Úr.

Ezt az igeverset egyesíteni kell a másikkal: Isten azt mondja, hogy *ledöntöm a falat*. A hamis próféták ugyanis akkora pártfogásra tettek szert, hogy a dicsekedésüket mintegy jövődőlésnek értékelték. Ezért a nép meg volt róla győződve, hogy amit ezek a csalók megálmodtak, azt Isten mondta. Mivel tehát olyannyira magukhoz kötötték az emberek elméit, a prófétának hevesen kellett mennydörögnie ezek ellen a csalók ellen, mert egyszerű nyelvezettel nem érte volna el a célját. Ez a nyelvezet valóban feleslegesnek tűnhet, de ha bárki fontolóra veszi, mennyire megtévesztették a hamis próféták azokat a szerencsétlen száműzötteket, akkor könnyen belátja, hogy Isten nem hiába ismételteti ugyanazt a dolgot oly gyakran, mert ezen a helyen semmi újat nem hoz elő, hanem azt súlykolja, amit már megerősítve is láttunk. *Ledöntöm tehát a falat, melyet mázzal mázoltatok és levetem a földre, és meztelen lesz*, vagy feltárul annak *fundamentuma*. Itt a próféta azt jelzi, hogy Isten lemezteleníti azok téveszméit, akik hiábavaló reménységgel csapták be a népet, s nem marad a számukra álöltözet és a gyalázatos mivoltuk mindenki számára világossá válik. De ezeknek a csalóknak a szégyentelensége akkora volt, hogy ha egy dologban meg is lettek győzve, attól még nem hagytak fel a tevékenységükkel, hanem úgy ragadták magukhoz a tisztességet, mintha minden még szerencsésebben alakult volna, mint az várták,²²⁹ mintha nem hiába prófétáltak volna, ha csak egy dolog vált is valóra. Mivel az istentelenek így fordítottak hátat, amikor Isten leleplezte az ostobaságukat, a próféta hozzáteszi, hogy a hamis prófétáknak semmijük sem marad, mert Isten nemcsak ledönti, amit ők látszólag felépítettek, de még annak alapjait is feltárja, így a nép megértheti, hogy abban az igazság egyetlen morzsája, vagy vesszőcskéje sem volt benne.

És leomlik, és ti elvesztek közepette. Pont az imént mondta, hogy romba dől: a jégeső, mondta, rászakad, hogy megeméssze. Ezt úgy érti: a végső mézárulás olyan súlyos lesz, hogy nem marad semmi remény. Mert amíg Jeruzsálem állt, az izraeliták mindig a visszatérésre tekintettek előre. Mikor azonban látták, hogy a királyság nemcsak meggyengült, de végleg meg is semmisült, a templomot lerombolták, a város pedig romba dőlt, valahol csak hallottak a félelmetes szétszóratásukról, a remény legcsekélyebb maradéka sem maradt fenn. Most ezt a megemésztést viszi át a hamis prófétákra. Miután ez a megemésztés végleges volt, egyetlen reménysugár nélkül, *ti elvesztek közepette*, mondja, *s tudni fogjátok, hogy én vagyok az Úr*. Nem hiába súlykolja ezt a részletet oly gyakran, hanem sértődötten mennydörög a hamis próféták gonosz vakmerősége ellen, akik oly zsémbesen merészeltek szembeszállni Isten igazi

²²⁸ A חמה, *chemneh* szót fordíthatjuk „izzó haragnak” – „ezért izzó haragomban előidézem majd a szélvihar kitörését”. – Kálvin.

²²⁹ Kálvin latin változata itt nagyon görcsös. A francia fordítás így fogalmaz: “Mais ils répliqueront qu’il se pourra bien faire qu’il leur sera échappe quelque chose mal a propos.”

szolgáival, használni az Ő nevét, és gyerekek módjára tréfálkozni Vele. Ilyen rendkívüli a halandók ostobasága, akik szembeszegülnek Istennel: s ezért mondja, hogy végül majd észreveszik, kivel is volt dolguk.

Ezék13:15

15. És teljessé teszem búsulásomat a falon és azokon, a kik mázolák azt mázzal, és mondom néktek: nincs a fal és nincsenek, a kik azt mázolák,

Ha a nép megrögzött makacssága nem lenne ismeretes előttünk, Ezékiel túl bőbeszédűnek tűnne, mert néhány szóban is elmondhatta volna, amit ennyire hosszasan magyaráz. De ha a nép romlott és vonakodó hajlandóságára gondolunk, akkor megértjük, hogy szükség volt erre az ismételtetésre: *És teljessé teszem, mondja, búsulásomat a falon,* azaz megmutatom, mennyire megvetendő és romboló volt a népem számára ez a tanítás. Itt Isten a falra zúdította a haragját, amikor a hamis próféták minden hazugságát semmivé tette: utána őket is megtámadta, mert a gyalázat bélyegét ütötte a jellemükre, és utálatossá tette a tanításukat. Utána, mondja, *mondom néktek: nincs a fal és nincsenek, a kik azt mázolák.* Amikor Isten így beszél, úgy érti, hogy csak rövid ideig tűri a hamis próféták diadalmenetét a nép között. Mert még a város és a templom pusztulásánál is mindig úgy szálltak szembe Isten szolgálóival merész homlokkal, mintha Isten és az Ő bejelentései ellen öklelőznének a szarvaikkal. Figyeljük meg tehát, hogy amíg Jeruzsálem állt, létezett a fal látszata, mert ott volt a hamis tanítás támasza, s a nép szándékosan táplálkozott ezekből az ámtításokból. A mázolásuk tehát addig állt, míg szerte nem foszlott a város lerombolásakor, s akkor bebizonyosodott a hiábavalóságuk, mert Isten bosszút állt ezeken a pimasz, komolytalan fickókon.

Ezék13:16

16. Tudniillik Izráel prófétái, kik prófétálnak Jeruzsálemnek és látnak néki békességnek látását, holott nincsen békesség, ezt mondja az Úr Isten.

Most befejezi az értekezését, s megmutatja, hogy mit értett idáig a rosszul, mész nélküli homokkal összecementezett épület alatt. *Izráel prófétái, kik prófétálnak Jeruzsálemnek.* Itt nem a hamis prófétákat érti, akikkel Jeremiás folytonosan vitatkozott, hanem azokat, akik még a száműzetésben is folytonosan megkeményítették a nyomorultakat. Miközben úgy gondolták, kapnak az alkalmon, s megalázzák a népet, melyet oly fájdalmasan megsebesített Isten keze, helyette a büszkeségüket korbácsolták fel, mint azt korábban láttuk. A prófétáknak küzdenie kellett velük a száműzöttek vigasztalása végett, mert mint említettük, kimondottan a foglyokhoz küldetett, bár a próféciainak haszna Jeruzsálembe is eljutott. *Izráel prófétái,* azaz a különböző helyekre szétszórt tíz törzs, *prófétálnak Jeruzsálemnek.* De miért nem jövendöltek inkább boldog véget? Mert ínségre jutottak, és közben ígértek győzelmet a zsidóknak. *S látnak néki békességnek látását,* mondja. Ez a mondat látszólag ellentétes a másikkal, ahol a próféta azt mondja, hogy semmit sem láttak. Miképpen lehet tehát ezt a két dolgot összeegyeztetni – látomást látni, és mégsem látni semmit? Amit most mond *a látomás látásáról,* az a hamis dicsekedésükre vonatkozik. Hisz teljesen híjával voltak Isten Lelkének, és nem is rendelkeztek semmiféle látomással. Mégis, amikor azzal dicsekedtek, hogy felruháztattak a Lélekkel és sokan közülük hittek a saját szavaikban, a próféta szívességből megengedi nekik a látomás megnevezést, noha eggyel sem rendelkeztek. Azt mondja tehát, hogy *látomást láttak,* azaz dicsekedtek eggyel, mert lelkieknek állították be magukat. Ahogyan manapság is, a pápisták tagadják, hogy bármit is a

maguk elméjéből mondanának, s azt állítják, hogy mindazokat a feltevéseket, melyekkel megrontanak minden kegyességet, a Szentlélektől kapták. Így mondták ezek a próféták is, hogy ők lelkiek, s ami ezt a titulust illeti, a próféta megadja, amit a valóságban nem ismer el, amikor hozzát teszi, hogy *nem volt békesség, amikor azt mondták, hogy békesség van*. Ebből kiderül, hogy a látomás a szájukban szentségtörő vakmerőséggel párosult, de mégsem volt látomás, mert ha Isten bármit is kinyilatkoztatott volna az Ő Lelke által, azt ténylegesen meg is erősítette volna, ahogyan Mózes mondja (5Móz18:32). Mivel tehát nem volt békesség, hanem a város végső bevétele állt küszöbön, könnyű megérteni, hogy semmit sem láttak, hanem hamisan használták a látomás szent megnevezését arra, hogy bizalmat ébresszenek önmaguk iránt. Ami pedig az *és nincs békesség* mondást illeti, az a jövőre vonatkozik. Békességet ígértek azt mondván, hogy a város ostroma abbamarad és a zsidókra gazdagság vár. Isten azonban ellenkezőleg azt hirdeti ki, hogy nincsen békesség, mert rövidesen nyilvánvaló lesz, hogy Jeruzsálem végromlásra adatott.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel mi nem hagyunk fel a Te bűszítésseddel a bűneink által, hogy végre fontolóra vegyük nyomorult állapotunkat, kormányozván minket a Te Lelkeddél, és alattvalóiddá téve minket a valódi engedelmességben. Hadd vágyakozzunk úgy megbékélni Veled, hogy ne kecssegtessük önmagunkat, hanem teljességgel megalázkodva és az énünket megüresítve meneküljünk a Te kegyelmedhez a kegyesség valódi érzésével. Így találjuk meg, ami elkészítettett a számunkra Krisztus Jézusban, a mi Urunkban. Ámen.

Harminchatodik előadás

Ezék13:17-18

17. És te, embernek fia, fordítsd orczádat néped leányaira, a kik önnön szívükből prófétálnak, és prófétálj ellenök.

18. És mondjad: Így szól az Úr Isten: Jaj azoknak, a kik párnákat varrogatnak minden hónaljhoz,²³⁰ és takarókat²³¹ készítenek akármilyen természetűek fejére, hogy lelkeket vadászszanak! Némely lelkeket elvadásztok népemtől, másokat elevenen megtartotok a magatok hasznára.

Ebből az igeszakaszból megérthetjük, hogy a Sátán hazugságait a nép között nem annyira a férfiak, mint inkább a nők terjesztették. Tudjuk, hogy a prófétálás ajándéka nagy ritkán a nőknek is megadatott, s nem fér hozzá kétség, hogy női próféták is léteztek, valahányszor csak Isten a gyalázat bélyegét akarta a férfiakra sütni a lehető legerősebb módon. Azt mondta, a lehető legerősebben, mert Mózes nővére élvezte a prófétálás ajándékát, és ez soha nem szűnt meg feddésnek lenni a testvérére nézve (2Móz15:20). Mikor pedig Debóra és Hulda látták el a prófétai hivatalt (Bír4:4, 2Kir22:14), Isten kétségtelenül a férfiak gyalázatára akarta őket magasra emelni, s homályosan a tunyaságukat akarta megmutatni. Bármilyen legyen az oka, néha az asszonyoknak is megvult a prófétaság ajándéka. S ez a jelentése Joel második fejezetének (Joel2:28): a ti fiaitok álmokat látnak és leányaitok prófétálnak. Nem kétséges, hogy a Szentlélek Krisztus királyságára vonatkoztatja, ami szokásos volt az ókori nép között. Tudjuk ugyanis, hogy Krisztus királysága van leírva, vagy inkább lefestve annak a kormánzatnak a képe alatt, amit Isten korábban a törvény alatt tartott

²³⁰ A Károli-fordítás szerint: *kötéseket varrogatnak minden kézcsuklóra – a ford.*

²³¹ Vagy: „fátylakat”. – Kálvin.

fenn. Mivel tehát egyes asszonyok fel voltak ruházva a prófétálás ajándékával, a Sátán a szokásnak megfelelően visszaélt ezzel egy hamis színleléssel. Tudjuk, hogy ő mindig Istent utánozza és átváltozik a világosság angyalává, mert ha nyíltan mutatkozna meg, mindenki azonnal menekülne tőle. Ezért használja Isten nevét megtévesztő módon, hogy a bizalmába férközzön az egyszerűeknek és az óvatlanoknak. S nemcsak a hamis prófétákat küldi el, hogy szórják szét a hazugságaikat és a csalafintaságaikat, de még az asszonyokat is ugyanazon a kártékony módon használja.

Innen látjuk, mennyire buzgón kell óvakodnunk minden romlástól, ami belopakodhat, hogy beszenyezze Isten tiszta ajándékát. Ez a versengés azonban látszólag nem volt kellően tiszteletreméltó Isten szolgája számára, mert az majdnem a gyalázat dolga volt, amikor asszonyokkal szállt vitába. Tudjuk, hogy akik dicséretre vágynak a bátorságukért, szándékosan nem szállnak szembe nem egyenlő ellenséggel, akinek nincs ereje ellenállni. Ezért nincs dicséret a túl könnyen megszerzett győzelemben. Ezékiel is visszautasíthatta volna ezt a feladatot, mert nem volt méltó a prófétai hivatalhoz. Ebből kiderül, hogy Isten szolgálói nem képesek hűségesen ellátni a rájuk kiszabott kötelezettségeket, ha nem próbálnak meg elhárítani minden akadályt. Az tehát a feltétel mindazok számára, akiket Isten a tanítói hivatalra jelöl ki, hogy szálljanak szembe minden hamis tanítással és tévelygéssel, és soha ne fontolgassák a nagy dicséretet a győzelmükért és ne akarják azt. Legyen a számukra elég Isten igazságának a megerősítése a Sátán mesterkedéseivel szemben. Így látjuk Pált is küzdeni az ötvössel (Demeterrel, Csel 19:24), s az nem volt más, mint nevetséges. Valóban úgy tűnt, hogy nincs tekintettel a méltóságára, mert attól az időtől kezdve, amikor titkos dolgokat látott, amit nem volt szabad kimondania, s elragadtatott a harmadik évig (2Kor12:4), látszólag nincs tekintettel arra a méltóságra, amire az Isten felemelte őt, amikor egy kézművessel bocsátkozik vitába. De emlékeznünk kell az okra, amit említettem: amint a tanítás feladata kiadatik Isten szolgálóinak, attól kezdve ki vannak jelölve annak a tanításnak a bosszúállóiként és védelmezőiként is, aminek a hírnökei. Ezért ha úgymond a bolhák előjönnek a földből, és szidalmazni kezdik a szilárd tanítást, senkinek, akit a tanulás vágya hajt, nem szabad vonakodni harcba szállni még azokkal a bolhákkal is. A próféta szerénysége tehát látványos, mert Isten parancsára még azokhoz a gyenge asszonyokhoz is odafordul, hogy megcáfolja őket.

Azt olvassuk tehát, hogy *jaj azoknak, a kik párnákat varrogatnak minden hónaljhoz, és takarókat készítenek akármilyen természetűek fejére*. Kétség sem férhet hozzá, hogy ezekkel a trükkökkel csapták be az egyszerű emberek elméit és szemeit. A törvényből világos, hogy egyes ceremóniák hasznosak, mert Isten nem parancsol meg semmi feleslegeset, de a Sátán a ravaszságával minden hasznos dolgot az ember elpusztítására fordít. Közben azt is meg kell jegyeznünk, hogy a hamis próféták mindig is mértéktelenül dédelgették a külső jeleket, mert miután semmi lényegest sem tudtak kínálni, szükségük volt a kérkedésre minden szem elkápráztatásához. Ez tehát az ok, amiért a férfiak és nők, akik becsapni szándékoznak, mindig ceremóniákat halmoznak egymásra. Ezért mondja Ezékiel, hogy *azok az asszonyok párnákat varrogatnak, majd hozzát teszi minden hónaljhoz*. Ebből kiderül, hogy ezeket azoknak a hónalja alá helyezték, akikkel kapcsolatba léptek, bár később látszólag arra is utal, hogy ők maguk nyugodtak ezeken a párnákon. Most azonban a népről beszél. Az ókoriak, mikor elpihentek az asztal mellett, párnákat szoktak a kezeik alá tenni: manapság nekünk nincs ilyen szokásunk. nem kétséges azonban, hogy egyfajta szunyókálást akartak ábrázolni, mint a bolondok, akik jövődölésekre hallgatnak, s azt képzelik, hogy extázisba és minden földi gondolat fölé ragadtattak. Aztán voltak fátylaik, vagy lepleik, amiket a fejükre tettek. Ezen a módon virágzott a csalás a római jósok között, mert akkor leplezték el a fejüket, amikor elkezdték a ráolvasásaikat. Livy azt mondja, hogy a jós megállt a küszöbön befedett

fejével, és az alábbi szavakat mondta: „Ó Jupiter, halld meg”.²³² Így valószínű, hogy a leplek azok fejét fedték be, akik Istennel akartak tanácskozni, hogy így mondhatni elkülönüljenek a világtól, s többé ne az emberek dolgaira nézzenek, hanem csak lelki látásuk legyen. Ezzel a céllal használtak az asszonyok efféle ceremóniákat, hogy a nyomorult emberek a világ fölé ragadtatva, s minden földi dolgot félretéve képzeljék magukat. Ezzel elszundikáltak mondhatni a jövődőlés átvételéhez, s egyben befedték a fejüket, hogy mindent, ami elvonhatta volna őket, elkerüljenek, s teljességgel a lelki elmélkedésnek adják át magukat.

Ami *a kezeken és minden termeten* szavakat illeti, nekem kétségem sincs felőle, hogy a próféta ezekkel a szavakkal azt tanítja, hogy ezek az asszonyok válogatás nélkül üzleteltek, nem téve különbséget, hanem mindenkinek válogatás nélkül a kedvében jártak, amíg azok pénzt hoztak a kezükben, amint azt majd idővel meglátjuk. Ezért hangsúlyosan meg kell említenünk az egyetemességnek ezt a jelét, mert az asszonyok nem törődtek azzal, hogy milyen beállítottsággal jöttek hozzájuk az emberek, hanem csak a jutalomra összpontosítottak, s így nyitva állt az ajtó mindenki számára, mintegy a piac kapujaként. A boltok ugyanis mindenki számára nyitva állnak, mert mindenki a haszonszerzés fellendítését és az üzletkötést várja, s a kereskedők a csábításaikkal annyi embert bővölnek el, amennyit csak képesek, hogy megvegyék az árucikkeiket. Ezért a lepleket is minden főre és termetre készítették, mert nem volt semmi különbség a nyereség vonatkozásában ezekből a világi és aljas tranzakciókban. A „termet” szót illetően azok véleménye, akik úgy vélik, hogy azért használatos, mert az asszonyok állították sorba azokat, akik a jóslatokkal tanácskoztak, nekem erőltettnek tűnik, s nincs összhangban a próféta céljaival. Kétségem sincs felőle, hogy a próféta ezt a szót az illető „korára” használja, amint azt mások helyesen értelmezik: mintha azt mondta volna, hogy nem tettek különbséget öreg és fiatal, magas és alacsony között, hanem áruba bocsátották a válaszaikat mindenkinek, akiktől nyereséget vártak.

Utána ez következik: *Vajon nem lélek vadászat ez?* Isten itt megfedd egy bűnt, de röviden hozzátesz majd egy másikat is, nevezetesen az Ő szent neve megszenteltetését. Itt azonban csak a lelkek haláláról beszél, mintha azt mondta volna, hogy az asszonyok állították fel a csapdákat a nyomorult lelkek megtévesztésére. S miután Ezékiel arra kapott parancsot, hogy prófétáljon ellenük, itt hevesebben szól hozzájuk: *Elvadásszátok a népem lelkeit?* Szó szerint a népemhez tartozó lelkeket, de egyszerűbb lesz így fordítani: *Elvadásszátok a népem lelkeit, és életet adtok a magatok lelkeinek?* Hacsak valaki nem akarja úgy értelmezni, hogy a próféta ugyanazt a dolgot ismétli kétszer, mert a nép lelkei az ő lelkeik is voltak. Mert amint azt majd később látjuk, senkit sem tévesztett meg az ördög, csak aki önként adta át magát erre és szándékosan akadt bele a csapdáiba. Mivel tehát mindig igaz, hogy a nyomorult emberek, akik hiábavaló jóslatokba kapaszkodnak, az ördögnek és a szolgálóinak szánják oda magukat, ezért az igeszakasz magyarázható így is. De az általam javasolt jelentés egyszerűbb, nevezetesen hogy ezeknek az asszonyoknak nem szabad engedni, mert *ők a nép lelkeire vadásztak*. Mintha a próféta azt mondta volna, hogy az emberek drágák Istennek, Aki felvállalta a gondviselésüket. Utána megokolja: akkora a vakmerőségetek, sőt a tombolásokotok, hogy még Isten népére sem vonakodtok kivetni a hálót. Mivel az istentelenségetek ennyire szabados és vakmerő, vajon Isten eltűri majd, hogy büntetlenül tomboljatok ama lelkek ellen, akiknek Ő az őrizője? Végül jelzi, hogy a büntetés elő van készítve azoknak az asszonyoknak, akik csapdába ejtik Isten népét, mert jóllehet a megtévesztettek méltók a halálra, Isten mégis kiszabja majd a büntetést a Sátán szolgálóira, akik igyekeztek Őt a jogaitól megfosztani.

²³² „1. kötet 32. fejezet, lásd még 36. fejezet: ‘statua Atti capite velato’, utalás az ’Attus Navius, inclitus ea temptestate augur’”.

Ezék13:19

19. És megszenteltelenítetek engem népem előtt néhány marok árpáért és falat²³³ kenyérért, hogy lelkeket öljetek, melyeknek nem kellene meghalniok, és hogy lelkeket elevenen megtartsatok, melyeknek nem kellene élniök, hazudozván népemnek, a mely hazugságra hallgat.

Isten itt kettős bűnnel vádolja az asszonyokat. Az egyik bűn az volt, amit említettem: kegyetlenül megsemmisítették az Istennek szentelt, s ezért megtartásra rendelt lelkeket, de hozzátesz egy szörnyűsegebb vétet is – a szentségtörését, mert Isten nevével éltek vissza a megtévesztés végett. Semmi sem tűrhetetlenebb, mint amikor Isten igazsága fordul hazugságba, mert ez olyan, mintha semmivé tennék Őt. Isten az igazság: ha tehát az eltöröltetik, mi más marad meg? Isten mondhatni egy üres kísértet lesz. Ezért a próféta Isten nevében panaszolja mindkettőt: *megszenteltelenítetek engem, mondja, népem előtt*. Mert ahogyan a prófétálás ajándéka Isten szeretetének és atyai gondoskodásának volt a ritka és figyelemre méltó záloga az izraeliták iránt, úgy amikor megrontották az ajándékot, úgy szennyezték be egyidejűleg Isten nevét is. Isten ugyanis soha nem akart elszakadni az Ígétjétől, mert Ő Maga láthatatlan, és soha nem jelenik meg másképp, mint mondhatni tükörben. Ezért Isten dicsőségének, szentségének, igazságának, jóságának és hatalmának kell felragyognia a próféciában, de amikor beszennyezik azt az ajándékot, akkor látjuk, miképpen válik ez a gyalázat Isten elleni becstelenséggé. Ezen a módon az Ő szentsége szennyeződik be, az Ő igazságossága, erénye és hűsége megromlanak, s magát a létezését kérdőjelezi meg. Nem ok nélkül jelenti hét ki Isten, hogy *az Ő saját neve szennyeződik be*. Majd hozzáteszi: *a nép között*. S ez a körülmény fokozza a bűnt, mert Isten nevét ott szentségtelenítették meg, ahol azt akarta, hogy különösen imádják. A pogányok között is megszenteltelenítették, de miután ott Isten soha nem tette Magát ismertté, az ő szentségtörésük kevésbé megvetendő volt. Miután azonban Isten Izrael népe között állította fel a trónját, látjuk, hogy ez a szentségtörés miképpen fokozódik, amikor az Ő nevét az Általa választott szentélyben szentségtelenítették meg. Ez az egyik bűn.

De hozzáteszi azt is, hogy *néhány marok árpáért és kenyérdarabért*. Itt Isten azt mutatja meg, mennyire és milyen aljas módon vetették meg ezek a nők, akik eladták a próféciáikat egy darab kenyérért, vagy néhány szem árpáért, ami elért bárki kezében. Ha nagy jutalmat követeltek volna, akkor a csillapíthatatlan kapzsiságuk nem enyhítette volna a vétküket, de az istentelenségük még jobban lelepleződött, amikor csekélyke jutalomért bocsátották önmagukat és Isten nevét áruba. Azzal dicsekedtek, hogy ők a Szentlélek szervei, de amikor ezzel az álarccal tévesztették meg a népet, akkor igazságtalanságot követtek el a Szentlélek ellen, mert ennyire nyomorúságos jutalomért dicsekedtek hiábavaló módon a próféciáikban. Még Magát Istent is megrontották. Mindez végül pont azt jelentette, hogy megrontatván az értéktelen, hitvány kenőpénztől, nem bántak Isten nevével a kellő tisztelettel, s a legcsekélyebb ellentételezésért sem tartózkodtak a vétektől. Egy összehasonlítás jobban megvilágítja majd a dolgot. Ha valakit mérsékelt jutalom kísért egy bűn elkövetésére és ellenáll, de aztán, mikor sokkal nagyobb jutalmat kínálnak neki, enged a kísértésnek, azzal megmutatja, hogy a szándéka becsületes volt, noha nem kellően szilárd. Ha azonban bárki egyetlen fillérért vállalja fel, amit kérnek tőle, és nem utasít vissza semmi bűnt, azzal megmutatja, hogy kész mindenféle gonoszságra. Ha egy lány utasítja vissza a jutalmat, amikor tudja, hogy az erényességét támadják, de enged a nagyobb jutalomért, itt, mint mondtam, az erény küzd a vétékkel, de ha egy kenyérmorzsáért bocsátja áruba magát, akkor olyan romlottságot árul el, ami mindenki számára visszataszító. Ez tehát Isten szavainak

²³³ Vagy: „darabka” – Kálvin.

jelentése, amikor azt mondja, hogy ezek az asszonyok a hazugságaikat egy marok árpáért, s néhány falat kenyérért árulták. Ha bárki ennek azt veti ellenébe, hogy a prófécia hajdanában áruba bocsáthatók voltak, arra azt mondom, hogy az asszonyokat nemcsak a maroknyi árpa, vagy darab kenyér átvételéért ítéli el, hanem azért is, mert nem átalították megrontani Isten igazságát holmi csip-csup nyereségért, majd hazugsággá változtatni azt. A próféta utóbb megmutatja a megtévesztésük természetét is, mert nem lett volna elégséges általánosságban elítélni ezeket a nőket, ha Ezékiel nem mutatott volna rá ujjal a dögletes csalásaikra.

Azt mondja tehát, hogy *lelkeket öltek, melyeknek nem kellett volna meghalniuk, és hogy lelkeket elevenen megtartottak, melyeknek nem kellett volna élniük*. Korábban mondtuk, hogy ezzel a jellel voltak megkülönböztetve Isten valódi és igaz szolgálói a csalóktól. Isten szolgálói ugyanis, akik hűségesen teljesítik a rájuk bízott kötelezettségeket, ölnek és elevenítenek: mert Isten szava az élet, s egészséget hoz az elveszett emberiségnek, de a halál illata a halálra azoknak, akik elvesznek, mint Pál mondja (2Kor2:15-16). Ezért igaz, hogy a próféták, akik hűségesen és helyesen teljesítik a kötelességüket, egyszerre ölnek és elevenítenek, de ők azoknak a lelkeknek adnak életet, akiket meg kell szabadítani a haláltól, és azokat a lelkeket vágják le, akik a pusztulásra rendeltettek. Halált hirdetnek ugyanis minden hitetlennek, ha nem térnek meg, s bármit megkötnék a Földön, az a mennyben is kötve lesz (Mt18:18). A tanításuk tehát hatékony a megsemmisítésre, mint azt másutt Pál is tanítja. Kéznel van, mondja a bosszúállás minden magasztos dolog ellen, amely Krisztus ellen magasztalja fel magát (2Kor10:5-6). Ezért az őszinte tanítók Isten bosszúállásával vannak felfegyverezve minden hitetlen ellen, akik makacsok maradnak, de életet közvetítenek mindenkinek, akik megtérnek, mert ők a kibékülés hírnökei. Sőt, kibékítik az embereket Istennel, amikor Krisztust kínálják nekik, mint a mi békességünket, Aki által az Atya megbékél velünk (Ef2:16). Amikor a hamis próféták versengeni akarnak Isten szolgálóival, akkor a fő dolgot hagyják el, nevezetesen a hitet és a megtérést. Ezért történik meg, hogy életet hirdetnek azoknak a lelkeknek, akik már halálra vannak ítélve, mert életet adnak az elvetetteknek, akik a hízeltételeik miatt keményedtek meg Isten megvetésében. Nem követelnek ugyanis az emberektől sem hitet, sem megtérést, hanem csak jutalmat. S azért ölik meg azokat a lelkeket, melyeknek élniük kellene, mert konkrétan semmi sincs büszkébb, vagy kegyetlenebb, mint ezek a hamis próféták. Ők a saját tetszésük szerint mennydörögnek, és sülylesztik akár az egész világot a legmélyebb pokolba, ha a jutalom reménysége elmarad.

Itt tehát látjuk azoknak az asszonyoknak a bűneit, akikről Ezékiel oly konkrétan mondja, hogy többé senkinek sem kell eltévelyednie miattuk, hacsak nem a saját hibája folytán. Ebből megértjük a tanítás vizsgálatának örök szabályát is, nehogy a Sátán csalafintaságai Isten Ígéjeként leljenek meg bennünket. Tanuljuk meg tehát, hogy a prófétai szó a számunkra életadó, ha elégedetlenek vagyunk a bűneinkkel, és Isten könyörületéhez menekülünk valódi és komoly megtéréssel. Minden lélek meghal ugyanis, akik nem kapják meg ezt a fajta életet, s bárki, aki ehhez az Ezékiel által leírt romláshoz hasonlítja a pápaságot, meg fogja látni, hogy noha a Sátánnak sok módszere van az emberek megtévesztésére, ezek mégis ahhoz hasonlóan mindig le fognak lepleződni. Ezékiel a fátylokról és a párnákról beszél. Sok rítust látunk a pápaságban, így a kételkedők, kiragadtatván mondhatni a világból, nemcsak képzelegnek, de engedik is magukat bármelyik irányban borjakként vezetni a legvaskosabb csalásokkal. A tanításukban azonban felfedezzük azt, amit Ezékiel elítél, nevezetesen hogy életet adnak a halálra szánt lelkeknek, és megölik azokat, akiknek élniük kellene. Mert mi más a célja a törvényeik hatalmas halmának, mint hogy elnyomják a nyomorult lelkiismereteket? Ha ugyanis bárki szívből eleget akar tenni a pápaság törvényeinek, akkor egész életében úgymond darabokra kell vagdálnia magát. Most látjuk, miféle céllal mondja a prófétánk másutt, hogy az efféle törvénykezők engesztelhetetlenek, mert nem engednek el semmit és minden feltételüket a legnagyobb szigorral szabják ki. Ezért pusztulnak el a nyomorult lelkek, mert a kétségbeesés elnyomja őket, és a mélység bezárul

felettük. Közben látjuk, miképpen adnak életet a halálra szánt lelkeknek: mert a bocsánat elő van készítve a házasságtörőknek, rablóknak, emberölőknek, és minden gazembernek, ha azok kivásárolják magukat, mert a pápista papok és szerzetesek azt állítják, hogy Isten kiengesztelhető az elégtétellel és az imákkal. Így értéktelen engesztelést kényszerítenek Istenre, helyesebben szólva olyan apróságokat és ostobaságokat, melyek még a gyerekeket sem tévesztik meg, neveznek elégtételeknek, mintha Isten megváltoztathatná a természetét. Ezért alaposan meg kell jegyeznünk ezt az igeszakaszt, hogy tudjuk, miképpen kell különbséget tenni az igazi és a hamis próféták között, és ne vessük meg azt a próbát, amit a próféta tár itt elénk.

Azt mondja, *hazudozván népemnek, a mely hazugságra hallgat*. Egyeseket a hazudozással, másokat annak szándékos elfogadásával vádol. A כִּזְב, *kezeb* szó ugyanis, amit kétszer ismétel, ugyanabból a gyökérből származik. Isten itt ismét felvállalja a nép ügyét, mert bár valamennyien méltók voltak arra, hogy a Sátán a száműzetésbe vonszolja őket, mégis, amikor Isten a gondjukat viselte, az olyan volt, mintha kiragadta volna őket a Sátán kezéből, és a saját népének nyilvánította volna. Ez az egyik dolog. Közben ezek a nyomorultak minden mentségnek híjával voltak, amiért hamis jóslatokat kerestek. A próféta azért nyilvánítja őket eltévelyedetteknek, mert *hallgattak a hazugságra*, azaz mert azt akarták, hogy becsapják őket, s ez teljesen az ő hibájuk volt, amit semmiképpen sem tudtak levetkőzni. Igaz, hogy hamis ürügyekkel, a próféta megnevezéssel történő visszaélésen keresztül lettek megtévesztve, így a látásukat sötét felhő homályosította el, de mégis azt hitték, hogy a forráshoz jutottak el. Hisz nem nyílt volna rés a Sátán számára, ha kellően meg lettek volna erősítve, mert Isten körülvette őket erősítésekkel, amikor a törvényt adta nekik, hogy az védje őket minden csalafintasággal szemben. Miután tehát a maguk akaratából tették így ki magukat azoknak, nem meglepő, ha Isten engedte őket eltévelyedni.

Ezék13:20

20. Ezokáért így szól az Úr Isten: Ímé én kötéseitek ellen leszek, a melyekkel ti a lelkeket vadászszátok, mint madarakat; és leszaggatom azokat karjaitokról, s a lelkeket, melyeket ti vadásztok, szabadon bocsátom, mint madarakat.

Ezékiel itt elkezdni fenyegetni ezeket az asszonyokat azzal, ami hamarosan be fog következni, nevezetesen hogy Isten nemcsak megvetendőkké teszi őket, de nevetségessé is az egész nép előtt, hogy a megtévesztéseik és a csalásaik elég világosan kiderüljenek. Ez a próféta szándéka, mint azt majd később látjuk, de a próféta bőbeszédű ebben a korholásban. Isten tehát azt mondja, hogy *az ellensége ezeknek a kötéseknek*, azaz azoknak a hamis ceremóniáknak, melyek mintegy köpönyegek a nyomorult emberek megtévesztésére. Ezért mondja, hogy azok a lelkek préda lettek. A vadásztatól kölcsönöz hasonlatot: *a népem lelkeit vadásztátok*, mondja. S ez a jelentése a rögtön ez után használt *repülés* szónak. Ez a פֶּרַח, *pherech* szó azt is jelenti, „virágozni”, de én itt szívesebben csatlakozom azok véleményéhez, akik a „repülni” szóval fordítják, hacsak nincs igaza annak a parafrázisírónak, aki az „elpusztulni” jelentéssel magyarázza: ő ugyanis úgy vélte, hogy a próféta jelképesen beszél, mintha azt értené alatta, hogy a lelkek csapdába estek és így enyésztek el. Én azonban nem gondolom, hogy ez teljesen ideillő, mert valószínűbb, hogy a próféta az öntelt spekulációikról beszél. Hiszen tudjuk, hogy a hamis próféták dicsekedtek ezzel a mesterkedéssel, amikor az emberek elméit felemelték, vagy csak színlelték azt, s a kíváncsi emberek csak erre vágynak. Ezért ízetlenek nekik a törvény és az evangélium tanításai, mert csak az elmésségek

örvendeztetik meg őket. S manapság látjuk, mennyien karolják fel Dionüszosz ostobaságait²³⁴ a mennyei hierarchiáról, aki az összes prófétát, sőt még Magát Krisztust is értéktelennek tartja. Ezért mondja a próféta, hogy *ezek az asszonyok a nép lelkeit vadászták*, mert csapdákat állítottak, melyekkel mindenkit rabul ejtettek a csalásaikkal és a koholmányaikkal. De véleményem szerint a madarakra is utal. Mikor tehát azt mondja, hogy minden csalafintaság a Sátán módszerei voltak a lelke levadászására, akkor egy újabb, homályos hasonlatot is hozzátesz, miszerint minden hamis prófécia ugyanannyi csábítás a madarak rabul ejtéséhez. Az igevers értelme így világosnak tűnik. *Íme*, mondja, *Isten ellene lesz a kötéseiteknek, melyekkel madarakat vadásztatok, hogy reptessétek azokat*, azaz amikor csodálatos kijelentéseket ígértetek azoknak a nyomorult becsapottaknak, akiket a saját kíváncsiságuk ösztökélt a tévelygésre az efféle csábítások által. Majd hozzáteszi: *megszabadítom őket a fegyvereitektől, és repülni engedem az általatok levadászott lelkeket*. Megint megismétli, amit már mondtunk az álnok spekulációkról, amelyek édességével szoktak a hamis próféták elbűvölni minden bolondot, akik nem elégednek meg az igazi tanítással, sem a józan bölcsességgel.

Közben az sem kétséges, hogy Isten itt konkrétan a népe között meghagyott választottairól beszél. Mert bár csak kevesen voltak, Isten nem akarta, hogy elpusztuljanak, s ezért jelenti be, hogy Ő lesz a bosszúállójuk, s kijózanítja őket, akár már csapdába estek, akár még csak megkönyékezték őket a csábítások. Mivel ugyanazt a szót használja, ebből megértjük, hogy a kifejezést nem lehet válogatás nélkül használni. Isten ugyanis sokak pusztulását tűri, amint Zakariás által mondja: „haljon meg a halálra való” (Zak11:9), de közben megtartott keveseket, mint a választottainak maradékát, ahogyan Pál mondja (Rm11:5).

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te megmutatod nekünk, mennyire drága a mi üdvösségünk a Te szemedben, hogy a hálátlanságunkon át el ne vessük a te jóindulatod bizonyosságát, hanem buzgón figyeljünk a tanításaidra. Add meg azt is, hogy Általad a megítélés lelkével megajándékozotván ne legyünk kitéve prédaként a törbeejtésnek, hanem úgy irányítson minket a Te Ígéd világossága, hogy megmaradjunk a helyes úton, míg elfogy a nekünk kiszabott idő, s megérkezünk abba a boldog nyugalomba, ami a mennyben van félretéve a számunkra Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Harminchetedik előadás

Ezék13:21

21. És elszagatom takaróitokat, és megszabadítom népemet kezetekből, és nem lesznek többé zsákmány a ti kezetekben, s megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

Amit a próféta a párnákról mondott, most a leplekről hirdeti, melyekkel vagy a saját, vagy azok fejét szokták befedni, akikkel tanácskoztak. A végkövetkeztetés az, hogy Isten véget fog vetni ezeknek az ostobaságoknak. A népet ugyanis annyira elbűvölték ezek a bolondságok, hogy szükségessé vált letépni ezeket az álarcokat, mert az asszonyok mindig készen álltak a megtévesztésre. Azt is hozzáteszi, hogy mindezt a saját népe javára fogja

²³⁴ Dionüszosz (karthauzi „szent” Dénes) római katolikus teológus és misztikus karthauzi volt, Platon misztikus tantétéleivel átítatott filozófus, akinek az írásairól átfogó magyarázatot írt. Kálvin úgy utal a próbálkozására, mint igyekezetre a kora skolasztikus teológiájának és a platonizmus misztikus fantáziálásainak kombinálására. Őt rendszerint Denis Ryckelnek nevezték (1402-1471).

megtenni. Azt mondtuk, hogy ezt nem szabad kiterjeszteni Ábrahám minden test szerinti fiára, mert Isten engedte majdnem mindegyiket elpusztulni, amint Ézsaiásnál megmondta: „Mert ha néped Izráel számszerint annyi lenne is, mint a tenger fövénye, csak maradéka tér meg” (Ézs10:22).

Amikor tehát Isten itt a saját népéről beszél, ezt a mondatot a választottakra kell korlátozni, mint amikor a zsoltárokból olvassuk, hogy „bizony jó Izráelhez az Isten”, de aztán mintegy helyesbítésképpen hozzáteszi: „azokhoz, a kik tiszta szívűek” (Zsolt73:1). Sokan dicsekedtek azzal, hogy ők izraeliták, akik nagyon nem hasonlítottak az ősatyjukra, s lezüllyesztették ezt a megtiszteltetést. Ezért a próféta Isten jóságát kimondottan a szívükben tiszta választottakra korlátozza, miután beszélt az egész népről, S noha Ezékiel nem mondja ki konkrétan azt, amit a zsoltárból idéztünk, a szavainak értelme mégis ugyanaz, ezt könnyen megértjük a Róma levél 11. fejezetéből (Rm11:5-6), ahol Isten a maradékot az Ő ingyenes kiválasztásának megfelelően állítja élénk. Ugyanebben az értelemben teszi hozzá azt is, hogy *nem lesznek többé zsákmány*. Mondtuk már, miképpen vadászták ezek az asszonyok ezeket a nyomorult lelkeket: nemcsak a nyereség kedvéért, hanem mert a Sátán is visszaélt a koholmányaikkal. Így történt tehát, hogy ezek a lelkek a vesztükre csábultak el. Emiatt hirdeti ki Isten, hogy többé nem lesznek zsákmány. S megismétli, amit már mondott: *s megtudjátok, hogy én vagyok az Úr*. Isten itt a hatalmát állítja élénk, mert tudjuk, hogy a képmutatók milyen biztosan hivatkoznak az Ő szent nevére, s ez könnyen kideríthető ezeknek az asszonyoknak a vakmerőségéből és szabadosságából. Itt ezért Isten fenyegeti őket: azt mondja, hogy végül majd érezniük kell, ki beszélt, amiért kinevették Ezékielt és az Ő többi szolgáját. Csendes ellentét van itt tehát Isten és a próféták között: nem azt jelenti ez, hogy Isten elkülönül a szolgálótól, mert az igazság, aminek ők a szolgálói és a hírnökei, az egység eltéphetetlen kötelékét képezi közöttük. A nyelvezet azonban idomul azok érzékeihez, akikkel a prófétának van dolga. Miután pedig ezek a nők annyira vakmerőek voltak, azt mondja, hogy nem a prófétát, hanem Magát Istent vetették meg ezzel.

Ezék13:22-23

22. Mivelhogy megszorítjátok az igaznak szívét hazugsággal,²³⁵ holott én őt megszorítani²³⁶ nem akartam, s megerősítitek a hitetlen kezeit, hogy meg ne térjen gonosz újtárol, hogy őt életben megtartsam.

23. Ezokáért hívságot nem láttok és jövendőket nem jövendőltetek többé, s megszabadítom népemet a ti kezetekből, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.

Más szavakkal magyarázza, amit tegnap láttunk, de az ismétlés csak növeli a dolog súlyát. A próféta tehát azt mutatja meg, hogy jogos oka volt a panaszra, mert az asszonyok így tévesztették meg a népet. Most pedig azt mondja, hogy *megszorították az igaz szívét és megerősítették a gonosz kezeit*. A mondat ugyanaz, noha a szavak változtak. Korábban azt mondta, hogy életet adtak a halálra szántaknak, és leölték az életre szántakat. Most azonban világosabban megmutatja, mit jelent annak a léleknek a megölése, akinek nem kellene, vagy nem volna szabad meghalnia, amikor az igaz szívét teszik bánatossá. Az igazak alatt azokat érti, akiket a hamis próféták ok nélkül rettegésre indítottak. De megkérdendő: miért mondja, hogy az igazak megszorodtak, hisz korábban azt tanítottuk, hogy csak azok tévedtek meg, akik önként vetették magukat a Sátán csapdáiba? Erre azt válaszolom, hogy a hamis próféták úgy mennydörögtek és a hazugságaik szélteben-hosszában úgy szétterjedtek, hogy összezavarták az egyszerű embereket, mert a fenyegetéseiket minden emberre nézve szórták.

²³⁵ Vagy: „megtévesztéssel” – Kálvin.

²³⁶ A Károli-fordítás szerint: „bántani”. – *a ford.* A szó csupán egyetlen betűben különbözik, s azt jelenti: megszorítani, bánatossá tenni. – Kálvin.

Ezért megsebesítették a gyöngé lelkiismereteket. Ahogyan manapság is, amikor a Sátánnak az igaz vallást megrontó hazugságai szertejárnak, sok egyszerű ember megretten, mert nincs ítélőképességük, s nem tesznek különbséget aközött, hogy Isten fenyeget-e, vagy csak ember henceg elhamarkodottan.

Látjuk tehát, miképpen szomorítják el az igazakat a hamis próféták, amikor kételyeket ébresztenek és a halálos bűn büntetése alatt először az egyik dolgot hirdetik ki, majd a másikat. Ezzel megfosztják az embereket az Isten jóindulatába vetett bizalomtól, s különféle félelmekkel sújtják őket, ahogyan azt manapság világosan látjuk a pápaságban. Vegyük azt az egy pontot, ami náluk ellentmondás nélküli, miszerint a magabiztosságunk a cselekedeteinkből fakad, s ezért nem tudjuk megállapítani, hogy Isten békülékeny-e irántunk, vagy sem – ezzel a hitbe vetett minden bizonyosságot felforgatják. Valóban megtartják a hit megnevezést, de közben azt akarják, hogy a nyomorult lelkiismeretek ingadozzanak, s nyugtalanul forgolódjanak, hiszen senki sem tudhatja, hogy segítségül hívhatja-e Isten Atyaként.²³⁷ Azt a magabiztosságot, amiről Pál azt mondja, hogy közös minden keresztyén számára, ők önteltségnek és meggondolatlanságnak nevezik (Efd3:12). Látjuk tehát, hogy ez a dolog nemcsak megszorítja az igazat, de az ártatlan lelkiismereteket is megzavarja, mert a hagyományok sorozatát utána hozzátették és az örök halál büntetését is mindig csatolták. Ezért történik meg, hogy akik bármi más módon akarják imádni az Istent, amikor így lélektelenné váltak, nem tudták, merre forduljanak. Ezért veszítenek el minden istenfélelmet, mivel senki sem tudja komolyan tisztelni az Istent, csak az, aki könnyen kérlelhetőnek érzi Őt, ahogyan azt megtudjuk a Zsolt130:6-ból.

Most már értjük, mit ért a Szentlélek alatta, mikor azzal feddi meg a nőket, mert *megszomorítja az igaznak szívét*. Hozzáteszi: *holott én őt megszorítani nem akartam*. Isten hűséges szolgálói gyakran keltenek ugyan félelmet, de csakis akkor, amikor szükséges. Ők ugyanis nem képesek más módon legyőzni azokat, akik a vágyaiknak örvendeznek, és nem képesek őket engedelmességre készíteni, csak ha félelemmel győzik le őket. Ezért még az igaz próféták és evangélisták is okoznak fájdalmat, ahogyan Pál mondja: Ha megszorítottalak benneteket, nem bánom, mert így akartam cselekedni, hisz ez üdvös szomorúság (2Kor7:8). Aztán az igazi próféták nem a semmiért szomorítják meg az embereket. Ők csak aggodalmat keltenek azok elméiben, akiket Isten akar megszorítani. Ezért nem fabrikálnak anyagot a megszorításhoz és a fájdalomhoz a saját elméjükben, hanem Isten szájából és a kijelentés Lelkétől veszik azt át. Ezért használja az *igaz* szót, és teszi hozzá a *hamisan* szót, amivel azt a komolyságot különbözteti meg a hamis próféták ridegségétől, vagy inkább vad durvaságától, amit az igazi próféták gyakran kénytelenek alkalmazni, mert amint mondtam, a hamis próféták a nyomorult lelkeket rettentik meg. De mi jogon? Azzal, hogy Isten hatalmát testálják önmagukra, pont ahogyan manapság a pápa felfuvalkodott arccal mennydörgi, hogy ő maga és a trónja apostoli, tehát tévedhetetlen. Mivel tehát a hamis próféták megelégednek a megtévesztéssel, az egyszerű embereket félelemmel győzik le.

Majd hozzáteszi: *megegyesítitek a hitetlen kezeit* (szó szerint a hitetlen emberét, egyes számban). Mikor a próféta az igazról beszélt, a szív szót használta: most a kéz szót használja, de nem ok nélkül. A hamis rettentések ugyanis, amikbe a hamis próféták belemerülnek, elhatolnak a belső érzelmekig, s miután mindenkit befolyásol az istenfélelem, ezért félni kezdenek azoktól a fenyegetésektől, amikről hallja, hogy Isten nevében mondják. Látjuk tehát, hogy nagyon jó okkal beszélt az igaz elméjének megszorodásáról, s most, amikor azt mondja, hogy *megegyesítették a hitetlen kezeit*, úgy érti: rettenthetetlenséget adtak hozzá, így a gonoszok nemcsak állandóan makacsok maradtak Istennel szemben, de zabolátlan

²³⁷ Ennek az ellentmondásnak a modern megfogalmazását teljesen elmagyarázza Ward „A keresztyén egyház ideálja” című munkájában. Ő teljességgel elveti Kálvin elméletét és nagyon következetesen csatlakozik a római egyházhoz.

szabadosságban törtek ki és nem vonakodtak nyíltan megszegni Isten törvényét. A kezek megerősítése ugyanis több, mint az elme megszorítása. Mert megtörténhet, és meg is történik, hogy az ember felfuvalkodik a gögtől és Isten megvetésétől, de a mértékletesség mégis visszatartja attól, hogy aljas módon megannyi bűnnel szennyezze be magát. De mikor maguk a kezek kezdenek kicsapongani, az minden gonoszság felhalmozódását jelenti. Most tehát értjük ennek a különbségnek a jelentését. Egyszóval, Ezékiel úgy érti, hogy a hitetlenek megkeményedtek ezeknek az asszonyoknak a hízélgésétől, így nemcsak az elméjükben vetették meg Istent, hanem az egész életükkel bizonyosságot tettek arról, hogy nyíltan és bevallottan kibontották a hadi lobogót Isten ellen. Ebben az értelemben mondja, hogy *megerősítették a hitetlen kezeit*.

S kiegészíti: *hogy meg ne térjen gonosz útjáról*. Itt világosabban meghatározza, miképpen voltak ezek a halálra szánt²³⁸ lelkek életben tartva, mert olyan reménység tárult eléjük, ami megnyugtatta és eltompította a lelkiismeretüket. Nem mondja tehát, hogy *a hitetlen kezei megerősödtek*, mint ahogyan a gonoszok összeesküvésében az egyik gyakorta segíti a másikat, mintha kölcsönösen összekötnék egymás kezét. A próféta most más értelemben beszél, nevezetesen hogy ezek a nők úgy megkeményítették a gonoszokat, hogy megerősítve mentek előre a gonoszságukban, s Istent és az Ő törvényét a gúny tárgyává tették. *Megerősítették a hitetlen kezeit, hogy meg ne térjen gonosz útjáról*, de hogyan? *Életet engedvén neki*. Ebből megértjük, hogy az emberek nem alázhatók meg másképpen, csak ha a halált állítjuk eléjük, mert valamennyien megbocsátanak önmaguknak, s a képmutatás olyannyira belénk vésődött a természetes romlás által, hogy mindenki kész elhítni önmagával, hogy minden jóra fog fordulni. Amíg tehát a halál nem tárul a szemünk elé, s Maga Isten nem jelenik meg, hogy bíróként megsemmisítsen minket, magunk maradunk és még nagyobb vakmerőséggel folytatjuk. A próféta ezt jelzi, amikor azt mondja, hogy *életet adván a hitetleneknek a hamis próféták megerősítették a kezeiket*, és teljesen meggátolták a megtérésüket. De miképpen? Amikor a bűnös úgy véli, Isten kegyes vele, akkor nem aggódik a kibékülés miatt, hanem visszaél Isten hosszútűrésével, s napról-napra egyre bátrabbá válik, míg végül a félelem minden érzését levetkőzi. Ezért az a valódi felkészülés a megtérésre, amikor a bűnöst lemészárolják, azaz Isten ítéletére felelősnek ismeri el magát és a haragjának ijesztő nézetét kezdi vallani. Amikor tehát elveszettnek látja magát, akkor kezd el a megtérésről gondolkodni, de amikor az emberek szundikálnak a bűneik felett, mint mondtam, akkor kitartanak, amíg állandó apátiába nem süllyednek, mint Pál mondja, amikor megjegyzi, hogy többé már semmiféle szomorúságot sem éreznek (Ef4:19).

Majd ez következik: *többé nem láttok hazugságot*. Eddig az okot magyarázta, amiért Isten úgy megharagudott ezekre az asszonyokra: mert megsemmisítették a nyomorult lelkeket vagy a kegyetlenségükkel, vagy a hízélgéseikkel, s így hamis próféták voltak. S most hozzáteszi: *többé nem láttok hazugságot*. Ezt nem úgy kell érteni, mintha Isten ezeknek az asszonyoknak szilárd elmét ígért volna, így majd felhagynak azzal, hogy a hazugságaikkal ártsanak a népnek, hanem megerősíti a korábbi kijelentését, miszerint mindenki gúnyolódása tárgyává válnak, mint ahogyan a fiúk maguk is elismerik, hogy amivel mint jóslatokkal dicsekedtek, azok pusztá csalások voltak. Mintha csak azt mondta volna, hogy megszegyenítlek benneteket, hogy utóbb majd elveszítsétek a próféta megnevezést, amit mostanáig használtatok. S noha a nők kitartottak az örültségükben, mégsem láttak többé hiábavalóságot, mert nyíltan világossá vált, hogy azok a nyomorultak, akik hittek nekik, be lettek csapva. Végül ezt a gondolatot nem az asszonyok valamely érzésének megváltozására kell vonatkoztatni, hanem inkább a hatás megghiúsulására. Pont olyan ez, mintha valaki azt mondaná egy ostoba fickónak, aki azzal dicsekedik, hogy ügyvéd, vagy orvos: gondoskodom róla, hogy ne húzz több hasznót, ügyvédként, vagy orvosként. Ám az az ostoba alak nem lesz

²³⁸ Az 1565-ös latin kiadásban a „motu” szerepel, de a valódi olvasat a „morte”. A francia változat helyesen fordítja „végromlásnak”.

képes levetkőzni azt a véleményt, amit magáról alkotott. S ezt azért mondja, mert a dicsekedése pusztá hiábavalóságának mindenki számára világossá kell válnia. Isten is ekképpen beszél most. S ennek a kiegészítésnek is ugyanez az értelme: *jövendőt nem jövendölgettek többé*. Nem kétséges, hogy minden eszközzel új próféciaák kiagyálására törekedtek, és új kijelentésekkel akartak dicsekedni, mert Isten leleplezte a hazugságaikat, amikor Jeruzsálemet bevették, és a népet száműzetésbe hurcolták. Utána gyors visszatérést ígértek a népnek, de ugyanaz az Isten megcáfolta őket, meghosszabbítván a száműzetésüket. Amikor tehát bárki az istentelensége jogos büntetését szenvedte el, akkor e nők hiábavalósága lelepleződött, és többé nem jövendöltek. Megint megismétli: *megszabadítom népemet a ti kezetekből, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr*. Miután nemrég magyaráztam ezt a kifejezést, most átugrom.

14. fejezet

Ezék14:1-3

1. És jövének hozzám férfiak Izráel vénei közül, és leülének én előttem.²³⁹
2. És lőn az Úrnak beszéde hozzám, mondván:
3. Embernek fia! Ezek a férfiak fölvtették bálványait szívökbe, és vétkeik botránkozását orczaik elé állították. Vajjon engedjem-é, hogy megkérdezzenek engem?

Ezékiel itt egy figyelemre méltó eseményről számol be. Ez ugyanis nem pusztán látomás volt, hanem egy valódi ügylet, mert Izrael egyes vénei közül azért jöttek el hozzá néhányan, hogy tanácskozzanak vele. Azt mondja, *ült*, mint a gonoszagtól összezavarodott és megdöbbszent emberek szoktak, amikor látják, hogy nincs orvosság. A póz tehát, amit a próféta leír, az izgatottság és a kétségbeesés jele volt. Valakiről, aki választ szeretne valamire kapni, mondják, hogy leül a másik elé. Mivel azonban valószínű, hogy vitatkoztak egymás közt a kezdésről, és nem azonnal találták ki, miképpen vágjanak bele, ezért izgatottak lettek a prófétához járulva. Ezékiel valóban könyörületre indulhatott és meglágyulhatott, amikor látta, hogy ezen a módon keresik Istent. Hisz az a megtérés jele volt, amikor Isten igazi és hűséges szolgájához fordultak. Mivel azonban nem voltak őszinték, a próféta időben kapott figyelmeztetést, nehogy azt higgye, hogy szívélyességgel járultak hozzá. Ezért tanítja Isten a szolgáját arra, hogy ne engedjen túl nagy könnyedséggel, amikor az idős embereket lát tanítványokként odajönni. S megmutatja a képmutatásukat, mert a babonaság még mindig uralkodott a szívükben, sőt, nyíltan meg akarták szegni Isten törvényét, s nem titkolták ezt az érzelmüket, valahányszor csak alkalom adódott rá. Először is azt mondja, hogy *fölvtették bálványait a szíveikbe*, amivel arra utal, hogy bálványimádásra adták a fejüket, s a bálványok magas rangra emelkedtek a szívükben. Ahogyan Pál buzdítja a kegyeseket, hogy Isten minden értelmet felülhaladó békessége jusson uralomra a szívükben (Fil4:7, Kol3:15), így mondja a próféta viszont, hogy ezek az emberek a bálványoknak adták a legfőbb hatalmat. S meg kell említenünk egy benne foglalt összehasonlítást is Isten és a bálványok között, mert Isten a birodalma trónját a szívünkben állította fel, de amikor mi bálványokat állítunk fel ott, azzal szükségszerűen megpróbáljuk Isten trónját ledönteni, és a hatalmát semmivé tenni. Így a szentségtörés legszörnyűsebb bűne mutatkozik meg ezekben az idős embereken, akik *fölemelték a bálványokat a szíveik fölé*. Ebből következően minden értelmük a babonásaikba fulladt.

Majd hozzátesszi: *és vétkeik botránkozását orczaik elé állították*. Ezzel a második mondattal a keménységüket és a romlottságukat jelzi, mintha azt mondaná, hogy jóllehet a törvény tanítása a szemük előtt volt, még sem törődtek a kegyességgel, s még Isten fenyegetéseit is megvetették, mintha Ő nem is lenne a Bírójuk. Mikor tehát a bűnös nem indul meg semmiféle intésre, pedig több, mint bűntudatára ébredt az istentelenségének és akár akarja, akár nem, kénytelen elszenvedni Isten haragját, de még ez után is megveti azt, akkor mondjuk, hogy a *vétkei botránkövét állítja az arca elé*. Sokan elillannak a tévelygés és az elhamarkodottság folytán, mert nem gondolják, hogy bármit is megpróbálhatnak Isten ellenében. Itt azonban Ezékiel kifejezi, hogy ezekben az idő emberekben az Istennel szembeni vaskos megvetés, sőt a nyílt lázadás mutatkozott meg. S most Isten megkérdezi: *Vajjon engedjem-é, hogy megkérdezzenek engem?* Egyesek így fordítják: Vajon, mikor megkérdeznék, vagy tanácskoznak velem, válaszoljak-e? De ez a megjegyzés nekem túl távolinak tűnik a próféta gondolataitól, s valószínűleg azért gondolták ezt a próféta szavai jelentésének, mert nem voltak képesek megérteni, mi másra gondolhatott a próféta. Isten

²³⁹ „Velem szemben” – Kálvin.

azonban megmutatja, hogy olyan volt ez, mint holmi csoda, mert ezek az idős emberek merészelték kitörni, s azt színlelni, hogy van bennük némi, az igazság megismerése iránti vágy. Ezért itt a pökhendiségüket mutatja meg, mert nem vonakodtak odaülni Isten szolgája elé, s törődést színlelni a kegyesség iránt, amikor pedig semmi efféle nem volt bennük. Isten tehát azt mondja, vajon megtehető-e ez? A kérdés a dolog abszurditását fejezi ki a fent említett okból, hogy a gonoszságuk még nyilvánvalóbb legyen, amiért Istent merték szemtől-szembe sértegetni. Hisz mi más lenne, mint Isten nyílt feddése, amikor a tisztátalan emberek közelednek Hozzá, s részeseivé akarnak válni az Ő tanácsának? Közben pedig egész életükkel azt mutatják, hogy a legkérlelhetetlenebb ellenségei az egész mennyei tanításnak.

Ezék14:4

4. Ezokáért szólj velök, és monddad nékik: Ezt mondja az Úr Isten: Valaki az Izráel házából²⁴⁰ bálványait szívébe fölveszi, és vétkenek botránkozását teszi orczái elé, és megy a prófétához: én, az Úr felelek meg annak²⁴¹ énmagam által bálványainak sokasága miatt;²⁴²

Isten itt ezekkel a képmutatókkal látszólag túl hevesen bánik, akik az útmutatását merik kérni, de mégis megvetik a tanácsát. De Isten itt inkább arra fenyeget, ami megsemmisítő lesz a gonoszokra nézve, semhogy ígérne bármit, amit várhatnának. Az valóban páratlan bizonyosága Isten kegyelmének, amikor válaszol nekünk, mert a prófécia Isten irántunk és az üdvösségünk iránt érzett atyai aggodalmának képmása. Néha azonban a prófécia csak a pusztulásban ér véget, de ez csak véletlen. Jóllehet tehát Isten Ígéje önmagában is természetesen nagyon kíváncsú, mégis, amikor Isten bíróként válaszol, s elveszi a megbocsátás és a könyörület mindennemű reménységét, akkor az Ő kegyességének semmiféle íze sem érezhető. Ezt az igeszakaszt tehát úgy kell érteni, hogy Isten kihirdeti: Ő fog válaszolni, de kinek is? Az elvetetteknek, s azoknak, akik gúnyolódva kérdezték a prófétától, hogy mi kell cselekedniük. Amikor Ő válaszol nekik, akkor csak az álnokságuk bosszúállójaként fog fellépni, s így a válasza nem tartalmaz mást, csak a félelmetes ítéletet, ami minden elvetett felett ott függ. Isten itt nem kényszerít örök törvényt Önmagára, mert Ő nem mindig cselekszik egyformán minden elvetettel, de azt mondja: azok az istentelenek meg fogják érezni, hogy semmi hasznuk sincs a ravaszkodásukból és a mesterkedésükből, mert meg fogják érezni a különbséget Isten és a Sátán között. Ők ugyanis hozzászórtak a hazugságokhoz, s viszkető füleik voltak. Ezért akartak hallani valamiféle élvezetes és kecsegtető választ Isten szolgájától, mert a hamis próféták kielégítették a hajlamaikat. Mit mond tehát Isten? *Én fogok nekik válaszolni*, de nagyon más módon, mint amit akarnak, vagy szeretnének, mert *a bálványaik tömkelegének megfelelően fogok nekik válaszolni*. Ők ugyanis magukkal hozzák az anyagot a saját elítéltetésükhöz, ezért semmit sem visznek vissza tőlem, csak annak a kárhoztatásnak a pecsétjét, ami már rá van ütve a szívükre, s megmutatkozik a kezeiken. Végül Isten kineveti azok hamis magabiztosságát, akik a prófétáitól

²⁴⁰ Azaz „bárki Izrael házából” – Kálvin.

²⁴¹ „Ez másik szó, a ענה, *gneneh*, melynek tulajdonképpeni jelentése *megválaszolni* – Én fogok neki válaszolni a kérdésére. – Kálvin.

²⁴² Egyesek úgy vélik, hogy a ה betű az נ betűt helyettesíti, s így fordítják az igeszakaszt: *Én fogok neki válaszolni, mert a bálványainak tömegében jön*. Én azonban az egyszerűbb jelentést követem, mert félek, hogy a magyarázatuk túlonultul erőltetett, nevezetesen hogy Isten válaszol az istenteleneknek, amikor megkérdezik Őt, de a bálványaik tömegének megfelelően, azaz úgy, ahogyan megérdemlik.” – Kálvin.

A héber szó, amire Kálvin itt utal, a בה, *beh*, amely olyannyira szűr, hogy Eichorn szerint a masszoréták akarták eltorzítani בָּ-ra. Két kéziratból hiányzik. Newcombe Kennicott tekintélyére hivatkozva olvas בָּ, *ba*-t, de Houbigant ezt barbarizmusnak tartja. Talán a kaldeus magyarázat az előnyösebb. Rosenmüller részletesen tárgyalja a dolgot. Lásd még *Cappell. Crit. Sac.*, 1. kötet szerk. Hal.

kérdősködnek a jövőbeli események felől, közben pedig a szívüket a babonásaikhoz kötik. Ezért mondja, hogy *Ő fog nekik válaszolni*, de nem úgy, ahogyan elképzelik, hanem ahogyan megérdemlik.

Ezék14:5

5. Hogy megragadjam Izráel házát az ő szívökben, a kik elfordultak²⁴³ tőlem bálványaik miatt mindnyájan.

Megmutatja Isten célját, amiért nem akarja válasz nélkül hagyni azokat a képmutatókat, akik még mindig hitetlenül szórakoztak Vele. Azt mondja: *hogy megragadjam Izráel házát az ő szívökben*. Megkérdendő, miképpen lesznek megragadva a hitetlenek, amikor Isten se nem az elméjük vélekedése, se nem a várakozásuk szerint válaszol nekik, hanem azt hirdeti ki, amit a legjobban utálnak, s amitől a leginkább félnek? Erre azt válaszolom, hogy az istentelenek akkor kapnak választ, amikor az örületbe kergetik őket, s Isten így húzza ki belőlük azt, ami korábban el volt rejtve a szívükben. Azt mondja tehát, *azért, hogy az istentelenségük mindenki számára nyilvánvaló legyen*. Mert ameddig Isten kíméli a hitetlent, addig mindig valamiféle hízélgéssel igyekeznek meglágyítani Őt. Amikor azonban látják, hogy semmit sem érnek el a hamis kedveskedéssel, akkor ordítanak, sőt bögnék Isten ellen, s ezen a módon *lesznek megragadva a saját szívükben*. Azaz, minden korábbi alakoskodásuk lelepleződik, s mindenki könnyen észreveheti, hogy a kegyesség szikrája sem létezett soha a szívükben. Isten tehát arról tesz bizonyosságot, hogy a válaszaik olyanok lesznek, ami *megragadja Izráel házát az ő szívökben*, azaz a szigorúsága majd napvilágra hozza azt, ami korábban rejtett volt, mert Isten Ígéje kétélű kard, mely megvizsgálja az emberek minden érzelmét (Zsid4:12). Egyeseket úgy vág le ez a kard, hogy aztán bölcsékké válnak, de mások dühödten szurkálnak, amikor látják, hogy Isten hatalmával kell szembeszállniuk. Ezért lesznek megragadva a saját szívükben, mert Isten kihúzza belőlük, amit mindig is rejtve szeretnének tartani. *Akik elfordultak tőlem* szó szerint *a bálványaikban*. Ezt az igeszakaszt, mint említettük két módon magyarázzák. Egyesek azt mondják, hogy elszakadtak, de én a másik változatot tartom jobbnak, mely szerint *elidegenedtek*. S ezt a dolgot világosabban is megértjük majd, amikor a téma elvezet minket hozzá. *Elidegenedtek tehát Istentől*, azaz végleg elhajlottak Isten törvényétől. Ám amíg ez rejtve maradt, addig viselték az álarcaikat. Az elszakadás, amiről a próféta beszél látszólag erre a színlelésre vonatkozik. Tehát nagyon *elidegenedtek tőlem a bálványaik által*. De, mondja, tévedtek, amikor azt hiték, hogy nem lehet őket leleplezni, s az utálatosságaik, legyenek bármekkora bolondságok, titokban maradnak. S ez összhangban van az utolsó mondattal, miszerint a saját szívükben fogja meg a képmutatókat.

Ima

Add meg mindenható Isten, mivel mi oly hajlamosak vagyunk mindenféle bűnre, hogy a Te Lelked hatalma zabolázzon meg minket, s figyeljünk a tanításodra, mely folytonosan visszhangzik a füleinkben. Hadd tartsunk ki a Te neved tiszta imádatában, s így megerősödvén a gonoszok ravaszságaival szemben megállhassunk a gyengeségünkben, s meneküljünk meg minden tévelygéstől, míg végére érünk az utunknak és megérkezünk ahhoz a végcélhoz, ami Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van kitűzve a számunkra. Amen.

²⁴³ Vagy ahogyan mások fordítják: „elszakadtak”. – Kálvin.

Harmincnyolcadik előadás

Ezék14:6

6. Ezokáért mondd Izráel házának: Ezt mondja az Úr Isten: Térjete meg, és forduljatok el bálványaitoktól és minden utálatosságtoktól fordítsátok el orcátokat.

Isten most megmutatja, miért fenyegette a hamis prófétákat és az egész népet oly súlyosan: nevezetesen azért, hogy megtérjenek. Isten szigorúságának célja tehát az, hogy megrettenvén az ítéleteitől, térjünk vissza a helyes útra. Most tehát a megtérésre buzdítja őket. Ebből azt a hasznos leckét merítjük, hogy valahányszor csak Isten a félelemmel ösztönöz bennünket, akkor nincs más célja, mint hogy megalázzon, és ily módon gondoskodjon az üdvösségünkről. Mikor oly erősen fedd és fenyeget a prófétái által, és igazából szavakban haragszik ránk, akkor valójában kímél minket. A buzdítás azonban rövid: *hogy megtérjenek, és elforduljanak a bálványaitoktól és minden utálatosságaiktól elfordítsák az arcukat*. Amikor a *השיבו*, *heshibev* szót használja, a második mondatban egyesek „feleségeket” értenek, de ez hideg. Mások tárgyassá, de mégis személytelennek vélik az ígét: *vegyétek ré magatokat a megtérésre*, de ez is nyers.²⁴⁴ Nekem kétségem sincs felőle, hogy a próféta itt arra buzdítja az izraelitákat, hogy mindegyikük vágyakozzon a kibékülésre Istennel, s egyben másokat is vigyen magával. Miután sokan voltak a gonoszság forrásai kölcsönösen egymás számára, most elrendeli, hogy tegyenek meg minden tőlük telhetőt mások visszatérésére önmagukkal egyetemben. S biztos, hogy a megtérésünk igazi bizonyítéka az, amikor nemcsak egyenként térünk meg Istenhez, hanem a kezünket is kinyújtjuk a testvéreink felé, és visszahívjuk őket a tévelygésből, különösen, ha a mi hibánkból tévelyedtek el. Legalább ugyanakkora szorgalommal kell gondoskodnunk a sérülés rendbehozataláról. A próféta szavainak jelentése tehát először is az, hogy az izraelitáknak meg kell térni, majd egymást kell segíteniük a megtérésben, vagy, hogy egyesülniük kell a törekvésben az istenfélelemre pont úgy, ahogyan korábban mindegyikük megrontotta a társaságával a felebarátait. Ez látszik a teljes jelentésnek. S ezt az egymásutániséget meg kell figyelni, mert sokan mutatnak buzgóságot mások megragadásában, s kinyújtják a kezüket, hogy megszabadítsák őket a tévelygéstől, de ők maguk soha nem gondolnak a megtérésre. A Szentlélek azonban megmutatja a helyes eljárásrendet, amikor megtérést parancsol, majd kiterjeszti az erre irányuló vágyunkat a testvéreinkre, akiknek a buzdításainkra van szükségük. Végül hozzáteszi, hogy *vonjátok vissza, vagy fordítsátok el arcotokat minden utálatosságotoktól*. A próféta itt a részt szerepelteti az egész helyett, mert elfordítani az arcot egyben minden érzékszerv elfordítását is jelenti. Mivel tehát majdnem hozzáragadtak az utálatosságaikhoz, melyekre a szemeiket vetették, s teljesen odaszánták magukat azoknak, az arcuk elfordítását parancsolja, hogy ezzel mondjának örökre búcsút azoknak.

Ezék14:7

7. Mert valaki az Izráel házából és a jövevények közül, a kik Izráelben laknak, elhajlik²⁴⁵ tőlem, és az ő bálványait veszi föl szívébe, és vétkének botránkozását teszi

²⁴⁴ Kálvin nem magyarázta meg a nehézséget, amit megfogalmazott. A „visszatérés” ige hifil alakban szerepel, és úgy vélték, maga a dolog követi. Houbigant hofal alakban olvassa, Newcombe pedig jobbnak látja „ti magatok” értelemben fordítani. Rosenmüller, mint általában, nagyon magyarázatos.

²⁴⁵ „Ez nem fordítható másképpen: a *נזר*, *nezer* szó, amit tegnap láttunk, származtatható a *זור*, *zor*, elidegenedni szóból. Nem kétséges a jelentés: „aki elhajlott tőlem”. – Kálvin.

orczája elé, és megyen a prófétához, hogy ez tanácsot kérjen ő néki én tőlem:²⁴⁶ én, az Úr felelek meg annak énmagam által;

Ezékiel ismét visszatér a fenyegetésekhez, mert a buzdítások nem voltak elég hatékonyak ezeknek a megkeményedetteknek. Láttuk, hogy megrögzöttek voltak a vétkeikben és majdnem olyanok, mint a meg nem szelídített állatok. Amíg ugyanis nem tárták gyakorta a szemük elé Isten ítéleteit, csak csekély gyümölcsei voltak a tanításnak és a buzdításnak. Ez tehát az oka, amiért Isten itt a bosszúállását mutatja nekik: *egy ember, mondja, vagy egy idegen, aki Izraelben tartózkodik*. Mikor hozzáteszi a jövevényeket is, akkor kétségtelenül azokról a körülmetélkedettekről beszél, akik az igaz Isten imádóinak vallották magukat, s úgy vetették magukat alá a törvénynek, hogy tartózkodtak minden istentelenségtől. De voltak mások is, akik nem a szent fajból származtak, s nem voltak őslakosok, de mégis körülmetélkedtek, s ami a vallást illeti, az egyház tagjaivá váltak. Isten pedig ugyanabba az osztályba és rangra akarja őket besorolni, mint Ábrahám fiait. A törvény ugyanaz lesz a jövevény és az otthon született számára, valamikor csak szóba kerül az ígéret (4Móz15:15-16) és ugyanaz a mondat ismétlődik megannyi helyen. Ezzel megmagyaráztuk a jövevény szót. Ám ez a körülmény csak fokozza a választott nép bűneit. Mert ha bárki letelepedett a Kánaán földjén, s magához ölelte Isten törvényét, az véletlen esemény volt, de az izraeliták természetes örökösei voltak az örök életnek, hisz az örökbefogadásuk folytatódott az egymás utáni korokban. Mivel tehát ők Istentől született fiak voltak, annál gyalázatosabb volt eltávolodni az Ő imádatától. Így amikor Ezékiel súlyosan megfeddi a jövevényeket, azzal megmutatja, mennyivel szörnyűsebb volt a bűn azok esetében, akik szentebb kötelességgel kötődtek Isten imádatához. Azt mondja: *elhajlott tőlem*. Tegnap azt mondta: *מעלי, megneli*, a közelemből, vagy irányomból, most pedig világosabban is megmagyarázza a romlást, amikor az emberek elvetik a törvény tanítását, s nyíltan kimutatják, hogy nem engedelmeskednek Istennek. Arra mondják azt, hogy Istent követi, vagy Vele jár, aki Isten állítja önmaga elé vezetőnek, és odaszánja magát a rendelkezéseire, megmaradván az Általa kijelölt úton. Így a hit engedelmissége által követjük Istent, vagy járunk Vele, s elhaljunk Tőle, mikor elvetjük a törvényét, s nyíltan nem akarjuk tovább viselni az Ő igáját. Ezért mutatja meg, micsoda a nép, vagy az egyének elszakadása Istentől: nevezetesen az, amikor elvetik az Ő törvényének követését. Az izraeliták valóban azt akarták, hogy Isten mindig velük maradjon, de ők maguk idézték elő a válást, még ha tagadták is. Ezért vágja el a próféta jó előre tőlük a visszakozás eme támaszát, amikor kimondja, hogy *ők szakadtak el Istentől*, amikor nem követték Őt.

Végül megismétli, amit tegnap láttunk: *az, aki az ő bálványait vette föl szívébe, és vétkének botránykövét tette az arca elé*, azaz a saját babonáságaiba merült, annak a bálványai átvették a hatalmat a szívében. Végül, ha annyira vakmerő, hogy nem leplezte, hogy szembe akar szállni a Mindenhatóval, *és megy a prófétához, hogy ez tanácsot kérjen ő néki én tőlem*, vagy az én nevemben, *én, az Úr felelek meg annak*. Megerősíti, amit tegnap láttunk, hogy többé már nem képes elviselni a képmutatókat, akik oly gögösen hitegették önmagukat. S természetesen, amikor nyíltan imádták a bálványokat, s voltak tele megannyi babonassággal, micsoda vakmerőség és gög volt az igazi prófétákkal tanácskozni? Ez nagyon hasonlít arra, mintha valaki nemcsak sértegetni akarná az orvost, és szitkozódni akarna vele, de szemben is köpné, majd utána elmenne hozzá és a tanácsát kérné ezt mondván: „Mit javasol, mit tegyek? Miképpen gyógyulhatok ki ebből a betegségből?” Ez efféle gögöt még ember és ember között sem lehet elviselni. Miképpen hagyná hát az Isten az efféle gyalázkodásokat büntetlenül? Ezért mondja, hogy *Ő fog válaszolni*, de a Maga módján. Mintha azt mondta volna, hogy hízeltést kerestek, de *majd magam válaszolok*, azaz a természetes jellememnek megfelelően. Nem változom meg az ő tetszésük szerint, mert ők a saját koholmányaiknak megfelelően

²⁴⁶ Azaz „rajtam keresztül, vagy róla, vagy általa, vagy az én nevemen keresztül érdeklődjön”. – Kálvin.

változtatják a jellememet, de tévednek. Semmi hasznuk sem lesz belőle, ha tőlem várnak választ a maguk nézetei szerint: *magam válaszolok*, azaz meg fogják érezni, hogy a válasz tőlem származik, s nem lesz okuk azt gondolni, hogy a szolgálaim majd engedelmeskednek nekik, ahogyan visszaélnék a hamis prófétákkal, akiket jutalomért vesznek meg, mivel ők megvásárolhatóak. Amikor ugyanis valaki megvásárolható, akkor kénytelen úgy hízelegni, mint egy szolga. Nincs máshol ugyanis szabadság, csak a jó és becsületes lelkiismeretben. Isten ezért különíti el a szolgálait azoktól a csalóktól, akik áruba bocsátják a hízeltégeiket. Most ez következik:

Ezék14:8

8. És ellene fordítom orczámat annak a férfiúnak,²⁴⁷ és vetem őt²⁴⁸ jegyül és közbeszédül, és kiírtom népem közül, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr!

Isten itt hozzát teszi, hogy a haragja végrehajtása készen lesz, amikor a próféta kihirdeti azt. A világi emberek mindig fabrikálnak maguknak üres egyezségeket, s amikor Isten fenyeget, akkor azt mondják, hogy ez csak villámlás nélküli mennydörgés. Mivel a prófétai fenyegetések csak kevéssé, vagy sehogyan sem indítják meg az elvetetteket, ezért Isten most megmutatja, hogy Ő nemcsak azt válaszolja majd, amit nem akarnak hallani, hanem a hatásából azt is megérzik, hogy mennyire igazat mondott. S ezt meg kell érteni az utolsó mondatból, mert amikor Maga Isten válaszol, akkor nemcsak fenyegető szavakkal hasogatja a levegőt, de kihirdeti, amiről eldöntötte, hogy a maga idejében bekövetkezzen és végbemenjen. Isten soha nem válaszol Maga anélkül, hogy hozzá ne kapcsolná a hatást is a prófétához. A képmutatók azonban túl ostobák ahhoz, hogy ezt elfogadják, amíg világosabb magyarázat nem adatok nekik. Ez tehát az oka annak, amiért a próféta a hatással kapcsolatos üzenetet közvetít.

Azt mondja: *ellene fordítom orczámat annak a férfiúnak*. Mikor Isten nyíltan szól ellenünk, az elegendő a megsemmisítésünkhöz, de ebben az esetben többet akar kifejezni, nevezetesen hogy a próféták voltak a haragjának hírnökei. A képmutatókat pedig meg kell inteni a rájuk váró büntetésekről, melyek más most is a fejük felett vannak, mert az Ő keze már ki van nyújtva ellenük. Azt olvassuk, hogy szembefordítja az arcát azzal, aki Ellene felemelkedik, vagy vitába és közelharcba száll Vele. Isten azt is kihirdeti, hogy ellensége lesz minden elvetettnek, akik így próbálnak meg kisiklani előle. Azt mondja *jellé és közmondássá teszem őket*. A büntetés súlyosságát ezekkel a szavakkal jelzi, mert Isten néha közönséges és szokott módon bünteti meg az emberek hibáit. Amikor azonban a büntetés mindenből csodálkozást vált ki, s olyan, mint egy baljós ómen, akkor azt mondják, hogy Isten nem közönséges módon mutatja ki a haragjának jeleit. A próféta tehát úgy érti, és ezzel egyben arra is int minket, mennyire undorító vétek elhajolni a tiszta Istentisztelettől. Isten ugyanis bünteti a lopást, a ledérséget, az iszákosságot, a csalást, a fosztogatást, de nem mindig olyan szigorúan, hogy a büntetés figyelemre méltó legyen, s mindenki elméje felé forduljon. Ezért a büntetés nagyságából válik ismertté a bűn nagysága. Most hozzát teszi: *közmondás lesz*. Ezt a kifejezést a törvénytől kölcsönzi, ahogyan a próféták Mózes magyarázóiként használják a szót (5Móz28:37). Amikor bármilyen figyelemre méltó mészárlás történik, akkor mondják, hogy *közmondás*, mert mindenki azzal kérkedik, amikor bármilyen mészárlásról beszél, hogy ahhoz semmi sem hasonlít, vagy nincs annál borzalmasabb. De a מֶשֶׁל, *meshel* a gyalázatra is használatos, mintha azt mondta volna, hogy nemcsak a figyelem felkeltésének dolga kell

²⁴⁷ Vagy: „[fordítom az arcomat] arra a férfiúra” – Kálvin.

²⁴⁸ Egyesek így fordítják: „és megsemmisítem”, balról jobbra változtatva a pontot, de a „és vetem” olvasat jobb. – Kálvin. Kálvin szavai arra vonatkoznak, hogy a héber betű feletti pont megváltoztatásával a szó jelentése is megváltozik ebben és az előző igeverben: szerinte az angol Authorized Version-nak megfelelő olvasat a jobb.

legyen az egész nép számára, hanem a nevüknek is a gyalázkodás és a megvetés tárgyát kell képeznie. Végül kiegészíti: *és kiirtom népem közül*. Ez a legkomolyabb mindegyik közül, mert még a könyörület reménysége is elvétetik. Bárki csodálkozhat egy ideig, azután ez a csapás a az útszéli gúnyolódások és közmondások tárgyát fogja képezni, de Isten még mindig kiengesztelhető és nem szakítható el a néptől. Mikor azonban valaki kivágattatik Isten népéből, akkor a biztonsága már híjával van minden reménységnek. Nem hiába ismétlődik hát oly gyakran a mondat: *és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr*, mondja, mert mi ugyanúgy látjuk, amint a képmutatók mindig lepelbe burkolóznak, mivel azt hiszik, hogy csak a prófétákkal van dolguk, s így biztonsággal megvethetik a halandókat. Ezért vési fel Isten itt a nevét az Ígéjére, hogy megtudják, Ő szólt, s az Ő kezei által tapasztalják meg az Ígéje hatékonyságát.

Ezék14:9

9. Ha pedig a próféta megtéveszteni engedi magát, hogy kijelentést adjon: én, az Úr tévesztettem meg azt a prófétát; és kinyújtom kezemet ellene, és kivesztem őt az én népem, Izráel közül.

Isten itt annak az ostoba gondolatnak megy elébe, ami oly sok elmét elragad. Mikor kéznél voltak a saját csalóik, úgy vélték, hogy Isten minden fenyegetése visszaverhető mintegy pajzs által. Jeremiás és Ezékiel, mondták, fenyegetnek minket, de vannak mások, akik jó reménységgel táplálnak. Ők azt ígérik, hogy minden dolog örömteli és virágzó lesz a számunkra. Mivel pedig csak ez a kettő, vagy három foszt meg minket a biztonság reménységétől, mások viszont, akik sokkal többen vannak, biztonságot ígérnek nekünk, ezért nem kell kétségbe esnünk. Miután tehát a csalóikat állítják szembe a valódi prófétákkal, s olyan fajta összecsapást képzelnek el, amelynek során a csalás kerekedik felül és Isten igazsága szertefoszlik, azért mondja, hogy nincs ok, amiért a hamis próféták hízélgéseinek meg kellene téveszteni benneteket. Mert ha azt mondjátok, hogy ők is viselik a próféta megnevezést és hivatalát, arra azt válaszolom, hogy a ti hibátok folytán tévelyegnek, mivel én tévesztettem meg őket, mert az istentelenségetek ezt érdemli. Ez még lehet egyelőre homályos, de majd megpróbálom megmagyarázni egy ismerős példán keresztül. Manapság is látjuk, hogy a lustaság miatt sokan visszahúzódnak minden félelemtől, és mentességet ígérnek maguknak a büntetésektől, miközben minden Istennel való törődést elvetnek. Ó, mondják, mit kezdjek én a vallással? Az csak bajt okoz nekem. Bárki, aki komolyan át akarja magát adni Istennek ezek között a civakodások és megosztások között, labirintusba téved. Mivel tehát sokan hibamentesnek képzelik magukat még ha Istent vetik is el, ez a tanítás ellenük fordítható. Manapság valóban sok a vita a vallásban, ami sokakat összezavar, de gondolod, hogy ez meggondolatlanul történik? Ó, nem tudjuk, melyik felet kövessük: kérdezősködünk, mert Isten nem engedte annyira szabadjára a Sátán és a szolgálói zabláját, hogy az egyház felkavarodjon és az emberek a véletlennek köszönhetően szálljanak egymással kölcsönösen szembe. Amikor azonban ez történik Isten jogos ítélete folytán, akkor biztos, hogy senki sem csapható be, csak a tulajdon egyetértésével. Mert a próféta Mózesről veszi azt az alapelvet, mely szerint valahányszor csak előjönnek a hamis próféták, az a hűség és az őszinte kegyesség próbája. A te Istened tesz próbára téged, mondja Mózes, hogy szereted-e Őt (5Móz8:3). Mivel tehát nem támad hamis próféta Isten igazságos ítélete nélkül. Miután pedig Isten különbséget akar tenni az őszinte imádók és a képmutatók között, ebből az következik, hogy senki sem mentesíthető a véleménykülönbségek kifogásával, melyek a bölcs elrendezésnek köszönhetőek. Miután Isten el akar végezni egy kísérletet, mint mondtam, a szolgálóival és a fiaival, s mivel a hamis próféták összekeverik a dolgokat és a fényes

napvilágot sötétségbe vonják, ezért senki, aki valóban és szívből keresi Istent, nem akad bele a csapdáikba.

De Ezékiel tovább is megy, mint arra korábban utaltam, nevezetesen hogy az összes csalafintaság és tévelygés nem elhamarkodottan támad, hanem magából a nép hálátlanságából fakad. Mert ha nem adták volna át magukat oly szándékosan a hamis prófétáknak, Isten kétségkívül megkímélte volna őket. De miután a hamis próféták mindenfelé nagy számban voltak megtalálhatók, ebből megérthető, hogy a nép méltó volt az efféle csalafintaságokra. Most már értjük a Szentlélek szavainak jelentését, amikor Isten kijelenti, hogy Ő minden tévelygés szerzője, amit a hamis próféták így szerteszét szórtak. Nem elegendő ugyanis pusztán csak a szavak hangzására figyelni, majd utána kicsikarni a prófétai tanítás lényegét, hanem oda kell figyelnünk a Lélek céljaira. Már magyaráztam, miért mondja ezt a próféta: nevezetesen azért, mert az izraelitáknak abba kell hagyniuk a hátat fordítást a szokásuk szerint, amikor azt mondják, hogy ha kétségek között maradnak a különböző véleményeket illetően, azt nem kellene a bűnükül tulajdonítani. Ő ugyanis azt válaszolja, hogy a hamis próféták csak azért kapták meg ezt az engedélyt, mert a nép rászolgált arra, hogy megvakuljanak. Végül azt mondja, hogy a Sátán hazugságai nem véletlenszerűen, vagy az emberek akaratából sokszorozódtak, hanem Isten fizeti vissza a jogos ellentételezést a semmirekellő és álnok népnek. Így mondja Pál is, hogy a tévelygésnek isteni hatóereje van, amikor az emberek inkább a hazugságot ölelik magukhoz az igazsággal szemben (2Thessz2:11-12), s nem vetik alá magukat Istennek, hanem inkább lerázzák magukról az Ő igáját. Bárki tehát, aki az egyszerűség ürügyével akarja mentesíteni magát, amiért nem nyugszik bele Isten Ígétébe, ezt a választ kapja készen: minden dolog Isten jogos rendeletére kavarodik így össze. Mivel tehát a Sátán homályosítja el a világosságot, valahányszor csak felhők szóródnak szét a gyengék megzavarására, ennek Istent találjuk a szerzőjének, mert az ember istentelensége ezt érdemli. A próféta ugyanis itt nem evilági módon értekezik Isten abszolút hatalmáról, ahogyan ők mondják, de amikor Isten nevével hozakodik elő, akkor biztosra veszi, hogy Isten nem örül az efféle kavarodásnak, amikor a hamis próféták ragadják magukhoz az Ő nevét. Biztos tehát, hogy Isten nem örül az efféle megcsalattatásnak, de az okra kell gondolnunk, mint azt majd hamarosan látjuk. Az ok nem mindig nyilvánvaló, de az ellentmondás nélkül való dolog, hogy Isten joggal bünteti az embereket, amikor az igaz vallást a megosztásokkal félreállítják és az igazságot a hamissággal homályosítják el.

Azt kell tehát vallanunk, hogy Isten nem tombol zsarnok módjára, hanem a jogos ítéleteket szabja ki. Emellett ez az igeszakasz arra tanít minket, hogy sem a csalafintaságok, sem a megtévesztések nem támadnak Isten engedélye nélkül. Ez első ránézésre abszurdnak tűnik, mert Isten látszólag önmagával küzd, amikor szabadságot ad a Sátánnak a szilárd tanítás felforgatására. S ha ez Isten jóváhagyásával történik, az tökéletes önellentmondásnak látszik. De mindig emlékezzünk arra, hogy Isten ítéleteit nem ok nélkül nevezik nagy mélységeknak (Zsolt36:7), hogy amikor látjuk a lázadó embereket akképpen cselekedni, ahogyan mostanság teszik, akkor ne akarjuk felfogni azt, ami még az angyalok értelmét is messze meghaladja. Józanul és tiszteletteljesen kell tehát megítélnünk Isten munkáit, különösen az Ő titkos tanácsvégzését. De a tisztelet és a mértékletesség segítségével könnyű lesz ezt a két dolgot összeegyeztetni: azt, hogy Isten nemzi, táplálja és védelmezi az egyházat, és megerősíti a próféták tanításait, közben pedig engedi, hogy a belső civakodások széttépjék és megzavarják. Miért van ez így? Ezért cselekszik így, hogy megbüntethesse az emberek gonoszságát, valahányszor csak Neki tetszik, amikor látja, hogy visszaélnék a jóságával és a türelmével. Amikor Isten felgyújtja a tanításának lángját, ez az Ő felbecsülhetetlen könyörületének a jele. Mikor engedi az egyházat megzavarni és az embereket bizonyos fokig szétszóródnak, azt az emberek gonoszságának kell betudni. Bármilyen legyen a magyarázat. kijelenti, hogy *Ő tévesztette meg a hamis prófétákat*, mert a Sátán egyetlen szót sem lett volna

képes kiejteni. ha nem kapott volna rá engedélyt, sőt mi több, parancsot, amikor Isten a haragját gyakorolja a gonoszok ellen.

Más értelemben mondja Jeremiás, hogy megtévedt (Jer20:7):²⁴⁹ megtévedtem, de Te, Uram tévesztettél meg engem – itt ironikusan beszél. Mikor ugyanis az istentelen emberek azzal kérkedtek, hogy sok próféciaja volt megtévesztő, s ostoba és félkegyelmű emberként gúnyolódtak rajta, akkor mondja, hogy ha tévedtem, akkor ó Uram, Te tévesztettél meg engem. Látjuk tehát, hogy a hamis iróniával feddi meg azok zsémbelődését, akik megvetették a prófeciáit, s végül megmutatja, hogy Isten volt a szerzője ezeknek a tanításoknak. Ezen a helyen viszont Isten jelképek nélkül hirdeti ki, hogy Ő tévesztette meg a hamis prófétákat. Ha bárki ennek most azt veti ellenébe, hogy semmi sem áll távolabb Isten természetétől, mint a megtévesztés, a válasz kéznél van. Jóllehet a hasonlat valóban kissé nyers, de tudjuk, hogy Isten vonatkoztatja Magára azt a beszédmodort, ami tulajdonképpen nem vonatkozik Rá. Azt mondja, nevet az istenteleneken, de tudjuk, hogy nem egyeztethető össze a természetével a kigúnyolás, a kinevetés a látás és az alvás (Zsolt2:4, Zsolt37:13). S így van ezen a helyen is, megvallom, helytelen beszédforma, de az értelme nem kétséges: minden csalafintaságot Isten szór szét, mert a Sátán, mint mondtam, a legkisebb szót sem ejtheti ki, csak ha Isten parancsolja. S a megcsalattatás formája, ami megoldja majd a nehézséget a számunkra, meg van írva a szent történelemben. Mikor Akháb a hamis próféták nagy csoportját tartotta fenn, egyedül Mikeás állt szilárdan és látta el hűségesen az Istennel szembeni kötelességét. Mikor a király elé vitték, azonnal szétrobbantja a kérdésüket. Íme, minden prófétám győzelmet jövendől! Erre azt válaszolja: láttam Istent a trónján ülni, s amikor az egész mennyei sereg odagyűlt Elé, Isten megkérdezte: Ki csapja be Akhábót? S egy lélek, nevezetesen az ördög ajánlkozott és ezt mondta: majd én becsapom, mert hazug lélek leszek minden prófétájának a szájában. Isten ezt válaszolja: Menj és legyen így (1Kir22, 2Krón18). Utána ez következik: az Úr tehát hazugságot adott mindazon próféták szájába. Itt konkrétan megmutatja a módját annak, ahogyan Isten megőrjíti a hamis prófétákat, és becsapja őket: nevezetesen elküldi a Sátánt, hogy töltsen meg őket a hazugságaival. Mivel tehát őket a Sátán, a hazugság atyja ösztönzi, mi mást tehetnének, mint hazudnak és megtévesztenek? Az egész tehát Isten jogos ítéletétől függ, mint azt ez az igehely tanítja. Isten tehát nem csap be, úgymond, közreműködő nélkül, hanem felhasználja a Sátánt és a csalókat a bosszúállása eszközeiként. Ha bárki ahhoz az elmés különbségtételhez menekül az elrendelés és a megengedés között, a szövegkörnyezet könnyen megcáfolja. Nem nevezhető ugyanis pusztán engedélynek, amikor Isten akarattal elküld valakit Akháb megtévesztésére, s Ő Maga rendeli ki a Sátánt ennek megcselekvésére. De az utolsó mondat, melyet idéztem, eltöröl minden kételyt, mert Isten adja a hazugságot a próféták szájába, azaz Ő sugallta a hazugságot minden hamis prófétának. Ha pedig Isten sugall, akkor a Sátán nemcsak az Ő engedélyével tör előre és szórja szét a csalafintaságait. Mivel Isten akarta felhasználni a segítségét, ezért engedte meg neki ezzel a feltétellel és ebből a célból. A többi azonban a következő előadásra hagyjuk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel mi oly hajlamosak vagyunk a tévelygésre, hogy a Te igazságod mindig ragyogjon ránk e világ sötétségében. Add meg, hogy nyitott szemmel tekintsünk arra, s valódi taníthatósággal vessük alá önmagunkat Neked, hogy Ígéd és Szentleked által kormányozva bevégezhessek utunkat, s végül megérkezzünk abba a boldog nyugalomba, amit a Te egyszülött fiad készített el a számunkra. Ámen.

²⁴⁹ Károlinál: *rávétetett. – a ford.*

Harminckilencedik előadás

Az utolsó előadásban láttuk, milyen céllal enged meg Isten ennyi szabadságot a hamis prófétáknak a nép megtévesztésében. Az emberek ugyanis szeretnék a tévelygésük hibáját Istenre hárítani, ha Ő nem venné elejét az elhamarkodottságuknak. De Isten ezen a helyen kijelenti, hogy az ítélete igazságos, mivel mind a száműzöttek, mind a városban maradt zsidók egyformán vakok voltak. Ezért meg kell értenünk, hogy nem volt ok a mentegetőzésre, amikor Isten keze sújtott le az istentelen és gonosz népre. Most hozzáteszi, hogy Ő lesz a bosszúálló a hamis próféták megsemmisítésével a nép között. Első ránézésre nem látszik összhangban állónak az igazságossággal, hogy Isten az embereket a tévelygésbe kényszerítse és vesse, majd utána büntetést szabjon ki rájuk, s amint mondtam, az emberek önmagukat hibáztathatatlanoknak gondolják, ha Isten megvakítja őket, átadja az illetlen gondolkodásnak, sőt istentelen vágyakra sarkallja. De amint már megjegyeztem, azok tévednek, akik a saját elképzeléseik alapján becsülik fel Isten ítéletét. Hisz mily csekély méretű a mi intelligenciánk: Isten ítéletei pedig a nagy mélység (Zsolt36:7). Nem marad más hátra tehát, mint várni a napot, amikor majd szemtől szembe látjuk azokat a dolgokat, melyeket most csak sötéten és homályosan szemlélhetünk, mint azt Pál mondja (1Kor13:12). Bármi is legyen az értelme, Isten jogosan cselekszik a hamis próféták megtévesztésével, ami az istentelen nép egyfajta megbüntetése. Mikor pedig ítéletre szólítja a hamis prófétákat, akkor sem okolható Ő Maga. Ha pedig az emberek csökönyösek a saját elhamarkodottságuk és vakmerőségük folytán, Isten mentesíti Magát minden rágalomuktól. Ezért szorgalmasan figyeljük meg ezt az igeszakaszt, ahol Isten kijelenti, hogy Ő a megtévesztő, mert bárhogyan is tervezgeti a Sátán, hogy a hazugságaival eltörli az igazságot, mégsem érhet el semmit, csak ha Isten megengedi neki, mint azt már megmagyaráztuk a maga teljességében. Mikor azonban a hamis prófétákat büntetésre vonják, akkor nincs okuk Istennel civakodni, és nem érnek el semmit a panaszaikkal, mert a saját lelkiismeretük ítéli el őket. Nem tiltakozhatnak azzal, hogy Isten kényszerítette, vagy vonta őket erőszakosan tévútra, mert a saját akaratukból és a saját erőfeszítéseik árán igyekeztek a pusztulásba juttatni a nyomorult embereket a hazugságaikkal. Mivel pedig ez a helyzet, Isten joggal nyújtja ki a kezét őket megbüntető. De folytassuk a következő igeverssel.

Ezék14:10

10. És viselik vétkeiket; a milyen a kérdező vétke, olyan legyen a próféta vétke is.

Itt világosabban tanítja azt, amit Ezékiel részben már érintett. Mert mondta, hogy a hamis prófétáknak végül büntetés lesz az osztályrészük, de most az egész népet hozzáteszi, s egyidejűleg visszautasítja azokat az üres kifogásokat, amelyekkel az emberek mindig igyekeznek leplezni a hibáikat. Amikor ugyanis név szerint említi a vétkeiket, az ugyanaz, mintha a továbbiakban megtiltaná nekik a hátat fordítást. Isten ezen a módon töröl el minden gáncsoskodást, amihez az emberek rendszerint folyamodnak, mert soha nem követik ezeket a kanyargós utakat anélkül, hogy ne lennének tudatában a vétkeiségüknek. Hisz mikor Isten azt mondja, hogy Ő a szívek vizsgálója, akkor nyíltan elének tárja az emberek titkos érzéseit. Amíg a képmutatóknak az emberekkel van dolguk, addig könnyen megtévesztik őket, majd különféle álruhákat öltenek, melyekkel eltaszítják maguktól a gyalázatot. Mikor azonban Isten szólítja meg őket, az Ő szavai szükségszerűen behatolnak a rejtett gondolataikhoz. Most tehát értjük az Isten által használt szavak jelentését: *viselik vétkeiket*.

Majd hozzáteszi: *a milyen a kérdező vétke, olyan legyen a próféta vétke is*. Mondtuk, hogy a szent próféta megnevezést helytelenül vonatkoztatták a csalókra, de Isten gyakran beszél így mintegy engedményképpen, s ezen a módon botránykő jön létre, ami a gyengéket

megzavarja. Mikor ugyanis hallják, hogy a csalók, akik nemcsak elhomályosítják, de meg is rontják Isten szavait gőgösen dicsekednek a titulussal, akkor megindulnak rajta, és nem is ok nélkül. Az isteni dolgoknak ugyanis komolyan tiszteletre kell indítaniuk minket, mert a próféták a Szentlélek szervei. Ezért az az ember olyan tiszteletre méltó, hogy egyetlen embernek sem szabad megvetnie azt, akit prófétának tartanak. Mivel azonban Isten, mint említettük, a saját népét teszi próbára és megvakítja az elvetetteket, amikor hamis prófétákat küld azért, hogy a kegyesek hite ne halványuljon el, amikor azt a szent megnevezést hallják megszentelteleníteni, engedményképpen mondja: nos, prófétáknak mondják majd őket, de ez nem jelenti azt, hogy tényleg és valóságosan fognak annak számítani azok, akik hamis módon ragadják magukhoz ezt a dicsőséget. Most pedig térjünk rá a következő mondatra, mely szerint *amilyen a kérdező vétke, olyan lesz a prófétái is*. Beszéltünk már azok vétkeiről, akik a Sátán hazugságainak fogságába esve megpróbálják felforgatni mind Isten imádatát, mind az Ő tiszta tanítását. Mivel tehát civakodást javasolnak Istennel, a vétkük semmiképpen sem megbocsátható. De másik kérdés merülhet fel a néppel kapcsolatban, amit noha korábban megválasztunk, hasznos lehet megismételni. Azt mondja tehát, hogy azok, akiket a hamis próféták megtévesztettek, büntetést fognak kapni, hogy ugyanazt a büntetést szenvedjék el ők is, mint amazok. Ez, mint mondtam, keménynek tűnik, de a próféta korábban azt tanította, hogy a népnek joggal lesz része a csalókkal együtt ugyanabban a büntetésben, mivel tudatosan és szándékosan tévelyegtek. Ha ugyanis őszintén odaszánták volna magukat Istennek, és engedték volna, hogy a Szentlélek és a törvény tanítása kormányozza őket, akkor kétségtelenül mentesek lettek volna minden tévelyegéstől. Isten ugyanis a gondját viseli a népének, s bár nem védi meg őket az istentelenek sértegetéseitől, de megerősíti őket a Lélek előre látásával és erejével. Azok, akik eltévelyedtek, a lustaságuk, vagy a gőgjük, vagy a hálátlanságuk jogos büntetését kapják. Sokan aligha kegyeskedtek az iránt érdeklődni, hogy mi volt Isten akarata: mások mintegy kiválóságából tekintettek alá mindenre, amit Isten nevében mondtak, mert az önbizalom miatt nehezen fogadtak el bármiféle tanítást a magukén kívül. Mivel tehát ennyire taníthatatlanok voltak, méltóak az általam említett jutalomra. Mások megint hálátlanként Istennel szemben, mert elnyomják a tanításait és a mennyei dolgok ismeretét, beszennyezik és bemocskolják azt, ami szent, így Isten joggal köti össze a tanítványokat a mestereikkel, amikor megbosszulja a szentségtörést úgy, ahogyan láttuk, amiért minden szent tanítást felforgattak.

Ezékiel azonban többet is kifejez, amikor ezt mondja, hogy *a nép kérdezett*. Voltak ugyanis tanácsadók, akik ezzel adták a közvetlen jóváhagyásukat a foglalkoztatásukhoz. Ha taníthatók lettek volna, akkor nem adták volna át oly buzgón magukat a hamis prófétáknak. Ezért minél szorgalmasabban törekedtek ebbe az irányba, annál világosabbá vált a bűnük, mert szándékosan utasították vissza Istent és a szolgálait a hamis prófétákhoz fordulva. Most már értjük ennek a mondatnak a jelentését. Csak annyi marad, hogy mindenki a maga hasznára fordítsa, azt, ami itt az ő javára hangzik el. A pápisták kétszer, vagy háromszor is felmentetteknek vélik magukat, ha megtévesztették őket bármely negyedben. Krisztus viszont így mondja: ha egy vak vezet egy világtalant, nem meglepő, ha mindketten a verembe esnek (Mt15:14). Itt az okot is kimondja: mert bármennyire is mutogatják a megtévesztettek az egyszerűségüket, semmiképpen sem kétséges, hogy menekülnek a világosságtól, és fonák, romlott módon vágyakoznak a sötétségre. Ezért lesz *a kérdező vétke olyan, mint a próféta vétke*.

Ezék14:11

11. Azért, hogy el ne tévelyedjék többé Izráel háza én tőlem, és többé meg ne fertéztessék magokat minden ő elszakadásukkal, hanem legyenek az én népem és én legyek Istenök, ezt mondja az Úr Isten.

Isten itt megmutatja, hogy nem volt más orvosság, csak ha visszahívja a biztonságba azokat, akik majdnem elpusztultak, s egyidejűleg azt tanítja, hogy hasznos az egyháznak megbüntetni azokat, akik olyan istentelenül hajlottak el Tőle. Közben megtörténik, hogy Isten mennydörög és a szélsőségességig menő szigorúsággal hajtja végre az ítéleteit, de az emberek nem térnek meg, hanem makacsok maradnak. Sőt, a büntetés, amit Isten szab ki az elvetettekre, még mélyebb megsemmisülésbe süllyeszti őket. S miképpen? Azok, akik megkeményednek Isten kezével szemben, súlyosabb büntetéseket vonnak magukra, mert az elvetettek nem engedelmeskednek az igának, amikor Isten a keménységükön és a makasságukon akar javítani. Itt azonban Isten bejelenti: nem lesz annyira szigorú, hogy ne törődne a biztonságukkal. Ezt az ellentmondás azonban sokakat megzavarhat, mert Isten a népet a hamis prófétákhoz hasonlóan pusztulásra szánta, ám ez az Ő szövetségét látszólag hiábavalóvá teszi. De elejét veszi ennek a kérdésnek és kimondja: noha ilyen súlyos büntetéseket kell kiszabnia az Ígéje megvetőire és a hitehagyottakra, ez a szigorúság hasznos lesz az egyház számára. Most már értjük az *el ne tévelyedjék többé Izrael háza* szavak jelentését. Miután más módon a makacsságuk gyógyíthatatlan volt, s mivel Isten komolyan felrázta őket, ezért soha nem tértek vissza a saját tévútjukra. Itt tehát Isten közvetve megfeddi a népe keménységét, amiért a büntetésen kívül semmi mással nem voltak taníthatók. Mert valóban javíthatatlanok azok a fiak, akik ha atyjuk babusgatja őket és elnéző velük, megvetik őt, s az elnézés folytán válnak még rosszabbakká. Arról Isten gyakran panaszkodik, hogy Izrael gyermekei annyira taníthatatlanok voltak, hogy nem voltak képesek elhordozni a pusztulást, hacsak Ő nem a legnagyobb szigorúsággal sújtott le. Nagyon szomorú látvány volt az, hogy Isten igazsága annyira megromoljon és hamissá váljon a hazugságok által, s a nép, azokkal együtt végleg elpusztuljon, akik rájuk sózták ezeket. Most azonban halljuk, hogy csak egyetlen orvosság volt erre, mert Izrael gyermekei mindaddig megszelídíthetetlenek voltak, amíg teljesen le nem törtek. Majd hozzáteszi az *éntőlem* kifejezést, ami figyelemre méltó, mert itt megértjük, hogy abban a pillanatban, ahogyan a legcsekélyebb mértékben elhajlunk Isten követésétől, azonnal tévelygésekbe kalandozunk el. Soha nem maradunk meg ugyanis a helyes úton, ha nem követjük Istent, azaz nem törekszünk arra a végcélra, amit Ő állít elénk, s a szemeink nem fordulnak az Általa mutatott irányba, nehogy elhajoljunk jobbra, vagy balra. Így az elkóborlás minden veszélyén kívül leszünk, ha követjük Istent. Viszont ha az elménk vagy az egyik, vagy a másik irányba fordulnak és nem maradunk meg kizárólag az Isten iránti engedelmisségben, akkor a próféta azt tanítja, hogy tévelyegve elkóborolunk, s végül boldogtalanul fog végzõdni a számunkra. Amikor Izrael házáról beszél, akkor nem érti bele válogatás nélkül mindazokat, akik Jákobtól származnak, mert mind a hamis próféták, mind a velük tanácskozók Jákob leszármazottai voltak, s volt nevük abban a családban. De láttuk már, mi rendeltetett el velük kapcsolatosan, nevezetesen az, hogy Isten majd megsemmisíti és kitörli őket a népe közül. Látjuk tehát, hogy őket nem tekinti Ábrahám leszármazottainak, vagy Izrael házának, hanem ez csak a népnek arra a maradékára korlátozódik, akiket Isten meg akart tartani. Tudjuk, maradt némi mag, hogy az ábrahámval kötött szövetség szilárd és szent maradjon. Ez a mondat tulajdonképpen tehát a választottakra vonatkozik, akiket Pál a kegyelemből való maradéknak nevez (Rm11:5). Isten azonban azt mondja, hogy a példa hasznos lesz a túlélők számára, mert mások megbüntetése majd tanítja őket, s mikor látják elpusztulni a hamis prófétákat, és felismerik Isten figyelemre méltó ítéletét a pusztulásukban, az a hasznukra válik. Most már értjük, mire gondol a próféta a hamis próféták és ama képmutatók pusztulása alatt, akik megvetették az igazi prófétákat, s engedték, hogy a csalók megtévesszék őket. Mikor Isten a haragja példájává teszi őket, a próféta azt mondja, hogy Izrael házának a javára kell válnia a pusztulásuknak, és hasznot kell húznia a végromlásukból.

Majd hozzáteszi: *és többé meg ne fertéztessék magokat minden ő elszakadásukkal*. Itt szándékosan növeli meg a vétküket, hogy jobban felnagyíthassa Isten kegyelmét. Ha ugyanis

csak mérsékelten lettek volna vétkesek, a megbocsátása nem lett volna annyira figyelemre méltó. A próféta azonban itt a sorsukra hagyottaknak nyilvánítja őket a bűnben, s nemcsak egy, hanem sok bűnért ítéli el őket: azt mondja, *beszennyeződtek és bemocskolódtak a bűneikben*. Amikor pedig Isten kegyelme az ilyenekre is kiterjed, akkor bizonyosan rájövünk mennyire felbecsülhetetlen is az. Végül tanuljuk meg ebből az igeszakaszból, hogy Isten nemcsak azoknak az embereknek bocsát meg, akik csak enyhén vétkeztek a meggondolás hiánya és a megtévedés miatt, hanem könyörületes azokhoz a sorsukra hagyottakhoz is, akik megannyi vétekekkel vádolhatók. Azt mondja, *legyenek az én népem és én legyek Istenök*. Isten már elfogadta Ábrahám egész magvát, akik az utolsó emberig mind körülmétkedtek, s így személyesen hordozták Isten atyai jóindulatának bizonyosságát és szövetségét. Mivel tehát ők már Isten népe voltak, s az egyház tagjainak számítottak, mit jelenthetnek a *legyenek az én népem* szavak? Itt ugyanis Isten látszólag valami újat ígér. Ezzel a beszédformával azonban a próféta a romlásukat jelzi, és az elpártolásukra mutat rá. Mert jóllehet Isten méltóknak gondolta őket akkora tisztességre, hogy a választott népe közé sorolja, ők mégis kivetették magukat közülük a saját romlottságuk folytán. Miután minden vallás romlott volt közöttük, megszenteltelenítették az Isten imádatát is, az egész törvényét majdhogynem eltemették, s a lehető legteljesebb mértékben elkülönültek Istentől, mint azt majd később látjuk. Isten részéről az örökbefogadás szilárd maradt, de Ezékiel itt az állapotukat veszi figyelembe, ha valóban önmagukra tekintenének. Ez konkrétan az elidegenülés állapota, mert a saját gonoszáguk folytán vágattak ki. Ezért beszél mintegy új jótéteményről, amikor azt mondja, hogy *nép lesznek*, amikor megtértek. Hóseás második fejezete segít ezt világosabban is megérteni, ahol ezt olvassuk: „Az én népemnek hívom majd őket, és szeretettnek a nem szeretettet” (v. ö. Hós2:22). A próféta ugyanis azt a parancsot kapta, hogy menjen el egy nyilvánosházba, vegyen el egy tisztátalan asszonyt és nemzzen fiaikat: s azt mondja, a született fiúnak, akit az Isten adott, a *לַגְנֵמִי*, *lagnemi*, nem lesz az én népem nevet adta, mikor pedig lánya született, nem volt méltó a szeretetre. Hóseás ott azt jelzi, hogy a zsidók levágattak a szent gyökérről, s nemcsak egy-két emberről, de az egész nemzetségről beszél, mert nem voltak sem Isten népe, sem szeretett leány. Utóbb, amikor Isten megbékült, ismét az Ő népévé és szeretett leánnyá váltak. Pál nem alkalmazza azt a mondatot elhamarkodottan a pogányok elhívására (Rm9:25), mert nem volt különbség a zsidók és a pogányok között, hisz az előbbieket elvették. Bárhogyan is legyen, látjuk, hogy azok, akiknek helyük és nevük volt Isten népe között, s akiket Magának választott ki, kivették és idegenekké váltak a saját hibájuk folytán. S így kezdenek ismét Isten népévé válni, miután megtértek, és Isten a kegyeibe fogadja őket. A végső következtetés tehát ez: újra helyreállítom majd őket, hogy a szövetségem valamiképpen megújuljon, *hogy az én népem legyenek*, mint korábban volt, *és én legyek az Istenük*, mert a saját lecsúszásuk folytán megérdemelték, hogy teljesen idegenekként bánjak velük. Emellett helye megemlékezni arról is, amit másutt mond, hogy ezekben a szavakban benne rejlik mindaz, ami a szilárd boldogsághoz tartozik. Ha ugyanis Isten a saját népének ismer el minket, akkor biztosak vagyunk az üdvösségünkben, mint amikor kihirdeti, hogy Ő lesz a mi Istenünk, mi pedig Atyánknak fogjuk nevezni Őt. Bárki, aki segítségül hívja az Úr nevét, megtartatik (Joel2:32, Csel2:21, Rm3:13). Azután emlékeznünk kell Habakkuk próféta nevezetes mondatára: „Te vagy a mi Istenünk: nem halunk meg” (v. ö. Hab1:12). Végül semmi mást nem kell akarnunk minden jó dolgot és az örök életbe vetett bizonyosságot illetően, mint azt, hogy Isten a népe közé számláljon minket, hogy szabad utunk nyíljon Őhöz az imában.

Ezék14:12-13

12. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:

13. Embernek fia! ha valamely ország vétkeznék ellenem, elpártolván tőlem,²⁵⁰ és én kinyújtván kezemet ellene, eltörném néki a kenyérnek botját, és bocsátanék reá éhséget, és kiirtanék belőle embert és barmot;

A következő igeverset hozzá kell csatolni, mert egyes fordítók teljes mértékben kiforgatják a próféta szavainak jelentését itt befejezve a mondatot, mintha csak annyit mondana: kinyújtom a kezem ellene. A mondat azonban, mint majd látjuk, folytatódik:

Ezék14:14

14. És ha volna ez a három férfiú benne: Noé, Dániel és Jób: akkor ők az ő igazságukkal a magok lelkét megszabadítanák, azt mondja az Úr Isten.

Isten itt ismét a végső pusztulással fenyegeti Izrael népét, de a szavak látszólag ellentétesek, mármint hogy Isten könyörületes és engedelkeny lesz, de mégsem maradt semmi remény a megbocsátásra. De emlékeznünk kell arra az alapelvre, hogy a próféták néha az egész nép testületéhez intézték a szavaikat, ami végleg a megsemmisítésre volt szánva, mert a gonoszága kétségbeejtő volt. Utóbb mégis enyhítették ezt a szigorúságot, amikor a maradékhoz fordultak, ami az egyház magva a világban, nehogy Isten szövetsége eltörlődjön, mint azt már említettük. Így amikor ezzel a fajta ellentmondással találkozunk, tudjuk, hogy Isten nem enged reménységet az elvetetteknek, mert elrendelte a pusztulásukat. Ezért a nyelvezetet a nép testületére kell vonatkoztatni, ami már elidegenedett, és olyanná vált, mint a rothadó tetem. Amikor azonban Isten belekeveri és belevegyíti a kegyességének bármely bizonyágtételét, abból tudhatjuk, hogy az egyházzal van szó, s azt akarja, hogy maradjon meg, nehogy az egész egyház elpusztuljon, s azzal együtt a szövetsége is eltörlődjön. A próféta tehát, úgy korábban, mint ahogyan most is, a kétségbeejtően gonosz népet állítja önmaga elé, s azt mondja, nincs joguk abban reménykedni, hogy Isten majd könyörületes lesz úgy, mint rendszerint, mert a szükség kényszeríti Őt, hogy végre felemelje a kezét az istentelenek elpusztítására. Ez a szavak teljes jelentése. Hasonló igeszakasszal Jeremiásnál is találkozunk (Jer15:1), ahol ezt olvassuk: „Ha Mózes és Sámuel állanának is előttem, nem hajolna lelkem e néphez”, azaz soha nem fordulhat elő, hogy kegyes legyek velük, még ha Mózes és Sámuel járnának is közben, és próbálnának meg megbocsátást szerezni a saját közbenjárásukkal. A pápisták ostoba módon torzítják el ezt az igeszakaszt annak bizonyítása végett, hogy a halottak közbenjárnak értünk, mert Mózes és Sámuel már halottak egy ideje, de Isten azt mondja, hogy még ha ők imádkoznának a népért, az ő imáik is hiábavalók lennének. Ez az igeszakasz azonban megcáfolja ezt a vaskos tudatlanságot, mert Isten itt nem az élők és a holtak között tesz különbséget, hanem ez egyfajta megszemélyesítés, s Mózes és Sámuel visszahozása a sírból, mintha ezt mondta volna: ha ma élnének, s könyörögnének ezekért a gonoszokért, soha meg nem hallgatnám őket, mert Ezékiel itt három embert említ: Noét, Jóbót és Dánielt. Dániel azonban ekkor még élt: száműzetésbe hurcolták s késő öregkort ért meg, mint az közismert. Azután világosabban is kifejezi a szavainak jelentését annak kimondásával, hogy ha a városban lennének, *igazságukkal a magok lelkét megszabadítanák*, de nem lennének hasznára másoknak. Az egész jelentés az, hogy Isten elveszi a könyörület minden reménységét az elvetett néptől.

Meg kell figyelnünk használt beszédformát: négyféle büntetést említ, melyekkel az emberek bűneit rendszerint megbosszulja, s külön-külön felsorolja mindegyiket. *Ha eltörném a kenyérnek botját, amiért az ország elszakadt tőlem, és bocsátanék reá éhséget, és kiirtanék*

²⁵⁰ Egyesek szerint: „Kertelve a hazugságokkal”. A מַעַל, *megnel* tulajdonképpen álnokságot jelent, ezért ez a változat is jogos. – *Kálvin*.

belőle embert és barmot Noé, Dániel és Jób az ő igazságukkal a magok lelkét megszabadítanak a szentségükkel, de másnak ez nem volna hasznára. Majd hozzáteszi: *ha kardot küldenék, azaz ha háborúkkal sújtanám az istenteleneket, Noé, Dániel és Jób az ő igazságukkal a magok lelkét megszabadítanak, de nem járnának közben másokért.* Majd a járványt és a vadállatokat is hirdeti. Végül a kisebbtől a nagyobb felé haladva érvel. Amikor valamelyik nemzetet éhséggel, döghalállal, fegyverrel és vadállatokkal büntettem, mennyivel kevésbé számítana nekem Dániel, Jób és Noé közbenjárása? Isten viszont Izrael házáat az összes felsorolt büntetésre ítélte, pontosan úgy, mintha özönvízként árasztotta volna ki az összes átkát az elpusztításukra. Ezért arra a következtetésre jut, hogy nincs ok bármiféle reménység táplálására a kimenekülést illetően a közvetlen veszélyből. Most már értjük, miről beszél a próféta.

Térjünk rá az első büntetésfajta. *Ha valamely ország vétkeznék ellenem, vagy gonoszul viseli magát, mondja – חטא, cheta, gonoszul cselekedni – köntörfalazván köntörfalazva.*²⁵¹ Ezekkel a szavakkal az álnokság bűnét különbözteti meg a tévelygéstől, mert az emberek gyakran az általuk követni gondolt út miatti tudatlanságból buknak el és szakadnak el Istentől. A próféta azonban itt a népnek az álnokságból származó vétkeket feddi meg, mintha azt mondaná, hogy tudatosan és szándékos rosszindulatból idegenedtek el Istentől, mert helyes tanítást kaptak arról, miképpen kell Istent imádni. S jóllehet a próféta általánosságban beszél, mégis azt akarta megmutatni, hogy Isten haragja nem közönséges dolog, mert Isten gyakorta bünteti az emberek bűneit ragállyal, karddal, vagy éhséggel, de mégsem lesz kiengesztelhetetlen. Itt azonban egy kétségbeejtő népről beszél, mely már az örök pusztulásra van szánva. Azt mondja tehát, hogy *köntörfalazván köntörfalazva*, azaz nyílt és vaskos álnoksággal ingatván meg a bizalmamat.

Majd én kinyújtom kezemet ellene, eltöröm néki a kenyérnek botját, és bocsátok reá éhséget, és kiirtok belőle embert és barmot. itt, mint említettem, csak egyfajta büntetést említ, mert Isten négy módon szokott bosszút állni az embereken és a próféták, mint azt gyakran hallhattuk, rendszerint a Mózes által használt beszédmódot alkalmazzák. Istennek ez a négy átka mindenütt meg van említve a törvényben: a háború, az éhség, a ragály és a vadállatok támadása és vadsága. Most a próféta az éhséggel kezdi, de megmutatja az éhség fajtáját: *ha Isten törte el a kenyér botját.* Néha ugyanis, mikor nem szegényíti el teljesen az embereket, még a kenyeret is felfűjja, így azok, akik táplálékként gondolják azt felhasználni, nem nyernek semmiféle életerőt abból. A próféta azonban tulajdonképpen erre a második jelentésre gondol, mint azt láttuk az Ezékiel 4-ben és 5-ben is. A hasonlat összhangban van a bot szóval, mert ahogyan a béna sem képes járni, csak ha botra támaszkodik – s a reszkető és idős embereknek is hasonló támaszra van szükségük – úgy fogy el az ember ereje is fokozatosan, ha csak nem kap új életerőt az ételtől és az italtól. A kenyér tehát olyan, mint a bot, ami helyreállítja az erőnket, amikor a szükség meggyengítette azt. Most térjünk rá az *eltör* szóra. Miképpen töri el Isten a kenyér botját? Kivonván belőle azt a tápértéket, amit Ő töltött bele, mert az erő, amit a kenyérben látunk, nem eredendően benne rejlő. Úgy értem, a kenyér nem természetes módon van felruházva az élet folytatásának és serkentésének képességével az emberekben, s miért? Mert magában a kenyérben nincs élet: miképpen nyerhetne abból bárki életet? De megjegyeztük a törvény tanítását: nemcsak kenyérrel él az ember, hanem mindig Ígével, ami Isten szájából származik (5Móz8:3). Itt Mózes arra utal, hogy még ha Isten töltötte is bele a kenyérbe a tápértéket, azt akkor sem szabad úgy tekinteni, mintha úgymond vele született lenne. Mi következik mindebből? Isten titkos életerőt lehel a kenyérbe, így az fenntart és felfrissít minket, és a táplálékunkká válik. Viszont Isten azt is mondja, hogy Ő töri el a kenyérnek azt a tápértékét, amikor visszaveszi azt belőle, mert amint már említettem, amikor megízleljük a kenyeret, az elménknek mindjárt Istenhez kellene

²⁵¹ A Károli-fordítás szerint: *elpártolván tőlem – a ford.*

felemelkedni, mert az emberek, ha ezerszer tömők is magukat tele, akkor sem érzik úgy, hogy élet rejlik a kenyérben. Ezért amíg Isten nem leheli bele a kenyérbe a tápértéket, a kenyér haszontalan: eltölthet minket, de teljesen haszontalanul. Most már értjük ennek a mondatnak a jelentését, amelyről majd még valamennyivel többet is kell mondanunk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert te oly világosan ragyogsz ránk az evangéliumod tanításával, melyben a Te Fiad jelenti ki Magát nekünk nagyon meghitten – add meg, hogy ne csukjuk be a szemeinket a Te világosságod előtt. Vagy ne forduljunk erre-arra romlott kíváncsisággal, hanem maradjunk meg egyszerű engedelmségben, hogy miután végigjártuk ennek az életnek a vándorútját, hadd érkezzünk meg a világosság teljességéhez, amikor majd elváltotatsz minket arra – a Te egyszülött Fiad dicsőségére. Ámen.

Negyvenedik előadás

Részben már magyaráztam a próféta célját, amikor azt mondja, hogy *ha Isten éhséget küldene a földre, s Jób, Noé és Dániel ott lennének*, ők valóban biztonságban lennének, de a földnek el kell pusztulnia, mert Ő eldöntötte, hogy meg fogja semmisíteni azt. Sőt, az éhség fajtáját is leírta, amikor azt mondta, hogy *eltöröm a kenyér botját*, mert lehet ugyan, hogy a gabona bőséges lesz, s az emberek megmenekülnek az éhezéstől, de mégsem frissülnek fel, mert a kenyér csak teher lesz a számukra. Egészében véve Isten úgy érti, hogy az éhség, még ha természetes okokból lép is fel, akkor is az Ő ítéleteinek következménye, mert folytonos esővel az elvetett mag elrothad a földben, a szárazság pedig felemészt benne minden nedvességet és életerőt. Aztán, ha a jégeső veri el a bevetett földeket, a rákövetkező éhség okai nyilvánvalóak. De szükséges magasabbra tekinteni, mert amiképpen tápláltatunk Isten nagylelkűségével, úgy nem szenvedünk soha szegénységet, hacsak vissza nem vonja a kezét. De térjünk most rá a következő igeverse. *Ha volna ez a három férfiú benne: Noé, Dániel és Jób, a legigazabbak, akkor ők az ő igazságukkal csak a maguk lelkét szabadítanák meg.* A kizáró kötőszó nem szerepel benne, de könnyű kideríteni a próféta szavainak értelmét a szöveggörnyezetből. Mintha azt mondta volna, hogy Isten rendelete kötött volt, amikor elhatározta, hogy fájdalmas csapást mér a földre. Néha megkérdezik, miért Noét, Dánielt és Jóbot említi Ábrahám, Jákob, vagy Dávid, vagy bárki más helyett. Azok, akik precízek akarnak lenni, különféle megjegyzéseket agyalnak ki, nevezetesen mert Noé nem volt képes megvédeni az óvilágot az özönvíztől, hanem csak a fiait és a feleségeiket. Ez a példa azonban nem illik ide, ami pedig a többiekkel illeti, azt mondják, hogy Jób nem védte meg a fiait, mert valamennyit villám sújtotta agyon. De ugyanez megtörtént a többiekkel is. Így Ábrahám, a nép közös ősatyja sem volt képes elragadni az utódait Isten haragja elől, sőt Jeremiás úgy írja le Ráhelet, aki noha halott, siratja a gyermekeit, és nem tud megvigasztalódni, mert egy sem menekült meg (Jer31:15). Látjuk tehát, hogy minden hüvös. Mások azt mondják, hogy ez a három ember három különböző életmódot tapasztaltak meg: Noé az özönvíz előtt élt, s látta az egész Föld borzalmas pusztulását, amit mégis a világ megújítása követett. Azt is mondják, hogy Jób is bővelkedő életet élt, majd meg lett fosztva mindenétől és a gyermekeitől, s olyannyira beszennyezte a betegség és a mocsok, hogy inkább tetem volt, semmint élő ember, de aztán mégis helyreállítatott, mint fogoly az ellenség kezéből. Aztán a Jeruzsálemben élő Dániel is fogságba vitetett és száműzetésben élt, de végül meglátta a nép helyreállítását, amikor végbement a hirtelen változás és a Babiloni Birodalom a perzsáké lett. Ezek a dolgok első ránézésre szellemeseknek tűnnek, de bármit is érintenek, hüvösek és unalmasak. Ezékiel itt egyszerűen csak azért említi ezt a három embert, mert először ők jutottak az eszébe. Emlékeznünk kell Jeremiás könyvének tegnap említett versére (Jer15:1), ahol azt olvassuk,

hogy ha Mózes és Sámuel állnának is előttem, akkor sem hallgatnám meg őket a nép biztonságával kapcsolatosan. Felmerül a kérdés: miért említi Jeremiás inkább Mózes és Sámuel, semmint másokat? Mit mondanak majd ezek az ügyes spekulánsok? Látjuk tehát, hogy mindezeket a dolgokat nem szabad oly aprólékosan kielemezgetni, mert elegendő megérteni a Szentlélek általános szándékát. Három embert említ tehát itt, akiknek a szentsége ünnepelt volt. Dániel akkor még élt, a többiek sokkal korábban meghaltak már, de a becsületességük valamennyi ember számára egyetemesen közismert volt. Mindez tehát azt jelenti, mintha azt mondta volna, hogy még ha azok jönnének is, akik a legtökéletesebbek, vagy azok voltak az emberek között, ők sem érnének el semmit a közbenjárásukkal, mert a föld már pusztulásra adatott.

De a próféta mondása, miszerint *ők az ő igazságukkal a magok lelkét megszabadítanák* abszurdnak tűnik, mert nem található senki, akinek az igaz mivolta megállna Isten ítélőszéke előtt, mert ha Isten száll vitába az emberekkel, akkor mindenki bűnösnek találta, amint azt a Szentírás is nagyon gyakran tanítja, és amiről a tapasztalat is a legteljesebb mértékben erősít meg minket. Itt a próféta látszólag a cselekedetek érdemét magasztalja túlon túl fel, amikor az illetőnek szabadságot tulajdonít az igazságosságáért. A megoldás azonban könnyű: nevezetesen ezt az igazságot, amit említ, nem szabad elkülöníteni az ingyenes megbocsátásától, ami kibékíti Istennel az embereket úgy, hogy a bűneik nem tulajdonítanak nekik, mert amint egyes mondások szerint a hit által igazultak meg, ez nem mozdítja előre a vizsgálatot, amellet még erőltetett is. A saját igazságukkal mentik meg a maguk lelkét, azaz a saját hitük által. Mikor azonban Isten magához Noéhoz szól (1Móz7:1), s azt mondja, hogy a kegyessége folytán látta őt igaznak, akkor nem úgy érti, hogy hittel lett felruházva: az haszontalan lenne. Nem kétséges tehát, hogy a szentséget és a becsületességet dicséri a szolgáljában, s így ebben az igeszakaszban is az igazságosság, vagy igazság szó alatt az istenfélelemre utal, amin minden erény alapul, valamint az erkölcsösségre és a mértékletességre, s mindarra, amit a szent és igazságos életvitel szabályához tartozik. Közben azonban nem vesz el semmit a hit igazságából, mert a kegyesek és a cselekedeteik nem bármiféle bennük rejlő érdem miatt számítanak igaznak Isten előtt, – nem azért, mert olyasfajta tökéletességet mutatnak fel Előtte, ami elnyerheti az Ő jóindulatát, és amiben megállhatnak, – hanem mert Isten elnézően megbocsát nekik a saját atyai irgalmasságán keresztül, s így fogadja el az igazságosságukat, ami egyébként joggal lenne elvethető. Például, mikor Fineás (4Móz25:7-8) igaznak minősült, amikor megbosszulta a szentély megvetését. Amikor a buzgóságtól felhevülve átdöfte a kéjnot és a szeretőjét, ebből az okból, amint az meg van írva a zsoltárokból is (Zsol106:31), a tette igazságul tulajdonított neki. Ám ez nem elegendő az ember megigazításához, mert egyetlen speciális cselekedet nem teheti az embert igazzá. Fineást tehát nem lehetett volna igaznak tekinteni ezen az alapon, pedig ez a cselekedete Istennek tetsző, hiszen annak oka igazságos volt. Komoly vizsgálattal azonban ez a cselekedet is elítélendőnek bizonyult, mert némi hiba fertőzte meg, így önmagában nem volt igazságos. Mivel azonban Isten, mint mondtuk, megbocsát a fiainak, s ezért elfogadja a munkáikat, ezért igaznak fogadja el azokat, még ha nem is a saját érdemlegességükkel, vagy különleges érdemekkel érik is el ezt az elfogadást. Hisz az igazságosság kezdete, amelyről most beszélünk, az ingyenes kibékülés, mely által a kegyesek összes hibája eltemettetik, s ebből kiderül, hogy az épségük, noha nem tökéletes, mégis Istennek tetsző. Látjuk tehát, hogy ezek a dolgok könnyedén összeegyeztethetők, miszerint az emberek a saját igazságosságuk folytán szabadulnak meg, de a mulandó biztonságuk mégis Isten pusztá könyörületének köszönhető. Isten ingyenes jóindulata ugyanis korábban már megvolt, s ezért látszik elfogadni valódi igazságoságnak azt, ami önmagában csonka és csak félig teljes. Most ez következik:

Ezék14:15-16

15. Ha gonosz vadállatok bocsátanék át az országon, hogy azt gyermektelenné tegyék, és az pusztává lenne, a melyen senki át nem menne a vadállatok miatt:

16. Benne ama három férfiú (élek én, az Úr Isten mondja) sem fiaikat, sem leányokat meg nem szabadítana, csak magokat szabadítanak meg, az ország pedig pusztává lenne.

Most megemlíti a második fajta büntetést. Mondtuk, hogy Isten négy csapása táruk itt a szemünk elé, azok, amelyek ismerősebbek az embereknek a gyakori előfordulásuk miatt. Ezek az éhség és a vadállatok, a háború és a ragály. A próféta beszélt az éhségről, most rátér a vadállatokra. Ez a fajta csapás ritkán fordul elő a Szentírásban, mert Isten gyakrabban említi a kardot, a ragályt és az éhséget. Mikor azonban konkrétan megemlíti ezeket a csapásokat, a vadállatok is hozzáteszi. Most tehát azt mondja, hogy *ha vadállatok küldene a földet lepusztítani, s Noé, Jób és Dániel ott lennének azon a földön, ők mentesülnének a közös pusztulástól, de az igazságosságuk nem válna hasznára a többieknek.* Kissé világosabban is kifejezi, amit röviden és homályosan említett, mikor az éhségről beszélt. *Ha, mondja, gonosz vadállatok bocsátanék át az országon és az pusztává lenne, a melyen senki át nem menne a vadállatok miatt, benne ama három férfiú (élek én, az Úr Isten mondja) sem fiaikat, sem leányokat meg nem szabadítana.* Ez az igeszakasz azt tanítja, amit az imént említettem az éhségről, nevezetesen hogy a vadállatok nem véletlenül támadnak és tombolnak az emberek ellen, hanem azokat Isten küldi. Isten tehát nem kevésbé viszi véghez az ítéleteit az oroszlánokkal, medvékkel és tigrisekkel, mint az esővel és a szárazsággal, a karddal és a ragállyal. S ez biztosan megérthető, ha ezeknek a vadállatoknak a nagy szilajságára gondolunk: először is, ha az éhség készteti, akkor is a ragadozó ösztön hajtja őket, aztán a szükségtől nem kényszerítve is ellenségesek az emberi fajjal szemben, és kétségtelenül darabokra tépik, akikkel csak találkoznak, hacsak Isten titkos belső ösztönzése nem fogja vissza őket. Ahogyan tehát Isten megzabolázza a vadállatokot, úgy képes elküldeni is őket, valahányszor csak Neki tetszik, hogy a vadságukat gyakorolják az emberiség ellenében, s ezen a módon válnak az Ő csapásává. Itt azonban egy eskü is szerepel, hogy Isten bizalmat keltsen az ítélete iránt, ezért a saját életére esküszik. Ez a jelentése az *élek én* kifejezésnek: az életemre esküszöm. Ez valóban helytelenül hangzik el, de máshol láttuk, amint Isten a Maga életére esküszik, azaz pont úgy, mintha Önmagára esküdött volna, mert nem volt nagyobb, akire esküdhett, mint azt az apostol mondja (Zsid6:13). S valahányszor mi esküszünk Isten nevére, mindannyiszor a legfőbb hatalmat tulajdonítjuk Neki, amivel megvalljuk, hogy életünk az Ő kezében van, és Ő a mi egyetlen Bíránk. Mikor tehát Önmagára esküszik, egyidejűleg arra is int minket, hogy az Ő nevét szentségtelenítjük meg, ha bárki másra esküszünk. Utána megmutatja, mennyi vallást kell kimutatni az eskükben. Kövessük tehát Isten példáját, amikor a beszédünk megerősítésre szorul egy tanú és bíró segítségül hívásával. S ne használjuk az Ő nevét hamisan és elhamarkodottan, hanem az eskünk ténylegesen a kegyességünk bizonyágtétele legyen. Itt azonban valójában felmerül egy kérdés: Miképpen mondhatja Isten, hogy az a föld elpusztul, ami egyszer ki lett téve a vadállatoknak? Néha ugyanis a vadállatok sok területet fertőztek meg, de Isten azonnal megzabolázhat őket, így a kegyetlenségük tavonult, mint holmi vihar.

Tudjuk, hogy a szentek imái nem feleslegesek, amikor másokért imádkoznak, de Isten itt látszólag tagadja, ami teljesen világos. A megoldás azonban könnyű. Mivel nem egyformán, hanem változatosan szabja ki az ítéleteit: egyszer siettet a büntetéseit, máskor felfüggeszti azokat, egyszer megbünteti az emberek bűneit, máskor késlekedik ezt megtenni. Ezért nem állít fel fix törvényt, amihez mindig is kötődne, hanem arról a földről beszél, amit pusztulásra szánt. Isten ezért az egyik területet éhséggel, a másikat háborúval, a harmadikat

ragállyal, a negyediket pedig vadállatokkal fogja sújtani, de mégis képes enyhíteni a saját szigorúságát, s amikor az emberek megrettennek, visszavonhatja a kezét. Ha azonban egyszer elrendeltetett, hogy valamelyik földnek el kell pusztulnia, akkor valamennyi szent hiába futna össze, mert senki sem lesz alkalmas közbenjáró annak a megszeghetetlen rendelésnek az eltörléséhez. Most már értjük a próféta szándékát, mert nem általánosan beszél mindenféle földről, hanem pontosan arra a földre mutat rá, ami végromlásra volt szánva.

Ezék14:17-18

17. Avagy ha fegyvert hoznék amaz országra, és mondanám: fegyver, menj át ez országon! és kiirtanék belőle embert és barmot,

18. És ama három férfiú benne volna, élek én, az Úr Isten mondja, nem szabadítana meg sem fiakat, sem leányokat, hanem csak magokat szabadítanak meg.

A próféta most rátér a harmadik fajta büntetésre. Itt Isten azt mondja, hogy *ha fegyvert hozna arra az országra, nem könyöröghetnek Neki, hogy ne eméssze azt fel teljesen*, és nem fogja elfogadni senki emberfia könyörgését, még ha a legszentebbek élnének is ott, nevezetesen Jób, Noé és Dániel. De meg kell figyelni a használt kifejezést: *ha fegyvert hoznék amaz országra, és mondanám: fegyver, menj át ez országon! és kiirtanék belőle embert és barmot*, mert ebből megismerjük Isten titkos kormányzásának hatalmas erejét. Mi azt gondoljuk, hogy a háborúk véletlenségből törnek ki, s ahogyan az emberek is izgalomba jönnek, úgy a háborúk sem mások, mint zűrzavar és felkavarodás. De Isten még a háborúkat is a felbecsülhetetlenül nagy bölcsességével irányítja, ahogyan az embereket és a kardjaikat is: az emberek dühbe jönnek, majd kardot ragadnak a kezükbe, s látszólag vak impulzusoktól hajtva mennek véletlenszerűen ide-oda. De Isten itt azt hirdeti ki, hogy Ő engedi meg a kardnak, hogy átmenjen a földön, s pusztítson el embert és barmot egyaránt. Ha azt mondaná a sok helyütt használt nyelvezetnek megfelelően, hogy Ő fegyverezte fel az embereket, az nem lenne nagyon csodálatos, mert a próféták a kaldeusokat és az asszírokat mindenütt az Ő ítéletvégrehajtóinak mondják. Innen származik Jeremiás mondata, miszerint „Átkozott, a ki az Úrnak dolgát csalárdul cselekszi...” (Jer48:10). De Istennek az a munkája a mészárlás volt Jeruzsálemben. Így nevezi Nabukodonozort is Isten szolgájának és miniszterének, amikor elpusztította Egyiptomot, és Isten jutalmat ígér neki a fáradozásáért (Ezék29:20). Így itt Ezékiel tovább is megy: nemcsak az emberek kezét irányítja Isten úgy, ahogyan akarja, de még a kardjaik és hallgatnak az Ő titkos parancsára, ezért ők nem hagynak futni, vagy nem vágnak le senki emberfiát, vagy állatot, csak amennyire Istennek tetszik. Ha azonban Isten úgy parancsolja a kardnak, tanuljuk meg, hogy valahányszor csak felkelnek ellenünk az emberek, akkor a türelmünk tétetik próbára és a bűneinkért kapjuk a büntetést ezen a módon. Az istentelenek pedig Isten ügynökei. Határozzuk ezért el, hogy soha nem fogunk hasznot húzni a zajongással és az ellenállással, mert csak egyetlen orvosság létezik: a megalázkodás Isten erős keze alatt. Most pedig a negyedik fajta büntetésmód következik:

Ezék14:19-20

19. Avagy ha döghalált bocsátanék arra az országra, és kiönteném búsulásomat reá vérben, hogy kiirtsak²⁵² belőle embert és barmot,

20. S Noé, Dániel és Jób benne volna: élek én, az Úr Isten mondja, nem szabadítanak meg sem fiat, sem leányt; ők igazságukkal csak a magok lelkét szabadítanak meg.

²⁵² Vagy: „kivágnék belőle” – Kálvin.

Most a negyedik fajta büntetésmódot említi, amit eddig a többiekről mondott. Azt mondja tehát, hogy ha járványt bocsátok majd és pusztulásra rendelem a földet, Jób, Dániel és Noé biztonságban lennének ugyan, ha ott lalnának, de az ő igazságosságuk nem lenne hasznára még a saját fiaiknak és leányaiknak sem. Most azt mondja, *sem fiat, sem leányt*, azaz annyit sem érnek el nálam a könyörgéssel, hogy egyetlen fiút, vagy leányt megmentenének. Arra is emlékeznünk kell, amit mondtam: Isten nem mindig cselekszik az itt elmondott módon, mert sok és különféle módokai léteznek az ítéletei végrehajtásának. Ezért nem lenne igazságos olyan törvényt szabni, amelyik senkit sem szabadít fel, s a saját akaratának megfelelően meghallgatni, vagy elutasítani az imáikat. Itt azonban csak arra utal, hogy amikor elhatározta a föld elpusztítását, akkor már nincs remény a megbocsátásra, mert még a legszentebb se győzné meg Őt, hogy álljon el a haragtól és a bosszúállástól. Most pedig a végkövetkeztetés következik:

Ezék14:21-22

21. Mert így szól az Úr Isten: Mennyivel inkább, ha e négy nehéz ítéletemet: a fegyvert, éhséget, vadállatot és döghalált bocsátom Jeruzsálemre, hogy kiirtsak belőle embert és barmot!

22. Ímé, megmaradnak benne némely menekültek,²⁵³ a kiket kivezetnek, fiak és leányok; ímé ők kimennek hozzátok, hogy lássátok útjokat és cselekedeteiket, és vigasztalást vegyetek a veszedelemből, melyet Jeruzsálemre hoztam, mindarra nézve, a mit hoztam reá.

Most, mint említettük az elején, a kisebbtől a nagyobb felé haladva érvel. Eddig ezt mondta: ha csak egyetlen fegyvert küldök a bosszúállásra az embereken, senki sem száll velem szembe az ítéletem végrehajtásakor: majd négy fegyvert sorolt fel egymásután. Most pedig hozzáteszi: mi lesz, ha mind a négy büntetést egymásra halmozom, s nemcsak a ragályt, vagy a kardot, vagy az éhséget küldöm rájuk, hanem mondhatni mind a négy hadsereget felkészítem és előhozom, majd megparancsolom nekik az emberi nem megtámadását és elpusztítását: akkor hogyan menekülhetne meg akár egyetlen ember is? Ha Jób, Dániel, és Noé nem képesek kimenteni a saját fiaikat és leányaikat egyetlen csapás elől sem, akkor miképpen menthetnék meg egyszerre mind a négytől? Látjuk tehát, hogy Isten itt elvág minden hamis és tetszetős reménységet, mellyel a hamis próféták tévesztették meg a nyomorult száműzötteket, mikor visszatérést ígértek nekik a maguk országába, s naponta hirdették, mennyire lehetetlen az, hogy as szent várost, Isten földi lakóhelyét bevegje az ellenség, s a vallás, amit Isten örökkévalónak ígért, megsemmisüljön. Mivel tehát a hamis próféták így tévesztették meg ezeket a nyomorult száműzötteket, Isten itt megmutatja, milyen hatalmasat tévedtek, amikor bármiféle reménységet tápláltak az elméikben, mert Ő nemcsak egyfajta csapást tartogatott Jeruzsálem számára, hanem egy egész csomót, hogy megsemmisítsen embert és állatot egyaránt. Ez tehát az igeszakasz teljes jelentése.

Most ezt mondja: *ha e négy gonosz²⁵⁴ ítéletemet küldöm el*. Isten itt gonosznak nevezi az ítéleteit abban az értelemben, amelyben Ézsaiásnál mondja, hogy jót és gonoszt teremt (Ézs45:7), mert rögtön utána kifejezi a szavainak értelmét, az életet és a halált említve. Ezért ami ellenünk van, azt nevezi itt gonosznak, s ezt a díszítő jelzőt az észleleteinkre kell vonatkoztatni. A természetes józan eszünk azt diktálja ugyanis, hogy mindaz, ami kíváncsú és hasznos a számunkra, az jó: az élelem és az élet és a békesség jók, s mindazt, ami elősegíti

²⁵³ Azaz „némi maradék, akik megmenekülnek, megmaradnak benne” – Kálvin.

²⁵⁴ Károlinál: *nehéz – a ford.*

az életet, as amire természetes módon vágyunk, jónak nevezünk. Másrészt viszont a halál és az éhség rosszak, s ilyen a mezítelenség, a szükség és a gyalázat is, s miért? Mert félünk mindentől, ami nem hasznos a számunkra, s mert menekülünk attól, ami rossz, amint megszületik bennünk az értelem. Végül, a gonoszt itt nem az igazsággal és a helyessel állítja szembe, hanem amint mondtam, az emberek vélekedésével és a természetes érzékelésünkkel. Megerősíti, amit korábban mondtunk, nevezetesen hogy Isten ítéletei azok, amikor az ellenségek tombolnak ellenünk, a ragály támad ránk, a szegénység ostromol, és a vadállatok törnek ránk. Mikor tehát ezektől a csapásoktól szenvedünk, tanuljunk meg azonnal magunkba szállni, és megtalálni az okot, amiért Isten ennyire haragszik ránk. Ha ugyanis a kardra, a ragályra és az éhségre figyelünk, akkor olyanok vagyunk, mint a kutyák, melyek azt rágszálják és harapdálják, amivel megdobták őket, s nem törődnek a kézzel, ami azt odavetette, hanem csak köre ontják ki a dühüket. Ily nagy az ostobaságunk, amikor arról panaszkodunk, hogy az éhség ártalmas a számunkra, a vadállatok sok bajt okoznak és a háború szörnyűséges. Ezért ezt az igeszakaszt mindig észben kell tartani, hogy ezek *Isten gonosz ítéletei*, azaz olyan csapások, melyekkel a bűneinket bünteti, s ezért mutatkozik ellenségesnek és velünk szembenállónak.

Majd hozzáteszi: *megmaradnak benne némely menekültek*. Mintegy zárójelesen magyarázzák ezt az igeverset, akik szerint Isten mintegy helyesbítésként könyörületesebb bánásmódra indult a város ellen, mint amikor egyetlen csapással sújt bármely területet. Így magyarázzák: noha ennek a négy csapásnak együtt kell bekövetkeznie, én mégis enyhítem majd a bosszúállásom szigorát, mert egyesek biztonságban kimenekülnek majd és még hozzátok is elérnek. Majdnem mindenki egyetért ezzel a magyarázattal. Mikor azonban pontosabban mérlegelem a próféta szavait, nem tudok csatlakozni hozzájuk, mert nekem úgy tűnik, Isten a korábban elmondottakat erősíti meg, miszerint a gonoszság jogos bosszúállója lesz, amikor ennyire durván bánik a zsidókkal. A legjobb jelentés megtalálásához fontolóra kell vennünk a száműzöttek állapotát: az bizonyosan rosszabb volt, mintha egy pillanat alatt ragadta volna el őket a halál, mert naponta haltak meg, s végül, amikor kivették a szent földről, olyanokká váltak, mint a holtak. Ezért a száműzetés fájdalmasabb volt a halálnál, mert jobb volt eltemettetni a szentföldön, semmint a pogányok között élni. Miután tehát a kutyákkal keveredtek, nem volt élet a számukra meghosszabbítani a nyomorult életüket a folyamatos sóvárgás közepette. Ha pedig a helyreállítás reménysége is elvétetett, amelyről most beszélünk, s amelyre egyetlen szótag sem vonatkozik, akkor a száműzetés maga is olyan volt, mint a halál. Mivel tehát a próféta azt mondja itt, hogy *egyesek megmaradnak és megmenekülnek*, nem úgy érti, hogy biztonságban lesznek: ezért ez nem a büntetésük enyhítése. Mert amint korábban láttuk, főleg Jeremiásnál, azokat, akik gyorsabban meghaltak, kevésbé kellett sajnálni (Jer22:10). Végül, amikor a próféta azt mondja itt, hogy néhányuknak Babilonba kell menniük, nem ígér nekik bocsánatot, mintha Isten kibékült volna velük, vagy kedvezően figyelne rájuk. Semmi ilyesmiről nincs szó, mert az elvetettekről beszél, és azokról, akik a homlokukon viselték az istentelenség látható jelét, s egész életükkel kimutatták, hogy elvetettek és a legmúltabbak a végső pusztulásra.

Azt mondja ugyanis, hogy azok elindulása, *akiket kivezetnek, fiak és leányok; imé ők kimennek hozzátok*, mondja, *hogy lássátok útjukat és cselekedeteiket*, azaz meg fogjátok látni: az emberek annyira gonoszok, hogy az istentelenségük arra fog kényszeríteni, hogy méltónak mondd a várost a pusztulásra, a népet pedig a megsemmisítésre. A vigasztalás szó ugyanis, amit a próféta rögtön ez után használ, itt a gonoszságuk elismerésére vonatkozik, ami lecsillapítja azok elméit, akik korábban ordítottak és zúgolódtak Isten ellen. Nem is azt a vigasztalást érti alatta, aminek a közmondás szerint sok a barátja, hanem csak Isten jogos bosszúállásának hűvös elismerését, melybe a tíz törzs belenyugodott. Mielőtt ugyanis látták a Jeruzsálemben lakók állapotát, úgy gondolták, hogy Isten túl szigorú volt és innen származott a kiabálásuk és panaszkodásuk Istennel szemben. A próféta tehát most azt mondja, hogy a

gonoszságotok látványa ad majd vigasztalást nektek, mert meglátjátok, hogy nem lehetne másképp, s rászolgáltatok az efféle büntetésre. Ezért, mikor elismertétek a züllött gonoszságotokat, békés és nyugodt elmével fogtok tekinteni majd az igazamra, s abbahagyjátok a panaszkodást, mely most különböző irányokban háborgatja az elméiteket. A többit majd holnap.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel naponta gyakorlod ítéleteidet a világ minden része felett, s mivel megannyi régiót sújtanak járvány és háborúk, hogy amíg megkímélsz minket, váljanak a hasznunkra mások csapásai és mészárlásai. Add meg azt is, hogy ha a csapások minket is elérnek, ne legyünk makacsok, hanem vessük alá magunkat a Te ítéleteidnek, s valódi alázattal keressük a bocsánatot a kegyesség komoly követésével, hogy ténylegesen elfogadhassunk Téged. Hadd érezzük, hogy békülékeny Atyánk vagy, míg végül a szereteted élvezzük majd a mennyei királyságodban Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Negyvenegyedik előadás

A tegnapi előadásban mondtuk, hogy amikor az Úr kijelenti, hogy meghagy némi maradékot, amikor majd megsemmisíti Jeruzsálemet, az nem az irgalmasság cselekedete, mintha csak enyhítene az ítélete szigorúságán. Azt ugyanis, hogy a száműzetés nem volt jobb a halálnál, megérthetjük a szövegkörnyezetből, mert Isten nem használja ezeket a szavakat a választottaira. Nem említi a megtérést, így a bosszújának oka látványosan megmutatkozik majd a bűneikben. *Meglátjátok tehát, és vigasztalást vesztek*, mert az akkor Káldeában levő száműzöttek nem voltak képesek egyetérteni Isten ítéletével. Mikor azonban látták, hogy a testvéreik erkölce mennyire lezüllött, a bűneik áttekintése vigasztalást nyújtott, azaz könnyítette az elméiket. Ugyanazt ismétli a fejezet utolsó igeversében.

Ezék14:23

23. És megvigasztalnak titeket, ha látjátok útjokat és cselekedeteiket megismeritek, hogy nem hiába cselekedtem mindazt, a mit cselekedtem vele, ezt mondja az Úr Isten.

Most a vigasztaló ígét harmadik személybe helyezi, de ugyanabban az értelemben, mert miután a zsidókat fogságba vitték, Isten igazságának a bűneikkel szembeni biztos és sajátos jeleit hordozták. Az tehát a vigasztalás, mint tegnap magyaráztam, s a száműzöttek elismerik, hogy Istent nem lehet kegyetlennek tartani, mintha nem lett volna mértékletes a büntetés kiszabásakor, mert a nép kétségbeejtő gonoszsága követelte meg azt. Ez az igeszakasz azonban egy hasznos tanítást is tartalmaz, mert megértjük belőle, hogy soha nem lesz nyugodt az elménk, amíg a legnagyobb egyenlőség és igazság meg nem mutatkozik Isten ítéleteiben, s nem tárul az elménk elé. Amíg tehát nem ismerjük el, hogy Isten jogos okkal szigorú, az elménk szükségszerűen megzavarodnak és felkavarodnak. Ezért a „vigasztalás” szót ezekkel a kavargó gondolatokkal állítja szembe. Mivel azonban nincs nyomorultabb annál, mint megháborodni, ide-oda hányódni és izgatottan felkavarodni, tanuljuk meg, hogy azok húzzák a legtöbb hasznát, akik belenyugszanak Isten ítéleteibe, s még ha nem is látják azok okát, mégis szerényen szemlélnek azokat. Amikor azonban Isten megmutatja, miért bánt oly szigorúan velünk, vagy másokkal, ez speciális kegy, mert ezzel alkalmat ad az örömezésre és megnyugásra. De folytassuk.

15. fejezet

Ezék15:1-5

1. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:
2. Embernek fia! mire való²⁵⁵ a szőlőtőke fája egyéb fa között, a venyige,²⁵⁶ mely az erdő fái között van?
3. Avagy vesznek-e abból fát,²⁵⁷ hogy valami eszközt csináljanak belőle? avagy vesznek-e belőle²⁵⁸ szeget, hogy mindenféle²⁵⁹ edényt akaszszanak reá?
4. Ímé a tűznek adatott,²⁶⁰ hogy megemészsze; két végét megemésztette már a tűz, és közepe megpörkölődött, vajjon való-e valami eszközre?
5. Ímé, míg ép vala, semmi eszközre nem vala jó;²⁶¹ mennyivel kevésbbé csinálhatnak belőle valamit most, mikor a tűz megemésztette és megpörkölődött!²⁶²

A próféta szándéka a nép ostoba magabiztosságának a megalázása, akik úgy dicsekedtek Isten ingyenes jóságával, mintha természetes módon lettek volna kiválók: ezért volt oly nagy a makacsságuk ezekkel a fenyegetésekkel szemben. Mikor a próféták élesen megfeddték őket, akkor azokkal a figyelemre méltó ajándékokkal dicsekedtek ellenük, melyekkel Isten látta el őket: mintha úgy fel lettek volna fegyverezve Isten jótéteményeivel, hogy képesek lettek volna szembeállni az Ő erejével. Tudjuk, hogy ennyire vakok voltak. Mivel ez a fertőzés az egész népet megtámadta, nem meglepő, ha a próféták sok helyütt cáfolják az efféle ostobaságot. A próféta itt viszont egy hasonlatot használ, hogy megmutassa a zsidóknak: nem veleszületetten, hanem véletlenül voltak kiválók, mert Isten találta méltóknak őket ezekre a kiváló ajándékokra. S miután ez a helyzet, a gőgjüket könnyű megcáfolni, amikor a felsőbbrendűségüket állítják szembe Istennel, mintha az a sajátjuk lenne és nem pedig Isten különleges ajándéka. Meg kell azonban értenünk az Ezékiel által használt hasonlatot: *mire való a szőlőtőke fája egyéb fa között, a venyige, mely az erdő fái között van?* Bizonyos, hogy a szőlő nagyon jó gyümölcsöt terem, ezért jobb a többi fánál: magának a szőlő virágjának is a legélvezetesebb az illata, de a gyümölcs, amit megterem, bizonyítja a kiválóságát. A szőlő fája azonban nem elegáns és alaktalan: nem ér el semmi vastagságot, karcsú, hajlékony és csavarodott. Ha a szőlőre nézünk, aligha érdemli meg, hogy a cserjék között említsük: a fákkal összehasonlítva pedig világosan nincs semmi értéke. A fák kiválóságában könnyű valamit felismerni, ami felülmúl minden szőlőt. Amikor ugyanis egy szerteágazó fára nézünk, bámulattal adózunk annak, a szőlő viszont a lábunk előtt hever. Ha tehát a fát hasonlítjuk a szőlő fás részéhez, az dicsérhető a szépségeért, miközben a szőlőt megvetjük, mint alacsony és értéktelen fát. Ezért Isten itt arra emlékeztet, hogy a zsidók semmiben sem voltak kiválóbbak másoknál, leszámítva azt, hogy Ő ültette el őket, amint azt oly sok helyen említi Ézsaiásnál is: Ő én szőlőm, én ültettelek téged (Ézs5). Azután a 80. zsoltárban: Ő hozta ki a szőlőjét Egyiptomból, s ültette el és terjesztette ki egészen a tengerig (Zsolt80:9-12, Jer2:21).

Most már értjük a próféta szavainak jelentését, nevezetesen hogy a zsidók valóban kiválóak voltak a kiváltságokban, de nem a természetben, s nem is önmaguktól, hanem Isten

²⁵⁵ Vagy: „mi ez” – Kálvin.

²⁵⁶ Vagy: „ágak” – Kálvin.

²⁵⁷ Szó szerint „fát” – Kálvin.

²⁵⁸ Szó szerint: „véve abból”, azaz „vajon vesznek-e” – Kálvin.

²⁵⁹ „Bármiféle” – Kálvin.

²⁶⁰ Vagy: „vettetett” – Kálvin.

²⁶¹ Nem volt formálható, vagy alkalmas – Kálvin.

²⁶² Megégett, mint korábban – Kálvin.

ingyenes jósága folytán, s ha más nemzetet hasonlítottak hozzájuk, azoknak nagyobb volt a méltóságuk, mint a zsidóknak. S tudjuk, hogy más nemzetek virágoztak a művészetekben és a gazdagságban, a népességben, a hadi bátorságban és más vonatkozásokban: a világi nemzetek olyanok voltak, mint fenséges fák, melyek felnőnek és minden szemet magukhoz vonzanak. A zsidók azonban olyanok voltak, mint a szőlőtő, melyet Isten keze ültetett, s több dicséretet érdemelt, mint az erdő fái, melyek gyümölcstelenek voltak. Ezékiel most hosszabban is folytatja a hasonlatot: *ha kiszaggatják a szőlőt, mondja, marad annak bármiféle haszna?* Nem lesznek belőle gerendák, vagy asztalok, vagy bármi más eszközök. Nem lesz belőle szög, vagy kampó, amire kalapot, vagy kabátot, vagy bármi effélét akaszthatnának. Mivel tehát a szőlő fája haszontalan a földből kiszaggatva, s nem jó másra, csak az elégetésre, ezért a zsidókkal ismertette meg az állapotukat, mert a kiválóságuk és érdemességük egyedül és kizárólag Isten jótetszésétől függött, mert ahogyan elültette őket, úgy ki is tudta szaggatni egyetlen pillanat alatt. Amikor pedig már kiszaggatta őket, teljesen haszontalanokká váltak, s a tűzre vették, miközben a fákat még több dologra lehetett használni. A próféta azonban egy további lépést is tesz: ha egy vesszőnyalábot a tűzre vetnek, s a két vége megég, a közepe pedig kiszárad, a száraz rész még sokkal hasznavehetetlenebb lesz. Miután a tűz behatol egészen az ágak velejéig, a félig megemésztett fa egyetlen érintésre porrá esik szét. Később hozzáigazítja a szőlőről mondottakat Jeruzsálem városához: folytassuk tehát a szöveg többi részével.

Ezék15:6

6. Azért így szól az Úr Isten: A mint a szőlőtőke fáját az erdő fái közül a tűznek adtam megemésztésre,²⁶³ úgy adtam oda Jeruzsálem lakóit;

A próféta itt megmutatja, hogy Jeruzsálem lakosai a tűzre vettek, amittől különböző halálnevet szenvedtek el, mert bár nem lettek azonnal és teljesen megemésztve, a széleik mégis elégték. Hiszen az egész régió körben lepusztult és Izrael királysága kivágattott. Jeruzsálem úgy maradt fenn, mint a rőzseköteg közepe. Jeruzsálem lakosait azonban olyannyira lesújtotta a hányattatás, hogy olyanokká váltak, mint a két végén megégett pálca. Ebből pedig látjuk a rendkívüli ostobaságukat, amikor kitartottak a makacsságban, noha Isten oly sok különböző módon alázta meg őket. Meg kell azonban magyarázni a próféta mire lesz jó, vagy *mire való a szőlőtőke fája egyéb fa között?* szavait. Egyesek pálmaágakkal, mások elvadult szőlőtővel fordítják, de mindkét jelentés idegen a próféta gondolataitól: különösen a vadszőlőnek nincs itt semmi keresnivalója. Ami a pálmát illeti, miféle utalás lehetne itt a pálmaágakra az egyéb fák között? Hiszen pálmát nem ültetnek az erdőben a magas fák közé. Mivel azonban a *זמורה*, *zemoreh* szó egyformán jelent gallyakat és pálmaágakat, a legjobb értelme az, ha ágas-bogas fákra értjük. *Mire való tehát a szőlőtőke a többi koronás fához viszonyítva, melyek az erdő fái között vannak?* Itt a próféta gyümölcstelen fákat állít elénk, melyek azonban a szépségükkel keltik fel a figyelmet, s ezzel utal arra, hogy ha a zsidók a világi nemzetekhez akarják magukat hasonlítani, akkor semmi érdemességben, vagy eleganciában nem többek, amivel természetes módon rendelkeznek. Ezt alaposan meg kell figyelni. Jóllehet Isten néha befogadja azokat is, akik kiemelkedők a képességekben és a tanultságban, a harci hősiességben, a gazdagságban, és a hatalomban, de mégis az egyházat a lehető leginkább azokból az alacsony rangban születettekből gyűjti össze, akikben nem tündöklük oly nagy pompa, hogy a világ csodájára lehetnének. S mi célból teszi ezt Isten? Hiszen felruházhatná úgy a választottait, hogy azok minden tekintetben tökéletesek legyenek. Mivel azonban túlonatúl hajlamosak vagyunk a büszkeségre, szükséges, hogy a gyarlóságunk

²⁶³ „Elvesztettem” – Kálvin.

mindig a szemünk előtt legyen és szerénységre tanítson. Ha ugyanis semmi bennünk nem emlékeztet a gyengeségünkre, az érdemességünk elvakít minket, vagy elfordítja a szemeinket önmagunkról, illetve hamis dicsőséggel mérgez meg minket. Ezért akarja Isten, hogy alábbvalóak legyünk a világiaknál, s megtanuljuk mindig Tőle kapottnak tekinteni mindazt, amit ingyenesen ránk ruházott, és ne tulajdonítsunk semmit magunknak, amikor az alantasságunk oly világosan tárul a szemünk elé. Ami viszont a zsidókat illeti, ők olyanok voltak, mondhatni, mint a szőlőtő, mivel a kiválóságuk nem természetes, hanem külsődleges volt. Isten alakította ki őket mondhatni a semmiből, s noha sok figyelemre méltó ajándékkal lettek felruházva, mégsem állíthatták, hogy bármi is tőlük származott volna.

Vesznek-e abból fát, mondja, *hogy bármi munkához felhasználják?* Isten itt megmutatja, hogy a zsidókat joggal tartották többre másoknál, mert Ő Maga ültette el őket a saját kezével. Ha ugyanis ki lettek volna szaggatva a földből, a fájuk haszontalan lett volna, mert semmire nem lett volna felhasználható. S Krisztus is ugyanezt a hasonlatot használja (Jn15:1-7), amikor megmutatja, hogy nincs természetes gyökerünk önmagunkban, sem életerőnk, vagy nedvességünk, vagy szilárdságunk, mert szőlőtövek vagyunk, akiket a mennyei Atyánk ültetett el. Ha azonban Ő gyökerestől kitép, semmi sem marad belőlünk, csak ami a tűzre való és elégetendő. Végül Isten megmutatja, hogy a zsidóknak alantasabbaknak kell lenni a többi nemzetnél, ha elveszi tőlük mindazt, amit Ő adott nekik, s arra inti őket, hogy az állapotuknak semmiféle szilárdsága sincsen, csak az Ő irántuk megnyilvánuló jóakarátán keresztül. Ha ugyanis a próféta csak annyit mondott volna, hogy bármijük is van a zsidóknak, azt mind Istennek köszönhetik, s ezért kötődnek a nagylelkűségéhez, azzal még mindig felmagasztalhatták volna magukat. De másodjára hozzáteszi, hogy addig maradtak napról napra biztonságban, amíg Isten megkíméli, táplálja, védelmezi és fenntartja őket. Erre gondol tehát a próféta, amikor ezt mondja: *vesznek-e abból fát, hogy valami eszközt csináljanak belőle? Avagy vesznek-e belőle szeget, hogy mindenféle edényt akasszanak reá?* *Íme, a tűznek adatott, hogy megeméssze: két végét megemésztette már a tűz.* Itt, mint említettem, a különféle csapásokra mutat rá, melyek majdnem ledöntötték, noha le nem győzték a zsidókat. Ők ugyanis megkeményedtek a makacsságukban, s noha olyanok voltak, mint a megégett és megrothadt fa, mégis azzal dicsekedtek, hogy az örökbefogadásuk, valamint Istennek az Ábrahámval kötött szövetsége miatt tökéletesek, s hogy ők szent nemzetség és királyi papság. Isten mégis megfeddi a tunyaságukat, amikor azt mondja, hogy olyanok voltak, mint az égett fa, mikor egy rőzseköteget a tűzre vetnek, s még a maradékát is annyira megnyomorítja a füst, hogy teljesen erejét veszti.

Íme, mondja, *mikor még ép volt, akkor sem volt formálható semmiféle munkára! Mennyivel inkább az után, hogy megemésztette a tűz!* Itt ugyanazt a mondatot folytatjuk. Ha bárki venné a rőzseköteg bármely részét az után, hogy a tűz megszáritotta, vajon jó volna az még valamire? Ha venné a még ép vesszőt, az sem lenne alkalmas arra, hogy bármiféle alakot öltön: mennyivel inkább alkalmatlan arra, hogy szög, vagy bármi más legyen, miután megégett? Ha pedig még egy szöveget sem lehet találni az egész rőzsekötegeből, amikor a vessző már olyan, mint egy tűztől száritott zsarátnok, mire lenne az felhasználható? Most jön az alkalmazás: *A mint adtam a szőlőtőke fáját a fák között,* mondja, *szó szerint az erdő fái között.* Ebből értjük meg, amit korábban mondtam az ágakról, hogy az a fákkal van összhangban, és nem vonatkoztatható a szőlőtőre, vagy a pálmaágakra, mert most egyszerűen csak azt mondja, hogy *az erdő összes fája között.* S nem azért mondja, hogy *a szőlőtőke fáját az erdő fái közül,* mert a szőlőket oda ültették, hanem itt egy hasonlatot használ. Azaz a fák között, sőt az erdő összes fája között, mert azokat a fákat kitermelték, s épületeket, vagy edényeket készítettek belőlük, valamint mindenféle bútort, s a házak anyagát is a fáktól vették. Azt mondja tehát, hogy *a szőlőtőke fája az erdő többi fája között adatott [a tűzre],* s mivel a gallyak megégték, nem tehetők hasznosakká az emberek számára: *ugyanígy adtam oda,* mondja, *Jeruzsálem lakóit is.*

Most, amikor már értjük a próféta szavainak jelentését, tanuljuk meg, hogy a Szentlélek úgy szólt korábban a zsidókhöz, hogy a beszéde hasznos legyen a számunkra manapság is. Először is azt kell észrevennünk, hogy az egész világ felett állunk Isten ingyenes könyörületének köszönhetően, de természetes módon semmink sincs, amivel dicsekedhetnénk. Ha azonban gögösen viseljük magunkat Isten ajándékaira támaszkodva, az a gög szentségtörés lesz, mert elragadjuk Istentől az Ő dicséretét, és magunk öltözünk, mondhatni az Ő zsákmányába. Pál azonban, amikor a zsidókról beszél, röviden, de világosan meghatározza mindkét oldalt: Különbek vagyunk? – kérdi (mert itt eggyé teszi magát a néppel). Különbek vagyunk a pogányoknál? – kérdi (Rm3:1). Semmiképpen sem, mert a Szentírás mindenkit bűnösnek nyilvánít, így valamennyien átkozottak. Miután tehát a harag gyermekei vagyunk, nincs semmi, amit a magunkénak mondhatnánk a világi pogányokkal szemben. Miután pedig így leterítette a saját népe büszkeségét, megint megismétli. Micsoda? Nem vagyunk különbek másoknál? De igen, minden módon. Mert az örökbefogadás, az istentisztelet, Isten törvénye, és a szövetség figyelemre máltó felsőbbrendűséget ruház ránk, és semmi ehhez hasonlót nem találunk a világban. Miképpen lehet összeegyeztetni ezeket a dolgokat? Azt, hogy a zsidók kiválóak és másoknál többnek kell őket tekinteni, de mégsem különbek másoknál? Nevezetesen úgy hogy önmagukban semmijük sincs, ami okot adhatna nekik a pogányok megvetésére, vagy az azzal való dicsekedésre, hogy ők különbek, ezért a kiválóságuk nem bennük, hanem Istenben rejlik. S Pál itt nem az ő erényeiket dicséri, hanem kimondja, hogy az ingyenes örökbefogadás folytán különbek, mert Isten a szövetségét Ábrahámmal kötötte meg, s neki kellett kiemelkedni a szent nemzetek közül, mert Isten a kegyesség szilárd vonalát fektette le közöttük, megígérvén, hogy Atyjuk lesz. Sőt, azt is meghatározta, hogy Krisztusnak közülük kell származnia, Aki a világ élete és világossága. Látjuk tehát, hogy a zsidók korábbi kiváltságait: manapság a mi kiváltságaink is ugyanazok. Valahányszor csak előnyökhöz jutunk Isten ajándékai által, melyekkel közeledünk Hozzá és legyőzzük a világot, arról is meg kell emlékeznünk, hogy mik voltunk mi, mielőtt Isten felemelt minket. Akkor az eredetünk leterít majd minden gögöt, s megakadályoz minket abban, hogy hálátlanok legyünk Istennel szemben. De ez még nem elegendő, hanem el kell jutnunk a másodlagos okhoz is, miszerint Isten ingyenes kegyelme nemcsak felemelt minket ebbe a magasságba, de fenn is tart, így a helyzetünk oka nem önmagunkban rejlik, hanem csak az Ő akaratától függ. Ezért nemcsak a megemlékezésnek az eredetünkről kell alázatossá tenni minket, de a gyarlóságunk érzésének is. Ebből megértjük, hogy önmagunkban semmi kitartásunk sincsen, ha Isten naponta, sőt pillanatról-pillanatra meg nem újít minket. Ez a második dolog. A harmadik pedig az, hogy ha Isten a vesszőivel sújt, vagy büntet minket, akkor tudnunk kell, hogy az ostoba magabiztosságot, amivel önmagunkat csapjuk be, ezen a módon veri ki belőlünk. Itt figyelmesen súlyoznunk kell a kifejezés jelentését: *a szőlőtőke fája, míg ép vala, semmi eszközre nem vala jó*, mennyivel kevésbé most, amikor már megpörkölődött. Mert bár a pogány nemzetek elpusztulnak, mégsem meglepő, ha Isten ítéletei szigorúbbak azokkal az elvetettekkel szemben, akik helyet szereztek maguknak az Ő egyházában, s meggazdagodtak az Ő lelki ajándékaival. Ez a hálátlanság megköveteli, hogy példává legyünk mások számára, hogy az egész világ elámuljon Isten haragjának ezeken a félelmetes jelein. Ezért képezték a zsidók a sziszegés és iszonyat, a bámulat és az átok tárgyát a pogány nemzetek számára. S miért? Mert még jobban felbőszítették Istent, Aki oly nagylelkűen bánt velük, s nemcsak hálátlanok és álnokok voltak, de szándékosan bőszítették Őt. Ezt a mondatot tehát alaposan meg kell figyelni, amikor a próféta kimondja, hogy *a szőlőtő fája a tűzre vettetik*, mert a fák, noha kivágják őket, utána még mindig használhatók építőanyagként, vagy bútorként. Most ez következik:

Ezék15:7-8

7. És ellenök fordítom arcomat. A tűzből jöttek ki és a tűz emészte meg őket,²⁶⁴ és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor arcomat ellenök fordítom.

8. És teszem a földet pusztasággá, mivelhogy elpártoltak tőlem,²⁶⁵ ezt mondja az Úr Isten.

Megerősíti, amit az utolsó igeversben mondott, e egyidejűleg meg is magyarázza: mintha Jeruzsálem lakosai megtartottak volna valamilyen formát, mert nem váltak porrá, de a tűz mindent megégetett körülöttük, mint amikor a láng nyaldossa a rőzseköteget. Amíg a királyi trón megmaradt nekik, a nép neve fennmaradt, s ezzel a lehetőség is a makacsságra. Nem voltak legyőzve, mert nem lettek teljesen felemészthetve, s most másik örültséget is hozzászól, mert amint kimenekültek valamilyen szerencsétlenségből, teljes biztonságban levőknek gondolták magukat. „Ó, most megpihenünk”, mondták, mintha az ellenség eltávozott volna a várostól, vagy mintha nem jöttek volna új erők ellenük, vagy mintha az ellenségnek megszűnt volna az utánpótlása. Azonnal visszanyerték a bátorságukat, s nemcsak lélegzethez jutottak ismét, de gögösen kinevették Istent és a prófétáit, mintha túl lettek volna minden veszélyen. Emiatt mondja most, hogy *az arcomat ellenük fordítom*. Ellenük fordítani az arcot, vagy ha valaki jobbnak látja, ellenük szegülni annyi, mint folytonosan ellenállni, azaz nemcsak futólag tenni valamit, hanem ott maradni, amíg el nem értük a célunkat. Ezért nem, rossz magyarázó a próféta szavainak azok, akik így fordítanak: „szilárdan ellenszegülök”. Ők nem szó szerint fordítanak, hanem Isten szavai jelentése szerint. Ő ugyanis gyakran büntet egy egész népet, vagy egy várost, de mégsem szegül ellenük, azaz nem marad ott, hanem csak könnyebb büntetésben részesíti őket, s csak rövid időn át, mintha más irányba menne. Itt azonban valami másra gondol: *az arcomat ellenük fordítom*, azaz nem fordul el, amíg a nép neve, valamint a városuk végleg meg nem semmisülnek. Mondtuk ugyanis, hogy a próféták a nép pillanatnyi állapotáról beszélnek, amikor ezzel a pusztulással fenyegetnek. *Az arcomat ellenük fordítom tehát: megmenekülnek az egyik tűztől, de a másik megemészti őket*. Itt a próféta leüti azt a bolond vélekedést, amivel a zsidók önmagukat csapták be. Ha ugyanis megmenekültek az egyik veszélyből, azt a legutolsónak vélték, s innen származott a biztonságérzetük, sőt a makacsságuk is. A próféta azonban azt mondja itt, hogy miután kimenekültek az egyik tűzből, más tűz lobbant fel a megemésztésükre: úgy érti, különböző eszközök voltak Isten kezében, melyekkel megsemmisít és kiolt egy népet. Ahogyan korábban mondta: fel volt fegyverezve a ragállyal és a karddal, az éhséggel és a vadállatokkal, most pedig a tűz szó alatt szemléli a különböző csapásokat. Ha tehát az emberek elkerülték a kardot, új támadásban lesz részük, mert Isten éhséggel gyakorol rájuk nyomást, vagy ragállyal, illetve más módokon üzi majd őket: *és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor arcomat ellenük fordítom*. Ezekkel a szavakkal azt jelzi, hogy az Ő dicsősége nem marad meg másképp biztonságban, mert a büntetlenség megvakította a zsidókat – sőt megkeményítette őket, míg végül olyanokká nem váltak, mint az okatlan állatok. Ha tehát Isten megkímélte volna őket, azzal a dicsőségét mondhatni eltemette volna, s az oly hosszú szemet hunyás után többé nem ismerték volna el Istennek. Valóban szükséges volt ez a szigorúság, mert soha nem mutatkozott volna más módon Istennek, mint az istentelenek megsemmisítésével, akiket teljesen elkábítottak a bűneik, amíg tűrte azokat. Végül hozzászól: *teszem a földet pusztasággá, mivelhogy köntörfalazással köntörfalaztak*. Isten itt is kifejezi, mennyire szörnyűséges, de igazságos volt az ítélete, mert a zsidók

²⁶⁴ Vagy: „megemészti őket” – Kálvin.

²⁶⁵ Vagy ahogyan egyesek fordítják: „köntörfalazással köntörfalaztak”, azaz álnokul cselekedtek, vagy gyalázatosan álnokok voltak. – Kálvin.

nemcsak csekély sértegetők voltak, hanem álnok módon elszakadtak az Ő imádatától, s a törvény egész tanításától, s makacsul megmaradtak a hálátlanságukban. Mivel ennyire lezüllöttek, ebből megértjük, hogy Isten nem volt túl szigorú, mikor kinyújtotta a kezét, hogy végleg megsemmisítse őket.

Ima

Add meg, Mindenható Isten, mert Te nemcsak az emberek közös seregétől kegyeskedtél elkülöníteni minket, de a képmásodat is megújítottad bennünk, s miközben az irántunk megmutatkozó kegyességed látványos, egyidejűleg a neved dicsőítésére is buzdítasz minket: egyszerűen add meg, hogy az elhívásunk tudatában tanuljunk meg teljesen odaszánni önmagunkat Neked. S úgy magasztaljunk fel téged a különleges, igaz és jogos dicséretekkel, hogy végül a részesei lehessünk annak a dicsőségnek, amire Te hívogatsz minket, s amit a Te egyszülött Fiad vére szerzett meg a számunkra. Ámen.

16. fejezet

Ezék16:1-3

1. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:
2. Embernek fia! add tudtára²⁶⁶ Jeruzsálemnek az ő utálatosságait,
3. És mondjad: Így szól az Úr Isten Jeruzsálemnek: A te származásod és születésed Kánaán földjéről való; atyád az Emoreus és anyád Hitteus asszony.

Ez a fejezet nagyon súlyos feddésekkel tartalmaz a Jeruzsálemben maradt júdeai nép ellen. Mert jóllehet Ezékiel volt a vezetője az izraelitáknak és a szidó száműzötteknek, Isten még azt is akarta, hogy másoknak is a hasznára legyen a közreműködése. Ezért a hivatalt, amivel Isten a prófétáját megbízta, most kiterjeszti Jeruzsálem lakosaira, akinek az utálatosságait kimutatni rendelte. Ennek módját később említi, amikor Isten megmutatja, hogy annak a nemzetnek az állapotát, akiket korábban a kegyeibe fogadott. Miután azonban felsorolta a jótéteményeket, melyekkel a népet ékesítette, sok szóban és sok jelképpel mutatja meg, milyen gyalázatos volt az álnokságuk az elszakadásukkal oly messzire Istentől, miután Ő ennyire nagylelkűen bánt velük. Ezeket a dolgokat most a maguk sorrendjében fogjuk tárgyalni. Ami az Ezékielnek adott parancsot illeti, miszerint *add tudtára Jeruzsálemnek az ő utálatosságait*, ebből megértjük, hogy az embereket gyakran úgy elvakítják a vétkeik, hogy azt sem veszik észre, ami mindenki más számára kellőképpen világos. S tudjuk, hogy a nép teljesen megittasult a büszkeségtől, mert önként vakították meg önmagukat a hízeltételeikkel. Nem meglepő tehát, ha Isten megparancsolja a bűneik felsorolását, hogy végre bűnösnek érezzék magukat. S ezt az igeszakaszt érdemes megfigyelni, mert ezeket az intéseket feleslegesen nézzük, míg Isten a világosságra nem hoz minket és a szemünk elé nem állítja a saját bűneinket. Valóban nincs senki, akinek a lelkiismerete meg ne feddené őt, mert Isten törvénye mindenkinek a szívébe be van írva, s így természetes módon teszünk különbséget a jó és a rossz között. Ha azonban elgondoljuk, mily nagy a mi ostobaságunk a hibáink leplezésével, nem csoda, ha a próféták azt a parancsot hangoztatták, hogy tárjunk fel az utálatosságainkat önmagunk előtt. Nem nemcsak hüvös az az önismeret, amiről beszéltem, de még sok sötétség is borítja, így aki csak részben van tudatában a viselt dolgainak, akarattal keményedik meg, miközben megbocsát önmagának. Aztán meg kell emlékezni arról is, hogy a zsidókkal így kellett vitatkozni, mert a saját babonásaiknak örvendeztek. A próféta ugyanis megmutatja, hogy a fő gonoszságuk az Isten törvényének elhagyásában rejlett, amikor átadták magukat a bálványoknak, és házasságtörő imádatba kezdtek, mint a rossz hírű házak. Ennek azonban örvendeztek, mint azt naponta látjuk a pápaságban, amikor ezzel az ürüggyel a legbolondabb bálványimádásokat leplezik, mert úgy gondolják, hogy így imádják az Istent. Nem meglepő tehát, ha Isten itt közvetve a zsidók ostobaságát és tunyaságát fedd meg, amikor elrendeli *az utálatosságaik napvilágra hozatalát*, ami kellően ismert volt már mindenki számára. Utána, hogy Isten elkezdhesse megmutatni, mennyire helytelenül viselkedett a nép, visszahívja őket a nemzetségük első eredetéhez, vagy forrásához. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Isten nem különbözőképpen beszél a nép eredetéről. Néha ugyanis Ábrahám állapotára emlékezteti őket, mielőtt Ő kinyújtotta volna a kezét és kivonta őket mondhatni a legmélyebb régiókról az életre, amint az meg van írva Józsué könyvének utolsó fejezetében (Józs24:2-3): Ábrahám, a te atyád bálványokat imádot, amikor Isten örökbe fogadta őt. Néha azonban a kezdeteket az Isten szövetségének megkötésétől számítja, amikor

²⁶⁶ Vagy: „tedd nyilvánvalóvá” – Kálvin.

Ábrahámot és az utódait kiválasztotta Magának. Ebben az igeszakaszban azonban Isten azzal az időszakkal kezdi, amikor egy kis embercsoportból csodálatos megsokszorozódással néppé váltak, noha oly siralmas elnyomásban volt részük Egyiptomban. Néha ugyanis a nép ezt követő megszabadulását nevezik a születésének. Itt tehát Isten azt mondja, hogy a zsidók akkor születtek, amikor annyira hihetetlen módon megsokasodtak, bár amikor az egyiptomi zsarnokság elnyomása alatt álltak, aligha volt bármiféle helyük az élő emberek között. S amit a zsidókról mond, az egyformán vonatkozik Ábrahám minden utódára, mert a tíz törzs állapota akkor ugyanaz volt, mint Júdeáé. Mivel azonban a próféta a még mindig túlélő népről beszél, nem szól arról, amit akkor mondana, ha azt a parancsot kapta volna, hogy a száműzötteknek és a foglyoknak, valamint Jeruzsálem lakosaihoz beszéljen. Bármilyen legyen a szavainak jelentése, Isten itt azt jelenti ki, hogy *a zsidók a Kánaán földjéről származtak, amorita apától és hettita anyától.*

Felmerül itt egy kérdés: amikor Isten kétszáz évvel korábban örökbe fogadta Ábrahámot, az a szövetség miért nem lett figyelembe véve? Hiszen itt látszólag nem a saját hűségét és állhatatosságát magasztatja, amikor elveti a zsidókat, mint kánaániaktól, vagy a amoritáktól származottakat, mert bár soha nem tért el a céljától, és a kiválasztása soha nem volt hiábavaló, mégis azt kell tartanunk, hogy ami a népet illeti, úgy tekintett rájuk, mint világi pogányokra. Tudjuk ugyanis, mennyire megromlottak Egyiptomban. Mivel tehát ennyire lezüllöttek, s a végtelenségig különböztek ősapáiktól, nem meglepő, ha Isten azt mondja, hogy *kánaániaktól és amoritáktól származtak.* Hóseás által azt mondja, hogy valamennyien szajhától születtek, s a születésük helye egy rossz hírű ház volt (Hós2:4). Ezt jelképesen kell érteni, mert Isten itt nem azokat az asszonyokat dorgálja meg, akik hűtlenné váltak a férjeikhez, s ezért házasságtörésből származó utódaik születtek, hanem egyszerűen csak azt mondja, hogy a zsidók méltatlanok voltak arra, hogy Ábrahám magvának nevezzék, vagy tekintsék őket. S miért? Mert jóllehet Isten hű maradt a szövetségéhez, mégis, ha fontolóra vesszük a zsidók jellemét, ők teljességgel elvágták magukat attól a hitelenségüktől. Mivel tehát nem különböztek a világi pogányoktól, Isten joggal vetette el őket gyalázatban, s joggal nevezte őket, mint máshol is, Kánaán leszármazottainak. Most tehát értjük a próféta szándékát, vagy inkább a Szentlélekét. Mert ha Isten csak annyit mondott volna, hogy megkönyörül azon a nemzetségen, amikor a szélsőséges nyomorúságra jutnak, akkor nem illette volna azt olyan súlyos és nehéz feddessel, mint amelyet majd látunk. Ezért Isten nemcsak a velük szemben tanúsított jóságát mondja el, de egyidejűleg azt is elmondja, milyen állapotban voltak a zsidók, amikor először megsegítette őket, s milyen volt az állapotuk, amikor kegyeskedett kiemelni őket a hatalmas nyomorúságból. Mivel pedig Ő közel volt, hogy felemelje őket, a szabadulásuk a szövetségen alapult, s így vezette ki őket, mert négy évszázaddal korábban megígérte Ábrahámnak, hogy Ő lesz a nép Szabadítója. S hogy ne legyenek tudatlanok a kegyről, amivel Isten Ábrahámmal kötötte Magát, a próféta cáfolja, és Kánaán magvának nevezi őket, akiknek semmi közük sincs Ábrahámmal, mert ami őket illeti, az általános szokásjog szerint Isten ígérete kialudt, az örökbe fogadásuk meghalt és eltemetett. Mivel annyira álnokul viselkedtek, többé már nem dicsekedhettek azzal, hogy ők Ábrahám gyermekei. Ezért mondja, hogy *a lakóhelyetek*, azaz a származásotok helye. Jeromos „gyökernek” fordítja, de a „születés” szó jobban ideillik, vagy szülőföld, vagy a születés helye *a Kánaán földjén, s atyád egy amorita, anyád egy hettita.* Kánaánnak voltak más törzsei is, de itt kettő, vagy három szerepel az összes törzs helyett.

Ezék16:4-5

4. Születésed²⁶⁷ pedig ilyen volt: a mely napon születél, el nem metszették a köldököt, és vízzel meg nem mostak, hogy tiszta lennél,²⁶⁸ sóval sem töröltek meg, sem be nem póláltak.²⁶⁹

5. Szem meg nem szánt téged, hogy ezekből valamit veled cselekedett volna, könyörülvén rajtad; hanem kivetettek a nyílt mezőre, mert útáltak, a mely napon születél.

Itt a próféta jelképesen írja le az a legnyomorultabb állapotot, amiben Isten a zsidókat találta. Tudjuk, hogy egyetlen nemzet sem volt talán olyan kegyetlenül és gyalázatosan elnyomva. Mikor ugyanis szolgálai munkát kellett végezniük mindenféle jutalom nélkül, még rendelet is született arról, hogy a fiúgyermeküket meg kell ölni (2Móz1:16, 22). Semmiféle gyalázat nem maradt le, s az életük száz halálnál is rosszabb volt. Ez az oka tehát annak, amiért Isten azt mondja, hogy a zsidókat *kivetették a nyílt mezőre* az élet fenntartásához szükséges mindennemű ellátás nélkül. Ezeket a jelképeket azok szokásos használatától kölcsönzi, mert a csecsemők köldökzsinórját elvágják, mivel az biztosítja a táplálásukat az anyaméhben, de mind az anya, mind a csecsemő meghalnának, ha nem különítenék így el őket. Ha pedig a köldökzsinórt nem kötnék össze, a gyermek pusztulna el, mert minden vér azon keresztül áramlik, hisz a gyermek azon keresztül kapta a táplálást. Ezért a szülésznő legfontosabb feladata a gyermek születésekor elvágni, amit később majd vissza kell állítani, s elkötni azt, mégpedig, mint említettem, a legnagyobb gondossággal, mert a gyermek élete függ ettől.

De Isten azt mondja, *hogy a zsidók köldökzsinórját nem vágták el*. S miért? Mert, mint mondja, *kivetették őket a nyílt mezőre*, azaz elhagyottakká és kidobottakká lettek – csak egyetlen szót használ. Majd hozzáteszi: *nem mosták meg őket vízzel*: tudjuk, hogy a fiatal csecsemőket le kell mosni, s ha ez nem történik meg azonnal, akkor elpusztulnak. Ezért mondja, hogy nem mosták meg őket vízzel. S hozzáteszi azt is, hogy nem puhították, vagy frissítették, azaz nem „tették rendbe” őket, mert a víz megpuhítja és simává teszi a bőrt, bár mások inkább a „fényessé tesz” értelemben fordítják, de akárhogyan is, jól értjük, mit akart mondani a próféta. Utána azt is mondja, hogy *nem törölték meg őket sóval*. Sót azért hintenek a csecsemő bőrére, hogy keményebbé tegyék azt, de vigyázni kell, nehogy túl keményen végezzék azt, s ezt a mértékletes hatást a meghintéssel érik el. Az igeszakasz teljes jelentése az, hogy a zsidókat a születésükkor akkora megvetéssel vetették el, hogy még attól a gondoskodástól is meg lettek fosztva, ami a túléléshez szükséges. Majd hozzáteszi: *szem meg nem szánt téged*, hogy ellátott volna bármit is ezek közül a feladatok közül és könyörületet mutatott volna irántad. Ez pedig kétszertesen nyilvánvaló, mert az izraeliták megsemmisültek volna, ha senki meg nem könyörül rajtuk. Bizonyos értelemben el voltak temetve Egyiptomban, mert tudjuk, mennyire kegyetlen volt az egész föld összeesküvése ellenük. Nem csoda tehát, ha Isten azt meséli itt el, hogy kivetették őket a mező színére, s egyetlen szem sem tekintett rájuk és nem gondoskodtak róluk. Majd hozzáteszi: *kidobták őket az élet útálatára*. Egyszerűen csak úgy érti: annyira megvetendők voltak, hogy nem volt helyük az emberek között, mert az élet utálata ugyanazt jelenti, mint az elvettetés.

Ezék16:6

6. Ekkor elmenék melletted és látalak véredben mocskosan,²⁷⁰ és mondék néked: A te véredben élj! mondék ismét néked: A te véredben élj!

²⁶⁷ Vagy: „az eredet, illetve szülőhelyed” – Kálvin.

²⁶⁸ Vagy: „hogy megpuhítsák a testedet” – erről majd később még beszélünk. – Kálvin.

²⁶⁹ Szó szerint: „nem göngyöltek pólyába”. – Kálvin.

²⁷⁰ Vagy: „beszennyezve”. Egyesek az „eltaposva” szóval fordítják, nem tudom, miért. – Kálvin. (Károli is)

Már magyaráztam az időszakot, amire a próféta utal, amikor Ábrahám magvát zsarnoki módon kezdték elnyomni az egyiptomiak. Isten itt egy utazó szerepét ölti Magára, amikor azt mondja, hogy *elment mellette*. Azt mondta ugyanis, hogy az izraeliták egy kivetett és elhagyott leányhoz voltak hasonlatosak. Most tehát azt teszi hozzá, hogy ez a látvány fogadta elhaladtában: ahogyan az utazók jobbra-balra néznek, s ha valami szokatlant látnak, odafigyelnek rá és fontolóra veszik. Közben Isten azt is kijelenti, hogy gondoskodott erről a népről. S a dolog tényleg kellően bizonyos, mivel látszólag elhanyagolta azokat a nyomorultakat, pedig csodálatos módon segítette meg őket. Ők ugyanis naponta akár száz halált is halhattak volna, s ha Isten nem figyel rájuk, akkor végül nem jöttek volna ki az életre. A híres mondta jól ismert: látván láttam a népem nyomorúságát. Mikor elküldte Mózeszt és megparancsolta neki a nép megszabadítását, azt ezzel a mondattal vezeti be: látván láttam (2Móz3:7). Réges-rég látta tehát, bár látszólag megvetette őket a szemeit becsukva. Nem kétséges, hogy a szó kettőzése itt azt jelenti, hogy Isten mindig is odafigyelt ennek a nyomorult népnek a biztonságára, ha nem is segített rajtuk közvetlenül. Most ugyanarra gondol, amikor azt mondja, hogy elment mellettük: *elmenék melletted és látalak véredben mocskosan*. Ez a látvány nem volt képes elfordítani Isten szemeit, mert bármi ellentétes a természetessel, az borzadást vált ki. Isten tehát azt mutatja itt be, mennyire könyörületes volt a néppel szemben, mert nem borzadt el attól a gusztustalan mocsoktól, amikor látta a csecsemő alaktalan testét a saját véredben. A következő, *és mondék néked* kifejezés pedig nem azt jelenti, hogy nyíltan szólt úgy, hogy a nép meghallotta az Ő hangját, hanem azt hirdeti ki, amit a néppel kapcsolatban elhatározott. *A te véredben élj* kifejezés valóban tekinthető megvetőnek, mintha Isten ellenérzéssel mozdította volna meg a kezét, nehogy maga az érintés is beszennyezőnek bizonyuljon, hiszen mi nem akarunk megérinteni semmiféle rothadó vért. *A te véredben élj* szavakat lehet így magyarázni, hogy mivel Isten először nem kegyeskedett gondot viselni a népről. A szövegkörnyezetből azonban világos, hogy Isten itt azt a titkos életerőt fejezi ki, ami az általános érzésekkel ellentétben megőrizte a népet. Ha ugyanis fontolóra vesszük a korábban elhangzottakat, s nép bizonyosan nem élt volna egyetlen napot sem, ha nem tett volna szert némi keménységre Isten eme hangjából. Ha ugyanis az újszülöttet kidobják, miképpen éli túl az éjszaka hidegét? Biztosan azonnal meghal, s mondtam, hogy a halál leselkedik a csecsemőkre, hacsak a köldökzsinórt rögtön el nem vágják. Miután tehát száz halál vette körül a népet, ők soha nem maradhattak volna életben, ha Isten titkos szava nem tartja fenn őket.

Isten tehát azzal a parancsával, hogy éljenek, már megmutatja, hogy akarattal és csodálatos módon tartja fenn őket a megannyi halálnem közepette. Amint az elhangzik a 68. zsoltárban (Zsolt68:21): „Az Ő kezében vannak a halál dolgai”, így a halál létté alakul, mert Ő szuverén, és Ura mindkettőnek. A kifejezést azonban megkettőzi, mert a népet Egyiptomban nem csekély ideig nyomorgatták. Ha a zsarnokság csak néhány évig tartott volna, az is felemésztette volna őket. De a rabszolgaságuk sok évre elnyúlt, és megtörtént az a figyelemre méltó csoda, hogy az emlékezetük és a nevük nem töröltetett el. Látjuk tehát: Istennek elegendő oka volt azt a mondatot kimondani, melyben benne rejlett a nép biztonsága: *A te véredben élj!* Majd megint: *A te véredben élj!* Maga a tény mutatja meg, hogy a nép megmaradása azért következett be, mert Istennek így tetszett. A történet, amit Mózes mesél el a második könyvében, szemüveg, melyen keresztül szemlélhetjük annak az életnek az eleven képét, amiről említettünk, hogy az egész életerejét Isten titkos jótetszéséből meríti. De megkérdendő az ok, hogy Isten miért nem nyíltan és közvetlenül emelte fel ezt a népet úgy, ahogyan tette a nép mondhatni ifjúkorában? Az ok kellően nyilvánvaló: ha a népet mindjárt a legelején megszabadította volna, akkor a jótétemény emlékezete idővel lassan szertefoszlott volna és Isten hatalmas most homályosabb lenne. Tudjuk, hogy az emberek, amíg alaposan meg nem győződnek a saját nyomorúságukról, soha el nem ismerik, hogy a biztonságukat

Isten könyörületétől nyerik. A nép tehát úgy élt, hogy a halál mindig a szemük előtt volt – sőt, mintha a halál köteleivel lettek volna megkötve. *A vérében élt* tehát, azaz mintegy a sírban, mint egy, a saját rothadásában maradt tetem, s az élete közben el volt rejtve: ez történt Ábrahám fiaival. Most már értjük Isten szándékát, miért nem emelte fel pompában Ábrahám fiat a kezdetektől fogva, hanem tűrte, hogy nyomorult életet és magának a halálnak a mocskával szennyeződjenek be.

Ezék16:7

7. Sok ezerekre²⁷¹ szaporítottalak, mint a mezei füvet, és megsziporodál²⁷² és fölnevekedél és jutál nagy szépségre;²⁷³ emlőid duzzadának²⁷⁴ s szőröd kinőtt vala, de te mezítelen és befedezetlen valál.

Itt azt fejezi ki világosan, amit futólag az imént említettem: a nép a szélsőséges nyomorban nemcsak biztonságban volt, de növekedett is létszámban Isten páratlan kegyességének köszönhetően. Ha ugyanis a csecsemő az elvetés után életben is marad, akkor is gyenge koraszülött lesz. Ezért itt Isten ezzel a körülménnyel nagyítja fel a kegyességét, mert a nép úgy megnövekedett, mint ha figyelemmel és gondosan törődtek volna velük, s mintha egyetlen jóságos feladatot sem hanyagoltak volna el irántuk. Ez a jelentése a *megszaporodtál* szónak, mert jóllehet Ábrahám családjának megnövekedésére tekint, mégis meg kell figyelni a hasonlatot. A népet ugyanis egy leányhoz hasonlítja, akit a születése után kitétek a mezőre, s a növekedésük létszámban akkor ment végbe, amikor Isten oly hihetetlenül megsokszorozta őket, mint tudjuk. S Isten áldása tényleg hatalmas volt, mert hetvenöten mentek Egyiptomba és sokezres tömegben távoztak onnan (Csel7:14, 2Móz12:37). 250 év alatt Ábrahám családja úgy megsokszorozódott, hogy átlépték a 600 ezres lélekszámot, amikor Isten megszabadította őket. A próféta viszont jelképesen beszél, amikor azt mondja, hogy *a nép megsziporodott*, s a kislány jelképét használja, *míg fel nem növekedtek*. Közben pedig megmutatja, hogy ez csakis Isten csodálatos tanácsvégzésének és hatalmának volt köszönhető. *En okoztam ezt*, mondja. Isten Magának követeli a dicsőséget ezért a hatalmas megsokasításért, s megerősíti, amit mondtam, nevezetesen hogy a nép biztonsága a *véredben élj* kifejezésben foglaltatott. Utána azt mondja: *jutottál az ékességek ékességére*. Itt a עָדָה, *gnedi* nem jelenthet semmiféle eseti díszítést, mert közvetlenül utána hozzáteszi, hogy *mezítelen és befedezetlen voltál*. Ebből következően a személyes szépségre utal. Ezért itt az eleganciát és a csinosítást említi, amint azt a szöveggörnyezet mutatja. *Kiemelkedő*, vagy pompás *szépségre jutottál*, mert tudjuk, hogy ez a birtokos kifejezés jelentése: kiválóságot jelent. Egyben hozzáteszi, hogy *emlőid megduzzadtak*, mert a כָּן, *kon* ezt jelenti elkészülni, megerősödni. Mivel azonban itt a mellekről beszél, nekem kétségem sincs a felől, hogy úgy érti: ezek úgy megduzzadtak, ahogyan kell. *Emlőid megduzzadtak*, azaz a megfelelő méretűvé váltak, mint a férjhez adható leányok esetében. *A szőröd kinőtt*. Végző soron a nép otrombaságának következtében fejezi ki a próféta ilyen vaskosan azt, amit mondhatott volna finomabban is. *A szőröd kinőtt, miközben mezítelen és befedezetlen voltál*, azaz noha még nem volt külső ékességed, mégis olyan voltál, mint egy férjhez adható lány – nagy volt a személyes szépséged, neme a termeted, s a tested minden része kölcsönösen harmonikus volt, de okod volt megszégyenülni a mezítelenséged miatt. S ilyen volt a nép állapota, mert az Egyiptomiak minden kieszeltek ellenük, s minden lehetséges módon

²⁷¹ Mások így fordítják: „tízezrekre”, s a רַבְּבָה, *rebbah* ezt jelenti, de a másik értelmezés az egyszerűbb: gyümölcsözővé tettek, mint a mező bimbóját. – Kálvin.

²⁷² „Naggyá váltál” – Kálvin.

²⁷³ Vagy inkább „a szépségek szépségére”, azaz a legnagyobb szépségre. – Kálvin.

²⁷⁴ Mások így fordítják: „felduzzadtak, vagy kiugrókká váltak”. – Kálvin.

összefogtak a megsemmisítésükre. Látjuk tehát, miképpen nyújtotta ki Isten a kezét nemcsak a nép védelmében, de azért is, előre vigye őket a fáraó és egész Egyiptom zsarnoksága ellenére. Úgy mutat rá a megváltásuk idejére, mint közelire, mert a nép pont úgy növekedett és sokszorozódott, mint egy leány, aki elérte a húszas éveit.

Ezék16:8

8. Ekkor elmenék melletted, és látalak, és ímé a te korod a szerelem kora vala, és kiterjesztém fölötted szárnyamat²⁷⁵ s befödözém mezítelenségedet,²⁷⁶ és megesküvém néked s frigyre léptem veled; azt mondja az Úr Isten, és lól az enyém.

Isten most az irántuk mutatott jóindulatával feddi meg a zsidókat, mivel ragyogó ékességekbe öltöztette őket, ők utóbb mégis átadták magukat a legaljasabb vágyaknak, mint azt majd látjuk. Emlékeznünk kell azonban arra, hogy a próféta most a szabadításuk idejéről beszél. Isten azt mondja, *megint elment mellettüik és látta a nép állapotát* – de nem mintha valaha is megfélemedezett volna róluk. Hisz tudjuk, hogy még mikor színlel és látszólag be is csukja, s elfordítja tőlünk a szemeit, vagy akár mintha aludna is, akkor is mindig gondoskodik a biztonságunkról. S már láttuk, hogy szükség volt a kéznél levő hatalmára, hogy a nép meghosszabbíthassa az életét, mert ha Ő nem lehelt volna életet beléjük száz halál kerekedett volna azonnal felül. Kellően általános és megszokott dolog azonban nyílt kijelentést tenni Isten külső megjelenéséből kiindulva. Mikor Isten oly nyíltan jelenik meg a megszabadításunkra, hogy azt az érzékszerveinkkel is felfoghatjuk, akkor mondjuk, hogy letekint ránk, felemel, és felénk fordul. Konkrétan akkor ment el tehát a nép mellett, amikor kihívta Mózeszt a pusztaságból és a kegyének szolgálójává tette (2Móz3). Akkor látta a népet, és a megpróbáltatásukkal bizonyította, hogy nem vetette el végleg őket. *Látalak tehát, ímé, a korodat*. Isten itt vaskosan beszél, de igazodva a nép felfogóképességéhez. Egy olyan embert személyesít meg, akit lenyűgöz egy lány szépsége, s feleségül kéri őt. Istent azonban, mint tudjuk, nem emberi érzések befolyásolják, így nem az Ő természetének megfelelő úgy szeretni, ahogyan a fiatal emberek teszik. Akkora volt azonban a nép butasága, hogy nem lehetett őket hasznosan tanítani, hacsak a próféta nem alkalmazkodott az otrombaságukhoz. S a nép sem volt semmiképpen szeretetre méltó, míg Isten fel nem karolta őket a jóindulatával, így az Ő szeretete az irántuk érzett jótetszésének következménye. Így *a szerelem kora* alatt a megszabadításuk teljes idejét kell értenünk, mert Isten akkor határozta el, hogy kihozza a népet Egyiptomból, amikor azt jónak látta, s ezt ígérte meg Ábrahámnak, hogy négyszáz év múlva én leszek a bosszúállójuk (1Móz15:13-14, Csel7:6-7). Látjuk tehát, hogy az éveket már korábban elhatározta, amikor majd megszabadítja a népet. Most ezt a szövetséget hasonlítja a házassághoz. Ezért ha Isten házassággal köti Magához a népet, akkor a házastársi hűségre is elkötelezi Magát. De nem folytathatom – a többit holnapra kell hagynom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert az első állapotunktól olyannyira átkozottakká váltunk, hogy teljesen bolondokká és beszennyezettekké lettünk a szemedben, add meg, hogy tudatára ébredjünk az állapotunknak és elismerjük a Te felbecsülhetetlen könyörületedet irántunk, mert kegyeskedtél kivonni bennünket a leglezüllöttebb állapotunkból és a gyermekeid közé fogadtál. Hadd vágyakozzunk az egész életünket az Irántad való

²⁷⁵ Azaz: „az öltözékem szegélyét”. – Kálvin.

²⁷⁶ Vagy: „gyalázatot”. – Kálvin.

engedelmességben leélni úgy, hogy végül élvezhessük azt az áldott dicsőséget, amire te hívtál el bennünket, s amit Te készítettél el a számunkra a Te egyszülött Fiadban. Ámen.

Negyvenharmadik előadás

Tegnap belekezdünk egy másik pont magyarázatába, amiről a próféta beszél, nevezetesen a nép megszabadításába. Akkor volt ugyanis az alkalmas idő, amikor Isten eljegyezte őket Magának. Most hozzáteszi, hogy *kiterjesztette a nép fölött az öltözéke szegélyét s befedezte a becsstelenségét és gyalázatát*. Ez a kiterjesztés magában foglalja mindazokat a kiválóságokat, melyeket Isten a népe megszabadítása során gyakorolt. Akkor ugyanis megszabadította őket minden gyalázkodástól, amivel gyalázatos és aljas módon illették őket Egyiptomban. Egyesek úgy vélik, hogy a menyegzői rítus része volt, amikor a vőlegény, vagy a férj befedezte a menyasszonyt az öltözékével. Ezért én egyszerűen úgy fordítom, hogy *az öltözéke szegélyét kiterjesztette*, amikor Isten megszabadította a népét azoktól a gyalázkodásoktól, melyek eltorzították őket. Utána hozzáteszi: *megesküdtem neked s frigyre léptem veled*. Nem kétséges, hogy ennek a gondolatnak a törvény kihirdetésére kell utalnia. Mert Isten már régen szövetséget kötött Ábrahámmal, s a nép örökbe fogadása ezen alapult, mégis, az a kegy a nép részéről már majdnem teljesen szertefoszlott, mint azt tegnap említettem. Ezért Isten kihirdeti, hogy mondhatni újból örökbe fogadta a népet. Olyan volt ez, mint a szövetség megújítása, amikor Isten Magához kötötte a népet egy kötött törvénnyel, s előírta az imádat kötött szabályát. Ezek voltak tehát a megszokott házassági rítusok. Isten azonban joggal jelenti ki, hogy szövetségre lépett, mert akkor kapcsolta Magához a népet. Innen származik Mózes dicshimnusa is: Mert melyik nagy nemzet az, a melyhez olyan közel volna az ő Istene, mint mi hozzánk az Úr, a mi Istenünk, valahányszor hozzá kiáltunk? És lesztek ti nékem papok birodalma és szent nép. (5Móz4:7, 2Móz19:6) Meg kell jegyeznünk az *eskü* szót, mint hangsúlyosat, mert Isten a belemerülését fokozza, amikor azt mondja, hogy *megesküdött*. Ha Isten fenségére, valamint arra gondolunk, hogy micsoda nép volt ez, úgy bizonyosan hihetetlennek tűnik, hogy Isten odáig kegyeskedik leereszkedni, hogy emberek módjára megesküszik, mint amikor az emberek a hitük zálogát adják, és esküvel szentesítik azt. Most tehát látjuk az itt kifejezett páratlan jótéteményt, amivel Isten a népet ékesítette, amikor a törvény megadásával a sajátjainak választotta, és papok birodalmának jelölte ki őket.

Ezék16:9

9. És megmosálak vízzel és elmosám²⁷⁷ rólad véredet, és megkenélek olajjal.

Itt Isten világosabban is kifejezi, amit korábban csak érintett, nevezetesen hogy úgy vette el a népet, ahogyan egy fiatalember veszi el a menyasszonyát. Itt azonban kijelenti, hogy felékesítette, mert nem lettek volna kellőképpen örökbe fogadva Isten által, ha nem lettek volna felékesítve fennkölt ajándékokkal. Ha ugyanis megmaradtak volna abban a nyomorúságos rabszolgaságban, amivel elnyomták őket, Isten kegye nagyon homályos maradt volna. Így tehát Isten azt jelenti ki, hogy a törvénye által új szövetségre lépett a néppel, nem hagyta őket mezítelenül, hanem figyelemre méltó ajándékokkal öltöztette fel. Először is azt mondja, hogy *megmostalak vízzel*. Bár az imént azt mondta, hogy a nép olyan volt, mint egy gyönyörű leány, s dicsérte a szépségüket, a mocsok, amiről a próféták beszéltek, még megmaradt. Meg kellett tehát tisztulniuk ezektől a szennyfoltoktól. *Megmostalak vízzel*, mondja, *és lemostam a véredet*, nevezetesen a romlott vért, ami az Ezékiel által említett leányon a születése óta megmaradt. Végül Ezékiel azt mondja, hogy Isten látta el azokat a

²⁷⁷ Vagy: „letöröltem”. – Kálvin.

feladatokat, melyeket a bábaasszony szokott ellátni a gyermek születése során. Utána hozzáteszi:

Ezék16:10-13

10. És felöltözteték hímes²⁷⁸ ruhába, és felsaruztalak borzbőrrel,²⁷⁹ s övezék fehér gyolccsal s befedék selyemmel.

11. És felékesíték ékeségekkel, s adtam karpereczeket kezeidre és lánczot nyakadra.

12. És adtam orrpereczet orrodra²⁸⁰ és függőket füleidre és ékes koronát fejedre.²⁸¹

13. És felékesítéd magadat arannyal és ezüsttel, és öltöztetéd vala fehér gyolcs és selyem²⁸² és hímes²⁸³ ruha; lánglisztet, mézet és olajat ettél, és megszépülél felette igen,²⁸⁴ s királyságra jutál.

Itt a próféta egy hasonlatban beszámol Isten többi jótéteményéről, melyekkel nagylelkűen ékesítette a népet. Tudjuk, hogy semmi nem maradt el, mikor Isten jósága gazdagságát a népre árasztotta. Ami pedig a magyarázatot illeti, amit egyesek adnak allegorikusan ezekre a női díszekre, én nem fogadom azt el, mivel gyümölcstelenül agyalnak ki megannyi semmiséget, melyek mind ellentétben állnak egymással. A koholmányaikat először is a próféta szavaival lehet megcáfolni, s ha engedjük a próféta szavait kiforgatni és elcsúrní-csavarni, akkor is szöges ellentétben állnak egymással mindazok, amiket ezek az allegorikus magyarázók kotkodácsolnak. Elégedjünk hát meg a valódi jelentéssel, miszerint Isten olyan nagylelkű volt az izraelitákhoz, hogy minden áldását kiárasztotta őket meggazdagítandó. Ha pedig valaki megkérdezi, miképpen lett a nép felékesítve? Én azt válaszolom, két módon – először is Isten a kegyeibe fogadta őket, s megígérte, hogy az Istenük lesz, s ez vált a fő megtiszteltetésükké. Ahogyan Mózes is mondja, hogy mezítenek voltak és a szégyenük feltárult, amikor egy bálványt állítottak Isten helyére. Most pedig hozzáteszi a második áldást is, amikor Isten a gondjukat viselte a pusztaságban: nappal felhő, éjjel tűzoszlop formájában jelent meg, vizet fakasztott nekik a sziklából, élelmet biztosított a mennyből, mintha Isten a saját kezével tette volna azt a szájukba. Aztán az Ő erejével győzték le az ellenségeiket, és léptek be az ígért földjére, miközben Ő nemzeteket mészárolt le értük és megadta nekik a nyugodt birtoklást és uralmat azon a földön. Utána pedig megáldotta, így az bőséges táplálékot biztosított nekik, s bizonyosságot tett arról, hogy nem üres ígért volt, amikor azt hallották, hogy tejjel és mézzel folyó föld lesz (2Móz3:17, 2Móz13:21-22, 2Móz16:15-16, 2Móz17:6, 2Móz22:25, 4Móz20:11). Ezékiel mindezeket a dolgokat érti a *nyakláncok, karkötők, arany, ezüst, gyolcs ruha, himzett ruha*, stb. alatt. Ami a konkrét szavakat illeti, én nem fogok ezekhez pontosan ragaszkodni, legfeljebb egy-két pontot említek, melyek kétségesek lehetnek.

Amikor azt mondja, hogy *felöltöztette őket*, רקמה, *rekme*, ez összhangban van a keleti szokásokkal, mert ők szoktak különféle színű ruhákban öltözni. Ahogyan Benjámín is ilyen ruhát viselt, mikor még kisfiú volt, és ez nem királyi pompa volt az ő atyja részéről, aki pásztor volt, hanem egyszerűen csak szokás. Manapság valóban, ha közülünk bárki részben

²⁷⁸ Vagy: „tarka”. – Kálvin.

²⁷⁹ Vagy: „bíborral”. – Kálvin. Károlinál: *borjúfőka bőrével*. – a ford.

²⁸⁰ Vagy: „orrlyukaidba”. – Kálvin.

²⁸¹ „Ezeket mind egyesíteni kell.” – Kálvin.

²⁸² Vagy: „selyemszövet”. – Kálvin.

²⁸³ Vagy: „tarka”. – Kálvin.

²⁸⁴ Vagy: „mindennél jobban”. – Kálvin.

tarka ruhát viselne, az nem volna férfias, sőt az asszonyok is, akik a színek efféle változatosságára vágnak, megmutatják, hogy minden mértékletességet levetköztek. A keletiek között azonban, mint említettem, ez megszokott ruhafajta volt. Majd hozzáteszi: *felsaruztalak borzbőrrel*. Nem tudom, Jeromos miért fordítja ibolyaszínűnek, mások pedig ibolyakéknek, az mindenesetre kellően világos, hogy drága bőrfajta volt. Ezt a szót Mózes gyakran használja, amikor a sátorról beszél, mert annak leplei lila színű bőrök voltak, és az egész sátrat ilyenekkel burkolták be. A borz számunkra ismeretlen állat volt: mivel azonban itt a lábbelikről beszél, nem kétséges, hogy a bőr elegánsabb és Isten által jobban megbecsült volt (2Móz35:23, 36:18). Utána ezt mondja: *öveztelek fehér gyolccsal*. Tudjuk, hogy a gyolcs ruhákat gyakrabban viselte ez a nép, mint a görögök, vagy a rómaiak, vagy mások a világnak ezen a részén, mert a gyolcsot a rómaiak még a legnagyobb luxusban is ritkán használták. Keleten azonban igen, mert az a terület meleg volt. S tudjuk, hogy a gyolcs nagyon finom, s átlátszó lepleket is szoktak viselni. Ezt az öltözködést általánosan viselték a férfiak Keleten, még ha semmiképpen sem férfias, sőt még a nőknél is nehezen tűrhető. De a papok később átvették ezt a szokást, és gyolcsba öltöztek, amikor a szent rítusokat hajtották végre. A pápaság papjai is – majmok mindenben – utánózták a szokást, s noha nem viselnek finom gyolcsot, mégis használnak gyolcs palástokat, amiket miseingeknek neveznek.

Majd hozzáteszi: *befedtelek selyemmel*, vagy selyemruhákkal, illetve selyem szövettel. Továbbá *karpereceket adott a kezeikre*: a barbárok ezeket karkötőknek nevezik. Ez a luxus majdnem mindenfelé elterjedt, de a kör alakú ékességet, amiről próféta beszél, más nemzetek elvetették. Azután *láncot adott a nyakukra*. A láncokat ugyanolyan megszokottan használták, mint manapság is, sőt, a nyakékekhez lazább láncokat is kapcsoltak – kétszeresen, háromszorosan, vagy négyszeresen, mert ez a vétség túlon túl megszokott volt. Amit pedig utána mond a gyűrűről, az megmaradt a keletieknek, mert náluk volt szokás ékszereket tenni az orrlukaikba. Csodálom, hogy a fordítók miért emlegetnek itt fülönfüggőket, majd a fülönfüggők helyett említik az orrpereceket. A próféta itt azonban gyűrűről beszél, mert ez az ékszer az orrból lógott alá. Ez a számunkra nevetséges és torz, de ezeken a barbár területeken mind a férfiak, mind a nők viselnek az orrukából és a füleikből lógó drágaköveket. S hozzáteszi: *koronát a fejedre*. Nem a királyi hatalmat jelző diadémot, vagy koronát érti alatta, hanem a meglehetősen általános fejdísz.

Ha bárki azt kérdezi ezekről a különféle öltözékekről, hogy vajon törvényes volt-e az asszonyoknak ennyi ékességet viselni, a válasz könnyű: a próféta nem elfogadja azt, amiről beszámol, hanem csak megszokott jelképet használ. Mondtuk, hogy csak azt akarta megmutatni: Isten nem bánhatott volna a néppel bőségesebben, mert az izraeliták felékesítésével minden lehetséges módon feltárta a nagylelkűségének páratlan gazdagságát. Most ezt írja le ebben a jelképben, s a megszokott, mindenütt elfogadott gyakorlatból vett képekkel. Ebből nem következik viszont, hogy az asszonyoknak így kell ékesíteni magukat. Tudjuk, hogy a felesleges díszek megannyi kísértés, s ismerjük az asszonyok hiúságát, valamint a magamutogatással kapcsolatos becsvágyukat is. Azt is látjuk, milyen éles feddésben részesül az asszonyoknak ez a heves vágya, főleg Ézsaiás részéről (Ézs3). De elegendő csak azt kideríteni, mit akart Isten ezekkel a jelképekkel tanítani, nevezetesen hogy a nagylelkűség egyetlen módját sem hagyta ki. Ebből következően a nép hálátlansága annál megbocsáthatatlanabb lett, amint azt Ezékiel azonnal hozzáteszi. Mielőtt azonban továbbmennénk, ezt a tanítást a magunk hasznára kell fordítani. Ami eddig elhangzott az izraelitákról, az, elismerem, nem mindenben vonatkoztatható ránk, de van némi hasonlóság közöttük és miközöttünk. Ha az eredetünkre gondolunk, mindannyian a harag gyermekeiként születtünk, mindannyian átkozottakként, és a Sátán rabszolgáiként (Ef2:3), s noha sokan a megfelelő módon nőttek fel, mégis, ami a lelki állapotunkat illeti, valamennyien olyanok vagyunk, mint a kisgyerekek, vagy az újszülött csecsemők: ki vagyunk téve a saját mocskunknak és romlottságunknak, és bele vagyunk abba merülve. Hiszen mi mást

találhatnánk az emberben a megújulása előtt, mint Isten átkát? Ezért a Sátánnak olyan szolgálai vagyunk, akiket Isten utál, amint az meg van írva Mózes első könyvében (1Móz6:7): megbántam, hogy embert teremtettem. Ott nem ismeri el a képmását bennünk, ami nemcsak beszenyeződött az eredendő bűn által, de majdnem ki is aludt. Bizonyosan ez az eltorzulás csúcsa, s ha nem is vesszük észre, amit a saját érzékszerveink közölnek, attól még igen-igen megvetendők vagyunk Isten és az angyalok előtt. Nincsen tehát okunk örvendezni, sőt, ha megnyitjuk a szemeinket, akkor a tisztátalanság, amiről korábban beszéltem, elegendően világossá válik előttünk. Közben pedig Isten úgy segített meg bennünket, hogy ténylegesen beteljesedett, amit Ezékiel mond. Mert bár nem szabadultunk meg semmiféle külső zsarnokságtól, Isten mégis összeházasodott velünk, majd befogadott az egyházába. Ez volt a számunkra a legnagyobb megtiszteltetés, s több, mint királyi méltóság. Látjuk tehát, hogy ez a tanítás manapság is hasznos a számunkra, ha fontolóra vesszük, hogy mi is olyanok vagyunk, mint az ókori nép. De majdnem kihagytam egy dolgot: a táplálást. Isten itt nemcsak arra emlékezteti őket, hogy különféle ruhákkal, nyakláncokkal, drágakövekkel és ezüsttel ékesítette fel a népet, de azt is hozzáteszi, hogy *lánglisztet*, vagy finom élelmet, *mézet és olajat ettél, és megszépültél felette igen, s királyságra jutottál*. Isten itt megint a nagylelkűségét dicséri és magasztatja, mert nemcsak gazdagon felöltöztette a házastársát, akiről beszél, de bőségesen táplálta is a legjobb, legédesebb és legízletesebb élelmiszerekkel. Csak három fajtát említ, s nem beszél az akaratról, vagy a testről, de a finomliszt alatt azt érti, hogy nem voltak híjával a csemegéknek. Az olaj és a méz ugyanazt jelenti. Ez a mondat a kegyelem halmozódását is jelzi, amikor azt mondja, hogy *királyságra jutottak*. Isten minden jótéteményét nem is lehet felsorolni: elmondja, hogy a menyasszonya nem csak fenségesen lett felöltöztetve és csemegékkel táplálva, de *még a királyi méltóságra is jutott*. A következő igeversben még mindig a jótéteményeire emlékezteti őket.

Ezék16:14

14. És kiméne híred a pogányok közé a te szépségedért;²⁸⁵ mert tökéletes vala az ékességeim által, a melyeket reád tettem, azt mondja az Úr Isten.

Itt a próféta folytatja Isten áldásainak a felsorolását, melyekkel Magához kötötte a népet. Ami az *és kiméne híred a pogányok közé* mondását illeti, ez nem korlátozható egy rövid időszakra, hanem Isten jótéteményeinek folytonos sorozatát öleli fel, amíg a nép el nem jutott a boldogság legmagasabb fokára, s ez Dávid korában következett be. Nem kétséges, hogy Isten itt úgy érti, oly folytonosan volt nagylelkű a néppel szemben, hogy a hírnevük ünnepeltté vált, mert az izraeliták híre szélteben-hosszában elterjedt, s Isten joggal emlegeti a hírnevük ünneplésének nemességét a jótéteményei között. Ezért teszi hozzá, *a te szépségedért, vagy eleganciádért, amit én tettem reád*, mondja, *mert tökéletes vala az ékességeim által, a melyeket reád tettem*. Itt tehát azt jelzi Isten, hogy a nép a hírnevét nem a saját tulajdonságainak köszönhetette, s nem is a saját természetes kiválóságuk folytán voltak úgymond nemesek, hanem a díszítések következtében, amit Ő aggatott rájuk. *Te tehát nagy név voltál a nemzetek között*, mondja. De honnan származott az a nemesség és kiválóság? Természetesen az én ajándékaimtól. Mert semmit sem te értél el ahhoz, hogy eljuss a királyénál is nagyobb névre és méltóságra. *Az ékességeimnek köszönhetően terjedt el a neved a nemzetek között*. Ezt a megnövekedést azonban meg kell említeni, mert a nép Isten jóságát nemcsak Júdeának abban a sarkában tapasztalta meg, hanem amikor meg kellett volna elégedniük az osztályrészükkel, az idegenek is bámulattal adóztak a hírnevüknek. Most pedig következik a feddés.

²⁸⁵ Vagy: „a szépséged folytán”. – Kálvin.

Ezék16:15

15. De elbízád magadat szépségedben és paráznává lőn híred szerint,²⁸⁶ elárasztál paráznaságaidal minden melletted elmenőt:²⁸⁷ legyen kedve szerint!

Itt Isten elkezd szemrehányást tenni a népnek, s ebből a célból számol be minden jótéteményről, amit hosszú időn át árasztott az izraelitákra, s főleg Júda törzsére. A próféta most hozzájuk szól. Semmi sem volt méltatlanabb, vagy abszurdabb, mint az, hogy a zsidók felfuvalkodjanak Isten ajándékainak ürügyével. Mivel azonban ez a bűn mindig is burjánzott a világban, manapság is túlonúl eluralkodott, főleg a csinos hölgyek között. Mert bár a szépség Isten ajándéka, mégis, tíz asszony közül, akik rendelkeznek vele, kilenc büszke, és az emberek által dédelgetett, s egyesítik a vágyakat a forma eleganciájával. Ez teljesen méltatlan a számukra, de megszokott dolog volt minden korban, mert ugyanazt látjuk a férfiaknál is. Hiszen ha bárki valamiben kiemelkedővé válik, máris többet tulajdonít magának a kelletténél, amikor felemeli a fejét Isten ellenében és szemrehányóvá válik másokkal szemben. Ha valaki bővelkedik a gazdagságban, azonnal átadja magát a luxusnak és az üres pompának, mások pedig visszaélnak azokkal, rendellenes, sőt romlott módon használva azokat. Ha valaki jó képességekkel van megáldva, az éleselméjűségét a ravaszkodásra és a csalásra fordítja, majd sok furfangot eszel ki, mintha csak össze akarná keverni a mennyet és a földet. Így majdnem minden ember megszensteleníti Isten ajándékait. Itt azonban a próféta megmutatja ennek a gögnek a forrását, amikor kimondja, hogy a *zsidók a saját szépségükben bíztak*. Ha ugyanis a mértékletesség virágozna bennünk, az bizonyosan elegendő lenne minden pökhendiség féken tartására. Amikor azonban azt a féket egyszer elvetettük, akkor nincs többé mértékletesség sem az Isten, sem az emberek előtt. Ezt az igeszakaszt tehát érdemes megfigyelni, melyben Isten *a saját szépségük miatti elbizakodottságért* feddi meg őket, mert a kép azt jelenti, hogy a gögjükhez az anyagok azokból az ajándékokból merítették, melyeknek inkább a kegyességre kellett volna indítani őket. Az ajándékokat ugyanis, melyeket Istentől kapunk, a hálaadásra történő felszólításoknak kell tekintenünk. Mi azonban felfuvalkodunk a gögtől, és a luxustól, s ezzel megszenstelenítjük Istennek azokat az ajándékait, melyekben az Ő dicsőségének kellene ragyognia. Azt is észre kell vennünk, hogy Isten mostanáig azért sorolta a jótéteményeit, hogy a nép hálátlansága még megvetendőbbnek tűnjön, mert Isten minden bőségesen és szemrehányás nélkül ad, ahogyan Jakab mondja (Jak1:5), azaz, ha elismerjük, hogy mindent Neki köszönhetünk, s így szánjuk és szenteljük magunkat engedelmesen az Ő dicsőségére az Általa ránk ruházott áldásokkal. Mikor azonban Isten azt látja, hogy istentelen módon eltemetjük és megszenstelenítjük az ajándékait, s a beléjük vetett bizalom folytán pökhendikké válunk, nem meglepő, ha a megszokottnál jobban fedd meg minket. Ebből látjuk, hogy Isten mondhatni mintegy új jellemet ölt, amikor a szemünkre hánnya a hálátlanságunkat, mert szándékosan fogadja az ajándékait úgy bennünk, mintha azok a sajátjaink volnának. Ahogyan azt a kenyeret is a magunkénak mondjuk, amelyikkel bennünket táplál, noha az, ami minket illet kénytelen megváltoztatni a természetét. Önmagában mindig ugyanaz marad, de én a külső formájáról beszélek. Isten tehát mondhatni átalakul úgy, hogy megfeddi a saját ajándékait, melyeket azért ruházott ránk, hogy csakis Őbenne dicsekedjünk (Mt7:11, Lk11:13).

Isten utána azt mondja, hogy a nép *paráznává lőn a híre szerint*. Kétségem sincs felőle, hogy a próféta azokra a híres ringyókra utal, akik kiemelkedő szépségűek voltak, s a fordítók ezt nem vették észre kellőképpen, mert semmit sem magyaráztak annak kimondásával, hogy a saját nevedben követtél el paráznaságot. Mert ahogyan minden oldalról

²⁸⁶ Vagy: „a nevednek megfelelően.” – Kálvin.

²⁸⁷ Vagy: „akivel csak találkozál”. – Kálvin.

csapatosan tódulnak a szeretők egy híres ringyóhoz, úgy mondja a próféta azt, hogy a zsidók ehhez hasonlítottak. S miután egyetemesen felfigyeltek rájuk, ki voltak téve a válogatás nélküli vágyaknak és vonzották magukhoz a szeretőket. A próféta itt kétféle paráznaságot ítél el a zsidókban: az egyik a babonaságban és a bálványok megsokszorosításában rejlik, a másik a torz és törvénytelen szövetségekben. S tudjuk, hogy ez utóbbi a legrosszabb paráznaság, amikor Isten imádatát rontják meg. Az ugyanis a mi lelki tisztaságunk, ha nem hajlunk el se jobbra, se balra az Ő parancsaitól. Viszont amint figyelmen kívül hagyjuk az Általa megszabott célt, máris tisztátalan ringyókként kóborlunk, s minden babonaságunk egyben a beszennyeződés ugyanannyi cselekedete. A próféta az előbbivel kezdi, mikor azt mondja, hogy *a zsidók paráznaságot követtek el*, mégpedig a bálványaikkal. Mielőtt azonban rátérne erre, megmutatja, hogy a vágyaik csillapíthatatlanok voltak, mert oly buzgón és hevesen közeledtek a különféle bálványaikhoz, mint ahogyan a ringyó izzik a kielégíthetetlen vágytól, ide-oda csapongva, s nagyszámú emberre van szüksége. Így mondja a próféta, hogy a zsidók paráznaságot követtek el, de nemcsak egy-két emberrel, hanem mindenkivel, akivel csak találkoztak, s ezt az a kegy idézte elő, amelyről korábban beszélt. Majd ezt olvassuk:

Ezék16:16

16. És vevél a te ruháidból s csinálál magadnak magaslatokat különböző színnel borítva,²⁸⁸ s paráználkodál azokon; ilyen²⁸⁹ még nem volt és nem is lesz.

Azt mondja, a zsidók rossz hírű házakat építettek maguknak, s a nyelvezet kevert, mert a próféta egyszerűen csak azt a paráznaságot fejezi ki, amelyről beszél, de közben más jelképet is belekever, mert azt mondja, hogy *vették a ruháikat és oltárokat építettek maguknak*. Kétségtelenül a magaslatokat hasonlítja a sátrakhoz pontosan úgy, mint amikor a ringyó akarta magához vonzani sokak pillantását, s tömegekre vágyva a zászlóját magas helyen állítja fel. Így mondja a próféta, hogy a zsidók, amikor paráznaságra adták a fejüket, *magas helyeket alkottak maguknak*. Amikor azt mondja, hogy *magas helyeket különböző színekkel*, azt egyesek a díszítésekre vonatkoztatják, de vehető rossz értelemben is, mert azok a magas helyek beszennyeződtek, s így igyekeztek megkülönböztetni a tiszta és mértékletes lakóhelyektől. Mintha azt mondta volna: ha mértékletes asszony lettél volna, nyugton maradtál volna otthon, ahogyan a tisztességes családanyák teszik, s nem tettél volna semmit az emberek odavonzása érdekében. Te azonban felállítottad a magas helyeidet, mint rossz hírű, de látványos házakat. Mintha egy asszony, megfélelve a mértékletességről és érzékenységről, zászlót állítana, és a házat mindenki, főleg a szeretői számára nyitva állónak mutatná. Nekem úgy tűnik, hogy a próféta erre utal, mert amikor hozzáteszi, hogy *paráználkodál velük*, akkor kétségtelenül a szeretőket érti, s mindenki mást, de nem ez a *תלאות במות*, *bemoth telaoth* szavak jelentése. Az igevers végén pedig, ahol azt mondja, hogy *ilyen még nem volt és nem is lesz*, egyesek úgy magyarázzák ezt a részt, mintha a próféta azt mondaná, hogy nem volt erre példa a korábbi korokban, s nem is lesz a későbbiekben. Ezen a módon magyarázzák a nép őrült vágyakozásának elítélését, mintha az olyan csodatett lenne, ami eddig nem volt, és ezután sem fordul majd elő. Mások azt mondják: akkora volt a magas helyek száma, hogy ahhoz soha semmi sem hasonlított, mert jóllehet a pogányok építettek bálványokat, templomokat és oltárokat mindenfelé, a próféta mégis azt mondja, hogy a nép őrültsége és szenvedélye felülmúlta a pogányok mértéktelenségét – valóban ez a célja. Közben pedig, ami az általános szándékot illeti, ez nem is annyira a következményekről szól, mint az előző versben ahol azt mondja, hogy *az övék lesz*, egyesek szerint az étvágy, vagy a

²⁸⁸ Azaz: „különböző színekkel festve”, ahogyan egyesek fordítják. – Kálvin.

²⁸⁹ Itt azonban egy nőnemű szó szerepel. – Kálvin.

vágy. Én azonban egyszerűbben értelmezem, miszerint ki volt téve minden arra járónak, s azok hatalmában állt lefoglalni őt. A szavak értelme nem tűnik kétségesnek a számomra, mert a zsidók úgy lettek elvetve, hogy semmi szabadságuk sem maradt. Mint amikor egy asszonyt elvetnek, s mindenki szolgájává válik, s valamennyien gyalázatosan kihasználják őt ezt követően, mert többé már nem a maga úrnője. Ezékiel most ugyanezért a bűnért feddi meg a zsidókat.

Ima

Add meg, mindenható Isten, hogy szorgalmasan tanulmányozzuk, mily sok módon kötődünk Hozzád, s méltóképpen magasztalhassuk az irántunk való atyai jóindulatodat, s viszonzásul vágyakozzunk odaszánni magunkat Neked. Add meg azt is, miután Te ékesítettél fel minket a Te dicsőségeddel, hogy igyekezzünk dicsőíteni a Te neved, míg végül elérkezünk abba az örök dicsőségbe, amit Te készítettél el a mennyben a számunkra Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Negyvennegyedik előadás

Ezék16:17

17. És vevéd a te ékességidet az én aranyomból és ezüstömből, melyeket néked adtam, és csináltál magadnak férfiú képeket, és azokkal paráználkodál.

A próféta megfeddi őket, mert az ezüstöt és az aranyat arra használták, hogy bálványokat készítsenek maguknak. Nemcsak elítéli a bálványimádást ítéli el, de a hálátlanságot is, mert Isten gyalázatára fordították azokat az ajándékokat, melyeket Tőle kaptak. Először is az ajándékainak megszenteltségének volt gyalázatos, amellyel meg gondolatlanul és szándékosan éltek vissza a nagylelkűségével az Ő gyalázatára, ez pedig nem volt tűrhető. Ugyanakkor a vak féktelenségüket is megfeddi, amiért akarattal adták át magukat a kicsapongásnak, s temették bele magukat a babonáságaikba. De nem egyszerűen azt mondja, hogy vették az aranyat és az ezüstöt, hanem *az ékességeiket az én aranyomból és ezüstömből*. Ebből kiderül, hogy a tomboló vágyak vakították meg őket, amint azt korábban is láttuk. Még mindig a paráznaság hasonlatával él, amikor ezeket a kézzel alkotott istenségeket *férfi képmásoknak* nevezi, s ezzel homályosan a vágyaik szélsőséges mivoltát látszik megjelölni, amiért azt tették az árnyképpel megtenni, amit tettek. Ezzel arra utal, hogy nem más ragadta el őket erre, mint a zabolátlan vágyaik, pont ahogyan egy asszony táplálja a szeszélyeit a szeretőjének csak a képmásával is.

Ezék16:18-19

18. És vevéd hímes²⁹⁰ ruháidat és befedezéd azokat,²⁹¹ és olajomat és füstölőszeremet vetéd eléjük.²⁹²

19. És az én eledelemet, melyet néked adtam,²⁹³ - lángliszttel és olajjal és mézzel etettelek vala, - ő eléjük rakád kedves illatú; így lőn, ezt mondja az Úr Isten.

²⁹⁰ Vagy: „színes”. – Kálvin.

²⁹¹ Nevezetesen: a hamis isteneket, vagy a szeretőket. – Kálvin.

²⁹² Azaz: „kínáltad fel nekik”. – Kálvin.

²⁹³ Vagy: „amivel tápláltalak”. – Kálvin.

Isten itt azt panaszolja, hogy a zsidók a mindenben meglevő bőségüket a romlott imádatra fordították, mert ahogyan egy, a feleségét szerető férj betölti annak minden szükségét, úgy veszi a szemérmetlen feleség mindazt, amit a férjétől kapott és adja tovább a szeretőinek. Így voltak a zsidók is bőkezűek a bálványimadásban, s ruházták azokra az Istentől kapott áldásokat. Ezékiel tehát most ezt a kijelentést követi végig. Azt mondja, hogy *vették azokat a tarka ruhákat*, melyekről tegnap beszéltünk, *és felöltöztették a bálványait*, pontosan ahogyan egy parázna asszony felöltözteti a szeretőit ugyanazokba a ruhákba, melyeket a férje nagylelkűsége folytán kapott. utána hozzáteszi: *és olajomat és füstölőszereket kínáltad nekik*. Itt világosabban beszél, bár nem távolodik el nagyon messzire a jelképtől, mivel az áldozatok bemutatása közben szoktak olajat használni. Tömjént pedig minden nemzet használt, melyek ki kártak engesztelni az istenségeiket. Nem kétséges, hogy a hitetlenek utánozták a szent atyákat, de bűnös módon, mert nem tartották szem előtt a helyes célt. Tudjuk, hogy az atyák használtak olajat az áldozatok bemutatásakor (3Móz2:1, és gyakran másutt is), s tudjuk, hogy Isten törvénye a tömjént is előírta, amit válogatás nélkül minden nemzet használt, de ok és helyes megítélés nélkül. Most pedig Isten azt panaszolja, hogy az Ő növényeiből készítettek füstölőszert, s azt az olajat kínálták fel, amit Ő adott a zsidóknak. Majd ugyanazt teszi hozzá a kenyér, valamint a *finomliszt*, az *olaj* és a *méz* vonatkozásában is. Tegnap mondtuk, hogy ezekkel a szavakkal a bőséges és finom ételmet jelöli, mert a jelképben, ahol a rész szerepel az egész helyett, a *finomliszt* jelenti a legjobb és legédesebb kenyeret, valamint más húsételeket. *Olajat és mézet* tesz hozzá. Ez tehát pont olyan, mintha a próféta azt mondta volna, hogy a zsidók túlsordultak mindenféle luxustól, de rosszul használták fel. S túrhetetlen gúnyolódás volt az, amikor a zsidók, meggazdagodván Isten nagylelkűségének köszönhetően, gyorsan elszórtak mindent, sőt mi több, a hamis isteneiket ékesítették Magának Istennek a gyalázatára, miikor pedig Neki kellett volna felajánlani mindazt, amit a bálványaira fecsértek. Emiatt nevezi a *saját eledelének*, s magyarázza az igeszakaszt abban az értelemben, hogy a zsidók sem maguknak nem tulajdoníthatták a bővelkedésüket a vagyonban, sem a föld termékenységével nem dicsekedhettek, mert mindezek a dolgok Isten pusztá nagylelkűségéből származtak. Ez a hálátlanság ezért túlságosan aljas volt – a bálványokra ruházni azt, amit Isten nagyon más célra adott nekik. *Én tápláltalak téged*, mondja. Megmutatja ennek a sokszoros bőségnek a törvényes használatát. Mivel bővelkedtek a gabonában, amiből a finomliszt származott, s el voltak telve a különféle csemegéktől, az elképzelés szerint Istent kellett volna magasztalniuk és gyakorolniuk kellett volna a hálaadás kötelességeinek teljesítését, de ők visszaéltek azzal a bőséggel és a hamis isteneket díszítették.

Ő eléjük raktad tehát a béke illatúul. Semmi kétség, itt az engesztelésről beszél, mint Mózesnél is oly gyakran látjuk, noha mások „az édesség illatának” fordítják,²⁹⁴ de ők nem kellően fejezik ki Mózes szavainak jelentését. Ő ugyanis úgy érti: amikor Isten megbékült, akkor békesség van Közte és az emberek között (3Móz3:9, 13, 17 és gyakorta). Nem kétséges tehát, hogy „a nyugalom illata” a jogos engesztelést jelenti, mellyel Isten megbékél, s az embereket a kegyeibe fogadja. Ezt mindenhol olvassuk a törvény szerinti áldozatokról, mert nem volt más mód, amivel az emberek összebekíthetők lettek volna Istennel, mint az, amikor a parancsának megfelelően kínálták fel az áldozatokat. A próféta most ezt helyezi át ironikusan az istentelen imádatukra, amikor azt mondja, hogy a bálványoknak kínáltak fel minden csemegét, amivel Isten az Ő népét táplálta. S mi célból? *Édes illatként*, azaz hogy azok kiengesztelődjenek irántuk. De nevetséges dolog volt igyekezni a kő, fa és ezüst isteneket kiengesztelni. Látjuk tehát, miképpen feddi meg Ezékiel a nép ostobaságát, amikor azt mondja, hogy *mind a finomlisztet, mind a többi dolgot felkínálták* a bálványaiknak azért, hogy azokat kiengeszteljék önmaguk iránt. A vétkek pedig csak fokozódott, mert a zsidók nem

²⁹⁴ Károlinál: „kedves illatul”. – *a ford.*

fogták fel annak a páratlan áldását, amikor úgy megbékéltek Istennel, hogy Ő többé már nem tulajdonított bűnt nekik. Valóban jaj nekünk, ha nem rendelkezünk ezzel az orvossággal! Hiszen folyton elkövetünk különféle hibákat, s ezért Isten ítéletei alá esünk. Hacsak tehát Isten nem fogad minket a kegyeibe, nem látunk semmit, ami nyomorultabb lehetne nálunk. Ő azonban előírt egy kötött és könnyű szabályt, amivel kiengesztelhető: nevezetesen az áldozatokkal – az atyákról beszélek, akik a törvény alatt éltek, mert tudjuk, hogy manapság Krisztus egyetlen áldozatához kell menekülnünk, aminek a törvény áldozatai csak előképei voltak. Mivel tehát a zsidók visszatérhettek Isten kegyeibe, eltemethették minden bűnüket, s megválthatták magukat az átoktól, mennyire hatalmas volt az örülségük, amikor akarattal fosztották meg magukat ettől a felbecsülhetetlen jótéteménytől! Ezért feddi meg a próféta ezt a bolondságot, amikor elmondja, hogy igyekeztek kiengesztelni a bálványait, hogy megbékíthessék azokat. Végül pedig ezzel zárja: *így lőn, ezt mondja az Úr Isten*. Isten itt elvesz minden okot az elfordulásuktól annak kimondásával, hogy ez így történt, mert tudjuk, hogy az embereknek mindig vannak különféle kifogásaik, melyekkel másokra hárítják a gyalázatot, vagy legalábbis enyhítik azt, illetve valamiféle álruhába öltöztetik. Isten azonban azt mondja itt ki, hogy nincs ok a vitatkozásra, mert a dolog tökéletesen világos. Látjuk tehát, hogy a szót hangsúlyosan használja, mikor azt mondja, hogy *én vagyok az Úr*. Ha ugyanis Ezékiel hirdette volna ki, akkor nem figyeltek volna oda rá, de Maga Isten lép eléjük és vesz el minden mentséget a zsidóktól.

Ezék16:20

20. És vevéd a te fiaidat és leányaidat, kiket nékem szültél vala, és megáldozád²⁹⁵ őket azoknak eledelül.²⁹⁶ Avagy nem volt-e már elég parázñaságból,

Isten itt másik bűnért hibáztatja őket, konkrétan az utódaik feláldozásáért a bálványaiknak. Nagyon vak babonáság volt ez, amitől a szülők levetettek minden emberi érzést. Valóban megvetendő cselekedet, amikor az atyák elvetik a gyermekeiket, s nem törődnek velük, vagy nem figyelnek rájuk. Még a filozófusok is a természet alapelvei közé sorolják azokat a vonzalmakat, melyeket természetes vonzalmaknak neveznek.²⁹⁷ Amikor tehát egy atya gyermekei iránti érzelmei megszűnnek, melyek természetes módon vannak beültetve mindannyiunk szívébe, akkor az ember valóban szörnyeteggé válik. De nemcsak egy hebehurgya tombolás fogta el a zsidókat, hanem az utódaik levágásával azt hitték, Istennek engedelmeskednek., Ahogyan manapság a pápisták is megelégednek a jó szándék megnevezéssel, és nem gondolják, hogy bármely felajánlás elutasítható, ha csak be van mázolva vagy a jó szándék, vagy a jó iránti buzgóság titulussal. Ilyen volt a zsidók magabiztossága is, de mint említettem, ördögi düh szállta meg őket, amikor lemészárolták a fiaikat és a leányaikat. Ábrahám kész volt feláldozni a fiát Istennek, de erre világos parancsot kapott (1Móz22:9-10 és Zsid11:19). S tudjuk, hogy az engedelmessége a hiten alapult, mert természetesen meg volt arról győződve, mint az apostol mondja, hogy új utód származhat a fia hamvaiból. Mivel tehát Isten hatalmát magasztatja fel, mint ami erre is képes, nem vonakodott feláldozni a fiát. Mivel azonban ezek a nyomorultak parancs nélkül áldozták fel a fiaikat, joggal vádolhatók rendkívüli örülettel. A próféta tehát most ezt a bűnt tárja elénk: *fogták a fiaikat és a leányaikat, és feláldozták azokat a bálványoknak*. Most hozzáteszi: *eledelül*, mert valószínű, s a különböző igeszakaszokból is kideríthető, hogy a fiaikat nem

²⁹⁵ Vagy: „levágtad”. – Kálvin.

²⁹⁶ Vagy inkább: „hogyan azok felemésszék őket”. – Kálvin.

²⁹⁷ Kálvin itt a helyes görög szót, a στοργή-t használja.

mindig ölték le, de kétféle felajánlást tettek.²⁹⁸ Néha vagy levágták, vagy elevenen a tűzbe vetették és áldozatokként elégették a fiaikat. Néha csak körbehordozták, majd átvitték a tűzön, így épségben visszakapták őket. De Isten itt megmutatja, hogy ezt barbár és kegyetlen áldozatnak tartja, mert nem kímélték a saját fiaikat.

Ebben az értelemben mondja, hogy *levágták a fiaikat eledelül*, vagy megemésztés végett. Ám megemlíti a bűn másik fokozását is, amikor helyteleníti a sértést: *te*, mondja, *levágtad a fiaidat és a leányaidat*, de ők az enyéme is, mert te nekem szülted őket. Isten itt szülői minőségben lép fel, mert a sajátjaként fogadta örökbe a népet: a nép testülete volt mondhatni a házastársa, vagy felesége. Valamennyi leszármazottjuk az Ő fiai voltak, mert ah Isten szövetsége a néppel házasság volt, akkor mindenkit, akik a népből származtak, az Ő gyermekeinek kellett tekinteni. Isten tehát azokat nevezi a fiainak, akiket így mészároltak le, pont úgy, mintha egy férj feddené meg a feleségét, elvéve tőle a közös gyermekeit. Isten tehát nemcsak a kegyetlenségüket és a babonásságukat feddi meg, de azt is hozzáteszi, hogy megfosztották a gyermekeitől. Ez viszont, mint az közismert, a legszörnyűsebb sérelem. Hisz ki ne részesítené előnyben a saját véreit a mezőkkel, a kereskedéssel, vagy a pénzzel szemben? Miután a gyermekek drágábbak minden vagyontárgynál, az atyát fájdalmasabb sérelem éri, ha a gyermekeket veszik el tőle, ahogyan Isten itt kijelenti, hogy Vele is történt: *te nekem szülted őket*, mondja. Így szentségtörés is hozzáadódott a bálványimádáshoz, amikor megfosztottól tőlük engem. Hamarosan megint ugyanabban az értelemben fogja a sajátjainak nevezni őket. Felmerül itt a kérdés: miképpen számolja Isten a fiai közé azokat, akik teljesen idegenek voltak a Számára? A fejezet elején azt mondta, hogy a nép az amoritáktól és a hettitáktól származik, mert elhajoltak Ábrahám és a többi ősatya kegyességétől. Mivel tehát a zsidók elvetettek voltak az egyiptomi tartózkodásuk idején, utána pedig a szövetség megszegői lettek, amint azt a próféta az eddigiekben megmutatta, vajon nem voltak idegenek? De igen, Isten azonban itt a szövetségére van tekintettel, ami sérthetetlen volt, és nem érvényteleníthette azt az ember álnoksága. A zsidók tehát, akikről a próféta beszél, többé nem szülhettek gyermekeket Istennek, mert azt mondta, hogy a nép testülete olyanná vált, mint egy aljas ringyó, aki ide-oda kóborol, körbeforog, s bizonytalan és válogatás nélküli találkákat keres. S miután ez így volt, a bálványimádók által szült gyermekek fattyak voltak, semhogy méltók lettek volna arra a méltóságra, hogy Isten fiainak neveztessenek. S ezt érdemes megfigyelni, mert a pápaságban olyan romlás ment végbe a sok-sok korszakon át, hogy teljességgel megtagadták Istent. Azért nincs Vele kapcsolatuk, mert az egész imádatát megrontották a szentségtöréseikkel, s a vallásukat is oly sokféleképpen beszennyezték, hogy semmiben sem különbözik a pogányok züllöttségétől. Mégis biztos, hogy Isten szövetségének egy része megmaradt közöttük, mert jóllehet ők elvágták magukat Istentől és teljességgel elhagyták Őt az álnokságuk folytán, Isten mégis hűséges marad (Rm3:3-4). Pál, amikor a zsidókról beszél, megmutatja, hogy Istennek a velük kötött szövetsége nem töröltetett el, noha a nép nagyobbik része végleg elhagyta Istent. Ezt kell mondanunk a pápistákról is, mert nem az ő hatalmukban állt Isten szövetségének teljes eltörlése, bár ami őket illeti, mint mondtam, híjával vannak ennek a szövetségnek, s a makacsságukkal megmutatják, hogy ők Isten esküdt ellenségei. Ebből fakadóan nincs szüksége a keresztségünknek a megújulásra, mert jóllehet az ördög régóta uralkodik a pápaságban, mégsem volt képes teljesen kioltani Isten kegyelmét, sőt, még közöttük is van egyház. Másképpen ugyanis Pál próféciája lenne hamis, amikor azt mondja, hogy az Antikrisztus beül Isten templomába (2Thess2:4). Ha a pápaságban csak a Sátán pincéje, vagy bordélyháza lenne, de nem maradt volna meg benne az egyház valamely formája, az annak bizonyítéka lenne, hogy az Antikrisztus nem Isten templomában ül. Ez azonban, mint mondtam, csak fokozza a bűnüket, s nagyon távol áll attól, hogy megengedje a

²⁹⁸ Dionysius Halicarnassus egyikfejezete szemlélteti ezt a bálványimádó gyakorlatot: „Ezután elrendelve, hogy tüzeket gyűjtsanak a sátrak előtt, kihozza a népet, hogy ugorják át a tüzeket a szennyeződéseiktől megtisztulandó.” - *Antique Romans* 1. kötet., 88. szakasz, 72. oldal, és 75. széljegyzet. Szerk. Hudson.

tarajuk felemelését, mint ahogyan teszik. Amikor ugyanis teli torokból azt mennydörgik, hogy „mi vagyunk Isten egyháza”, vagy „az egyház trónja nálunk van”, a megoldás könnyű. Az egyház tényleg közöttük van, azaz Istennek van egyháza közöttük is, de rejtett és csodálatos módon van fenntartva. Ebből pedig nem következik, hogy méltók bármiféle tisztességre, sőt még megvetendőbbek, mert fiakat és leányokat kellene szülniük Istennek, de ők az ördögnek és a bálványoknak szülik őket, mint ahogyan ez az igeszakasz tanítja.

Ezék16:21

21. Hogy megölted fiaimat is, és oda adád őket, midőn tűzben nekik áldozád?²⁹⁹

Ugyanazt a mondatot erősíti meg, és világosabban is megmagyarázza, hogy a fiaikat és a leányaikat kínálták fel kegyetlenül feláldozva őket, amikor átvitték őket a tűzön. Ez egyfajta megtisztítás volt, mint azt máshol láttuk. Mikor tehát átvitték a gyermekeiket a tűzön, ez a szemléltetés és az engesztelés rítusa volt, s mint azt nemrég magyaráztam, két különféle módon vitték őket a tűzhöz. Itt a próféta főleg a kegyetlen és brutális feláldozásról beszél. Már említettük, milyen értelemben követeli Isten a népe fiainak tulajdonjogát: nem mint a tulajdonképpen egyháztagokét, hanem mint az Isten által örökbe fogadottakét. S itt megint azt kell vallanunk, amit Pál mond, tudniillik hogy Ábrahám nem minden leszármazottja volt törvényes fiú, mert különbséget kell tenni a testi fiak és az ígéret fiai között (Rm9:7-8). Ez egyelőre még homályos, de röviden megmagyarázható. Megemlíthetjük, hogy Istennek kettős volt a kiválasztása: mert általánosságban szólva Ő Ábrahám egész családját kiválasztotta. A körülmetélkedés ugyanis mindenki számára közös volt az örökbefogadás jeleként és pecsétjeként, mert amikor Isten azt akarta, hogy Ábrahám minden fia legyen körülmetélve a legkisebbtől a legnagyobbig, akkor egyidejűleg a fiaivá is választotta őket. Ez volt az egyik féle örökbefogadás, vagy kiválasztás. A másik azonban titkos volt, mert Isten azokat ette Magához abból a tömegből, akiket akart, s ők az ígéret fiai, az ingyenes kegyelem maradéka, ahogyan Pál mondja (Rm11:8). Ez a megkülönböztetés tehát eltöröl minden kételyt, mert a próféta most a hitetlenekről és a világiakról beszél, akik eltávolodtak az Isten imádatától. Emiatt az ő hitelenségük teljes lemondás volt. Igaz viszont, ahogy ami őket illeti, idegenek voltak, és Isten titkos kiválasztása nem virágzott bennük. Mégis Isten népe voltak, ami a külsőségeket illeti. Ha bárki azt veti ennek ellenébe, hogy ez a körülmetélkedés haszontalan volt, ezért a kiválasztásuknak sem volt a legcsekélyebb hatása sem, a válasz kéznél van. Isten az Ő páratlan jóságával tisztelte meg ezeket a nyomorultakat azzal, hogy megnyitotta nekik az elfogadás útját az élet és az üdvösség reménységéhez az örökbe fogadás külső jeleivel. Ami pedig azt illeti, hogy ugyanakkor idegenek voltak, az a saját hibájukból történt. Röviden tehát azt tarthatjuk, hogy a zsidók természetes módon, Ádám magvaiként átkozottak voltak, de egy természetfeletti és speciális kiváltsággal mentesek és szabadok voltak attól az átoktól. Ezért voltak szentek. Ami pedig a tisztátalanságukat illeti, az, mint említettük, nem törölkötte el Isten szövetségét. Ugyanennek a dolognak kell manapság eluralkodottnak lennie a pápaságban. Hiszen valamennyien átok alatt születünk: Isten mégis természetfeletti módon a fiainak ismer el egyeseket, akik a kegyesektől származnak, de nemcsak egy, vagy két generációig, hanem akár ezer generációig. S így mondja Pál, hogy a hívők gyermekei szentek, mert a keresztség nem veszíti el a hatékonyságát, és Isten örökbe fogadása megmarad állandónak (1Kor7:14). A többség azonban mégis szövetség nélküli a saját hitelenségük következtében. Isten pedig minden korban megtartott magának némi maradékot, s ma is azt választja ki a vegyes tömegből, akiket csak akar.

²⁹⁹ Szó szerint: átadtad nekik, ti. a bálványoknak. – *Kálvin*.

De folytassuk. Kihagytam az utolsó igevers végén a *nem volt-é már elég paráznaságodból* szavakat. Ezzel a kérdéssel Isten teljesen világossá akarta tenni a dolgot a zsidóknak, mert ők nemcsak a házastársi hűséget szegték meg a bálványokkal paráználkodva, de ahhoz még a kegyetlenséget is hozzátették, amit a fiaik lemészárlásában láttunk. Végül megmutatja, hogy az istentelenségük kétségbeejtő volt.

Ezék16:22

22. És minden útálatosságaidban és paráznaságaidban meg nem emlékeztél a te ifjúságod napjairól mikor mezítelen és befedezetlen valál, véredben eltapodva voltál.

Isten itt a saját céljaihoz igazítja az eddig elmondottakat, nevezetesen a nép hálátlanságának szélsőséges gonoszságát és aljasságát, amiért így paráználkodtak a bálványokkal. Ezért eszükbe juttatja az akkori állapotukat, amikor úgymond egybekelt velük. ha ugyanis a nyomorult rabszolgaság, amiből megszabadultak, jött volna elő az elméjükben, nem lettek volna oly vakok a romlott magabiztosságtól és nem örvendeztek volna a bujaságuknak. Mivel azonban megfélemeztek Isten jótéteményeiről, bujákká váltak, szennyes bálványimádásra adták a fejüket és minden lehetséges módon böszítették Istent. A próféta ezt bizonyítja, amikor kimondja, hogy *íme, ezeknél az útálatosságoknál a nép nem emlékezett meg az ifjúságának idejéről*. Hiszen honnan származik az, hogy a tisztátalan és buja asszonyok megvetik a férjeiket, ha nem onnan, hogy elvakítja őket a saját szépségük? S mivel nem fogják fel a saját gyalázatukat, ezért a szeretőik után futkosnak, ahogyan Hóseás próféta mondja (Hós2:6). Annyira magabiztosak voltak a zsidók, hogy a szépségüknek és az ékességeinknek örvendeztek, pedig azokban Isten dicsősége ragyogott fel. De mégsem vették észre a méltóságuk forrását, s ezért társult a gög mellé még a hálátlanság is. *Meg nem emlékeztél a te ifjúságod napjairól mikor mezítelen és befedezetlen valál, véredben eltapodva voltál.*

Ezék16:23-25

23. És lőn minden gonoszságod után, (Jaj, jaj néked! azt mondja az Úr Isten,)

24. Építél magadnak tetőt, és csináltál magaslatot minden utcán.

25. És minden keresztútnál megépítéd magaslatodat, s útálatossá tevéd szépségedet, és kétfelé vetéd lábaidat³⁰⁰ minden melletted elmenőnek, és sokasítád paráznaságodat.

Az első igeverset különféleképpen magyarázzák. Egyesek elkülönítve olvassák a mondatot: *ויהי אהרי כל רעתך, vihi achri kel regnethek – ez minden gonoszságod után történt*, s úgy vélik, Isten úgy fenyegeti itt a zsidókat, mint tette az Hóseásnál (Hós2:7-8). Miután ugyanis Isten elpanaszolta, hogy a gyapjút és a lenjét elvették, és ajándékként kínálták a bálványoknak, utána hozzáteszi: visszaveszem ezeket a dolgokat, s akkor minden szépséged elvételük tőled, a mezítelenséged pedig feltárul, ezért jogosan fogsz megszégyenülni. Úgy magyarázzák tehát ezeket a szavakat, hogy a zsidók állapota olyan lesz, mint korábban volt. Mintha egyetlen szóval azt mondaná, hogy olyan bosszút állok, hogy akár akarod, akár nem, kénytelen leszel megérezni a mezítelenséged gyalázatát, mert én ismét feltárom majd azt. De ez az értelmezés erőltetettnek tűnik. Ezért én összekapcsolom a soron következő igeverssel. Így a próféta nyelvezete folytonos: *. És lőn minden gonoszságod után: építél magadnak tetőt, és csináltál magaslatot minden utcán*: két külön szó szerepel itt, de a jelentés ugyanaz.

³⁰⁰ „Kitártad, vagy megnyitottad, de használhatjuk a tulajdonképpeni jelentést: széttártad.” – Kálvin.

magaslatokat építettél minden fő utadon, ezért, mondja, a szépséged visszataszítóvá vált. Ezt pedig zárójelesen teszi hozzá: Jaj, jaj néked! Ez a felkiáltás hirtelen megszakad. Ugyanakkor semmi kétség, hogy minden összetartozik, mert a zsidók bűnt bűnre halmoztak, és soha nem hagyták abba a vétkezést. Azt mondja tehát, hogy miután álnokok és hálátlanok voltak Istennel szemben, miután aljasul mindent, amijük csak volt, a romlott imádatra szántak, még azt az új bűnt is hozzátették, hogy *magaslatokat építettek minden utcán és minden ösvényen.*

Ha valaki azt veti ennek ellenébe, hogy ez nem volt nagyobb bűn a többinél, a válasz könnyű: Isten nem egyetlen magaslatról, vagy egyetlen oltárról beszél, hanem a bálványimádás minden jelét belefoglalja, amivel megfertőzték a földet. A pimaszság csúcsa volt ugyanis mindenfelé a babonáságaik zászlóit felállítani. Minden magaslat és minden oltár ugyanis a visszacsúszásuk bizonyosága volt: pont mintha nyíltan azzal dicsekedtek volna, hogy nem fogják magasztalni a törvény dicséretét, s mintha szándékosan forgattak volna fel mindent, amit Isten előírt. Isten tehát nem ok nélkül izzik a haragtól, *amiért a zsidók magaslatokat és oltárokat emeltek mindenfelé.* Most tehát értjük, mire gondolt a Szentlélek, ami ezeket a szavakat illeti: *és lőn minden gonoszságod után,* mondja, azaz az összes bűneidre ráadásképpen a pökhendiségnek azt a bűnét is elkövettétek, hogy nemcsak egy, hanem megszámlálhatatlanul sok magaslatot építtetek, *minden után, sőt minden fontos ösvényen,* azaz a legünnepelebb helyeken. Az ösvények kezdete ugyanis a leglátványosabb hely, s ami ott történik, azt minden szem jobban meglátja. S meg kell jegyeznünk a közbeszúrt felkiáltást. *Jaj, jaj néked! azt mondja az Úr Isten.* Mivel a zsidók a tunyaságuk folytán egyáltalában nem figyeltek a próféták feddéseire, hogy Isten felrázhatta volna őket, itt kétszeresen is kihirdeti az átkát. Világos, hogy ettől nem indultak meg, de ez a hevesség a súlyosabb ítéletüket hivatott megmutatni, mert noha álomszuszékok voltak és mély álomba szenderültek, mégis ébredjenek fel ettől a félelmetes hangtól. Nem kétséges: tapsoltak maguknak a saját babonáságaikért, de pont ezen az alapon hasznos felbecsülni Isten szavainak a súlyát. Mert azokból értjük meg, hogy amikor a bálványimádók a saját koholmányaikba merülnek, és teljesen menteseknek vélik magukat minden felelősségtől, Isten szava elegendő, mellyel ellenük mennydörög: *Jaj, jaj néked!* Ebből kiindulva az emberek felhagynak a saját fogalmaik szerinti ítéletessel, s inkább Isten ítéletére figyelnek, s elismerik, hogy az Ő átká sújtja őket, amikor úgy vélik, a bálványok imádatával a helyes módon látják el a kegyességgel kapcsolatos kötelezettségeiket.

Majd hozzáteszi: *útálatossá tevéd szépségedet.* Kétségem sincs, hogy a próféta az elhagyott asszonyok mocskosságára utal, akiket még a latinok is „elkoptatottaknak” neveznek és akiknek a szennyessége abból fakad, hogy végleg átadják magukat mindenféle gonoszságnak. A próféta tehát azt mondja, hogy a nép nemcsak olyan volt, mint egy elhagyott asszony, aki tisztátalan szerelmi ügyekbe bonyolódik, hanem a viselkedésük is szélsőségesen otromba volt. Sokan elégíthetnek ki helytelen kívánságokat a mértéktelen vágyakozással, de mégis, finnyásan visszautasítják azokat az undorító és szégyentelen asszonyokat, akik hírhedten kicsapongók. A próféta tehát azt mondja, hogy a nép az ocsmányságok olyan csúcsára jutott, mint a szex leggyalázatosabb formája. S hozzáteszi: *kétfelé vetéd lábaidat minden melletted elmenőnek, és sokasítád parázñaságodat.* Ezt is a ringyók viselkedésétől kölcsönzi, s megerősíti, amit már magyaráztunk: a zsidók nemcsak egyfajta bálványimádásba merültek, hanem mindenféle ocsmányságra hajlamosak voltak, mint az utat elálló asszonyok, akik minden arra járót leszólítanak, sőt mi több, szégyentelenül a lábaikat is szétvetik a hódolóik elbűvölésére.

Ima

Add meg mindenható Isten, mert te nemcsak a bizalomba és függőségbe, de a fiak állapotába is be akarsz minket fogadni, hogy szent szeretettel imádjunk Téged. Egész életünkben Atyaként tiszteljük, s úgy vessük alá magunkat Neked, hogy szilárdnak és

szentnek érezzük a velünk kötött szövetségedet, míg végül majd élvezzük azt az áldottságot, ami a mennyben van félretéve a számunkra Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Negyvenötödik előadás

Ezék16:26

26. És paráználkodál Égyiptom fiaival, szomszédiddal, a nagytetűekkel, és sokasítád paráznaságot, hogy engem ingerelj.

A fejezet elején említettem, hogy a próféta nemcsak egyféle paráznaságért vádolja a zsidókat, hanem két különböző fajtaért. A fordítók ezt nem veszik észre, hanem azt hiszik, hogy a próféta mindig is a bálványokról és a babonáságokról beszél. Ha azonban okosan súlyozzuk az összes körülményt, akkor nem tűnik majd kétségesnek, amit mondtam, tudniillik hogy a zsidókat nemcsak azért ítéli el, mert megrontották az Isten tiszteletét a romlott koholmányaikkal, hanem mert hol az asszírokhoz, hol az egyiptomiakhoz futottak, s így kötöttek törvénytelen szövetségeket. Nagyon megszokott dolog, hogy a próféták ezeket a szövetségeket házasságtöréseknek nevezik, mert ahogy a feleségnek is a férje árnyékában kell élnie, úgy Isten is azt akarta, hogy a zsidók elégedjenek meg az Ő védelmével. De amint bármilyen veszély fenyegette őket, reszketve futottak vagy Egyiptomhoz, vagy Asszíriához, vagy Káldeához. Látjuk tehát, hogy bizonyos értelemben megtagadták Isten segítségét, mert nem nyugodtak meg az Ő védelme alatt, hanem bizonytalan impulzusoktól indítatván ide-oda csapongtak. Miután a próféta kárhoztatta a bálványimádásukat, most más bűnnel hozakodik elő, nevezetesen hogy a zsidók tiltott szövetségeket kötöttek. Egyiptommal kezdi. Isten világosan megtiltotta a választott népnek, hogy bármiféle kapcsolatba lépjenek Egyiptommal. S még ha Isten nem is ismertette ennek az okát, akkor is engedelmeskedniük kellett volna a parancsának. De már magyaráztam az okot, miért nem akarta Isten, hogy az izraeliták szövetségre lépjenek az egyiptomiakkal: mert próbára akarta tenni a hitüket és a türelmüket, s azt, hogy bármiféle veszély esetén vajon az Ő segítségéhez folyamodnak-e, mint ahogyan a mondás mondja, szent horgonyhoz. S volt még egy ok, mert amióta Isten kivonta onnan a népét, el akarta őket különíteni attól a nemzettől, mely oly kegyetlenül tombolt a nyomorult vendégeivel szemben. Ami a kaldeusokat és az asszírokat illeti, ott az előző ok volt túlsúlyban: nem volt törvényes dolog a számukra nem bízni Isten segítségében a veszélyeik közepette.

Most tehát értjük a próféta szavainak jelentését, amikor azt mondja, hogy *a zsidók az egyiptomiakkal paráználkodtak*. S hozzáteszi: *a nagytetűekkel*. Úgy érti, gyalázatosak és szemérmetlenek voltak, gyalázatos vágyaktól fűtve.³⁰¹ Egyre vaskosabb és vaskosabb hasonlatokat használ, mert ennek a megvetendő népnek az álnokságát nem lehetett kellőképpen elítélni. A próféta itt elítélően mondja: *paráználkodál Égyiptom fiaival*, ahogyan a kicsapongó asszonyok szoktak cselekedni a legalávalóbb módon. S hozzáteszi: *sokasítád paráznaságot, hogy engem ingerelj*. Egy asszonnyal személyesíti meg a népet, mint korábban láttuk. Itt a próféta elveszi a tévedés minden mentségét az istentelen néptől, mert úgy koslattak ezek után a tisztátalan vágyak után, hogy nem a tudatlanság folytán buktak el, mert jól ismerték, amit Isten parancsolt a törvényében. S nem kétséges, hogy megsötétítették a saját elméiket, ahogyan az istentelenek mindig is rejtekhelyeket szoktak kiásni maguknak, és speciális kifogásokat koholnak, melyekkel nemcsak a gonoszságukat leplezik az emberek előtt, de még önmagukat is megtévesztik. Ezért valószínű, hogy a zsidók sem voltak híjával

³⁰¹ Kálvin a latin változatban hozzáteszi: „ut inhiarent longis et crassis mentulis”. A reformátor oly aprólékosan tárgyalja a próféta nyelvezetét, hogy a modern kor kifinomult érzése nem bírná el némely mondatok szó szerinti fordítását.

ezeknek a kifogásoknak. Másrészt viszont meg kell jegyeznünk, hogy Isten törvényében bőséges tanítást kaptak arról, mi a törvényes és helyes. Mivel tehát a törvény elhanyagolása folytán annyira kiéhezettek lettek az istentelen vágyakban, a próféta azt mondja, hogy szándékosan és célzatosan szálltak vitába Istennel. Ha ugyanis bárki felveti a kérdést, hogy vajon törvényes-e szövetségre lépni az istentelenekkel, a válasz könnyű: óvakodnunk kell minden szövetségtől, ami közös igába köt minket össze, mert természetes módon kellően hajlamosak vagyunk minden bűn elkövetésére, s amikor újabb és újabb alkalmakat teremtünk a bűnre, azzal Istent kísértjük. S amikor bárki túl bensőséges kapcsolatba lép az istentelenekkel, az pont olyan, mint legyezőt használni a romlott vonzalmi felszítására, amik, mint említettem, más kellően izzó állapotban voltak az elméjében. Gondoskodnunk kell tehát arról, amennyire csak tőlünk telik, hogy ne kössünk egyezségeket az istentelenekkel. De ha a szükség kényszerít, ez a viselkedés nem tekinthető önmagában rossznak, ahogyan Ábrahámot is látjuk szövetségre lépni a szomszédjaival, bár a vallásuk különböző volt (1Móz21:27, 32). Mivel azonban nem lehetett másképp békességre jutni, ez olyanfajta egyezés volt, amivel Ábrahám azt remélte, hogy békességet szerez önmagának (1Móz14:13, Ézs51:2). S nem vonakodott a szövetségesek segítségét használni, amikor megsegítette az unokaöccsét. Ha azonban azt az alapelvet és okot keressük, ami felindította Ábrahámot, hogy szövetségre lépjen a szomszédjaival, akkor a szándékát nem másban találjuk meg, mint abban, hogy békében élhessen odahaza, mentesen minden sérelemtől. Egymaga volt, ahogyan Ézsaiás nevezi őt: valóban nagy létszámú volt a családja, de nem volt leszármazottja. Ezért nem kerülhette el a szövetségkötést a szomszédjaival. Mikor azonban az Úr Kánaán földjére helyezte a népet azzal a feltétellel, hogy ott óvja őket, s védi meg minden oldalról az ellenségeikkel szemben. Látjuk tehát, hogy az Ő védelmében léve, az mondhatni minden szövetséget haszontalanná tesz. Ezért nem szövetkezhetek az egyiptomiakkal, vagy az asszírokkal anélkül, hogy egyidejűleg ne vonták volna ki magukat Isten oltalma alól.

Ami minket illet, mint említettem, nekünk nagyobb a szabadságunk, csak azzal kell törődnünk, hogy a testi vágyak ne csábítsanak minket olyan szövetségkötésekre, mely mások bűneibe vonhat bele minket. Nehéz ugyanis megtartani a jóindulatát azoknak, akikkel társulunk, hacsak nem értünk vele mindenben teljesen egyet. Ha pedig istentelenek, akkor belevonnak minket az Isten megvetésébe, valamint parázna rítusokba, s így történik meg, hogy a egyik gonoszság szüli majd a másikat. Semmi sincs jobb tehát, mint megkurtítani a vitorlákat és egyedül Istenre tekinteni, s az elméinket Hozzá kötni, nem engedvén semmiféle szövetséget, hacsak a szükség nem kényszerít minket. S körültekintően, bölcsen gondoskodnunk kell arról, hogy semmiféle kikötés ne keveredjen bele abba, ami elvonna minket Isten tiszta és őszinte imádatától, mert az ördög mindig furfangosan tervezget Isten fia ellen, s rejtett csapdákba ejti őket. Mikor tehát szövetségre kell lépünk, mindig gondoskodnunk kell arról, hogy a szabadságunk a legcsekélyebb mértékben se csorbuljon, s nehogy elvonjanak minket a lopakodó és rejtett mesterkedések Isten egyszerű imádatától.

Ezék16:27

27. És ímé kinyújtottam kezemet ellened, s megkisebbitém rendelt részedet, és adalak téged a te gyűlölőidnek,³⁰² a Filiszteusok leányainak csúfolásukra, a kik átallák fajtalan³⁰³ útadat.

Itt Isten megfeddi a zsidók keménységét, mert az intés nem tette őket bölcsé. Nagyon ideillik a közmondás: „a bolondokat csak a vessző teszi bölcsé”, s mikor a makacsságuk is

³⁰² „A gyűlölőid akaratának, vagy vágyainak”. – *Kálvin*.

³⁰³ Azaz: „gonosz”. – *Kálvin*.

akkora, hogy a vesszőnek sincs haszna, akkor a hibáik valóban kétségbeejtőek. Ezért panasolja Isten, hogy amikor megbüntette a zsidókat, még az sem használt nekik, mert olyan romlottak voltak, hogy eszükbe sem jutott a bűneikkel foglalkozni. Isten csapásainak ugyanis fel kell minket ébresztieni, hogy a korábban rejtett hibáink napvilágra kerüljenek és megismertessenek. Amikor azonban a zablát harapdáljuk, s nem indítanak meg minket a csapások, akkor a lezüllött állapotunk mindenki számára világosság válik. Most a próféta ezt a makacsságot ítéli el a zsidókban: *kinyújtottam kezemet ellened*, mondja. Kétféle büntetés sorol itt fel, először azt, amikor Isten megfosztotta a zsidókat attól a vagyontól, amitől meggazdagodtak, másodszor pedig átadta őket az ellenségeik kívánságainak. Azok, akik indokoltságnak fordítják, ahogyan Jeromos is teszi, eltávolodnak a próféta szavainak jelentésétől: a כֶּחֶךְ, *chek* valóban törvényt és rendeletet jelent, s ő a törvényként magyarázza ezt. De miképpen egyeztethető ez össze a próféta szavainak jelentésével, aki a már korábban használt hasonlatot tartja meg? Mert Istent egy férjhez hasonlítja. Isten most azt hirdeti ki, hogy *elvette a rendelt részüket*, mikor látta, hogy a gúny tárgyát képezi a tisztátalan felesége miatt. Azaz, azt vette el, amit élelemre és ruhára szánt, mert a férjek konkrét összeget költenek a feleségeikre az élelem, a ruházkodás és a díszítés terén. S Isten korábban más dolgok között azt is részletesen elmondta, hogy amit a zsidókra költött, azt ők a babonásokra fordították. Ezért mondja most, hogy *elvettem a rendelt részüket*, azaz amit kijelöltem nekik. Ez volt a büntetés egyik része, mert a föld gyümölcsözöségét és más javakat is ahhoz a részhez számít, amit a férj rendel ki a feleségének. Most pedig következik a másik büntetés – az ellenségeik zaklatása. A zsidókat ugyanis nemcsak minden oldalról körülvették a filiszteusok, de átadattak rabszolgának is, ahogyan Mózes mondja (5Móz32:30). Miképpen kergethetne egy tízet, és tíz hogyan űzhetne ezret, ha nem lennénk az Ő kezében? Megmutatja tehát, hogy az ellenségeink soha nem erősebbek nálunk, amíg Isten nem igáz le minket a számukra. De azok, akik nem vetik alá magukat nyugodtan Isten parancsainak, átadatnak az ellenségek kezébe, hogy a makacsságukat súlyos zsarnokság törhesse le. Most már látjuk, mit ért a próféta ez alatt az igevers alatt: a nép gonoszságát nagyítja fel, amiért nem fordultak Istenhez, noha világosan megtapasztalták, hogy átok alatt vannak. Meg kellett volna vizsgálniuk az életüket, s bocsánatért kellett volna könyörögniük. Mivel azonban semmiféle érzelem nem támadt bennünk, a próféta arra a következtetésre jut, hogy a makacsságuk kétségbeejtő volt. Ezt az igeszakaszt érdemes megfigyelni, hogy figyelemmel lehessünk Isten büntetéseire. Valahányszor Isten csak felemeli az ujját és megfenyeget minket, tudjuk meg, hogy a biztonságunkért aggódik. Ezért ilyenkor mi is ébredjünk fel és könyörögjünk a könyörületéért, s főleg térjünk meg a bűneinkből, melyekkel látjuk, hogy fellobbantottuk a haragját (Jer2:30). Ha azonban tunyák maradunk, látjuk, hogy nem marad mentségünk, mert Isten máshol azt panasolja, hogy csak szórakoztak Vele, amikor hiába büntette a gyermekeit. Itt a נֶפֶשׁ, *nefesh* lélek szó használatos a vágy, vagy kívánság jelentéssel, amint azt már magyaráztam.

Ezék16:28

28. S Assiria fiaival is paráználkodál, mert meg nem elégedél; paráználkodál velők, és még sem elégedél meg.

Ezt az igeverset is arra a szövetségre vonatkoztatom, amibe a zsidók keveredtek, mikor szántszándékkal csatlakoztak az asszírokhoz. Az ugyanis a bizalmatlanság biztos jele volt, amikor úgy akartak idegen segítséghez jutni, mintha meg lettek volna fosztva Isten védelmétől. S abszurd lenne ezt a verset a bálványimádásról szólóként magyarázni, mert a próféták nem szoktak úgy beszélni, hogy a nép az asszírokkal paráználkodott, amikor a babonás és romlott imádatot utánozták. Ahogyan tehát korábban láttuk, hogy a zsidók

beszennyezték magukat a bálványokkal, és Isten törvényéről megfélekezve istentelen ceremóniákra adták a fejüket, most úgy vádolja őket a próféta másféle szennyezéssel, amiért mindenhol úgy keresték buzgón a segítséget, mintha Isten nem rendelkezett volna elegendő erővel a védelmükhöz. Hisz egyébként nem volt más vallási oka, amiért nem kötöttek békét az asszírokkal, de amikor látták magukat elnyomatásban Izrael és Szíria királyai részéről, akkor látták jónak az asszírokkal felvenni a kapcsolatot, s ez olyan volt, mintha Istent kitaszították volna a helyéről (2Kir16:7-9). Isten ugyanis kiterjesztett szárnyakkal akarta védeni a földet, s táplálni úgy a zsidókat, ahogyan a tyúk teszi a kiscsirkéivel, amint Mózes mondja (5Móz32:11). S magukat kitették véelve minden veszélynek, ők valójában Isten segítségét vetették el. Nem meglepő tehát, hogy a próféta azt mondja: *beszennyezték magukat az asszírokkal, mert nem voltak elégedettek*. Ugyanazt a hasonlatot folytatja, ami mellett már eddig is sokat időzött. Úgy hibáztatja ugyanis a zsidókat a csillapíthatatlan epekedésükért, ahogyan egy asszonyt, aki nem elégszik meg egyetlen szeretővel, hanem tömeget vonzva magához szerénység, vagy tapintat nélkül tolakszik előre, s adja el magát a gonoszságnak. Olyan volt a zsidók kicsapongása is, hogy az a beszennyeződés megannyi cselekedetét foglalta magában. Már elszakadtak az igazi hittől, amikor az egyiptomiakkal szöveterkeztek, majd még egy képzelgést hozzatettek ehhez, miszerint hasznos volt a szövetségkötés az asszírokkal is. Innen ered az a zabolátlan epekedés, amit a próféta hasonlatokban megfedd.

Ezék16:29

29. És sokasítád³⁰⁴ paráznaságodat a kalmárok földje, Káldea felé, de még ezzel sem elégedél meg.

Itt a próféta azt tanítja, hogy a zsidók annyira mértéktelenek voltak a kívánságaikban, mint amikor egy asszony nem elégszik meg két-három szeretővel, fékezhetetlenül vágyakozik sok szeretőre. Ilyen volt, mondja a próféta, a zsidók szabadossága. Ami a *Kánaán földje mellett Káldeában is* mondását illeti, egyesek úgy vélik, ezt azt jelenti, hogy felhalmozták a tisztátalan rítusokat minden nemzettől, s nemcsak a Kánaán nemzeteinek ókori bálványimádásával szennyeződtek be, de a kaldeusokat is utánozták az istentelenségükben. Mások azt mondják: *Káldeában*, ami szomszédos Kánaánnal, de ez a megjegyzés az utolsóhoz hasonlóan erőltetett. Mások az אֵל, *al* szót hasonlatként veszik: ahogyan Kánaán földjén „mindenfelé”. Én azonban csak a hasonlóságot kifejező kötőszónak tekintem: *úgy sokasítottad a mocskodat Káldeában, mint ahogyan a Kánaán földjén*. Nem meglepő tehát, hogy beszennyezték magukat a szomszédjaikkal, amint a próféta elmondta, hogy tették azt az egyiptomiakkal. Amikor azonban a világ távoli részeire is elszaladtak, az már valóban figyelemre méltó volt. Ez látszik tehát a szavak valódi értelmének, s így a legjobb az olvasat is: *ugyanúgy sokasították a beszennyeződésüket Káldeában, mint a Kánaán földjén*. Ha ugyanis egy asszony találkozik egy idegennek, cselekedhet bűnösen túl nagy gyalázat nélkül, de amikor messzire futva keres szeretőket, azzal bizonyítja, hogy ő a leggyalázatosabb. Kétségem sincs felőle, hogy itt a próféta a hasonlattal a nép bűnét fokozza, amiért elmentek a kaldeusokig, hogy közöttük is szennyezzék magukat. S azt mondja, *a zsidók még ezzel sem elégedtek meg*, ugyanazt a kifejezést használva, mint mikor az asszírokról beszél. Az egész summája ez: a zsidókat olyan dühödt impulzus kerítette a hatalmába, hogy semmiféle mértékletességet nem mutattak a gonoszságukban. Hisz nemcsak egyszer, vagy egyetlen irányban szakadtak el Istentől, hanem valahányszor csak alkalom kínálkozott, azt buzgón megragadták, s így mutatták meg, hogy egyetlen csepp kegyesség sem maradt az elméjükben. Tanuljuk meg ebből az igeszakaszból időben megzabolázni a vágyainkat, mert amikor

³⁰⁴ Vagy: „megnövelt”. – Kálvin.

fellobban a tűz, nem könnyű azt eloltani, s az ördög mindig rakja rá a fát, vagy önti rá az olajat, ahogyan a közmondás mondja. Akadályozzuk hát meg a zsidókban itt elítélt gonoszságot, nehogy az ördög örült dühvel kerítsen a hatalmába.

Ezék16:30

30. Mily gyenge³⁰⁵ a szíved, azt mondja az Úr Isten, hogy mindezeket cselekedted, egy rakoncátlan³⁰⁶ rima cselekedeteit!

A próféta látszólag ellentétbe kerül önmagával, amikor a zsidókat egy megtermett, vagy nagyon erős asszonyhoz hasonlítja, de mégis azt mondja, hogy a szívük kicsapongó volt. Azok ugyanis, akik makacs szívnek fordítják, ok nélkül teszik, mert ez valamiféle ellenszegülést látszik magában foglalni, mintha erősek és bátrak, de lágy, vagy gyenge, vagy ingatag szívűek lettek volna. Isten megvetőiben azonban mindkét gonoszságot el kell ítélni, amikor szétfolynak, mint a víz, de kemények, mint a kőszikla. Akkor folynak szét, amikor nincs bennük erő, vagy állhatatosság, mert vagy erre, vagy arra vonja el őket, mint magyarázzák, a zaklatott szív, de nekünk mindig a lágyság elképzeléséhez kell eljutnunk. Mindazok, akik elszakadnak Istentől, a saját léhaságuk szülöttei, ezért az istentelenek elméi változékonyak és ingatagok. A szív ugyanis itt az értelem székhelyeként értendő, mint sok más helyen is. Ezért a próféta tunyasággal vádolja a zsidókat, de a zaklatott szív megnevezés alatt, mint ahogyan a franciában mondjuk: *un coeur lasche*, s a próféta szavainak a jelentését a legjobban a „lankadt szívű” francia kifejezés adja vissza. De elegendő megérteni a próféta szavainak jelentését, miszerint a zsidók ingatagok voltak, s zaklatottan ide-oda csapongtak, mert nem volt bennük semmi kemény, vagy szilárd. Közben egy erős, és lezüllött asszonyhoz hasonlítja őket, mert ismerjük Isten megvetőinek a Vele szembeni vétkezésben tanúsított bátorságát. Azért kicsapongók tehát, mert nincs meg bennük az odafigyelés képessége, és semmi szilárd sincs az elméjükben. De mégis olyanok, mint a kősziklák, vakmerően viselkednek, és nem vonakodnak Istennel küzdeni. Jóllehet tehát a két elmeállapot a természetükben ellentéteseknek tűnnek, mégis mindig láthatjuk mindkettőt az elvetettekben, noha különféleképpen. Azaz, a próféta joggal nevezi a zsidókat nemcsak *robustus*, vagy lezüllött asszonynak, de „magasztos és fenséges dámának” is, amint az a legjobban a franciára a *une maitresse putain ou painarde* kifejezéssel fordítható. Én nem vonakodom egy olyan lezüllött asszonyra érteni ezt, aki elvetett minden szerénységet, mindenfelől szeretőket keres és fogadja is mindegyiket. Ez a próféta szavainak a jelentése.

Ezék16:31

31. Hogy állítál magadnak fedelet minden keresztúton, és magaslatokat csinálál minden utcán, de nem voltál olyan, mint a rima, kicsibe véve a bért.

A próféta itt megint megfeddi azokat a babonásokat, melyekre a zsidók odaszánták magukat. De mégis jelképesen beszél, mert a magaslatok alatt nem egyszerűen csak az oltárokat érti, hanem a sátorokat, melyekkel a zsidók megpróbálták elcsábítani a szomszédjaikat. Pont mint ahogyan egy szemtelen asszony választana magaslatot, s állítaná ott fel látványosan a kanapéját, hogy odavonzza a szeretőit. Jóllehet tehát a babonások ellen mennydörög, a nyelvezet nem egyszerű, hanem megtart valamennyi hasonlóságot a korábban használttal. Azt mondja, hogy a zsidók annyira hajlamosak voltak a sóvárgásra, hogy

³⁰⁵ Vagy: „kicsapongó”. – Kálvin.

³⁰⁶ Vagy: „parancsoló, uralkodó”. – Kálvin.

hivalkodó és figyelmes szeretők voltak messziről is, s a sátraikat, vagy a kanapéikat a magaslatokon állították fel. Mivel erről már korábban beszéltünk, most csak futólag említem. De megjegyezhetjük, hogy egy látszólag kevésbé fontos dolgot fedd itt meg a próféta nagyon súlyosan, amiből megtanulhatjuk, hogy Isten imádatát nem a saját természetes felfogóképességünknek megfelelően kell felbecsülni. Mert ki gondolná hatalmas bűnnek egy oltár felépítésért valamelyik magaslaton Isten tiszteletére? Látjuk azonban, hogy a próféta utálja ezt a babonáságot- Mivel tehát Isten nem akar semmit megváltoztatni az imádatában, mert az Ő imádatának fő része az engedelmesség, amit többre becsül minden áldozatnál (1Sám15:22), tanuljuk meg, hogy az általunk tűrhető dolgokat el kell vetnünk, mert Isten oly súlyosan ítéli el azokat.

Állítál magadnak fedelet minden keresztúton, és magaslatokat csinálál minden utcán, azaz minden híres helyen. Itt látjuk, mennyire hevesen lobbantotta őket lángra a bálványimádás úgy, hogy azzal Isten haragját szították fel. S ez méltatlannak tűnt hozzájuk, mint ahogyan manapság is a pápisták, akik hajlanak a bálványimádásra, és a „rajongás” megnevezés alatt úgy gondolják, hogy bármely bűn megbocsátható Isten előtt, és meg is kell azt bocsátani. Másrészt viszont a Szentlélek azt mondja, hogy a bálványimádók annál súlyosabban vétkeznek, amikor olyan buzgók ezekben a tisztátalan rítusokban. Azt mondja: *nem voltál olyan, mint egy ringyó, amikor megvetted a bért.* Egyesek ezt hűvösen magyarázzák, miszerint a ringyók megvetik azok bolondságát, akik jutalmazták őket, de ez a megjegyzés helytelen. A másik nézet valószínűbb, nevezetesen hogy a zsidók nem voltak olyanok mint egy ringyó, aki lebecsüli a kenőpénzt, amivel megtévesztették, mert ezzel a ravaszsággal a legnagyobb befolyásra tesznek szert, amikor megvetően lenézik azt, amit nekik kínálnak, s még megérinteni is alig-alig kegyeskednek. De azért teszik ezt, hogy a nyomorult szerető ne gondolhassa magát kellően nagylelkűnek, s így megkettőzze az ajándékot, elpazarolván az összes javait. Ez az igeszakasz tehát jelentheti azt, hogy a nép nem volt olyan, mint egy ringyó, aki azért veti meg az ajándékot, hogy a nyomorult szerető elszégyellje magát és növelje a felajánlását. A próféta szavainak jelentése azonban nekem ettől eltérőnek tűnik, bár ezt sem vetem el teljességgel. De így magyarázom: a zsidók nem voltak egy ringyóhoz hasonlóak, mert megvetettek minden jutalmat a bűnükért. A ribancok viszont nem: ők nyereséggé tették a vágyaikat, ahonnan a megnevezésük is származik. Mivel tehát az efféle személyek eladják magukat a jutalomért, a próféta azt mondja, hogy a zsidók nem voltak ilyenek. De hogyan? Mert megvetették a jutalmat, s csak a vágyaik kielégítésére gondolva nem kértek és nem vártak el semmi effélét.

Ezék16:32

32. Te házasságtörő asszony! férje helyett idegeneket fogad el!

Egyesek ezt házasságtörést elkövető asszonynak fordítják a férje házában, s a תחת, *tehet* azt jelenti: „helyett”. Ezért úgy magyarázzák, hogy a házasságtörő asszonyok nem válnak el a férjüktől, amikor megszegik a házastársi szövetséget, hanem mindig otthon maradnak az idegenek fogadásához. S úgy vélik, ezzel a hasonlattal csak súlyosbodik a nép bűne, mert nemcsak álnokul cselekedtek Istennel szemben, de nyíltan el is szakadtak Tőle és elhagyták az otthonát. Sok szégyentelen asszony otthon marad, és rejtegetik a vétkeiket, amennyire csak tőlük telik, de amikor egy asszony elhagyja a férjét és a gyermekeit, akkor a helyzete a legsajnálatosabb. Ezek a fordítók úgy vélik tehát, hogy a próféta itt eltúlozza a nép elválását, vagy elszakadását Istentől, de inkább úgy tűnik, hogy egyszerűen csak egy házasságtörő nőhöz hasonlítja őket, aki idegeneket fogad a férje helyett. *Te, mondja, házasságtörő vagy, aki idegen szeretőkért küldtél a férjed helyett.* Egy nagylelkű férjhez hozzámert asszony ugyanis tiszteletteljes bánásmódban részesül, és ha mindenfelé szeretőket

keres, arra nem a kapzsiság, vagy pénzsóvárság indítja, hanem a saját vágyai. Végül, ahogy a próféta nemrég azt mondta, hogy minden nyereséget megvetettek az étvágyuktól elvakultan, most úgy mondja, hogy olyanok voltak, mint egy férjét elutasító házasságtörő nő, aki még a tetejébe mások védelmére is bízta magát, pedig tisztességes és boldog otthona van.

Ima

Add meg mindenható Isten, mert méltónak találtál bennünket ekkora tisztességre, hogy úgy kötődjünk Hozzád a Te egyszülött Fiadban a lelki házasság kötelékeivel, hogy megmaradjunk abban a hűségben, amit Neked ígértünk, mivel oly sok bizonyítékkal találtunk hűségesnek Téged irántunk, míg átjutván a jelenvaló életen eljutunk annak az áldottságnak az élvezetére, ami Urunkon, Jézus Krisztuson keresztül a hűséges szemérmességünk gyümölcse. Ámen.

Negyvenhatodik előadás

Ezék16:33

33. Minden rimának bért adnak, te pedig magad adtad ajándékidat minden szeretődnek, így megvásárlád őket, hogy bemenjenek hozzád mindenfelől paráznaságidért.

Itt a próféta megmutatja a zsidó nagy ostobaságát, amiért szégyentelenül pazaroltak az isteneikre. A nyereség ugyanis a foglalkozásuk üzésére készíti a ringyókat: érzik a gyalázatot, de a szükség ösztökéli őket. A próféta azonban azt mondja, hogy amikor a zsidók bűnt követtek el, azt pazarló módon tették, mert nem sajnáltak semmi költséget a szeretőik odavonzásához. A korábban látott hasonlatot folytatja, mert a nemzetet egy álnok asszonyhoz hasonlítja, aki elhagyja a férjét és felkínálja magát a szeretőinek. Most már értjük a próféta szavainak jelentését. Világos, hogy a zsidók nem azzal a céllal cselekedtek így, mert azt gondolták, hogy hasznukra válnak az egyiptomiakkal és az asszírokkal kötött szövetségeik. Ők nem akarták ingyen szolgálni a bálványait, mert a legbőszéesebb jutalomban reménykedtek ettől a házasságtörő bálványimádásuktól. De a Szentlélek nem törődik azzal, hogy mit szerettek volna, vagy miben reménykedtek, hanem annak mondja a dolgot, ami valójában. Világos tehát, hogy a zsidók nagyon tékozlók voltak a bálványimádásukban, s ezt látjuk most a pápaságban is. Azok, akik az utolsó fityinget is sajnálják a szegények megsegítésére, aranyakat szórnak, amikor a bűneiket akarják összeleplezni, s vége-hossza nincs a nagylelkűségüknek ez alatt az örület alatt. Ugyanaz a lázas buzgalom uralkodott a zsidók között is, amiért most Ezékiel meg is feddi őket. Azt mondja, *ajándékokat adtak a szeretőiknek*, mert amint említettem, olyan bőkezűek voltak a hamis istenek imádata során, hogy amikor szövetséget akartak kötni akár az egyiptomiakkal, akár az asszírokkal, akkor szükségszerűen meg voltak rakva értékes ajándékokkal, s a történelem bizonyosságot tesz arról, hogy teljességgel kimerítették magukat. Végül a próféta megmutatja, hogy a zsidók annyira vakok voltak, hogy Istent elhagyva és magukat odaszánva a bálványoknak, még semmiféle előnyhöz sem jutottak ezzel. Így amikor romlott és gonosz szövetségekbe keveredtek, úgy megtévelyodtek, hogy minden javuktól megfosztották önmagukat, de nem kaptak mást, csak gyalázatot cserébe a nagylelkűségükért: *minden rimának bért adnak, de te maga osztogattad szét a sajátodat*. Jeromos passzív módon fordítja a névmást, ami az Isten által a népre ruházott áldásokat jelenti, s ez az igeszakasz olyan, mint Hóseáznál (Hós2:5-8), ahol Isten azt panaszkodik, hogy a zsidók pont úgy szentségtelenítették meg a nekik juttatott áldásokat, mintha egy asszony adná a szeretőinek azt, amit a férjétől kapott. Ez valóban nagy ostobaság!

Mert a férj azokat a hűség zálogainak gondolta, amikor drága öltözetekkel ékesítette a feleségét, vagy más ajándékokkal és ékszerekkel díszítette. Mikor azonban a feleség, megfélemlítve a mértékletességről és az illendőségről a szeretői lábai elé veti a férje ajándékait, az valóban szörnyű. Ezért ez az értelmezés engem nem bosszant, noha egyszerűbb lenne úgy értelmezni, hogy a zsidók eltörölték az összes javaikat. Azt mondja, *bérbe vették a szeretőiket, hogy mindenfelől bemenjenek hozzájuk a gonoszságaikért*. Megint azt ismétli meg, amit korábban láttunk, hogy a zsidók gyalázatos bűnösök voltak, mert egyesek, noha az is tisztátalan, megelégedtek egyetlen szeretővel. De ahogyan korábban is mondta, hogy a zsidók széttárták a lábaikat, úgy teszi most hozzá, hogy *mindenfelől szeretőket vettek bérbe*. Valóban gyalázatos az efféle viselkedés bármelyik asszonynál, s Ezékiel is megfeddi őket ezért az illetlenségért, aminek okát a tegnapi előadásban láttuk. Majd ez következik:

Ezék16:34

34. És lőn különbség közted és más asszonyok közt paráznaságaidban; mert utánad nem jártak a paráznák; te adál bért nekik és bért ők nem adának néked, így lőn különbséged.³⁰⁷

A próféta itt csak a korábbi tanítását erősíti meg, mely szerint a zsidókat olyan sóvárgás ragadta el oly szokatlan módon, hogy csak súlyos veszteségek árán voltak képesek kielégíteni a vágyaikat. Ez az összehasonlítás csak fokozza a bűnüket, mert rosszabbak voltak bármilyen ringyónál. Hisz azok jóllehet aljas módon bocsátják áruba magukat, a nyereség reménysége mégis egyfajta kifogás és ürügy a számunkra, s az éhező asszony is képes nagy szélsőségekre ragadtatni magát, de sokkal ostobább és kevésbé megbocsátható a viselkedése annak, aki megvásárolja magának a szeretőket.

Ezék16:35-37

35. Azért te rima, halld meg az Úr beszédét!

36. Így szól az Úr Isten: A miatt, hogy eláradt gyalázatotod³⁰⁸ és föl van takarva mezítelenséged a te szeretőiddel való paráznaságaidban; és minden utálatos bálványaid miatt és fiaid vére miatt, kiket azoknak adtál:

37. Ezokáért ímé egybegyűjtöm minden szeretődöt, kiknek kedves valál, és mindazokat, a kiket szeretted, együtt azokkal, a kiket gyűlöltél, és egybegyűjtöm őket ellened mindenfelől, és föltakarom mezítelenségedet előttök, hogy lássák minden te mezítelenségedet.³⁰⁹

Miután Isten kifakadt a nép bűnei ellen és az egész nemzetet vétkesnek nyilvánította, most ítéletet mond a gonoszságuk felett. Ezért röviden megismétli, amit elmondott, ahogyan egy bíró is megmagyarázza az ítéletének okát. *Mivel*, mondja, *a tested alsó részei és a gyalázatotod feltárultak a szeretőid előtt*. Ez az ítélet oka, amiből kiderül, hogy Isten jogos és szükséges okokból kénytelen durván bánni a néppel. Most ez következik: *tehát*, mondja, *összegyűjtöm a szeretőidet együtt azokkal, akiket gyűlölsz. Egybegyűjtöm őket és feltárom a szégyenedet előttük*. Most már láthatjuk, mivel fenyegeti a zsidókat, nevezetesen gyalázatos megsemmisítéssel, hogy mindenki számára a gúny tárgyává váljanak anélkül, hogy bárki segítene rajtuk. A nyelvezet ugyanis jelképes, amikor a szeretőkről és a testrészekről beszél.

³⁰⁷ A jelentés ugyanaz, a הִפְּחָק, *hephek* ige jelentése: „legyőzni”, ezért a főnév a „fordítottat”, vagy az „ellentétet” jelenti. – *Kálvin*.

³⁰⁸ Szó szerinti jelentése: „a pénz”, de itt jelképesen a nemi szerveket jelenti. – *Kálvin*.

³⁰⁹ Vagy: „gyalázatotod”. – *Kálvin*.

A szeretők alatt ugyanis itt az egyiptomiakat, az asszírokat és a kaldeusokat érti. Ez cáfolja azok véleményét, akik úgy gondolják, hogy a próféta csak a babonáságokról beszél. S ez a nyelvezet nem vonatkoztatható a bálványokra, mert tudjuk, hogy a hamis istenek nem voltak a szemléltői annak a büntetésnek, amit a próféta itt a zsidók ellen hirdet ki. Ebből következően ez a nyelvezet csak azokra illik rá, akik védelmében a zsidók úgy bíztak, hogy Isten segítségét haszontalannak tekintették. Mivel tehát ez a jelképes jelentése az igeszakasznak, megértjük, hogy a gyalázat fosztogatást és mészárlást jelent, sőt, mind a királyság, mind a város, sőt még a templom megsemmisítését is. Így a nemzet a gúny általános tárgyává vált, s ezen a módon lett bolond és elaggott ringyó. Most már értjük a próféta szándékát. Amit Jeromos „gazdagság” fordítását illeti, az teljességgel ellentétes a próféta szavainak jelentésével, mert nem kétséges, hogy ő a test alsó részét érti, s ugyanabban az értelemben mondja, hogy *a gyalázatotod feltárult*. Isten azonban azt is elmondja, miért történt mindez: nevezetesen *a parázñaságért*, mintha csak egy gyalázatos asszony cselekedett volna ilyen szégyenteljesen. Elmondja, hogy *a szeretőiddel, az utálatos bálványaiddal* cselekedted mindezt: a עַל, *gnel* itt valami felé, vagy valami ellenében értelemben szerepel. Különbséget tesz a szeretők és a bálványok között. Azok, akik úgy gondolják, hogy a próféta csak babonáságokról beszél, feleslegesnek tartják a kötőszót, de itt nem kétséges, hogy a próféta az egyik oldalról az asszírokat, az egyiptomiakat és a kaldeusokat, a másik oldalról pedig a hamis isteneket érti.

Fiaid vére, mondja. Újabb bünt tesz hozzá, nevezetesen azt a barbár kegyetlenséget, amiért nem kímélték a saját fiaikat sem, mint azt korábban láttuk: sokan a fiaikat kínálták fel, és sokan akkora izgalomba jöttek, hogy a tűzbe vetették őket. Valóban szörnyűséges bűn volt, amikor nem ártallottak a saját leszármazottaik ellen tombolni. Azonban úgy elragadta őket az örült buzgalom, hogy megégették a gyermekeiket, amikor mások csak átvitték a tűzön azokat. Ezért a próféta ismét kegyetlenséggel vádolja őket, amiért felkínálták a gyermekeiket a bálványoknak, s így ontották ki az ártatlan vért. Most pedig következik a büntetés. *Íme*, mondja, *összegyűjtöm minden szeretődet*. Mondtuk, hogy ezt az egyiptomiakra, az asszírokra és a kaldeusokra kell érteni, mindazokra, akik látták annak a romlott és álnok nemzetnek a mészárlását, de egyik sem segített rajta. Isten tehát úgy jelenti be a nép pusztulását, mint egy szeretői által elhagyott ringyóét, aki az éhségtől, a nélkülözéstől és más nyomorúságoktól pusztul el. Nagyon gyakran megtörténik, hogy valaki a szerelem impulzusától hajtva többre becsül egy ringyót a saját életénél is, mert elvet minden törődést a feleségével, nem törődik sem apjával, sem anyjával, és áttör minden akadályon, hogy a társasságát élvezhesse. Amikor azonban az ilyen személyek megöregednek, s a hajuk kifehéredik, ami az élet telének a jele, akkor megvetik őket, főleg ha még a tetejébe betegeskednek is. Így mondja most a próféta, hogy a zsidókat mindenki meg fogja vetni, ezért a szeretőik kénytelenek lesznek ezt a példát szemlélni. De aligha kegyeskednek akár csak rátekinteni arra a visszataszító megjelenésre, ami korábban édesen megörvendezettte őket. Utána tovább megy, és kijelenti, hogy *az ellenségeik majd látják a csúfságukat*. Tudjuk, hogy a zsidókat minden oldalról ellenségek vették körül, s minden szomszédjuk ellenséges volt velük szemben. A próféta most azt mondja, hogy *a nemzet gyalázata feltárul majd a szeretői előtt*, azaz az egyiptomiak, az asszírok, a kaldeusok, a filiszteusok, az edomiták és más nemzetek előtt. Ez az igeszakasz arra tanít minket, hogy noha Isten ítéleteinek oka nem mindig derül ki világosan, azok mégsem soha túl szigorúak. Amikor pedig kegyeskedik okot is adni azokhoz, akkor ingyenes elnézést is biztosít. Amikor azonban csendben végrehajtja az ítéleteit, tanuljunk meg belenyugodni az igazságosságába, és ne kiabáljunk úgy, mintha meghaladná a mértékletességet. Ha ugyanis egyszer elmagyarázta, hogy az Ő szigorúsága csak igazságos, akkor ebből azt az általános szabályt kell levonnunk, hogy valahányszor látszólag túl szigorúan és gorombán bánt a népével, arra jogos oka van. Tanuljuk meg azt is, hogy a zsidók csak a jogos ellentételezést kapták, amikor Isten így megátkozta minden tanácskozásukat. Ők nagyon előrelátóknak és körültekintőknak gondolták magukat, amikor szövetségre léptek az egyiptomiakkal és az

asszírokkal. De a terveik boldogtalan véget értek, mert a saját, Isten akaratával ellentétes akaratukkal tanácskoztak. Tanuljuk meg tehát, hogy ha előre akarjuk mozdítani a saját üdvösségünket, és jó eredményre akarunk jutni, akkor ne tegyünk semmit Isten engedélye nélkül, s ne vállaljunk fel semmiféle megfontolást, csak amiket Isten diktált és sugallt az Ígétével és a Lelkével. Itt ugyanis minden jövőbeli eseményt is látunk mintegy szemüvegben, hogy mi történik, amikor bölcsőbbek akarunk lenni a kelleténél, valamint annál, amit Isten enged meg.

Ezék16:38

38. És megítéllek téged a házasságtörő és vért ontó asszonyok ítéletével, és véredet kiontatom búslásomban³¹⁰ és féltő szerelmemben.³¹¹

Ezt a verset csak a magyarázat kedvéért teszi hozzá. Jóllehet Isten röviden és világosan elmagyarázott minden eseményt, amiknek a zsidókkal kell történni, nekik mégis a legnagyobb gyalázatban és minden segítségtől megfosztva kell elpusztulniuk, mert az Istennel szembeni bizalmatlanság folytán emberek kegyeit keresték úgy, ahogyan egy asszony epekedik a szeretői után. S ugyanazt a tanítást erősíti meg, miszerint kettős büntetést kell kapniuk, mert nemcsak szégyenletesen beszennyezték magukat, de istentelen mészárlással elégették a gyermekeiket is a hamis istenek tiszteletére. Ezt a mondatot: *megítéllek téged a házasságtörő és vért ontó asszonyok ítéletével*, lehet általánosan magyarázni, mert tudjuk, hogy nemcsak a bálványimádás burjánzott el Jeruzsálemben, hanem a fosztogatás és a mindenféle erőszak is, mert amióta eltávolodtak Istentől és az Ő imádatától, bátran megszegték a törvényét is. A második szó alatt érthetjük mindazokat a bűnöket, melyeknél a kegyetlenségükkel szították Isten haragját. Mivel azonban nemrég beszélt a fiakról, és szívesen megtartom azt a jelentést, mely szerint *úgy kell szenvedniük, mint egy házasságtörő, és a gyermekeiket halálra adó asszonynak*. Ők úgy vélték, ezzel a tiszteletüket fejezik ki, de Ő nemcsak visszautasítja ezeket a bolond gondolatokat, de egyenesen elborzad azoktól. Semmi sem gyalázatosabb ugyanis, mint a kegyesség színlelése alatt levágni és elégetni valaki saját gyermekeit. Ez, azt mondom, Isten nevének aligha tűrhető megszenstelenítése volt. Nem csoda tehát, ha kettős bosszúállást hirdet, mert amikor a zsidók a buzgóságuk zálogát adták, Isten a gonoszság bélyegét ütötte rájuk, bár ők úgy vélték, Őt hozzákötik a saját érdekeikhez.

Ezék16:39

39. És adlak téged kezökbe, és leszakítják tetődet³¹² és lerontják³¹³ magaslataidat és lehúzzák rólad ruháidat és elveszik ékességeidet,³¹⁴ és hagynak mezítelenül s ruhátalanul.

Ezékiel itt felnagyítja Isten ítéleteit, amikor azt tanítja, hogy a zsidók nemcsak minden gyalázatnak lesznek kitéve úgy, mintha egy fennkölt és látványos színházban állítanák őket a színpadra, hanem rablást és fosztogatást is elszenvednek majd azoktól, akikben korábban bíztak. *A kezükbe adlak téged*. A szeretőkről és az ellenségeiktől beszél: valójában, mondja, mind összegyülekeznek – régi szövetségeseid és barátaid ugyanúgy, mint az ellenségeid. S tudjuk, hogy az egyiptomiak, az asszírok és a kaldeusok ekkor, vagy amakkor valóban

³¹⁰ Vagy: „dühömben”. – Kálvin.

³¹¹ Vagy: „irigységemben”. – Kálvin.

³¹² Vagy: „legyőznek”. – Kálvin.

³¹³ Vagy: „letörik”. – Kálvin.

³¹⁴ Vagy: „a szépségedet”, azaz „a drága ékszereidet”. – Kálvin.

kifosztották őket. Mert amikor Jeruzsálemet elfoglalták és kivágták, az asszírok visszaszorultak a kaldeusok királyságfa idején: Babilon elnyomta Ninivét, amint az közsímet, de mindkét nép ereje egyesült, s a zsidókat így fosztották ki, amikor azt hitték, hogy nagyon sikeresen gondoskodtak magukról az asszír szövetséggel Izrael és Szíria királyaival szemben. Utána pedig, amikor a kaldeusokkal kötöttek szövetséget, minden veszély felett állónak képzeltek magukat. Most azonban a próféta kigúnyolja az ostoba magabiztosságukat, s azt mondja, hogy minden barátjuk kirabolja majd őket, s azt is mondja, hogy ledöntik az oltáraikat. Azok, akik „a bűn házána” fordították, nem vették kellőképpen fontolóra azt, amit tegnap jegyeztem meg, miszerint a próféta úgy használ egy figurát, hogy egyszerűen csak megjelöljön egy dolgot annak bármely részétől. A próféta nyelvezete mérsékelt, vagy kevert, mert részben magas és világi oltárokról beszél, de egyidejűleg a saját hasonlatát is követi. Nem kétséges tehát, hogy a *magas helyek és fennkölt dolgok* alatt magukat az oltárokat érti, bár nem utal ezekre a bűnös házakra, mert a tegnapi előadásban mondta, hogy a zsidók a keresztutakon álltak bárki véletlenül arra járó és ismeretlen idegent elcsábítandó. S ahogyan nem kímélték a kaldeusok a templomot, úgy bizonyos, hogy válogatás nélkül minden oltárt megsemmisítettek, de a zsidók még a kedvükben is akartak járni azok egy részének a megsemmisítésével. Isten azonban megmutatja, hogy az emberek mennyire ostoba módon képzelik azt, hogy sikeresek lesznek, amikor szándékosan harcolnak Ellene. A tapasztalat pedig azt tanítja, hogy ez minden hitetlennel megtörténik. Mikor ugyanis valaki magához ölelte a saját babonáit, s megvetette azt, amit mások elkülönítettnek és szentnek tartanak, akkor a győztesek megsemmisítenek templomokat és képeket, s elcsúfítják a területet, amit lerombolták és sivárrá akarnak tenni. Ezért mondja most, hogy *leszakítják tetődet és lerontják magaslataidat*. Majd hozzáteszi: *lehúzzák rólad ruháidat és elveszik ékességeidet*. A próféta ezekbe a szavakba befoglalja mindazt, amit Isten ruházott a zsidókra, mert tudjuk, mennyire nagylelkűen ékesítette fel őket az ajándékaival, s különösen azzal, hogy csodálatosan gyümölcsözővé tette a földet az áldásával. Egy szóval jelzi, hogy a zsidók, amikor elveszik tőlük minden ékességüket, gyalázatosak lesznek, mert ez következik: *hagynak mezítelenül s ruhátlanul*. Azaz, kivetnek úgy, ahogyan egy szerető, amikor kielégülve elveti a bűntársát.

Ezék16:40

40. És összehoznak gyűlést³¹⁵ ellened, és megköveznek és összevagdálnak fegyvereikkel.³¹⁶

Miután az, amivel Ezékiel eddig előhozakodott, hihetetlennek tűnt, most elmagyarázza a beteljesedésének módját: a kaldeusok és az asszírok hatalmas hadsereget hoznak és *elborítják egész Júdeát kövekkel, s átdöfik kardokkal*. Ezekkel a jelképekkel egyszerűen csak arra utal, hogy akkora mészárlás lesz, ami az egész területet sivárrá teszi, pont mintha az ellenség mindenkit megkövezne és levágna, akikkel csak találkozik. Egyesek úgy vélik, hogy a hadigépezetek által hajított kövekre utal, de kételkedem abban, hogy a próféta ezekre gondolt. Amit én mondtam, az egyszerűbb, miszerint a zsidóknak nem volt okuk mentesnek képzelni magukat a végső mészárlástól, amiről a próféta beszélt, mert *nagy számú és erős hadseregek jönnek majd, és elborítják őket kövekkel, s átdöfik őket kardokkal*.

³¹⁵ Vagy: „hadsereget”. – Kálvin.

³¹⁶ A főnév azonban felesleges, mert a רגם, *regem* azt jelenti: „halálra kövezni”. – Kálvin.

Ezék16:41

41. És megégetik házaidat tűzzel,³¹⁷ és ítéletet cselekesznek rajtad sok asszony szeme láttára, és megszüntetem paráznaságodat, és bért sem adsz többé.

Miután az emberek mészárlásáról beszélt, most hozzáteszi a házaik felégetését. Valóban szomorú volt, hogy az egész földet megfosszák a lakosaitól, de ennek az utolsó mészárlásnak a szörnyősége még fokozódott, amikor a házakat is felgyújtották, mert így az ország hosszú időre még a jövőjét is elveszítette. Ha ugyanis lemészárolják az embereket, jöhetnek mások, ha találnak elkészített házakat, s művelt mezőket. De amikor mindezeket felemésztí a tűz, és a rombolás többi fajtája, akkor a jövő minden reménysége elvész. A próféta most ezt érti alatta, amikor kimondja, hogy *felégetik a házakat*. Majd hozzáteszi: *sok asszony szeme láttára hajtják végre az ítéletedet*. Ahogyan egy ringyó hasonlatát használta a zsidó népre, hogy az ítélet cikkelyei összhangban álljanak, most úgy érti a szomszédos népeket az asszonyok jelképe alatt. Megerősíti, amit korábban láttunk: a zsidókra kiszabandó büntetésnek a legnagyobb gyalázattal kell együtt járnia. Nagyon keserű dolog az, amikor nemcsak el kell pusztulnunk, de az ellenség kegyetlenségének úgy kell kielégülnie, hogy közben sokan szemlélnék bennünket. S kétségtelenül sokkal súlyosabb dolog volt a zsidók számára elszenvedni az ellenségeik gúnyolódását, mintsem azonnal elpusztulni. Ha azonnal elpusztultak volna, a halál nem lett volna akkora kínszenvedés a számukra, mint azok a gúnyolódások, amiket az ellenségeik zúdítottak a fejükre. Mondtuk, hogy a leggyűlöltebbek voltak mindenki között, s a 137. zsoltárban látjuk (Zsol137:7), hogy az edomiták és mások egyfajta gratulációképpen ujjongtak, amikor Jeruzsálem megsemmisült: „Emlékezzél meg, Uram, az Edom fiairól, a kik azt mondták Jeruzsálem napján: Rontsátok le, rontsátok le fenéki!” A próféta tehát azt hirdeti ki, hogy az általa korábban említett büntetésnek például kell szolgálnia minden nemzet számára. Helytelenül beszél a kaldeusokról, amikor azt mondja, hogy nekik kell Isten ítéletei végrehajtóinak lenni, mert nem lett rájuk róva efféle kötelezettség, de Isten gyakorta adja át embereknek, mint az ítélete eszközeinek azt, ami tulajdonképpen egyedül csak Rá tartozik. S ezen a módon súlyosabb sebet üt a zsidókon, amikor a kaldeusokat teszi meg a bíráikul. Tulajdonképpen Isten egyedüli bíró volt, amikor megbosszulta a nép gonoszságát, de közben Önmagát helyettesíti a kaldeusokkal, hogy a büntetés még gyalázatosabb lehessen. S hozzáteszi: *megszüntetem paráznaságodat, és bért sem adsz többé*. Isten nem úgy érti, hogy a zsidók jobbak lesznek a száműzetésben, hanem egyszerűen csak arra emlékezteti őket, hogy nem lesz alkalmuk vétkezni. Mint amikor egy szégyentelen ember mindenki által megvetetten megszégyenül, de nem a saját megjobbulása folytán, mert a kicsapongó érzései ugyanazok, mint korábban. Így a zsidók is mindig makacsok voltak a gonoszságukban, még amikor meg is lettek fosztva a vétkezés lehetőségétől.

Ezék16:42

42. És megnyugotom búsulásomat rajtad, hogy eltávozzék féltő szerelmem te tőled, s megnyugosom és többé nem haragszom.

Jóllehet itt Isten látszólag a haragja valamekkora enyhülését ígéri, mégsem kétséges, hogy azt fejezi ki, amit korábban láttunk, nevezetesen: a nép pusztulása akkora lesz, hogy nem lesz szükség a visszatérésre megint megbüntetni őket. Mikor tehát azt mondja, hogy *megnyugtatom a búsulásomat rajtad*, az azt jelenti: az összes bűnük megbosszulásával fogja

³¹⁷ A „tűz” főnév felesleges. – Kálvin.

megelégiteni Önmagát. Ezért a nép megemésztését nevezi itt Isten haragja megnyugvásának, mintha azt mondta volna, hogy amikor végleg semmivé tettelek, akkor nyugszik majd le a haragom. Ugyanezen a módon teszi hozzá utána, hogy *eltávozik tőled a haragom*. De ma már nem tudom befejezni.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert mindeddig fenntartottál minket, pedig méltók vagyok a százszoros megsemmisítésre, add meg, mondom, hogy magunktól megtérjünk, s vegyük elejét annak a szörnyű ítéletnek, amit a te ókori néped példájával társz a szemünk elé. Hadd szánjunk magunkat oda Neked a hit igazi tisztaságában, hogy a te jóságod folyását tapasztalhassuk meg, míg végül majd élvezzük azt az örök örökséget, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra a tulajdon vére által. Ámen.

Negyvenhetedik előadás

Annál az igeszakasznál álltunk meg, ahol Isten bejelenti, hogy *a versengése eltávozik a zsidóktól*. Egyesek ezt a féltékenységre értik, s ez a jelentés sem elfogadhatatlan a számomra, mert tudjuk, hogy Isten mindezidáig egy férj szerepében beszélt. Mikor azonban egy férj bosszút áll az elszenvedett sérelmekért, akkor a féltékenység lobbantja őt lángra. Ezért nem mértékletes a haragjában, s csak akkor enyhül a haragja és a sértődöttsége, amikor elkezd megvetni a feleségét, mivel beszennyeződött, és méltatlannak véli őt bármi további figyelemre. Ezért egyesek így értelmezik a szavakat: a féltékenységem eltávozik tőled, azaz többé nem tartalak a feleségemnek, hanem úgy megvetlek, mintha mindenestől idegen és ismeretlen lennél a számomra. A *féltékenység*, vagy versengés szó másként is felfogható, mint azt tegnap láttuk, azaz: nem bánok veled gyengédebben, mint azok, akik égnék a haragtól, és nem lélegeznek ki mást, csak mészárlást. Mint mikor valaki, fellobbanván az ellenségei ellen, mindenkit levág, akikkel csak találkozik. Ahogyan tehát Isten az utolsó előadásban félretette a féltékenység és a harag véré, úgy tekinthető most a szó egyszerűen csak versengésnek, mert Isten קנאה, *kenah*, *buzgósága*, vagy hevessege a bosszúállásban eltávozik majd a zsidóktól, mert elfogy ahhoz az anyag. *Megnyugszom*, mondja, *és nem haragszom többé*. Ezekkel a szavakkal megerősíti: Jeruzsálem pusztulása akkora lesz, hogy Isten haragja is megszűnik, mert Ő is megelégszik. Nem holmi enyhülést ígér itt, mint azt egyesek vélik, hanem a bosszú szörnyűsége jellegét fejt ki, mert az majd felemészti és megsemmisíti az egész népet, így Isten haragja úgy alszik ki, mint magától a tűz, amikor elfogy az éghető anyag. Ez az igeszakasz teljes jelentése.

Ezék16:43

43. Mivelhogy meg nem emlékeztél ifjúságod napjairól, és ingerlettel engem mindezekkel,³¹⁸ azért ímé én is fejedhez verem útadat, ezt mondja az Úr Isten, és többé nem cselekszed a fajtalanságot minden útálatosságod mellett.³¹⁹

³¹⁸ Vagy: „zajongtál ellenem”. – Kálvin.

³¹⁹ Mások így fordítják: „hogy ne hajthassad végre az elgondolásaidat minden útálatosságodban”. Jeromos első személyben olvassa, és így fordítja: „Én nem vittem véghez az elképzeléseimet az útálatosságaidban”, mintha Isten a saját irgalmasságát dicsérné, amiért ennyire mértékletes volt a haragjában, de ez teljesen idegen a témától. – Kálvin.

Először is azért feddi meg a zsidókat, mert mérlegelték a velük kapcsolatos bánásmódban megnyilvánuló nagylelkűséget. Ez a hálátlanság túl gyalázatos volt, mert Isten nem mulasztott el semmiféle nagylelkűséget az ékesítésükkel. Mivel azonban úgy gondolták, hogy Isten nem díszítette őket a megfelelő ragyogással, s nem volt olyan bőkezű, mint amilyennek lennie kellett volna, ebből megérthető, hogy méltatlanok voltak ezekre a nagy és figyelemre méltó jótéteményekre. Végül Isten megmutatja, hogy bármennyire szigorúan büntette is a zsidókat, ők mégis rászolgáltak a hálátlanságukkal, amiért nem vélték kellően nagylelkűnek, mert a lelkük teljesen megtört volt. Ha egy feleség elhagyja a férjét, akkor ő vagy rákényszerül, hogy így tegyen a romlott viselkedése folytán, vagy egyébként közönséges jellemet árul el, ha egyébként tisztességes bánásmódban részesült. Mivel azonban a zsidók oly sok módon nagyon erősen kötődtek Istenhez, az álnokságuk és az elszakadásuk még megvetendőbb volt. Isten ugyanis nem tűri, hogy az áldásait megvessük: ezért mindig meg kell jegyezni az okot, amiért nem hagy el semmit, ami bizonyíthatja az irántunk érzett atyai szeretetét: nevezetesen hogy ünnepelhessük a jóságát. Amikor azonban a jótéteményeit a neve megszenteltetésére használjuk, az olyan, mintha összekevernénk a mennyet és a földet. Ezért ezt a hálátlanság elleni igeszakaszt meg kell jegyeznünk.

Majd hozzáteszi: *zajongtál ellenem*, vagy felindítottál, illetve bosszantottál engem. A רגן, *regen* néha azt jelenti: megrettenteni, de itt a jelentése vitatkozni, civakodni, vagy haragban lenni valakivel. A szó ugyanis véleményem szerint értelmezhető aktív, passzív, vagy akár semleges módon. Ha semleges értelemben vesszük, akkor azt fogja jelenteni, hogy a zsidók Isten ellen lármáztak, mintha csak egy lármás lelkület ragadta volna meg őket, úgyhogy elhanyagolták és megvetették Őt, s belemerültek a gonoszságba. Ha az aktív értelmét tartjuk jobbnak, akkor a jelentése: *ingereltél engem*. Megint hozzáteszi: *ímé én is fejedhez verem útadat*,³²⁰ mely szavakkal Isten ismét megerősíti, hogy neki nem állt szándékában büntetni a zsidókat holmi elhamarkodott, vagy megfontolatlan buzgóság miatt, mert ha bárki fontolóra veszi a bűneiket, elismeri, hogy a jogos ellentételezést kapták. Végül, itt befogja a zsidók száját, nehogy azt feltételezzék, hogy Isten igazságtalanul bánik velük, amikor csak a cselekedeteik gyümölcseit aratják le. Aztán hozzáteszi: *nem vetted fontolóra*. Már említettem két magyarázatot a lábjegyzetben, de ezek egyike sem tetszik nekem, mert teljes mértékben eltérőeknek látszik a próféta szavainak szövegkörnyezetével úgy tekinteni ezeket, mintha Isten lenne a beszélő. Emellett nem szükséges megváltoztatni az igeidőt, s a múltat érteni a jövő helyett, amikor a mondat értelme másfelé mutat. Sokkalta jobban ideillő, hogy a zsidóknak nem jutottak eszükbe a saját utálatosságaik úgy, hogy az elégedetlenséget váltott volna ki belőlük. *Fontolóra venni* annyi, mint elgondolkodni rajta. A זמה, *zemeh* szót a legtöbbször jó értelemben vesszük, és egyszerűen csak fontolóra vételt jelent. S mivel ez a szó tulajdonképpen jelentése, látjuk, hogy a próféta itt ostobasággal vádolja a zsidókat, mert nem fordítottak figyelmet az utálatosságaik fontolóra vételére. Azok, akik bujaságnak vesszik, eltorzítják az értelmét. Az egész jelentése az, hogy a zsidók méltók a fejük felett lebegő borzalmas pusztulásra, mert nemcsak makacsok voltak a hálátlanságukban, de teljesen ostobák is, mert az utálatosságaik annyira visszataszítók voltak a nemzetek előtt, mint azt korábban láttuk, hogy a filiszteusok leányai megszégyenültek a nemzet gonoszsága miatt, de ők nem fordították az elméiket ezeknek a dolgoknak a megfontolására. Mivel tehát ennyire vaskosak voltak az utálatosságaik, a legnagyobb tunyaság jelének bizonyult, amikor nem fordítottak figyelmet ezeknek az átvizsgálásához. Most ez következik:

³²⁰ Bele kell értenünk a birtokos jelzőt is a fej szó után. – Kálvin.

Ezék16:44-46

44. Ímé, valaki közmondással él, rólad veszi azt, mondván: A minémű az anya, olyan a leánya is.

45. Anyád leánya vagy te, a ki megútálta férjét s fiait,³²¹ és öcsédnek nénje vagy,³²² a kik megútálták férjeiket és fiaikat; anyátok Hitteus asszony és atyátok Emoreus.

46. És a te nénéd Samaria vala, ő és leányai, ki balkezed felől lakik vala; és öcséd, a ki jobbkezed felől lakik vala, Sodoma és leányai.

Itt a próféta más beszédformát használ, mert azt mondja: a zsidók rászolgáltak arra, hogy azok gúnyolódó közmondásainak tárgyává legyenek, akik örömeiket lelik a gonoszságban. A szakasz értelme az, hogy miután méltók voltak a szélsőséges gyalázatra, ezért a szégyenük útszéli közmondásokban terjedt. Ez az egyik dolog: most hozzáteszi, hogy az efféle közmondások voltak a zsidók megérdemelt jutalmai – *amilyen az anya, olyan a lánya*. Majd elmondja, hogy *anyjuk hettita volt, a nővéreik pedig Samária és Szodoma*. Röviden át kell néznünk sorban ezeket a mondatokat. Amikor a próféta közmondásokról beszél, kétségtelenül azt érti alatta, amit futólag említettem, nevezetesen hogy a nemzet bűnei rászolgáltak arra a gyalázatra, ami szétterjedt mindenki nyelvén. Van ugyanis sok bűn, melyek vagy kíméletből, vagy, mert nem nagyon figyelmet fordítanak rájuk, rejtettek. Ha valaki mindenki mást felülmúl a kegyetlenségben, a kapzsiságban, a bujaságban és más vétkekben, akkor a gyalázatosága hírhedtté válik, és útszéli közmondásokban fognak rámutatni. Ezért időzik Ezékiel a nép gonoszságánál, mert bőséges anyagot szolgáltatnak ahhoz, hogy minden ember rajtuk gúnyolódjon. Azokra a bohócokra, bölcsekre és hasonlókra utal, akik nagyon elmések a közönséges közmondások megalkotásában.

A közmondások megalkotója fogja ezt a közmondást mondani ellened: amilyen az anya, olyan a lánya. Nem kétséges, hogy abban az időben használták ezt a közmondást, s gyakran megtörténik, hogy a leányok hibái az anyákéra hasonlítanak. A leányok gyakorta tényleg elzülленnek a legjobb anyáktól, s lehet találni idős asszonyokat, akik kiemelkednek a mértékletességben, a tisztaságban, a józanságban és az éberségben, miközben a lányaik elhamarkodottak és büszkék, fényűzők, buják és mértéktelenek, de rendszerint az történik, hogy az anyáknak önmagukhoz hasonló gonosz leányaik vannak. Ez nem annyira a természet, mint inkább a nevelés következménye, mert egy romlott hajlamú nő úgy gondolja majd, hogy hozzátapad a stigma, ha a lánya jobb, mint ő, ezért a saját erkölcsének megfelelően akarja a lányát is alakítani. Ezért van kevés mértékletes leány, akiknek az anyja mértéktelen, s kevés józan, akit iszákosok neveltek fel. Mivel tehát a tapasztalat mindig a hasonlóságot tanítja anyák és lányaik között, ezért ez a közmondás ott volt mindenki szájában. A közmondások azonban nem mindig igazak, legfeljebb csak egészében véve. Isten viszont néha úgy terjeszti ki a könyörületét, hogy egy gonosz asszony lánya tiszteletre méltó és helyesen viselkedő lesz. Ez azonban nagyon ritka, s ezért ez a közmondás nem vethető el: *amilyen az anya, olyan a lánya*. Most ez következik: *anyád lánya vagy*, azaz pont olyan vagy, mint ő, s ez a kifejezés közöttünk is ugyanolyan általános: *apád fia vagy*, nevezetesen olyan, mint ő a bűneiben. A próféta tehát úgy érti, hogy a nemzet az anyjához hasonlított, mert semmiben sem

³²¹ Vagy: „megtagadta, megútálta”. – Kálvin.

³²² Én azt hiszem, itt sérült a szöveg, s az אחותך, *achotik* áll az אחותך, *achotik* helyén, mert így következik: „akik elfordultak a férjeiktől”, s ez nem egyeztethető össze az egyes számú „nénje” szóval. Nem sokkal ez után a próféta azt mondja majd, hogy a zsidóknak két nénjük volt, Szodoma és Gomora. S biztos, hogy ami ez után következik, az nem vonatkoztatható egyetlen asszonyra, mert a szöveg így szól: „a kik megútálták férjeiket”. – Kálvin. Newcome egyetért Kálvin eme helyreigazításával, ahogyan Maldonatus, és a Jezsuita Kommentár Ezékielről is.

különböztek a kánaánitáktól és a hettitáktól. Hozzáteszi a *nénjét és leányait*, mintha csak az egész családot összeszedné. Azt mondja, *Samária a nővérük és Szodoma a húguk*. Nem tudom, hogy azoknak, akik úgy vélik, hogy Samáriát azért nevezik idősebbnek Jeruzsálemnél, mert először szakadtak el az Isten imádatától, elegendő alapjuk van-e ehhez a magyarázathoz. Amint ugyanis haladun kelőre, látni fogjuk, hogy Samáriát Szodomához hasonlítja, s mivel Szodoma a legrosszabb, nagyon természetes módon hasonlítja ahhoz. Jeruzsálemet utóbb a legmagasabb rangra emeli, mert minden mást meghaladtak a szörnyűségeikkel. *Samária tehát az egyik nénéd, és Szodoma a másik*: ezeket a városokat nevezi nővéreknek, mert tudjuk, hogy Szodoma nem az egyetlen város volt, amit mennyei tűz semmisített meg, mert öt várossal történt mindez (1Móz10:19 és 1Móz19:25). Látjuk tehát, hogy ezeket a kisebb és közeli városokat miért nevezi Szodoma nővéreinek. Ami pedig Samáriát illeti, az volt Izrael királyságának a feje, ezért nevezi a tíz törzs összes városát szintén nővéreknek.

Ami az atyát illeti, a próféta többet mond, mint amennyit korábban bátorzkodott. Azt mondja, atyjuk emorita volt, mintha a zsidók világi nemzettől származtak volna, s nem szent szülőtől vezették volna le az eredetüket. A próféta nagyon gyakran emeli ezt a kifogást, de nem azért, mert zabigyerekek voltak, vagy test szerint a körülmetéletlen pogányoktól származtak, hanem mert a megromlásuk következtében méltatlanokká váltak atyjukhoz, Ábrahámhoz. Végso soron Isten itt arra utal, hogy a zsidók szülei nemcsak világi nemzetek voltak, de végleg elvetettek is, olyanok, akiket Isten nagyon jogos okokból megsemmisítésre rendelt, mert túlságosan beszennyezték a földet a bűneikkel. Azt mondja, a zsidók olyanok voltak, mint a legzüllöttebb szülőktől származó leányok. Ami pedig azt a mondát illeti, mely szerint *mind az anyai, mind a nővéreik megutálták a férjeiket*, ez abszurdnak tűnhet. De tudjuk, hogy a közmondásokban, a példabeszédekben, a példákban, valamint az összehasonlításokban nem minden dolognak kell a legaprólékosabb pontossággal stimmelnie. Amikor Krisztus eljövételét lopva történőnek mondja (Mt24:43-44), ha valaki ravaszkodni akar, és azt firtatja, hogyan jön le Krisztus úgy, mint egy tolvaj, az abszurdum. S ugyanígy ezen a helyen is, amikor azt mondja, hogy *az anyád elhagyta a férjét és a fiát, s a nővéreid is így cselekedtek*. Isten csak annyit ért alatta, hogy Jeruzsálemnek mind az anyja, mind a nővérei tisztátalan és álnok asszonyok voltak, s kegyetlenek is, mert nemcsak megszegették a házastársi hűséget, s törtek meg ezzel minden szemérmességet, hanem olyanok voltak, mint dühödt vadállatok a saját fiaikkal szemben (Lk12:39-40, 1Thess5:2). Azt a bűnt feddi meg, amit tegnap láttunk, hogy a zsidók a saját fiaikat égették el. Végül a kánaánitákhoz, a samáriaiakhoz és a szodomaiakhoz hasonlítja a zsidókat mind álnokságban, mind kegyetlenségben. Ezért először is azért ítéli el őket, mert elvetettek minden mértékletességet és a házastársi hűséget, majd azért, mert minden emberiségről megfélekeztek. Most ez következik:

Ezék16:47

47. És nem az ő útakon jártál, és nem az ő útálatosságaik szerint cselekedtél, de csak kevés ideig;³²³ de aztán gonoszabb valál azoknál minden útabban.

A próféta most, nem elégedvén meg a használt hasonlattal, azt mondja, hogy a zsidók sokkal rosszabbak voltak, mint akár az anyjuk, akár a nővéreik. Mégsem következtelen, mert Isten fokozatosan akarta a gonoszokat ítéletre vonni. Ha a legelső szóval azt mondta volna, hogy rosszabbak voltak a szodomaiaknál, akkor kevésbé figyeltek volna oda erre a vádaskodásra. Amikor azonban egy hihetetlen dolgot említett, nevezetesen hogy a kánaáni nemzetek leányai, s Szodoma és Samária nővérei voltak, majd utána lépett tovább, s jelentette

³²³ „Mintha csak nagyon kis dolog lett volna.” – Kálvin.

ki, hogy mind anyjukat, mind a nővéreiket felülmúlták, az, mint említettem, hevesebben korbácsolta fel az elméiket. Ez a különbség tehát nem tartalmaz következetlenséget, hanem inkább a bűneiket hivatott fokozni. Ti, mondja, nem az ő útjukat jártátok. Itt nem mentesíti a zsidókat a bűnökben való részvételtől, mintha hibátlanok lennének, amiért nem utánozták a hettitákat, vagy szodomaiakat, vagy az izraelitákat, hanem a *jártál* szót az egyenlőség értelmére korlátozottan kell tekinteni, mintha azt mondta volna, hogy nem vagytok egyenlők. Egyfajta helyesbítés azonban, amikor Isten azt mondja, hogy a zsidók nem voltak egyenlők a hettitákkal, vagy a szodomaikkal, ami azt jelenti, hogy az istentelenségük még megvetendőbb volt, mert nagyobb szabadossággal vetették bele magukat mindenféle gonoszságba. Most már értjük a próféta szándékát, amikor azt mondja, hogy a zsidók *nem jártak sem Szodoma, sem Samária útján*, vagy a kánaáni nemzetekén, mert előttük jártak, még nagyobb heveséssel. Ha ugyanis csak utánozták volna őket, akkor azt mondaná, hogy *az ő útjaikon jártak*. De akkora volt a mértéktelenségük, hogy előttük futottak, s nem az ő útjaikon jártak, hanem megelőzték őket. S ez az összehasonlítás kellően megmagyarázza a próféta gondolatait, miszerint a zsidók nem követték a szodomaiakat, izraelitákat, vagy kánaániakat, hanem az aljas és meggondolatlan erőszakosságukkal messze megelőzték őket. S azt mondja: mintha csak kis dolog, csekély jelentőségű lenne a számodra anyádra és a nővéreidre hasonlítani. *De gonoszabb voltál azoknál*, mondja *minden utadban*. Most világosabban is megmagyarázza a dolgot: mert nem sokáig jártak amazok útján, hanem nagyobb szabadossággal előre siettek, megelőzván őket.

Ezék16:48

48. Élek én! azt mondja az Úr Isten, így nem cselekedett Sodoma, a te öcséd, ő és leányai, a mint cselekedtél te és a te leányaid.

Mivel amit nemrég láttunk, nehéz volt elhinni, Isten közbeiktat egy esküt. Nem meglepő, hogy a gyalázatot a zsidók lenézték és elvetették, mivel hozzászoktak. S tudjuk, mennyire felfuvalkodtak a gögtől, mert mindig az örökbefogadásukkal dicsekedtek, Isten nevében kérkedve. Emellett azt is tudjuk, hogy ha valaki ma egy gonosz nemzetet vádol, amelyik mégsem annyira megvetendő, mint Szodoma, de ő mégis ezt a kifejezést használja, akkor mindenkit lángra lobbant önmaga ellen, és sértődötten fogják visszautasítani a szavait. Hiszen ki tűrné, hogy akár egy várost, akár egy nemzetet Szodomához hasonlítsanak? Ami a zsidókat illeti, mondtuk, hogy tűrhetetlen volt a válogatóságuk és a gögjük. De volt még egy ok, amiért megsértődhettek, mikor Szodománál rosszabbaknak mondták őket: mert Isten nem hiába választotta ki őket saját kincsként és jelölte meg fenséges megnevezésekkel. A papok nemzete lesztek a számomra, az örökségem, amellet a fiam- elsőszülöttem, Izrael (2Móz19:6 és 2Móz4:22). Látjuk hát, mennyire szükséges az eskü beiktatása annak megerősítése végett, amit a próféta mondott. Isten tehát itt Önmagára esküszik, mert Őt hívjuk tanúként és bíróként, amikor mi esküszünk. Ő azonban Önmagára, vagy a saját életére esküszik, ahogyan az apostol is tanítja, hogy nincs nagyobb, amire esküdhetne (Zsid6:13). De bárhogyan is legyen, itt leterít minden bolond dicsekedést, amitől a zsidók felfuvalkodtak, amikor megesküszik Önmagára, hogy *rosszabbak voltak, mint Szodoma és a leányai*. S hasonlóképpen nevezi a kisebb városokat is *Jeruzsálem leányainak*. Nagyon kemény dolog volt a zsidók számára, amikor a próféta azt mondta és gyakran ismételte, hogy *a nővéred, Szodoma*. De sokkal súlyosabb sebet üt az érzéseiken annak kimondásával, hogy *Szodoma megelőzte Jeruzsálemet*: ez tényleg tűrhetetlen volt, de mégis látjuk, hogy a Szentlélek semmiképpen sem bocsát meg nekik. Ezért nem szabad azzal törődnünk, hogy mit képesek elviselni az elvetettek, hanem a saját beállítottságuknak megfelelően kell velük bánni. Mivel

hevesen támadnak Isten ellen, így is kell őket legyőzni, a közmondásnak megfelelően „kemény éket kell formálni a kemény csomóhoz”. Majd ezt olvassuk:

Ezék16:49

49. Ímé, ez volt a vétke Sodomának, a te öcsédnek: kevélység, eledel bősége és gondtalan békesség³²⁴ volt nála és leányainál, de a szűkölködőnek és szegénynek kezét nem fogta meg.

Isten itt elkezd megmutatni annak okát, miért tüntette fel enyhébb színben Szodoma gonoszságát a saját népéhez viszonyítva. Ha ugyanis általánosságban szólt volna, nem magyarázván meg Isten tanácsvégzését, a nyelvezete hihetetlennek tűnt volna, s így aztán hatástalan marad. Most azonban Isten megmutatja, hogy nem beszélt elhamarkodottan a korábban hallottakat illetően, nevezetesen hogy a zsidók rosszabbak voltak a szodomaiaknál. De miképpen? *Ímé, ez volt a vétke Szodomának, a te nővérednek*, mondja, először is a *kevélység*, azután az *eledel bősége* és az a luxus, aminek a megéléséhez hozzászoktak, s amiért belesüllyedtek a hosszas békesség könnyebbségébe. Aztán pedig *a szűkölködőnek és szegénynek kezét nem fogták meg*. Majd hozzáteszi:

Ezék16:50

50. És felfuvalkodának s cselekedének útálatosságot előttem, és elveszítém őket, mikor ezt megláttam.³²⁵

Figyelmesen kell tanulmányoznunk ezt az igeszakaszt, mert Isten itt nem megbocsátja Szodoma gonoszságát, hanem bármennyire is megvetendő volt az a nép, azt mondja, hogy a zsidók még züllöttebbek voltak. Tudjuk, Isten miért sújtotta oly szörnyűséges módon a bosszújával a szodomaiakat és a szomszédjaikat: mert félelmetes példát akart mutatni. Júdás apostol pedig azt mondja, hogy az Isten minden istentelenre váró haragjának egyfajta tükre volt (Júd1:7). A Szentírás is gyakran emlékeztet minket Isten ítéletének arra a bizonyítékára. Nekünk azonban azt kell meglátnunk, miképpen jutott Szodoma a kicsapongás olyan fokára, ahol már semmiféle szörnyűségtől sem borzadtak vissza. Isten azt mondja, hogy a göggel kezdték, s bizonyos, hogy a gög Isten minden megvetésének és minden kegyetlenségnek a szülőanyja. Tanuljuk tehát meg, hogy az Isten félelme addig nem képes minket féken tartani, amíg nem a mértékletesség és az alázat uralkodnak bennünk. A gögnek, mint tudjuk, úgymond két szarva van: az egyik az, amikor az emberek megfedkeznek a saját állapotukról, s nemcsak többet követelnek maguknak annál, ami helyes, de még azt is, amit Isten nevez a saját Magáénak. Az tehát a gög egyik szarva, amikor az emberek a saját méltóságukban, kiválóságukban, gazdagságukban és egészségükben bízva mérgezést szenvednek a hamis képzelgésektől és Istennel egyenlőknek képzelik magukat. A gög másik szarva pedig az, amikor nem ismerik el a vétkeiket, s önmagukkal összehasonlítva megvetnek másokat és örömeiket lelik a szörnyűségeikben úgy, mintha mentesülnének minden jövőbeli számadástól. Mivel tehát a gög ebben a két okban rejlik: mikor az emberek túl sokat tulajdonítanak maguknak, s ezért vakok a saját bűneikre, kétségtelenül mindkettőt elítéli a szodomaiakban, mert először *elhamarkodott magabiztosságra tettek szert*, majd elvetették az Isten iránti engedelmisséget, s úgy lázadtak fel ellene, mintha képesek lettek volna lerázni az Ő igáját.

³²⁴ Vagy: „csendes hely”, mások szerint „a békesség bősége”. – Kálvin.

³²⁵ Azaz: „ahogyan nekem tetszett”. – Kálvin.

Utána hozzáteszi *az eledel bőséget*. A próféta azonban látszólag azt ítéli el a szodomaiakban, ami önmagában nem volt elítélendő, mert amikor Isten nagylelkűen táplál minket, a teljességet nem szabad bűnnek tekinteni. Itt azonban a mértéktelen falánkságot jelenti, mert azok, akik bővelkednek, gyakran luxusban élnek, és semmi sem ritkább, mint az önmeztartóztatás, amikor a luxushoz rendelkezésünkre állnak az anyagok. Ezért *az eledel bősége* a mértéktelenséget jelenti, mert a szodomaiak olyannyira átadták magukat a falánkságnak és az iszákosságnak, hogy az állatoknál is rosszabb módon elégítették ki az étvágyukat, mert azok mutatnak valamiféle mértékletességet, mert megelégszenek a saját táplálékukkal. Az emberek kapzsisága azonban teljességgel csillapíthatatlan. Vegyük hát észre, hogy *az eledel bősége* alatt azt a mértéktelenséget kell értenünk, amibe a világi emberek süllyednek, amikor Isten nagylelkűen ellátja őket az élet fenntartásához szükséges dolgokkal. Nem veszik ugyanis fontolóra, miért bővelkednek a borban és a gabonában, s minden dologban, hanem vak és brutális indíttatástól hajtva merülnek bele a luxusba. Ezért ez a mohóság, ami annyira lángra lobbantotta a szodomaiak lelkét, hozzáadódik a göghöz, mert többet követeltek maguknak, mint amennyi igazságos volt. Utána hozzáteszi: *és a nyugalom*, שלוח, *sheloth*. Egyesek bőségnek fordítják, de majdnem mindenütt békességet jelent. A ששק, *sheket* főnév, amit ez után tesz hozzá, tulajdonképpen megnyugvást jelent, így ez a nyugalom, vagy a békesség helye lesz, s ez látszólag hibátlan. Hiszen miért ne lenne megengedhető, hogy élvezzük a békességet, ha senki sem zaklat, vagy bánt minket? Sőt, ezt Isten áldásai közé soroljuk: alszol, és senki nem fog felrettenteni (3Móz26:6). Mivel tehát Isten azt az áldásai között akarja számon tartatni, hogy a kegyesek mélyen aludjanak, izgalom, vagy zaklatottság nélkül, miért ítéli hát el Szodomát, ha így élvezték a könnyebbséget és a békét? Itt azonban a szélsőségére mutat rá, nem a helyes használatára, mivel a béke élvezete azért teszi nyugodttá az elméinket, hogy hálát adjunk viszonzásul Istennek, és nyugodtan éljünk az Ő védelmében. De miképpen cselekednek az elvetettek? Brutálisakká válnak, úgymond, a maguk békességében. Ezért ebben az igeszakaszban a könnyebbség békessége alatt a tunyaságot kell érteni, s Isten azt mondja, hogy a szodomaiakat megmérgezte a luxus, amikor élvezték a békességet. De a többi el kell halasztanunk.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert egykor kegyeskedtél bevésni minket a Te egyszülött Fiad Testébe, hogy tudatában lehessünk az eredetünknek, mert a születésünktől fogva elveszettek és átkozottak vagyunk. S add meg, hogy tudatában lehessünk annak a kegyelemnek, amivel megtiszteltél bennünket, hogy Atyánkként imádhassunk, és rendíthetetlen bizalommal lehessünk Irántad. Hadd legyünk annyira engedelmesek Neked, hogy a Te képmásod egyre jobban és jobban megújuljon bennünk igazságban és szentségben, míg végül a Te dicsőséged tökéletesen fel nem ragyog bennünk a Te mennyei királyságodban ugyanaz a Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Negyvennyolcadik előadás

Az utolsó előadásban elkezdtük azt az igeszakaszt magyarázni, melyben Isten kihirdeti, hogy a zsidók felülmúlták mindenféle gonoszságban mind a szodomaiakat, mind Izrael tíz törzsét. Amikor bizonyítani akarta ezt, akkor azt mondta, hogy Szodoma vétke *a gög*, *az eledel bősége* aztán *a tunyasággal és kegyetlenséggel párosuló könnyebbség* voltak. Utána hozzátesz még egy további fajta gögöt, mert a népet megmérgezte a magabiztosság, s zabolátlan és brutális szabadoosságra merültek, mint utóbb megemlíti. Mert hozzáteszi: a városok azért lettek legyőzve és megsemmisítve, mert átjárták azokat a gyalázatos utálatosságok. A szélsőségeket illetően mondtuk, hogy itt nem egyszerűen csak a jó életet ítéli

el, amikor valaki a neki juttatott bőséget Isten dicsőségére használja, hanem a luxust és a mértéktelenséget. A gazdagok ugyanis nemcsak annyira dicsekednek, amennyire csak lehetséges, s nemcsak a csemegék után sóvárognak, de örvendeznek és tobzódnak abban, ami biztosan megsemmisíti majd őket. A próféta tehát ezt ítéli el a szodomaiakban. Beszéltünk arról a csendességről és a nyugalomról is, ami azt a tunyaságot jelzi, amivel a világiak megbolondítják magukat. De ez világosabban is kifejeződik röviden a hiábavaló dicsekedésben. A próféta most hozzáteszi: a *szűkölködőnek és szegénynek kezét nem fogták meg*. Meg kell ezt figyelni, mert a gőg majdnem mindig kegyetlen, s valóban senki sem támogatja szívből a szegény embertársát, akit ezek a szükségek nem érintettek meg. Azok pedig, akiket megmérgezett a hamis magabiztosság, megvetik a felebarátaikat, s gondtalanul engedik, hogy azokat a végsőkéig elnyomja a szegénység és a nélkülözés. A próféta itt nem valami Szodomára vonatkozót említ, hanem azt, amit mi is túl gyakran észlelünk a napi tapasztalatban. Majd hozzáteszi:

Ezék16:50

50. És felfuvalkodának³²⁶ s cselekedének útálatosságot előttem, és elveszítém őket, mikor ezt megláttam.³²⁷

Isten itt megmutatja, hogy Szodoma nem elsőre süllyedt azokba a gyalázatos és súlyos bűnökbe, melyek a végső pusztulásának okaivá váltak. Ezt alaposan meg kell figyelni, mert amikor a Sátán csalogatni kezd minket, akkor úgy véljük, szabadon visszaléphetünk, amikor csak akarunk. Azonban csapdába esünk: egyesek így, mások amúgy. S amikor belegabalyodunk a Sátán csapdáiba, akkor már nem a mi hatalmunkban áll a kimenekülés azokból, sőt úgy érezzük, hogy teljes labirintusba kerültünk. Mivel tehát az emberek fokozatosan szítják fel Isten haragját, meg kell figyelni ezt az igazságot, melyben Isten arról tájékoztat, hogy a szodomaiak nem adták át magukat azonnal az óriási vágyaknak, hanem kisebb bűnökkel kezdték, majd fényűzőkké váltak a bőségük folytán, s eltompultak a könnyebbség és a csendesség miatt. Közben pedig megvetették a szegényt és a szükségben lévőket, s nem nyújtottak nekik kezet. *Megragadni a kezét* ugyanazt jelenti, mint kezet nyújtani, amikor felemeljük az elbukottakat, vagy megtámogatjuk azt, aki megcsúszott. Ezért Isten itt azt mutatja meg, hogy a szodomaiak mennyire megromlottak utóbb a luxustól. Végül hozzáteszi: *felfuvalkodtak*, azaz tudatosan és saját maguktól levetkőztek magukról mindennemű félelmet a büntetéstől, azaz azzal tartották fenn magukat, hogy mentességet ígértek önmaguknak a büntetéstől. S mindebben a hiú reménységben *cselekedtek útálatosságot előttem*. Ezért mindig óvakodnunk kell, nehogy a Sátán csapdába ejtsen a csalogatásaival, s végül annyira elbűvöljön és eltompítsa az érzékeinket, hogy többé már ne legyünk képesek különbséget tenni a jó és a rossz között, ahogyan a szodomaiak is felülmúlták az állatokat az útálatosságaikkal, melyek a pusztulásuk okaivá váltak.

Amikor Isten kijelenti, hogy *eltörölte a városokat, ahogyan Neki tetszett*, azzal félelmet akart kelteni a zsidókban, nehogy úgy véljék: hasznukra lesz, ha hátat fordítanak, mert akár akarják, akár nem, végül az ítélszéke elé állítja majd őket. Isten tehát itt a végső ítéletet mondja ki, hogy a zsidók megérezzék: számot kell majd adniuk Neki. Ha pedig valaki megkérdezné, hogy ezek a bűnök, melyekről Ezékiel beszél, vajon rosszabbak-e a zsidók bűneinél, a válasz kéznél van: a szodomaiak nem álltak a törvény alatt, ezért nem csoda, hogy tévelyegtek és elbotlottak a sötétségben. Amikor azonban a helyes életút tárult a zsidók elé, akkor nyíltan keresték a saját pusztulásukat, tudatosan és szándékosan vetették el Isten igáját,

³²⁶ „És felmagasztalták magukat” – mert Szodoma leányait, azaz a szomszédos városokat szemléli. – Kálvin.

³²⁷ „Ahogyan nekem tetszett és akartam”. – Kálvin.

és gőgösen megvetettek minden prófétát, akik naponta akarták őket visszahívogatni a kötelesség útjára. Az egyéb körülményeket is meg kell figyelni, miszerint a zsidók nemcsak visszaéltek a javakkal, amiket Isten ruházott rájuk nagylelkűen, de amint láttuk, a bálványimádó istentiszteletre pazarolták azokat, amiből aztán mindenféle babonáságot hoztak magukkal, s rosszabbak lettek az állatoknál is, mint azt máshol láttuk. S tudjuk, hogy Szodoma népének utánzása nagyon megszokott dolog volt Júdeában, amikor megannyi romlással szennyeződtek be a törvénnyel kapcsolatos feledékenység folytán. Ha tehát mindezeket a dolgokat együttesen súlyozzuk, akkor nem lesz meglepő, hogy Isten kijelenti: a zsidók súlyosabban vétkeztek, mint a szodomaiak.

Ezék16:51

51. És Samaria félannyit sem vétkezett, mint te, mert többek a te útálatosságaid, mint az övék; és így nőtestvéreidet nálad igazabbaknak bizonyítád minden útálatosságiddal, a melyeket cselekvél.

Isten most ugyanezt a dolgot hirdeti ki Samária vonatkozásában, amit korábban a fiatalabb húguknak nevezett. Samária alatt, mint mondtuk, az izraelitákat érti, mert az a város volt a főváros Izrael királyságának. A tíz törzset már száműzetésbe hurcolták, s azt mondja, fele olyan gonoszok sem voltak, mint a zsidók. Ez első ránézésre abszurdnak tűnhet, mert tudjuk, hogy az Isten imádata folytatódott Jeruzsálemben, amikor az izraeliták elvetették a törvényt, s aljas módon és nyíltan a bálványimádáshoz fordultak. Mivel tehát némi szilárd kegyesség virágzott Jeruzsálemben, amikor az izraeliták gonoszul elszakadtak Isten törvényétől, mit jelenthet az, hogy a zsidók rosszabbaknak ítéltettek náluknál? Mindig el kell mennünk a forráshoz, amire rámutattam, mert a hálátlanságnak hatalmas a befolyása az ember bűneinek súlyosbításában. De egy másik okot is meg kell említeni. A zsidók látták, hogy Isten mennyire komolyan megbosszulta Izrael királyságának a babonáságait. Olyan messze voltak azonban a megtéréstől, hogy inkább a szövetségüket keresték, mintha csak az lett volna a céljuk, hogy újból felszítsák Isten haragját. Ha erre a két dologra gondolunk, akkor megoldódik a vizsgált igeszakasszal kapcsolatos kérdés. Isten azt mondja, ami a számunkra hihetetlen, hogy a zsidók rosszabbak voltak az izraelitáknál, de azért mondja ezt, mert a hálátlanság még megbocsáthatatlanabbakká tette őket. Isten ugyanis megtartotta őket a védelme alatt, amikor az a nyomorult szétszórás végbement és a tíz törzs semmivé lett. Isten lámpása mindig világított Jeruzsálemben, amint az meg van írva (2Móz27:20). Mikor tehát Isten megőrizte Magának azt a ki csapatot, mint a nép virágát biztonságban és szilárdan, ennek a népnek az elszakadása sokkalta súlyosabb bűn volt, mint a tíz törzsé, mert az a tíz törzs lépésről-lépésre szakadt el az Isten imádatától, amint az közismert. Jeroboám mindig egy határozott célt tűzött ki maga elé – Isten imádatát, mint a nép Szabadítóját (1Kir12), mert az izraeliták nem tekintették magukat hitehagyottaknak, noha elzüllöttek az atyáiktól. A zsidók azonban átadták magukat azoknak a vaskos babonáságoknak, amelyektől az izraeliták először undorodtak, azután pedig sok büntetéssel kaptak figyelmeztetést, hogy ne utánozzák a rokonságukat. Mégis, amint azt korábban láttuk, beszennyezték a templomot megannyi mocsokkal, mert Ezékiel a nyolcadik fejezetben elmondja: látta, mennyi volt ott a szenny. Miután a zsidóknak ennyire nem használt semmi, pedig Isten a bosszúállását tárta a szemük elé, nem meglepő, ha azt olvassuk, hogy súlyosan vétkeztek.

Végkövetkeztetésként hozzáteszi: *megsokszorozta az útálatosságaidat azoknál jobban, s igazabbaknak bizonyítottad nővéreidet minden útálatosságodban, amit megtettél.* Itt az „igazoltad” szót először is összehasonlításkeppen kell venni. Nem azt jelenti, hogy mások hibáit kisebbítette a zsidók gonoszsága, de ha a nép mentegetőzni akart, könnyen meg lehetett őket győzni, hogy mind Szodoma, mind az Izrael királysága igazak voltak a zsidókhoz képest.

Az „igazolni” szót rendszerint felmentésképpen értik, s ezt meg kell figyelnünk, amikor a megigazulásról beszélünk, mert a pápisták mindig a minőséget ragadják meg, mintha a megigazulni azt jelentené, hogy az illető ténylegesen igaz. Ezért képtelenek felfogni a kellően ismert és elég világos tanítást a Szentírásból – tudniillik hogy hit által igazulunk meg. Ők ugyanis megvizsgálják az embert, hogy ott találjanak igazságot és egyáltalában nem emelkednek magasabbra. A megigazulni hit által azonban semmi mást nem jelent, mint felmentést kapni, még ha nem is vagyunk igazak önmagunkban. Ezért a megigazulást hit által nélkülünk kell keresni, s így megértjük, hogy ez nem minőség. Ezért *igazolta Jeruzsálem a nővéreit*, noha Szodoma és Samária rosszabbak voltak, mint ő.

Ezék16:52

52. Te is azért viseld gyalázatodat, a melyre pedig nénédet ítélted; a te bűneid miatt, melyekben nálok utálatosabban cselekvél,³²⁸ igazabbak ők nálad. Szégyenülj meg hát te is s viseld gyalázatodat, hogy nőtestvéreidet nálad igazabbaknak bizonyítád.

Itt Isten végül bejelenti, hogy érdemeik szerint fogja megbüntetni a zsidókat. Eddig a bűneiket sorolta, ahogyan a bírók szokták, amikor bűnözőket ítélnek el: kinyilatkoztatják az okokat, melyek az ítélet kimondására indítják őket. Isten tehát röviden azt mutatja meg, mennyire gonoszok voltak a zsidók. Most hozzáteszi, hogy bosszút fog rajtuk állni a bűneik nagyságának megfelelően. Ők ugyanis könnyedén elnyeltek volna minden feddést, ha a büntetéstől való félelem nem lett volna beléjük ültetve. Ez a második rész tehát szükséges volt, nehogy Júdea büntetlen maradjon, mert ők felülmúlták mind Szodomát, mind Samáriát. *Te is azért viseld gyalázatodat, a melyre pedig nénédet ítélted.* Ezékiel itt látszólag ellenmondásba keveredik önmagával, mert épp az imént mondta, és hamarosan meg is ismétli, hogy Jeruzsálem igazolta a nővéreit. Ez pedig ellentétes az elítéléssel. De azt mondja, hogy a zsidók Samáriát ítélték el, és az ellenmondás feloldása könnyű: a zsidók igazolták mind az izraelitákat, mind a szodomaiakat, de nem a rájuk kiszabott bármiféle ítélet alól történő felmentéssel, hanem azzal, hogy ők maguk kettős ítéletre voltak méltók, amiképpen Krisztus mondja: Szodoma és Gomora földjének könnyebb dolga lesz az ítélet napján, mintsem a zsidóknak (Mt11:24). De amit itt mond az elítélésről, annak más a jelentése: a zsidók sértegették a testvéreiket, amikor látták a királyságukat megsemmisülni, s az izraelitákat kiűzetni a földjükről. Mivel oly gögösen beszéltek a tíz törzs lemészárlásáról, mintha ők maguk ártatlanok lettek volna, a próféta itt úgy ítéli el őket, mintha ők is elítélték volna amazokat. S nagyon gyakori dolog a képmutatóknál, amikor súlyosan mennydörögnek mindenki más ellen és úgy felfortyannak, mintha ezzel elfednék azok bűneit. Pál is megfeddi ezt a bűnt bennük, mert mások gögös bírálói voltak, de egyidejűleg ők is elkövettek mindenféle bűnt. „Annakokáért menthetetlen vagy óh ember, bárki légy, a ki ítél: mert a miben mást megítélsz, önmagadat kárhoztatod; mivel ugyanazokat miveled te, a ki ítél... Vagy azt gondold, óh ember, a ki megítéled azokat, a kik ilyeneket cselekesznek, és te is azokat cselekszed, hogy te elkerülöd az Istennek ítéletét?” (Rm2:1-3) Közben pedig Isten vajon elveszíti a jogát, és nem fog téged számadásra hívni a bűneidért? Most már értjük a próféta szándékát: a zsidók bűneit fokozza, amikor ítéletet mond fentről a tíz törzs ellen. Isten valóban joggal törölte el ezt a királyságot, mert hitehagyottak voltak. Elszakadtak Dávid családjától, s megszegték azt a szent egységet, mellyel Isten Magához kötötte Ábrahám egész családját. Valóban jogos okuk volt így beszélni az izraeliták elítélésekor, de amikor rosszabbak voltak azoknál, micsoda gög volt a részükről zaklatni a felebarátaikat és vaknak lenni a saját bűneikre, sőt teljességgel érzéketlennek lenni azokkal szemben!

³²⁸ Vagy: „utálatosabb voltál”. – Kálvin.

Te tehát megítélted a nővéredet, azaz Isten hivatalát vetted magadra, pedig rosszabb voltál a nővérednél. Egyesek másként magyarázzák, miszerint a zsidók addig ítélték a tíz törzset, amíg csekély mértékben Isten imádói maradtak, de ők nem figyelnek a szöveggörnyezetre. Nem kétséges, hogy a próféta itt azt a gőgöt ítéli el, amitől a zsidók felfuvalkodtak, amikor másokat súlyosan, önmagukat elnézően ítélték meg. Ők megigazultak hozzád képest, mondja, te tehát szégyenülj meg és viseld a gyalázatukat. Ez az ismétlés nem felesleges, mert bár az előző szavakban sem volt semmi homályos, mégis nehéz volt a zsidókat meggyőzni arról, hogy büntetést érdemelnek, mert Isten olyan hosszan tűrte őket. Isten jósága tehát, ami a megtérésre hívogatta őket, inkább megkeményítette valamennyit, s akkora kábultságot okozott nekik, hogy minden veszélyen felül állóknak képzeltek magukat. Ez az oka annak, miért a próféta megerősíti a korábbi tanítását Isten őket sújtó bosszújának közelségéről. Azt mondja: *amikor igazoltad őket.* Megismétli az okot, s így elvesz minden kifogást, amivel a zsidók bármi módon védhették volna magukat. Egyetlen szóval mutatja meg ugyanis, hogy el kell pusztulniuk, mert azokat bizonyították igazabbaknak, akik olyan súlyos bánásmódban részesültek. Elképzelhetetlen ugyanis, hogy Isten felhagyjon a bírói hivattal valamely irányban, amiért oly súlyosan bánt a szodomaikkal, akik valamilyen fokban megbocsáthatóak voltak a hibáikért. Ezt tehát az ok, amiért a próféta megint megerősíti, hogy *Szodoma és Samária igazabbaknak bizonyultak a zsidóknál.*

Ezék16:53

53. És visszahozom foglyaikat, Sodomának s leányainak foglyait és Samariának s leányainak foglyait; s visszahozom a te foglyaidat is amazok közepette;

Itt megint megerősíti, amit az imént láttunk, hogy a zsidók a végromlásra lettek ítélve és szánva, s nem menekülhettek meg attól jobban, mint amennyire Szodoma feltámadhatott és Samária eredeti máltósága helyreállhatott. A zsidók ostoba módon rontják meg ezt az igeszakaszt, mert úgy vélik, hogy a helyreállítást itt Izraelnek és Szodomának ígéri. De a szodomaiak alatt ők a moabítákat, ammonitákat és Lót leszármazottait értik, akik Szodomában laktak: ám egy gyerek is láthatja, hogy ez komolytalan. Nem kétséges, hogy a próféta itt a zsidókat fosztja meg a biztonság minden reménységétől egy lehetetlenséggel érvelve, mintha azt mondaná: akkor lesztek biztonságban, ha Szodoma és Samária is abban lesznek. Most már értjük a próféta szavainak jelentését. Felmerül azonban a kérdés: miképpen hirdetheti, hogy Izraelből senki sincs biztonságban, amikor a hazatérésük oly gyakran van megígérve? Észben kell azonban tartanunk, amit máshol láttunk, és amit gyakran szükséges ismételtetni, mert egyéként a prófétáknál sok igeszakasz adna utat a kételkedésnek. Ezért néha azt mondjuk, hogy a próféták két módon szólnak a néphez. Néha ugyanis a nemzett egészéhez szólnak válogatás nélkül, bár az izraeliták ekkorra már elidegenedtek Istentől. Utána pedig a zsidók is elvágták magukat Tőle. Mivel tehát mindkét nép, ha úgymond egy testületben, vagy tömegben nézzük őket, kitaszítottá vált, nem meglepő, ha a próféták ezt a nyelvezetet használják – hogy nem marad remény a könyörületre – amivel önmagukat is kizárták Isten könyörületéből. De utána megváltoztatják a beszéd módjukat a maradékhoz: mert Isten mindig megőriz némi rejtett magot, hogy az egyház ne legyen végleg kitörölve. Mindig kell lennie egyháznak a világban, de néha nagyon nyomorúságos állapotban, mintegy a sírban, mert nem látszik sehol. Isten tehát, amikor a végső bosszút hirdeti a zsidókon, a nép egész testületét érti alatta, de aztán megígéri, hogy lesz csekély maradék, akiket biztonságban meg akar tartani. Ezért olvassuk Ézsaiásnál (Ézs8:16): „Kösd be e bizonyágtételt, és pecsételd be e tanítást tanítványaimban”, azaz szólj úgy a tanítványaimhoz, mintha valamilyen rejtett sarokban olvasnál valamilyen írást, amit nem akarnál nyilvánosságra hozni. Gyűjtsd tehát egybe a tanítványaimat úgy, hogy a törvényt és a bizonyágtételemet

bepecsételt levélként közölhesd velük. Isten azonban most azokaz a lezüllött zsidókat idézi az ítélőszéke elé, akikben nincsen semmi közös Ábrahámval, mert érvénytelenné tették és teljesen eltörölték az ő szövetségét. Most tehát látjuk, miképpen pusztultak el a zsidók együtt Szodomával és Samáriával, és soha nem lettek helyreállítva, ami azt a mocskot és söpredéket illeti, akik végtelenül méltatlanok voltak arra a tisztességre, amivel dicsekedtek. *Visszahozom tehát foglyaikat, nevezetesen Szodomának és városainak a foglyait, és Samáriának és városainak a foglyait*, azaz a te földed foglyait, és helyreállítalak, mondja, de ironikusan beszél, s amint mondtam, megmutatja: lehetetlenség, hogy Isten megkönyörüljön a zsidókon.

Ezék15:54

54. Azért, hogy viseljed gyalázatodat és megszégyenülj mindazokért, miket cselekedtél, mikor azoknak vigasztalásukra leszel.

Így értjük meg az utolsó ígeversből, hogy Isten nem reménységet hagyott a biztonságra a zsidóknak, hanem inkább a végső pusztulásukat erősíti meg, hogy semmiféle jövőbeli biztonságban se reménykedjenek. Azt mondja ugyanis, hogy *viseljed gyalázatodat és megszégyenülj*, nevezetesen mert súlyosan vétkeztek, és nem tértek meg a gonoszságukból. S hozzáteszi: *azoknak vigasztalásukra leszel*. Közöséges emberi módon szól, mert a nyomorultak némi vigasztalást látnak abban, ha a nagy tömegben maguk is elpusztulnak. Ez tehát a vigasztalás, amiről a próféta beszél: nem Szodoma és Samária fájdalma enyhült, amikor látták, hogy a zsidók is csatlakoznak hozzájuk, hanem, mint mondtam, Isten a megszokott emberi beszédmóddal szól.

Ezék16:55

55. És nőtestvéreid, Sodoma és leányai visszatérnek előbbi állapotjukba, és Samaria s leányai visszatérnek előbbi állapotjukba, és te is és leányaid visszatértek előbbi állapototokba.

A korábbi tanítás világosabb magyarázata következik: a zsidóknak azzal kell Istent könyörületesen látniuk, hogy a könyörülete eléri Samáriát és Szodomát. Ez azonban soha nem történhetett meg, s ezért a zsidók is kétségbeestek, mert amint említettem, a próféta a lehetetlenségből és a majdnem abszurdból kiindulva érvel. Pont ahogyan Vergilius ír:

„Hát a hamar gímszarvas előbb legelészik a légben

És a homokban a hab halakat hamarébb hagy el árván” – 1. ekloga.

ami soha be nem következik, ezért magában foglalja annak teljes tagadását, ami kétségesnek tűnhet. Ez a beszédmód közmondászerű, amikor Ezékiel azt mondja, hogy *a szodomaiak és az izraeliták visszatérnek előbbi állapotukba*, vagy korábbi méltóságukba. Ezt, amint mondtam, soha nem lehetett remélni, ebből következik, hogy a zsidók nem lehettek biztonságban, amikor Isten ugyanabba a büntetésbe vonta bele őket. Emellett a próféta úgy beszél, mintha a városnak el kellene esnie, a templomnak pedig össze kellene dőlnie, mert a zsidókat gyakran fenyegették ezzel, s ő a szemük elé tárta Isten haragját. S noha mindig is reménykedtek, mégis megveti az őket elvakító büszkeséget, s olyan nyíltan hangoztatja a próféciait, mintha Isten már végre is hajtotta volna mindazt, amivel fenyegetett. Emiatt mondja, hogy *a fogságok fogsága lesz közöttük*. Ennek ellene vethették, hogy még mindig élvezték az országukat, művelték a földjeiket, s elegendő élelmiszerük volt, még ha az ellenség ostromolta is őket. A próféta azonban mindenre lekicsinyelt, mert Isten előtt a város

már olyan volt, mint bevett, ők pedig, mint száműzöttek, mert Isten nem fenyegetett hiába. A gyengeség arra kényszerít, hogy itt most megálljak.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert felbecsülhetetlen könyörületteddel kegyeskedtél minket elkülöníteni a világi nemzetektől, és befogadni a családobba, hogy úgy viselkedjünk, hogy Te ne kezelj minket idegenekként, hanem miközben a fiaidnak ismersz el, a Te Lelked vezessen mindvégig. Hadd dicsőüljön meg a Te neved bennünk, míg végül részesei lehetünk annak a dicsőségnek, ami Jézus Krisztuson, a mi Urunkon keresztül lett megszerezve a számunkra. Ámen.

Negyvenkilencedik előadás

Ezék16:56-57

56. És nem vala-é öcséd, Sodoma, szóbeszéd a te szádban kevélykedésed³²⁹ napján,

57. Minekelőtte kitudódott volna gonoszságod; a miképen te most gyalázatok vagy Siria leányainak s minden körülötted valóknak, a Filiszteusok leányainak, kik útnak³³⁰ téged köröskörül?

Isten itt azért hibáztatja a zsidókat, mert nem figyeltek oda arra a figyelemre méltó ítéletre, amit a szodomaiak ellen hajtott végre, Hiszen mindig a szemük előtt volt, aminek meg kellett volna őket tartani az istenfélelemben, hisz az akkor is olyan félelmetes látvány volt, mint manapság. Tudták, hogy az a terület olyan volt, mint Isten Paradicsoma, mert Mózes így nevezte (1Móz13:10). Mivel tehát a hely termékenysége és kellemessége oly hatalmas volt, kén- és bitumentavat látni ott elegendő anyagot szolgáltatott a tanításukhoz, hacsak nem voltak teljesen ostobák. De a próféta azt mondja, hogy Szodoma nem volt említve, míg a zsidók boldogan éltek. S tudjuk, hogy nagy bűn volt nem figyelembe venni Isten ítéleteit, amint azt Ézsaiásnál olvassuk (Ézs5:12). Egyebek mellett azt mondja, hogy a zsidók és az izraeliták annyira romlottak voltak, hogy nem törődtek Isten munkáival. Ezért, miután hasznos gyakorlat Isten ítéletein elmélkedni, sőt, ez a kegyesek legfőbb bölcsessége. Így viszont, azok, akik becsukják a szemeiket Isten nyilvánvaló ítéletei előtt, olyanok, mint az oktan állatok. Az azonban mégis nagyon általános vétek, különösen amikor az itt említett körülmények is hozzájönnek, hogy a világi emberek nem figyelnek Isten munkálkodására, amikor megmérgezi őket a vagyon. Ebben az igeszakaszban két módon magyarázhatjuk a גאוניך, *gaonik* szót, amit a próféta a büszkeségre, vagy fennköltiségre használ. Néha a גאון, *gaon* szót rossz értelemben veszik, ugyanúgy, mint a fenségességet, vagy a tisztesség bármely magas fokát. Emellett a próféta szavainak jelentése is világos: amíg a dolgok a zsidók kívánságai szerint mentek, addig nem törődtek a számadással Isten előtt, sőt becsukott szemekkel mentek el azok előtt az emlékeztető példák előtt, amit Isten gondolt ki nekik Szodomában és a szomszédos városokban. Ezért meg kell tanulnunk ebből az igeszakaszból, hogy amikor Isten elkényeztet bennünket, gyengéden és finoman bánik velünk, akkor mindig eszünkbe kell jutni az ítéleteinek, hogy tartózkodjunk minden kicsapongástól, nehogy a bővelkedés a saját vágyaink kielégítésébe történő belemerülésre serkentsen minket. Ezért az efféle visszaemlékezés a legszükségesebb. Tudjuk, hogy semmi sem veszélyesebb, mint szilaj

³²⁹ Vagy: „önteltséged”. – Kálvin.

³³⁰ Vagy: „megragadtak”. – Kálvin.

lovakként tombolni, amikor Isten bőségben táplál bennünket. Ezért időben kell alkalmazni az orvosságot, hogy tanítást kaphassunk a büntetésnek a Szentírásban olvasható, vagy máshol feljegyzett példáiból, vagy azokból, miknek a szemtanúi vagyunk. S hozzáteszi: *minekelőtte kitudódott volna gonoszságod*. Itt Ezékiel azt mondja, hogy a gonoszságuk lelepleződött, amikor kiderült, hogy Isten ellensége volt a bűneiknek, mert még akkor is, amikor a bűneikre, mint Jeruzsálem-szerte közismertekre ujjal lehetett mutatni, a nép még mindig dicsekedett azokkal. Pont mintha egy szégyentelen asszonyt, aki közszájon forog, mindenki tisztelettel köszönt, mert sok bámulója imádja és bámulja, ezért minden tisztos matróna fölé helyezi magát. Ha azonban mindenki elutasítja őt, s így ínségre jut, s bűzös és gyalázatos fekélyek lepik el, akkor minden borzalmassága nyilvánvalóvá válik. Ez az értelme annak, amiről a próféta beszél: *minekelőtte*, mondja *kitudódott volna gonoszságod*. Miképpen? Isten valóban folytonosan hirdette a prófétái által, s a nép gonoszsága is elegendően nyílt volt, de mégis olyanok maradtak, mintha el lettek volna temetve, mert gögösen elutasítottak minden profetikus figyelmeztetést és Magának Istennek is ellenálltak. Így maradtak rejtve a saját rejtekhelyeiken. Amikor azonban a nevetség tárgyát kezdték képezni, zsákmányul estek a szomszédjaiknak, és elszenveték a szélsőséges gyalázkodást, akkor nyilvánvalóvá vált, hogy Isten elvetette őket, mert a bűneiket leleplezték a büntetések, hiszen sem a feddések, sem a fenyegetések ne voltak semmi hasznukra.

Emellett a fordítók ezt arra a mészárlásra vonatkoztatják, ami Akház korában ment végbe (2Kirá16). Akkor ugyanis Szíria királya végigpusztította majdnem a teljes régiót, s Jeruzsálem lakói fájdalmas bírságot fizettek. A filiszteusok kaptak ezen az alkalmon és betörték. Úgy gondolták, eljött az idő, amikor Szíria királya háborúzni kezdett az izraelitákkal, ők pedig heves támadást indítottak Júdea ellen. Én viszont nem tudom, hogy a próféta vajon a jövőre figyel-e, mint tegnap említettem. Ő ugyanis a küszöbön álló büntetésről beszél, pont mintha Isten elkezdte volna beteljesíteni, amit már elhatározott. Hajlamos vagyok azt gondolni, hogy a kezdetet és a véget egyesíteni kell. Ezért Isten attól az időtől fogva kezdi el feltárni a nép gonoszságát, amikor az égés felemésztette a szomszédjaikat, míg aztán őket is elérte. Izrael törzseinek lemészárlása ugyanis sok veszteséget okozott nekik, amint azt jól tudjuk. Isten azonban látszólag a végső megsemmisítésüket határozta el, ami ekkor már küszöbön állt. Ezért mondja, hogy a gúny tárgyát képezték és képezik Szíria leányai, és minden őket körülvevő nemzet, úgyszintén a filiszteusok leányai számára. Mivel azonban zsákmányává váltak a filiszteusoknak, akik bevették a városaikat, amint arról a szent történelem beszámol, ezért nagyon alkalmas a שַׁחַח, *shat* szót itt *megvetni* jelentéssel magyarázni. S mivel a jelentése *megvetni*, s a próféta a gyalázkodásról beszélt, megismételheti ugyanazt a filiszteusokról is, amit nem sokkal korábban a szírekről mondott.

Ezék16:58

58. Fajtalanságodat³³¹ és útálatosságaidat magad viseled, azt mondja az Úr.

Isten itt megismétli, amit korábban láttunk: a zsidók meg lettek fosztva minden mentségtől. Tudjuk, mennyire bátrak voltak a tiltakozásban, s miképpen kiáltoztak, amikor Isten szigorúan bánt velük. Mivel tehát a panaszok mindig is ide-oda röpdöstek ettől a gögös néptől, itt, ahogyan korábban is, Isten kijelenti, hogy rászolgáltak a szenvedéseikre: *magad viseled*, mondja, de nem a mértéktelen szigort, amivel engem vádolsz, *hanem a szörnyűségeidet és a bűneidet*. A זֶמֶה, *zemeh* egyszerűen csak célt jelent, de szörnyűséget is, ezért jobb gonoszságnak, vagy aljasságnak fordítani. Most tehát értjük a próféta szavainak jelentését: a zsidók valóban a gonoszságuk jogos jutalmát szenvedték el, s a rájuk váró

³³¹ Vagy: „Szörnyűségeidet”. – Kálvin.

büntetések nem voltak Istennek tulajdoníthatók, mint túl szigorúak, mert ha mérlegre tették volna a szörnyűségeiket, azok súlyosabbak lettek volna, mint az, ahogyan Isten bánt velük ezek miatt. Emellett ez az ígevers kiterjed a város és a templom végső megsemmisítésére is, bár Isten egyidejűleg azt a büntetést is hozzáteszi, mellyel vissza akarta őket vezetni az élet útjára.

Ezék16:59

59. Mert ezt mondja az Úr Isten: És ha³³² úgy cselekedtem veled, mint te cselekedtél, midőn megvetetted az esküt, hogy megtörd³³³ a frigyet:

Isten itt is elébe megy annak a hamis tiltakozásnak, amivel a zsidók civakodhattak volna Vele, mert bármilyenek is voltak, Isten szövetségre lépett velük. Ők tehát folyamodhattak volna ahhoz a mentséghez, hogy Isten szövetséggel kötötte Magát hozzájuk, miután örökbe fogadta Ábrahámot és az ő magvát. S noha ezerszer is felszították Isten haragját, az a kivétel mégis fennmaradt, hogy Istennek ki kellett tartania az egyezménye mellett, s nem nézhetett arra, amit a hálátlanságukkal kiérdemeltek, hanem inkább az ígéreteihez kellett következetesnek lennie. Most tehát ehhez a gáncsoskodáshoz tér vissza, és azt mondja, hogy Neki szabad megszegnie a szövetséget, mert Ő kötötte azt meg először. *Azt teszem veled*, mondja, *amit te cselekedtél*. Látjuk tehát, hogy a rágalmat utasítja itt vissza, amivel a zsidók a szokásuk szerint közvetve Istent gyalázták, mintha Ő tette volna érvénytelenné a szövetséget. Azt mondja tehát, hogy összhangban a bárki számára megszokott egyezséggel, mikor becsapták, többé már nincs kötve az álnok szerződösszegőhöz, mert a szövetség kölcsönös hűségest követel meg. A zsidók azonban megszegték az egyezségüket és semmivé tették azt. Ezért az álnokságuk és a gonoszságuk révén Isten szabadságot nyert az elvetésükhöz, s ahhoz, hogy többé már nem számítsa őket a saját népe közé. Ezzel, mint az utolsó ígeversben is, kimondja, hogy a zsidók a jogos büntetést kapták. Most pedig konkrétan hozzáteszi, hogy Őt nem lehet elítélni hűtlenségért, amiért eltávolodott az egyezségétől, mert árulókkal és szövetségszegőkkel kellett foglalkoznia, akik érvénytelenné tették az egyezséget. Nincs ugyanis szövetség ott, ahol valamelyik fél elhajol attól. *Azt teszem veled* tehát, *amit te cselekedtél*, nevezetesen *megtetetted az esküt, hogy megtörd a szövetséget*. Isten itt felnagyítja az elszakadás bűnét, mert a zsidók nemcsak a szövetséget foszlatták szerte, de az esküt is megvetették. Az אלה, *aleh* egyformán jelent esküt és átkot (5Móz27), ezért egyesek úgy vélték, hogy a próféta itt azokat az átkokat tartja szem előtt, melyeket a törvény szankcionál, s ezt szívesen elfogadom. De meg kell jegyeznünk, amit már mondtam, hogy a bűnösségüket fokozza, mert a zsidók nemcsak hamisan cselekedtek, de azt az ünnepélyes esküt is semmivé tették, amivel kötelezettséget vállaltak. Mert ahogyan Isten megígérte, hogy Istenük lesz, úgy kötötte ki a szerződésben Mózes az Ő nevében, hogy a nép is engedelmes marad Neki, s mindannyian azt válaszolták: Ámen (3Móz26). S büntetést is hirdetett, mégpedig olyat, aminek meg kellett volna őket rettenteni. A zsidók számára ugyanis úgy elhanyagolni ezt a szövetséget, mint holmi csip-csup dolgot, brutális ostobaság volt. Ebből látjuk, hogy a bűneik megduplázódtak, amikor a próféta nemcsak hitszegéssel vádolja őket, hanem azzal is, hogy ok nélkül gúnyolták Istent és a saját ünnepélyes esküjüket, mellyel kötelezettséget vállaltak, gyermekies cselekedetként kezelték.

³³² Vagy: „mert”. – Kálvin.

³³³ Vagy: „érvénytelenné tedd”. – Kálvin.

Ezék16:60

60. Én megemlékezem³³⁴ frigyemről, a melyet veled ifjúságod napjaiban kötöttem, és örök frigyet vetek veled.

Miután Isten itt azt ígéri meg, hogy békülékeny lesz a zsidókkal, egyesek úgy fordítják az előbbi igeverset, mintha ezt mondta volna: „Vajon úgy tegyek veled, ahogyan te cselekedtél velem?”, vagy, „úgy teszek veled, ahogyan te cselekedtél velem, hacsak meg nem emlékezem”, de ez véleményem szerint túlon túl erőltetett. Nem kételkedem abban, hogy a próféta úgymond korlátozza önmagát és csak a választottakról beszél, akikről tegnap szoltunk. Eddig a nép egész testületét tartotta szem előtt, ami elvettetett, s ezért nem tárt eléjük mást, csak a kétségbeesést. Most azonban a kegyelmi kiválasztás felé fordul, amiről Pál beszél (Rm11:5), s emiatt ígéri meg nekik, hogy Isten megemlékezik a szövetségéről, noha nem állítja helyre válogatás nélkül a teljes népet. A testület egészének el kell vesznie, csak egy kis csoport maradt meg. Tudjuk tehát, hogy ez az ígélet nem volt közös Ábrahám minden fia számára, akik test szerint voltak a leszármazottai, hanem csakis a választottakra vonatkozott. Isten tehát azt hirdeti ki, hogy *megemlékezik ezzel a néppel ifjúkorában kötött szövetségéről*, mely szavakkal azt jelzi, hogy a könyörülete nem származik sehonnan máshonnan, csakis a szövetségből. Isten ugyanis mindig a forráshoz hívja vissza a kegyeseket, nehogy bármit is saját jogon követeljenek maguknak, vagy azt képzeljék, hogy ez, vagy amaz az oka annak, hogy Isten kibékült velük. Megmutatja tehát, hogy a könyörületének nincs más alapja, mint a szövetség, s ez az oka, amiért kimondja, hogy *megemlékezik a szövetségéről*. S hozzáteszi: *örök szövetséget kötök veled*. Isten itt minden homályosság nélkül jobb és kiválóbb szövetséget ígér, mint az ókori, ami a nép hibájából töröltetett el. Ezt az igeszakaszt tehát nem értelmezhetjük másként, mint új szövetségként, amit Isten Krisztus keze által kötött meg. A két mondta azonban kölcsönösen úgy kapcsolódnak egymáshoz, hogy gondosan kell súlyoznunk azokat. Nevezetesen hogy Isten itt egy új szövetség reménységét adja, de mégis azt tanítja, hogy ez a nép hibájából már megszűnt régi szövetségből ered. Látjuk tehát, hogy az Újszövetség abból a szövetségből származik, amit Isten Ábrahámval kötött, majd utóbb Mózes keze által szentesített. Az evangéliumban kihirdetettek nem azért nevezik Újszövetségnek, mert nem volt korábban kezdete, hanem mert megújult és jobb feltételek lettek hozzáadva: tudjuk ugyanis, hogy a törvényt az új szövetség eltörölte. Akár így van, akár nem az Újszövetség kiválósága nem sérül, mert forrása és oka az Ószövetségben rejlik, és azon alapszik.

Ezék16:61

61. És te megemlékezel útaidról és megszegyenled magadat, mikor hozzád veszed nőtestvéreidet, a kik nagyobbak nálad, együtt azokkal, a kik kisebbek, s adom őket néked leányaidul, de nem a te frigyedből.

Ahogy tehát Isten azt mutatja meg, hogy nem másért lesz könyörületes a zsidókhoz, hanem azért, mert megemlékezik a szövetségéről, most úgy tájékoztat viszont arról, hogy mit követel meg tőlük. Nevezetesen azt, hogy kezdjék elismerni, mennyire aljas módon tagadták meg az esküvel vállalt hűségüket – mennyire méltatlanul nézték le az Ő törvényét – milyen istentelenül makacsok voltak minden prófétájával szemben a fenyegetéseik kigúnyolásával, s

³³⁴ Vagy: „én mégis tudatában leszek”, mert a kötőszót ellentétes értelműnek kell fordítani. – *Kálvin*.

menyire ostobák voltak a sok büntetés ellenére. Ez az igeszakasz azonban méltó a figyelemre, mert megértjük belőle, hogy senki sem képes megszerezni Isten könyörületét, csak azok, akik elégedetlenek önmagukkal, s megcségyenülten és zavartan az Ő könyörületére bízzák magukat. Végül látjuk, hogy Isten kegyelmének semmi haszna sincs a makacsok számára: mindenkinek egyformán fel van kínálva, de senki sem veszi át, csak azok, akik elítélik önmagukat és észben tartják a bűneiket, így azok el vannak felejtve Isten előtt. Ha tehát el akarjuk Isten előtt temetni a bűneinket, nekünk magunknak kell azokról megemlékezni. Ha azt akarjuk, hogy a romlottságaink eltöröltessenek Isten és az angyalai előtt, nekünk magunknak kell megcségyenülnünk, azaz pirulnunk és szégyenkeznünk kell az aljasságunk miatt, valahányszor csak vétkezünk és felszítjuk Isten haragját. Ezért itt az egész evangélium tartalmának rövid összefoglalóját látjuk, mert az evangélium nem tartalmaz mást, mint megtérést és hitet, amint az jól ismert. A hitet illetően Ezékiel azt hirdette, hogy Isten, tudatában lévén a szövetségének, megbékül az elveszettekkel, most azonban egy buzdítást is hozzász, hogy ismerjék el a hibáikat. Tudjuk viszont, hogy a szégyen, amiről a próféta beszél, a megtérés gyümölcse, vagy része, ami világosan kiderül Pálnak a bűnbánatról szóló leírásából a korinthusbelieknek írt levele második fejezetében (2Kor7:9-11). Még majd beszélünk kell erről a dolgról, ezért most előre sietek, mert amit eddig tanítottam, az nem érthető meg, amíg el nem jutunk az igevers végéig. Azt mondja, *mikor hozzád veszed nőtestvéreidet, a kik nagyobbak nálad, együtt azokkal, a kik kisebbek.* Nem egyedül Szodomáról és Samáriáról beszél itt, hanem minden nemzetről, mert minden nemzet nevezhető tulajdonképpen nőtestvéreknek, mert az egész világ romlott volt. Mivel tehát mind egyformák voltak a bűneikben, az egységük olyan volt, mint egy kapcsolat. Emiatt mondja, hogy amikor a zsidók majd visszatérnek a kegyeibe, nagy tömeg jön velük, *akiket saját nőtestvéreiknek fogadnak.* Azaz mindenfelől roppant tömeg gyűlik majd össze és engedelmeskedik Istennek, s lesznek részesei ugyanannak a szövetségnek. Ha bárki ennek azt veti ellenébe, hogy ez soha nem teljesedett be, a válasz kéznél van: a próféták kétféleképpen beszélnek a pogányok elhívásáról. Néha úgy hirdetik, hogy a zsidók és az izraeliták a többiek vezetői, így rájuk ruházzák Isten kegyét és pártfogását. „E napokban lesz az, hogy a minden nyelvű pogányok közül tíz ember ragad egy zsidó férfiúba s ragad annak ruhája szélébe, mondván: Hadd menjünk veletek, mert hallottuk, hogy veletek van az Isten!” (Zak8:23). S az volt a törvényes sorrend, hogy a zsidók elsőszülötteként csatlakoztassanak szövetségben másokat önmagukhoz és így egyesítsenek mindenkit egy Testbe és egy egyházba. Mivel azonban a zsidók kivágattak a hálátlanságuk miatt, a próféták megemlítenek egy másik elhívást, miszerint a pogányok lépnek majd a hálátlanság nemzet helyére. Ahogyan Pál mondja: a természetes ágak kivágattak, mi pedig a gyümölcstelen fa ágaiként beoltattunk (Rm11:16-19). A próféta hozzász az a korábbi okot, hogy *a zsidóknak magukhoz kell venniük a nőtestvéreiket, fiatalabbat és idősebbet egyaránt,* mert minden nemzetből kell összegyűjteniük Isten egyházát, s ez csak részben teljesedett be. Hiszen honnan származott az evangélium, ha nem ebből a forrásból? Ahogyan előre megmondatott: a törvény Sionból jön, Isten Ígéje pedig Jeruzsálemből (Ézs2:3, Mik4:2). Azután a 110. zsoltárban: a pálcád Sionból jön (Zsolt110:2), azaz Krisztus királysága elterjed az egész világon. Ezért tehát az üdvösség a zsidók közül támadt, s az evangélium onnan sugárzott ki. Amit itt ígér, az részben teljesedett be, nevezetesen hogy a zsidók más nemzeteket is befogadtak.

Most hozzász: *s adom őket néked leányaidul.* Ha ugyanis a zsidók hálátlanságból nem vetették volna el azt a megtiszteltetést, amire Isten méltónak tartotta őket, akkor mindig is ők lettek volna az elsőszülöttek az egyházban. S akkor a pogányok mintegy mondhatni anya alatt lettek volna, mert ők voltak a „kezdeti egyház” (a kor nyelvezetének megfelelően), s így ők lettek volna az anya minden nemzet között. Ezért Isten itt joggal hirdeti ki, hogy *minden nemzetet nekik ad, mint leányokat,* akik akkor adatnak a zsidókhoz, amikor bevésnek az egyháznak ugyanabba a Testbe az evangéliumba vetett hit által. De hozzász: *de nem a te*

frigyedből. Egyesek ezt a ceremóniákra vonatkoztatják, mert amikor a pogányok befogadása megtörtént, akkor is szabadok maradtak a törvény ceremóniáitól: ez azonban hűvös magyarázat. Mások ezt az igeszakaszt Jeremiással vetik össze: új szövetséget kötök veletek, nem olyat, amit atyáitokkal kötöttem, melyet ők érvénytelenítettek. Hanem ez lesz a veletek kötött szövetség, stb. (Jer31:31-33). Mivel tehát itt azt mondja, hogy *a szövetség nem olyan lesz, mint a néppel kötött szövetség*, ezt igazán mondja, mert ez az Újszövetség lesz. De ezeknek a magyarázóknak csak részben van igazuk, de nem teljesen, mert egy ellentétet is kell értenünk az emberek szövetsége és Isten szövetsége között. Épp az imént mondta, hogy *megemlékezem a szövetségemről*, most pedig azt mondja, *nem a tiédéről*. Ezzel egyeztetni össze azt, ami ellentétesnek látszik, nevezetesen hogy megemlékezik a saját szövetségéről, pedig az szertefoszlott, megtört és eltöröltetett. Most megmutatja, hogy a rögzített volt az Ő oldalán, ahogyan mondják, de hiábavaló a nép oldalán. *Kibékülök, de nem a te szövetségeden keresztül* – mert most nem volt szövetség, ahogyan Hóseás mondja: nem az én népem, nem szeretett (Hós1:9). Ábrahám minden leszármazottja nem tartozott Isten népéhez, s a lányai sem voltak mind szeretettek. S bár a szövetség érvénytelenné vált a nép álnoksága következtében, Isten mégis felülkerekedett a gonoszságukon és újból felállította a szövetségét velük. S amikor azt mondja: *szövetséget kötök*, azt magyarázhatjuk így is: újra megkötöm, vagy helyreállítom, mert mondtuk, hogy az Újszövetség abban különbözött az Ószövetségtől, hogy azon alapult. Mert mi más adatna meg nekünk Krisztusban, mint az, amit Isten ígért meg a törvényben? Ezért nevezi Krisztust a törvény végének, máshol pedig a lelkének. Ha ugyanis a törvényt elválasztják Krisztustól, halott betűvé válik, mert egyedül Krisztus ad életet. Mivel tehát manapság Isten semmi mást nem tár elénk az Ő egyszülött Fiában, csak amit korábban megígért a törvényben, ebből következik, hogy a szövetségét ismét felállítja, s így az állandóan fennmarad, de ez mégsem az ember része. S mi célból? Azért, mert az ember annyira elszakadt a hittől, hogy Isten szabaddá vált. Sőt, a szövetségnek magának nem volt ereje, és elveszítette a hatását az álnokságuk miatt. Könnyű ugyanis összeszedni azokat a pontokat, melyekben az Új- és az Ószövetség hasonlítanak, illetve azokat, amelyekben különböznek. Abban hasonlítanak, hogy Isten manapság azt erősíti meg, amit korábban Ábrahámnak ígért, és semmi más értelemben nem nevezte Ábrahámot a kegyesek atyjának. Mivel tehát Ábrahám manapság minden istenfélő atyja, ebből következően a biztonságunk nem képzelhető el másként, mint Istennek az Ábrahámval kötött szövetségében. Utóbb azonban ugyanazt a szövetséget Mózes keze ratifikálta. Röviden meg kell említenünk egy különbséget Jeremiás egyik igeveréből (Jer31:21): nevezetesen mivel az ókori szövetség az ember hibájából töröltetett el, szükség volt a jobb orvosságra, ami itt kettősnek látszik, konkrétan Istennek kell eltemetnie az emberek bűneit, és Neki kell belevésnie a törvényt a szíveikbe. Ez Ábrahám idejében is megtörtént. Ábrahám hitt Istennek, de a hit mindig a Szentlélek ajándéka volt. Ezért Isten bevészte a szövetségét Ábrahám szívébe (1Móz15:6, Rm4:3, Ef2:8). Ő vészte be a törvényét Mózes, és a többi istenfélő szívébe is. Ez igaz, de először az a belső kegyelem homályosabb olt a törvény alatt, majd egy további jótétemény is hozzáadatott. Nem lehetett tehát a törvénynek tulajdonítani, hogy Isten megújította a választottait, mert a megújulás Lelke Krisztustól származik, tehát az evangéliumtól és az Újszövetségtől. De emlékeznünk kell arra, amit mondtam, hogy a kegyesek a régi szövetség alatt is meg voltak ajándékozva és fel voltak ruházva a megújulás lelkével. Ami a bűnök elengedését illeti, ez akkor még homályosabb volt, mert szarvasmarhákat áldoztak, ami nem volt képes üdvösséget szerezni a nyomorult embereknek, s a bűneiket sem törölte el. Ezért ha önmagában vesszük a törvényt, az újszövetségi ígéretet nem találjuk meg benne, miszerint Nem emlékezem meg a bűneitekről. Ma azonban Isten mégis megbékélt velünk, mert megígérte Ábrahámnak, hogy minden nemzetet megáld az ő magvában (Jer31:34, 1Móz12:3, és 1Móz18:18). Látjuk tehát, hogy a különbség, amire Jeremiás mutatott, valódi volt, de az új

szövetség mégis úgy származik a régiből, hogy azzal lényegében majdnem teljesen egy, csak a formájában különbözik.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert a Te egyszülött Fiad már megjelent nekünk, Aki betöltötte a Te kegyelmed teljes mértékét, hogy ne legyünk hálátlanok, megvetvén ezt a felbecsülhetetlenül nagy jótéteményt. Hadd öleljük igaz és őszinte hittel magunkhoz azt, amit nekünk kínálsz, nevezetesen a kegyelmet, amire mindig szükségünk van, valamint a megújulás lelkét. Hadd szánjuk oda magunkat neked egész életünkben mindvégig engedelmeskedve, hogy végül megérkezhessünk abba a dicsőségbe, ami ma mintegy tükörben ragyog ránk, míg a gyümölcse megmutatkozik majd a mennyben ugyanazon Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Ötvenedik előadás

Ezék16:62

62. És én megerősítem frigyemet veled, s megismered, hogy én vagyok az Úr.

A próféta itt a korábbi tanítását erősíti meg, nevezetesen hogy jóllehet a zsidók érvénytelenné tették Isten szövetségét, amennyire csak tellett tőlük, az mégis szilárd és érvényes marad. De azt is kell vallanunk, amit korábban mondtam, tudniillik hogy ez az értekezés speciálisan a választottakra vonatkozik, mert az egész nép biztonsága ekkor már kétségbeesítő volt. Ezzel mutatja meg Isten, hogy a szövetség, amit Ő kötött Ábrahámmal, az ember álnoksága folytán el nem törölhető. S ez az, amit Pál is mond a rómaiaknak írott levele harmadik fejezetében (Rm3:4): legyen bár az egész világ hazug, Istennek akkor is mindig igaznak kell maradnia. Látjuk viszont, hogy a szövetség, melyet most tanítunk, új volt, de az eredete mégis a régiben rejlett, mert úgy békültünk ki Istennel Krisztus által, hogy belevésettünk az ókori egyház testébe, s Ábrahám fiaivá váltunk, mert amint azt korábban láttuk, őt nem hiába nevezték a kegyesek atyjának. Isten tehát azt mondja, hogy *az Ő saját szövetsége szilárd lesz a néppel*. Nem azzal a néppel, amely már elszakadt Tőle az álnoksága folytán, hanem Ábrahám igazi és őszinte gyermekeivel, akik követték atyjukat a hitben és a kegyességben, ahogyan meg van írva a 102. zsoltárban: „a teremtető nép dicsérni fogja az Urat” (Zsolt102:19). A próféta most azt mutatja meg, hogy Isten szövetsége nem alapítható meg újból, csak új egyház megformálásával, s Istennek kell új világot teremtenie. Ez ugyanis az „a teremtető nép dicsérni fogja az Urat” szavak jelentése. A Lélek tehát közvetve megfeddi az izraelitákat, mintha azt mondta volna, hogy Isten dicsérete eltöröltetett közöttük, de amikor majd létrejön az új nép, Isten meg fog dicsőülni. S hozzáteszi: *s megismered, hogy én vagyok az Úr*. Ez a kifejezés gyakran ismétlődik, de más értelemben. Amikor egy próféta fenyegette a népet, akkor mindig hozzátette ezt, s így ellentétet kell értenünk a nép ostobasága és a jó értelem között, mert a nép megvetette minden próféciájukat. Isten szolgái valóban hallatták a hangjukat, és súlyosan hibáztatták az istentelent és gonoszt, de minden hatás nélkül. Mivel tehát amazok oly vakmerően szórakoztak a feddésekkkel és a fenyegetésekkel, a próféták gyakran mondták nekik: megismeritek majd, hogy én vagyok az Isten, amikor többé már nem szólok hozzátok, hanem ostorcsapásokkal foglak oktatni benneteket. Most azonban a próféta, mint látjuk, a nép ellenszolgálatás nélküli kibéküléséről beszél Istennel. Ebből valóban Istennek érezhették Őt, mert szilárdan megállt az ígéreteiben, még ha az ember hibája folytán a szövetsége darabokra is tört és érvénytelenné is vált. A próféta itt azt jelenti ki, hogy meg fogják érezni: Isten nem olyan, mint ők, azaz nincs változás az Ő tanácsvégzésében, vagy

nem módosul az emberek léhasága és következtetlensége szerint. Ahogyan Ézsaiás is mondja: „Mert nem az én gondolataim a ti gondolataitok... Mert a mint magasabbak az egek a földnél, akképen magasabbak az én útaim útitoknál, és gondolataim gondolataitoknál!” (Ézs55:8-9) Isten itt úgy érti: a zsidók helytelenül jártak el, amikor a saját értelmükkel becsülték fel az Ő könyörületét. Azt mondja, Ő nagyon sokban különbözött tőlük, mert a könyörülete mérhetetlenül nagy, az igazsága pedig felfoghatatlan volt. Most már tudjuk, mire gondolt a próféta ebben az ígeversben. Az első mondatban kihirdeti, hogy a szövetség, amit Isten köt az új és választott néppel, szilárd lesz, majd hozzáteszi, hogy a zsidóknak meg kell tudniuk: Istennel volt dolguk, mert nem tudták elvenni, amit Isten megígért. Most már értjük annak okát, miért volt Isten szövetsége Krisztusban örök: mert, amint Jeremiásnál olvassuk, a szövetségét az igazak szívére írta fel, és elengedte a vétkeiket (Jer31:33). Ez volt tehát az állandóságának az oka. Emellett, noha a próféta felnagyítja Isten kegyelmét a második mondatban, ugyanakkor mégis visszavonja a zsidókat minden romlott képzelgéstől, amivel teljes mértékben megingathatta a magabiztosságukat. Amikor ugyanis a mélységbe taszítottakként látták önmagukat, akkor már készek voltak felfogni, hogy nincs több orvosság. De ha Isten meg akarta őket tartani, akkor miért nem segített rajtuk még időben? Amikor engedte, hogy fogságba vigyék és a legnagyobb mélységbe taszítsák őket, akkor már nem volt remény a helyreállításra. Emiatt jelenti be Ezékiel, hogy a kegyeseknek nem a saját gondolataikban kell kitartaniuk, hanem inkább a mennybe kell felemelniük az elméiket, s azt kell várniuk, ami látszólag egyáltalában nem helyénvaló, mert nekik Isten természete szerint kell ítélni, s az ígéreteinek a hatását az Ő óriási hatalma, nem pedig a saját maguk által felfogottak alapján kell felmérni.

Ezék16:63

63. Hogy megemlékezzél és pirulj, és meg ne nyissad többé szádat szegyenletedben, mikor megkegyelmezek néked mindenekben, valamit cselekedtél, azt mondja az Úr Isten.

Ezékiel ismét megtérésre és folytonos elmélkedésre buzdítja a kegyeseket. Mondtuk, hogy ezek a részek oszthatatlanok, nevezetesen a kegyelem bizonyossága és a megtérés tanítása. Azt is mondtuk, hogy az evangélium lényege az, hogy Isten azt akarja: térjenek meg azok, akikkel Ő kibékül az ingyenes megbocsátással. Ő ugyanis csak akkor engesztelődik ki irántunk, amikor új teremtetéské tesz minket Krisztusban, s megújít a Lelkével, ahogyan meg van írva Ézsaiásnál: Isten azzal a néppel lesz engedelmes, akik megtérnek a hamisságaikból (Ézs59:20). Ez az ígértet csakis azokra vonatkozik, akik nem merülnek bele és nem mulatoznak a bűnökben, hanem megalázkodnak Isten előtt, és lehetetlenségnek tartják a saját üdvösségüket anélkül, hogy komoly bírái ne lennének a saját elítéltetésüknek. Ezért Ezékiel ezt a dolgot követi, amikor kimondja, hogy *megemlékezzél és pirulj*. Mondtuk, hogy itt nemcsak a bűnbánatot, hanem a folytonos vágyódást rá is dicséri. S ezt meg kell jegyezni, mert számunkra problémát jelent gyakorta lerázni a bűneinket, s ezért olyan messze menekülünk ezek észlelésétől, amennyire csak tőlünk telik. A magunk élvezetére vágyunk, s mindenki szívesen helyezi a bűneit látóköron kívülre. Bizonyos, hogy ha ezekre tekintünk, ezek először is megszegyenülésre késztetnek, majd komoly fájdalom sebesít meg bennünket. A lelkiismeret Isten ítélőszéke elé idéz, s ott felismerjük a félelmetes bosszút, ami levágja még a legbátrabbat is, hacsak nem tarja fenn a megbocsátás bizonyossága. Mivel tehát a bűnök elismerése szégyent és fájdalmat vált ki belőlünk, ezért minden lehetséges eszközzel igyekszünk ezeket eltávolítani magunktól. De nincs más módja a hozzáférésnek Isten számunkra megnyitott kegyeihez, mint a megtérés a bűnökből. Ez tehát az oka, amiért Isten oly hosszan időzik ennél a pontnál: mi nem követjük Őt közvetlenül, ezért nem elegendő

megmutatni nekünk, mit kellene tenni, amíg Isten nem sarkantyúz minket élesen és nem von Magához hevesen. Ezt az igeszakaszt tehát meg kell jegyezni, melyben a próféta azt parancsolja a kegyeseknek, hogy miután bocsánatot nyertek, emlékezzenek meg a bűneikről, mert a képmutatókat különbözteti itt meg Isten valódi fiaitól. A képmutatók felfuvalkodott szavakkal dicsekednek azzal, hogy ők Isten kegyelmére támaszkodnak, s fennköltén beszélnek Krisztus kegyelméről, de közben azt akarják, hogy a bűneik emlékezete eltemetve maradjon. Másrészt nem alázkodhatunk meg valóságosan Isten előtt semmi más módon, csak ha megítéljük önmagunkat, mint már említettem. Ha arra vágyunk tehát, hogy a bűneink eltöröltessenek Isten előtt, s a tenger mélyére legyenek eltemetve, mint azt másik próféta mondja (Mik7:19), akkor gyakran és állandó jelleggel az emlékezetünkbe kell idézni azokat, mert amikor a szemünk elé tárulnak, akkor menekülünk komolyan Isten kegyelméhez, s tulajdonképpen akkor készít elő minket az alázat és a félelem.

A próféta azt is hozzáteszi, hogy *pirulj*. Nem elégséges ugyanis egyszerűen csak emlékezni, ha e mellé nem társul az a szégyenérzet, amelyről a próféta beszél. Látjuk ugyanis, hogy sokan emlékeznek a hibáikra és megvallják a bűneiket, de teszik ezt könnyedén, mintegy kötelességképpen. Sőt, úgy ismerik el, hogy mondhatni megmaradnak a maguk épségében, s ahogyan ők mondják, megőrzik a jó hírnevüket. De az itt megkövetelt elismerés megszátyulással jár együtt, ahogyan Pál tárja a kegyesek szeme elé az elmúlt életüket, amikor megszólítja őket: „Micsoda gyümölcsöt vettétek az akkori életviteleteknek?” (Rm6:19.21). Most valóban *pirulhattok*, amikor ily sok bűnt halmoztatok fel: akkor vakok voltatok és a sötétségben tévelyegtetek. Mikor azonban Isten rátok ragyogott az evangéliummal, elismertétek aljasságotokat és becstelenségeket, amiből szégyen fakadt. S hozzáteszi: *és meg ne nyissad többé szádat szégyenletedben*. Nem meglepő, ha a próféta oly sok szót használ egyetlen dolog magyarázataként, ami önmagában sem homályos. De más megmutattam, miért teszi ezt: mert a legnagyobb nehézségek árán jutunk el ahhoz a megszátyulásához, amit a próféta említ. Végül szóban valóban elítéljük magunkat, de száz közül egy is alig található, aki a porba hull, hogy szándékosan viselje azt a feddést, amire rászolgált. Mivel tehát önkéntes alávetetés nem található az emberben, szükséges, hogy keményebben és élesebben legyünk kényszerítve, ahogy a próféta teszi itt. Amikor azt mondja, hogy *meg ne nyissad többé szádat*, úgy érti, nem holmi részleges bűnvallást kell kipróbálni magunkból, mellyel az emberek tesznek bizonyosságot és ismerik el magukat felelősnek Isten ítéleteivel szemben, hanem teljes és mindenre kiterjedő megvallásra van szükség, hogy minden oldalról ítélet alá kerüljenek. S ezt alaposan meg kell jegyezni. Látjuk ugyanis, hogy a világ mindig megpróbálja elkerülni Isten ítéletét az attól való elfordulással, s miután ezt nem teheti meg teljes mértékben, mindenféle kifogásokat kohol, hogy legalábbis részben fenntartsa az ártatlanságát.

Innen származik a képzelgés a pápisták között a részleges megigazulásról, s innen jön az elégtételről szóló tanításuk is. Kénytelenek ugyanis, akár akarják, akár nem, a halálra méltóknak vallani magukat, de utána kivételeket használnak, miszerint szereztek némi érdemeket a jócselekedeteikkel Isten előtt, ezért nem teljes mértékben méltók az ítéletre. Utána rátérnek az ellentételezésre és Istennel akarnak alkudozni, mintha csak kibékíthetnék Őt azzal, amit a kötelezettség túlteljesítése cselekedeteinek neveznek. Bármi is legyen az értelme, alig találhatók emberek, akik őszintén és igazán elismerik, hogy semmi más nem létezik bennük, mint alapanyag az elítéltetéshez. Megvalljuk, mint mondtam, hogy bűnösök vagyunk Isten előtt, de csak egy, vagy két vétek miatt. Mit ír hát elő itt a Szentlélek? Azt hogy *meg ne nyissad többé szádat szégyenletedben*, ahogyan Pál is mondja, az ebben és a hasonló igeszakaszokban fellelhető beszédformát elfogadva. A prófétáknál gyakorta olvassuk: „Hallgasson minden test az Úr előtt” (Zak2:13), de itt a próféta konkrétan arról a szégyenről beszél, amitől Isten gyermekei olyannyira összezavarodnak, hogy teljesen elcsendesednek. Pál is mondja, hogy minden száj legyen befogva és minden test alázkodjon meg Isten előtt

(Rm3:19). Utána megmutatja, hogy a zsidók a pogányokhoz hasonlóan ugyanazon ítélet alá esnek, s nem marad a biztonságnak más reménysége, csak Isten kegyelme. Utána hozzáteszi, hogy Isten igazsága valóban felragyog, amikor a mi szánk elnémul, azaz amikor nem fordulunk félre, és nem kínálunk mentségeket, ahogyan a képmutatók osztják fel az érdemeket Isten és önmaguk között. Valóban megvallom, hogy vétkeztem, de miért nem számítanának a jócselekedeteim? Miért kell elítéltetnem egyetlen egy vétékért? Mintha azok, akik megsértik a törvényt, nem távolodnának el az igazságtól! Látjuk tehát: akkor alázkodunk meg igazán, ha csendben maradunk és nem szidjuk Istent, amikor nem köntörfalazunk és találjuk ki először az egyik, majd a másik dolgot a hibánk enyhítésére, vagy mentségként arra. Isten valóban azt akarja, hogy nyissuk meg a szánkat, ahogyan Péter mondja, amikor a sötétségből a csodálatos világosságra hív minket, hogy dicsérjük azt, Aki megszabadított (1Pt2:9). Azért könyörült tehát rajtunk Isten, hogy az Ő kegyelmének hírnökei lehessünk. S ugyanebben az értelemben mondja Dávid is: Ó Uram, nyisd meg a számat és ajkaim hirdetik majd a dicséretedet, azaz, anyagot adva nekem és énekléshez. Amint máshol mondja: új éneket adott a számba (Zsolt51:16, Zsolt40:4). Isten tehát megnyitja a száját, vagy ajkait a kegyesnek, valahányszor csak nagylelkű, vagy jótevő irántuk. Itt azonban azokat a kivételeseket említi, akik akarattal üzletelnek úgy Istennel, mintha nem lennének méltók az elítéltetésre. Végül Ezékiel azt jelzi, hogy a bűnbánat igazi gyümölcse az, amikor nem védjük önmagunkat, hanem csendben bűnösnek valljuk magunkat. Pál igeszakasza felhozható, mint látszólag ellentétes a prófétánk szavaival, melyben a védekezést a bűnbánat hatásai, vagy gyümölcsei közé sorolja (2Kor7:11), de itt a védekezést nem a megszokott értelemben használja, mert arra mondjuk, hogy önmagát védi, aki azt erősítgeti, hogy helyesen, és hibátlanul cselekedett. De a védekezés Pál értelmében nem más, mint ima a büntetés ellenében, amikor a bűnös előlép, és a vétke megvallása után Istenhez könyörög annak megbocsátásáért, s mondhatni a kegyelemmel leplezi önmagát, így ítélete sehol nem fog meglátszani. Látjuk tehát, hogy Pál nyelvezete nincs ellentétben a prófétáéval. S hozzáteszi: *szégyenletedben*, szó szerint a szégyenettel szembesülve, *mikor megkegyelmezek néked mindenekben*. Megint látjuk, hogy ezek a dolgok jól összeillenek, mármint hogy Isten eltemeti a bűneinket, de mi az emlékezetünkbe idézzük ezeket. Mi ugyanis elfordulunk az Ő ítéletétől, amikor akarattal vádoljuk és elítéljük önmagunkat. Mikor ugyanis a lelkiismeret alszik, akkor rejtett tüzet táplál, mely végül lángra kap és fellobbantja Isten haragját. Ha tehát azt szeretnénk, hogy Isten haragjának a tüze kialudjon, akkor nincs más orvosság, mint a bűneink lerázása és a szégyen szemünk elé állítása, amire rászolgálunk, s Isten kegyelem is erre vesz rá minket. Meg kell figyelnünk ugyanis a kapcsolatot: *amikor kibékülök veled, te hallgatni fogsz szégyenedben*. S biztos, hogy minél jobban megízleli valaki Isten kegyelmét, annál jobban készen áll önmagát elítélni. Miután pedig a hitetlenség gögös, minél jobban előre halad valaki az Isten kegyelmébe vetett hitben, annál jobban és jobban megalázkodik Előtte. S ezt fejezik ki a legjobban a próféta szavai, mert azt tanítja, hogy a hallgatás a kegyelem, vagy az ingyenes megbékélés hatása. Amikor tehát azt mondja, hogy *amikor kibékülök veled, akkor elpirulsz és csendben leszel pont a szégyenkezésed miatt*. S látjuk, hogy a népet is arra tanították a törvény ceremóniái, hogy Isten kegyelmét szemléljék, s egyidejűleg érintse meg őket a bűnbánat iránti komoly vonzódás, mert áldozatok nélkül Isten a törvény alatt soha ki nem engesztelődött. Most pedig, noha nem áldozunk állatokat, mégis, amikor fontolóra vesszük, hogy semmi már ár nem volt elégséges Istent kibékítésére, mint az, hogy az Ő egyszülött Fia kiontsa a vérét engesztelésképpen, az úgy tárja a szemünk elé a dolgot, hogy átölelhessük Isten kegyelmét, s egyidejűleg meg is indítsa minket a bűnbánat iránti komoly vonzódás. Emellett Isten fel is nagyítja a kegyelmét, amikor azt mondja, hogy לְכָל אִשֶּׁר עָשִׂיתָ, *lekel asher gnesith*, azoknak a dolgoknak az alapján, amiket elkövettél. A népnek nemcsak könyörületesen kellett érezniük Istent, de meg is kellett vizsgálniuk a hibáikat, s érezniük kellett, mennyire sokféle és figyelemre méltó volt Isten kegyelme irántuk. Mert ha a nép csak

egy dologban lett volna vétkes, akkor kevesebbre értékelték volna Isten kegyelmét, de amikor, mint láttuk, meggyőződtek a megannyi vétekről, akkor az Ő kegyelmének nagysága még világosabbá vált.³³⁵ De folytassuk.

³³⁵ Ennek a fejezetnek a magyarázata során Kálvin alkalmat talál a megigazulás, a hit és a megtérés evangéliumi tantételeinek magyarázatára, s kitér a pápaság káros feltevéseire. Ezt az érdekes kérdést teljes mértékben tárgyalja Davenant püspök a *Disputatio de justitia habituali et actuali* című művében, amit akkor írt, mikor a hittudomány professzora volt a Cambridgei Egyetemen (1631). Josiah Allport 1844-es fordítása a legértékesebb munka, s jórészt ezzel, valamint a járulékos témáival foglalkozik. Tanulmányozhatjuk a *Determinationes* című munkájának 1634-es és 1639-es kiadásait is, együtt Penrose engesztelésről írt munkájával, valamint Szt. Bernard imáját az Ézs6:1-2-ről. Oecompaladius munkája az Ézs6:55-ről kiadás, lelki és gyakorlati, s Maldonatus is rendkívül jól és nagy következetességgel közvetíti a héber szavak jelentését, bár nem fűz hozzá gyakorlati megjegyzéseket. Theodoret és Jeromos mindketten nagyon felvilágosítók, különösen az Ézs6:45-ről.

17. fejezet

Ézs17:1-2

1. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:

2. Embernek fia, adj találós mesét, és mondj példabeszédet Izráel házának.³³⁶

Ebben a fejezetben a próféta megmutatja, hogy a zsidók végtelenül ostobák voltak, amikor biztonságban levőknek vélték magukat, mert Isten volt az ellenségük. A fejezet végén valóban az egyház helyreállítását ígéri, s beharangozza Krisztus királyságát, de a fejezet legnagyobb részét az a tanítás alkotja, hogy a zsidók végtelenül ostobák voltak maguknak biztonságot ígérve a városnak, a templomnak, és az országnak, mert ahogyan most kiderült, megszegték Isten szövetségét, Ő pedig elvetette őket. Isten segítségének híján pedig mit tehettek volna? Minden képzeletet felülmúló ostobaság volt az országuk virágzó állapotában reménykedni, amikor a hatalmuk megfogyatkozott és eltöröltetett, s ők maguk is a legnagyobb szorultságra jutottak. Mivel azonban a próféta értekezését a történelem ismerete nélkül kellett megérteni én ezért azzal kezdem, amikor Nabukodonozor Sedékiást királlyá jelölte ki, akkor egyben az adófizetőjévé is tette. Ő a babiloni király akaratából, vagy inkább vágyakozása folytán lett király, amikor Joákint fogságba hurcolták (2Kir24:15-17, 2Krón36:10, Jer37:1). Joákin nem vétkezett súlyosan, de amikor látta, hogy képtelen ellenállni, megadta magát az anyjával és a gyermekeivel együtt. Babilonba vitték, ahol emberségesen, sőt ragyogó, bár nem királyi módon bántak vele. Nabukodonozor, előre látva a sok problémát, ha valamelyik szatrapáját állítja Júdea élére, s félve a napi zavargásoktól, Mattaniát tette meg királlyá és a Sedékiás nevet adta neki. Ő volt az utolsó király. Mint említettem, a királyi méltóság eddigre nagyon megcsappant: Nabukodonozor adófizetője volt, az uralma pedig rendkívül bizonytalan. A helyzete a legyőzője akaratától függött, s aki a trónra ültette, le is taszíthatta onnan, ahányszor csak úgy tartotta kedve. Nem sokkal később, amikor látta, hogy Nabukodonozor messze van, egyezséget kötött Egyiptom királyával, s úgy vélte, elegendő védelme van arra az esetre, ha Nabukodonozor visszatérne a hadseregével. Az egyiptomiak pedig, mint azt máshol mondtuk, ugyancsak kellőképpen akarták ezt a szövetséget. Látták a babiloni monarchia fokozatos növekedését, s valószínű volt, hogy amikor a zsidókat végleg legyőzték, Nabukodonozor nem fog megelégedni azokkal a határokkal, hanem hasonló módon Egyiptomot is megtámadja, és beolvasztja azt a királyságot úgy, ahogyan másokkal is tette. Ez volt az oka, amiért kapóra jött a szövetségekötés, mert Egyiptom király azt gondolta, hogy Júdea védelmet jelent majd, ha Nabukodonozor a hadserege élén jön vissza, s természetesen az első támadás a zsidókat fogja érni. De bármi legyen is a szándék, Sedékiás, megvetván a saját esküjét, az egyiptomiakhoz csatlakozott, s amikor Nabukodonozor utóbb az adót követelte, ő megtagadta azt, az egyiptomiakkal kötött szövetségében bízva. Látjuk, mennyire ostobák voltak a zsidók, amikor gondtalanul szundikáltak abban a nyomorult állapotba, amire jutottak. Mert amikor még nem tört meg a hatalmuk, akkor sem voltak képesek kiállni Babilon királyának a támadását, ekkora azonban a királyuk pusztán holt képmás volt, nem más, mint egy árnyék. Ők azonban mégis gögösen léptek fel nemcsak Nabukodonozor, hanem a próféták, sőt Maga Isten ellenében is, pont úgy, mintha virágzottak volna a vagyonban, az erőben és a teljes bővelkedésben. Ezért Ezékiel most megcáfolja és megfeddi ezt a gögöt. Megmutatja, milyen könnyű volt a babiloniak számára ismét leverni őket, mivel amikor megtámadták őket a legyőzésüket megelőzően, akkor is könnyen a megadásra kényszerítették.

³³⁶ Azaz: „hozakodj elő figyelemre méltó ítélettel”. – Kálvin.

De térjünk rá az *Embernek fia, adj találós mesét* szavakra. A főnév és az ige kölcsönösen megfelelnek egymásnak, ezért bárki, aki úgy véli jónak, fordíthatja a próféta szavait a rejtvény talányosítása kifejezéssel. A próféta ugyanis itt allegorikus nyelvezettel szól, a חִידָה, *chideh* ugyanazt jelenti, mint az „allegória”, melynél a szavak különböznek a jelentéstől, azaz ahol a szavak értelme homályos összevisszaságba van burkolva. Tudjuk azonban, hogy Isten néha rejtélyesen szól, amikor nem akarja, hogy az istentelenek és a hitetlenek értsék. Itt azonban a monda homályosságának más a célja, nevezetesen hogy a zsidók felébredjenek és ez a prófécia behatoljon az elméjükbe. Ismerjük a rendkívüli keménységüket, ezért ha a próféta egyszerűen, a maga megszokott nyelvezetével szólt volna hozzájuk, akkor nem lettek volna annyira figyelmesek. Ez tehát az oka annak, amiért Isten azt parancsolja neki, beszéljen rejtvényekben. Majd hozzáteszi: וְמִשַּׁל מֶשֶׁל, *vemeshel meshel*. Tudjuk, hogy a *meshel* figyelemre méltó mondat, s ezt a szót használja Salamon a példabeszédei bevezetéseképpen. Ott *velős mondást* jelent, de néha hasonlóságot fejez ki, s ezen a helyen Isten úgy hirdeti ki az izraeliták megsemmisítését egy allegóriában, hogy egy hasonlattal szemlélteti a mondandóját, mert egyébként az homályos lenne. De az is lehet, hogy Isten azért vezeti be így a szónoklatát, hogy a zsidók ne közönségesnek tekintsék az üzenetet, hanem az komolyan érintse meg őket. A rejtvényekben szólás megszokott oka itt nem áll meg, nevezetesen hogy a zsidók méltatlanok voltak az üdvösség tanítására, mivel a próféta nagyon röviden el fogja magyarázni, amit eddig jelképekben és allegóriákban mondott el. Valóban igaz, hogy Krisztus is példázatokban szólt a néphez, mert egyedül a tanítványai voltak képesek felfogni a bensőséges és tiszta tanítást. A hitetlenekről mondja Ézsaiás is: a prófécia számotokra bepecsételt könyv lesz. Ezért furcsa és idegen nyelven szólok majd ehhez a néphez, és nem jutnak majd túl a kezdeteken (Mt13, Mk4, Luk 8, Ézs29:11-12). Der mint említettem, a tanításának homályossága csak előkészület volt, hogy a nép nagyon figyeljen oda az eléjük tárt témára.

Ezék17:3-4

3. És mondjad: Így szól az Úr Isten: A nagyszárnyú nagy saskeselyű, melynek hosszú csapótollai valának, s mely rakva vala különféle színű tollakkal, jöve a Libanonra, és elfoglalá a cédrusfa tetejét.

4. Gyöngé ágainak hegyét³³⁷ letépte, és vivé azt a kalmárok földére,³³⁸ az árusok városában tevé le.

Itt a próféta a nagyobbtól a kisebb felé haladva érvel. Ha ugyanis Nabukodonozor képes volt könnyen legyőzni az egész királyságot, amikor a zsidók még mondhatni érintetlenek voltak, mennyivel gyorsabban leveri majd őket, amikor nyomorultak és mindenük romokban hever! Semmi nem maradt ugyanis, amit ne fenyegetett volna a romlás, s ez a jelentése a próféta szavainak. Nabukodonozor királyt azonban egy sashoz hasonlítja, *aki nagy volt*, nagy, illetve kiterjesztett szárnyakkal. Nem kétséges, hogy *szárnyak, tollak és csapótollak* alatt különböző területeket és népeket ért, melyek felett Nabukodonozor uralkodott: tudjuk ugyanis, hogy a kaldeusoké volt a Kelet birodalma. Mivel tehát oly sok terület és nép engedelmeskedtek Nabukodonozor uralmának, nem meglepő, ha a próféta nagy sasnak nevezi széles szárnyakkal, nagyszámú tollal, vagy csapótollal. Ott ugyanis, ahol most azt mondja: מְלֵא הַנוֹצֵה, *mela henotzeh*, tollakkal tele, nemsokára azt fogja mondani: רֶב נוֹצֵה, *reb notzeh*, sok toll, amikor Egyiptom királyáról beszél. Azt mondja, *szárnyak különböző színűek voltak*. Ez ugyanaz a főnév, mint ami a próféta az utolsó fejezetben használt, amikor

³³⁷ Vagy: „csúcsát” – Kálvin.

³³⁸ A כְּנָעַן, *cengnen* (vagy *chnaan*) szó nem tulajdonnév, hanem köznévként szerepel.

azt mondta, hogy a nép drága ruhákba volt öltözve. Így beszéltek a héberek a frígiai szövetről: ezért hasonlítja Babilon királyának a szárnyait egy több színű szövött ruhához, mert bár Nabukodonozor csak az egyik helyen állította fel a trónját, mégis megragadott és legyőzött megannyi adófizetőt minden oldalon. Ez tehát a sokféleség oka – de ma már nem folytathatom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert oly nagylelkűen bábtál velünk, megnyitván a kegyelmed óriási és felbecsülhetetlen kincsét, hogy tudatában léve az állapotunknak, mindig meggyászoljuk azt. S emlékezzünk, mik voltunk mi, amikor a fiaiddá akartál minket fogadni, s milyen gyakran és milyen változatosan bőszítettünk téged, s tettük a szövetségedet érvénytelenné. Add meg azt is, hogy dicsőítsünk Téged a saját gyalázatunkban, s állandóan magasztaljuk a Te neved az alázatunkkal, míg végül részeseivé nem válunk annak a dicsőségnek, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra a saját vére által. Ámen.

Ötvenegyedik előadás

Tegnap elkezdjük magyarázni a prófétának azt a mondását, miszerint *egy saskeselyű jött a Libanon hegyére, s letépte a cédrus csúcsát*, azaz a legmagasabb ágait. Egyes magyarázók szerintem hiába munkálkodnak a Libanon szót illetően. Ők úgy vélik, Jeruzsálemet jelenti, s idézik az igeszakaszt Zakariástól, ahol ezt olvassuk: „Nyisd meg kapuidat, oh Libánon” (Zak11:1). De Zakariás itt nem a városról, hanem a templomról beszél, mivel azt nagy mennyiségű cédrusból építették fel. Ezékiel pedig a földet érti alatta, és nemcsak azért nevezi meg Libanont inkább, mint más helyet, mert az a hegy a régió figyelemre méltó dísz volt a magas cédrusai és illatos fái miatt, de azért is, mert ez volt szükséges az allegóriájának befejezéséhez. Ha azt mondta volna, hogy a saskeselyű a városba jött, az abszurd lett volna. Ebből látjuk, hogy a Libanon szóval Júdeának azt a részét jelzi, ahol a legszebb fák sarjadtak és virágoztak. De azt mondja, hogy a sas *letépte a gyöngye ágak hegyét a cédrusokról*, mert Nabukodonozor, akit a saskeselyűvel jelképez, Joákin királyt elvitette, ahogyan tegnap mondtuk. Ezért Joákin királyt hasonlítja *egy cédrus nagyon magas ágaihoz*, mert abban az időben mindenki azt gondolta, hogy a királyság minden veszély felett áll, s a zsidók azzal dicsekedtek, hogy ők Isten védelme alatt állnak, a város pedig bevehetetlen. Így ez az esemény hihetetlennek tűnt. Most a prófeta hozzáteszi, hogy *a sas az ágak fejét*, vagy csúcsát tépte le, ahogyan a héberek nevezik a gyenge hajtásokat, s itt a szó a gyenge ágakat jelenti, az pedig, mint majd később látjuk, azokat a véneket, akiket száműzetésbe hurcoltak. *Elvitte a főt a kereskedők földjére*. Mondtuk, hogy ez itt pusztán köznév, a *chaan*, mert nem sokkal utána következik többes számban a בעיר רכלים שמו, *begnir-reklim shemo*, a kalmárok városában telepítette le. Azt mondja tehát, hogy *az ágacskákat a kereskedők városába helyezte*. Ezt a nevet nemcsak azért adta Babilonnak, mert híres kereskedelmi központ volt, hanem a fogság szilárd és erős helye volt a lakosok nagy száma miatt, így nem volt egyszerű kihozni onnan a foglyokat. A magányból bárki könnyen kimenthető ellenállás nélkül, de a nagy sokaságban nem egyszerű bármi eltervezni, vagy megpróbálni. Nem kételkedem tehát, hogy a prófeta úgy érti: a királyság rangosabb osztályai Joákinnal együtt erős fogságba kerültek, ahonnan nem volt menekvés.

Ezék17:5-6

5. És vőn annak a földnek magyából, és elveté azt termékeny mezőbe; sok vizek mellé vivé; mint fűzfát ülteté el.

6. És felsarjadt, és lőn elterülő, alacsony szőlőtővé, hogy vesszőit amahhoz³³⁹ fordítsa s gyökerei amaz alatt legyenek, és szőlőtővé lőn, és vesszőket terme, s ágacskákat bocsáta ki.

Miután Ezékiel beszámolt arról, hogy Joákint fogságba vitték a tanácsadóival és a nép színe-javával egyetemben, s úgy fosztattott meg a szülőföldjétől, hogy reménysége sem maradt a visszatérésre, most azt mondja: *a sas vett Júdea magvából és termékeny földbe ültette azt.* A mag földjének nevezi, mert művelték és bőven teremte a gyümölcsseit. Azt mondja, a magot utóbb a földbe rejtették, s azonnal buja szőlőtővé fejlődött. Azt is mondja, hogy *a gyökerei úgy lettek öntözve, mint folyóágyba ültetett fűzfáé.* A próféta utóbb megmagyarázza a szavait, ezért itt elegendő röviden elmondani, mire gondol. A mag tehát, amit itt említ, az utolsó király Sedékiás. Az ő állapota ugyanis tűrhető volt, mivel meghagyták neki a királyi megnevezést, méltóságot és vagyont. Jóllehet adófizető volt, a jóindulatot, amivel Nabukodonozor bánt vele, nem lett volna szabad megvetni, mivel a háborús győztes jogán őt is elvitethette volna az unokaöccsével együtt. Sedékiás ugyanis Joákin, vagy Jehojakin nagybátyja volt. De azt mondja a próféta, hogy *ez a szőlő,* ami a magból, vagy csirából sarjadt, *elterülő, alacsony növéssé lett.* Ezekkel a szavakkal úgy érti, mint azt majd látjuk, hogy Sedékiás nem király volt, s megzabolázták, nehogy lázadni merjen Babilon királya ellen. Ezért teszi hozzá, hogy *az ágai a sas felé fordultak, s a gyökerei az alatt voltak.* A következő mondatban azonban Ezékiel kimondja, hogy *vesszőket termett és ágakat bocsátott ki,* amit azonnal megismétel, hogy Sedékiás hálátlansága még nagyobbnak látszon. Ő ugyanis nem elégedett meg a mérsékelt megszorításokkal, hanem álnok módon fellázadt Babilon királya ellen egy újabb szövetségre támaszkodva, amelyről tegnap beszéltünk.

Ezék17:7

7. És vala más nagy szárnyú, soktollú nagy saskeselyű, és ímé, ez a szőlőtő feléje terjeszté gyökereit s vesszeit hozzá nyújtá ültetésének³⁴⁰ ágyaiból,³⁴¹ hogy öntözzé őt;

Most egy jelképpel mutatja be Sedékiás álnokságát, mert nagyon hamar szövetkezett Egyiptom királyával, s a gyökereit és az ágait felé nyújtotta, hogy megöntözzék azokat. Nem tiltakozom azok véleménye ellen sem, akik úgy vélik, hogy a próféta egy egyiptomi szokásra utal: tudjuk, hogy barázdákat húztak, melyekben az egész régióban folyt a víz, s innen eredt a föld termékenysége. Így hasonlítja másutt Egyiptomot egy kerthez (5Móz11:10). De bármi is legyen a jelentése, a próféta megmutatja, hogy Sedékiást megtévesztette a bolond magabiztosság, amikor biztonságban vélte magát Egyiptom királyának a védelme alatt. A próféta ugyanis azt mondja: a szőlőt úgy ültették el, hogy az ne nőjön magasra, hanem terjedjen szét a sas szárnyai alatt. Sedékiás azonban megvetette Babilon királyát, s úgy vélte, javíthat a helyzetén, ha szövetségre lép Egyiptom királyával.

Ezék17:8

8. Pedig jó földbe, sok víz mellé ültették vala el, hogy ágakat hajts³⁴² és gyümölcsöt teremjen, hogy legyen jeles³⁴³ szőlőtő.

³³⁹ „A sashoz”. – Kálvin.

³⁴⁰ „Az ültetése helyéről”, hogy még világosabbá tegye a mondandóját. – Kálvin.

³⁴¹ „Vagy „a soraiból, vagy barázdáiból”, a ערוגות, *gnergoth* tulajdonképpen „barázdákat” jelent. – Kálvin.

³⁴² „Nagy számú”. – Kálvin.

³⁴³ Vagy ahogyan mások szokták fordítani: „szép szőlőtő”. Az אדר, *ader* tulajdonképpen jelentése: *megegyesülni*, ezért fordítható erős szőlőnek, de itt szépet, elegánst, vagy nagyszerűt jelent. – Kálvin.

Fokozza Sedékiás hálátlanságát, mert ahogyan említettük, emberséges bánásmódban volt része Babilon királya részéről. Addig ugyanis csak egy különálló ember volt, majd a trónra emeltetett, hogy minden várákosán felül uralkodjék a nép felett, s bosszulja meg, ha bárki megveti őt. Amikor ugyanis Babilon királyának az adófizetője volt, ő kétségtelenül megsegítette volna a bajban, s ezért a lázadása még megbocsáthatatlanabb volt, hiszen minden várákosást meghaladó nagylelkű bánásmódban részesült. Ezért mondja, hogy a szőlőt jó földbe ültették, sok víz mellé, hogy ágakat növeessen és gyümölcsöt teremjen, s váljon jeles szőlőtővé.

Ezék17:9-10

9. Mondjad: Így szól az Úr Isten: Vajjon jó szerencsés lesz-e?³⁴⁴ Vajjon gyökereit nem szaggatja-e ki, és gyümölcsét nem vágja-e le, hogy elszáradjon, hajtásának minden ága elszáradjon, és pedig nem erős karral és sok néppel támad reá, hogy kitépje³⁴⁵ azt gyökerestől.

10. És ímé elplántáltatott, jó szerencsés lesz-e?³⁴⁶ Avagy ha a napkeleti szél illeti őt, nem szárad-e el teljesen, ültetésének ágyában nem szárad-e el?

Isten itt bejelenti, hogy ez a szőlő többé nem virágozhat, és nem teremhet gyümölcsöt, mert a saskeselyű árnyékába ültették, de onnan magától eltávozott. Nem marad más hátra tehát, mint hogy a korábbi sas megbosszulja a vele szemben elkövetett sértést. Ez az igeszakaszt jelentése, és ezért mondja a próféta: *Vajjon jó szerencsés lesz-e? Vajjon gyökereit nem szaggatja-e ki, és gyümölcsét nem vágja-e le?* Ezékiel azt az alapelvet fogadja el, hogy a szőlő nem maradhatott meg másként, mint a sas erejével és segítségével, aki elültette azt. Mikor ugyanis az egyik sástól a másikhoz ment, a próféta elmondja, hogy a hálátlan szőlő vége már a küszöbön állt: *hogy elszáradjon, hajtásának minden ága elszáradjon, és pedig nem erős karral és sok néppel támad reá, hogy kitépje azt gyökerestől.* Bizonyos, hogy Nabukodonozort hatalmas hadsereg kísérte, amikor Júdeába jött. De a próféta úgy érti: még ha Nabukodonozor kisszámú csapatot hozott volna magával, Sedékiás akkor sem maradhatna király, mert megsemmisítés várt rá az álnokság és a lázadás miatt, mint azt utóbb mondja. A próféta gyakran beszél megengedően, mintha azt mondaná, hogy Sedékiás és az egész nép egyetlen csapástól elszáradnának, mert nem maradhatott biztonságban, csak ha a saját gyökerétől szívná a nedvességet, de ő elvitte máshová azt a gyökeret. Ezért Ezékiel kihirdeti, hogy rögtön el kell száradnia. *Nem a sok nép hatalmában volt tehát leszaggatni őt a gyökereiről,* mert Sedékiás szándékosan vágta el a saját gyökereit, amikor a saját ingatagsága miatt Egyiptom királyához csatlakozott. *És ímé elplántáltatott, jó szerencsés lesz-e?* Mintha azt mondta volna, hogy hiábavaló Sedékiás számára attól remélni a biztonságot, akivel a saját álnoksága gátolta meg, hogy barátságot kössön, s ezért teszi hozzá a keleti szél hasonlatát: *Avagy ha a napkeleti szél illeti őt, nem szárad-e el teljesen, ültetésének ágyában nem szárad-e el?* Azaz, noha vannak ágai, honnan várhatna mégis állandó nedvességet, hisz mint említettük, Egyiptomot mesterségesen öntözték, s a próféta úgy írja le Sedékiás állapotát, mintha Egyiptom király öntözné őt egy patakkal. *Ültetésének ágyában nem szárad-e el, ha a keleti szél lesújt rá?* Tudjuk, hogy a keleti szél megsemmisíti annak a régióknak a gyümölcsseit, s ezért említik oly gyakran rossz értelemben.

³⁴⁴ Vagy ahogyan rendszerint mondják: „Boldogul majd?” – Kálvin.

³⁴⁵ Itt egy főnév szerepel ige gyanánt: „hogy kitépje”, vagyis „hogy ki legyen tépve”. – Kálvin.

³⁴⁶ Azaz: „vajon sikeresen, vagy boldogan mennek majd a dolgai?”, vagy „jó szerencséje lesz-e?”, mert a *prosperari* nem kellően klasszikus szó, hacsak nem a Horatius által használt *prosperare* szóból származtatjuk, ami passzív. – Kálvin a latin változathoz.

Ezék17:11-16

11. És lőn az Úr szava hozzám, mondván:

12. No, mondjad a pártos háznak: Avagy nem értettétek-e mi ez? Mondjad: Ímé, eljött a babiloni király Jeruzsálembe, és fogá királyát és fejedelmeit és elvivé őket magához Babilonba.

13. És vőn a királyi magból, s frigyet szerze vele, s megesketé őt, de a földnek erőseit elvivé,

14. Hogy alacsony királyság legyen, hogy fel ne emelkedjék, hanem frigvét megőrizze, hogy ez megálljon.

15. De pártot üte ellene, bocsátván köveit Égyiptomba, hogy adjon néki lovakat és sok népet. Vajjon jó szerencsés lesz-e? Vajjon megszabadítja-e magát, a ki ezeket cselekszi? a ki megszegte a szövetséget, megszabadul-e?³⁴⁷

16. Élek én, ezt mondja az Úr Isten, hogy annak a királynak lakóhelyén, a ki őt királylyá tette, a kinek tett esküjét megvetette, s a kivel tett frigvét megszegte, ott nála, Babilonban hal meg.

Most hozzátesszi a hasonlat magyarázatát. Ejtí a jelképet, s Isten megmutatja, hogy mindeddig rejtvényekben beszélt. Mondtuk, hogy az allegória célja az volt, hogy a zsidók elméjét a próféta által emlegetett pusztulás még szorgalmasabb megfontolására ösztönözze. Ha ugyanis megszokott és közönséges nyelvezetet használt volna, tudjuk, mennyire gondatlanul szoktak megvetni minden feddést és fenyegetést. De a rejtvény, miközben megzabolázta, egyben fel is rázta őket, s így fel voltak készülve a most következő tanítás befogadására. Isten tehát azt mondja, hogy *eljött a babiloni király Jeruzsálembe*. Ez az ok egyeseket arra indított, hogy úgy véljék: Libanont nevezi jelképesen Jeruzsálemnek, de tévesen, mint már említettük. Amíg a próféta jelképesen szólt, a részeknek kölcsönösen illeni kellett egymáshoz, mint ahogyan a fának és ágainak van némi köze a saskeselyűhöz. *Ímé, eljött a babiloni király Jeruzsálembe, és fogá királyát és fejedelmeit és elvivé őket magához Babilonba*. Noha a zsidókat elképzelve elég megindította az egyszerű történet, Isten mégis megfeddi őket, mert látta, mennyire tunyák voltak. Először is *lázas háznak* nevezte őket, majd megkérdezi: *Vajon tudják mindennek a jelentését?* Ez olyasfajta feddés, amivel Isten emlékezteti őket az ostobaságukra, mert az a rejtvény nem volt annyira homályos, hogy megakadályozta volna őket a történet megértésében, hacsak nem vesztették el teljesen a józan eszüket és az ítélőképességüket. A próféta azonban még csípősebben bök egyet rajtuk, *lázas háznak* nevezve őket, bár egyidejűleg közvetve a butaságukat is megfeddi, amiért nem fogták fel azonnal a rejtvény jelentését. Majd hozzátesszi, hogy Babilon királya a királyi magból vett. Mondtuk, hogy Sedékiás Joákin nagybátyja volt, s minden várokozás ellenére ő került a trónra. Ha ugyanis Joákin fiakat nemzett volna, amikor még biztonságban volna, azok lettek volna az utódai. Ezért rendkívüli előny volt Sedékiás számára a trónra kerülés. De azt mondja, *oly módon támasztott király volt, hogy Babilon királya szövetséget kötött vele és megeskette*. Isten itt emberileg szólva megmutatja, hogy Sedékiás lázadása nem válhatott a hasznára, mert még a világi emberek is meg voltak arról győződve, hogy annak álnoksága, aki megszegi a szavát, nem marad büntetlen, különösen a szövetségek esetén, amelyeket közös megegyezéssel szentesítettek. Mivel tehát a szövetségek szentsége oly nagy volt, hogy azokat nem lehetett megszegni a társadalom kötelekeinek meggyengítése nélkül, ebből fakadt az az általános meggyőződés, mely szerint minden szövetségszegő hamissága boldogtalan véget fog érni. Most tehát Isten hagyja a Maga ügyét, és felveszi Nabukodonozor királyét. Ímé, mondja, téged az ingyenes nagylelkűség tett királylyá. A győztes valóban szabott volna feltételeket

³⁴⁷ „A kötőszó itt felesleges, és a kérdés jeleként szerepel.” – Kálvin.

neked, de az állapotod mégis kívánatos volt – uralkodhattál a néped felett ragyogó módon, mérsékelt méltósággal. Most, miután a szövetségedet megvetetted, és az esküdet megszegted, hálátlan voltál Babilon királyával szemben, aki a nagylelkűségével kötött téged magához: miképpen lenne szerencsés ez az álnokság? Most tehát értjük a próféta szavainak jelentését, amikor azt mondja, hogy *Babilon királya szövetséget kötött Sedékiással és megeskette őt: Ezt a megerősítés kedvéért teszi hozzá. Mert jóllehet az emberek soha nem lépnek szövetségre kölcsönös eskü nélkül, Ezékiel látszólag mégis megkettőzte Sedékiás bűnét, amikor megemlítette, hogy eskü is volt. Azt mondja, elvitte a föld erőseit túszoikként. Nem kétséges, hogy Nabukodonozor azért gyűjtötte ezt a sereget köré, hogy a zsidók csendesebbek legyenek, mert ismerte annak a nemzetnek a zavargásra hajlamos jellegét, és ily sokak féken tartása költséges volt. De, mint említettem, az volt a terve, hogy ezen a módon az egész országot békességben tartja. Sedékiás azonban a saját testvéreit és rokonait adta halálra, mert Nabukodonozor jogos haraggal rendelkezett el a lemészárlásukat. Ezért Sedékiás lázadása a testvéreinek elárulása is volt, s ezért mondja a próféta, hogy a nép erőseit Babilonba vitték, azaz azokat, akik a legmagasabb rangúak voltak, és a nép között nagy tiszteletnek örvendtek.*

Majd hozzáteszi: *hogy alacsony királyság legyen.* Sedékiás tehát nem színlehetett tévedést és nem fordíthatott hátat úgy, mintha Babilon királyának ravaszsága és titkos tanácsvezése járt volna túl az eszén, mert Nabukodonozor nyíltan tárgyalt vele és előírta azokat a feltételeket, melyek mellett akarta, hogy uralkodjon. Mivel tehát Babilon királya nyíltan és őszintén mutatta meg Sedékiásnak, hogy mit akart tőke, ez a nyomorult ember nem mondhatta, hogy rászedték és nem volt kellően figyelmeztetve Babilon királyának a ravaszságára. Nem maradt a számára efféle mentség. Ezért a próféta világosan kimondja, hogy Nabukodonozor olyan feltételeket szabott Sedékiásnak, miszerint *a királysága alacsony rangú lesz, és nem emelkedik fel*, hanem megtartja az egyezséget. Ez volt a legigazságosabb, mert amikor kijelölte a királyt, szabhatott volna neki rendkívül kemény feltételeket, de megelégedett azzal a mértékkel, ami még a legjobb barátok között is biztosan tűrhető volt. Hiszen szövetséget kötött vele, s azt akarta, hogy a királyság alacsony maradjon a megóvása érdekében. Hiszen ez pont olyan, mintha a próféta azt mondta volna: Nabukodonozor nem gondolt másra, csak arra, hogy Sedékiás békességben uralkodhasson, s mivel hasznosnak látta mind a királynak, mind az egész népnek bizonyos korlátokat szabni, ezért ezt a tervet követte. Annál gonoszabb volt Sedékiás, amiért nem törődött a saját biztonságával, mert semmi sem volt jobb, vagy kívánatosabb a számára, mint alázatosnak maradni, s nem felemelkedni a sajt pusztulására, amint az később bekövetkezett. De *követeket küldött Egyiptomba, hogy adjanak neki lovakat és sok népet.* Ezeket a pontokat kölcsönösen össze kell vetni, hogy az ellentét megfelelő legyen: Nabukodonozor nem törődött mással, mint az ország békességével, mert elejét akarta venni minden félelemnek és zendülésnek. Mi volt tehát Sedékiás? *Egy lázadó.* S miért? Mert *követeket küldött Egyiptomba, hogy adjanak neki sok lovas és gyalogos csapatot* Júdea támogatására Nabukodonozor ellen. Ő a háború befejeztével nem tett semmi ellenségeset, mert az atyai gondoskodásának volt a része, hogy a saját nemzetükből adott nekik királyt, s így teremtett nyugalmat az egész országban, hogy ne legyen ok a zavargásokra. Miért keresett hát Sedékiás segítséget az egyiptomiaknál? Látjuk tehát, hogy a próféta elveszi tőle az önvédelem minden mentségét. S most hozzáteszi: *jó szerencsés lesz-e? Megmenekül-e, aki így cselekedett?* A próféta hangsúllyal kérdezi, mert amint mondtam, az a meggyőződés vésődött bele mindenki elméjébe, hogy minden áruló felett bosszút kell állni, különösen, ha a szövetségi esküjüket szegték meg. A próféta tehát nemcsak egyszerűen azt jelenti ki, hogy Sedékiásnak pusztulnia kell a szövetség megszegése miatt, hanem még magabiztosabban áll fel és teszi fel a kérdést egy mintegy eldöntött és kétségtelen dologról: *jó szerencsés lesz-e? Megmenekül az, aki ekkora bűnt eltervezett? S hozzáteszi: megmenekül-e az, aki megszegte a szövetséget?* Ez az ismétlés nem felesleges, mert korábban azt mondta: *megmenekül-e, aki ezt tette?* Most pedig hozzáteszi: *aki megszegte a szövetséget,*

megszabadul-e? Semmi homályos nem volt az első mondatban, de a próféta ezt nem az érthetőség kedvéért tette hozzá, hanem hogy nagyobb súlyt kölcsönözzön a mondatnak. A végső következtetés az, hogy nem lehetett elkerülni Isten bosszúállását ekkora álnokságért, mint azt majd részletesebben is elemezzük holnap.

Most ez következik: *Élek én, ezt mondja az Úr Isten, hogy annak a királynak lakóhelyén, a ki őt királlyá tette, a kinek tett esküjét megvetette, s a kivel tett frigyét megszegte, ott nála, Babilonban hal meg.* Jóllehet a próféta kellően megmutatta, hogy Sedékiás nem kerülhette el a lázadásának büntetését, Isten újból előlép és megesküszik Önmagára, vagy a saját életére, hogy meg fogja büntetni Sedékiást. Ebből kiderül a nép hatalmas ostobasága, mert Isten soha nem cselekszik hamisan a Maga nevében, vagy nem hozakodik elő semmivel hiába, hanem amikor a szükség megköveteli, Önmagára esküszik. S a saját példájával írja elő nekünk, hogy ne tegyünk elhamarkodottan esküket, hanem legyünk józanok ebben a dologban. Isten tehát megesküszik, hogy *Sedékiásnak ott kell meghalnia, azaz annak a királynak a fővárosában, aki őt királlyá tette.* Babilon tehát az, ahol meghalt, de mégsem látta Babilont, mert a szemeit kitolták Riblában, mint azt máshol láttuk (Jer39:7, Jer52:11). A próféta egyszerűen csak kihirdeti a büntetést, hogy száműzetésben kell meghalnia, *annak a királynak a lakóhelyén, aki a trónra ültette őt, s akinek a szövetségét megszegte és az esküjét megvetette.*

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert megmutatod, mennyire törődsz az ember és ember közötti kölcsönös hűséggel, hogy úgy viselkedjünk minden módon, hogy ne tévesszük meg a felebarátainkat, hanem őszinte vonzalommal támogassuk egymást. Add meg azt is, hogy tényleges beleegyezéssel adjuk meg Neked mindazt, amit megkövetelsz, s amit meg kell adnunk Neked, mert Te nemcsak szövetségre akarsz velünk lépni a Te egyszülött Fiad által, hanem el is pecsételed azt az Ő vérével, míg végül majd élvezhetjük azt az örökséget, amit Te szereztél meg a számunkra az Ő áldozati halálával. Ámen.

Ötvenkettedik előadás

Ezék17:17

17. És a Faraó nagy haddal és nagy sokasággal vele semmit nem tesz a háborúban, mikor sánczot töltenek és tornyot építenek sok lélek kiirtására.

Ahogy Ezékiel korábban azt tanította, hogy nem volt szükség nagy erőkre, amikor Isten meg akarta büntetni Sedékiást Babilon királya által, most úgy tanítja viszont azt, hogy milyen nagy és erős hadsereget gyűjt a fáraó, de az mégsem ér semmit, mert Nabukodonozor győz. Egyes igemagyarázók másképpen magyarázzák az igeszakaszt, nevezetesen hogy a fáraó nem teljesíti az ígértét, mert a királyok szoktak dicsekedni a forrásaikkal, amikor szövetségre lépnek. 50 ezret ígérnek, de csak 10 ezret küldenek. Úgy vélik tehát, hogy a Sedékiást megtévesztő hiábavaló ígéretek feddi itt meg, mert a fáraó azzal dicsekedett, hogy oly hatalmas erővel jön majd, ami könnyedén visszaveri a babiloni hadsereget. De az általam javasolt jelentés sokkal ideillőbb, nevezetesen hogy bármit is próbál majd meg a fáraó, az nem fog rajta segíteni. Noha jól felszerelten érkezik, hatalmas hadsereggel, *de az mégsem lesz semmi hasznára a csatában vele:* ez egyformán vonatkozhat mind Sedékiásra, mind Babilon királyára. A fáraó ugyanis nem tett semmit Nabukodonozor királlyal, mert kénytelen volt gyorsan visszavonulni a saját területére, s alig tudta megvédeni a saját királyságát. Nem volt sikeres Nabukodonozor ellen, és semmi jót sem tett Sedékiásnak, mert nem segítette meg a

nyomorúságában, ahogyan ígérte. De ami az igeszakasz általános jelentését illeti, látjuk, hogy a próféta úgy érti: Sedékiás téved, még ha a fáraó hűségesen be is tartja az ígéreteit, mert Isten akaratával szembeni küldetést vállalt fel, ami csakis katasztrofális véget érhetett. S hozzáteszi: *mikor töltést emel és tornyot épít* (tornyokat ért alatta, mert itt egy többes szám – egyes szám váltás van), mint ahogyan az szokásos az ostromlott városoknál. Ezt a gondolatot Nabukodonozorra kell vonatkoztatni, mert ő kezdett el töltéseket emelni és tornyokat építeni Jeruzsálem ellen, amikor a fáraó elvitte a hadseregét. Mivel Nabukodonozor nem küzdött az egyiptomiakkal és a zsidókkal együttesen, elkezdte az ostromot, majd elment és szembeszállt a fáraóval, akit mikor legyőzött, a reszketve visszavonult a saját határai mögé. Nabukodonozor ezt követően visszatért és miután mindent előkészített, nem nyugodott, míg meg nem ostromolta a várost. Ezékiel úgy érti: a fáraó hiába jött segítségül, amikor Nabukodonozor elkezdte felállítani a töltéseit és építeni a tornyait a város ellen.

Ezék17:18

18. S ha megvetette az esküt, hogy megszegje a frigyet, pedig ímé, kezét adott rá, s mégis megcselekedte mindezeket; nem fog megszabadulni!

Ezékiel megint megismétli, hogy Sedékiás nem lehet sikeres, mert egyezséget szegett. Tegnap láttuk, hogy az a meggyőződés mindig is benne volt az emberek elméjében, hogy az egyezségek szentek, melyeket büntetlenül nem lehet megszegni. Mivel tehát az egyezségek szentsége mindig is uralkodó volt az emberek között, Ezékiel itt azt hirdeti, hogy a dolognak katasztrofális végkimenetele lesz, mert Sedékiás *megvetette az esküt, amikor megszegte az egyezséget, miután kezét adott arra*. Szerintem egy testtartást ír le, amit megszokott az emberek között: a kezét adás, amikor meg akarnak erősíteni egy szövetséget. Az egyiptomiak és a zsidók közötti szövetséget írja itt le tehát egy külső pózzal, mert Sedékiás kezét adott, de mégis megszegte azt ezen a módon, álnokul elszakadván Nabukodonozor királytól, akinek kezét adott. *Megcselekedte mindezeket; nem fog megszabadulni!* Majd ez következik:

Ezék17:19

19. Azért így szól az Úr Isten: Élek én, hogy eskümet, melyet megvetett, és frigyemet, melyet megszegett, fejéhez verem.³⁴⁸

A korábbi mondatot erősíti meg. A próféta a megszokott módon beszélt, amikor kijelentette, hogy Sedékiás álnoksága nem marad megbosszulatlanul. Most Istent lépteti elő beszélőként, mert ha nem jelenne meg az álnokság bosszúállójaként, az emberiség aligha lenne komolyan meggyőződve arról, hogy büntetésben részesülnek a hamisan esküvők és a szövetség-szegők. Mint említettem, ez a vélemény mindenki szívébe szilárdan belerögzült, ezért úgy kell érteni, hogy ezt a vélekedést fogadták el, s az emberek teljesen meg voltak róla győződve. A meggyőzések azonban, melyeket „általánosnak”³⁴⁹ neveznek, szertefoszlának: vannak közös gondolatok, melyek majdhogynem velünk születettek, s követik a természetet, de ezek nem szilárdak, mert a világiak nem ragaszkodnak ahhoz az alapvető dologhoz, hogy Isten a világ bírója. Ezt a mondatot tehát szükségszerűségből teszi hozzá. Isten itt megesküszik, hogy Sedékiás büntetést fog kapni, mivel *megvetette az esküt és érvénytelené tette a szövetséget*. Meg kell azonban figyelni a díszítő jelzőt, mert Isten az esküt és a szövetséget a *sajátjának* nevezi. Ezt *vetette meg*, mondja, nem egyszerűen csak az esküt,

³⁴⁸ Vagy: „visszautasítom”. – Kálvin.

³⁴⁹ κοινας εννοιας – Kálvin.

hanem az *eskümet*, s megszegte a *szövetségemet*. Ennek a nyelvezetnek az oka az, hogy Isten hűséget akar ember és ember között fenntartani, ezért gyűlöl minden hamis esküt és csalást. Mivel pedig nincs szentebb módja a szövetségekötésnek, mint ünnepélyes rítusokkal, ezért Isten is sajátos módon mutatja be az ítéletét. Végül joggal nevezhetjük Őt a szövetségek őrzőjének, mert még mikor a pogányok léptek szövetségre, akkor is legfőbb Jupiter nevével szoktak előhozakodni, mert úgy vélték, ő áll bosszút mindenkin, aki megszegi a szövetséget. Isten azonban itt nem úgy lép elő, mint egy elképzelt Jupiter, hanem azt akarja, hogy a bizalom virágozzék az emberi társadalomban, mert ha az emberek nem járnak el egymással őszintén, az egész társadalom összetörik. Az tehát az ok, amiért Ezékiel azt mondja, hogy a Nabukodonozorral kötött szövetség isteni volt, mivel Isten annak a védelmezője. Közben azt is meg kell figyelni, hogy ez a szövetség törvényes és Istennek tetsző volt (Jer27:17). S látjuk a Jeremiás 28-ból és 29-ből: Isten azt akarta, hogy a zsidók viseljék el ezt a gyalázatot egy ideig. Sedékiás király ugyanis, ha igazán ellátta volna a hivatalát, a Messiás előképe lett volna, a Föld királyainak elsőszülöttjéé. Ezért méltatlan volt a számára adófizetőjévé válni egy világi uralkodónak és kegyetlen zsarnoknak. Mivel azonban Isten akarta a szolgaságot ily módon a népére kényszeríteni, Sedékiásnak az igában kellett volna maradnia, mert meg van írva: maradjatok Nabukodonozor szolgálói, és éljete. Azaz, nincs más módja a biztonság megszerzésének, mint elszenvedni, hogy a kaldeusok uralkodjanak felettetek, s ti viseljétek nyugodtan az ő uralmukat, mert Nabukodonozor Isten ostora. Ezt a szövetséget, mint említettem, Isten jóváhagyta, mert egyébként nem lehetett volna a bosszúállója. Tudjuk, hogy háromféle szövetség létezik. Amikor két király háborúzik, és a győztes meg akarja kímélni az ellenségét, akkor szövetséget köt vele, de a saját kénye-kedve szerint szabja meg annak feltételeit. Tudjuk, hogy a rómaiak is követték ezt a szokást, mert főleg az elején nehéz volt az uralmuk alatt tartani minden legyőzöttet. Ezért szövetségekre léptek sok törzsszel sok különböző feltétellel. A másik fajta szövetség az, ami vagy királyok, vagy népek között köttetik, amikor azok ellenségesek, de mielőtt tényleges harcba bocsátkoznának, szövetséget kötnek egymással, és így hátrítják el a háború okát. Ez a második fajta szövetség. Végül vannak, akik soha nem voltak egymás ellenségei és így lépnek szövetségre: ilyen szövetség volt a Sedékiás és az egyiptomiak között kötött. Ők ugyanis óvatosak akartak lenni és elébe akartak menni a veszélynek, ami a kaldeusok részéről fenyegette őket. Ezért kötöttek szövetséget. Így csatlakoztak korábban az izraeliták a szírekhez, majd utóbb az asszírokhoz. Látjuk tehát, hogy a zsidók házasságtörést követtek el, amikor először Egyiptomhoz futottak, majd Asszíriához, végül Káldeához. Ez a szövetség azonban, melyet most említ, szükséges volt, mert Sedékiás nem kerülhette el azoknak a feltételeknek az elfogadását, amiket Nabukodonozor király szabott meg neki. Emitt mondja Isten Önmagát az álnokság bosszúállójának.

Felmerül a kérdés: Vajon soha nem szeghetjük meg a szavunkat, ha valakit erőteljes támadás ér, és az lett neki megígérve, ami egyébként igazságtalan? A válasz kéznél van: Isten neve drágább, mint minden emberi előny. Ha valaki tehát azzal tiltakozik, hogy becsapták, és igazságtalan feltételekkel nyomták el, Isten nevének akkor is uralkodnia kell. Ezért mindig mérlegelnünk kell, hogy mivel tartozunk Isten nevének, s ezért azonnal arra a következtetésre jutunk, hogy soha nem lehet azoknak megbocsátani, akik azzal az ürüggyel szegik meg az egyezségeiket, hogy erőszakosan kényszerítették, vagy ösztönözték őket a csalafintaságra, vagy nem volt szabadságuk azt mérlegelni, hogy az ígéretük megfelelt-e az egyenlőségnek. Emiatt mondja a 15. zsoltárban is (Zsolt15:4), hogy Isten fiai esküt tesznek és veszteséget szenvednek, mert amikor Isten nevét is belevonják, akkor semmilyen haszon sem lehet annyira fontos, hogy a tett esküvel szemben túlsúlyba kerüljön. S nem ok nélkül hirdeti ki Isten, hogy meg fogja bosszulni az álnokságot, ami Sedékiás elkövetett, mert valójában nem távolodhatunk el azoktól az ígéretektől, melyeket egy Isten nevében tett esküvel szentesítettünk anélkül, hogy Magát a Mindenhatót ne vennénk semmibe. Közben biztos,

hogy más oka is volt, amiért Isten büntette a zsidókat. Itt azonban, mint korábban megmutattam a próféta azt említi, ami ismerősebb volt az emberek számára. A város és az egész királyság megsemmisítésének elsődleges oka a bálványimádás volt, amihez aztán a nép számtalan bűne is hozzáadódott. Az igazi vallás megrontásának idejétől fogva a sok bűn mocska csak növekedett mind városszerte, mind országszerte. Ezért rendelte Isten ezt a népet a pusztulásra, s ezért lett Sedékiás király is megfosztva a látásától. Mert ahogyan a szent történelem bizonyosságot tesz róla, Isten az egész népet meg akarta semmisíteni, s ezért bukott el Sedékiás és haragította magára a kaldeusokat. Látjuk tehát, hogy Isten gondviselésében az okok folytonos sorozata áll fenn. Nem úgy, ahogyan a sztoikusok feltételezték, mert ők a bonyolult fordulatokból, vagy a másodlagos okokból agyalták ki a sorsukat, anélkül, hogy ebbe a zűrzavarba bármiféle szerepet szántak volna az Istenség akaratának. Istennek azonban, mint említettem, más okai vannak arra, hogy miért teszi meg azt, vagy amazt a dolgot. Egyes okok távoliak, és számunkra felfoghatatlanok, mások számunkra is nyilvánvalók. Így a nép megsemmisítésének közbenső oka Sedékiás fellázadása volt Nabukodonozor király ellen, de létezett egy másik, fontosabb ok, nevezetesen az, hogy a nép megérdemelte a pusztulást. Ezért vált Sedékiás vakká Isten jogos ítéletével szemben, mert álnok módon Egyiptom királyához ment és így fegyverkezett fel Nabukodonozor király ellen. De ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy az itt szereplő indok egyetemesen nyilvánvaló.

Ezék17:20

20. És kiterjesztem hálómat ellene, és megfogatik varsámban,³⁵⁰ és elviszem őt Babilonba s ott törvénykezem vele gonoszságáért,³⁵¹ melylyel ellenem járt.

Itt pedig rámutat a büntetés fajtájára, amit Sedékiásra készül kiszabni. Általánosságban mondta, hogy az álnokságának vissza kell hullania a saját fejére, de most tovább is megy, nevezetesen hogy Sedékiásnak fogságba kell mennie. Isten büntethette volna más módon is, de a prófécia ezzel lett megerősítve, mert a próféta világosan Sedékiást fenyegeti, mint láttuk. S Isten személyében szól, hogy a nyelvezetének még nagyobb súlya legyen. *Kiterjesztem hálómat ellene*, mondja, *és megfogatik a csapdáimban*. Az igeszakasz jelképes, de a legjobban magyarázza, ami gyakorta megtörténik a Szentírásban, nevezetesen hogy miközben az istentelenek először az egyik, majd a másik útra térnek, ők közben Isten ügynökei, Aki a saját titkos erejével kormányozza őket, és küldi oda, ahová csak akarja. Bár az emberek minden dolgot zűrzavarosan meghamisítanak, és a vágyaiktól ide-oda hajtva eget-földet megzavarnak, Isten mérsékli a támadásaikat a titkos gondviselésével. Ezt értjük meg a próféta szavaiból, amikor Babilon királyának a hadseregét, a terveit és a hadigépezetét *Isten hálójának és csapdáinak* nevezi. S jöllehet Nabukodonozort a saját becsvágya és kapzsisága hajtotta, s nem gondolta magáról, hogy az isteni uralom alatt áll, mégis látjuk, hogy a Lélek mit jelent ki. S alaposan meg kell figyelnünk ezt a tanítást, mert ha Isten atyai gondoskodására támaszkodunk, még ha hadseregek vesznek is körül minden oldalról, akkor is nyugodtan bízhatunk, s nyugodt és összeszedett elmével várhatjuk a végkifejletet, mert az emberek semmit sem tehetnek Isten nélkül. Amikor azonban felszítjuk Isten haragját önmagunk ellen, akkor észben kell tartanunk, hogy miközben az embereknek megvan az okuk arra, hogy ellenségesek legyenek velünk szemben, mégis Isten kormányozza őket, vagyis hogy ők Isten hálói és csapdái, ahogyan a próféta mondja.

Elviszem őt Babilonba, mondja, *s ott törvénykezem vele gonoszságáért, melylyel ellenem járt*. Isten nemcsak vitatkozott itt Sedékiással, hanem súlyos és félelmetes ítéletet is

³⁵⁰ Egyesek „vonóhálónak” fordítják, de tévesen, mert a szó a vadászatból származik. – Kálvin.

³⁵¹ Vagy „őszintétlenségéért, köntörfalazásáért”. – Kálvin.

kimondott rá, amikor meglátta, hogy először a saját fiai halnak meg, majd azt követően kitolták a szemeit és láncra verték. S majdnem elemésztette a fogság, és gyalázatosan bántak vele egészen a haláláig. Ezért mondja Isten, hogy Babilonban fogja megítélni, de mégsem lesz semmi ellentmondásos, ha Riblát is belevonjuk. Mert jóllehet Sedékiás már részben megkapta a büntetést, mielőtt Babilonba került volna, Isten mégis ott szabta ki rá a saját ítéletét, miután kiragadták az országból és száműzetésbe hurcolták. S ott temették el, de nem minden tisztesség nélkül, mint azt láttuk Jeremiásnál (Jer34:5), mert így siratták a temetéskor: Jaj testvérem! Jaj uram! – ahogyan a próféta mondja. A halála mégis olyan volt, mint a legaljasabb fogolyé, mert elsorvadt a láncában, és alantasan volt öltözve, miközben a király Kóniással nemes és ragyogó módon bánt. Sedékiás fogsága ezért ennek a próféciónak a pecsétje volt, mert Ezékiel nem hirdethette volna ezt az ítéletet, ha nem lett volna a Szentlélek szerve.

Ezék17:21

21. És minden menekültje minden seregéből fegyver miatt hull el, és a megmaradottak szélnek szélednek mindenfelé, és megtudjátok, hogy én, az Úr beszéltem.

A próféta most leereszkedik az egész néphez, s különösen a katonákhoz, akikről Sedékiás maga gondoltam, hogy a város alkalmas őrizői lesznek. Azt mondja, hogy *minden ereje szét lesz szórva, ezért szétszélednek majd mindenfelé kard által*. Ezekkel a szavakkal a hadsereg lemeszárlását jelzi, mert ameddig a katonák a saját soraikban állnak, felfogják és visszaverik az ellenséges támadást, amikor azonban szétszóródnak, akkor mindenki ki van téve az ellenségnek, s ekkor kezdődik a válogatás nélküli mészárlás. Azt mondja tehát, hogy Sedékiás katonái *menekülők lesznek a saját csapataik közepette*, azaz jóllehet nagy hadsereggel rendelkezett, mégis szétszóratnak az erői, s miközben mindenki a saját javát nézi, ő az ellenség kezébe kerül. Így *minden menekültje minden seregéből fegyver miatt hull el, és a megmaradottak szélnek szélednek mindenfelé*. Ugyanezt a dolgot láttuk korábban, mert amikor a próféta kijelentette, hogy az egész népnek szenvedni kell a kardtól, egyben azt is hozzátette, hogy minden túlélő menekülő lesz, mintha bárki kidobna valami szemetet, vagy szőrt, amit azután a szél ide-oda fújna. Ezért most ugyanazt ismétli meg, nevezetesen hogy az egész nép olyan lesz, mint egy szétszaggyártott test, mert ha meg is menekültek a kardtól, akkor sem találnak maguknak nyughelyet. Ezért miközben kevesen Egyiptomba menekülnek, mások a moábitákhoz, megint mások a szomszédos nemzetekhez, így az egész nép szétszóródik. S hozzátesszi: *és megtudjátok, hogy én, az Úr beszéltem*. Már magyaráztuk ennek a jelentését, s azt, hogy miért ismételteti oly gyakran a próféta: mert a zsidók taníthatatlanok voltak és Isten minden fenyegetését kigúnyolták. A próféta azt tanítja, hogy ténylegesen meg kell érezniük, hogy Ő szólt, s ez a bolondok bölcsessége, ahogyan a közmondás mondja. Miután nem engedelmeskedtek semmiféle tanácsnak, s nem fogadtak el semmiféle intést, sem tanítást, így csak maga az esemény fogja tanítani őket.

Ezék17:22

22. Így szól az Úr Isten: És veszek én ama³⁵² magas czédrus tetejéből, és elültetem; felső ágaiból egy gyöngye ágat szegek le, s elplántálom én magas és fölemelt hegyen.

³⁵² A kötőszó felesleges. – Kálvin.

Itt a próféta elkezdi beszámolni a nemzet és a királyság helyreállításáról. Azaz, a prófécia kétségtelenül Krisztusra vonatkozik, mert jóllehet bizonyos értelemben Isten megkönyörült a népen, amikor szabadságot kaptak a hazatérésre Círus és Dárius alatt, mégis, ami itt meg van írva, az soha nem teljesedett be, csak Krisztus alatt. Mint máshol említettem, valóban igaz, hogy amikor a próféták helyreállítást ígérnek az egyháznak, akkor nem korlátozzák az értekezésüket Krisztus személyére, de a nép hazatérésével kezdődő időszak volt annak a teljes és szilárd szabadságnak a kezdete, ami végül Krisztusban vált nyilvánvalóvá. A keresztyén szerzők tévedtek, amikor azt állították, hogy ami csak elhangzik az egyház helyreállításáról, azt pontosan Krisztus személyére kell érteni, s így nevetségessé tették magukat a zsidók előtt. De amint már elhangzott, valahányszor csak a próféták a szabadság reménységét mutatják fel a választottaknak és a kegyeseknek, az idő egészét ölelik fel a nép visszatérésétől, vagy a száműzetés végétől kezdve Krisztus királyságának a végéig. Mikor tehát Krisztus uralkodásáról van szó, annak kezdetét a templom felépítésének idejére kell tennünk a nép visszatérését követően a hetven éves fogságból, a végét pedig nem Krisztus mennybemenetelére, nem is az első, vagy második századra kell tennünk, hanem a királysága egész fejlődésének végére, amíg majd megjelenik az utolsó napon. Most térjünk rá a próféta szavaira: *Így szól az Úr Isten: És veszek én ama magas cédrus tetejéből.* Isten a már látott hasonlatot folytatja, mert ahogyan elmondta, hogy a cédrus tetejét letépték, illetve a legmagasabb ágakat leszaggatták Libanon cédrusáról, most úgy mondja, hogy *vesz majd a cédrus tetejéről*, s miután letépett, vagy leszeggett *egy gyöngye ágat, elülteti azt.* S akkora lesz annak a növekedése, hogy minden fa csodálatos munkának fogja azt elismerni. Ezt a helyreállítást különféleképpen írja le nekünk, mert miután Isten beszélt a fennkölt ágakról, leereszkedik az alacsonyhoz és nyomorúságoshoz. Majd kihirdeti, hogy olyan lesz az új királyság kezdete, hogy a száraz fa bimbót hajt majd és megalázza a magasztost. Ezek a dolgok első ránézésre ellentéteseknek tűnnek, de nagyon jól összeillenek, mert Isten a magas cédrus tetejéről vett, amikor elültette az új királyt. Krisztus ugyanis, ami Isten örök rendeletét illeti, mindig is kiválóbb volt, mint a menny és a föld. Egyidejűleg Isten utóbb azt is elmondja, hogy alázatos volt, s ez természetesen így volt. De kövessük a szavakat: *És veszek én ama magas cédrus tetejéből, és elültetem; felső ágaiból egy gyöngye ágat szegek le, s elplántálom én magas és fölemelt hegyen.* Itt, mint említettem, a magas és fennkölt cédrusról beszél, majd a felső ágairól, de utóbb hozzáteszi, hogy *egy gyöngye ágat szegek le* belőle, ami alatt azt érti, hogy az ágacska, amit leszed, erőtlenné lesz. Itt tehát Krisztus uralkodásának megvetendő kezdeteit látjuk, amint a próféta is világosabban megmagyarázza utóbb.

Ezék17:23

23. Izráel magasságos hegyén plántálom őt, és ágat nevel és gyümölcsöt terem s nagyságos³⁵³ cédrussá nevededik, hogy lakjanak alatta,³⁵⁴ mindenféle szárnyas madarak ágainak árnyékában fognak lakozni.

Amikor Isten bejelenti, hogy *az ágacska, amit majd elültet, fenséges cédrussá fog fejlődni*, akkor magasztos szavakkal mutatja be, hogy felülmúlja majd a természet szokásos szabályát. Ennek előképét láttuk Zorobábelben, aki arra lett kiválasztva, hogy visszahozza a népet a szomorú és gyalázatos fogságból (Ezsd2:2, Agg1:14). Mert nem természetes módon nőtt a gyöngye ágacska rövid idő alatt fenséges cédrussá, hiszen tudjuk, milyen lassan növekednek a cédrusok. Ebből látjuk a Lélek szándékát, Aki azt mondja, hogy fa lesz a nagyon kicsi ágacska. S ez a prófécia megfelel Ézsaiás egyik prófécijának (Ézs11:1), ahol

³⁵³ Vagy: „fenséges”, ez ugyanaz a szó, mint amelyikről tegnap beszéltünk. – Kálvin.

³⁵⁴ A cédrus ama bizonyos ága alatt. – Kálvin.

azt mondja, hogy származik egy vesszőszál Isai törzsökéből. Isai háza kivágatott, és ő egy ismeretlen magánember házát nevezi meg, mintha Dávid emlékezete végleg eltörlődött volna. Isai háza úgy kivágatott, mint egy fa, s az az ágacska, mondja a törzsökéből fog kihajtani. Most a próféta ugyanazt a dolgot jelzi, majdnem ugyanazzal a hasonlattal. A többi a következő előadásra hagyom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert kegyeskedtél örök és sérthetetlen szövetségre lépni velünk, amit megszenteltél a Te egyszülött Fiaid vérével, hogy mi hűségesen megálljunk abban. Hadd legyünk olyan engedelmesek Irántad, hogy jóindulatú Atyaként ismerhessünk meg téged, míg végül majd élvezhetjük azt az örökkévaló örökséget, amit Te készítettél el a számunkra a mennyben ugyanazon Krisztuson a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Ötvenharmadik előadás

Az utolsó előadásban elkezdünk megmagyarázni a prófétának azt az igeszakaszát, melyben Isten azt ígéri, hogy leszakít a fenséges cédrus ágairól egy gyöngye gallyacskát, ami nemsokára magas fává nő. Mondtuk, hogy a nép helyreállítása előíze volt ennek a kegyelemnek, mert Isten már megmutatta, hogy gondoskodik a népéről, akiket látszólag végleg elvetett, amikor engedte, hogy fogságba hurcolják őket. Azt is mondtuk, hogy noha Zorobábel fogoly és száműzött volt, mégis ő volt a fáról leszakított ágacska, mert ő volt az a királyi sarj, akitől végül Krisztus is származott. Egyben azt is hozzátettük, hogy ez a prófécia nem teljesedik be Krisztus királyságáig, melynek az volt a kezdete, amikor Ő megjelent testben, s attól kezdve naponként fejlődik egészen a világ végéig. Látjuk tehát, hogy ágacska lett leszakítva a cédrusról, *egy magas és fenséges fáról, és hegytetőre lett elültetve*. A hegyet, ahová ültették az ágacskát, fenségesnek és méltóságosnak nevezi. Nem kétséges tehát, hogy Isten a Sion hegyére utal. Ez valójában alacsony hegy, de Ézsaiás megmutatja az okát, amiért fenségesnek nevezi: mert méltóságban és kiválóságban megelőzi a világ összes magaslatát (Ézs2:2-3). Ott azt olvassuk: minden fenséges hegynél látványosabbá és magasabbá teszem a Sion hegyét. Ez a kiválóság valóban nem volt szemmel látható, de a próféta egyidejűleg azt is kijelenti, mit ért alatta: a tanítás Sionból jő, és Jeruzsálemből az Úrnak beszéde. Látjuk tehát, hogy a Sion hegye, noha alacsony a magas hegyekhez viszonyítva, kiemelkedő és látványos volt a legmagasabb hegyek között is, mert Isten dicsősége ragyogott onnan, s a Föld legvégéig láthatóvá vált. Ezért ismétli a próféta másodszor is: *Izráel magasságos hegyén plántálom őt*, nevezetesen az ágacskát, *és ágat nevel és gyümölcsöt terem s nagyságos cédrussá nevededik, hogy lakjanak alatta, mindenféle szárnyas madarak*, vagy repülő állatok *ágainak árnyékában fognak lakozni*. Az ismétlés megmutatja, hogy itt valami ritkaságról van szó, amit aligha lehet felfogni a szó közönséges értelmében, amikor Isten a magas és emelkedett hegyről beszél. Megerősíti tehát, amit mondtunk, hogy ezt a helyet a Sion hegyére kell vonatkoztatni, ami természetfeletti módion emelkedett fel, amikor Krisztus jogara származott onnan, amivel az egész világot az igájába hajtotta. Most hozzátesszi, hogy *fenséges cédrusnak kell lennie, így az ég madarainak azon kell fészkelni és az árnyékában kell nyugodni*. Ezt a hasonlatot használja Dániel, amikor Nabukodonozor uralmáról beszél (Dán4:8-9, 17-19). Minden királyság számára közös, hogy az embereket az árnyékában védelmezi úgy, ahogyan a madarak is csak a fákon találnak lakóhelyet, s oda gyűlnek. Közben a próféta röviden azt is kijelenti, hogy a királyság, ahonnan ő származik, az egész nép közös biztonságát és javát fogja szolgálni. Mert amikor a királyok azt gondolják, hogy az emberiség többi része az ő kedvükért teremtetett, akkor elragadja őket a saját tulajdon okoskodásuk és nem törődnek a nyomorult nép érdekeivel, akiknek a táplálására a szárnyaik alatt isteni módon ki lettek

jelölve. A próféta tehát azt mutatja meg, hogy a királyság, aminek a felállítását Isten elhatározta az Ő választott népében, hasznos lesz mindenkinek, amikor, mint mondja, az árnyékában biztonság lesz minden madár számára.

Ezék17:24

24. És megismeri a mező minden fája, hogy én, az Úr tettem a magas fát alacsonynyá, az alacsony fát magassá; megszáraztottam a zöldelő fát, és zölddé tettem az asszú fát. Én, az Úr szólottam és megcselekedtem.³⁵⁵

Ebbe az igeversben a próféta jelzi, hogy Isten munkája emlékezetes lesz. Mikor ugyanis azt mondja, hogy a fák Isten kezében és hatalmában fogják magukat érezni, Aki felemeli az elbukottat, s ledönti és leteríti a felemeltet, azzal kétségtelenül nem közönséges tette jelképez. A fák alatt a Föld összes királyát érti, s mindazokat, akik méltóságosak voltak. Ahogyan követi a saját hasonlatát, melyben Krisztus királyságát olyan fának, vagy cédrusnak mondja, amelyik egy gyenge ágacskából nőtt ki, most úgy beszél jelképesen a királyokról, mikor azt mondja, hogy *megismeri az erdő minden fája, mert tudni fogják, hogy az Úr teszi alacsonnyá a magas fát*. Ezékiel itt látszólag következetlen önmagával, mint már említettem, mert Isten azt mondta, hogy a magasztos cédrustól vesz gyenge ágacskát, amit el akar ültetni, de most azt mondja, hogy Isten azt fogja felemelni, ami alacsony és lenézett. De eloszlattuk ezt az abszurditást, mert kezdetben Krisztus az Ő Atyjának dicsőségében volt, s így, mint Mikeás mondja, az Ő kezdete az örökkévalóságtól fogva volt (Mik5:2). Krisztus eme kiválóságát említi tehát, mert attól az időtől kezdve, amikor Isten felállította Dávid trónját, egyben látható jeleit is adta egy kiválóbb királyságnak, amiben akkor titkon reménykedtek. Emiatt jött el Krisztus az Ő magasztos helyéről, és nemcsak szolgai formát öltött, de ki is üresítette magát mindhalálig (Fil2:7). Nem meglepő tehát, ha a próféta azt mondja: *ledőlt, mint egy fa*. Jóllehet, ahogyan azt már mondtam, ezt a mondatot nem szabad Krisztus személyére korlátozni, hanem a királyságára is vonatkozik, azaz az uralkodásának módjára, mert tudjuk, és nemrég mondtuk is, hogy az evangélium olyan, mint a jogar, mellyel Krisztus meghódít minden népet, és uralkodik felettük. Ha pedig arra gondolunk, mi volt az evangélium prédikálása, akkor meglátjuk, mintegy tükörben, a próféta szavainak jelentését, miszerint az alacsony fa felemeltetett. Hiszen senki sem gondolta volna, hogy ilyen gyenge kezdetek után akkora növekedés mehet végbe, mint amekkorát Isten okozott. Ebből következik, hogy a magassága csodálatos volt, mert emberi érzékekkel nem volt felfogható.

Közben hozzászói: *én vagyok az, aki megalázom a magas fát*, amit nemcsak a zsidókra kell érteni, hanem véleményem szerint a világ összes birodalmára és hercegségére. Isten tehát megalázza a magas fákat, mert bármi száll szembe Krisztus királyságával, szükségszerűen elbukik, s ezt részletesebben Dánielnél látjuk leírva (Dán4). Mert jóllehet a világ összes birodalma Krisztusban alapítottak, és az Ő ereje tartja fenn azokat, mégis, mióta a földi királyságok felkelnek és megpróbálják leteríteni Krisztust, a gögjük az oka, amiért Krisztus birodalma lerombolja azokat. Ezt az ellentétet tehát meg kell figyelni, miszerint Isten alacsony fákat állít fel, vagy vesz el, és ledönti a magasakat, mert itt azt tanítja, hogy jobban reménykedjünk Krisztus uralkodásában, mint azt az érzékszerveinkkel fel tudjuk becsülni, mert ha körülnézünk, sok dolgot látunk, ami apasztja és meggyengíti a reménységünket. Hiszen milyen Krisztus királyságának külső megjelenése? Igazából nem érzünk mást, csak kétségbeesést, ha Krisztus királyságát a dolgok jelenlegi állása alapján ítéljük meg. De amikor látjuk, hogyan vánszorog az evangélium a földön, jusson eszünkbe ez az igeszakasz, mely szerint Isten majd felemeli azt a fát, mely alacsony és megvetendő. Egyidejűleg tanuljuk meg

³⁵⁵ Vagy: „meg fogom tenni”. – Kálvin.

azt is, hogy a változások, melyek a világban végbemennek és láthatók, azok büszkeségének tulajdoníthatók, akik vakok a saját dicsekvésükre, mert a királyok, mint mondtuk, megfedkeznek arról, hogy ők emberek, és így láznak Isten ellen. Ezért kell szükségszerűen elbukniuk. S ha ez nem teljedik be azonnal, tanuljunk meg türelemmel várakozni ennek a próféciának a hatására. Bármilyen is történik, Isten egyedül Krisztus királyságát alapította úgy meg, hogy az fennmarad, amíg csak Nap és Hold vannak az égen, de a világ többi birodalma szertefoszlanak a ragyogásukkal együtt, s a fenségességük megdő, még ha pillanatnyilag a felhők fölé emelkednek is. *Én, az Úr szólottam és megcselekszem.* Isten itt a kegyesek emlékezetébe idézi a hatalmát, mert a nép szétszórásának idejétől kezdve – a város és a templom végső lerombolásáról beszélek – elveszett a helyreállítás reménysége. Mivel tehát nehéz volt meggyőzni az embereket arról, amit Isten hirdet, Ő hangsúlyozottan a saját hősiességével hozakodik elő, hogy az emberek a testi érzékeiket megzabolázva a világ fölé emelkedjenek, s várjanak Isten felbecsülhetetlen vitézségére, amit abban a pillanatban még nem látnak. Most ez következik:

18. fejezet

Ezék18:1-4

1. És lőn az Úr szava hozzám, mondván:
2. Mi dolog, hogy ezt a közbeszédet³⁵⁶ szoktátok mondani Izráel földjén, mondván: Az atyák ettek savanyú szőlőt,³⁵⁷ és a fiak foga vásott meg bele?
3. Élek én, ezt mondja az Úr Isten, nem lesz többé helye³⁵⁸ köztetek ennek a közbeszédnek Izráelben.³⁵⁹
4. Ímé, minden lélek enyém, úgy az atyának lelke, mint a fiúnak lelke enyém; a mely lélek vétkezik, annak kell meghalni!

Ebből a feddésből arra következtethetünk, hogy a zsidók romlott magyarázói voltak a legjobb tanításnak, sőt, szándékosan szidalmazták a próféta kifejezését, és adtak annak ellentétes jelentést. Mert a kelleténél sokkalta általánosabb a hitetlenek között, hogy mindig alkalmat vesznek a mennyei tanítás kiforgatására, elcsavarására, eltorzítására és szétszaggatására. S manapság is látjuk ezt a pökhendiséget hatalmasan megnövekedni a világban. Mert a világ tele van bohócokkal és egyéb megtévesztőkkel, akik gonoszul tréfálnak Istennel, és anyagot keresnek ahhoz, hogy viccet csináljanak a törvényből és az evangéliumból. S így volt ez láthatóan a próféta korában is, mert bár odafigyeltek Isten felettük lebegő haragjára, mégsem szüntek meg böszíteni Őt, hosszú-hosszú éveken keresztül. S nemcsak a saját bűneik lettek eljűk tárva, de az atyáiké is: innen származik a gáncsoskodás, amikor meghallották – oly sok éve nem szüntek meg Isten ellen háborúzni: Ő azonban türelemmel viselt el benneteket mostanáig. Gondoljátok, hogy büntetlenül folytathatjátok a vakmerőségeket? Isten eddig a türelmével akart benneteket megszelídíteni, de a makacsságotok legyőzhetetlen. Ezért nemcsak egy, vagy két, de négy, vagy öt generáción át küzdöttetek Isten jóságával. Ezért többé nem tud nektek megbocsátani. Mivel a próféták így szedték csokorba atyáik vétkeit, az istentelen emberek szellemeskedni kezdtek –akkor hát nekünk kell megfizetni atyáink vétkeit? Ők böszítették fel Istent, de nekünk kell elszenvedni azt a büntetést, amire ők szolgáltak rá. A próféta most erről a tisztességtelenségről győzi meg őket, s megmutatja, hogy nincs okuk másokra hárítani a hibáikat, vagy eltaszítani azokat önmaguktól, mert Isten igazságos volt, amikor megbosszulta azokat. Tudjuk, hogy az emberek akarattal köntörfalaznak, hogy mentesüljenek a gyalázattól, majd utána Istent vádolják kegyetlen igazságtalansággal. Valóban igaz, hogy úgy megzabolázza őket a saját lelkiismeretük, hogy akár akarják, akár nem kénytelenek megérezni, hogy jogos a büntetésük, de utóbb mégis konokká válnak, és elfojtják a lelkiismeretüket, sértődékenyen civakodva Istennel. Innen származnak az alábbi szavak:

Bár büntelen légy Róma, lakolsz gonosz
Atyáidért, míg isteneid romolt
Szent házait és füst fogta régi
Képeit újra nem ékesíted.³⁶⁰

Mivel oly sok bűn burjánzott Rómában, miért mondja ez a fecsegő, hogy a saját kortársai méltatlanul fizették a büntetést az atyáik miatt? De ahogyan mondtam, ez a romlott természet bizonyágtétele, mert el akarjuk vetni a gyalázatot, amennyire csak tőlünk telik.

³⁵⁶ Azaz: „mondást, vagy velős mondást” – Kálvin.

³⁵⁷ „Savanyú szőlőt” – nem tudom, egyesek miért fordítják „vadszőlőnek”, amikor az nem illik ide. – Kálvin.
Károlinál: *egrest. – a ford.*

³⁵⁸ „Ezután”. – Kálvin.

³⁵⁹ „Nem fogják mondogatni többet.” – Kálvin.

³⁶⁰ Horatius, *Ódák*, 3. kötet, VI. óda, Virág Benedek fordítása, 1824

Ezért kezdünk Istennel is veszekedni, és lázadozni az Ő ítéletei ellen. S ezért ez a pusztulás még hasznosabb a számunkra, mert orvosságként van felkínálva egy túl általánosan elterjedt betegségre. Bármilyen is legyen tehát a jelentése, ez a mondat közhasználatba került, mint egy közmondás: *a gyermekek foga elvászott, mert az atyák savanyú szőlőt ettek*. Ezekkel a jelképes szavakkal akarták elhárítani magukról a szégyent, mintha Isten igazságtalanul hozakodott volna elő az atyáik gonoszságával velük szemben. Mert savanyú, vagy vadszőlőt enni ugyanazt jelenti, mint a fogakat elvászni – tudjuk, hogy ez a savasság következménye. Ha bárki savanyú szőlőt eszik, a fogai szenvednek majd az éretlenségtől. Ilyet enni tehát annyi, mint ezt a hatást elérni – s a bűnre vonatkoztatja, mert azt mondják, hogy a saját fogaik szenvedték meg, de nem azért mert saját maguk ettek, hanem mert az atyáiktól jött a hatás. Egészében véve, civakodnia akartak Istennel, mintha Ő az ártatlant sújtotta volna, s tették ezt azzal a megtévesztő ürüggyel, amit már említettem: Isten kijelentette, hogy megbünteti a korábbi korokban elkövetett gonoszságot.

Ti, mondja, *ezt a közmondást mondogatjátok, de élek én, mondja az Úr Isten, hogy többé már nem fogjátok mondogatni*. Nem azt érti e szavak alatt, hogy a zsidók megtérnek és mértékletesebbek lesznek, és nem mernek majd ilyen istenkáromlásokat kiokádni Ellene, mert nem a megtérésről beszél itt, hanem mintha azt mondta volna: kiűtöm alólatok ezt a hencegést, mert a vétkességetek nyilvánvalóvá lesz, és az egész világ elismeri majd a büntetésetek igazságosságát, hogy azt ti magatok érdemeltétek ki, s nem háríthatjátok atyáitokra, amint azt mindeddig próbáltátok. A zsidók valóban nem szűntek meg lázadozni Isten ellen, s nem kétséges, hogy egyre dühösebbek lettek, s vakmerően vitatkoztak Vele. A gonoszságuk valóban nyilvánvaló volt, s Isten nem hiába, vagy csip-csup okokból volt velük ellenséges. S jóllehet szigorú volt, ők mégis eljutottak az istentelenség legmagasabb csúcsára, így semmiféle büntetés sem lehetett elegendő, vagy túlságosan elnyomó. Most már értjük a próféta, vagy inkább a Szentlélek szavainak jelentését, mert Isten elvett a zsidóktól minden ürügyet a kibúvó kereséséhez, amikor látta az istentelenségüket, s látványossá tette, hogy ők csakis a bűneik jogos jutalmától szenvednek. Isten Önmagára esküszik, amiből megértjük, mennyire visszataszító volt az istenkáromlásuk. S valóban, az emberek nem menthetik fel magukat anélkül, hogy ezzel ne ítélnék el Istent, mert Isten dicsősége akkor ragyog fel, ha minden száj elnémul, mint azt korábban láttuk (Ezék16:53, Rm3:19). Amint tehát az emberek belépnek abba az arénába az ártatlanságukat akarván megmutatni, az pontosan olyan, mintha Isten igazságát akarnák semmivé tenni. Ezért nem meglepő, ha Isten nagyon haragos, amikor megfosztják az igazától, mert nem létezhet e nélkül az attribútum nélkül.

Látjuk hát, miért szúr be egy esküt, amikor kihirdeti, hogy gondoskodik róla: a zsidók többé ne üzenek csúfot Belőle. *Íme, mondja, minden lélek enyém, úgy az atyának lelke, mint a fiúnak lelke enyém; a mely lélek vétkezik, annak kell meghalnia!* Egyesek az igevers elejét így magyarázzák: az emberek hiába és elhamarkodottan panaszkodnak, amikor Isten látszólag túl szigorúan bünteti őket, mert az agyag nem támad fel a fazekas ellen. Miután Isten az egész világ Alkotója, mi az Ő keze munkája vagyunk: miféle örültség hát Ellene támadni, amikor nem jár a kedvünkben? S ezt a hasonlatot láttuk Jeremiásnál (Jer18:6). A mondat tehát igaz önmagában, miszerint minden lélek Isten szuverenitása alatt áll a teremtés jogán, ezért Ő önkényesen meghatározhatja mindegyik számára, amit akar. Mindenki pedig, aki Ellene zúgolódik, semmi haszonra nem tesz szert. S ezt a tanítást érdemes megjegyezni. De ezt az igeszakaszt másképpen kell értelmezni, nevezetesen hogy semmi sem méltatlanabb, mint Istent zsarnokoskodással vádolni az emberek felett, amikor Ő inkább védelmezi őket, mint a saját keze munkáit. Amikor tehát Isten kinyilatkoztatja, hogy *minden lélek az Ővé*, akkor nem pusztán szuverenitást és hatalmat követel Magának, hanem inkább azt mutatja ki, hogy atyai szeretettel viseltetik az egész emberi faj iránt, mert Ő teremtette és formálta őket. Ha ugyanis egy munkás szereti a keze munkáját, mert benne a munkálkodásának gyümölcseit ismeri fel, úgy Isten is, mikor megmutatta a hatalmát és a jóságát az emberek megformálásában, utána

természetesen szeretettel kell Magához ölelnie őket. Igaz, valóban visszaszítók vagyunk Isten szemében az eredendő bűntől megrontottan, amint azt máshol olvassuk (Zsol14:1-2), de miután emberek vagyunk, kedveseknek kell lennünk Isten számára, s az üdvösségünknek drágának kell lennie az Ő szemében. Most már látjuk, miféle cáfolat ez: *minden lélek az enyém*, mondja: mindet én formáltam, és én vagyok mindegyik Teremtője. Ezért atyai szeretettel viseltetem irántuk, s inkább a könnyörütemet fogják megérezni a legkisebbtől a legnagyobbig, semmint a túl nagy keménységet és szigort. Végül hozzáteszi: *a mely lélek vétkezik, annak kell meghalnia*. Nos, Ezékiel elmondja, miképpen fogja vissza Isten a zsidókat attól, hogy továbbra is azzal dicsekedjenek: jogtalanul kapják a büntetést, mert egyetlen ártatlan személy sem fog meghalni. Ez a mondat jelentése, mert nem úgy érti, hogy minden vétkes személynek meg kell halnia, hisz ez becsapná az ajtót Isten könnyörülete előtt, mivel valamennyien vétkeztünk Ellene. Ebből következően nem volna reménység, mert mindenkinek meg kellene halnia, hacsak Isten meg nem szabadítja a bűnösöket a haláltól. A próféta szavainak jelentése azonban nem kétséges, mert akik meghalnak, azok nem vétlenek, s nem hozakodhatnak elő az ártatlanságukkal Istennek és nem panaszkodhatnak az Ő kegyetlenségéről, amiért mások bűnei miatt bünteti őket. Itt felmerülhet a kérdés, mivel manapság senki nem hal meg, aki ne hordozná részben mások bűneit, nevezetesen Ádámét, akinek a bukása és lázadása folytán az egész emberi faj ténylegesen elveszett. Mivel tehát Ádám a bukásával pusztulást hozott ránk, ebből következően más hibája miatt pusztulunk el. Miután ezt a kérdést majd ismét tárgyaljuk a maga helyén, most elegendő lesz annyit mondani pár szóval, hogy noha más hibája miatt pusztulunk el, mégis, ehhez hozzákapcsolódik minden egyén vétke. Nem úgy ítéltetünk el Ádámban, mintha önmagunkban vétlenek lennénk, hanem az ő bűnétől szennyeződünk be. Ezért úgy kell lennie, hogy mindenki a saját bűne büntetését kapja, mert a büntetés, amire rászolgált, nem egyszerűen csak az egész emberi fajra kiszabott dolog, hanem mi magunk is beszennyeződünk az ő bűnével, mint az majd később elhangzik. Bármilyen legyen a jelentése, mi nem halunk meg ártatlanul, mert mindenki ítélet alatt tart a saját lelkiismeretének bizonyágtétele. Ami a fiatal gyermekeket illeti, ők látszólag nem a saját, hanem mások bűnei miatt pusztulnak el, de a megoldás kettős: jóllehet még nem látható a bűnük, de bennük lappang, mert a lelkükbe zárva hordozzák a romlást, így méltók az ítéletre Isten előtt. Ezt nem fogjuk fel az érzékszerveinkkel, de fontolóra kell vennünk, mennyivel élesebben látja Isten a dolgokat, mint mi: ezért, ha nem hatolunk is be abba a rejtett ítéletbe, mégis azt kell vallanunk, hogy már a születésünket megelőzően beszennyeződünk az eredendő bűn mocskával, ezért joggal vagyunk a végső pusztulásra szánva. Ez az egyik megoldás. De ami a próféta kifejezését illeti, a vita a csecsemőket illetően hiábavaló és nem is helyénvaló, mert a próféta, mint mondtam, csak az istentelen romlottságot akarta megfeddeni, hogy a nép ne vádolja többé Istent kegyetlenséggel. *A lélek*, mondja, *amelyik vétkezett*. Azaz, senki sem dicsekedhet közületek ártatlansággal, amikor megbüntetek benneteket. Ahogyan azt is mondja: aki nem dolgozik, ne is egyék (2Thessz3:10). Ez nyilván nem terjeszthető ki a csecsemőkre. A természet arra tanít minket, hogy őket táplálni kell, de az is biztos, hogy nem munkával szerzik a táplálékukat. Ez csak a felnőttekre vonatkozik, akik elég idős ahhoz, hogy felfogják a teremtésük okát, valamint a alkalmasságukat a munkavégzésre. Így ezen a helyen is nem a gyenge újszülöttekről van szó, hanem a felnőttekről, akik Istent akarják vádolni önmaguk helyett, mintha ők ártatlanok lennének. Ezért amikor nem kerülhetik el a büntetést, igyekeznek a hibát elhárítani – először másokra, azután Magára Istenre.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mivel Te nemcsak megteremtettél minket, hanem kegyeskedtél újjá is teremteni a Te egyszülött Fiadban, s kiemeltél a legnagyobb mélységekből és kegyeskedtél a mennyei királyság reménységét megadni – add meg,

mondom, hogy ne legyünk gőgösek és ne fuvalkodjunk fel hiábavaló dicsekedéssel. Hanem hadd öleljük magunkhoz ezt a kegyet illő alázatossággal, s szerényen vessük alá magunkat Neked, míg végül a részeseivé válunk annak a dicsőségnek, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra. Ámen.

Ötvennegyedik előadás

Ezék18:5-9

5. És ha valaki igaz lesz, és törvény szerint igazságot cselekszik;

6. Ha a hegyeken nem eszik, és szemeit föl nem emeli Izráel házának bálványaira,³⁶¹ és felebarátja feleségét³⁶² meg nem fertézteti, és asszonyhoz tisztátalanságában nem közeledik;

7. És senkit nem nyomorgat, az adósnak a zálogot visszaadja, ragadományt nem ragadoz, az éhezőnek kenyerét adja és a mezítelent ruhával befödi;

8. Uzsorára³⁶³ nem ad, kamatot nem vesz, megvonja kezét az álnokságtól, igaz ítéletet tesz a felek közt;

9. Az én parancsolatimba jár és törvényeimet megőrzi, hogy igazságot cselekedjék; ez az igaz, ő élvén él, ezt mondja az Úr Isten.

Itt a próféta példákkal erősíti meg a korábbi tanítását. Először is azt mondja, hogy ha valaki hűségesen megtartja a törvényt, akkor virágozni fog, mert Isten visszafizeti neki az igazság jutalmát. Utána hozzáteszi, hogy ha egy igaz ember nemz egy órá nem hasonlító fiút, az apa igazsága nem lesz hasznára a lezüllött fiúnak, hanem meg fogja kapni a vétkeinek jutalmát. De ha ez a második személy nemz egy fiút, aki nem utánozza atyját, Isten azt ígéri, hogy ez a harmadik személy elfogadható lesz a számára, mert ő maga igaz, s ezért bővelkedést és boldogságot fog élvezni. Látjuk tehát, hogy itt a nagyapáról és az unokáról van szó, valamint az első fiáról, s a harmadik apja van közöttük. Ám az a Lélek mondanivalója, hogy Isten jutalmat készített mindenkinek az életeiknek megfelelően, így nem engedi meg, hogy meg legyenek fosztva a megígért jutalomtól, s az istentelenek és az Ő törvényének megvetői sem fogják megúszni. Most térjünk rá a szavakra. *Ha valaki igaz volt, mondja, igaz lesz, tehát élni fog.* Először általánosan beszél, utóbb megemlíti bizonyos tetteket, melyekkel felöleli az egész törvény summáját. A teljes mondat így hangzik: ha valaki igaz volt, az igazsága következtében fog élni. A próféta azonban meghatározza, mi az igaz, s itt, mint említettem, a törvény különböző részeit választja ki, a részt szerepeltetve az egész helyett azt jelzi, hogy aki hűségesen megtartja a törvényt, az igaznak minősül Isten előtt. Most pedig meg kell vizsgálnunk ennek az igazságnak minden fajtáját, majd utána el kell jutnunk az egyetemes tanításhoz. Először azt mondja, hogy *az az igaz, aki igazat tesz, és igaz módon ítél.* Az ítélet szó alatt a Szentírás egyenlőséget ért, mikor azonban a két szó összekapcsolódik, az ítélet láthatóan többet is kifejez, mint igazságot, mert az igazság nem más, mint egyenlőség, hűség, becsületesség, amikor teljesen tartózkodunk a csalástól és az erőszaktól, s úgy bánunk a felebarátainkkal, ahogy szeretnénk, hogy velünk bánjanak. Bárkire, aki így viselkedik, mondják, hogy igazságot cselekszik, de az ítélet tovább is terjed, nevezetesen amikor nemcsak jót tenni akarunk a felebarátainknak, de amennyire csak tudjuk, védjük is őket az igazságtalan elnyomástól, s amikor ellenezzük azok vágyait és erőszakosságát, akik mindent felborítanak, ami igaz és szent. Ezért ítélni és igazságot tenni nem más, mint tartózkodni minden sértéstől, jó hitet és egyenlőséget fenntartva a szomszédjainkkal, utána védeni minden jó ügyet, s az

³⁶¹ Tulajdonképpen: „a mocskosságára”. – Kálvin.

³⁶² Vagy: „a felebarátját” – Kálvin.

³⁶³ Vagy: „jutalomra, nyereségre” – Kálvin.

ártatlant a pártfogásunk alá venni, mikor látjuk, hogy igazságtalanul sértik és elnyomják őket. De ezek a kötelezettségek tulajdonképpen a második törvénytáblához tartoznak. Ebből azonban világos, hogy akkor féljük az Istent, amikor igaz módon élnek a felebarátainkkal, mert a kegyesség a könyörületesség gyökere. Noha sok világi ember látszólag folttalan életet élnek, s ritka becsületességet mutatnak, mégsem szereti szívből senki a felebarátját, amíg nem féli és tiszteli Istent. Mivel tehát a könyörületesség a kegyességből és az istenfélelemből fakad, valahányszor csak látjuk a második törvénytábla kötelezettségeit élénk tárulni, meg kell tanulnunk ezeket bizonyosságokként Isten dicsőítésére, mint ezen a helyen, de aztán a próféta hozzáteszi az első tábla bizonyos részeit is. Utána azt mondja: *Ha a hegyeken nem eszik, és szemeit föl nem emeli Izrael házának bálványaira*. Ez a két dolog Isten imádatát tiszteli, mert „a rész az egész helyett” jelképével az evés áldozatok felkínálását jelenti. Azokra utal, akik lakomákat tettek hozzá kiegészítésképpen. S valóban, amikor Pál beszél a bálványimádásról, nem mondja, hogy bárki meghajtja a térdeit, a kő, vagy a fa előtt, hanem Mózes szavait idézi, miszerint a nép az evés, azaz lakomázás után felkelt játszani (1Kor10:7, 2Móz32:6). Ezért a lakomázást itt arra a szentségtelen világiasságra érti, amikor a nép borjút készített magának s az előtt akarta imádni az Istent. Mikor tehát most azt mondja, hogy *ha a hegyeken nem evett valaki*, a lakomázás alatt, mint említettem, a bálványoknak felkínált áldozatokat érti. Most már tudjuk, miféle oltárokat emeltek mindenfelé a magaslatokon: azt hitték, hogy közel vannak Istenhez, amikor egy magas helyre mentek fel. Mivel tehát így gyakorolták a babonásokat a hegyeken, ezért a próféta azt meséli el, ami megszokott volt: *ha valaki nem evett a hegyeken*. Majd világosabban is megmagyarázza magát: *ha valaki nem emelte a szemeit Izrael házának bálványaira*. A szemeket felemelése itt egy szókép a babonások iránti buzgóságra ösztönzésre. Tudjuk, hogy a szemek az érzelmek fő megnyilvánulásai, mert amikor a az érzelmek kitörnek a szemekben, s ott látványosan megmutatkoznak, akkor nem meglepő, ha minden vágyunkat ez a beszédforma jelzi. Egy személyről tehát akkor mondjuk, hogy felemeli a szemeit a szomszédjai házára, amikor megkívánja azt, vagy a feleségére, vagy bármi másra pedig akkor, amikor megragadja az illetőt a romlott vágy. A szavak jelentése tehát az, hogy akik nem szennyezik be magukat a bálványokkal, azok igazak Isten előtt, ami a törvény első tábláját illeti, mert ők megelégednek Isten egyszerű és törvényes imádatával és nem hajolnak el semelyik irányba. S nem engedik a babonásokhoz hasonlóan, hogy a szemeik tévelyegők és ide-oda csapongók legyenek. Ezeket a kéjnőkhöz hasonlítja, akik mindenfelé szeretőket keresnek. Megismétlem: a szavak jelentése az, hogy Isten igazi imádói azok, akik megelégszenek az Ő tanításával, nem ragadtatnak el ide-oda a romlott vágyak folytán, és nem fabrikálnak maguknak bálványokat. Emellett a Szentlélek is גלולים, *gelolim*, „mocskosságoknak”,³⁶⁴ mivel minden babonáságot meg kell vetnünk. Miután ugyanis hajlamosak vagyunk mindenféle tévelygésre, nem lehet minket kellően megtartani Isten igaz és tiszta imádatának keretein belül. A hitetlenek tehát szentnek képzelik az isteneiket, a Szentlélek viszont beszenyezetteknek mondja azokat, mert a világi imádatuk undorító és visszataszító. De azt mondja: *Izrael házának a bálványai*, így minden köntörfalazásnak meg kell szűnnie, mert ha csak a bálványokról beszélt volna, akkor azzal tiltakozhattak volna, hogy ők megvetették a pogányok hamis és bolond isteneit. Mivel azonban sok ceremónia volt már hosszú ideje használatban a választott nép között, ezeket nem kell úgy elítélni, mint a pogányok istentelen rítusait. A Szentlélek megcáfolja ezt a gáncsoskodást, s azt mondja, hogy jóllehet Izrael háza elfogadott efféle mocskot, mégsem lehet nekik megbocsátani Isten törvényének a félreállításáért, s azért, mert odaszánták magukat emberi koholmányoknak.

³⁶⁴ A régebbi lexikonok ezt a szót a mocskok, *dii stercorii* szóval kapcsolják össze a zsidó igemagyarázókat követve. Ez a szó negyvenhét alkalommal fordul elő az Ószövetségben, s a fordítóink mindig „bálványoknak” fordították. Az 5Móz29:17 lábjegyzete szerint *mocskos istenek*.

Felebarátja feleségét meg nem fertőzteti. A próféta most ismét visszatér a második törvénytáblához, és a házasságtörésről beszél. A nyelvezetet pedig meg kell figyelünk, mert ez a mocsok megmutatja, mennyire szentnek tartja Isten a házassági köteléket. Ebből látjuk a bűn embertelenségét, s a házasságtörés megvetendő természetét, mert mindkét fél egyformán beszennyeződnek, még ha ez erőteljesebben mutatkozik is meg a női nem esetében a természetes szemérmességük miatt. Ahhoz kell tehát ragaszkodnunk, hogy magába a testbe lesz bevésve a szégyen és a gyalázat, ahogyan Pál mondja, amikor ilyen bűnt követnek el. Más bűnök, mondja, a testen kívül vannak, de ez a bűn maga a test ellen van, ami így viseli majd a szégyen és gyalázat bélyegét (1Kor6:18). Itt, mint említettem, Ezékiel egy nő esetét hozza elénk, mert a véték az ő esetében ártalmasabb. Majd ez következik: *és asszonyhoz tisztátalanságában nem közeledik.* Tudjuk, hogy ez tiltott volt a törvény alatt, mint a természettel ellentétes dolog. Nem volt szükséges írott törvénnyel meghatározni a dolgot, hiszen az magáért beszél, és Isten nemcsak ezért veti meg az efféle bűnöket, mert az utódaik be fogják szennyezni a városokat és a népet egészében véve, de azért is, mert ezek ellentétesek az emberi ösztönökkel (3Móz18:19, 3Móz20:18). Utána hozzáteszi: *És senkit nem nyomorgat,* vagy nem nyom el. Ez általános, mintha a próféta pontosan azt mondta volna, hogy ha tartózkodott minden csalástól, erőszaktól és igazságtalanságtól. De nagy dolog olyan ártatlanul élni az emberek között, hogy senki se panaszkodjon bármiféle neki okozott sérelemtől, vagy elszenvedett veszteségről. Nem elegendő azonban csak fenntartani ezt az önmegtartóztatást, ha egyben nem akarunk hasznára is válni a felebarátainknak, mivel Isten azt akarja, hogy az élet jó szolgálatai kölcsönösek legyenek, bár valóban a mentességnek minden igazságtalanságtól meg kell előznie minden más kötelezettséget. S azt mondja: *az adósnak a zálogot visszaadja.* Ezt ne általánosságban kell érteni, hanem a törvény előírásaitól függ, mert gyakorta mondtuk, hogy a próféták Mózes magyarázói, s ezért gyakran érintik futólag, amit Mózes világosabban is kifejezett. Ha azonban hasznosan akarjuk elfoglalni magunkat az olvasásukkal, akkor meg kell határoznunk a törvény jelentését, majd hozzáigazítani ehhez azt, amit a prófétáknál olvasunk.³⁶⁵ Így ebben az igeszakaszban *a zálog visszaadása az adósnak* a szegényre és a szükségben levőre korlátozódik, aki vagy a ruháját, vagy az ágát, vagy a létfenntartáshoz szükséges szerszámaint adta zálogba. Isten ugyanis megtiltja a zálog átvételét egy özvegytől, vagy egy szegény embertől, azután megtiltja a malomkő átvételét, vagy bármely más szerszámét, amit a munkás használ Júdeában a létfenntartásra. Ha ugyanis bárki kiüríti a nyomorult műhelyét, azzal ugyanúgy az életét is elveszheti. Ezért mondja Mózes: „életet venne zálogba” (5Móz24:6), azaz ha bárki elveszi az eszközeit, az olyan, mintha a kezeit vágná le, mert nem képes folytatni a tevékenységét a szerszámaival, s ezért veszik el az életét. S azért tiltja meg Isten a felső ruházat, vagy a ruhák, vagy az ágynemű zálogba vételét, mert a nyomorult ember elpusztulna a hidegben, ha zálogba kellene adni a ruháját, vagy az ágyneműjét. Ha viszont másrésről ezeket az embereket zálog nélkül megsegítik, Isten megáldja azokat, akik tartózkodnak a túlzott szigorúságtól. Végül, Isten megtiltja a szegény ember házának lerombolását, nehogy megszégyenüljön a szegénysége miatt. Azután túl kegyetlen behatolni a más házába és annak tartalmát vizsgálgatni: ez egyfajta rablás. Most már látjuk, miképpen kell Ezékielnek *az adósnak a zálogot visszaadja* gondolatát érteni: a szegény adósnak a szükséges zálogot, mint mondtam, például a szerszámaint, vagy a szükséges bútorait, melyek nélkül az illető nem folytathatja a tevékenységét. *Ragadományt nem ragadoz,* azaz nem rabolja meg a felebarátait. Mert minden rablásfajtát a גזל, *gezel*, *erőszak* szóval jelöl. *Az éhezőnek kenyerét adja.* Itt a próféta azt tanítja, amit nemrég futólag érintettem, hogy a gondos önmegtartóztatás minden sérelem-

³⁶⁵ A zsidók nem fogadták el a szent kritika eme kánonját. A Talmud tájékoztat bennünket a doktoraik között folyó vitákról, rámutatván a különbségre Ezékiel eme fejezete és Mózes könyvei között, s tiltakozván az ellen, hogy ennek a prófétának az írásait felvegyék a Kánonba. Lásd Bartolucci, *Biblioth. Heb.*, 2. kötet, és Wolf, *Bibl. Heb.*, 2. kötet, ahogyan azt Norton idézi *Az evangéliumok eredetisége* című munkája 2. kötete 141. oldalán.

okozástól és a felebarátaink óvása nem elégséges, hanem többre van szükség, mert segítenünk is kell őket, amennyire csak tőlünk telik. Amíg tehát ez nincs hozzáadva, sokan mondhatják, hogy ők senkit sem sértettek meg, soha nem csaptak be senkit, és nem használták ki az egyszerűeket. Mivel azonban Isten a kölcsönös társadalom kötelékeiben egyesítette az embereket, ezért kölcsönösen kötelesek jó szolgálatokat tenni egymásnak. Ez tehát a követelmény a gazdaggal szemben: a szegény megsegítése és kenyér felkínálása az éhezőknek. De azt is mondja: az ő kenyere, nehogy bárki azt vesse ennek ellenébe, hogy ez a szokás túltúl korlátozott, és nincs semmi ok arra, hogy kötelezzenek a saját javaim átadására másoknak. Ez az én kenyérem, ezért jogom van rendelkezni a magaméval. Ha valakit elnyom az ínség, megvallom, nagyon dicséretre méltó dolog segíteni rajta, de senki sem kényszeríthető a nagylelkűség eme cselekedetére. Nehogy így bárki elmenekülhessen, *íme*, mondja a Szentlélek, *noha jogodban áll a magadénak mondani a kenyeret*, de mégsem úgy a tiéd, hogy el kellene utasítanod a felebarátodat, amikor az éhsége könyörületre indít téged. *És a mezítelent ruhával beföldi*. A szabály a ruhára és a kenyérre ugyanaz. A lényeg az, hogy mások nem lesznek igazaknak ítélve Isten előtt, amíg nem hajlanak a nagylelkűsége, azaz nem töltik be a felebarátaik szükségleteit és nem támogatják őket a szegénységükben. Ez után következik, hogy *uzsorára nem ád, kamatot nem vesz*. Itt Ezékiel más bűnök között említi az uzsorát, bár az uzsora szó tulajdonképpen nem illik ehhez az igeszakaszhoz. A נֶשֶׁך, *neshek* a harapásból származik, s héberek azért nevezik így az uzsorát, mert marcangol, és fokozatosan felemésztí a nyomorultat. Ezékiel tehát azt mondja, hogy azokat tekintik a törvényt megtartóknak, akik tartózkodnak az uzsorától. Mivel azonban az emberek nagyon éles elméjük és ravaszak ebben a dologban, s kifogásokat agyalnak ki, melyekkel elrejtetik a kegyetlenségüket, ezért hozzáteszi: *kamatot nem vesz*. Tudjuk milyen változatosak a nyereséget biztosító sémák, mert bárki fordít figyelmet a törvénytelen nyerészkedésre, sok szörnyű dolgot fog látni, melyeket soha senki még csak elképzelni sem tudott. Megtörténhet, hogy az uzsorás tagadja, hogy uzsorát erőszakol ki, de mégis megrabolja a nyomorultat, sőt a vérét szívja. A תֶּרֶבִּית, *ther-bith* név alatt Ezékiel az uzsora titkosabb formáit foglalja össze, amit a kapzsik megannyi álruhát öltve alkalmaznak, s amikor ilyen öltözetekben jelennek meg, akkor minden szemrehányástól menteseknek vélik magukat. Ezért mondja a próféta, még ha az uzsora nevet el is hagyják, és nem veszik figyelembe, akkor is elég az elítéltetéshez, ha az emberek kamatot szednek, azaz mások kárára nyerészkednek. Felmerül a kérdés: vajon az uzsora önmagában vétke-e, hiszen Isten korábban megengedte a népének, hogy kamatot szedjenek az idegenektől, s csak önmaguk között tiltotta azt. S a legjobb oka volt ennek a törvénynek. Ha ugyanis az igazságos arányait felrúgták, akkor nem lenne viszonyosság, mert a pogányok is követelhetek volna kamatot a zsidóktól. S amíg ez a jog nem volt kölcsönös és viszonyos, ahogyan a kifejezés, Isten népének állapota rosszabb lehetett volna, mint a pogányoké. Isten ezért megengedte a kamatszedést, de mint mondtam, nem egymás között, hanem csak az idegenektől. Emellett maga a törvény politikai volt, de ebben az esetben a próféta látszólag mindenféle kamatot elítél bármilyen nyereségre is törekednek kölcsönösen a kapzsik. Így a 15. zsoltárban is, ahol az igazságos életvitel van leírva nekünk, Dávid más egyebek között megemlíti: aki pénzét nem adja uzsorára (Zsolt15:5). E két helyről tehát úgy tűnik, hogy az uzsora önmagában törvénytelen. Mivel azonban Isten törvénye a teljes és tökéletes igazságot öleli fel, ezért azt kell vallanunk, hogy a kamatot, ameddig nem áll ellentétben Isten törvényével, nem szabad mindenestől elítélni, mert ellenkező esetben az a gyalázat tapadna Isten törvényéhez, hogy az nem írja elő nekünk az igazságos életvitel valódi és teljes szabályát. A törvényben azonban megvan az a tökéletesség, amihez már semmi sem adható hozzá. Ha tehát azt akarjuk megállapítani, hogy a kamat vajon törvénytelen-e, akkor a törvény szabályához kell fordulnunk, ami nem csaphat be minket. S nem azt találjuk, hogy minden kamat törvényellenes, ebből következően pedig nem minden kamat elítélendő. S itt arra is kell emlékeznünk, hogy inkább a témára, semmint a szavakra kell tekintettel lennünk,

mert az emberek eljátszanak a saját gáncsoskodásukkal, de Isten nem enged meg efféle álokoskodásokat. Ezért, mint mondtam, a lényegét kell mérlegelni, mert a szavak egyedül nem teszik lehetővé a számunkra annak eldöntését, hogy a kamat néha törvényes-e, vagy sem. Mert például a latinok között a kamat szó önmagában tiszteletre méltó, s nem tapad hozzá gyalázat, de az uzsora utálatos. Ami a gyalázatot okozza, az így rejtve van alatta, de úgy vélték, hogy gyűlölték az uzsorásokat, ezért a *kamat* általános kifejezés magában foglalt mindenféle uzsorát, s nem volt semmi olyan kegyetlen, igazságtalan, és barbár dolog, amit ne fedett volna le ez a kifogás. S mivel a kamat megnevezés ismeretlen volt a franciáknak, így az uzsora visszataszítónak vált a számukra. Ezért a franciák új ravaszságot eszeltek ki, amivel úgy vélték, megtéveszthetik Istent. Miután senki sem tudta elviselni az uzsora szót, ezért a „kamatot” használták helyette, de ez nem jelent mást, mint néha azt, ami érdekel minket, s így értik alatta a kölcsönök mindenféle visszafizetését, mert nem volt olyasfajta kamat a régiek között, ami most nem foglaltatik benne ebben a szóban.³⁶⁶ Mivel tehát azt mondtuk, hogy a kamat nem lehet teljesen és kivétel nélkül elítélendő (mert nem szabad a szavakkal játszunk, hanem a dolog lényegét kell megragadnunk), látjuk, milyen mértékben bizonyítható, hogy nem bűn. Először is egy jól szabályozott államban egyetlen uzsorást sem tűrnek meg: ezt még a világiak is látják. Bárki tehát bevallotta ezt a foglalkozást választja, azt ki kell zavarni az embertársaival való kapcsolattartásból. Ha ugyanis bármelyik szűkmarkú terhet jelent azoknak, akik bírálattal illetik, az uzsorás természetesen szűkmarkú valaki, aki méltatlan a kegyes és tiszteletre méltó emberek társaságára. Ezért mondta Cato, hogy uzsorát szedni majdnem ugyanaz, mint ölni. Mikor ugyanis a mezőgazdaságról kérdezték, miután kifejtette ezt a véleményét, megkérdezte: De mi hát az uzsora? Nem gyilkosság? – mondta. S biztos, hogy az uzsorás mindig rabló is egyben, mert a tevékenységével hasznot hajt magának, de megkárosít másokat, s a romlottsága pontosan úgy növekszik, mintha nem lennének törvények, nem volna egyenlőség és kölcsönös tisztelet az emberek között. Ez az egyik dolog, de van a kamatszedés tevékenységének egy másik oldala is. Amikor valaki megteríti az asztalát, ugyanazt a tudományt használja, mint a farmer, aki a saját munkájával műveli a földeket. S bárki kaphat kamatot anélkül, hogy bevallotta uzsorás lenne. Például lehet valakinek tőkéje, aminek az egyik részét kölcsönadja, s így jut kamathoz. S ha egyszer ezt teszi, nem nevezik uzsorásnak. Ezért fontolóra kell vennünk, hogy az illető mikor és kitől szed kamatot. Ennek a mondatnak azonban a vezérelvnek kell lennie: „nem mindenütt, nem mindig, nem mindenben, nem mindenkitől”. Ezt valóban a hivatalokra mondták, s ez alatt a törvény alatt álltak a provinciák kormányzói, de a legjobban illik a szóban forgó témára is. Nem helyes tehát „minden dolgot” elfogadni, mert ha a haszon meghaladja a mértékletességet, el kell utasítani, mivel ellentéte a könyörületességgel. Azt is mondtuk, hogy ha ez folytonos habitus és szokás, az nem mentes a hibáktól. S nem „mindenütt”, mert az uzsorás, mint említettem, nem mehet be az Isten egyházába, s nem szabad bevinni őt oda. S nem „mindenkitől”, mert mindig helytelen uzsorát kicsikarni a szegény embertől. Ha azonban egy ember gazdag, megvan a saját pénze, s nagy birtoka és szülői öröksége van, s kölcsön kell vennie a felebarátjától, vajon bűnt követ el amaz, ha haszna lesz a pénze kölcsönzéséből? A kölcsönvevő a gazdagabb a kettő közül, s meglenne a kölcsön nélkül, s nem szenvedne el veszteséget, de akar venni egy farmot és élvezni annak gyümölcsét. Miért kellene megfosztani a hitelezőt a jogaitól, amikor a pénze hasznot hajt egy nálánál gazdagabb felebarátjának? Látjuk tehát, hogy lehetnek esetek, amikor a kamatszedőt nem szabad elhírtelenkedve elítélni, mivel nem cselekszik Isten törvényével ellentétesen. De azt mindig vallanunk kell, hogy az uzsora elnyomja valaki felebarátját, s ezért kell akarni, hogy az uzsorának és a kamatnak maga a neve is kitörlődjene az emberek emlékezetéből. Mivel azonban az emberek nem képesek másképpen intézni az üzlet ügyeiket, ezért mindig be

³⁶⁶ A kamat az angolban és egy sor másik nyelvben „interest”, aminek a kamat az egyik jelentése, de jelent többek között érdekeltséget, előnyt, érdeket, részesedést, hasznot is. – *a ford.*

kell tartanunk azt, és amennyire, ami törvényes. Tudom, hogy a témát hosszabban is tárgyalhatnánk, de röviden elmondtam, ami elégséges a mi céljainkhoz. Majd ezt olvassuk: *megvonja kezét az álnokságtól*. A próféta itt megint az ártatlanságot dicséri, amikor óvakodunk attól, nehogy a felebarátunk bármilyen kárt, vagy sérelmet szenvedjen el a hibánkból. Ezért a sértéstől való tartózkodást dicséri itt ismét, de új beszédformát használ, mert ha az emberek nem nagyon óvatosak és gondosak, könnyen kinyújtják a kezüket a romlottság felé, s miért? Mert a nyereség megannyi eszköze látszik oly sokfelől, s minket könnyen rabul ejtenek az efféle csábítások. Nem ok nélkül dicséri hát itt a próféta *Isten szolgáit, akik megvonják a kezeiket az álnokságtól*, azaz nemcsak a sértésektől tartózkodnak, de amikor a nyereség édessége csábít, és a haszonszerzés tetszetős módszerei kínálóznak, akkor megtartóztatják magukat. Ez a jelentése a *megvonja kezét az álnokságtól* szavaknak. A többit holnapra hagyom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert úgy tanítottál minket a Te törvényeddel az igazságos életvitel szabályaira, hogy nincs mentségünk a tévelygésre, vagy a tudatlanságra, szóval add meg, hogy odafigyeljünk arra a tanításra, amit Te írsz elő nekünk. S gyakoroljuk magunkat oly buzgón abban, hogy közülünk mindenki ártatlanul éljen a testvériségben. S hadd imádjunk Téged egy akarattal, s hadd dicsérjük a neved, hogy végül megérkezhessünk abba a boldog öröksége, ami a Te egyszülött Fiadban lett megígérve a számunkra. Ámen.

Ötvenötödik előadás

Tegnap megmagyaráztuk, miért mondja a próféta, hogy senki nem igaz, amíg *meg nem vonja kezét az álnokságtól*: mert sok alkalom kísért minket, hogy sérelmet okozzunk a felebarátainknak, s hacsak meg nem tartóztatjuk magunkat a középúton, gyakran ártunk nekik. Most pedig az igaz ember erényei közé sorolja az *igaz ítélletételt: az igazságos bánásmódot ember és ember között*. Ez tulajdonképpen valóban ama bírók feladatának látszik, akik nyilvános hivatalt látnak el, de mégis vonatkozik a magánszemélyekre is, mert noha senki sem vitatja meg a saját ügyét, hacsak nem olyasvalaki előtt, akinek hatalma van abban döntést hozni, mégis látjuk, hogy az emberek hajlamai gyakorta megrontják az egyenlőséget és a becsületességet az ítéletekben. S van sok választott bíró, akik nem viselnek közhivatalt. A szavak jelentése az, hogy amit Ezékiel korábban mondott az egyenlőségről, az kiterjed mások ügyeire is, ezért senkinek sem szabad elfordulnia a jogtól és az egyenlőségtől a magánjellegű baráti kapcsolatokban sem. Utána ez következik: *az én parancsolatimba jár és törvényeimet megőrzi, hogy igazságot cselekedjék*. A próféta ismét visszatér az általános megjegyzésekhez, miután megemlített néhány fajta igazságosságot, amikből, mint tegnap említettük, az igazságosság természete világosabban észrevehető. Emellett, miután Isten törvénye többet is tartalmaz annál, mint amennyit a próféta az eddigiekben említett, ezért kellett hozzátenni ezt a mondatot: aki a parancsolataimba jár. Túlságosan hűvös ezt a ceremóniákra korlátozni, mint azt néha megteszik, ezért én a rendeletekre, vagy a végzésekre értem. A járás jelképe nem követel hosszas magyarázatot, mert nagyon megszokott a Szentírásban. Ezért *Isten rendeleteiben járni* nem más, mint az életvitelt és az erkölcsöt az Isten által előírt szabályoknak megfelelően alakítani, vagy ami ugyanaz, úgy viselkedni, hogy az ember abbéli vágyakozásában, hogy igaznak ítéltessék, ne tegyen semmi mást, csak ami Isten előírásaival összhangban van. Mivel azonban a törvény betartása nehéz először is azért, mert nemcsak törekeny hajlamúak vagyunk, de hajlamosak is a bűnre, ezért a „szolgál” szót is hozzáteszi, amivel a próféta a szorgalmat dicséri. Bárki, aki Isten előírásainak megfelelően akarja irányítani az életét, annak figyelmesen be kell tartania azokat, mert semmi sem

természetesebb a számunkra, mint vétkezni és elbukni. S hozzáteszi: *hogy igazságot cselekedjék*. A becsületességet jelzi itt az *igazság* szó. Ebből a szóból megértjük, hogy Isten egész törvényének az a célja, hogy megtévesztés, vagy csalás nélkül viselkedjünk, s tanulmányozzuk, miképpen tudjuk egymást egyszerűségben megsegíteni, s őszinték legyünk minden kötelezettségünkben. Ha bárki tehát a törvény célját kérdezi, a próféta itt leírja azt a számunkra: *az igazság cselekvése*. S ezt helyesen a második tábláról mondja. De az előbbi táblára is vonatkoztatható, mert a Szentírás arra tanít minket, hogy semmiféle képmutatás sem lehet kedves Isten számára. S azt is látjuk, amit Pál mond, mikor röviden leírja nekünk a törvény végcéljaként a tiszta szívből, jó lelkiismeretből és igaz hitből való szeretetet (1Tim1:5). Az igazság szó ebben az igeszakaszban véleményem szerint arra az őszinteségre vonatkozik, amit művelnünk kell, hogy senki se csapja be a másikat, s nem cselekedjen szándékosan fondorlatosan, hanem legyen valóban egyszerű és őszinte. Hozzáteszi: *ez az igaz, ő élén él, ezt mondja az Úr Isten*. Végül tehát kihirdeti, hogy az az igaz, aki hűségesen megtartotta Isten törvényét, s jutalom készül mindenkinek, akik ily módon, őszintén imádják Istent. De térjünk rá a második példára.

Ezék18:10-13

10. És ha erőszakos fiat nemz,³⁶⁷ a ki vért ont, és csak egyet³⁶⁸ is cselekszik amazokból;³⁶⁹

11. Mindezeket³⁷⁰ pedig nem cselekedte; hanem a hegyeken evett, és felebarátjának feleségét megfertéztette;³⁷¹

12. A szűkölködőt és szegényt nyomorgatta, ragadományokat ragadozott, zálogot vissza nem adott, és a bálványokra emelte szemeit, útálatosságot cselekedett;

13. Uzsorára adott és kamatot vett: és az ilyen éljen?³⁷² Nem él! Mindezeket az útálatosságokat cselekedte, halállal haljon meg, az ő vére legyen³⁷³ ő rajta!

A szűkölködőt és szegényt nyomorgatta. Egyszerűen azt mondta: nyomorgatott egy embert. Most azonban megmutatja a bűn nagyságát is, és ezért beszél a szűkölködőről és a szegényről, mert a kegyetlenség az ő elnyomásukkal még kevésbé tűrhető. Bármilyen is legyen annak a személynek az állapota, akivel igazságtalanul bánunk, a gonoszságunk önmagában elég az ítéletre. Amikor azonban a nyomorultat bántjuk, aki állapotának inkább könyörületre kellene indítania minket, ez az embertelenség, mint mondtam, sokkalta szörnyűsegebb. Ezért ez a körülmény felnagyítja azt, ami Ezékiel korábban egyszerűen fejezett ki. A *ragadományokat ragadozott* kifejezésben a ragadomány szó többes számban szerepel. A következő kifejezésből kihagyja a az adós szót, mert kellőképpen beleérthető, az utána következőhöz pedig nem teszi hozzá az „Izrael háza” kifejezést a „bálványokhoz”. A legutolsó mondatrészben pedig az „útálatosság” látszólag egyféle otrombaságra vonatkozik, de ha bárki ki akarja terjeszteni a jelentését, én nem ellenzem. Miután azonban később a szót többes számban használja, én inkább korlátozott értelműnek tekintem itt a jelentését. Gyorsan átfutok e felett a második példa felett, mert Ezékiel megtartja ugyanazokat a mondatokat, és

³⁶⁷ Vagy „egy megsemmisítőt”: a פֶּרֶץ, *pheretz* azt jelenti *megrontani, megsemmisíteni*, amiből a פֶּרִיצִין, *pher-czim* olyan tolvajokat jelent, akik a házak falán törnek keresztül. De a származtatás nekem erőltetettnek tűnik, én inkább „erőszakos emberként” értem, olyat, aki keresztültör minden becsületességen. – *Kálvin*.

³⁶⁸ Én így értelmezem. Mások „egy dolgot” olvasnak, de utóbb majd látjuk, hogy *fivér* szó jobb. – *Kálvin*.

³⁶⁹ Azaz: „bármelyiket”. – *Kálvin*. Három kézirat és a szír változat elhagyják az אַח, *ach*, *fivér* szót, de a kaldeus változat, Houbigant, és Newcome püspök valamennyien egyetérteneK Kálvinnal a beszűrésében.

³⁷⁰ A törvény előírásait, amit korábban említett. – *Kálvin*.

³⁷¹ „Beszennyezte”, mint tegnap láttuk. – *Kálvin*.

³⁷² Azaz: „vajon élni fog?” – *Kálvin*.

³⁷³ Azaz: „megnyugszik rajta”. – *Kálvin*.

majdnem ugyanazokat a szavakat használja, mint amiket már használt. Eddig azt tanította, hogy az élet jutalomként adatik meg minden igaz embernek az igaz mivoltukért, de most egy megromlott fiút állít elénk, aki igaz apától származott, de homlokegyenest rontott bele mindenféle gonoszságba. Azt mondja tehát, hogy ha egy ember, aki tisztelni akarja a törvényt, romlott hajlamú fiút nemz, aki elveti az atya fegyelmét, s egyben megsérti Isten egész törvényét, *az ilyen éljen? Nem*, mondja, *halállal haljon meg, az ő vére legyen ő rajta!* Azaz, nem kerülheti el Isten ítéletét, mert a bűnei kiáltanak és meghallgattatnak. Ezért senki nem marad büntetlen, aki elfordul az igaz úttól: ez a próféta szavainak egyszerű jelentése. De térjünk most rá a harmadik tagra.

Ezék18:14-17

14. S ímé, ha fiat nemz, és ez látja atyjának minden vétkét, melyeket cselekszik; látja, de nem cselekszik azok szerint:

15. A hegyeken nem eszik, és szemeit nem emeli fel Izráel házának³⁷⁴ bálványaira,³⁷⁵ felebarátjának feleségét meg nem fertézteti,

16. És senkit sem nyomorgat, zálogot nem vesz, ragadományt³⁷⁶ nem ragadoz, kenyerét az éhezőnek adja³⁷⁷ és a mezítelent ruhával befödi;

17. A szegényre nem veti rá kezét, uzsorát és kamatot nem vesz, törvényeim szerint cselekszik, parancsolataimban jár: az ilyen ne haljon meg atyja vétkéért, hanem élvén éljen.

Ebben a harmadik példában Ezékiel azt hirdeti ki, hogy ha egy ember gonosz atyától született, attól még lehet Istennek tetsző, ha atyjára nem hasonlít, s ezzel cáfolja meg azt a közmondást, melyet oly gyakran mondogattak Izraelben: az atyák ettek egrest és a fiak foga vásott el abban. Ha ugyanis a fiak az atyák egres-evése miatt szenvedtek, akkor a kegyesek, akik Isten gonosz megvetőitől származnak, mentesítik azokat minden bűntől. Így Ezékiel lett volna megbüntetve az atya, Akház helyett, illetve Jósias Manassé helyett. Itt azonban a próféta arról tesz bizonyosságot, hogy a jóknak, bármennyire is gonosz szülőktől származnak, nem kevésbé bizonyosan és hűségesen meg kell kapniuk az igazságuk jutalmát, mintha egyenesen a mennyből jöttek volna le, s a családjuk mindig is mentes lett volna minden bűntől. Mivel tehát Isten nem bünteti őket az atyáik bűneiért. ebből következően az izraeliták nemcsak ostobán, de istentelenül hangoztatták ezt a gúnyt, mondván, hogy az ő fogaik vástak bele, pedig az atyáik ettek egrest. Emellett, miután különbség van a kifejezésben, röviden megemlítem, amit érdemes megjegyezni. *S ímé, ha fiat nemz, és ez látja atyjának minden vétkét, melyeket cselekszik, s megretten.* Itt a próféta azt tanítja: a legnagyobb figyelemmel kell igyekeznie a fiúnak, hogy elkerülje a rossz apa példáját. A fiak ugyanis vakok az atyák bűneire, s noha a kötelesség eléjük tárul, ők mégis gondatlanul megvetik azt, sőt, a kegyes tiszteletről fantáziálva nem is merik elítélni atyáikat. Ezért van az, hogy a fiak nem ismerik el az atyák bűneit, s a gonosz atya akarattal rontja meg a fiát. A rossz fegyelmezést teszi tehát mindehhez hozzá, így nem meglepő. ha az utód rosszabb, mint az elődei. Ezért mondja a próféta, hogy *ha látta*, azaz, ha az igaz gyermek észrevette atya bűneit, mert a fiak, amennyire csak lehetséges, becsukják a szemeiket az atyáik bűnei előtt, sőt az ő bűneiket a legnagyobb érényekként ölelik magukhoz.

Majd hozzáteszi: *ha félté.* Nem elegendő észrevenni ezeket istenfélelem nélkül. Valóban igaz, hogy sokan nem olyanok, mint a szüleik, mert a szégyen fogja vissza őket.

³⁷⁴ Izrael házát ugyanúgy megemlíti itt, mint az első sorozatban. – Kálvin.

³⁷⁵ Vagy: „mocskaira”. – Kálvin.

³⁷⁶ Itt most egyes számot használ. – Kálvin.

³⁷⁷ Vagy: „szétosztja”. – Kálvin.

Amikor ugyanis hallják a szüleik feddéseit, leleményes mértékletesség érinti meg őket, s óvakodnak az efféle szörnyűségektől. De mindezek az igazságszolgáltatás üres árnyékát követték, s itt a törvény komoly betartását követeli, ami nem származhat máshonnan, mint az istenfélelemből, az pedig, mint a Szentírás mondja, a bölcsesség kezdete (Zsolt111:10, Péld1:7). Valaki lehet így feddhetetlen egész életében anélkül, hogy az igazságszolgáltatás egeik részével sem kerül kapcsolatba, mert az igazság csak egyetlen alapelvből ered – az istenfélelemből. Utána hozzáteszi: *de nem cselekszik azok szerint*. Látjuk tehát, hogy aki mások bűneibe keverednek, azok nem más módon tévednek meg, mint úgy, hogy akarattal fojtanak el minden különbséget a jó és a rossz között. Ha ugyanis figyeltek volna erre, akkor kétségtelenül megérintette volna őket valamilyen félelem, s Isten előírásainak megfelelően kormányozták volna az életüket. De mégis, száz közül talán egyvalaki gondolja így, s ezért mindenki szabadon keveredik a felebarátaival, s együtt jutnak pusztulásra. Utána hozzáteszi: *a hegyeken nem eszik, és szemeit nem emeli fel Izráel házának bálványaira*. Mindezeket már magyaráztuk. *És senkit sem nyomorgat, zálogot nem vesz*. Mondtuk, hogy ezt nem kell minden zálogra vonatkoztatni, mert bárki számára, aki pénzt adott kölcsön, törvényes dolog volt zálogot elfogadni ellentételezésképpen, de nem attól, akit így a felső ruháitól, vagy a munkájához szükséges szerszámaitól fosztottak volna meg. Ezért ez átugrom. *Nem ragadoz, kenyerét az éhezőknek adja*. Hozzáteszi, amit korábban nem említett: *A szegényre nem veti rá kezét*.³⁷⁸ Ez látszólag különbözik attól a vélekedéstől, amit a 16. fejezetben láttunk (Ezék16:49). Szodoma bűnei között azt is említi a próféta, hogy nem nyújtottak kezét a szegénynek és az ínségben levőknek. S bizonyos, hogy amikor kinyújtjuk a kezünket segítségnyújtás végett, az a könyörületesség valódi bizonyítéka. Ha viszont visszavonjuk a kezünket, az a kegyetlenség bizonyítéka, mert nem segítünk azon a felebarátunkon, akinek némi segítséget kellene kapnia tőlünk. Észben kell azonban tartanunk, hogy a kezét két értelemben lehet kinyújtani, vagy visszavonni. Ha kinyújtom a kezem a szegény felé, hogy betöltssem a szükségét, s a gyenge felé, hogy megtámogassam, ez a könyörületesség kötelezettsége. Ha viszont ellenkezőleg, visszavonom a kezem, akkor igazságtalanul elfordulok attól, aki a segítségemért könyörög, és aki nyomorúságának némi kegyességet kellene kiharcolnia a számára. De akkor is kinyújtjuk a kezünket, amikor megragadjuk a felebarátunk javait, s erőszakkal megfosztjuk őket azoktól, elragadván az ártatlantól a jogait. Épp ellenkezőleg, az kíméli a felebarátait ilyenkor, aki visszavonja a kezét, s nem gazdagítja magát az ő kárukra, hasznót húzván az elnyomásukból. Ebben az értelemben említi a próféta a *kéz visszavonását a szegénytől* az erények között, mert a szegények ki vannak téve mindenféle sérelemnek. Ha tehát amikor látjuk, hogy a zsákmány más készen áll a számunkra, de mégis tartózkodunk annak megragadásától, az is a valódi könyörületesség bizonyítéka. De ismét meg kell említenünk azt, amiről tegnap röviden már szóltam: nevezetesen hogy *vissza kell vonnunk a kezünket a szegénytől*, mert semmi sem könnyebb, mint a nyereszkesedésre csábulni a szegény kárára. S valahányszor csak az alkalom és a büntetlenség kínálják magukat, a kapzsiság úgy megragad minket, hogy nem vesszük észre és nem is fontolgatjuk, hogy mi a helyes és becsületes. Bármelyik, aki fenn akarja tartani ezt az önmegtartóztatást, és le akarja győzni a vonzalmaikat, ügyelnie kell erre teljes erejéből és folytonos erőfeszítéssel. Így mondja tehát a próféta, hogy *vissza kell vonnunk a kezünket*.

Végül a próféta levonja a végkövetkeztetést: *az ilyen ne haljon meg atyja vétkeért, hanem élve éljen*. Nem ismétli meg, hogy ez igazságos, de mégis így kell értenünk, hanem megáll a közvetlen hatásnál, mert Isten áldásai várnak minden igazra, ahogyan Ézsaiás is mondja: biztosan van jutalma az igaznak (Ézs3:11), s a próféta úgy kiált fel, mintha csak nehezen lehetne ezt elhinni. Amikor ugyanis látjuk, hogy minden dolog válogatás nélkül forrong a világban, akkor közvetlenül azt képzeljük, hogy Isten nyugalomban van a

³⁷⁸ Vagy: visszavonja a kezét a szegénytől.

mennyben, vagy véletlenszerűen kormányozgatja a dolgokat itt lenni, a Földön. Szembe kell szállnunk azonban ezzel a romlott feltételezéssel, s meg kell állapítanunk, ahogyan Ézsaiás tanítja, hogy van jutalma az igaznak. A próféta most ezt fejezi ki, bár egy nehéz kérdés is felmerül az igazsákaszt illetően. Ő ugyanis azt mondja, hogy *az az igaz, aki betartotta a törvényt*, s Isten ezt fogja neki ellentételezni. Ezért ez a két dolog összekapcsolódik, s az említett kérdés az előbbi mondatból származik, mert az egész Szentírás azt tanítja, hogy senki sem igaz és senki sem igazulhat meg a törvény által. Ezek viszont ellentétesek egymással: igaznak és jutalomra méltónak lenni a törvény megtartásával, mivel senki sem igaz, mindannyian vétkesek, és elvesztették igazságos mivoltukat. Ezért egyetlen orvosság marad: a biztonságunkat Isten ingyenes kegyelmében kell keresnünk. S jóllehet ez a fajta állhatatosság megzavarja a kezdő és csak részben gyakorlott igemagyarázót, ez a megoldás mégis könnyű, mert az igazság szigorúan szólva a törvény betartása. Ha bárki megkérdezi tehát, micsoda az igazság, a helyes válasz: a törvény betartása. Miért? Mert a törvény, mint tegnap említettem, lefejteti az igazságosság szilárd szabályát: bárki, aki betartja, igaznak minősül, s így az igazságosság joggal mondható a cselekedetekben rejlőnek. Viszont a Szentírás bizonyosságot tesz arról, ami nagyon igaz és a tapasztalat is teljes mértékben megerősíti, hogy senki sem képes kielégíteni a törvényt, s e hiba alapján valamennyien meg vagyunk fosztva a megigazulástól a cselekedetek által. Amit mondtam, az sokkalta világosabbá tehető a Szentírás megannyi bizonyágtétele által. Nem a törvény hallgatója, mondja Pál a Róma levél második fejezetében (Rm2:13), hanem a törvény megtartója fog megigazulni. Itt Pál természetesen beszél: azok igazulnak meg, akik egész életüket a törvény iránti engedelmséghez igazítják. János is azt mondja a kanonikus levelében: az az igaz, aki igazságot cselekszik (1Jn3:7). Nos, ha valaki megkérdezi, hogy vajon található-e tökéletes betartója a törvénynek, vagy olyan, aki minden vonatkozásban igazságot cselekszik, a válasz kéznél van: mi valamennyien a természetünkönél fogva nagyon távol állunk minden igazságosságtól, s minden érzékünk és vonzalmunk Isten törvénye ellen harcoló ellenségek. Ahogyan Pál tanítja: az ember egész lelke romlott, s nem vagyunk alkalmasak bármit is gondolni magunkról, s minden alkalmasságunk Istentől származik, mivelhogy a bűn rabszolgái vagyunk (Rm8:7, 1Kor3:5, Rm11). De felesleges lenne rengeteg bizonyágtételt egymásra halmozni. Legyen tehát elegendő, hogy a természetünkönél fogva mindenestől Isten ellen lázadók vagyunk, s a jó legcsekélyebb morzsája sem található meg bennünk. Ami a kegyeseket illeti, ők valóban törekednek az igazságosságra, de bénán, s nagy távolságra s a segítségüktől. Gyakorta letérnek az útról, s gyakran elbuknak, így nem elégitik ki a törvényt, és ezért van szükségük Isten könyörületére. Ezért kell rátérnünk a második fajta igazságosságra, amit helytelenül neveznek így, arra, amit Krisztustól kapunk. Aki az igazságot cselekszi, igaz az (1Jn3:7). Közülünk senki sem cselekszi azt, de Krisztus, Aki betöltötte a törvényt, igaznak minősül Isten előtt. Ezért szükséges, hogy az Ő igazságossága által legyünk elfogadottak Isten előtt, azaz az Ő igazsága tulajdoníttatik nekünk, és az Ő igazságán keresztül válunk elfogadottakká. Ezért a megigazulás hit által, amiképpen nevezik, tulajdonképpen nem igazságos mivolt, de a valódi igazságosságnak híján szükséges ebbe a szent horgonyba kapaszkodnunk. Pál pedig a rómaiaknak írott levele tizedik fejezetében ezt röviden és világosan meg is magyarázza. A törvény igazsága, mondja, így beszél: aki mindezeket megteszi, él általuk, de a hit igazsága azt mondja: aki hisz, az igaz lesz. Az apostol itt kettős igazságosságról beszél – a törvényéről és a hitéről. Azt mondja, a törvény igazsága a cselekedetekben rejlik, mert senki sem igaz, amíg nem tölti be a törvényt (Rm10:5-8). Miután pedig valamennyien távol állunk ettől a mércétől, másikat tesz hozzá és azzal helyettesíti, nevezetesen hogy Krisztus igazságát ölelhetjük magunkhoz hit által, s így válhatunk igazzá más rajtunk kívül álló igazságával. Ha ugyanis bárki azt veti ennek ellenébe, hogy a megigazulás a törvény által felesleges, arra azt mondom, hogy annak kettős haszna van a számunkra. Először is, a törvény a saját igazságtalanságukról meggyőződötteket

Krisztushoz vezet. Az tehát a törvény egyik gyümölcse, hogy megtagadjuk a saját igazságos mivoltunkat, amikor feltárul a romlottságunk, ami arra kényszerít, hogy maradjunk csendben Isten előtt, amint azt korábban láttuk. De a gyümölcsözőbb eredmény ez után következik: amikor Isten megújítja a választottait, akkor beírja a törvényt a szívükbe és a belső részeikbe, amint azt máshol láttuk, s majd látjuk ismét a 36. fejezetben (Jer31:33, Ezék36:26-27). A nehézség azonban még nem oldódott meg, mert a kegyesek, még ha Isten lelke meg is újította őket, amikor megpróbálnak igazodni Isten törvényéhez, a saját gyengeségük folytán soha nem jutnak el odáig, ezért soha nem lesznek igazak. Ezért azt válaszolom, hogy a cselekedetek igazsága csunkul Isten fiaiban, de mégis tökéletesnek fogadtatik el, mert a bűneiket nem tulajdonítva nekik Ő megmutatja, ami a sajátja. Ezért történik meg, hogy noha a kegyesek visszaesnek, eltévelyednek, sőt néha elbuknak, mégis nevezhetők a törvény betartóinak, Isten parancsolataiban járóknak, és az Ő igazsága megtartóinak. De ez az ingyenes nekik tulajdonítás folytán van így, s innen származik a jutalma is. Az istenfélők cselekedeteinek jutalma nem marad el, mert ezek Istennek tetszők, s mivel azok, bizonyosan számba vannak véve. Látjuk tehát, hogyan egyesülnek ezek a dolgok helyesen, hogy senki sem tartja be a törvényt, s senki sem méltó az igaz mivolt gyümölcseire, de Isten mégis a saját nagylelkűsége folytán ugyanúgy igazaknak ismeri el azokat is, akik csak törekednek az igaz mivoltra, s megadja nekik azt a jutalmat, amire egyébként nem méltók. Amikor tehát azt mondjuk, hogy a kegyesek mg a cselekedeteikben is igazaknak minősülnek, azt nem az üdvösségük okaként mondjuk, és alaposan meg kell jegyeznünk, hogy az üdvösségük oka ki van zárva ebből a tanításból. ha ugyanis az okról beszélünk, az nem máshol kell keresnünk, mint Isten kegyelmében, s ott meg is kell állnunk. S noha a cselekedetek semmiképpen sem okai a megigazulásnak, mégis, amikor Isten választott fiai ingyenesen megigazulnak hit által, egyidejűleg a cselekedeteik is igazaknak minősülnek ugyanazon ingyenes nagylelkűség által. Azaz még mindig igaz marad, hogy a cselekedetek nélküli hit megigazít, noha ehhez bölcsesség és szilárd magyarázat szükségeltetik. Ez az állítás ugyanis, mely szerint a hit a cselekedetek nélkül igazít meg, igaz, de mégis hamis a különböző, általa hordozott értelmezéseknek megfelelően. Az állítás, mely szerint a hit a cselekedetek nélkül önmagában megigazít, hamis, mert a hit cselekedetek nélkül érvénytelen. De ha a „cselekedetek nélkül” mondatot összekapcsoljuk a „megigazít” szavakkal, az állítás igazzá válik, mert a hit nem képes megigazítani, ha cselekedetek nélküli, mert akkor halott, és csak pusztá feltételezés. Az, aki Istentől született, igaz, ahogyan János mondja (1Jn5:18). Azaz, a hitet nem lehet jobban elkülöníteni a cselekedetektől, mint a Napot a melegétől. Mégis, a hit cselekedetek nélkül igazít meg, mert a cselekedetek nem alkotják meg az okát az üdvözülésünknek. Egyedül a hit békít minket ki Istennel, s okozza, hogy Ő szeret minket: nem önmagunkban, hanem az Ő egyszülött Fiában. Most tehát a kérdés meg van oldva, amikor a próféta azt hirdeti, hogy az élet megnyugszik az igazakban még akkor is, ha gonosz és istentelen szülőktől származnak.

Végül meg kell jegyeznünk az „élet” szót, mert az „élni” szó nem a földi életre vonatkozik, hanem az örök életre néz előre. S itt egyes igemagyarázók tévednek, mert nem voltak képesek megszabadulni azoktól a nehézségektől, melyeket nemrég magyaráztam. Ezért Mózes szavait polgárjogi értelemben magyarázták: aki megtette ezeket a dolgokat, él azok által. De Mózes az örök életéről beszél. Ezért ahhoz kell ragaszkodnunk, hogy a jutalom ebben az életben a törvény igaz betartóinak van megígérve, de az örök élet is megígért jutalom. Emellett, mint említettem, miután valamennyien híjával vagyunk az igazságos mivoltunk, ezért nem gondolkodhatunk semmiféle jutalomról, hiszen mindannyian a törvény és átok alatt állunk, ahogyan Pál mondja. S nincs is semmiféle eszközünk a menekülésre, ahogyan Pál ismét mondja (Gal3:10, 13), hacsak nem menekülünk teljes és alázatos hittel egyedül Isten kegyelméhez, s ahhoz az elégtételhez, ami által Krisztus kibékített bennünket az Ő Atyjával. Itt most befejezem.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te mutattad meg nekünk a biztonság igazi útját, hisz láttad, hogy teljességgel alkalmatlanok vagyunk ebben a vonatkozásban, s mivel a törvény, aminek életet kellett volna adnia nekünk, halált hozott a számunkra. Add meg, könyörgöm – mert egyszülött Fiadat állítottad elénk, egyedül Akiben békülhetünk ki és szerezhetjük meg a tökéletes igazságot, amire szükségünk van – hogy úgy öleljük magunkhoz az evangéliumban nekünk felkínált kegyelmet, hogy törekedjünk egyre jobban és jobban előrehaladni a kegyességben, míg végül elérkezünk ahhoz az áldott örökséghez, amit ugyancsak a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra. Ámen.

Ötvenhatodik előadás

Ezék18:18-19

18. Atyja, mert nyomorgatást követett el, ragadományt ragadozott atyjafiától, és a mi nem jó, azt cselekedte népe között: ímé meghal a maga vétkéért.

19. És ti ezt mondjátok: Miért ne viselje a fiú az apa vétvét? Ám a fiú, törvény szerint és igazságot cselekedett, minden parancsolatimat megtartotta s cselekedte azokat: élvén éljen.

Ugyanazt a dolgot sulykolja még hosszabban: nem annyira az ékesség kedvéért, mint inkább annak az istentelen mondásnak a megcáfolására, amiben az izraeliták oly rosszindulatúan kitartottak. Mivel nehéz olt kitépni az elméjükből azt, ami oly mélyen belegyökerezett, a próféta gyakorta kiáltja, hogy senki sem kapott más büntetést, csak amit a bűnei miatt megérdemelt. A következő ígeversben pedig hozzáteszi azt, ami feleslegesnek és abszurdnak tűnik, mert az izraeliták nem azért vitatkoztak Istennel, mert kímélte az ártatlant. Itt úgy mutatja be őket Ezékiel, mint ha az ártatlan fiút egyforma büntetésben kívánták volna részesíteni a gonosz apjával. De nem úgy érti, hogy a jogot vitatták, hanem a tényt, ahogy mondani szoktuk. Mivel el voltak telve azzal a tévedéssel, hogy a büntetések túlterjedtek a bűnösökre, a próféta ezzel szemben azt jelenti ki, hogy az igazak a saját jóságuk folytán nem lettek felmentve, ha istentelen szülöktől származtak, bár a nép ezt feltételezte. Őket ugyanis maga alá temette a saját romlott vélekedésük, mert ellenkező esetben észre kellett volna venniük, hogy az igazságosságot Isten soha nem fosztotta meg attól, hogy az étellel jutalmazza.

Ezék18:20

20. A mely lélek vétkezik, annak kell meghalnia; a fiú ne viselje az apa vétvét, se az apa ne viselje a fiú vétvét; az igazon legyen az ő igazsága, és a gonoszon az ő gonoszsága.

Ezékiel még mindig azt a kijelentést folytatja, amelyet magyaráztunk, nevezetesen hogy Isten igazságos bíró és mindenkivel a saját viselkedésének megfelelően bánik. Ahogyan Pál mondja: ki-ki ahogyan a testben élt, Isten annak megfelelő jutalmat készít a számára (v. ö. Rm8:13). De világosabban is megcáfolja a közmondást, mely szerint a fiaknak kell szenvedniük az atyák bűneiért. Azt mondja tehát, hogy mindenkit, amikor Isten ítélőszéke elé járul, a tettei szerint kell megítélni. Ami tehát az általános kijelentést illeti, ez összhangban van a józan ésszel, miszerint Istennek büntetést kell kiszabnia a gonoszokra, s nekik meg kell kapniuk a cselekedeteik igazságos jutalmát. De a következő mondatban felmerül a kérdés:

miképpen hirdetheti ki a Lélek, hogy a fiúnak nem kell megfizetnie az atya vétkei miatt, amikor Isten oly gyakran bejelenti, hogy meglátogatja az atyák bűnét a fiakon a harmadik és a negyedik generációig (2Móz20:5). Ez a mondat gyakran előfordul, de két igeszakasz különösen figyelemre méltó, amit kiegészítésképpen tett hozzá a törvény második parancsolatához (5Móz5:9), majd abban a figyelemre méltó látomásban, ami Mózesnek adatott, Isten ugyanazt jelenti ki, nevezetesen hogy az atyák bűneinek a fiakra kell szállni (2Móz34:7). Ezek az igeszakaszok látszólag ellentétesek a mostanival, de könnyen eltörölhető az ellentét, ha Ádám bukásával kezdjük, mert ha nem vesszük figyelembe, hogy az egész faj bukottá vált Ádámban, akkor aligha tudjuk elkerülni azt a nehézséget, melyet gyakorta érzünk csípős kételyeket támasztónak. De az egyetlen egyetemes bukás alapelve Ádámban eltöröl minden kételyt. Amikor ugyanis az egész emberi faj pusztulását vesszük fontolóra, akkor igazán mondjuk, hogy más hibája miatt pusztulunk el, de egyidejűleg azt is hozzátesszük, hogy mindenki a saját vétké miatt hal meg. Ha tehát annak a vétkeknek az okát kutatjuk, ami Ádám minden leszármazottjára ránehezedik, az mondható részben más miattinak, részben pedig önmagunk miattinak: más miatti, Ádám elszakadása miatt Istentől, akinek a személyében az egész emberi faj elvesztette az igaz mivoltát és az intelligenciáját, s a lélek minden részében megromlott. Így mindenki önmagában is elveszett, s ha civakodni akar Istennel, mindig el kell fogadnia, hogy az átok forrása önmagától ered. Mert mielőtt a gyermek a világra születne, már megromlik, mert alantas intelligenciája a sötétségbe burkolódzó, az akarata pedig romlott és Isten ellen lázadó. Amint a csecsemők megszületnek, ősatyjuktól, Ádámtól veszik át a szennyezést: az értelmük megvakul, a vágyaik lezülленnek, az érzékeik pedig teljességgel megromlanak. Ez nem mutatkozik meg azonnal a fiatal gyermekekben, de Isten előtt, Aki minden dolgot nálunk élesebben vesz észre, az egész természetünk megromlása joggal minősül bűnnek. Nincs senki, aki az élete folyamán ne tartaná magát felelősnek a cselekedeteiért, s az eredendő bűn elégséges minden ember elítéléséhez. Amikor az emberek felnőnek, új átkot szereznek be maguknak, amit a tényleges bűnnek nevezünk. Ezért aki a közönséges megfigyelés számára tiszta, az is vétkes Isten előtt. Ezért nyilvánít minket a Szentírás természetes módon a harag gyermekeinek: ezek Pál szavai az efézusbelieknek írott levele második fejezetében (Ef2:3). Ha tehát a harag gyermekei vagyunk, abból következően a születésünktől fogva beszennyezettek, s ez szítja fel Isten haragját és teszi Őt velünk szemben ellenségessé. Ebben az értelemben vallja magát Dávid bűnben fogantnak (Zsolt51:7). Ő itt nem az atyját, vagy az anyját vádolja, hogy enyhítse a saját gonoszságát, de amikor visszaborzad a bűnének nagyságától, visszamegy a csecsemőkoráig, és elismeri, hogy már akkor vétkes volt Isten előtt. Látjuk tehát, hogy Dávid, akit egyetlen bűnére emlékeztettek, bűnösnek ismeri el önmagát már a születését megelőzően is, s mivel mindannyian átok alatt vagyunk, ebből következően méltók a halálra. Így tulajdonképpen a fiú nem az atya vétké miatt hal meg, hanem a saját maga hibája miatt számít vétkesnek Isten előtt.

De menjünk tovább. Amikor Isten kihirdeti, hogy az atyák vétké visszahull a fiak fejére, akkor emlékeznünk kell rá: amikor Isten ugyanabba a halálba vonja bele a fiút, mint az atyát, ő alapvetően azért teszi ezt, mert az istentelen gyermeke is híjával van az Ő Lelkének. Ezért marad meg abban a halálban, amibe beleszületett. Ha ugyanis nem veszünk tekintetbe más büntetéseket, csak azokat, amelyeket nyíltan kiszabtak, újabb gáncsok bukkan fel, amiktől nem leszünk képesek megszabadulni. Mindig elő fog jönni ugyanis a kérdés, hogy miképpen pusztulhat el a fiú a saját vétkei miatt, ha képes jó gyümölcsöket teremni és így kibékülni Istennel? De az első büntetés, amivel Isten az elvetettekét fenyegeti, az, amit említettem, nevezetesen hogy az utódaik híjával vannak a lelki ajándékoknak, ezért egyre mélyebbre és mélyebbre süllyednek a pusztulásba. Kétféle büntetés létezik ugyanis: egy egyik külső, a másik belső, ahogyan kifejezzük. Isten a törvénye megszegőit karddal, vagy éhséggel, vagy ragállyal bünteti, amint azt mindenütt hirdeti, de fel van fegyverezve a mélysárlás más

eszközeivel is a haragjának gyakorlásához, s mindezek a büntetések külsődlegesen és nyíltan láthatóak. Van azonban belső és rejtett büntetésfajta is, amikor Isten elveszi az egyenesség lelkét az elvetettektől, s átadja őket a méltatlan gondolkozásra, kiteszi őket ostoba vágyaknak, s megfosztja őket minden ajándékától. Ezért mondják, hogy Isten az atyák vétkeit a fiakra fordítja vissza, s nemcsak külsőleg bünteti a kicsiket, de az átkozott leszármazottakat az örök pusztulásra is adja, megfosztván őket a Lélek minden ajándékától. Tudjuk, hogy Isten az élet forrása (Zsolt36:10), amiből következik, hogy mindenki, akik elszakadtak Tőle, halottak. Most tehát világos, miképpen veti Isten az atyák bűneit a fiakra, mert amikor mind az atyát, mind a fiat örök pusztulásra adja, akkor megfosztja őket minden ajándékától, megvakítja az elméiket és a vonzalmaikat az ördög rabszolgáivá teszi. Jóllehet egyetlen szóval is összefoglalhatjuk a gyermekek szenvedésének dolgát az atyák helyett. Ahogyan a kifejezés hangzik: amikor egyszerű természetre hagyja őket, mert ezen a módon taszítja őket a halálba és a megsemmisülésbe. De a külső büntetések is következnek ez után, mint amikor Isten kénkövet zúdított Szodomára, és sok gyermek pusztult el és semmisült meg a szüleikkel együtt (1Móz19:24): Ha bárki megkérdezi, miféle joggal pusztultak el, nos, először is Ádám fiai voltak, s mint ilyenek, átkozottak: Isten a leszármazottaikon keresztül is büntetni akarta a szodomitákat, s tette ezt joggal. Az atyáikkal így elpusztult fiatalokról van megírva: Áldott legyen, a ki megragadja és sziklához paskolja kisdedeidet! (Zsol137:9) Első ránézésre valóban tűrhetetlennek tűnik ez az embertelenség, hogy egy gyermek, akinek a kora és az ítélőképessége még annyira fiatal, ilyen kegyetlenül pusztuljon el, de amint már mondtuk, természetüknél fogva valamennyien a harag gyermekei (Ef2:3). Nem csoda tehát, ha Isten megvonja a kegyeit az elvetettek leszármazottaitól, sőt végrehajtja ezeket a külső ítéleteit. De hogyan illik ez ahhoz, hogy *a fiú ne viselje az apa vétkeit*? Mert Ezékiel a felnőttekről beszél: úgy érti, a fiú nem viseli majd apja vétkeit, mert a saját maga által megérdemelt jutalmat fogja megkapni, és a saját maga terhét fogja hordozni. Ha pedig bárki vitatkozni akar Istennel, egyetlen szóval megcáfолható lesz: hisz ki dicsekedhetne azzal, hogy ártatlan? Mivel tehát mindenki vétkes a saját hibájából, ebből következően a fiú nem az apa vétkeit fogja hordozni, mert a saját is kell egyidejűleg hordoznia. Ezzel a kérdés megoldódott.

S hozzáteszi: *az igazon legyen az ő igazsága, és a gonoszon az ő gonoszsága*. Mondtuk, hogy ez jogi ítélet volt: ha Isten mindenütt ugyanezt a nyelvezetet használná, nem maradna reménység a számunkra. Hiszen ki találhatna igaznak, ha Ő szigorúan a törvény szerint ítélné? De amint már mondtuk, szigorúan szólva Isten megjutalmazza azokat az imádóit, akik betartják a törvényt, s megbünteti azokat, akik megszegik azt. Miután azonban valamennyien nagyon távol állunk a tökéletességtől, Krisztus kínálta fel nekünk, Akitől részesülhetünk az igaz mivoltban és ezen a módon igazulhatunk meg hit által. Közben a törvény szabályának megfelelően az is igaz, hogy *az igazon lesz az ő igazsága*, mert Isten nem csap be senkit, hanem valóban teljesíti, amit megígért. S Ő jutalmat ígér mindenkinek, aki betartja a törvényt. Ha valaki pedig ennek azt veti ellenébe, hogy ez a tanítás haszontalan és felesleges, a válasz kéznél van, miszerint nagyon sokféleképpen hasznos. Először is elismerjük, hogy Isten, bér nem tartozik nekünk semmivel, mégis akarattal vakítja meg Magát, hogy kibékülhessen velünk, s ebből kiderül az Ő meglepő nagylelkűsége. Azután megértjük, hogy a törvénszegésből semmi hasznunk, vagy előnyünk nem származik, amikor Isten mindazoknak kínál jutalmat, akik betartják a törvényt. Hiszen mi páratlanabbat követelhetnénk, mint azt, hogy Isten a saját akaratából legyen a mi adósunk? S jutalmazzon meg minket, miközben Magához köt, és teljes mértékben alá vagyunk Neki vetve minden cselekedetünkkel egyetemben? Krisztusnak pedig azt a bizonyos mintáját alaposan meg kell jegyeznünk: „ha mindazokat megcselekedtetek, a mik néktek parancsoltattak, mondjátok, hogy: Haszontalan szolgák vagyunk” (Lk17:10). S miért? Mert adunk vissza semmit, csak azt, amit Isten jogosan követel tőlünk. Ebből a mondatból tehát rájövünk, hogy nem vitatkozhatunk Istennel, s nem panaszkodhatunk semmivel kapcsolatosan, amikor a saját

kárhoztató ítéletünk hibája bennünk rejlik: nem tartjuk meg a törvényt. Harmadszor, Isten könyörületének újabb példáját látjuk abban, ahogyan felöltöztet minket az Ő Fiának igazságába, mikor látja, hogy mi híjával vagyunk az igazságos mivoltnak, s teljesen hiányzik belőlünk minden jó. Negyedszer, mondtuk, hogy azok is igaznak találhatnának, akik nem tartják be a törvényt, mert Isten nem tulajdonítja nekik a bűneiket. Ezért a törvény igazsága nem gyümölcstelen az istenfélők között, mert annak az áldottságnak az alapján, amiről a Zsolt32:2-ben olvasunk, a cselekedeteiket Isten számításba veszi, és nyilvántartja. Ezért *legyen az igazon az ő igazsága, és a gonoszon az ő gonoszsága.*

Ezék18:21-22

21. És ha a gonosztevő megtér minden vétkeből, melyeket cselekedett, és megtartja minden parancsolatimat, és törvény szerint és igazságot cselekszik: élven éljen, és meg ne haljon.

22. Semmi gonoszságáról, melyet cselekedett, emlékezés nem leszen;³⁷⁹ az ő igazságáért, melyet cselekedett, élni fog.

Ebben a szakaszban Isten a megbocsátás reménységét kínálja, és bűnbánatra hívja és buzdítja a törvényének minden megszegőjét. Ez a tanítás azonban különösen figyelemre méltó, mert Isten kinyújtja a kezét és készen áll találkozni mindazokkal és elfogadni őket, akik a jó gyümölcsökre adják magukat. A kétségbeesés ugyanis az örülségbe taszít minket, és züllött makacssággal keményíti meg a szíveinket. Ezért szükséges, hogy Isten kinyújtsa felénk a kezét, s a bűnbánatra ösztökéljen minket. Ez a jelentése próféta eme igeszakaszának: *amint az istentelen elfordul az istentelenségétől, Isten kibékül vele.* Most már látjuk, hogy nem marad mentség a számunkra, ha Isten eme humánus hívogatása nem indít fel minket, amikor bizonyosságot tesz róla, hogy Ő engedelmes irántunk, ha mi szívből ki akarunk Vele békülni. De itt komoly megtérést követel, amikor azt mondja, hogy *ha a gonosztevő megtér minden vétkeből, melyeket cselekedett, és megtartja minden parancsolatimat, és törvény szerint és igazságot cselekszik: élven éljen.* Egyfajta fél-megtérést sokakban látunk, akik úgy vélik, hogy ezen a módon biztonságban vannak Isten előtt, de hatalmasat tévednek. Sokan keverik ugyanis az erényeket a bűnökkel, s képzelik azt, hogy a vétkeik eltöröltettek, ha elő tudnak hozakodni valami dicséretre méltóval. De ez pont olyan, mintha valaki a sáros szándékát kínálná urának, mert nemcsak a sárral, de szeméttel is keverte azt: ilyenek az összes cselekedetei azoknak, akik nem tettek félre minden romlott vágyat, s nem próbálnak megszabadulni a 6test romlottságától. Azaz, amit itt tanít, az figyelemre méltó, nevezetesen hogy a megtérés kezdete az, amikor valaki megtagadja önmagát és a kívánságait. Szükséges azonban a kötelezettség másik részét is hozzátenni, nevezetesen hogy amikor valaki búcsút int a vétkeinek, engedelmesen oda kell szánni magát Istennek. A próféta összekapcsolja a kettőt, mert egyik sem különíthető el a másiktól. Ezért a Lélek itt röviden azt határozza meg, mi az igazi és törvényes megtérés. Azt mondja, amikor valaki úgy tér meg, hogy az élete készen áll Isten számára, mert Isten el fogja felejtetni minden bűnét. Ez a tanítás megerősítése, mert Istennek nem lehet mindaddig könyörögni, amíg bűnt tulajdonít nekünk. Ezért, hogy önmagunk iránt könyörületesen találjuk megígéri, hogy amint megtérünk, a bűneink el lesznek temetve és többé nem lesz róluk megemlékezés. Ez azonban Isten páratlan jósága, mert Ő kegyeskedik megfélemleni a bűneinkről, amint látja, hogy buzgón szeretnénk visszatérni Hozzá. Egészében véve Ezékiel azt hirdeti ki, hogy minden bűnbánó azonnal átmegy a halálból az életbe, mert Isten az önkéntes felejtéssel eltörli minden bűnünket.

³⁷⁹ Mármint „ellene”. – Kálvin.

Ezék18:23

23. Hát kívánva kívánom én a gonosznak halálát? ezt mondja az Úr Isten! nem inkább azt, hogy megtérjen útjáról és éljen?

Ugyanazt a kijelentést erősíti meg más szavakkal, miszerint Isten semmit sem szeretne jobban, mint a pusztulók és vesztükbe rohanók visszatérését a biztonságos útra. S emiatt nemcsak az evangélium terjed világszerte, de Isten bizonyosságot is akart tenni minden korban arról, mennyire hajlamos Ő a könyörületre. Mert bár a pogányoknak nem voltak törvényük és prófétáik, mégis mindig fel voltak ruházva ennek a tanításnak valamiféle ízével. Tényleg igaz, hogy megannyi tévelygés fojtogatta őket, de mindig azt látjuk, hogy titkos ösztönzés készítette őket a bocsánat keresésére, mert az az érzés valamiképpen megszületett bennük, hogy Istent kiengesztelheti bárki, aki keresi Őt. Emellett Isten is világosabban tett erről bizonyosságot a törvényben és a prófétáknál. Az evangéliumban halljuk, mennyire bensőségesen szól hozzánk, amikor bocsánatot ígér (Lk1:78). S az üdvösség ismerete az, amikor magunkhoz öleljük a Krisztusban nekünk felkínált kegyelmet. Ebből következik tehát, hogy amit a próféta most mond, az nagyon is igaz: Isten nem akarja a bűnös halálát, mert saját Magától akar vele találkozni, s nemcsak készen áll megkönyörülne minden Őhöz menekülőnek, de hangosan hívogatja is őket Magához, amikor látja, mennyire elidegenedtek a biztonság minden reménységétől. Meg kell azonban jegyeznünk a módon, ahogyan Isten mindenkit üdvözíteni akar: *amikor megtérnek a maguk útjáról*. Isten tehát nem úgy akar mindenkit üdvözíteni, hogy megtagadja a különbséget a jó és a gonosz között, hanem mint említettük, a megtérésnek meg kell előznie a megbocsátást. Miképpen akar hát Isten mindenkit üdvözíteni? A Lélek által megítélve a világot bűn, igazság és ítélet tekintetében, ahogyan korábban is tette a törvény és a próféták által (Jn16:8). Isten világossá teszi az emberiség számára a nagy nyomorúságukat, hogy Őhöz meneküljenek: megsebesít, hogy meggyógyíthasson, s levág, hogy életet adhasson. Azt valljuk tehát, hogy Isten nem akarja a bűnös halálát, mert egyformán mindenkit hívogat a megtérésre, s megígéri, hogy készen áll befogadni őket, ha komolyan megtérnek. Ha pedig valaki azt veti ennek ellenébe, hogy akkor nincs kiválasztás Istennél, mellyel eleve elrendelt egy adott számú embert az üdvösségre, a válasz kéznél van: a próféta itt nem Isten titkos tanácsvezzéséről beszél, hanem csak visszahívogatja a nyomorult embereket a kétségbeesésből, hogy észrevegyék a megbocsátás reménységét, megtérjenek, és magukhoz öleljék a felkínált üdvösséget. Ha valaki megint azzal tiltakozik, hogy ez Istent kettősen cselekvővé teszi, a válasz kész: Isten mindig ugyanazt akarja, de különféle utakon, s a számunkra kifürkészhetetlen módon. Így tehát, noha Isten akarata egyszerű, mégis hatalmas változatosság rejlik benne, ami a mi érzékeinket illeti. Emellett az sem meglepő, ha a szemeinket elvakítja az erős fény, így nem tudjuk bizonyossággal megítélni, miképpen akar Isten mindenkit üdvözíteni, miközben örök megsemmisítésre rendel minden elvetettet és azt akarja, hogy elpusztuljanak. Miközben mondhatni tükör által homályosan látunk (1Kor13:12), meg kell elégednünk a saját értelmünk korlátaival. Amikor Istenhez hasonlók leszünk, és szemtől szembe fogjuk Őt látni, akkor világos lesz az, ami most homályos. Miután azonban a gáncsokoskodó emberek elcsúrik-csavarják ezt és a hasonló igazságokat, szükséges lesz röviden megcáfolni őket, mert az nehézség nélkül megtehető.

Isten, mondja, *nem akarja a bűnös halálát*. De hogyan? Úgy, hogy azt akarja, térjen meg mindenki. Most már látnunk kell, miképpen akarja Isten mindenki megtérését, mert a megtérés az Ő különleges ajándéka. Ahogyan az emberek teremtése is az Ő dolga, úgy a megújításuk, és az Ő képmásának helyreállítása bennük is Hozzá tartozik. Emiatt van megírva, hogy mi az Ő keze munkája, azaz az Ő alkotása vagyunk (Ef2:10). Mivel tehát a megtérés egyfajta második teremtés, ebből következően nem áll az ember hatalmában. Ha pedig egyformán Isten hatalmában áll az emberek mind megtérítése, mind a megteremtésük,

abból következően az elvetettek nem térnek meg, mert Isten nem akarja a megtérésüket. Ha ugyanis akarná, megvalósíthatná, ebből következően nem akarja azt. De megint ostobán érvelnek, mivel ha Isten nem akarja, hogy mindenki megtérjen, akkor Ő Maga megtévesztő, és semmit sem mondhatunk biztosan az Ő atyai nagylelkűségéről. Ezt a csomót azonban könnyű kibogozni, mert Ő nem hagy minket kételyek közepette, amikor azt mondja, hogy mindenkit meg akar menteni. Miért? Mert ha senki sem tér meg anélkül, hogy Istent engedelkenynek ne találná, akkor ez a mondat becsapós. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy Isten kettős jellemet ölt Magára, mert azt akarja, hogy a szaván fogjuk. Mint már mondtam, a próféta itt nem az Ő felfoghatatlan terveit elemezgeti körmönfontan, hanem a figyelmünket szeretné teljesen Isten Ígérére irányítani. S mi ennek az Ígének a tartalma? A törvény, a próféták és az evangélium. S mindenkit hívogat a megtérésre és az üdvösség reménységét kínálja, ha megtérnek. Ez igaz, mert Isten nem utasít vissza egyetlen megtérő bűnöst sem: mindegyiknek kivétel nélkül megbocsát. Közben pedig Istennek ez az akarata, amit az Ígében tár elénk, nem gátolja meg Őt abban, hogy a világ teremtését megelőzően elrendelje, mit fog tenni az egyes emberekkel. S amint már mondtam, a próféta itt csak azt mutatja meg, hogy amikor megtértünk, nem kell abban kételkednünk, hogy Isten azonnal elfogad és engedelkenynek mutatkozik irántunk. A többit majd holnap.

Ima

Add meg, mindenható Isten – mert valamennyien elveszettek vagyunk önmagunkban – hogy ott vágyakozzunk az élet megszerzésére, ahol az félre van téve a számunkra, s ahol megmutatod azt: konkrétan a Te Fiadban. S add meg, hogy úgy öleljük magunkhoz az Ő halálában elénk tárt kegyelmet, hogy megújulhassunk az Ő Lelke által, s így újjászületvén teljesen odaszánjuk magunkat Neked, és úgy dicsőítsük a Te neved a világban, hogy végül majd részesei lehessünk annak a dicsőségnek, amit ugyancsak a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra. Ámen.

Ötvenhetedik előadás

Ezék18:24

24. És ha az igaz elhajol az ő igazságától, és gonoszságot cselekszik, minden útalatosság szerint, melyeket a hitetlen cselekedett, cselekeszik, nemde éljen-é? Semmi igazságairól, a melyeket cselekedett, emlékezés nem leszen:³⁸⁰ gonoszságáért, melyet cselekedett, és az ő vétkéért, melylyel vétkezett, ezekért meg kell halnia.

Ahogy az utolsó előadásban a próféta a megbocsátás biztos reménységét ígérte a bűnösöknek, ha szívből megtérnek, s megígérte, hogy Isten engedelkeny lesz velük, amint elkezdik keresni a kibékülés lehetőségét Vele, most viszont úgy jelenti ki, hogy *ha az igaz elhajol az ő igazságától*, akkor amit eddig cselekedett, nem lesz számításba véve Isten előtt. A megtérésre ösztökélte a bűnösöket, amikor biztosította őket arról, hogy Isten készen áll nekik megbocsátani. Most azonban megrettentí azokat, akik azt színlelik, hogy ők Isten tiszta és komoly imádói, de útközben visszaesnek. Ahogy Pál mondja: „a ki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék” (1Kor10:12). Emellett azt is megértjük ebből az igeszakaszból, hogy csak azok boldogok, akik kitartanak (Mt24:13), mert a mulandó igazságosság soha nem válik a hasznára azoknak a hitehagyottaknak, akik utóbb elfordulnak Istentől. Látjuk tehát, miképpen egyesül a két mondat, nevezetesen hogy Isten mindenkit, akiket a pusztulás

³⁸⁰ Azaz „nem lesz számításba véve”. – Kálvin.

veszélye fenyeget, kitárt karokkal hívogat, és az üdvösséget ígéri nekik, ha szívből megtérnek. Aztán, hogy megtartsa a kötelezettség korlátai között azokat, akik már valamikora előrehaladást értek el, s javítsa a tunyaságukon és serkentse a buzgalmukat, azzal fenyeget, hogy ha nem követik a szent és kegyes élet útját mindvégig, a korábbi igazságosságuk nem lesz semmi hasznukra. Felmerül azonban a kérdés: vajon egy ténylegesen igaz emberképe letérni a helyes útról? Mert aki Istentől született, s mentes a bűn zsarnokságától, az teljesen az igazságnak szenteli magát. Ha pedig bárki elfordul, azzal azt bizonyítja, hogy mindig is idegen volt Isten számára. Ha közülünk valók lettek volna, mondja János, soha nem szakadtak volna el tőlünk (1Jn2:19). S újjászületés romolhatatlan mag, ezért ki kell jelentenünk, hogy a kegyesek, akik valóban újjászülettek, soha nem szakadnak el az igazságtól, hanem megállnak Isten legyőzhetetlen ereje által. Isten elhívása ugyanis megbánhatatlan egy választottban (Rm11:29). Ezért Ő mindvégig megtartja őt a kegyelem útján. S azokra sem kell odafigyelni, akik a Szentírással ellentétben azt tanítják, hogy a hit kialudhat a választottakban, amikor annak sivársága folytán nem teremnek gyümölcsöt. Milyen értelemben érti hát Ezékiel az igazak elszakadását? Ezt a kérdést könnyű megválaszolni, mert ő itt nem az igazságosság élő gyökeréről beszél, hanem a megjelenés külső formájáról, ahogyan mondani szoktuk. Pál emlékeztet minket arra, hogy Isten ismer minket, de hozzáteszi, hogy ez a pecsét megmarad (2Tim2:19). Isten tehát kizárólag Magának tartja fenn a különbségtételt választott és elvetett között, mert sokan tűnhetnek egyháztagnak, akik csak külsőleg azok. S Ágostonnak az a mondása is igaz, hogy sok belül a farkas és sok kívül a juh.³⁸¹ Mielőtt ugyanis Isten megmutatná a választását, a juhok kóborolnak, és teljesen el vannak idegenedve az üdvösség reménységétől. Közben sok képmutató használja Isten nevét, s nyíltan kiválóknak állítják be magukat Isten egyházában, de belül ragadozó farkasok. Miután azonban megtörténik, hogy egyesek a legnagyobb mértékben kegyesnek és igaznak mutogatják magukat, a próféta nagyon helyesen mondja, hogy ha az ilyenek elbuknak, nem dicsekedhetnek a korábbi igaz mivoltukkal Isten előtt, mert annak emlékezete eltöröltetik. Végül látjuk, hogy az igazságosság szó a mi érzékeléseinkre vonatkozik, nem pedig Isten rejtett ítéletére. Ezért a próféta nem tanít mást, mint amit mi is naponta látunk: azok, akik látszólag kiválóbbak másoknál, elhagyják az elhívásukat, leráznak minden ígét, elvetik az istenfélelmet és néha ördögi dühvel törtetnek előre. Amikor ezt az eredményt látjuk, halljuk, mit mond a Lélek a próféta szájával: *semmi igazságaikról emlékezés nem lesz*. Súlyt is ad a szavaknak, amikor hozzáteszi: *ha az igaz elhajol az ő igazságától, és gonoszságot cselekszik, minden utálatosság szerint, melyeket a hitetlen cselekedett, cselekszik, akkor vajon éljen?* A próféta elkülöníti azokat, akik elszakadnak Istentől és mindenféle gonoszságba törtetnek, s azokat, akik a gonoszságuk, vagy az ész hiánya folytán buknak el, valamint azoktól, akik hanyatt-homlok buknának bele a pusztulásba, ha Isten nem tartaná meg őket, de akik nem vetik el végleg az istenfélelmet, s kegyesen és igaz módon akarnak élni. Például: esetenként mindenki felhagy az elővigyázattal, s ezért megszámlálhatatlanul sok módon megsértjük Istent a tévedéseinkkel. Ezért kiáltja Dávid: *Ki veheti észre a tévedéseket?* (Zsol19:12) Saját magunktól bukunk el, mert gyakorta legyőznek minket a kísértések, még ha vádol is minket a lelkiismeret. Így noha megszentelődtünk, a tudatlanságunk miatt letérünk az igazságosság útjáról, és elhagyjuk a kötelességeinket a gyengeségünk folytán. De ami sokkal rosszabb, amikor a szentek hanyatt-homlok törtetnek, mintha végleg kétségbe lennének esve. Dávid példája megmutatja, hogy a választottak, noha megújultak Isten Lelke által, nemcsak kismértékben vétkeznek, de amint mondtam, a legnagyobb mélységekbe zuhannak. Dávid álnok emberölést követett el és elárulta Isten seregét, majd aztán ez a nyomorult király egy sor vétekbe esett. De egyetlen dologban tévedve is megmutatta, hogy Isten kegyelme csak elfojtódott benne, de nem aludt ki mindenestől. Mert amint Náthán próféta megfeddi, azonnal beismeri, hogy vétkezett, s készen

³⁸¹ Ágoston, kommentár a Jn10:16-hoz.

áll bármilyen büntetés elviselésére, amit Isten szab ki rá. Mivel tehát a szentek néha elbuknak, a próféta itt kinyújtja a kezét, nehogy kétségbe essenek, és bizonyosságot tesz róla, hogy Isten nem veti el őket, *amíg nem hajolnak el az igazságosságuktól, és nem követik el azokat a gonoszságokat, amiket az istentelenek elkövetnek*. Ezekkel a szavakkal, mint látjuk, a teljes elszakadást fejezi ki, s így enyhíti a mondat szigorúságát, nehogy azok elméje, akik csak részben csúsztak vissza, elcsüggedjen. Most már látjuk a nyelvezetének jelentését: *ha az igaz gonoszságot cselekszik, minden útalatosság szerint, melyeket a hitetlen cselekedett, cselekeszik, nemde éljen-e?* – mondja, és: *Semmi igazságairól, a melyeket cselekedett, emlékezés nem leszen, mert el kell pusztulnia*. Itt a próféta megmutatja, hogy a pusztán mulandó igazságosság nem lesz a hasznunkra, ha nem tartunk ki mindvégig az istenfélelemben.

Az ellentét itt megint említésre méltó, mert lehetővé teszi, hogy megcáfoljuk azt a feltevést, ami közhasználatú a pápaság iskoláiban. Azt mondják, hogy a vétket megbocsátja Isten, de a büntetést fenntartja. De mit mond a próféta? *Ha az istentelen elfordul az istentelenségéről, én többé nem emlékezem semmi gonoszságára*. Itt tola-kodnak előre a pápisták azzal a bolond megkülönböztetésükkel, hogy Isten nem emlékszik rájuk a vétkeiket illetően, de emlékszik rájuk a büntetést illetően. De mi következik nem sokkal ez után? *Ha az igaz elfordul az igazságától, az igazsága nem lesz számításba véve*. Ha viszont nem lesz számításba véve érdemként, de mégis számításba lesz vétel jutalomként, akkor mi ennek az igazságnak a jelentése? Miképpen áll meg a próféta szavainak értelme? De így kell fogadni a próféta szavait, mert ha a véték és a büntetés megkülönböztetése hasznos, akkor az érdem és a jutalomé is az. Ebből következően, ami az érdemeket illeti, Isten elfelejti az igazságosság minden cselekedetét, de ami a jutalmat illeti, azokról megemlékezik, mert nincsenek eltörölve. Mivel tehát kellően világos, hogy a visszacsúszó igazságossága nem lesz számításba véve úgy, hogy az a jutalom reménységéhez vezesse őt, ebből következik, hogy a bűnei is eltöröltetnek, de nemcsak a vétkeket, de a büntetést illetően is.

Ezék18:25

25. És azt mondjátok: Nem igazságos az Úrnak útja! Oh, halljátok meg, Izráel háza: az én útam nem igazságos-é?³⁸² nem inkább a ti útaitok nem igazságosak-é?³⁸³

A próféta itt azt mutatja meg, hogy azok, akik a vulgáris közmondást mondogatták – miszerint a fiak foga elvászott, mert az atyák egest ettek – ledobtak magukról minden korlátot és semmi sem maradt, ami meggátolhatta volna őket a káromlásaik gőgös hangoztatásában Isten ellen. A pökhendiségük és örülségük azonban most még fokozódik is, amikor azt mondják, hogy *Isten útjai igazságtalanok*. S ezt látjuk majd minden képmutatónál: először közvetve találunk hibát Istenben, de mégis azt színlelik, hogy erről szó sincs: miközben mentegetni igyekeznek magukat, Őt vádolják igazságtalansággal és túl nagy szigorúsággal. Mégsem törnek ki nyíltan olyan istentelenségben, hogy ezzel a bűnnel mernék vádolni Istent. Utóbb azonban semmi hasznuk sem lesz a kettős viselkedésükből, mert az ördög a vakmerőség olyan fokára lobbantja őket, hogy nem vonakodnak nyíltan elítélni Magát Istent sem. A próféta erre utal, amikor azt mondja, hogy ez a gyalázatos közmondás beágyazódott az izraeliták közé: *az Úr útjai igazságtalanok*. Tanuljunk meg tehát idejekorán gátat szabni az elhamarkodottságunknak, még mielőtt Isten haragra gerjed irántunk, nehogy szembeszegüljünk és vitába bocsátkozzunk Vele. Amint bármi gondolataink merülnek, melyek a Mindenható jellemének kritizálására ösztökélnek minket, gyorsan zabolázzuk

³⁸² Azaz: „nem egyenes-e?” – Kálvin.

³⁸³ תִּכַּן, *teken*, azt jelenti: „súlyozni”, de azt is jelenti: „igazságosan mérni”. – Kálvin.

azokat meg, mert ha nem így teszünk, fokozatosan csapdába ejtenek és belevonnak a szélsőséges oktalanságba, majd ez után már sem a vallás-, sem a szégyenérzet nem fog eltántorítani minket az Istennel szembeni nyílt lázadástól. De érdemes megfigyelni ennek az istentelenségnek a forrását: először is, ha az emberek és Isten kapcsolatáról gondolkodunk, nekik meg kell szégyenülniük, ha felemelik a fejüket az Alkotójuk ellen, mert az agyag sem kiáltozik a fazekas ellen, mi pedig százszor is jelentéktelenebbek vagyunk az agyagnál Isten vonatkozásában (Ézs45:9, Rm9:20-21). De vegyünk fontolóra még egy dolgot. Tudjuk, mennyivel nagyobb világossággal képesek az angyalok alázattal csodálni Isten bölcsességét, mint az emberi faj. Mit kell tehát tennünk? Nemcsak Isten bölcsessége felfoghatatlan, de az igazsága is minden igazság legtökéletesebb szabálya. ha pedig véleményt akarunk formálni Isten munkáiról a mi érzékelésünknek megfelelően és meg akarjuk azokat mérni a saját mérlegünkkel, mi mást teszünk, mint ítéletet mondunk azokról? De emlékeznünk kell Ézsaiás szavaira: Élek én, mondja az Úr, hogy minden térd nékem hajol meg, rám esküszik minden nyelv! (Ézs45:23) Pál is hűséges magyarázója ennek a kijelentésnek, amikor megtiltja a halandóknak a gögös ítéletet annak kimondásával, hogy mi valamennyien megállunk majd Krisztus ítélőszéke előtt (Rm14:10-11). Mivel tehát szükséges lesz számot adnunk Krisztus mennyei ítélőszéke előtt, most bele kell nyugodnunk Isten ítéleteibe, mert amikor a jogosítványunk végleg elfogy és a zsémbeskedésünket teljesen szabadjára engedjük, Isten lesz a bíránk. Látjuk tehát, hogy amikor az emberek maguknak követelik a jogot, hogy véleményt merjenek mondani Isten munkáiról, akkor először az Ő bölcsességét vetik alá a koholmányaiknak, majd túl nagy ellenségeséggel és megvetéssel viseltetnek az igazsága iránt. Annak az egy dolognak azonban elégnek kell lenni, hogy az emberek túlságosan feledékenyek a saját állapotukat illetően, amikor ki merik nyitni a szájukat az Alkotójuk ellen és nemcsak zúgolódnak, de nyíltan elítélik Őt, mintha csak ők állnának Őfelette. Tanuljuk hát meg betartani az ezzel ellentétes szabályt: alázattal és mértékletesen tanuljunk meg rátekinteni Istennek a számunkra ismeretlen munkáira, s engedjük át neki a legfelsőbb rendű bölcsesség dicséretét, még ha az Ő tanácsvégzése első ránézésre ellentmondásosnak látszik is. Hóseás is emlékeztet minket röviden erre. Mert miután Isten megígérte, hogy könyörületes lesz a néphez, s mikor az Általa kiszabott mérsárlásról beszélt, azt mondja, végül meg fogja őket gyógyítani, utoljára hozzáteszi: Kicsoda az értelmes, hogy eszébe vegye ezeket?! (Hós14:9) Sokan gondolhatták ugyanis következtelennek elengedni az elvetett nép oly sok bűnét. Mások tiltakozhattak volna azzal, hogy amit hallottak, az végtelenül hihetetlen és abszurd volt, mert Isten engedte, hogy a népet darabokra tépjék, így nem marad reménység. Emiatt kiáltja tehát a próféta, hogy ritka és páratlan bölcsességre van szükségünk ennek a tanításnak a megértéséhez és magunkhoz öleléséhez. Amikor azt mondja: „Kicsoda az értelmes?“, azzal jelzi, hogy csak nagyon csekély azok száma, akik türelemmel fognak várakozni, míg Isten valóban teljesíti az ígéreteit. De hozzáteszi azt is: mivel az Úr útjai igazságosak, az igazak járnak azon, de az istentelenek megbotlanak és elpusztulnak. Amikor itt az Úr útjairól beszél, akkor nemcsak az előírásokat érti, hanem a kormányzás egész rendjét, amit Isten fenntart, és minden ítéletet, amit Ő végrehajt. Azt mondja tehát, hogy az Úr minden útja igaz, és az igazak járnak azokon, mert az igazak nyugodtan, és a kellő taníthatósággal adják Istennek a dicsőséget, s mikor különböző kételyek izgatják őket, és a gyengeségük folytán megannyi kísértés erejében erjedeznek, mégis mindig belenyugszanak Isten gondviselésébe, s röviden úgy döntenek, hogy Isten az igaz, elvágván az utat minden hosszadalmas, megzavaró és kényes kérdezősködéshez. Így járnak az igazak Isten útjain, mert alávetik magukat minden munkájának.

Azt is mondja, hogy az istentelenek megbotlanak és elbuknak, mert amint elkezdi azt képzelni, hogy Isten nem helyesen, vagy bölcsen cselekszik, lázadókká lesznek, és a vak ösztön ragadja el őket, s a gögjük végül homlokegyenest az örületbe taszítja valamennyit. Így botlanak meg az Úr útján, mert ahogyan látjuk ebből az igeszakaszból, az istenkáromlásaikat

okádják Isten ellen. Ezért minket a cselekvés ama menetének kell befolyásolnia, hogy alázattal csodáljuk Isten tanácsvégzését, s az igazság dicséretét adjuk meg minden munkájának, még ha a saját véleményünk szerint ezek nem egyeztethetőek össze egymással, vagy nem következtetések egymáshoz viszonyítva. Ez tehát az egésznek a summája.

Jóllehet a próféta Isten büntetéseiről beszél, amiket az elvetettek szab ki, valamint a jutalomról, amit az igazaknak tett félre, nekünk mégis magasabbra kell emelkedni, s ha Isten az Ő cselekedeteiben látszólag fel is forgatja az igazság egész menetét, nekünk mégis mindig visszafogottaknak kell lennünk ezzel a zablával: Ő az igaz, és ha a cselekedeteit nem vagyunk képesek elfogadni, az a mi hibánk és tudatlanságunk folytán vagy úgy. Például nemcsak vitatkoztunk Istennel, amikor látszólag nem jutalmazza a jócselekedeteinket, vagy amikor túlon túl szigorúnak látszik irántunk, de amikor az Ő örök kiválasztása kerül szóba, azonnal fel is ordítunk, mert nem vagyunk képesek ekkora magasságba felemelkedni. A kegyesek valóban nem mentesek minden összezavaró gondolatától, melyek zavarják őket, de közvetlenül megzabolázzák önmagukat, mint említettem. Egyes türelmetlen emberek azonban így törnek ki: nem fogom fel – nem értem! Ezért Isten az igazságtalan! Látjuk, hogyan árulja el manapság is a sok handabandázó a kétségbeejtő pökhendiségét akkor, amikor ez a tanítás jut eszükbe: *Isten útjai igazak*. Mivel azonban nem fogjuk fel, hogyan, még egy mondatot hozzátessz: *a ti útjaitok pedig nem igazak*. Azaz, minden érzékünk hibás, az elménk pedig megvakult, ezért olyannyira romlottak vagyunk, hogy minden ítéletünk visszás. Ha tehát a prófétával együtt arra a következtetésre jutunk, hogy *az útjaink nem igazak*, akkor Isten dicsősége nem halványul el és ép marad.

Ezék18:26-28

26. Ha elhajol az igaz az ő igazságától, és gonoszságot cselekszik, és a miatt meghal: gonoszsága³⁸⁴ miatt hal meg, melyet cselekedett.

27. És ha a gonosztevő megtér az ő gonoszságától, melyet cselekedett, és törvény szerint és igazságot cselekszik: ez az ő lelkét megtartja életben.

28. Mert belátta és megtért minden gonoszságától, melyeket cselekedett: élven éljen, ne haljon meg.³⁸⁵

A próféta azt ismétli meg, amit korábban láttunk, nevezetesen hogy az ügy ezen áll, vagy bukik: Vajon van-e a népének bármi oka a panaszra, ha Isten felmenti a megtérőket, és elítéli azt igazat, ha az letér a kegyes és szent élet útjától? Nos, mindig vissza kell térnünk ahhoz a lényegi ponthoz, miszerint Isten mindenkit a cselekedeteinek megfelelően jutalmaz meg, mert kegyelmet kínál minden elveszettnek, és nem követel mást, mint őszinte és szívbeli visszatérést Ohozzá. Mivel tehát Isten az istentelennel ennyire könyörületesen bánik, és oly készségesen megbocsát nekik, mi az oka annak, ha az emberek civakodnak Vele? Ha pedig az igaz elfordítja a lépteit, s miután mutatta az istenfélelem bizonyos jeleit, leráz magáról minden engedelmséget, ki tiltakozhat, ha Isten megbünteti őt, és eltörli a korábbi igazságossága emlékeztétét? Magyaráztuk, miképpen kell érteni a *ha az igaz elfordult az igazságától* kifejezést: nem úgy, hogy a választottak valaha is [végleg] elbuknak, mint sokan gondolják, hogy a hitük kialszik és a kegyesség minden gyökere is elhal Isten fiaiban. Ez túl abszurd, mert amint említettem, az újjászületés ajándékához mindig is kapcsolódik a kitartás ajándéka is, hanem itt arról az igazságosságról van szó, amit az emberek felfognak. Tudjuk viszont, milyen gyakran megtörténik, hogy a teljesen tisztának és tökéletesnek látszó hibás. Isten most azt hirdeti ki, hogy megbünteti mindenkit, akik elszakadnak tőle, de hozzáférhető és

³⁸⁴ Az eredetiben itt egyes számról többes számra vált. – Kálvin.

³⁸⁵ Azaz: „ki lesz ragadva a halából”, vagy „helyre lesz állítva az életre”. – Kálvin.

engedékeny lesz a nyomorult bűnösökkel szemben, akik ki akarnak Vele békülni. Majd megint megismétli: *ha a gonosztevő belátta és megtért minden gonoszságától*. Meg kell jegyeznünk ezt a kifejezést, mert megmutatja, hogy a helyes gondolkodás a megtérés kezdete, mivel jóllehet az elvetettek tudatosan és akarattal szegik meg Isten törvényét, mégis biztos, hogy vakság és örültség alatt tevékenykednek, ezért a Szentírás nem hiába nevezi őket bolondoknak és magukon kívül levőknek. Nem enyhíti a vétkeiket, mintha tudatlanságból vétkeztek volna, hanem úgy érti: ördögi örültség vakította meg őket. Hiszen azonnal a borzalom ragadná meg az elméiket, ha felismernénk, hogy Isten az ellenségük, és Vele vívnak háborút. Emiatt mondja tehát a próféta, hogy *ha belátta*, amikor a gonosztevő megtérését írja le nekünk. Azaz, ha végül józan belátásra tért, és összeszedte az érzékeit, hogy nem örült módon törtessen előre, amint szokott, hanem mind Istenre, mind önmagára tekintve.

Ezék18:29

29. És azt mondja az Izráel háza:³⁸⁶ Nem igazságos az Úrnak útja!³⁸⁷ Az én útaim nem igazságosak-é, Izráel háza? nem inkább a ti útaitok nem igazságosak-é?

Isten itt röviden megmutatja, mennyire örültek azok, akik még akkor is lázadni merészelnek Ellene, amikor az Ő igazsága világos. Hiszen mire vágyhatnánk igazságosabban, mint arra, hogy Isten büntesse meg a törvényének minden megszegőjét? S arra, hogy ha a bűnösök megtérnek, akkor legyen készen megbocsátani nekik. De ha keménynek tűnik, hogy a büntetés érje utol az igazakat, ha elbuknak, akkor a józan ész azt diktálja, hogy semmiféle erény sem fogadható el kitartás nélkül. Mivel tehát nagyon világos a dolgoknak ebből a menetéből, hogy Isten igazságos és feddhetetlen, micsoda örültség istenkáromlásokat okádni ki Ellene úgy, mintha az útjai nem lennének igazságosak! Isten azonban, mint említettem, egyetlen szóval megmutatja, hogy az izraelitáknak nincs mentsége erre a becstelenségre és pökhendiségre. Majd megismétli, amit korábban mondott: az emberek mindig is vétkesek lesznek az elhamarkodottságban, amikor pimaszul átkozzák Istent, mikor az ő útjaik homályosak és romlottak. Isten azonban kellőképpen igazolja a saját útjait. Ám hozzá kell tennünk azt is, amit most következik:

Ezék18:30

30. Ennekokáért mindeniteket³⁸⁸ az ő útai szerint ítélem, Izráel háza, ezt mondja az Úr Isten. Térjete meg és forduljatek el³⁸⁹ minden vétkeitektől, hogy romlásatokra ne legyen gonoszságotok.

Isten itt pontosan megmutatja, hogy ellátja majd a bíró hivatalát, s rendre kényszeríti az izraelitákat, megcáfolván a vakmerőségüket. Amíg ugyanis az emberek nem érzik Isten ítéleteit a fejük felett lógni, s nincsenek teljes mértékben sakkban tartva, akkor csökönyössé válnak a zsémbelődésben. Látjuk, mennyire hevesek és vakmerők az elvetettek, mert nem tartja vissza őket a büntetéstől való félelem, és nem rettegnek Isten ítéletétől sem. Ezért, hogy Ő elvegye tőlük a mentség minden emlékezetét is, kimondja: *én leszek a bírátok*. Mentegetőzzetek csak, de egyetlen szóval döntöm meg minden igyekezeteteket, mert közületek mindenkit az én akaratom által ítélek meg. Bizonyos tehát, hogy Isten itt Magának

³⁸⁶ Azaz, „az izraeliták mondták”. – *Kálvin*.

³⁸⁷ Jövő időt használ, de a mondat értelme folyamatos (jelen idejű) tevékenységet jelez. – *Kálvin*.

³⁸⁸ Szó szerint: „minden embert”. – *Kálvin*.

³⁸⁹ „Forduljatek el”, mások szerint „fordítsátok el felebarátaitokat”, de ez szerintem erőltetett. Jobbnak látom a „forduljatek el” változatot. – *Kálvin*.

követeli az igazságosság és a becsületesség dicséretét. Egyidejűleg azonban a saját tekintélyével is előhozakodik, hogy félelmet keltsen azokban, akik ilyen örült módon szállnak szembe az Ő hatalmával, és számadásra szólítják Őt fel. Most már értjük, milyen értelemben mondja, hogy *Ő fogja őket megítélni az útjaik szerint*, azaz noha ti nem valljátok magatokat méltóknak a pusztulásra, mégis elegendő, hogy én, a törvényes bíró ítéllek benneteket annak. *Igazságosan foglak benneteket megítélni*, tehát *az útjaitok szerint* és a legfőbb hatalmam szerint hirdetek ítéletet, hogy minden panaszkodásotoknak és zúgolódásotoknak vége szakadjon. Utóbb a megtérésre buzdítja őket, s jelzi, hogy nincs más orvosságuk, mint az, ha elégedetlenek a bűneikkel és ezzel csökkentik a haragját. Ebből megértjük, mennyire szertelenül láznak az emberek Isten ellen, miközben kikelnek magukból, mert ha magukba szállnának és őszintén megvizsgálnák az egész életüket, azonnal megalázkodnának Isten előtt. Ezért kellene ennek a gondolatnak megtérésre ösztönöznie őket. Mivel azonban tompa a tudatuk, és szándékosan brutálisak, ezért bátran káromolják Istent. Másrészt viszont Isten most orvosságot kínál a megtérésükhöz és a visszatérésükhöz a romlottságból. A megtérés, vagy visszatérés szó az elme és a szív megújulására vonatkozik, mert az is a megtérés kezdete, hogy belsőleg megújuljunk az elménkben, ahogyan Pál mondja, és új emberekke legyünk (Ef4:22-23). S ez figyelmet érdemel, mert amikor a megtérés szóba kerül, sokan csak a bűnbánat külső szemeire tekintenek. Nekünk azonban a gyökérrel kell kezdenünk, ahogyan a próféta tanítja, mikor kimondja: *térjetelek meg*. Utána pedig hozzáteszi: וְהִשִּׁיבוּ, *veheshibu*, és forduljatok el. Ezt a második szót kell vonatkoztatni a bűnbánat gyümölcseire, mert ahogyan a belső átalakulás az első, amikor elhagyunk konkrét bűnöket, s megtagadjuk a testet és a vért, a megtérés gyümölcseinek és bizonyítékainak ez után kell következniük, ahogyan János mondja: „Teremjetelek hát megtéréshez illő gyümölcsöket.” (Mt3:8, Lk3:8) Látjuk tehát, hogy a próféta a szív tisztaságával kezd, majd utána tér rá a kezekre, ahogyan a Szentírás is mondja másutt, utalva a külső cselekedetekre. Azt mondja, *minden vétkeitektől*, vagy bűneitektől, s ezzel megmutatja: Isten nem fogad el részletes megtérést. Valóban igaz, hogy még akik minden erejükkel igyekeznek helyesen cselekedni, azoknak sem sikerül ellátni a kötelezettségeiket anélkül, hogy egy sor hiba ne maradna meg, de itt nem a tökéletességről értekezünk, hanem csak az őszinte akarásról és a komoly erőfeszítésekről. Törekedjünk hát csak komolyan visszatérni a helyes útra, s nyugodtan és őszintén megalázkodni: ez az az épség, amit a próféta most követel.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert nálunk nincs semmi törékenyebb, s még mikor egyszer ki is nyújtottad felénk a kezéd, akkor is oly gyengeség alatt tevékenykedünk, hogy számtalan bukás vár minket, ha Te nem támogatsz meg – add meg, mondom, hogy megtámogatván a te legyőzhetetlen erő által, folytathassunk utunkat a Te szent elhívásodban. Hadd harcoljunk olyan bátran és kitartóan a kísértésekkel, hogy végül élvezhessük a mennyben a győzelmünk gyümölcset Krisztuson, a mi Urunkon keresztül. Ámen.

Ötvennyolcadik előadás

Ezék18:31

31. Vessétek el magatoktól minden vétkeiteket, melyekkel vétkeztetek, és szerezzetek magatoknak új szívet és új lelket; Miért hálnátok meg, oh Izráel háza!?

Ezékiel ismét arra buzdítja a népet, hogy hagyjanak fel a panaszkodással és ismerjék el, hogy nincs más orvosság a gonoszságokra, mint a kibékülés Istennel. Isten ugyanis nem

hiába volt velük ellenséges: s nem üldözte gyűlölettel az emberek módjára az ártatlanokat, valamint azokat, aki erre nem szolgáltak rá. Ezért volt szükséges Isten bocsánatát könyörögve keresni. Ezékiel futólag már érintette ezt, de most végül hosszabban is megerősíti. Azt mondja tehát, hogy nemcsak a fáradtságukat vesztegették, de még Isten haragjának a lángját is szították, akik vitatkoztak Vele és azt panaszták, hogy Ő méltatlanul bánt velük. *Vessétek el magatoktól minden vétkeiteket*, mondja. Megmutatja: minden gonoszság oka bennük rejlik, ezért nincs mentségük. Utóbb azonban világosabban is kifejti, hogy teljesen átitatták őket az Isten megvetése, az istentelenség és a romlott vágyak. Ha ugyanis csak a külsődleges gonoszságról beszélt volna, a feddés is csak részleges lett volna, tehát könnyebb, de miután megparancsolta, hogy mondjanak bűcsút a bűneiknek, hozzáteszi: *és szerezzetek magatoknak új szívet és új lelket*. Teljes megújulást követel hát tőlük, hogy ne csak az életüket igazítsák a törvény szabályaihoz, de őszintén féljék az Istent, mert senki sem teremhet jó gyümölcsöt, csak élő gyökértől. A külső cselekedetek tehát a megtérés gyümölcsei, melyeknek valamiféle gyökértől kell származniuk, ami nem más, mint a szív belső vonzalma. Amit még hozzátesz, az megcáfolja az istentelenségüket, mert ők azt akarták, hogy a pusztulásuk Isten számlájára legyen írva. Ezért Isten itt egy gyászoló szerepét ölti Magára, ezt mondván: *Miért halnátok meg, oh Izráel háza!?* A következő igevers pedig ezt erősíti meg még világosabban.

Ezék18:32

32. Mert nem gyönyörködöm a meghaló halálában, ezt mondja az Úr Isten. Térjete meg azért és éljete!

Látjuk tehát, Isten miképpen taszítja el Magától a hamis feddést, amivel Izrael gyermekei gúnyolták, azt mondván, hogy a pusztulásuk az Ő mértéktelen szigorának a következménye, de nem találtak okot erre a szigorúságra ellenük. Viszont kihirdeti azt is, hogy a halál oka bennük rejlik, majd rámutat az orvosságra: nemcsak külsőleg kell módosítaniuk az életüket, de a szív őszinteségében is, s egyidejűleg arról is bizonyosságot tesz, hogy ezért a hajlandóságért könyörögni kell. Sőt, önszántából fogadja vissza őket, ha szívből és színlelés nélkül megtérnek. Most már értjük a próféta szavainak jelentését. Mondtuk, hogy ezen a módon intett meg minket: ha vissza akarunk térni Istenhez, a legelejen kell kezdenünk, azaz a szív és a lélek megújításával, mert mint Jeremiás mondja, Ő az igazságot és az épséget keresi, és nem értékeli a külső álruhákat (Jer5:3). De abszurdnak tűnhet, hogy Isten arra buzdítja az izraelitákat: *formálják újra a szívüket*. A Szentírásban tanulatlan emberek pedig felemelik a tarajukat ennek az igazsakasznak az ürügyén, mintha az ember szabad akaratának hatalmában lenne átalakítani önmagát. Azt kiáltják tehát, vagy Isten buzdítja itt a népet megtévesztően, vagy ha egyszer elidegenedtünk Tőle, akkor saját magunktól képesek vagyunk megtérni, és visszamenni a helyes útra. De az egész Szentírás nyíltan cáfolja ezt (Zsol51:14, és nagyon gyakran máshol is). Nem hiába imádkoznak a szentek olya gyakran azért, hogy Isten újítsa meg őket, mert ez színlelt és hazug ima lenne, ha a szív újdonsága nem az Ő ajándéka volna. Ha bárki arra kéri Istent, amiről meg van győződve, hogy már rendelkezik vele a saját erejéből, azzal vajon nem tréfálgozik Istennel? De semmi sem olyan gyakori, mint a könyörgésnek ez a módja. Mivel tehát a szentek azért imádkoznak Istenhez, hogy Ő újítsa meg őket, azzal kétségtelenül megvallják, hogy ez az Ő különleges ajándéka, s amíg Ő nem mozdítja meg a kezét, nekik semmi maradék erejük sincsen, ezért soha nem képesek felállni a földről. Emellett nagyon sok igazsakasban Isten a sajátjaként követeli Magának a szív megújítását. Megfigyeltük azt a figyelemre méltó igazsakaszt e próféta könyvének 11. fejezetében (Ezék11:19), amit majd megismétel a 36. fejezetben (Ezék36:26-27), s tudjuk, mit mond Jeremiás a könyve 31. fejezetében (Jer31:33). De a Szentírás mindenütt tele van efféle bizonyosságtételekkel, így felesleges lesz sok igeverset egymásra

halmozni. Sőt, ha valaki tagadja, hogy az újjászületés a Szentlélek ajándéka, azzal gyökerestől tépi ki a kegyesség alapelveit. Mondtuk, hogy az újjászületés olyan, mint egy új teremtés, és ha összehasonlítjuk az első teremtéssel, messze felülmúlja azt. Sokkal jobb ugyanis nekünk Isten gyermekeivé tétetni és elváltozni az Ő bennünk levő képmására, mint halandónak teremtetni. Mi ugyanis a harag fiaiként, romlottan és elkorcsosultan születünk (Ef2:3), mert minden épségünk elveszett, amikor Isten képmása elvétetett. Látjuk tehát első teremtésünk természetét, de amikor Isten újraalkot bennünket, akkor nemcsak Ádám született fiai, de az angyalok testvérei és Krisztus tagjai is vagyunk, s csak ez a második életünk tartalmazza a becsületességet, az igaz mivoltot és a valódi értelem fényét.

Most már látjuk, hogy ha az ember szabad akaratában állna a megtérés, sokkal több lenne neki tulajdonítva, mint Istennek, mert amint említettük, sokkal értékesebb dolog Isten teremtetett fiainak lenni, mint Ádáménak. Minden vita felett állónak kell tehát lennie a kegyeseknél annak, hogy az emberek nem képesek ismét felállni, ha egyszer elbuktak, s maguktól visszafordulni, ha egyszer elidegenedtek Istentől: ez a Szentlélek különleges ajándéka. S még a szofisták is, akik az Isten kegyelmét minden módon elhomályosítani igyekeznek, azt vallják, hogy a megtérés félig a Szentlélek hatalmában áll, mert nem mondják, hogy egyszerűen és teljes mértékben a saját szabad akaratunk cselekedete folytán térünk meg, hanem elképzelik a kegyelem együttműködését a szabad akarattal, valamint a szabad akaratát a kegyelemmel. Így tárják eléink ostoba módon az együttműködést Istennel. Valóban megvallják, hogy Isten kegyelme halad elől és követ, s látszólag nagyon nagylelkűek Istennel, amikor elismerik a kettős kegyelmét az emberek megtérésében. De Isten nem elégszik meg csupán a résszel, mert akkor megfosztják Őt a jogainak felétől. Nem azt mondja ugyanis, hogy majd segít az embereknek megújítani önmagukat és megtérni, hanem teljes mértékben Magának tulajdonítja ezt a munkát: adok néktek új szívet, és új lelket adok belétek (Ezék36:36). Ha pedig az Ő dolga megadni, abból következően a legcsekélyebb része sem testálható át az emberre anélkül, hogy valamennyit el ne vennénk az Ő jogaiból. Ám azt vetik ennek ellenébe, hogy nem hiábavaló az előírás, hogy *az emberek szerezzenek maguknak új szívet*. A tévedésük a tudatlanságból fakad, mert az ember képességeit Isten parancsaival ítélik meg. A következtetés azonban, mint máshol mondtuk, helytelen, mert amikor Isten azt tanítja, hogy mi a helyes, akkor nem arra gondol, amit mi magunk vagyunk képesek megtenni, hanem csak azt mutatja meg, amit meg kellene tennünk. Amikor tehát a mi szabad akaratunk képességeit becsüljük fel Isten parancsaival, hatalmas hibát vétünk, mert Isten a kötelességünk szigorú ellátását követeli meg tőlünk úgy, mintha a képességünk az engedelmeskedésre nem volna hibás. S nem kapunk felmentést az eredeti kötelezettségünk alól azért, mert nem vagyunk képesek azt ellátni, mert Isten Magához kötve tart minket, még ha minden vonatkozásban fogyatékosak is vagyunk.

De megint azzal tiltakoznak, hogy Isten megtéveszti az embereket, amikor azt mondja, hogy *szereztek magatoknak új szívet*. Erre azt válaszolom, hogy mindig fontolóra kell vennünk, mi célból beszél így Isten: nevezetesen hogy a bűnről meggyőzött emberek hagyjanak fel a felelősség másokra hárításával, amint azt gyakorta meg szokták tenni. Semmi sem természetesebb ugyanis, mint áthárítani a kárhoztatásunk okát tőlünk távolra, hogy mi igaznak, Isten pedig igazságtalannak tűnjön. Mivel tehát ez a romlottság uralkodik az emberek között, ezért követeli tőlünk a Szentlélek azt, amint mindenki elismer, hogy tartozik vele, s ha nem fizetjük meg, akkor is kötelesek vagyunk rá, így minden vitatkozásnak és panasznak meg kell szűnni. Ezért ami a választottakat illeti, mikor Isten megmutatja nekik a kötelességeiket, s ők elismerik, hogy képtelenek teljesíteni, akkor a Szentlélek segítségéhez menekülnek, s a külső buzdítás egyfajta eszközzé válik, amit Isten az Ő Lelke kegyelmének megadásához használ. Mert bár kegyelmesen előttünk jár és nincs szüksége külső csatornákra, mégis azt szeretné, hogy a buzdítások ebből a célból legyenek hasznosak. Mivel tehát ez a tanítás arra serkenti a választottakat, hogy adják át magukat a Szentlélek irányításának, látjuk,

miképpen válik gyümölcsözővé a számunkra. Ebből következően Isten nem téveszt meg, vagy nem csap be minket, amikor arra buzdít, hogy *szerezzük meg magunknak az Ő szívét és az Ő Lélkét újra*. Végül, Ezékiel ezekkel a szavakkal azt akarta megmutatni, hogy a megbocsátás készen áll az izraeliták számára, ha komolyan megtérnek, s megmutatja annak hatásait egész életükön keresztül. S ez nagyon igaz volt, mert a választottak nem hiába karolták fel ezt a tanítást, amikor egyben Isten lelek is munkálkodott bennük, és Magához fordította őket. Az elvetettek viszont, bár nem szűnnek meg zúgolódni, mégis megszegyenülnek, mert akarattal maradtak a gonoszságukban, s a saját vágyaik kielégítésével az óembert– minden igazságtalanság forrását – táplálták önmagukban. Valahányszor csak ilyen igeszakaszokkal találkozunk, jusson eszünkbe Ágostonnak az a híres imádsága: add meg nekünk, amit parancsolsz, és parancsold meg, amit akarsz (24. levél), mert ellenkező esetben, ha Isten a legcsekélyebb terhet helyezi ránk, azt is képtelenek vagyunk elhordozni. S az erőnk is csak akkor lesz elégséges a követelményeinek teljesítéséhez, ha Ő adja azt, s mi nem vagyunk annyira ostobák, hogy bármi olyasmit lássunk ebben a rendelkezésben, amit ne adott volna meg nekünk, mert amint korábban mondtam, nincs annál igazságtalanabb, mint a törvény angyali igazságosságát a mi erőnkkel mérni. A *szív* szó alatt véleményem szerint minden vonzalom lakhelyét érti, a *lélek* alatt pedig a lélek értelmi részét. A szívet gyakorta tekintik az értelemnek és az intelligenciának, de amikor ez a két szó így összekapcsolódik, akkor a lélek az elmére vonatkozik, azaz a lélek értelmi képességére, a szív pedig az akaratra, vagy minden vonzalom székhelyére. Ebből látjuk, milyen nagyon romlottak voltak az izraeliták, mert nem voltak képesek másképp kibékülni Istennel, csak ha megújultak szívben és elmében. S ebből egy általános tanítást is levonhatunk: semmi sem szilárd és tökéletes bennünk, s ezért megújulás szükséges ahhoz, hogy tetsszünk Istennek.

A hozzá kapcsolt kifejezés: *Miért halnátok meg, oh Izráel háza!?* megannyi kérdést sugall. Itt a képzetlen emberek úgy gondolják, Isten azon spekulál, mit fognak tenni az emberek, és mindenki üdvössége, vagy pusztulása saját magától függ, mintha Isten semmit sem határozott volna el rólunk a világ megteremtését megelőzően. Ezért semmivé teszik Őt, mert azt képzeli, hogy bizonytalanságban és kétségben van minden egyes ember jövőbeli végét illetően, s nem annyira izgatja az üdvösségünk, hogy azt akarná, mindenki üdvözljön, hanem meghagyja mindenkinek a hatalmában, hogy elpusztuljon, vagy üdvözljön, ahogyan neki tetszik. De mint említettem, ez lecsökkentené Istent holmi fantommá. De nincs szükségünk hosszas vitákra, mert a Szentírás mindenütt kellő világossággal jelenti ki, hogy Isten eldöntötte, mi történjen velünk, mert kiválasztotta a saját népét a világ megteremtése előtt, a többiek pedig mellőzte (Ef1:4). Semmi sem világosabb, mint ez a tanítás, mert ha nem lenne predesztináció Isten részéről, akkor istenség sem lenne, mivel ugyanúgy belekényszerülne valami rendbe, mint közülünk bárki. Sőt, az embereknek bizonyos mértékig előrelátóknak kell lenni, valahányszor csak Isten megengedi, hogy a képmásának néhány szikrája felragyogjon bennük. Ha tehát az előrelátás legkisebb cseppje megragadható az emberben, milyen nagynak kell lennie magának a forrásnak? Valóban ízetlen a megjegyzés, ami azt képzeli, hogy Isten kétségek között marad és megvárja, mi történik az egyénnel, mintha csak az ő hatalmukban lenne eljutni az üdvösségre, vagy elpusztulni. A próféta szavai azonban világosak, mert Isten szomorúan tesz arról bizonyosságot, hogy *nem akarja a halandó halálát*. Erre azt válaszolom, hogy semmi abszurditás nincs abban, hogy Isten kettős jellemet ölt. Nem azt jelenti ez, hogy Ő Maga kétarcú, mint ahogyan ezek a profán kutyán fortyognak ellenünk, hanem azt, hogy az Ő tanácsvégzései felfoghatatlanok a számunkra. Azt valóban le kell szögezni, hogy a világ megteremtése előtt már predesztináltak voltunk vagy az életre, vagy a halálra. S mivel nem vagyunk képesek ilyen magasra emelkedni, szükséges, hogy Isten igazodjon a tudatlanságunkhoz, s valamiképpen leereszkedjen hozzánk, mert mi nem vagyunk képesek felemelkedni hozzá. Amikor a Szentírás oly gyakran mondja, hogy Isten meghallotta és megkérdezi, akkor senki sem érzi magát sértve. Mindenki biztonságosan átsiklik ezek felett

a beszédformák felett és elfogadja, hogy ezek az emberi nyelvhez igazítottak (1Móz16:11 és gyakorta). Mondom, Isten nagyon gyakran ölti Magára az ember tulajdonságait, s ezt egyetemesen elismerik, sértődés, vagy ellenkezés nélkül. Noha ez a beszédmód inkább nyers: az Úr leszállt, hogy lásson (1Móz11:5), amikor azt jelenti be, hogy a közismert dolgokról jött tudakozódni, mégis könnyen megbocsátható, mert semmi sem áll távolabb az Ő természetétől. A megoldás kéznél van, nevezetesen hogy Isten jelképesen beszél, s a beszédét az emberek számára megfelelőnek alakítja. De miért nem működik ugyanaz az okoskodás a jelen esetben? Hiszen a törvény és a próféták egész tanítása vonatkozásában Isten kijelenti azt az akaratát, hogy mindenki üdvözüljön. S bizonyos, hogy ha fontolóra vesszük a mennyei tanítás irányzatát, akkor látjuk, hogy mindenkit válogatás nélkül hívogat az üdvösségre. Mert a törvény az élet útja, ahogyan Mózes is bizonyosságot tesz róla: Ez az út, ezen járjatok. Majd megint: aki ezeket teszi él ezek által. S újból: Ez a ti életetek (5Móz30:15, 19, 5Móz32:42, 3Móz18:5, Ézs30:21). Akkor Isten saját Magától kínálja könyörületesként Magát az Ő ókori népének, így a mennyei tanításnak életadónak kell lennie. De mi az evangélium? Istennek hatalma az minden hívőnek idvességére, mondja Pál (Rm1:16). Isten tehát *nem örül a meghaló halálának*, ha az megtér a tanítására. De ha be akarunk hatolni az Ő felfoghatatlan tanácsvégzésébe, jön az újabb kifogás:ó, de hát így Isten kettősséggel vádolható! Én viszont már tagadtam ezt, noha Ő kettős jellemet ölt, mert ez volt szükséges ahhoz, hogy mi felfogjuk. Közben Ezékiel nagyon igaz módon hirdeti, ami a tanítást illeti, *hogy Isten nem akarja annak a halálát, aki elpusztul*, mert rögtön ez után következik a magyarázat is: *térjete meg, és éljete*. Miért nem gyönyörködik Isten az elpusztuló halálában? Mert mindenkit megtérésre hívogat és senkit sem utasít el. S mivel ez így van, ebből az következik, hogy nem örül az elvesző halálának. Ezért nincs ebben az igeszakaszban semmi kétséges, vagy bonyolult, s azt kell vallanunk, hogy a számunkra túlon túl mély spekulációk visznek félre minket. Isten nem akarja ugyanis, hogy az Ő titkos tanácsvégzését kutassuk: a titkok az Úréi, mondja Mózes (5Móz29:29), de a kinyilatkoztatott dolgok pedig a miénk és a mi fiainké. Mózes itt különbséget tesz Isten rejtett tanácsvégzése (amit ha túl kíváncsian akarunk kutatni, hatalmas mélység felett járunk), valamint a számunkra átadott tanítás között. Tanuljuk hát meg Istenre hagyni az Ő titkait, s gyakoroljuk magunkat a törvényben, amennyire csak képesek vagyunk, melyben Isten akarata világossá vált számunkra és a gyermekeink számára. De folytassuk:

19. fejezet

Ezék19:1-4

1. Te pedig kezdj gyászéneket Izrael fejedelmeiről.³⁹⁰
2. És mondjad: Mi volt anyád? Nőstény oroslán; oroslánok közt fekszik vala, fiatal oroslánok között nevelé fel kölykeit.
3. És fölnevele egyet kölykei közül; fiatal oroslánná lőn, és megtanula ragadományt ragadozni, embereket evett.
4. És meghallák ezt róla a népek; vermőkben megfogaték, és elvivék őt horgokon Égyiptom földjére.

Itt a próféta egy oroslán képével tájékoztat minket arról, hogy bármi gonoszság is történt az izraelitákkal, az nem tulajdonítható másoknak. Meg kell értenünk a szándékát: nem meglepő, ha Isten Lelke a nem túl homályos dolgokat bizonygatja, mert semmi sem makacsabb az emberek büszkeségénél, különösen amikor Isten bünteti őket, mert még ha alázatos és mértékletességet színlelnek is, akkor is felfuvalkodnak a gögtől és tele vannak keserűséggel, végül pedig aligha indíthatók fel annak megvallására, hogy Isten az igaz és ők méltók a büntetésre az Ő kezétől. Emiatt erősíti meg Ezékiel azt, amit korábban láttunk, hogy a zsidókat nem érték csapások anélkül, hogy rászolgáltak volna. De mint említettem, az oroslán hasonlatát használja. Magát a nemzetet nevezi *nőstény oroslánnak*, mert amikor a nép anyjáról beszél, akkor tudjuk, hogy a leszármazottakat tartja szem előtt. Azt mondja tehát, hogy a nép telve volt pökhendiséggel. Az oroslános hasonlatot néha jó értelemben használják, mint amikor Mózes használja Júda törzséről, mint leheveredett oroslánkölyökről (1Móz49:9). Itt a kifejezés jó értelemben szerepel. De Ezékiel a kegyetlenséget jelöli vele, mintha azt mondaná, hogy a zsidók mind heves vadállatok voltak. Az anya névbe ugyanis, mint említettem, az egész nemzetet belefoglalja. S kezdetben Isten *fájdalmas jajveszékelést* parancsol a prófétájának, mert én így értelmezem a קִינָה, *kineh* szót, bár véleményem szerint közvetett ellentét van e között a siránkozás között, amit Isten parancsolt a prófétájának, valamint az általános panaszkodás között, ami folyamatosan a nyelvükön volt. Mikor ugyanis az állapotuk nemcsak végzetes, de végtelenül nyomorúságos is volt, sokat nyögtek és siránkoztak. Egyidejűleg azonban senki sem terjesztette ki a gondolatait a pillanatnyi gonoszságok nyomásán túlra. Valamennyien azt kiáltozták, hogy nyomorultak, de senkit sem érdekelt, miért volt ez így, vagy honnan származtak a nyomorúságaik. Sőt, el is kerülték az efféle vizsgálódást. A próféta tehát közvetve megfeddi őket annak kijelentésével, hogy ezt a siralmas panaszkodást Isten sugallta, de az mégis nagyon különbözött attól a közönséges siránkozástól és bömböléstől, amiben a zsidók vak fájdalmukban megálltak, és soha nem tudakolták, miért volt Isten ennyire ellenséges velük. *Kezdj tehát gyászéneket Izrael fejedelmeiről*, vagy *fejedelmei ellen*. Ezen a módon Isten nem menti fel a népet a gyalázat alól, csak annyit mond, hogy nemcsak a köznép veszett el, de a nemzet virágai is, mindazok, akik tiszteletnek örvendtek.

Majd azt mondja, hogy *az anyjuk oroslánok között feküdt*, utalván a nép eredetére az oroslánoktól, mert mint korábban mondtuk, a próféta Júdeát Kánaán leszármazottainak, valamint Szodoma és Samária nővéreinek nevezi. Mikor most azt mondja, hogy *az anyjuk oroslánok között feküdt*, akkor úgy érti: gyalázatosan összekeveredtek a pogányok romlottságával, így nem különböztek azoktól. Isten azonban a saját népének választotta ki őket, azzal a feltétellel, hogy különüljenek el a pogányok minden mocskától. Végbement tehát Isten kegyességének valamilyen fokú megvonása, amikor *a nép anyja az oroslánok közé*

³⁹⁰ Vagy: „ellenük” – Kálvin.

feküdt, azaz amikor válogatás nélkül mindannyian átadták magukat a pogányok romlott erkölcsének és babonáságainak. Azt mondja, *kölyköket*, vagy fiatal oroszlánokat *nevelt fel*, melyeket ezeknek az oroszlánoknak szült, mert az eredetük tisztátalan volt, hiszen valamennyien Ábrahám gyermekei voltak, de elkorcsosult nemzet. Utána hozzáteszi: *az oroszlánkölyök*, vagy a fiatal oroszlán *felnőtt, majd megtanult ragadozni, és embereket evett*. Joákház királyra, Jósiás fiára utal (2Kir23:30-32), de korábban kijelentette, hogy az egész nép oroszlán beállítottságú volt, s a fejedelmek, akik jobban felmagasztaltak, olyanok voltak, mint az oroszlánkölykök. Miután csak egyetlen oroszlánról van itt szó, így ezt arra a hevessegre kell vonatkoztatni, amivel ez a gonosz király kimutatta a valódi hajlamait. Ha viszont megkérdezzük, honnan jött az oroszlán, a válasz az, hogy a testvérei közül, mert valamennyien oroszlánkölykök, vagy fiatal oroszlánok voltak. Nem voltak képesek együtt, vagy egyenként kormányozni, hanem mindegyik felfalta a saját testvérét, és ragaszkodott a rabláshoz és fosztogatáshoz. Egyedül a király, aki mentes volt minden félelemtől, volt képes büntetlenül felülmúlni a többieket a fosztogatásban és a rablásban. Látjuk tehát, hogy itt nemcsak elítéli a királyt, de előképévé is teszi az egész nemzetnek, mert miután senki sem tudta megzabolázni a szeszélyeit, ezért korlátlan szabadsággal volt képes megrabolni és fosztogatni az embereket.

Utána hozzáteszi: *meghallák ezt róla a népek; vermőkben megfogaték*. Ezékiel itt azt jelenti ki, hogy Joákházt letaszították a királyi trónról, és fogolyként elvitték az egyiptomiak, de nemcsak azért mert Isten meglátta a kegyetlenségét, hanem mert a pogányok is meglátták azt, és hírhedt volt mindenki előtt. Ezen a módon jelzi a próféta, hogy Joákház király kegyetlensége tűrhetetlen volt, s azért említi őt, mert az összes szomszédos nemzet hallotta a hírét és szövetkeztek a megsemmisítésére. Ezért *megfogták a vermőkben, megláncolták és elvitték Egyiptom földjére*. Joákházt érti, mint említettem, akit Fáraó-Nékö foglyul ejtett (2Kir23, 2Kron36). Amikor ugyanis úgy vélte, hogy az egyiptomiakat lefoglalják az idegen háborúk, az alkalmon kapva sereget gyűjtött, és megpróbált elfoglalni néhány szomszédos várost. De a fáraó, miután felszabadult a többi dologtól, eljött Júdeába, s mivel Joákház képtelen volt ellenállni, foglyul ejtette. Most már értjük a próféta szavainak jelentését: konkrétan, amikor az első bajok és a pusztítás utolérték a zsidókat, akkor jogos büntetést kaptak, mert fiatal oroszlánok voltak, s olyan oroszlán származott tőlük, akinek a kegyetlensége még a világi pogányok számára is tűrhetetlennek bizonyult. Ez az igeszakasz értelme. Ha pedig figyelembe vesszük, hogy ki volt Joákház apja, akkor még megvetendőbbé válik. Tudjuk, ha valaha létezett király, aki kiemelkedett a kegyességben és minden erényben, akkor Jósiás az egyike volt ezeknek. Abból pedig, hogy a fiú mennyire nem hasonlított az apjára, meglátjuk a romlott hajlamát. Nem kétséges, hogy apja az Isten félelmében és imádatában akarta őt tanítani a királyi hivatal ellátására. De ha leereszkedünk a nép egészéhez, ez a gyermek még megvetendőbb lesz. Tudjuk, milyen lázasan, micsoda buzgósággal küzdött Jósiás a nép erkölcsének formálásáért, hogy a királyság teljességgel megújuljon. De a nép hamarosan elhajlott, ezért mondja a Szentlélek, hogy *az anyjuk nőtény oroszlán; oroszlánok közt fekszik vala*, amiből látjuk a romlott természetüket. Most ez következik:

Ezék19:5

5. És mikor látta, hogy késik, hogy oda veszett reménysége, vón egyet kölykei közül, ezt tevő fiatal oroszlánna.³⁹¹

De ma már nem folytathatom.

³⁹¹ Azaz „tanította, vagy nevelgette, míg oroszlánna nem lett.” – Kálvin.

Ima

Mindenható Isten, mivel mi oly romlottak vagyunk a természetünkben, hogy nemcsak arra szolgálunk rá leginkább, hogy az oroszlánok közé vessenek minket, de arra is méltatlanok vagyunk, hogy a teremtményeid közé soroljanak. Ezért nyújtsd ki felénk a kezed, s mutasd meg csodálatos hatalmadat az újraformálásunkban. Add, hogy a Te képmásod úgy megújuljon bennünk, hogy napról napra előbbre jussunk a valódi kegyességben és az igazságban, míg végül a test minden romlottságát el lehessen törölni, s mi részesei lehessünk annak az örök dicsőségnek, amit a Te egyszülött Fiad szerzett meg a számunkra. Ámen.

Ötvenkilencedik előadás

Tegnap felolvastuk azt a mondatot, melyben a próféta elmondja, hogy Júdea újabb oroszlánt hozott létre, miután az előbbi megfoglta és fogolyként Egyiptomba vitték. Ezt Joakimra kell vonatkoztatni, akit Nabukodonozor király jelölt ki, amikor elpusztította Egyiptom egy részét, elfoglalta az egész Júdeát és törvényeket szabott a király kijelölésével a győztes jogán. Mivel azonban ő is álnokul járt el, így őt is fogságba vitték. A próféta tehát úgy érti: a nép nem tért meg ettől az egyszeri büntetéstől, s nem is változtatott a beállítottságán, mert anyja egy nőtény oroszlán volt, aki nemcsak fiatal oroszlánokat szült, de tanította is őket prédát fogni, amíg fel nem nőttek. Azt mondja tehát: *látta, mit remélt, s a reménysége haszontalan volt.* Egyesek úgy vélik, hogy a próféta itt a „reménység” főnevet ismétli – látta, hogy elveszett a reménysége: elveszett reménység, mondom. De a másik olvasat a jobb – *látta, amit remélt,* azaz a reménysége nem termett semmiféle gyümölcsöt egy ideig, mert a királyi trón üres maradt, *ezért vette a másik kölykét és azt tette meg oroszlánná.* A próféta röviden ismét azt tanítja, hogy az összes királyi leszármazott olyanok voltak, mint az oroszlánkölykök. Jóllehet tehát egyedül a királyt nevezi oroszlánnak, ő mégis a kölykök közül származik, ebből következően ez azt jelenti, hogy valamennyien romlott és kegyetlen természetűek. Látjuk tehát, hogy a zsidókat közvetve megfeddi, amiért nem tértek vissza a józan gondolkodáshoz, amikor Isten súlyosan megbüntette őket és Joákház királyt fogságba vitték. Mivel tehát az a büntetés nem eredményezte a megjavulásukat, ebből következik, hogy a hajlamaik romlottak voltak, és a próféta ezt érti alatta, amikor azt mondja: *vőn egyet kölykei közül, ezt tevé fiatal oroszlánná.*

Ezék19:6

6. És ez jár vala az oroszlánok között, fiatal oroszlánná lőn, és megtanula ragadományt ragadozni, embereket evett.

Ezékiel megerősíti, amit röviden már érintettem, hogy ez a második oroszlán nem kevésbé volt vad és kegyetlen, mint a korábbi, melyről beszélt. Ami a *jár vala az oroszlánok között* kifejezést illeti, ez azt jelenti, hogy a kormányzása zsarnoki volt, mert akkor olyan bolond barbárság uralkodott azokban a régiókban, hogy a királyok alig-alig tanúsítottak emberi viselkedést. Miután a királyok mindenütt oroszlánokra hasonlítottak, a próféta azt mondja, hogy Joakim sem különbözött tőlük, hanem minden értelemben közülük való volt. *Jár vala,* mondja tehát, *az oroszlánok között,* mert utánózta a vadságukat, amit végül világosabban is kifejez: *fiatal oroszlánná lőn, és megtanula ragadományt ragadozni* úgy, hogy nemcsak állatokat, de embereket is evett, s ezzel jelzi a rendkívüli kegyetlenségét.

Ezék19:7

7. És ismerte³⁹² megüresedett palotáikat, s a városaikat elpusztította, és elhagyottá lett a föld és annak teljessége, ordítása hangjától.³⁹³

Megint megerősíti, amit Joakim király kegyetlenségéről mondott, de a kifejezés kevert, mert csak a hasonlat egyik részét tartja meg, s aztán a paloták és a városok jelképe nélkül beszél. Noha a fordítók más véleményre hajlanak, és így fordítanak: és megismerte az özvegyeit: mintha a többi szó ehhez kapcsolódna. De én nem látom be, miképpen egyesíthetők az ennyire különböző dolgok, mint a városok megsemmisítése és az özvegyek megismerése. Először is, akik ezt a változatot fogadják el, azok kénytelenek elismerni, hogy Joakim az embereket semmisítette meg és megbecstelenítette az özvegyeiket, mivel nem birtokolhatta őket szabadon, amíg nem váltak özvegyekké. Mindenki elismeri, hogy ez erőltetett. De a „felforgatta” szó tűrhetően illik ide. S valóban, Ézsaiás könyvének 53. fejezetében, ahol azt olvassuk, hogy Krisztust törték össze a mi bajainkért, ott sem magyarázható jobban (Ézs53:3). Egyesek úgy fordítják, hogy megtapasztalta a fájdalmakat, vagy megismerte azokat, passzív jelentéssel. De azok, akik azt mondják, hogy látta a fájdalmakat, vagy megtapasztalta azokat, nem törődnek azzal, miképpen illik bele az igeszakaszba. Azok pedig, akik azt mondják, hogy a fájdalmak ismerője volt, s a saját fájdalmaira értik ezt, azok szintén eltorzítják a próféta szavait. Nekem tehát nem kétséges, hogy ebben az igeszakaszban azt jelenti: felforgatni. A főnevet illetően azt feltételezem, hogy az ל (l) betű szerepel az ר (r) helyett, s Ézsaiásnál ez a szó palotákat jelent (Ézs13:22): *vad ebek üvöltenek*, mondja a próféta, באלמנותי, *bal-meno-thiv*, azaz a *palotáikban*. A szó itt nem jelenthet özvegyeket, s mindenki egyetért azzal, hogy palotákat jelent. Mikor pedig a próféta hozzáteszi *a megsemmisített városokat*, a téma megmutatja, hogy az előző mondatban a paloták voltak felforgatva, majd ezt követően lettek a városok megsemmisítve. A próféta ezt egyszerűen, minden hasonlat nélkül mondja, noha kisvártatva visszatér a hasonlathoz: *és elhagyottá lett a föld és annak teljessége, ordítása hangjától*. Joakim királyt megint egy oroszlánhoz hasonlítja, s ebből következik, hogy mint említettem, a próféta nyelvezte kevert. A próféták máshol is megfeddik a királyuk büszkeségét (Jer22:15, Jer36:30). Mert noha megvetendő volt, mégis más királyok fölé emelte magát. S ezért gúnyolják, mivel nem elégedett meg atyja állapotával és mértékletességével, aki evett és ivott – azaz az emberekhez hasonlóan élt – hanem az emberi faj fölé kívánt emelkedni. Emiatt mondja most a próféta, hogy *a városokat megsemmisítette, a palotákat pedig felforgatta*. A névmásokban történik egy egyes szám – többes szám váltás, mert a „paloták” szó egyes, míg a „városok” szó többes számban szerepel. De tudjuk, milyen gyakori ez a változtatás a héber nyelvben, miközben semmi homályosság sincs a jelentésében, mert Joakim király olyan volt, mint holmi vad és kegyetlen állat, mert *a városokat megsemmisítette, a palotákat pedig ledöntötte*. Utána pedig hozzáteszi: *a földet lepusztította és magányossá tette az ordítása hangjával*. Itt a próféta ennek a királynak a borzasztóságát fokozza, mert egyedül az ordításával tetet a földet sivataggá. Nem karmokról, vagy fogakról beszél, hanem azt mondja, hogy az ordításának hangjától rettentek meg úgy, hogy a föld sivárrá és magányossá vált. S hozzáteszi *a föld teljességét*, amivel a Szentírás rendszerint az ország ékességeit jelöli meg. A szó magában foglalja a fákat, a gyümölcsöket, az állatokat, valamint a lakosokat, mert a föld sivár e nélkül az öltözék nélkül, azaz amikor ugyanúgy elveszik a fákat és a gyümölcsöket, mint az

³⁹² Vagy: „felforgatta”. – Kálvin.

³⁹³ A Károli-fordítás szerint: „És ismeré az ő özvegyeiket s városaikat elpusztítá, és megrettene a föld és annak teljessége, ordítása hangjától.” – a ford.

embereket és az állatokat, akkor a föld arculata sivárrá és eltorzulttá válik, állapota pedig megmutatja az ürességét.

Ezék19:8

8. És veték ellene³⁹⁴ a pogányok köröskörül a tartományokból és kiteríték reá hálójukat, vermőkben megfogták;

Miután a נֶתֶן, *nethen* szót gyakorta fordítják „hangot hallatni” értelemben, egyesek úgy magyarázzák ezt az igeverset, mintha a nemzetek nagy zajjal vonultak volna fel Joakim király ellen, mint mikor megtámadnak egy vadállatot, s a támadók kölcsönösen buzdítják és bátorítják egymást. Úgy értik, akkora lárma támadt minden oldalról, hogy közös egyetértéssel törtek Joakim király ellen. Mivel azonban ugyanaz a szó azt is jelenti: „odavetni”, ezért véleményem szerint vonatkoztatható a tanácskozáshoz is, mert tanácskoztak, és elhatározták, hogy foglyul ejtik. A passzív értelmezés egyáltalában nem ideillő. Most tehát értjük a próféta szavainak jelentését, amikor azt mondja: *és veték ellene a pogányok*, azaz összefogtak, hogy foglyul ejtsék. Nem kétséges, hogy a kaldeusokat minden szomszédjuk segítette. Először is tudjuk, hogy a zsidókat a többi nemzet gyűlölte. Azután, ennek a királynak a vakmerősége és elhamarkodottsága sokakat arra bűszített, hogy a babiloniakért küldjenek és buzgón segédkezzenek nekik. Mivel ők maguk aligha mertek háborúba bocsátkozni magukban, ezért mások védelme alatt összeesküdtek Joakim király ellen. Ennyit a többi nemzetről, mert ez nem jelentheti egyedül a kaldeusokat, mivel jóllehet más törzseket a hatalmukban tartottak, az a monarchia még az asszírokat is felfalta, akiknek a népe a kaldeus hadsereg részévé vált. Aztán, a próféta körköröségről beszél, s azt mondja, hogy Joakim királyt minden oldalról körbefogták. Ezért ezt a szomszédos nemzetekre kell érteni, akik nemcsak támogatták a babiloniakat, de csapatokkal és javakkal is segítették őket, mint az más igehelyekből világosan kiderül.

Végül azt mondja: *kiterítették a hálójukat*, mely hasonlat alatt a terveket, szándékokat és erőfeszítéseket érti. Mielőtt ugyanis a szomszédos nemzetek nyíltan háborút hirdettek volna a zsidók ellen, kétség sem férhet hozzá, hogy titokban megtanácskoztak, mi lenne a legjobb módja a kaldeusok bevonásának az ő oldalukon, s különböző mesterkedésekkel behízelegtek magukat, mintha csak csapdákat állítottak volna. A *háló* alatt, igaz, érthetünk bármilyen apparátust, amit felhasználtak Joakim király megsemmisítésére. Végül a próféta azt mondja, hogy *megfogták őt a nemzetek vermében*, azaz leverték mind a csapdákkal, mind a nyílt erőszakkal. A *verem* szót használja, a király, mint oroszlán hasonlatával összhangban, de nincs semmi abszurd abban, ha kiterjesztjük ezt a kifejezést minden ellenséges erőszakra, amivel Joakimot leverték.

Ezék19:9

9. És veték őt ketreczbe³⁹⁵ horgokon, s elvivék őt Babilon királyához, elvivék őt várakba,³⁹⁶ hogy többé ne hallassék szava Izráél hegyein.

Ugyanazt a témát folytatja, elmondván, hogy Joakim királyt a fogságba esése után bilincsekben és láncokban Babilon királyához vitték, majd börtönbe vetették. Megmutatja tehát, milyen szigorúan büntette meg Isten annak a nemzetnek a romlott makacsságát, mert

³⁹⁴ Vagy: „kiáltottak”, egyesek passzív értelemben veszik: „szálltak vele szembe”. – *Kálvin*.

³⁹⁵ „Ketrecbe, őrizetbe, börtönbe” – egy régi fordító így fordítja: „barlangba”. – *Kálvin*.

³⁹⁶ Azaz „zárt és jól őrzött börtönbe”. – *Kálvin*.

amikor Joakim királyt megbüntették, azt elegendőnek vélték a megjobbításhoz. Mivel azonban a nép nem javult meg ettől, a szigorúság megkettőződött, s Ezékiel itt azt mondja, *hogy Joakim királyt erődített pincebörtönbe vetették.* Majd hozzáteszi: *hogy többé ne hallatsszék szava,* azaz az ordítása, *Izrael hegyein.* Mert bár ínségre jutott, s királyságának nagy részét levágták, ő mégsem állt el a szilajságától. A próféta tehát élesen kigúnyolja a pimaszságát, mert nem hagyott fel a kiáltozással és a bömböléssel még Izrael hegyein sem.

Ezék19:10-12

10. Anyád a te véredben³⁹⁷ olyan vala, mint a víz mellé ültetett szőlőtő, gyümölcscsésze és vesszővel³⁹⁸ bővelkedik vala a sok víztől.

11. És lőnek néki erős³⁹⁹ vesszei, uralkodók pálczáinak valók, és nagy vala magassága a sűrűség között és felett,⁴⁰⁰ és kitetszék magasságával és vesszeinek sokaságával.

12. De kiszaggatták Isten haragja⁴⁰¹ által, a földre vetteték,⁴⁰² és a napkeleti szél elszáraztá gyümölcsét; letöretének és elszáradának erős ágai; tűz emészté meg.

Ezékiel itt a zsidók kettős állapotát tárja a szemünk elé, hogy elismerjék magukat szélsőséges nyomorúságban jutottaknak, amiért Istent bűsítették. Nem fogták fel ugyanis kellőképpen a jelen állapotukat, amíg a korábbi méltóságukat és boldogságukat, ami ékesítette őket, az emlékezetükbe nem idézték. Bizonyos módon megkeményedtek minden gonosszággal szemben, s noha alig maradt valami biztonságban Jeruzsálemet leszámítva, ők nem néztek vissza, hanem ugyanolyan fékezhetetlenek maradtak, mint amikor még jól mentek a dolgaik. Mivel a sok mészárlás még nem alázta meg őket, a próféta ezért egyrésről emlékezteti őket a korábbi állapotukra, majd megmutatja nekik, miképpen buktak el. Ezzel az összehasonlítással vélte élesen felpisztalni a lelkiismeretüket, hogy végül megérezzék, mennyire ellenséges Isten irántuk. Most már értjük a próféta szándékát, miért mondta, hogy *a nép anyja először olyan volt, mint a virágzó és gyümölcstermő szőlőtő.* Nem meglepő, hogy a *szőlőtövet víz mellé ültették,* mert ott a szőlők nem követelnek meg magas és száraz helyeket, mint a hűvösebb időjárású helyeken, hanem inkább a vízből táplálkoznak, amint azt a Szentírás megannyi igehelyéből megérthetjük. A próféta tehát azt mondja, hogy a nép először olyan volt, mint az enyhe és kiválogatott helyre ültetett szőlőtő. S elmondja, hogy *a szőlőtő virágzott,* vagy vesszőket hozott, *és gyümölcsöző volt,* mert a nedvességét a vizektől kapta. Ami a „vér” szót illeti, én úgy vélem, hogy akik az életerőre értik, tévednek. Ez inkább a születésre utal: azt mondja, *a nép anyja az ő véreben,* azaz a nép megszülésekor. Ezékiel tehát az első eredetükre emlékezteti a zsidókat, mert korábban láttuk, hogy a szót ebben az értelemben használja: amikor a véredben voltál, amikor megszülettél, mert tudjuk, hogy ez az újszülött állapota, amint a hasonlatot magyaráztuk a 16. fejezetben. „A te véredben élj!”, mondta Isten, (Ezék16:6), mert a zsidók még mocskosak voltak, hisz nem lettek megtisztítva a szennyeződéstől. Végül, a vér a születést jelképezi, mintha azt mondta volna, hogy a zsidók amikor először jöttek a világra, be lettek plántálva, hogy gyökeret eresszenek, mert Isten bevezette őket a Kánaán földjére. Itt azt mondja, hogy a világ(osság)ra jöttek, amikor Isten helyreállította őket. Kihagyja a közbenső időszakot, amit másutt láttunk, mert a végéről közvetlenül a kezdetekre ugrik. Egészében véve úgy érti, hogy a zsidók a származásuktól

³⁹⁷ A Károli-fordításban itt a „nyugalmadban” szó szerepel. – *a ford.*

³⁹⁸ Vagy: „levelekkel” – *Kálvin.*

³⁹⁹ „Erős, vagy robusztus”. – *Kálvin.*

⁴⁰⁰ Azaz: „a gallyak, vagy szőlőágak között”. – *Kálvin.*

⁴⁰¹ Vagy „izzó haragja”. – *Kálvin.*

⁴⁰² Vagy: „letörettek”. – *Kálvin.*

fogva Kánaán földjére lettek helyezve, mely nagyon termékeny volt, így megteremhették a saját gyümölcsüket, azaz boldogan mulathatták az időt és élvezhették mindennek a bőségét. Most már értjük *a nép anyja víz mellé lett elültetve, mint virágzó és gyümölcsöző szőlőtő* kifejezés jelentését.

S hozzáteszi, hogy *ágai*, azaz szőlővesszői voltak, *uralkodók pálcáinak valók*. Szerintem azok, akik az uralkodók pálcáival, vagy pálcái felett szerkezettel fordítják, nem fogták fel a próféta szavainak jelentését. Nekem kétségem sincs afelől, hogy úgy érti: a pálcákat ezekből a szőlővesszőkből szedték, vagy ezek úgy lettek megformálva, mint királyi pálcák. Bár ez a fordítás nyersebbnek tűnik, az értelme mégsem kétséges, mert a próféta így érti: úgy származtak királyok a népből, mint ágak a szőlőtőről, mert Isten választott királyokat Dávidtól Sedékiásig. Ebben az értelemben mondja, hogy *a szőlővesszők uralkodók pálcái lettek*. Majd hozzáteszi: *a magassága látványos volt, kiemelkedett még a szőlővesszők sokaságából is*. Ez az egész nép testületére vonatkozik. Mivel a királyt említette, nem kétséges, hogy Isten kiterjeszti a kegyelmét az egész népre, akiknek a biztonságát és boldogságát a királyba helyezte, amint azt másutt láttuk. S világosabban is kimondja, hogy a nép gyarapodott, és kiemelkedők lettek népességben, hatalomban és gazdagságban. Egészében a próféta azt tanítja, hogy a zsidókat a kezdetektől fogva mindenféle előny ékesítette, mert Isten legjobb ajándékai ragyogtak ott, s a méltóságuk látványos, a gazdagságuk hatalmas volt, mert egyesíti *az ágak*, vagy a szőlővesszők *sokaságát* a magasságukkal.

Térjünk most rá a második mondatra. Azt mondja, hogy a szőlőtő *kiszaggatták Isten haragja által, a földre vették, és a napkeleti szél elszáraztá gyümölcsét; letöretének és elszáradának erős ágai; tűz emészté meg*. Most magyaráztam röviden a próféta szavainak jelentését. Miután a zsidók beletompultak a megpróbáltatásaikba, és nem alázkodtak meg úgy, hogy esdekelve Isten könyörületéhez menekültek volna, a próféta az eredetük megmutatásával javít a tunyaságukon. Most azt mondja, hirtelen támadás folytán jutottak szélsőséges nyomorúságra, mert a változásnak, ami rövid idő alatt ment végbe, az elevenjükbe kellett volna vágnia, de ha lassan fogyatkoztak volna el, a változás nem lett volna annyira figyelemre méltó. Amikor azonban a szőlőtőt villám sújtotta, kitepték, kiszáradt és elégették, ez az azonnal mészárlás, megmutatta nekik, hogy mint említettem nem volt véletlen, hanem Isten nyilvánvaló haragjának a következménye. Emiatt mondja, hogy *a szőlőtőt kiszaggatták és a földre vetették*. Ha a szőlőtő fokozatosan száradt volna el, az nem lett volna olyan csodálatos, de a hirtelen kiszaggatásának érzékennyé kellett volna őket tenni Isten haragja iránt, ami iránt megkérgesedtek. Ez az oka annak, amiért a próféta másik hasonlatot tesz hozzá az előzőhöz. A kiszaggatás elegendő lett volna, de hozzáteszi: *a földre vetették*, hogy teljes mértékben elszáradjon. S megemlíti *a keleti szelet* is, ami mind a gyümölcsöt, mind a fákat elpusztítja, amint az kellően világos megannyi igeszakaszból. Sőt mi több, elmondja, hogy az ágait letörték, vagy letépték, majd *kiszáritották*, végül *tűzzel elégették*. Végül Isten keze világosan megmutatkozott a népnek abban a borzalmas mészárlásában, melynek során kiszaggatták, levágták, kiszáritották és elégették őket.

Ezék19:13

13. És most a pusztában plántáltatott, száraz és szomjú földön.⁴⁰³

A próféta itt látszólag következetlen önmagával, mert ez a két mondat nyilván ellentétes, melyek szerint a szőlőtövet nemcsak kiszaggatták, de el is égették, de mégis elültették a pusztaságban. Ha ugyanis csak kiszáradt, akkor újra meggyökerezhetett, de ha

⁴⁰³ Azaz: „száraz és terméketlen”. – Kálvin.

elégették, akkor a legcsekélyebb reménység sem marad, mert akkor az ágai hamuvá váltak, s ki látott valaha is a saját hamvából kisarjadó szőlőt? Amikor azonban a próféta azt mondja, hogy a szőlőtő *kiszáradt és elégett*, akkor arra a végkövetkeztetésre utal, amire az embereknek a saját értelmükből kell eljutniuk a város teljes lerombolásakor. Tényleg félelmetes látvány volt, amikor a nép adófizetővé lett, miután a királyukat elvitték, a templomot kifosztották, a várost lerombolták, és a biztonságuk a legyőzőjük kénye-kedvétől függött. Mivel tehát sem a királyi név és méltóság, sem a szabadság és a biztonság nem maradt meg, s különösen akkor, amikor a vágóhídra mentek, a pusztulásuk vajon nem olyan volt, mint az elégés? Most tehát látjuk, miért mondja a próféta, hogy a szőlőtövet kiszaggatták és elégették, mert ez a legkomolyabb megsemmisítés a helyreállítás minden reménységét elvette egy rövid időre. Ezért beszélt a közvélekedésnek megfelelően: szem előtt tartotta a szörnyű pusztulásnak, vagy inkább eltorzulásnak a formáját, ami olyan volt, mint a megégetés és a nép végső pusztulása. Most azonban, amikor azt mondja, hogy a szőlőtövet ismét elültették, Isten kegyelmét dicséri, aki azt akarta, hogy maradjon némi mag a fiatal ültetvények létrehozásához, ahogyan Ézsaiás könyvének első fejezetében elhangzik: némi mag csodálatosan megmaradt, nehogy Szodomához és Gomorához legyetek hasonlók. Jóllehet tehát a nép megégett, miután erőszakosan kiszaggattatott, s minden életük ki lett téve a győztesek leggőgösebbjének, Isten mégis fogott néhány ágot, vagy szőlőindát, amit elültetett, hogy új nemzetet hozzon létre, ami a nép visszatérésekor be is következett.

De azt mondja, hogy *ezek a szőlőágak a sivatagban, száraz és szomjas földön lettek elültetve*, mert Isten megőrzi a vallást a nép között még a halálban is. Ezért hasonlítja a száműzetésüket a sivataghoz és a pusztasághoz. Első ránézésre abszurdnak tűnhet Káldeát egy sivataghoz hasonlítani, mert tudjuk, mennyire ismert volt a termékenysége és egyéb előnyei miatt, s azt is tudjuk, hogy jól öntözött volt, bár száraznak mondták. A próféta azonban itt nem az ország anyagi jellegét tárgyalja, hanem a benne levő nép állapotát. Bár Káldea a leggyönyörűbb volt, tele mindenféle gyümölccsel, mégis, miután a népet kegyetlenül elnyomták, és megvetően bántak velük, ezért nevezték azt a földet sivatagnak. Azt mondjuk, hogy egyetlen börtön sem szép, így a száműzetésük nem történhetett Izrael gyermekeinek az egyetértésével, mert szégyellték az életüket, és a szemüket sem merték felemelni. Mivel tehát a gonoszságok mély vermébe taszították őket, a föld a számukra sivataggá vált, mert nem volt benne ragyogás, méltóság, vagy gazdagság, a szabadságot pedig a legdrágábbat mindezek közül, elszakították tőlük. Most már látjuk a szavak értelmét. Végül ez következik:

Ezék19:14

14. És tűz jött ki ágainak egyik vesszejéből, gyümölcsét megemészte, és nincs többé rajta erős vessző, nincs pálcza az uralkodásra! Gyászének ez és gyászének lesz.

A próféta itt rátér a panaszaik végére, amikor Sedékiást fogságba hurcolták, s ezzel a nép függetlensége eltöröltetett- Isten korábban elültette a szőlőtövet, vagy legalábbis néhány ágát egy lakatlan helyen, mert először négy törzset, majd utána még hetet vittek el, végül pedig Júda törzsének nagy részét is. Az a kevés pedig, akik Sedékiással megmaradtak, elpusztultak. Ezért mondja tehát, hogy *a tűz a szőlőtő vesszőjéből származott*, s ezzel megmutatja, hogy az utolsó mézsárlás csak magából a népből eredt. S nehogy hangoztathassák a szokásos panaszaikat, a próféta elejét veszi ennek annak kimondásával, hogy belső tűz emészte meg őket. Azaz, a mézsárlást nem a kaldeus legyőzőik, hanem a saját maguk számlájára kell írni, mert Sedékiás király a maga álnokságával felbőszítette Babilon királyát ellenük. Ő ugyanis megmaradhatott volna a maga királyságában, de nem vonakodott lerázni az igát. Azért fegyverkezett Babilon királya ellen, mert megszegte az egyezséget. Joggal mondja tehát a próféta, hogy *tűz jött ki ágainak egyik vesszejéből*, vagy

ágából, s így a teljes szőlőtő gyümölcsét felemésztette. Azaz, a maradék annak az álnok királynak a hibájából vészett oda. S hozzáteszi: nem maradt pálca (jogar) az uralkodásra a vesszői között. Ebből kiderül, hogy a magyarázat, amit adtam, illik ide a legjobban és teljesen megállja a helyét. Először azt mondta, hogy a vesszők uralkodók pálcái voltak, de most azt mondja, hogy nem volt pálca ezek között vesszők között. A többit majd holnap elemezzük.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert egykor kegyeskedtél bevésni minket a Te Fiad Testébe, hogy mi olyan szőlőtő-ágak lehessünk, akiknek a művelését Te vállaltad fel. Add, hogy a Szentlélek ereje által úgy legyünk megöntözve, hogy soha ne legyünk híjával a lelki életerőnek, s úgy teremjünk gyümölcsöt, hogy az a Te nevedet dicsőítse, míg végül megérkezünk a hitünk forrásához, ahol majd élvezzük azt a mennyei dicsőséget, amire ugyancsak a Te egyszülött Fiadban fogadtál örökbe minket. Ámen.

Hatvanadik előadás

Az idő nem engedte meg tegnap, hogy megmagyarázzuk a tizenkilencedik fejezet záró szavait: *Gyászének ez és gyászének lesz*. Egyesek úgy vélik, ezt a zsidókról mondja, azaz minden izraelitáról, hisz valamennyien szájalomra méltók lesznek, mert Isten nem szűnik meg ítéletet ítélet után kiszabni rájuk, amíg végül végleg fel nem emészti őket. Én azonban inkább a próféciaira vonatkoztatom: azaz a próféta ezt a szomorú és siralmas próféciát jelöli, ami a nép végső lemészárlását tartalmazza. Másodszor hozzáteszi, hogy *gyászének lesz*, mert anyagot ad a siránkozáshoz, hiszen a figyelemre méltó nyomorúságokról jobban meg szoktak emlékezni. Ha bármi szokásos történik, az emberek hamar megfeledkeznek róla, de ha egy figyelemre és emlékezetre méltó mészárlás zajlik le, annak híre mindenfelé elterjed, sőt anyagot ad az utódoknak a verseikhez. Ezért a próféta nemcsak azt jelzi, hogy ez a prófécia gyászének volt, hanem azt is, hogy Isten haragja közszájon forog majd ezen az oly ritka és emlékeztető példán keresztül. S most rátérek a huszadik fejezetre.

20. fejezet

Ezék20:1

1. És lőn a hetedik esztendőben, az ötödik hónap tizedikén: jövének férfiak Izráel vénei közül megkérdezni az Urat, és leülének előttem.

Itt nem egy látomásról számol be, hanem egy ténylegesen megtörtént eseményről. Ez egy egyszerű történeti beszámoló, mely szerint Izrael egyes előjáróit kiválasztották, hogy kérdezzék meg a prófétát. Tudjuk, hogy ez megszokott dolog volt, s amikor Isten elkülöníti a népét a világi nemzetektől, a prófétái állítja szembe a jövendőmondókkal és a varázslókkal, a jósokkal és az asztrológusokkal. Azt mondja ugyanis, hogy a pogányok különféle képpen tudakozódnak arról, ami őket illeti, s így kérdezzétek az isteneiket, de a választott népnek csak egyetlen módszert ír elő: prófétát támasztok a testvéreitek közül, mondja Mózes (5Móz18:18), azaz nem kell összevissza kóborolnotok, mint a tanácstól megfosztott nyomorult pogányoknak, akik először a jövendőmondóikhoz fordulnak, majd a varázslóikhoz, aztán az asztrológusokhoz, s vége-hossza nincs ennek. Én azonban majd a prófétáim által találkozom velük, akik mindig létezni fognak a nép között. Ebben az értelemben mondja Ezékiel, hogy *eljöttek Izrael vénei megkérdezni az Urat*. A דרש, *deresh* ige tulajdonképpen jelentése „keresni”, de itt „tanácskozni”, vagy „kérdőzködni” értelemben szerepel, mint sok más helyen is. Nem meglepő, hogy a vének nyilvános tanácskozásra jöttek a prófétához, mert az izraelitákat már elfárasztotta a hosszas türelmetlenség, s úgy gondolták, már majdnem elpusztultak a hosszadalmas száműzetésük alatt. De volt másik oka is, mert mint láttuk, a hamis próféták azzal csiklandozták az egyszerű emberek füleit, hogy naponta kínáltak nekik valami újabb reménységet. Mivel tehát ide-oda ingadoztak a remény és a félelem között, s az ördög hamis prófeciákat terjesztett, amelyek elvonták a köznép figyelmét, valószínű, hogy Izrael vénei azért jöttek, s azért is küldték őket, hogy kérdőzködjének a fogság előnyös, vagy katasztrofális eseményéről. Eljöttek tehát a prófétához: azt mondja, ez *a hetedik évben történt*, ti. Jojákin fogságba vitele után. Ettől a változástól kezdődően számolták az éveket, s joggal, mert Isten bosszúállásának ezt az emlékeztető cselekedetét állandóan emlékeztetben kellett tartani. De volt még egy ok: Isten megadta a helyreállítás valamekkora reménységét. Az évek számolgatásának tehát, amit az izraeliták Jojákin száműzetésétől kezdtek, kettős célja volt. Először, hogy Isten ítélete megmaradjon az emlékeztetőnkben. Aztán, hogy ennek ellenére mégis képesek legyenek a jó reménységével frissíteni a lelküket. Ezért valahányszor csak az első, vagy a második évet datálták, az pont olyan volt, mintha azt a mézszárlást tartották volna a szemük előtt, amivel Isten azt bizonyította, milyen súlyosan megsértették Őt. Másrészt a jó reménységgel kellett táplálniuk a lelküket, mert ha a királyság végleg eltöröltetett volna, és semmiféle reménységet sem kaptak volna a bánatuk enyhítéséhez, akkor ez a számolgatás is felesleges lett volna, hiszen a kétségbeesés állapotában nem számolgatjuk az éveket. Amikor azonban meg lett szabva a hetven év, akkor ezen a módon táplálták és babusgatták a reményt, mert megújították a szabadságuk emlékeztetőt, ami Jeremiás szájával lett nekik megígérve (Jer25:12-13, Jer29:10). Most már értjük, miért nem egyszerűen csak *hét évet* említ, hanem a hónapot és a napot is megjelöli.

A mondat, amit említettem tartalmaz némi hasznos tanítást – *Izrael vénei eljöttek Istennel tanácskozni és leültek a próféta előtt*. Látjuk, hogy ami a külső formát illeti, követték, amit Isten parancsolt a törvényében: Ne mondd a te szívedben: Kicsoda megy föl a mennybe? Kicsoda száll le a mélységbe? Ki megy át a tengeren? Közel hozzád a beszéd, a szádban és a szívedben van (5Móz30:12-14, Rm10:6-8). Mivel tehát Isten bizonyos módon előlépett, amikor a prófétaság lelkével tanította a szolgáit, így amikor Izrael vénei a prófétához jöttek, azt mondja, hogy Magához Istenhez járultak, mert Isten nem a mennyből, vagy angyalok által

akarta elmondani a jövődöléseit, hanem a kijelölt szolgáján keresztül, aki által megszólalt, és elmondta, amit akart. Ebből megértjük, hogy a hitünk nem a helyes alapokon áll, ha nem egyedül csak Istenre figyelünk, mert egyedül Ő érdemel és követel meg minket a hallgatóiként. Egyidejűleg azonban meg kell jegyeznünk, hogy a hit alázattal és mértékletességgel társult. Ezért ha bárki a felhőkbe akar emelkedni azt megtudakolni, mit bálaszol Isten, Ő messze távolodik Tőle, még ha azt is színleli, hogy közeledik Hozzá. Ezért kell betartanunk azt a mértékletességet, hogy a hitünk belenyugodjon az egyetlen Isten tekintélyébe, és ne csapongjon ide-oda az emberek akaratának megfelelően. Sőt, ne tiltakozzon, amiért itt Isten a szolgálain keresztül szólal meg, hanem nyugodtan engedjen a prófétáknak.

Ezék20:2-3

2. És lőn az Úr beszéde hozzám, mondván:

3. Embernek fia! beszélj Izráel véneivel, és monddad nékik: Így szól az Úr Isten: Nemde engem megkérdezni⁴⁰⁴ jöttetek-é? Élek én, hogy nem engedem, hogy megkérdezzetek engem, ezt mondja az Úr Isten.

Itt a próféta azt a parancsot kapja, hogy a véneket hibáztassa, bár ők különleges kegyességet színleltek az Ő megkérdezésével: Isten azt mondja, hogy nem a helyes beállítottsággal jöttek. Sokan másképp fordítják: hogy megtaláljanak, vagy hogy könyörögjenek Nekem, vagy hogy válaszoljak nekik: így fordítják a *דַּרְשׁ*, *deresh* szót kettős értelemben. Az első mondatban „keresni”, vagy „kérdőzködni” értelemben, de amikor hozzátesszi, hogy élek én, stb., akkor nem „megkerestetni”, vagy „megkérdezni”, hanem „válaszolni”, vagy „esedezni Neki” jelentéssel szerepeltetik. De ez nekem erőltetettnek tűnik, s az Ezék14:3-ban a kifejezést nem ettől eltérően magyaráztuk, s ebből megérthetjük, hogy Isten itt inkább a nép képmutatása ellen mennydörög, nem pedig elveti őket, és nem megtagadja a választ. Ott a próféta azt mondta, hogy a vének úgy jöttek hozzá tanácskozni, mintha a legjobb tanítványai lettek volna. Mivel azonban Ezékielt megteveszthette volna ez a becsapós kép, Isten ennek elejét veszi, és megkérdezi: gondolod, hogy ők engem megkérdezni jöttek? Ők a bálványaikhoz kötődtek, mert a szívük azok felé irányul, s a saját ocsmányságaikra emelik a szemüket. Élek én, mondja, hogy ha engem keresnének, könnyű meggyőzni őket a rossz hitükről, amikor alázatos könyörgéssel járulnak eléd. Ha ugyanis igazán és szívből engem keresnének, akkor megtagadnák a bálványaikat, s nem vennének többé részt az ocsmányságaikban. De ők nem térnek meg, hanem makacsok maradnak a gonoszságukban. Bizonyos tehát, hogy semmiképpen sem őszinték, s nincs semmi okod, hogy késleltessd őket, vagy fáradj az érdekükben, mert a viselkedésük merő színlelés. Ezért ebben az igeszakaszban Isten ezt hirdeti ki a prófétája által: *engem jöttök megkérdezni?* Azaz: velem akartok tanácskozni? *Nem engedem, hogy megkérdezzetek*, mondja, s ennek az oka az, mint láttuk az Ezékiel 14-ben, hogy mindig ugyanazok maradtak hogy miután a legnagyobb távolságra voltak Istentől, s a saját utálatosságaikban burkolva maradtak, az istenkeresésük csak tettetés volt. A végkövetkeztetés tehát az, hogy Isten elvetette őket, mert noha szent buzgalmat színleltek, mégis romlottak voltak a hajlamaikban, ezért Isten elutasítja a mester hivatalának ellátását velük kapcsolatosan, hiszen nem tanulni jöttek. Ez az egyik dolog. Aztán hozzátesszi: *ha megkérdeznék általad*. Mivel a képmutatásukat különféle színű pecsétek szennyezték be, Isten megesküszik, hogy a hajlamaik romlottak voltak, nem kegyes és szent buzgósággal jöttek, nem voltak sem taníthatók, sem engedelmesek, s nem akartak fejlődni sem. Ezért voltak méltatlanok arra, hogy Ő legyen a tanítójuk. De folytassuk.

⁴⁰⁴ Vagy: „velem tanácskozni”. – Kálvin.

Ezék20:4

4. Ítélni akarod őket, ítélni akarsz, embernek fia? add tudtokra⁴⁰⁵ atyáik útálatosságait!

A szöveggörnyezet nagyon folyékonyvá válik, ha azt az értelmet karoljuk fel, mely szerint Isten megesküszik: az izraeliták nem azért jöttek, hogy alá vessék magukat a prófétájának és mértékletesen engedelmeskedjenek az útmutatásainak. Ha ez az értelmezés tetszik, helyesen teszi hozzá, hogy *ítélni akarod őket?* Azaz, fecséreled az idődet arra, hogy vitatkozz velük? Úgy érti, inkább elküldeni kell őket, semmint tanítani, ahogyan Krisztus mondja: „gyöngyeiteket ne hányjátok a disznók elé” (Mt7:6). S tudjuk, mint mondott ki Isten: „Ne maradjon az én lelkem örökké az emberben, mivelhogy ő test” (1Móz6:3). Most úgy érti, nem volt ott szükség semmiféle vitára, mert lehetetlen volt azt lefolytatni. Így ebben az igeszakaszban is, a prófétának teljesen megromlott emberekkel volt dolga, akik soha nem hallgattak a bölcs tanácsokra, nem engedelmeskedtek semmiféle intésnek, és nem lágyultak meg semmiféle büntetéstől. Ezért teszi tehát hozzá: *ítélni akarod őket?* Egyesek valóban hüvösen és ízetlenül magyarázzák ezt a bírói hivatal megvonásaként, mert Isten inkább a megtérésre akarja őket hívogatni, semmint elítélni. De itt az *ítélni* magában foglal minden feddést és fenyegetést is. Egészében véve, miután megtévesztően viselkedtek, és semmiképpen sem tervezték, hogy alávetik magukat Istennek, ezért használja ezt a keserűséget. Micsoda? Talán méltók arra, hogy ítéljed őket? Azaz, hogy vitatkozz velük? Mert a próféta kötelessége vitatkozni a bűnösökkel, fenyegetni és Isten ítélőszéke elé idézni őket. Isten tehát méltatlanoknak mondja őket erre a vitára, mivel nemcsak süketek, de meg is keményedtek a züllött makacsságban. Most tehát értjük az *ítélni akarod őket, ítélni akarsz* szavak jelentését. Az ismétlés hangsúlyos, hogy Isten erőteljesen kifejezhesse a makacsságát ennek a kétségbeejtő népnek. Utána hozzáteszi: *ha ezt akarod, akkor add tudtukra atyáik útálatosságait*. Isten itt enyhít a nyerseségen, amit használt, s a helyesbítés eszközével leereszkedik annak okához, nevezetesen hogy végül megpróbálhassa: gyógyíthatóak-e, vagy sem? Ha igen, akkor meg kell őket ítélni, azaz, ha vitába bocsátkozik és megbeszéli a dolgot velük, úgy azt mondja, nem velük magukkal, hanem az atyáikkal kell kezdeni. Isten azt akarja, hogy legyenek megítélve, s nemcsak néhány év gonoszságai alapján, de azért is, mert mielőtt megszülettek volna, az atyáik már hozzákötődtek az útálatosságaikhoz. Végül tehát Isten megmutatja, hogy milyen mély a seb, és nem gyógyítható, amíg a rejtett mérget gondosan meg nem vizsgálják, ami egyébként az anyag megrothadását okozná, s amelyből végül fellobbanna a tűz. Sokan gondolják ugyanis, hogy helyesen tettek eleget a kötelességeiknek, amikor csak könnyen szondázták meg a sebeiket, de néha le kell hatolni a legbelső részekig, mivel a nép nem csak könnyedén bősztette fel Istent, s nem is csak rövid időn át, hanem az istentelenségük korokon át fokozódott, s a bűneik egyfajta örökségükké váltak. Mivel tehát létezett ez a rejtett méreg, ami nem volt könnyen, vagy kevés orvossággal gyógyítható, ezért parancsolja Isten, hogy az atyáikkal kezdjék. *Add tudtukra tehát atyáik útálatosságait*.

Ezék20:5-8

5. És monddad nékik: Így szól az Úr Isten: Azon a napon, melyen elválasztám Izráelt, és fölemelém kezemet a Jákób háza magvának, és megismerttetém magamat velök Égyiptom földjén, és kezemet fölemelém nékik, mondván: Én vagyok az Úr, a ti Istentek!

⁴⁰⁵ Vagy: „magyarázd meg”. – Kálvin.

6. Azon a napon felemeltem kezemet nékik, hogy kihozzam őket Egyiptom földjéről a földre, a melyet kinéztem vala nékik, a mely téjjel és mézzel folyó, ékessége az minden tartománynak;

7. És mondék nékik: Kiki az ő szemei útálatosságait elvesse, és Egyiptom bálványaival meg ne fertéztessétek magatokat; én vagyok az Úr, a ti Istentek!

8. De pártot ütének ellenem, s nem akarának hallgatni reám. Senki az ő szeme útálatosságait el nem veté és Egyiptom bálványait el nem hagyá. Mondám azért, hogy kiöntöm búsulásomat rájuk, teljessé teszem haragomat rajtuk Egyiptom földjének közepette.

Isten megerősíti, amit korábban mondtam, hogy a zsidókat nem azért kellett megfeddeni, mert nemrég vétkezni kezdtek: nem volt elegendő csak a közelmúlt vétkeik eléjük tární, hanem Isten azt parancsolja a prófétájának, hogy kezdje az atyáikkal. Mintha azt mondaná, hogy a nemzet a kezdetektől fogva elvetett volt, amiképpen István is feddi őket: „Kemény nyakú és körülméletlen szívű és fülű emberek, ti mindenkor a Szent Léleknek ellene igyekeztetek, mint atyáitok, ti azonképen” (Csel7:51). S Krisztus korábban ugyanazt mondta: „Töltsétek be ti is a ti atyáitoknak mértékét!” (Mt23:32) Tudjuk, milyen gyakran fordul elő ez a feddés a prófétáknál is. Isten tehát azt mondja, hogy attól az időtől fogva, amikor Ő kiválasztotta Izrael magvát, megtapasztalta a népnek mind a gonoszságát, mind a makacsságát. Azt mondja ugyanis, hogy nem a tévedés, vagy tudatlanság folytán tértek rossz útra, hanem mert nem akarták meghallani, amikor újra és újra figyelmeztette őket a kötelességeikre. Ezért három dolgot kell megjegyezni, nevezetesen hogy a nép Istenhez köttetett, mert Ő fogadta őket ingyenesen örökbe. Isten itt az Ő ingyenes kiválasztását dicséri mindazokkal a páratlan jótéteményekkel, melyeket erre a népre ruházott. Ez az első dolog. A második az, hogy nem csak egyetlen egyszer vette őket Magához, hanem azt is megmutatta nekik, mi a helyes, hogy ne hibázzanak, hacsak nem akarattal és szándékosan. Ez a második dolog. A harmadik pedig az, hogy céltudatosan lázadtak fel, mert nem hallgattak Istenre. Ha ugyanis egy útelágazásnál hagyták volna őket, a tévedésük megbocsátható lett volna, ha balra fordulnak jobb helyett. De ha Isten úgy ragyogott előttük az Ő törvényével, hogy kész volt őket egyenesen a jelzéshez vezetni, ám ők elfordultak, azzal a makacsságuk és a lázadásuk nyíltan megmutatkozott. Ez az igeszakasz jelentése.

Ami pedig a szavakat illeti, azt mondja, hogy *Ő választotta el Izraelt*. De a kiválasztás, mint már futólag említettem, minden érdemmel ellentétes, mert ha bármit lehetett volna találni a népben, ami miatt előnyben lehetett volna őket másokkal szemben részesíteni, akkor helytelen lenne azt mondani, hogy Isten választotta ki őket. Mivel azonban valamennyien egy állapotban voltak, ahogyan Mózes mondja az énekében (5Móz32:8-9), célja volt Isten kegyelmének, mert saját Magától választotta el őket a többiektől. Hisz ők is olyanok voltak, mint a többiek, s Isten nem talált semmi különbséget közöttük és a többiek között. Látjuk tehát, hogy még szentebb kötelékkel kötődtek Istenhez, mert Ő ingyenesen kapcsolta őket Magához. S hozzáteszi, hogy *felemelte a kezét Jákob magvának*. A kéz felemelését itt különböző értelmekben kell érteni. Mivel ez volt az eskü szokásos módja, Istenről néha azt olvassuk, hogy felemeli a kezét, amikor esküszik. Ez valóban nyers, mert a kézfelemelés nem illik Istenhez: hiszen mi akkor emeljük fel a kezünket, amikor Istent hívjuk tanúul. Isten viszont Önmagára esküszik, és ne emelheti fel a kezét Önmaga fölé. Tudjuk azonban, hogy az emberek által megszokottaknak megfelelő beszédformákat használ. Ezért semmi abszurd nincs ebben a kifejezésben, mely szerint *felemelte a kezét*, azaz megesküdt. Ezért magyarázhatjuk úgy, hogy ez volt a szövetség megerősítése, amikor Isten egy esküt is közbeiktatott, Önmagát Izrael Istenének ígérve. De mivel röviddel ez után hozzáteszi, hogy *megismertette Magát*, a másik értelmezés is nagyon jól illik ide, mert azokra a jótéteményekre utal, melyeket a népre ruházott. S valóban a tapasztalati ismeretről van szó, mert Isten valóban

bebizonyította, hogy méltó a bizalomra, s így mutatta meg a hatalmát a nép megtartásában. Ezért mondtam, hogy a kéz felemelését különféleképpen lehet érteni ebben a fejezetben, mert ha együtt olvassuk a két mondatot: *fölemelém kezemet a Jákób háza magvának, és megismertetem magamat velök*, akkor a kéz felemelése valóban magában fogja foglalni a hatalom kimutatását is. Azt egy hasonlattal is mondta, de nem sokkal ezt követően a kéz felemelését az esküvésként kell értelmeznünk, a szónokok által katakrézisnek⁴⁰⁶ nevezett alakban, ami nem más, mint a szó használata más jelentéssel, amiben azonban semmi abszurdítás sincsen: „és kezemet fölemelém nékik, mondván: Én vagyok az Úr, a ti Istentek!” (Ezék20:5) Látjuk tehát, hogy Isten a kezét a szövetség megszentelésére emelte fel, amit Ő hozott létre, mert amikor az Istenüknek hirdeti ki Magát, azzal Magához köti, és a saját népének nyilvánítja őket, és ezzel erősíti meg a szövetségét. De felemelte a kezét, vagy felfegyverkezett a sok csodával a nép megszabadítása során is. Azt mondja: *azon a napon felemeltem kezemet nékik, hogy kihozzam őket Egyiptom földjéről*. A kézfelemelés megint Isten hatalmára utal, mert kinyújtott karral hozta ki őket a nyomorult rabszolgaságból. Mivel tehát így emelte fel a kezét, a sajátjaiként vette őket Magához, hogy többé ne legyenek szabadok, hanem teljesen Őhöz tartozzanak. Majd más jótéteményeket is hozzász, mert nemcsak a fáraó zsarnokságából ragadta ki őket, de *be is vitte a tejjel és mézzel folyó földre, amit kinézett nekik*. Látjuk, hogyan nagyítja fel röviden Isten azt a jótéteményt, amit a népére ruházott. Nemcsak a Szabadítójuk volt, hanem lakóhelyet is keresett nekik, s nemcsak közönségeset, hanem mindenben bővelkedőt, mert ez a kifejezés eléggé megszokott Mózesnél. *Azon a napon, amikor kivezettem őket Egyiptomból, bevitte őket a földre, mely minden földnek ékessége*, azaz amely föld minden más föld felett álló. Igaz, hogy más nemzetek nem kevésbé gyümölcsözők voltak, de Isten, így dicsérve Kánaán földjét, azt a bőségével felöltöztetettnek és ékesítettnek tekinti. S egy szempontból nem volt még egy föld, ami Kánaánhoz lett volna hasonlítható: Isten itt választott Magának földi lakóhelyet. Ezért Kánaán földje minden mást felülmúlt ebben a vonatkozásban, s joggal nevezhető minden föld ékességének, vagy minden más földnél kívánatosabbnak.

Más mondat következik, mely szerint Isten tanította a zsidókat a kegyességre és visszavonta tőlük mindazokat a bálványimádásokat, melyekhez odaszánták magukat. A tanítás tehát elől járt, ami megmutatta nekik a helyes utat az üdvösséghez, és elhívta őket a babonásaiktól. Az igeszakasz jelentése az, hogy amikor Isten örökbe fogadta a népet, megadta nekik a kegyes életmód szabályát, hogy ne hányódjanak ide-oda, hanem legyen segítségük, ami felé irányíthatják az életük egész menetét. *Mondtam tehát mindegyiknek*: ez hangsúlyosabbnak tűnik, mintha mindenkihez válogatás nélkül és általánosan szólt volna, de ennek a meghitt hívogatásnak jobban be kellett volna hatolnia az elméikbe, amikor mindegyikhez szól, pont mintha azt mondta volna, „hogy mindegyikötök vesse el az utálatosságait, és *ne szennyezze magát tovább Egyiptom bálványával*”. Amikor tehát Isten így kötötte őket Magához, megmutatja, hogy Őt nem lehet helyesen imádni, amíg nem mondanak mindörökre búcsút a bálványaiknak, s egész életüket nem formálják az Ő törvénye szabályának megfelelően. A csábításait utálatosságoknak, vagy a szemeik bálványainak nevezi, de tudjuk, hogy a próféták gyakorta beszélnek így, hogy a hitetlenek gondolkodjanak el a bálványaikon. Ezért ez pont olyan, mintha Isten a Sátán minden mesterkedésétől hívta volna vissza őket, amitől elcsábultak, s úgy odaszánták magukat azokhoz, hogy a szemeiket is azokra szegezték. Név szerint Egyiptom bálványait emlegeti, amiből könnyen kideríthető: az arra irányuló romlott vágyak rontották meg őket, hogy legnagyobbbrészt Egyiptom képzelt istenségeit imádhassák. Mégis az igaz Isten által kiválasztottaknak tartották magukat és a körülmetélkedéssel úgy dicsekedtek, mint az elválás jelével a többi nemzettől. S noha

⁴⁰⁶ A latinban abusio, a görögben catachresis, a jelentése „visszaélés”. Szemantikai alakzat, a metaforához hasonló jelenség; A modern retorikák szerint, ha még nincs megfelelő szó egy fogalomra, helyette mást (idegen szót vagy a saját nyelvben eredetileg más jelentésűt) használunk. – *a ford.*

egyrésről látványosak akartak lenni, utóbb mégis úgy bocsátották magukat áruba, hogy semmiben sem különböztek az egyiptomiaktól. Látjuk, hogy a kegyesség utáni vágy majdhogynem kialudt a szívükben, mert úgy beszennyezték magukat Egyiptom bálványaival. S hogy még jobban visszatarthassa őket, Isten egyben azt is kimondja, hogy *Ő volt az Istenük*, mert e nélkül az alapelv nélkül az emberek ide-oda hányódnak, hiszen tudjuk, hogy a hiábavalóságnál is könnyebbek. Ezért az ördög mindig a megtévesztései alávetettjeinek talál majd minket, ha Isten nem tart meg a kötelességünkben, míg végül megjelenik nekünk és megmutatja, hogy *Ő az egyetlen Isten*. Akkor látjuk majd ennek az orvosságnak a szükségességét, nevezetesen az igaz Isten ismeretét, hogy az embereket ne vezessék félre a bálványok. A harmadik mondat következik, de majd a fordulatában fogjuk magyarázni.

Ima

Add meg, mindenható Isten – mivel egykor kinyújtottad a kezéd felénk a Te egyszülött Fiadban, és nemcsak esküvel kötöttél minket magadhoz, de el is pecsételted örök szövetségedet ugyanazon Fiad vérével – add meg, kérlek, hogy viszonzásul hűségesek legyünk Hozzád. Tartsunk ki a neved tiszte imádatában, míg végül élvezzük majd hitünk gyümölcsét a Te mennyei királyságodban ugyanazon Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Hatvanegyedik előadás

Az utolsó előadásban elkezdtem magyarázni a nyolcadik verset, ahol Isten elpanaszolja, hogy Izrael gyermekei elkésértették, amikor elkezdte kinyújtani feljük a kezét a megszabadításuk végett. Azt mondja, elvetették az *Ő* kegyelmét. De ugyanakkor látjuk, hogy a tudatlanság minden kifogása is elvétel, mert amíg Mózes nem buzdította volna őket a jó reménységre, azt színlelték, hogy a két évszázad alatt annyira elhagyatottakká lettek, hogy hiába is reménykedtek a segítségben Istentől. Mivel azonban Mózes tanúja volt a szabadításuknak, ezért a hálátlanságuk csak még megbocsáthatatlanabb volt, mert nem akarták magukhoz ölelni azt az üzenetet, amit oly nagyon vártak. De Mózes nyelvezete sem hiábavaló, miszerint gyakorta kiáltottak a megpróbáltatásaikban. Noha a lármájuk hangos volt, mégis kétségtelenül emlékeztek arra, amit az atyáiktól hallottak: a gonoszságok vége már közel volt, aminek az idejét Isten szabta meg. De több is kifejeződik ebben az igeszakaszban annál, amit Mózes mesél el, aki egyszerűen csak azt mondja, hogy miután látták, hogy túl durván bánnak velük, megtörtek és felháborodtak. Innen származnak azok a felkiáltások: rossz hírbe kevertetek minket a fáraó előtt, Isten ítéljen közötted és közöttünk, Júdea odavan (2Móz5:21). Nem értjük meg világosan Mózesről, hogy ők vajon lázadók voltak-e Istennel szemben, mert nem vetették el a bálványaikat és a babonáikat, de az a valószínű következtetés, hogy annyira belegyökereztek a mocsukba, hogy ellökték Isten feljük nyúló segítő kezét. S valóban, ha azonnal felkarolták volna azt, amit Mózes ígért nekik Isten nevében a beteljesedés hozzáférhetőbb és gyorsabb lett volna. De megérthetjük, hogy a tunyaságuk volt az akadály a Isten kezének megragadásában a saját javukra, és az ígéretek valószínű beteljesedésének útjában. Istennek valóban a fáraóval kellett küzdenie, hogy az *Ő* hatalma még látványosabb legyen, de a nép nem lett volna olyan zsarnoki módon elnyomva, ha nem csapták volna be az ajtót Isten kegyelme előtt. Ők, mint említettük, abba a mocsukba süllyedtek bele, amiből Isten kihúzni akarta őket. S most hálátlansággal vádolja őket, mert *nem vetették el a bálványaikat*, hanem makacsul kitartottak a megszokott babonásaikban. Az egyiptomi fogságuk idejéről beszél, s ez az igeszakasz arról biztosít minket, hogy Egyiptom mocskával voltak megfertőzve és beszennyezve. A bálványimádás fertőzése ugyanis csodálatos: miután a természetünkben fogva valamennyien hajlamosak vagyunk rá, amint egy példa tárul a szemünk elé, heves impulzus ragad minket abba az irányba. Nem

meglepő tehát, ha Izrael gyermekei beszenyeződtek Egyiptom babonáitól, különösen amiért rabszolgákként laktak ott, és szerettek volna az egyiptomiak kedvében járni. Ha ugyanis nagylelkűen bántak volna velük, akkor élhettek volna a szokásaiknak megfelelően. Mivel azonban nem voltak szabadok, hanem elnyomott rabszolgák, ezért színlelték, hogy Egyiptom isteneit imádják azoknak az akarata szerint, akik elnyomták őket. S nemcsak a színleléssel vétkeztek, de valószínűsíthetően a saját vágyaik és félelmeik is erre ösztönözték őket, mert hamarosan nyilvánvalóvá válik, hogy saját maguktól is hajlamosak voltak az istentelenségre.

Egészében véve Ezékiel itt arról tesz bizonyosságot, hogy lázadók voltak Istennel szemben, mert *nem hallgattak Istenre a szemeik bálványainak elvetésével*, amelyek imádatára túlonként nagy figyelmet fordítottak, és *nem hagyták el Egyiptom bálványait*. Amikor a *szemeik bálványairól* beszél, abból megértjük, amit már futólag érintettem: nem a félelem és a szükség készítette őket a bálványimádásra, hanem a saját romlott vágyaik. Mert ha nem rajongtak volna buzgón az egyiptomi babonáságokért, Ezékiel sem nevezte volna ezeket a szemek bálványainak. Ezzel a szóval tehát úgy érti: nemcsak az egyiptomiak iránti engedelmisségből voltak babonások, hanem spontán módon is hajlottak azokra. Emellett amikor hozzát teszi *Egyiptom bálványait*, akkor mintegy a megromlásuk okaként mutat rá egyrészt az időtöltésükre az alatt a zsarnokság alatt, másrészt mert sok gonoszságot voltak kénytelenek elviselni, hiszen a rabszolgaság rendszerint együtt jár a tettetéssel. Majd azt olvassuk, hogy *mondtam, kiöntöm rájuk*, azaz úgy döntöttem, kiöntöm rájuk [a haragomat]. Isten itt jelzi, hogy haragra lobbant, s amíg nem tisztelték a nevét, nem vonta vissza a kezét attól a bosszúállástól, amire felfegyverkezett és felkészült. Tudjuk, hogy ez tulajdonképpen nem vonatkozik Istenre, hanem ez az alkalmazkodás nyelvezete, mert először is Isten nincs alárendelve a bosszúállásnak, másodszor nem rendel el semmi olyasmit, amit utóbb visszavonhatna. Mivel ezek a dolgok nincsenek összhangban Isten jellemével, ezért hasonlatokat használ, és a beszédben alkalmazkodik. Valahányszor tehát a Szentlélek ezeket a beszédformákat használja, tanuljuk meg, hogy az inkább a szóban forgó dologra, mintsem Isten jellemére vonatkozik. Isten elhatározta, hogy kiontja a haragját, azaz az Izraeliták a vétkeikkel rászolgáltak, és szükségessé vált büntetést kiszabni rájuk. A próféta egyszerűen csak azt érti, hogy a nép beállítottsága bűnös volt, ezért Isten haragja kiáradt, hacsak valami más ok nem tartotta azt vissza. Már említette az akadályt: mert figyelemmel volt a tisztességére, *nehogy az bemocskolódjon*.

Elhatároztam tehát, hogy kiöntöm búsulásomat rájuk, teljessé teszem haragomat rajtuk Égyiptom földjének közepette. Egyesek így fordítják: hogy felemészttem őket, de helytelenül, mert a כלה, *keleh* szó jelentése kitölteni, vagy megvalósítani, illetve megemészteni. S noha Isten néha mondja, hogy felemészti minden fegyverét, vagy ostorcsapását az emberek bűneinek megbüntetésében, mégsem helyes ezt magára az Ő haragjára érteni. Ezért jobb lesz másként értelmezni, nevezetesen hogy *Isten elrendelte a haragjának kiáradását*, amíg meg nem elégedett. Itt ugyanis, mint említettük, egy haragos ember jellegét ölti magára, aki nem képes lecsillapítani az elméjét máshogy, mint a büntetés kiszabásával. A harag ugyanis rendszerint olthatatlan. Isten azonban egészében véve itt azt fejezi ki, hogy a gonoszságuk szörnyősége volt akkor, ami rászolgált Isten haragjának a kiáradására és a sértődése mértékének betöltésére, mégpedig *Egyiptom földjének közepette*, mert méltatlanoknak mutatkoztak a szabadításra, s ezért volt elegendő a számukra elpusztulni Egyiptom földjén. De utóbb hozzát teszi:

Ezék20:9

9. De cselekedtem az én nevemért, hogy ez meg ne gyaláztassék a pogányok szemei előtt, a kik közt ők valának, a kiknek szemei előtt megismertettem magamat velök, hogy kihozom őket Égyiptom földjéről.

Isten itt azt jelzi, hogy egyetlen okból kénytelen volt tartózkodni ennek az oly hálátlan és gonosz nemzetnek az eltörlésétől, nevezetesen mert látta, hogy a saját szent neve alkotná a gúny tárgyát a pogányok között. Azt tanítja tehát, hogy inkább a saját dicsőségére tekintettel, semmint könyörületből kímélte meg őket és fogta vissza a szigorúságát egy időre. Így a *cselekedtem* szó alatt azt kell értenünk, amit világosabban is megmagyarázunk. Az értelme az, hogy a neve kedvéért tartózkodott a bosszú végső cselekedetétől, hogy az nem legyen megszenteltetlennítve a pogányok között. Jóllehet Isten itt azt jelenti ki, hogy inkább Önmagára, mintsem rájuk van tekintettel, mégsem kétséges, hogy azért kímélte meg őket, mert semmi más módon nem voltak megtarthatók, csak a megbocsátással nekik még ebben a keménységben és makacsságban is. S természetesen Isten dicsősége és az egyház üdvössége két egymástól majdhogynem elkülöníthetetlen dolog. Én nem mindenkit értek ebbe, akik az egyház tagjainak vallják magukat, hanem csak a választottakat. Mivel tehát Isten örökbe fogadta azt a nemzetet, meg kell őriznie a maradékot biztonságban, mert ellenkező esetben csődöt mondana az igazsága, s a nevét sokkal komolyabban megszenteltetlennítenék. Ebből megérthetjük, hogy valahányszor csak megbocsát nekünk Isten, jóllehet Önmagára van tekintettel, s ezen a módon akarja gyakorolni az irgalmasságát, az irántunk megnyilvánuló könyörülete mégis a másik ok, amiért megbocsát nekünk. Amikor azonban azt mondja, hogy a saját dicsőségére tekintettel vonta vissza a kezét a bosszúállástól, azzal még jobban a porba dönti ennek a nemzetségnek a gögjét, mert valahányszor csak megkönyörült rajtuk, ők azt gondolták, hogy azért tette, mert ők voltak rá méltók és érdemesek. A próféta tehát itt megmutatja, hogy nem más okból lettek kiragadva a pusztulásból, miközben Egyiptom földjén maradtak, mint hogy Isten nem akarta kitenni a saját nevét a nemzetek gyalázkodásának. Ezért mondja tehát, hogy *a pogányok szemében, akik között voltak*, nemcsak az egyiptomiakat, de másokat is értve alatta.

Mégis felmerül a kérdés: miféle értelemben teszi hozzá idővel, hogy *ismerték Őt*? Mert egyelőre még nem mutatta meg a hatalmát a pogányok között. Két csodával tett arról bizonyosságot, hogy Mózesnek kell a szabadításuk közreműködőjének lennie (2Móz4:2 és azt követő szakasz), miután Mózes magát a fáraót kereste fel. Ott Isten kimutatta a hatalmának jeleit, aminek joggal meg kellett rettentenie minden egyiptomit, de ennek híre még nem jutott el minden néphez. Ezt az ismeretet azonban nem szabad egyszerűen csak a múltra korlátozni, mert Isten csak azt érti alatta, hogy Ő már elkezdte megmutatni a biztos és figyelemre méltó bizonyítékokkal, hogy Mózes a kiválasztott, akinek a kezével meg akarja szabadítani a népét. Miután tehát Isten már előlépett ezekkel a figyelemre méltó jelekkel, azt mondja, hogy *Őt ismerték a nemzetek*, de nem azért, mert a híre eljutott hozzájuk, hanem mert Ő Maga ment el oda, hogy az esemény nem maradjon homályban, s mindenki megtudja, hogy a Mózes keze által tett csodák annak bizonyítékai, hogy az izraelitákat Magának követeli. Most tehát értjük, milyen értelemben mondja Ezékiel, hogy *Isten ismert volt*. Egyesek viszonylagosan magyarázzák ekképpen: Ismert voltam előttük, az izraelitákat értve alatta, illetve a szemükben, a pogányokat értve alatta, de ez az értelmezés nekem erőltetettnek tűnik. Véleményem szerint ez az egy „övék” szó a próféta nyelvezetében felesleges. Egyszerűen csak azt mondja, hogy Isten minden nemzet szemei előtt megmutatkozott *az izraeliták kivezetése során*. Ez a mondat mutatja meg a szóban forgó ismeretet, mert Isten a népnek a figyelemre méltó csodákkal véghezvitt szabadításában mutatta meg a hatalmát.

Ezék20:10

10. És kihozáam őket Egyiptom földjéről, s vivém őket a pusztába.

Miután Ezékiel azt tanította, hogy az izraeliták rászolgáltak volna a pusztulásra Egyiptomban, ha Isten nem a saját neve kedvéért mentette volna meg őket, semmint saját magukért, most hozzáteszi a kihozataluk okát, ami nem volt más, mint az Ő dicsőségének alátámasztása. Ebből tehát megértjük, hogy az izraeliták hamisan képzeltek el bármi más okot a szabadulásukra, mint azt, amiről a próféta most beszél. Ez azonban több, mintha egyszerűen csak azt mondaná, hogy Isten ingyenes könyörülete ragadta ki őket Egyiptom zsarnokságából, miután Isten ingyenesen nyújtotta ki a kezét feléjük, s úgy felindult az emberségesség és a könyörület érzésétől, hogy kiragadta a nyomorúságból az igazságtalanul elnyomott ártatlant. Itt azonban kizárja Isten könyörületét, mivel méltatlanok voltak a figyelmére. Itt azonban kizárja Isten könyörületét, mert méltatlanok voltak a figyelmére. Valóban mondtam, hogy két dolog összekapcsolódik: az egyház üdvössége és Isten dicsősége, de ugyanakkor azt is mondtam, hogy a próféta szándékát is figyelembe kell venni, mert ő meg akart vonni minden magabiztosságot ettől a gögös néptől, és meg akarta mutatni, hogy amennyire csak tőlük tellett, ők mindig ellökték maguktól Isten szívességeit az akadályaikkal, míg végül Ő nem kerekedett felül a gonoszságaikon a fáradhatatlan jóságával.

Ezék20:11

11. És adám nekik parancsolatimat, és törvényeimet⁴⁰⁷ kijelentém nekik, melyeket az ember ha cselekszik, él azok által.

Isten itt felnagyítja a szívességeit, mert úgy adta a törvényét az izraelitáknak, mintha az életvitel biztos szabályát írta volna elő nekik. Ha csak Egyiptomból hozta volna őket ki, az is felbecsülhetetlenül nagy jótétemény lett volna, de Isten sokkal nagylelkűbb volt, mert kegyeskedett bizalmasan irányítani őket a tanításával, nehogy elkóboroljanak az egyik irányba, vagy a másikba. Ezen a módon tett bizonyosságot arról, hogy Ő lesz az Istenük. S egy ígéretet is hozzátesz: mert Isten meg is parancsolhatta volna, amit a választott népétől akart, de spontán módon fogadja el a megbocsátás módszerét, életet ígérve nekik. Most hát értjük, miért említi ezt az ígéretet: mert Isten egyszerűen csak megparancsolhatott volna bármit, s mondhatta volna, hogy ez tetszik Neki, egy rövid parancs formájában, ahogyan a királyok szokták tenni. Mivel Isten nemcsak megkövetelte az izraelitáktól, amit joggal megkövetelhetett, hanem egy ígéretet is hozzákapcsolva csalogatta őket gyengéden az engedelmességre, ez biztos jele volt az Ő atyai engedékenységeinek. Ezért nagyítja most fel a nép hálátlanságát ezzel a körülménnyel, hogy sem parancsokkal, sem kedvességgel nem tudta felindítani ezeket a makacs és romlott hajlamú embereket az Ő igájának felvételére. *Adtam nekik tehát a parancsolataimat és törvényeimet.* Utána pedig: *melyeket ha az ember cselekszik, él azok által.* Röviden így emlékezteti őket arra, hogy nem az Ő hibája volt, amikor az izraeliták semmilyen értelemben sem voltak boldogok. Amikor ugyanis szerződésben kötötte nekik a törvényének betartását, azzal egyben Önmagához is kötötte őket, hogy ne legyenek híjával semminek, ami a jó és boldog élethez szükséges, mert az „élet” megnevezésben a tartós boldogságot érti bele.

Itt azonban mégis megkérdendő, miképpen érti a próféta, hogy *az embereknek a törvény cselekedetei által kell élni*, amikor a törvény Pál bizonyágtétele szerint csak halált hozhat nekünk (Rm4:15, 5Móz30:15). Ő ezt a bizonyágtételt Mózesről vette, s azonnal látni fogjuk, hogy más értelemben idézi. Mózes ott azt hirdeti ki, hogy az ember élete a törvény betartásán nyugszik, azaz bizonyosan várhatunk életet a törvény kielégítésétől. Egyesek ezt abszurdnak vélik, s ezért csak a mostani életre korlátozzák, mondván, hogy csak politikailag, vagy polgárjogilag *él azok által*, de ez hüvös és elaprózott megjegyzés. Az ok, ami

⁴⁰⁷ „Rendeleteimet.” – Kálvin.

befolyásolta őket, azonnal kimutatható: ők azt állítják, hogy mindent Istennek köszönhetünk, így mi magunk és minden tulajdonunk az Istenéi a birtoklás jogán, így ha százszor is betartjuk a törvényt, akkor sem vagyunk méltók ilyen jutalomra. A megoldás azonban kéznél van: mi nem érdemlünk semmit, de Isten kegyelmesen Magához köt minket az ígéretével, mint azt már futólag említettem. S ebből az igeszakaszból könnyű arra következtetni, hogy a cselekedeteknek nincs értékük Isten előtt, s ezek nem a belső értékük alapján lesznek felbecsülve, hanem megállapodás szerint. Mivel tehát tetszett Istennek annyira leereszkedni, hogy életet ígért az embereknek, ha megtartották az Ő törvényét, nekik úgy kellett volna fogadniuk ezt a felajánlást, mint ami az Ő nagylelkűségéből fakad. Nincs abban tehát abszurditás, ha az emberek élnek, azaz ha egyezés alapján szolgálnak rá az örök életre. De ha bárki betartja a törvényt, abból az következik, hogy nincs szükség Krisztus kegyelmére. Mert mi haszna van Krisztusnak a számunkra, ha nem Benne találjuk meg az életet? Am ha ez belénk van helyezve, akkor az orvosságot sem kell sehol másutt keresnünk, mint önmagunkban. Akkor mindenki lehet a saját maga megváltója, ha az élet a törvény betartásában rejlik. Pál azonban feloldja ezt a nehézséget, amikor kétféle igazságot (igaz mivoltot) határoz meg a számunkra: a törvényből valót és a hitből valót (Rm10:5-6). Azt mondja, hogy az igazság a törvényből való, amikor betartjuk Isten rendeleteit. Mivel pedig nagyon messze vagyunk az efféle engedelmességtől, sőt magának a törvény betartásának a képessége is teljességgel hibás bennünk, így a hit igazságához kell menekülnünk. A hit igazságát pedig így határozza meg: ha hisszük, hogy Krisztus meghalt és fel is támadt a mi megigazulásunkért. Látjuk tehát, hogy noha Isten üdvösséget ígért az ókori népének, ha betartják a törvényt, ez az ígéret mégis haszontalannak bizonyult, mert senki nem volt képes betartani a törvényt és végrehajtani Isten parancsait. Itt egy újabb kérdés merül fel. Ha ugyanis ez az ígéret hatástalan, akkor Isten hiába számítja ezt jótéteményként az izraeliták iránt, mert mint látjuk, hiába kínálta azt nekik, így semmi haszon, vagy gyümölcs nem származott abból.+ De valaki mondhatja, hogy az elképzelés megtévesztő volt, mikor Isten életet ígért, most pedig a prófétája által hibáztatja az izraelitákat, amiért megvetik ez a jótéteményt. A válasz azonban könnyű: jóllehet az emberek nincsenek felruházva azzal az erővel, hogy engedelmeskedjenek a törvénynek, emiatt nem volna szabad eltávolodniuk Isten jóságától, mert az emberek megromlása semmiképpen sem akadályozza őt egy ennyire nagylelkű ígéretnek a megbecsülésétől. Isten az emberekkel foglalkozik: mint említettem, királyként megkövetelhetné, ami csak Neki tetszik, és ki is csikarhatná a legnagyobb szigorúsággal, de Ő az egyezés szerint bánik velünk, s kölcsönös kötelezettség áll fenn közöttük és a népe között. Bizonyos, hogy senki sem tagadja: Isten itt a kegyelmének példáját tárja elénk, amikor kegyeskedik ennyire meghitten szövetséget kötni az emberekkel. „Ő, de hát ez mind hiábavaló, hisz Isten ígérete hatástalan, mert senki sem képes betartani a törvényt.” Én is vallom ezt, de az ember megromlása, mint mondtam, nem képes eltörölni Isten jóságának dicsőségét, mert az mindig állandó marad, s Isten még mindig nagylelkűen jár el akkor, amikor így akar szövetségre lépni a népével. Nekünk tehát egyszerűen kell foglalkoznunk a témával, s az ember romlottsága járulékos dolog. Isten tehát a jóságának figyelemre méltó bizonyítékát adja, amikor életet ígér mindazoknak, akik betartják az Ő törvényét, s így maradnak tökéletesek és épek.

Ezék20:12

12. És adám nékik szombataimat is, hogy legyenek jegyül köztem és ő közöttök; hogy megtudják, hogy én vagyok az Úr, az ő megszentelőjük.

A törvény mellett Isten itt a szombatjait is dicséri, amiről tudjuk, hogy csak a törvénye egyik részét alkotják, sőt, bárki összeveti az Ő parancsolatait egyenként, némelyiket

súlyosabbnak fogja találni másoknál. Hisz mi annak a parancsolatnak a jelentése, miszerint Ne legyenek neked idegen isteneid? Ne csinálj semmiféle bálványt? Majd: Ne vedd fel Isten nevét hiába? (2Móz20:3-4, 7, 5Móz5:7-8, 11). A válasz az, hogy a próféta veszi a törvény egyik előírását, hogy jobban megmagyarázza, amit korábban már említettem, nevezetesen hogy a törvény azért adatott az izraelitáknak, hogy egyre jobban és jobban hozzákösse őket a jótevőjükhöz. Isten nem akarta elvetni őket, miután megszabadította, hanem a törvényével tett bizonyosságot arról, hogy egész életüket vezetni fogja. De a próféta még messzebbre nézett, utalván rá, hogy a törvény nemcsak a parancsolatokat tartalmazta, hanem felölelte Isten egész kegyelmét, melytől a nemzet örökbefogadása függött. Ha ugyanis Isten egyszerűen csak megparancsolta volna ezt, vagy amazt a dolgot, akkor nem lett volna egyszerű észrevenni és megízlelni az Ő jóságát. S miért? Mert amikor felszólít minket egy kötelezettség teljesítésére, akkor mindenki, még a bolond is úgy érzi, hogy nagyobb rajta a teher, mint amit elhordozni képes. Még ha az ígélet el is csábít minket az édességével – aki megteszi ezeket a dolgokat, él azok által – akkor is, ha megpróbáljuk, nem vagyunk elégségesek hozzá, mert híjával vagyunk minden erőnek. A próféta azonban arra utal, hogy valami más volt a célja a szombatnak. Az, hogy az izraeliták felismerjék: Isten különítette el őket, s így mindenben Atyaként tapasztalhassák meg Őt. Ezért, jöllehet a törvény előírásai némileg ellenszenvesek voltak, mégis, mivel a negyedik parancsolatban benne foglaltatik az ingyenes ígélet, annak más az illata, mert a nép így ismer önmagára az Isten által kiválasztott különleges népként. S ezt fejezi ki kellőképpen a próféta a *megszentelő* kifejezéssel, mert ez azt jelenti, hogy a nép Isten speciális örökségeként lett elkülönítve a világi nemzetektől. Ha valaki a megszentelést egyetlen szóval akarná fordítani az az „elkülöníteni” lesz. Azonban meg kell magyarázni az elkülönítés jelentését. Miképpen különített el Isten egy bizonyos nemzetet az egész világtól? Miért? Mert megígérte Ábrahámnak, hogy Ő lesz az ő magvának Istene (1Móz22:17). Akkor viszont nem lehetett másként az Istenük, mint ingyenesen szeretve a választottait, megújítván őket az Ő Lelke által, s engedékennyé és könnyen kérlelhetővé válva. Emellett egyetlen népet nem elkülöníteni a többitől közbenjáró nélkül. Az elkülönítés ugyanis nem maradhat fenn, amíg a nép nem egyesül Istennel, s az egységnek miféle köteléke lehet közbenjáró nélkül?

Most tehát értjük, miért beszél a próféta a szombatról, miután korábban az egész törvényt dicsérte, aminek a szombat csak egy része. Nevezetesen, mert ez tárta elénk Isten ingyenes kiválasztását, egyidejűleg pedig az izraeliták felismerhették, hogy az Istenhez közeledés útja megnyílt előttük, Ő pedig kiengesztelhetővé vált. Továbbá, nem hiába lettek kiválasztva, hanem Isten kereste meg őket, hogy megújítsa a Lelke által, s irányítsa az egész életüket. A legnagyobb hálátlanság volt tehát megszegni a szombatot, mint azt majd röviddel ez után halljuk. Ez az igeszakasz azonban azt tanítja, hogy Istennek nem a nép nyugalma, vagy könnyebbsége volt a szeme előtt akkor, amikor megparancsolta a hetedik nap szentnek tartását, hanem más célja volt vele. Ebből megértjük, hogy ez az előírás homályos volt, mert vannak dolgok, amelyek maguktól tetszenek Istennek, s ezért kell azokat teljesíteni, másoknak azonban más a célja. Az egy Istent imádni, a bálványokat megvetni, Isten nevét tisztelettel használni, mint mondtam, a kegyesség egyszerű követelményei önmagukban. Így a tisztelet is, amivel a fiak adóznak a szüleiknek, Istennek önmagában tetsző kötelezettség, mint a szemérmesség, az önmegtartóztatás és az ehhez hasonló. A szombatok azonban nem egyszerűen és önmagukban Istennek tetszők. Meg kell tehát keresnünk ezt a másik célt, ha meg akarjuk érteni ennek a parancsolatnak az okát. Ezért mondja Pál, hogy a szombatok csak árnyékai voltak azoknak a dolgoknak, melyeknek Krisztus a lényege (Kol2:16-17). Ez tehát az egyik dolog. Ezékiel nem az első, aki ezt mondja, ő Mózesről vette át. S bár nem mondja világosabban oly sok szóval, hogy a szombat a megszentelés jele volt, utóbb mégis megmutatja, hogy ez a volt a célja (2Móz31:13-14), és Isten ezzel a szándékkal parancsolta meg a népének, hogy nyugodjanak szombaton. Mózes tehát maga mutatja meg, hogy a parancsolatnak más volt a célja, amit Ezékiel magyaráz meg nekünk. A dolog azonban még

sokkal világosabb az evangéliumban, mert ennek a parancsolatnak az igazsága és lényege Krisztusban tárul elénk, Akit Pál a Testnek nevez. Kellőképpen megmagyaráztam hát ezt a témát: nevezetesen hogy az izraeliták Istent a megszentelőjüként ismerhessék meg. Ám ha jobban meg akarjuk érteni a dolgot, akkor először is azt kell leszögeznünk, hogy szombat a megsanyargatás jele volt. Isten tehát megszentel minket, mert amikor a magunk természetes állapotában maradunk, akkor keveredünk másokkal és semmi különbség sincs közöttünk és a hitetlenek között. Ezért szükséges először is meghalni önmagunknak és a világnak, majd az önmegtagadást gyakorolni, ez pedig Isten kegyelmétől függ. De látom, ma már nem tudom befejezni a témát, úgyhogy a többit holnapra hagyom.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te nemcsak kegyeskedtél megadni nekünk a helyes életvitel szabályát, de úgy mutatkoztál be Atyaként Krisztusban, hogy készen áll belevésni a bensőnkbe a Te törvényedet, add meg, kérlek, hogy ne vessük el ezt a felbecsülhetetlen adományt a hálátlanságunk, vagy tunyaságunk következtében. Hadd kínáljuk fel magunkat áldozatuk Neked, s Te bocsáss meg úgy nekünk, hogy a mi gyengeségeink ne akadályozzanak meg abban, hogy mindig kiengesztelhetőnek találjunk Téged, valahányszor csak a könyörülethez menekülünk Krisztusban, a Te egyszülött Fiadban. Ámen.

Hatvankettedik előadás

A tegnapi előadásban mondtuk, hogy Isten egyháza azért különült el a világi nemzetektől, hogy Ő megújíthassa őket a Lelkével. Azt is mondtuk, hogy a szombat volt az Ő kegyességének jele, de most hozzá kell tennünk ennek a tanításnak a megerősítését. Ezt könnyen megérthetjük a szombat intézményéből, amikor azt olvassuk, hogy Isten megnyugodott a hetedik napon (1Móz2:2, 2Móz20:11 és 31:17, 5Móz5:14). Nem kétséges, hogy Ő azt szerette volna, ha a kegyesek utánozzák a példáját. Ebből következően nyugalmat parancsolt az ókori népének, hogy megpihenhessenek a munkáikban és igazodhassanak Isten példájához. Akkor mondjuk, hogy megnyugodtunk a munkáinktól, amikor meghalunk önmagunk számára, és engedjük, hogy Isten lelke vezessen bennünket: amikor Benne élünk és Ő is mibennünk. Most tehát látjuk, hogy a megújulás kegyelme lett megígérve az ókori népnek, amikor Isten megszentelte a hetedik napot. S az apostol is ezt mutatja meg a zsidókhöz írott levélben, ahol a szombat valódi és törvényes hasznáról értekezik, és elveti azokat a vaskos feltételezéseket, amivel a zsidók át voltak itatva, melyek szerint Isten megelégszik a külsődleges megnyugvással (Zsid4:5). Megmutatja nekik, hogy ez csak külsődleges jel volt, s lelki titkot rejtett magában. Ebből következik, mint arra nemrég utaltam is, hogy a szombat egy sákramentum, mert a láthatatlan kegyelem látható képe volt. S ezt a próféta is kellő világossággal fejezi ki, amikor azt mondja, hogy *a szombat jegyként adatott*. Ezzel a szóval tehát azt mutatja meg, hogy megújulás lett megígérve az ókori népnek, s ha használatom ezt a kifejezést, látható szóval, mert Isten nemcsak beszélt, de azt akarta, hogy az ígéretének legyen valamiféle örök jele, vagy záloga is. A *köztem és ő közöttük* kifejezést meg kell figyelni, amiből megértjük, hogy kölcsönös egyezés rejlik a sákramentumokban, amivel Isten Magához köt minket, s kölcsönösen elpecsételjük a hitünket. S ezzel azok bolondsága is cáfolatot nyer, akik úgy vélik, hogy a sákramentumok nem mások, mint a külső elkülönülés jelei. Ha ugyanis a sákramentumok csak a hit gyakorlására vonatkoznak, akkor az nincs összhangban a próféta tanításával, hogy ezek kölcsönös és viszonyos jelek, ha kifejezhetem így, mert Isten hittet követel a néptől, s viszonzásul azt ígéri, amiről egy külső jellel tesz tanúbizonyságot, s ami annak az előképe.

Ezék20:13-14

13. De pártot üte ellenem⁴⁰⁸ Izráel háza⁴⁰⁹ a pusztában, az én parancsolatimba nem jártak és törvényeimet megveték, a melyeket az ember ha cselekszik, él azok által; és az én szombataimat megfertéztették felette igen. Mondám azért,⁴¹⁰ hogy kiöntöm búsulásomat rájuk a pusztában, hogy elveszessem őket.

14. De cselekedtem az én nevemért, hogy meg ne gyaláztassék a pogányok szemei előtt, a kiknek szeme láttára kihoztam vala őket.

Isten itt azt hirdeti ki, hogy a fiak ugyanolyanok voltak, mint az atyák, s nép az egyiptomi szabadulás után olyan makacsul megmaradt a gonoszságában, hogy semmi hasznuk sem lett. Korábban már panaszkolt, hogy elvetették a kegyelmét, mert megromlani a babonáságoktól, miközben tudták, hogy ezek utálatosak Isten előtt, megfelel minden ajánlat elvetésének. Miután azonban a törvény kihirdettetett, félretehették volna a romlott vonzalmait. S bizonyos, hogy a szabadításnak az Isten iránti engedelmisségre kellett volna ösztönöznie őket, amikor látták a mondhatni a mennyből kinyújtott kezét. Miképpen történt meg, hogy ez a látvány nem segítette őket a megalázkodásban és az Isten iránti engedelmisségben? De a törvény tanítása mellett Isten ígérete is megadatott, mellyel arról tett nekik bizonyosságot, hogy ha Tőle várják a megújulás lelkét, a szombat valóban annak zálogaként és jeleként adatik meg nekik. Mivel mindezek a dolgok semmi hatással nem voltak rájuk, ez volt a bizonyítéka a bámulatos csökönyösségüknek. Isten tehát azt mondja, hogy nem kapott többet a pusztaságban, mint amennyit korábban megtapasztalt a néptől az egyiptomi zsarnokság idején: *akkor is, mondja bosszantott engem Izrael háza a pusztaságban.* A helyre vonatkozó körülményt meg kell jegyezni, mert csodálatos módon menekültek meg Isten hihetetlen hatalma által, s minden pillanatban az Ő jótetszésétől függtek. Ott ugyanis nem volt élelem és víz: Isten naponta hullatott manna-t a mennyből, és fakasztott nekik vizet a sziklából (2Móz16:14, 4Móz11:9, 5Móz8:15-16). Mivel tehát a szükség arra kényszerítette őket, hogy minden pillanatban Istenre nézzenek, vajon nem volt több, mint brutális ostobaság Istent felbőszíteni? Amikor az emberek vakmerőkké válnak, az abból fakad, hogy megmérgezi őket a bővelkedés, és megfélemeznek a sorsukról, mert nem érzik, mennyire szükségük van Isten segítségére. Amikor azonban a halál társul a szemünk elé, amikor körülzár minket a rettegés, amikor Isten fegyverrel jön ellenünk, micsoda örülség megvetni Őt! Látjuk tehát, miért időzik oly sokat a próféta ennél a dolognál.

Azt is elmondja, hogy *az Ő parancsolataiban nem jártak és törvényeit megvetették.* Megerősíti, amit tegnap mondtunk, hogy nem a tudatlanság csapta be őket, hanem teljes megvetést tanúsítottak Isten iránt, mert elég jól tudták, mi az, ami Neki tetsző. Mivel tehát biztos szabályaik voltak, melyek nem téveszthették meg őket, látjuk, miképpen tévedtek el a saját babonáik után a szándékos gonoszságuk következtében. Ez tehát az oka annak, amiért Ezékiel azt mondja, hogy *megvetették Isten törvényeit.* S megismétli az ígéretet, melyet tegnap magyaráztam. Ez az ok egyben a bűnüket is felnagyította, nevezetesen az Isten gyengédsége, amivel csalogatni kegyeskedett őket: nem parancsolt rájuk követelően és uralkodói módon, ahogyan megtehetette volna, hanem szövetségre lépett velük, s bizonyosságot tett arról, hogy a jutalmuk készen áll, ha megtartják a törvényt. Mivel tehát elhanyagolták ezt az ígéretet, látjuk, hogy nemcsak lázadók voltak, de még hálátlanok is Istennel szemben. S hozzátesszi: *megfertéztették a szombatait,* amit én nemcsak a külső jogra, hanem inkább a belső lelkiületre is vonatkoztatok. Valóban igaz, hogy az istentelenségük kellően hírhedt volt,

⁴⁰⁸ Vagy: „megkeseredett ellenem”. – Kálvin.

⁴⁰⁹ Gyakran beszéltünk erről a kifejezésről. – Kálvin.

⁴¹⁰ Vagy: „elrendeltem azért” – Kálvin.

ami a külső megszenteltetést illeti, amint az kiderül Jeremiás könyvének tizenhetedik fejezetéből, ahol azt mondja, hogy cipelték a terheiket szombaton, és elfoglalták magukat a szokásos tevékenységekkel (Jer17:21-22). Nem kétséges, hogy megszegték a szombatot, amikor válogatás nélkül mindenbe belekaptak. Amikor azonban hozzátesszi, hogy *megszepték a szombatjaimat felette igen*, vagy fájdalmasan, abból megérthetjük: a megszenteltetés magában a szombat misztériumában történt, mert lerázták az igát, és szabadjára engedték a saját vágyaikat. Ézsaiás is megmutatja, hogy a szombatot ezen a módon szegték meg, főleg mikor az emberek akarataról van szó (Ézs58:13). A képmutatók ugyanis úgy vélik, hogy minden kötelezettségüknek eleget tettek, amikor tartózkodtak minden munkától, de a próféta erre azt válaszolja, hogy ez pusztán csak gúnyolódás, mert ők szombaton a vita és a civakodás kedvéért böjtölnek, majd eleget tesznek a saját akaratunknak, ami ellentétes az önmehtagadással. Ezért Isten itt nemcsak azzal vádolja az ókori népet, hogy nem szentelték meg a szombatot, hanem azzal is, hogy elhanyagolták annak törvényes célját és használatát. Megismétli, amit tegnap láttunk: *elhatároztam* tehát, hogy *kiöntöm búsulásomat rájuk a pusztában, hogy elveszessem őket*. Ha megkérdezik, mikor történt ez meg, elégséges válasz annyit felelni, hogy Isten haragját gyakran fellobbantotta a nép gonoszsága. Mert jóllehet Mózes nem beszél el minden eseményt, mégsem kétséges, hogy Isten gyakran fenyegette a népet pusztulással, mint azt hamarosan látjuk a szétszórásukat illetően. Majd ezt olvassuk: *De cselekedtem az én nevemért, hogy meg ne gyaláztassék a pogányok szemei előtt*. Isten megint megismétli, hogy nem azért csillapodott le, mert megbocsátott nekik, hanem mert nem akarta, hogy az Ő neve a gúny tárgyát képezze a nemzetek között. Mondtuk, hogy ezen a módon a próféta Isten kettős könyörületét dicséri, mert egyszer már ingyenesen örökbe fogadta a népet, s ezért a szabadításuk csak az Ő egyedüli és ingyenes nagylelkűségének volt tulajdonítható, mert a már említett kiválasztásból, vagy örökbe fogadásból fakadt. De jóllehet ez az egyik féle könyörület volt, mégsem volt elégséges ahhoz, hogy méltóvá tegye a népet a nekik felkínált kegyelemre. Ezért az Ábrahámnak tett ígéret nem válhatott a hasznukra, míg Isten le nem győzte a nép romlottságát. Ez a próféta szavainak jelentése, amikor azt mondja, hogy a nép megmaradt, bár nem volt rá méltó, mert Isten látta, hogy ellenkező esetben az Ő neve lesz megszenteltetve a nemzetek között. S kétségtelenül tekintettel volt a szövetségre, mert az izraeliták százszor is elpusztultak volna minden segítség nélkül Isten nevétől, ha Ő nem fogadja örökbe őket. Istennek tehát szükségszerűen meg kellett kímélnie őket, mert a fennmaradásuk összekapcsolódott az Ő szent nevével, tekintettel az Ő szövetségére.

Ezék20:15

15. És föl is emelém én kezem nekik a pusztában, hogy be nem viszem őket a földre, melyet adtam nekik, mely téjjel és mézzel folyó, ékessége az minden tartományak;⁴¹¹

Isten itt megmutatja, hogy a fenyegetései akkor is hatástalanok maradtak, amikor súlyos büntetéseket szabott ki, mert a nép nem tört és nem szelídült meg, s ez a legromlottabb beállítottság jele. A bolondokat végül megjavította a vessző, de amikor azok, akiket vertek, a megtérés helyett még rosszabbakká váltak, azzal elárulják kétségbeejtő jellemüket. Isten tehát itt azt jelzi, hogy az izraeliták züllött hajlamúak voltak, mert semmiképpen sem lehetett őket újra a helyes viselkedésre készíteni. Először a kegyelmével csalogatta őket, majd odaadta neki a törvényét, s amint láttuk, egy sákramentumot is, de ez teljesen haszontalannak bizonyult. Mi más maradt hát, mint megrettenteni őket részben a fenyegetésekkel, részben a büntetésekkel?

⁴¹¹ Vagy „minden között a legkíváncsibb”. – Kálvin.

Mindkettőt megpróbálta, mert fenyegette őket, amikor vétkeztek, de teljesen hasztalan, majd a valóságban is megmutatta nekik, hogy a félelmük nem volt alaptalan, mert mindenki a sivatagban halt meg, akik elutasították, hogy elinduljanak, amikor a Kánaán földjére hívta őket (4Móz32:10). Mivel tehát nem hajlottak meg Isten haragjának ezekre a jeleire, a makacságuk oly hatalmasnak mutatkozik, hogy százszor is el kellett volna pusztulniuk. *Föl is emelém kezemet*, mondja, s kétségtelenül az esküjére utal, amint azt megértjük Mózesnél és a zsoltárokból: „megesküdtem haragomban: Nem mennek be az én nyugalom helyére” (Zsolt95.11). Azt mondja tehát, hogy *felemelte a kezét* – magyaráztuk, honnan származik ez a hasonlat – *hogy be nem viszem őket a földre, melyet adtam nekik*. Isten itt hangsúlyosan mutatja meg, milyen félelmetes volt a büntetése, mert attól a biztos örökségtől fosztotta meg őket, amit Ő adott nekik. Hiszen mielőtt megszülettek, már Kánaán földjének a birtokosai voltak, mert négyszáz évvel korábban Ábrahámnak lett ígérve az ő nevükben. Mivel tehát kivetették magukat ebből az örökségből, világosan megmutatták a tunyaságukat: *adtam nekik örökséget*, mondja Isten, mert esküre kényszerítettek: *megesküdtem*, hogy nem fogják azt elérni. S hozzáteszi: *a tejjel és mézzel folyó, minden nemzet által kívánt földet*. Ezekkel a szavakkal felnagyítja a nép hálátlanságát, mert nem közönséges jótéteményt vetettek meg, hanem azt a földet, melyen boldogan élhettek volna. Isten ugyanis úgy meggazdagította az ajándékaival, hogy úgy élhettek volna, mint a Paradicsomban. Mivel tehát ez a nagy termékenység nem vonzotta őket az Isten iránti engedelmességre, ebből kiderül, hogy minden vonatkozásban konokok voltak.

Ezék20:16

16. Mivelhogy törvényeimet megvetették⁴¹² és parancsolataimban nem jártak, és szombataimat megfertéztették,⁴¹³ mert bálványaik⁴¹⁴ után járt vala szívök:

Az említett eskü okát Mózes fejezi ki: mert [a kémek] hamis jelentésétől megrettenve vissza akartak tární Egyiptomba: itt azonban indítékát adja a babonáságaiknak (4Móz13:32-33 és 4Móz14:1-3). Ez azonban mindkét esetre jól illik, mert ha őszintén engedelmeskedtek volna Istennek, akkor soha nem tagadták volna meg, hogy táborot bontsanak, és oda menjenek, ahová Ő parancsolta. Először azonban megvetették a földet, majd a félelem és a kétségbeesés ragadta meg az elméiket, s így elvetették Isten felbecsülhetetlen áldását. Világos, hogy a kegyesség egyetlen cseppje sem volt meg a szívükben. Jóllehet a konkrét ok, hogy nem léptek be a Kánaán földjére, volt egyben annak is oka, amiért elvetették Isten elhívását, a próféta mégis hozzáteszi a babonáságaikat is. Az istentelenség és Isten megvetése volt ugyanis az oka, amiért oly bátran, gőgösen és dühödten vetették el Isten kegyelmét, s akarták még Mózeszt is megkövezni, majd bátorították egymást a visszatérésre, hogy ismét az egyiptomi zsarnokságban éljenek. Látjuk tehát, miképpen szögezi le itt a próféta a fő okait annak, amiért az istentelenségnek nem tetszett az eléjük táruló föld, s amiért elvetették Isten kegyelmét. Azt mondja tehát: *mivelhogy törvényeimet megvetették és parancsolataimban nem jártak*. Itt megfordítja a sorrendet. Korábban azt mondta, hogy nem jártak a parancsolataiban és megvetették a törvényeit, de most a megvetéssel kezdi. *És szombataimat megfertéztették, mert bálványaik után járt vala szívök*. A szavak értelme az, hogy Istennel mindig csalafinta módon bántak, s noha vallották, hogy formálisan Őt kell imádni, mégis mindig odáig voltak a különféle babonáságokért, ahogyan István is megfeddi őket (Csel7:40-43), mert ő is teljesen egyetért a prófétánkkal. Miután a szombatot többes számban említi, én nem értelmezem olyan szigorúan, mint egyesek, aki szerint a próféta az év szombatjait érti alatta, majd utána a

⁴¹² Azaz: „Megvetették törvényemet és rendelkezéseimet.” – Kálvin.

⁴¹³ Megszégték, megszenteltetették: a חלל, *chelel* szó ugyanaz. – Kálvin.

⁴¹⁴ Vagy: „mocskuk, szennyeződések”, amint máshol már mondtam. – Kálvin.

jubileumot, mert a zsidók számára ott voltak a szombatok, azaz minden hetedik napot Istennek kellett szentelniük, majd minden hetedik, és az ötvenedik évet is. Noha igaz, hogy évek is voltak szombatévek a napokhoz hasonlóan, de mégsem gondolom, hogy a próféta holmi elmés megkülönböztetést tesz itt, hanem én a szombatot a hetedik napra értem.

Ezék20:17

17. Mindazáltal kedvezett szemem nékik,⁴¹⁵ hogy el ne veszessek őket, és nem vetettem nékik véget a pusztában.

Ezt azért teszi hozzá, mert Isten sokszor súlyos büntetéseket szabott ki a népre, de mégis visszafogta Magát, hogy ne semmisítse meg végleg se a személyeiket, se a nevüket. Azt mondja, *megkímélte őket* a saját nevére tekintettel, mint korábban említette, *hogy ne vessen véget nekik*, azaz ne törölje el végleg az emlékezetüket. Nem kímélte meg őket teljesen, hogy a romlottságukat támogassa az elnézésével, de mint azt majd később látjuk, visszavonta a kezét, hogy fel ne eméssze őket, amit pedig teljes joggal meglehetett volna.

Ezék20:18-19

18. És mondék fiaiknak a pusztában: A ti atyáitok parancsolataiban⁴¹⁶ ne járjatok, és az ő törvényeiket meg ne tartsátok, s bálványaikkal⁴¹⁷ magatokat meg ne fertéztessétek.

19. Én vagyok a ti Uratok, Istentek: az én parancsolatimban járjatok, az én törvényimet tartsátok meg, és azokat cselekedjétek.

Miután Isten megmutatta, hogy a nép makacs gonoszsága akkora volt, hogy sem a szigorúság, sem a könyörület nem vált semmi hasznukra, most azt mondja, hogy a fiak teljességgel olyanok voltak, mint atyáik. Mikor azt mondja, hogy a fiakhoz kezdett szólni, azzal homályosan arra utal: annyira letört az ellenszenvüktől, hogy nem akar a süketekhez szólni. *Mondtam tehát a fiaiknak*: de miért nem nekik maguknak? Mert megátalkodottakká váltak az istentelenségben, és nem adták reménységét a megtérésnek. Mivel tehát Isten megtapasztalta a minden határon túl menő makacsságukat, azt mondja, hogy *a fiaknak mondta: ne járjatok atyáitok parancsolataiban, és az ő törvényeiket meg ne tartsátok*. Isten itt nem a rossz példákról és a világos és kézzel fogható bűnökről beszél, hanem látszólag előnyös jelentésű szavakat használ – *parancsolatok és törvények*. Ha egyszerűen csak azt mondta volna, hogy az atyáik gonoszok voltak, ezért a fiaknak óvakodniuk kell az utánozásuktól, az közönséges tanítás lett volna, de átformálással tisztos jelentésű kifejezéseket használ – *parancsolataim és törvényeim*. Közben megtiltja az utódoknak, hogy az atyáik parancsolataihoz és törvényeihez igazodjanak, a ceremóniáikat és rítusaikat értve alatta. S nehogy bárki azzal tiltakozzon, azokat a parancsolatokat kellett betartani, melyek jó végkifejlethez vezettek, hozzáteszi: *mocskukkal és szennyükkel magatokat meg ne fertéztessétek*. Itt a korábbi alkalmazkodó nyelvezet abbamarad, és Isten mondhatni eltörli a színezetet, hogy világosan megmutatkozzon: azok a parancsolatok és törvények semmiben sem különböztek a lopásoktól, rablásoktól és házasságtörésektől, ezt jelentik a próféta szavai.

Ez az igeszakasz egyébként figyelemre méltó, mert megtanulhatjuk belőle, mennyire felszínes azok védekezése, akik az apáikkal dicsekednek, és gőgösen azt jósolják, hogy a

⁴¹⁵ „A szemem jegyezte meg őket.” – Kálvin.

⁴¹⁶ Vagy: „rendeléseiben”. – Kálvin.

⁴¹⁷ Vagy: „mocskukkal”. – Kálvin.

példájukat követve bocsánatot fognak nyerni. Isten ugyanis nemcsak megtiltja nekünk a szüleink vaskos és nyílt gonoszságának utánzását, de a törvényeikét, rendeleteikét és ceremóniáikét, s minden másét is, ami látszólag elfogadható, és az emberi közvélekedés szerint dicséretre méltó. S így derül ki a pápisták ostobasága, akik úgy vélik, biztonságban rejtőzködni Ajax pajzsa alatt, amikor az atyáik példáival, és a régiség értékeivel dicsekednek nekünk. Világosan látjuk, miképpen cáfolja meg Isten lelke őket, amikor kihirdeti, hogy az Ő parancsolatait és törvényeit kell megtartaniuk, s nemcsak a nyílt gonoszságra nem szabad hallgatniuk, de még a jó szándékokra, valamint, ahogyan ők mondják, a jámborságra és az atyák hagyományaira sem. De mi más lenne Isten imádata manapság a pápaságban, mint zűrzavaros felfordulás, amit ők számtalan koholmányból hordtak halomba? Bárki megvizsgálja ugyanis a hiábavalóságaikat, az ember akarata által fabrikáltaknak találja valamennyit, s ők nem szégyellik szembeállítani az atyák hagyományait Isten Ígétével. Most tehát látjuk, hogy az egész pápaság, s az atyák minden figyelemre méltó hagyománya, amivel dicsekednek, megdőlt, amikor a próféta kimondta: *a ti atyáitok parancsolataiban ne járjatok, és az ő törvényeiket meg ne tartsátok*. Mivel azonban a régiség megérdemel némi tiszteletet, vaskos és barbár dolog lenne az atyák minden példáját elvetni. Ezért van szükségünk bölcsességre és válogatásra ebben a dologban, és Isten Lelke ezt sugallja nekünk, mikor hozzáteszi a *szennyeződések*et, vagy bálványokat. Ezért meg kell vizsgálni az atyák hagyományait, és a bölcs különbségtétel jele megfigyelni, mit tartalmaznak, és honnan származnak. Ha úgy találjuk, hogy nem irányul másra, csak Isten tiszta imádatára, akkor felkarolhatjuk azokat. Ha azonban elvonnak minket Isten tiszta és egyszerű imádatától, ha megfertőzik az igazi és tiszta vallást a keverékeikkel, akkor végleg el kell vetnünk azokat. De folytassuk. *Én vagyok*, mondja, *a ti Uratok, Istenetek: az én parancsolatimba járjatok, az én törvényimet tartsátok meg, és azokat cselekedjétek*. Isten megerősíti a korábbi mondatot, s egyidejűleg orvosságot ad minden romlásra, amikor ezt mondja: *járjatok az én parancsolatimba, mert én vagyok a ti Istenetek*. Ezekkel a szavakkal azt követeli kizárólagosan magának, amit az emberek rendszerint önmaguknak tulajdonítanak. Valóban nem merik megfosztani Istent a tekintélyétől, de úgy viselkednek, mint az Ő szövetségesei és úgy beszennyezik a törvényét a kommentárjaikkal, mintha az nem volna elégséges a teljes és szilárd bölcsességhez. Itt tehát Isten Önmagát jelenti ki az egyetlen törvényadónak. Ha tehát *én vagyok a ti Istenetek, akkor járjatok az én parancsolatimba*. Ebből következik, hogy közvetve megtagadjuk Istent, amikor a legcsekélyebb mértékben elfordulunk a törvényétől. Az igeszakasz figyelemre méltó, de csak ha helyesen értelmezzük a próféta nyelvezetét. A két mondatot ugyanis együtt kell olvasnunk: *mivel én vagyok a ti Istenetek, ezért járjatok az én parancsolatimba*, s ezzel mutassátok meg, hogy az én népem vagytok. Ha azonban nem elégedtek meg egyedül Isten rendeléseivel, hanem ember tartalmat keverünk azokhoz, akkor Isten azt tanítja, hogy ezzel közvetve Őt nem ismerjük el, mert megfosztjuk Őt a jogainak egy részétől. Ha ugyanis egy, akkor Ő az egyetlen törvényadó is.

Ezék20:20

20. És az én szombatimat megszenteljétek, hogy legyenek jegyül én köztem és tiköztetek, hogy megtudjátok,⁴¹⁸ hogy én vagyok az Úr, a ti Istenetek.

Amit általánosságban mondott a parancsolatokról, most ismét a szombatra vonatkoztatja, s nem is ok nélkül. Mert ahogyan tegnap mondtam, Isten nem csak azt akarta a nyugalom napjával, hogy kicsikarja, ami Őt illeti, hanem inkább más célból parancsolta meg azt, nevezetesen azért, hogy *a szombatjait szenteljék meg*. S a szentként megtartásának módját

⁴¹⁸ Vagy: „hogyan felismerjétek”. – Kálvin.

korábban magyarázta, mert a pusztá pihenés nem volt elégséges. Isten nem elégedett meg azzal, hogy a nép nyugodjon meg a tevékenységétől, hanem mindig is a belső megszentelődést tartotta szem előtt. S emiatt ismétli meg ismét, *hogy legyenek jegyül én köztem és tiköztetek, hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, a ti Istenetek*. Ebben az igeszakaszban Isten arról tesz bizonyosságot, hogy ha a zsidók helyesen tartották volna meg a szombatot, akkor érezniük kellett volna annak a kegynek a hatását, mellyel képviseltetni akarta Magát. Mondtuk, hogy a szombat volt a megújulás sákramentuma: most tehát a Léle hatékonyságát ígéri, ha ők nem csapják be az ajtót a saját istentelenségükkel és megvetésükkel. Ebből látjuk, hogy a sákramentumok soha nincsenek híjával a Lélek elevenségének, hacsak az emberek nem teszik magukat méltatlanná a nekik felkínált kegyelemre. Amikor a pápisták a sákramentumokról beszélnek, azt mondják, hogy azok csak akkor hatásosak, ha eltávolítjuk a halálos bűn akadályát, de nem említik a hitet. Ha valaki nem tolvaj, nem házasságtörő, nem is öngyilkos, akkor azt mondják, a sákramentumok kifejtik a saját hatásukat. Ha például valaki a hit egyetlen morzsája nélkül törtet oda az Úr asztalához, ők azt mondják, hogy nemcsak az Ő testét és vérét kapja meg, hanem a halálának és a feltámadásának a gyümölcseit is, és csak azért, mert nem követett el halálos bűnt, azaz nem vádolható tolvajlással, vagy öngyilkossággal. Látjuk, miképpen csúsztak bele a vakságba Isten igazságos ítéletének megfelelően. Nekünk tehát azt kell vallanunk, hogy kölcsönös kapcsolat áll fenn a hit és a sákramentumok között, ezért a sákramentumok a hiten át hatékonyak. Az ember méltatlansága nem vesz el semmit azokból. A keresztség a megújulás rézmedencéje, mert legyen bár az egész világ kételkedő (Tit3:5), az úrvacsora az Ő testének és vérének közlése (1Kor10:16), még ha a hitnek egy szikrája sincs meg a világban. Mi azonban nem vesszük észre a nekünk felkínált kegyelmet, s noha a lelki dolgok mindig ugyanazok maradnak, mi nem érzük el azok hatását, s nem látjuk azok értékét, amíg nem óvakodunk attól, hogy a hitünk hiánya ne szentségtelenítse meg azt, amit Isten a mi üdvösségünkre szentelt meg.⁴¹⁹

⁴¹⁹ Abban az időben, amikor a vita a sákramentumok hatékonyságáról ismét fellángolt a maga korábbi hevességével, s Kálvin tekintélyét gyakorta idézték az egymásnak ellenmondó kijelentések közötti választáshoz, ennek az igeszakasznak a nyelvezete különös figyelemre méltó. Modern kritikaink némelyikét megriasztaná, hogy Kálvin a szombatot „a megújulás sákramentumának” nevezi. Ezt a témacsoportot tárgyalva lényeges megállapítani a középkori vitatkozók pontos elképzeléseit, s meg kell látni, mennyiben különböztek azok a mi elképzeléseinktől. Például, napjaink protestánsai alaptalannak mondanának bárkit, aki kettőnél több sákramentumot ismer el, miközben a katolikusok minden embertől megkövetelik, hogy mind a hetet elismerjék. Kálvin azonban nem tiltakozna akkor sem, ha valaki azt mondaná, hogy ezek száma hetven. Ő azt a szót használta, amit ma „a kegyelem eszközei” szóösszetétellel fejezünk ki. Mindent, ami Isten életének támogatását és megsegítését szolgálta a lélekben sákramentálisnak neveztek, s átfogó értelemben használva a szót a kijelentés szigorúan véve igaz. A szombatok a számunkra, valamint a zsidók számára a kegyelem eszközei, melyek a megújuláshoz vezetnek minket. Kálvin azt is kijelenti, hogy a kegyelemnek ezek az eszközei soha nincsenek híjával a Szentlélek életerejének, hacsak nem tesszük magunkat méltatlanná arra a kegyelemre, ami bennük rejlik. Nem annak vonatkozásában különbözik ő a pápistáktól, hogy micsoda a sákramentum önmagában véve, hanem abban, hogy a sákramentumot megkapó emberben kell lennie hitnek ahhoz, hogy személyes előnyei származhassanak a sákramentumból. Az a vélemény abszolút kifejeződik, hogy ezek mindig megtartják a természetüket azzal az alapelvvel, hogy a lelki dolgok mindig ugyanazok maradnak: az ember hitetlensége nem okoz különbséget a sákramentumban rejlő kegyelem valóságában, hanem csak arra van befolyással, hogy mi hogyan vesszük át azt. A lelki áldás ott van: a hitünk hiánya az egyetlen oka, amiért az áldás nem jut el a kijelölt csatornán a méltatlan címzetthez. Miután a reformátorunk kijelentéseit néha az övétől nagyon különböző nézetek alátámasztása végett is idézik, az olvasó figyelmét konkrétan felhívjuk ennek az igeversnek a kommentárjára, mert a legnagyobb tévedések származnak abból, ha az ellenkező értelmű kijelentéseket a szavak időközben felvett modern értelmének segítségével magyarázzuk.

A korábban a témákban uralkodó vélemények története számunkra is nagyon érdekes és mindig felhasználható a helyes vélemény kialakításához. Ezért utalhatunk dr. Lawrence *Bampton Lectures* című munkájára (1804), melyben a szerző konkrétan megemlíti a pápisták, a skolasztikusok, a lutheránusok, valamint Zwingli és Kálvin követői által vallott nézeteket. A 6. előadásában a 123. oldalon ugyanazt a kijelentést teszi a pápistákról, mint Kálvin ennek az igeversnek a kommentárjában, tudniillik hogy „kijelentve egyéb különbségek mellett, hogy a

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert a Te evangéliumod tanítása naponta felcsendül a füleinkben, amikor oly kedvesen hívogatsz miket a bámulatos irgalmasságoddal és kinyújtod a kezed a Te egyszülött Fiad által – add, meg, könyörgöm, hogy tanítható és hajlékony beállítottságúak legyünk és őszintén alá vessük magunkat Neked. Mivel pedig a Te törvényed oly sok példáját tartalmazza a Te félelmetes haragodnak, indítson ez minket arra, hogy félelemmel és reszketéssel járjunk a Te Ígéd iránti engedelmisségben, hogy végül élvezhessük majd azt az örökséget, amit Te ígértél nekünk a Te mennyei királyságodban ugyanazon Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

Hatvanharmadik előadás

Ezék20:21-24

21. De pártot ütének a fiak ellenem,⁴²⁰ parancsolataimban nem jártak, s törvényeimet meg nem tartották, hogy azokat cselekedjék, a melyeket az ember ha cselekszik, él azok által; szombataimat megfertéztették; mondám⁴²¹ azért, hogy kiöntöm búsulásomat rájuk, teljessé teszem haragomat rajtuk a pusztában.

22. De visszavontam kezemet,⁴²² s cselekedtem az én nevemért, hogy meg ne gyaláztassék a pogányok előtt, a kiknek szeme láttára kihoztam őket.

23. Föl is emelém én kezemet nékik⁴²³ a pusztában, hogy elszélesztem őket a pogányok közé, és szétszórom őket a tartományokba;

24. Mivelhogy törvényeimet nem cselekedték, s parancsolataimat megvetették, és szombataimat megfertéztették, s atyáik bálványai után voltak szemeik.

Én összekapcsolom ezt a négy verset, mert már megmagyaráztuk ezeket, s nem akarlak benneteket haszontalan ismétlésekkel terhelni. Röviden, Isten az összes utódot vádolja, mert nem voltak semmivel sem engedelmesebbek, mint az atyáik. Megint lázadással vádolja őket, mert sem a parancsainak nem engedelmeskedtek, sem a gyengéd ígéretek nem győzték meg őket, mert Isten egyrésről a Neki kijáró imádatot követelte meg, másrésről gyengéden hívogatta őket a jutalom ígéretével. S elpanaszolja, hogy egyik terve sem vált be. Hozzáteszi, amit már láttunk, hogy eltervezte: szétszórja a világ különböző részeire, és végleg szétszlatja őket. A visszafogottsága okaként pedig azt jelöli meg, hogy nem akarta a nevét megszenteltetni a nemzetek között. Azt is kijelenti, hogy soha nem zabolázta meg őket az istentelenségük kitörésében, s ezért csak a saját hihetetlen türelmének és

sákramentumok önmagukban is hatékonyak a saját működésük következtében, kizárólagosan az átvevő érdemeinek köszönhetően”. A 3. előadáshoz fűzött megjegyzésekben a 276. oldalon hozzáteszi: „A lutheránusok azt állították, hogy a Szentlélek hatékony volt a keresztségben”, s idézi Kálvinnak Melanctonhoz írott levelét: „...non inanes esse figuras sed reipsa praestari, quidquid figurant. In baptismo adesse spiritus efficaciam, ut nos abluat et regeneret”. Lásd a keresztyének megkeresztelésénél meghalt gyermekeivel kapcsolatos véleményét is, *Institúció*, 4. kötet 15. fejezet, 22. szakasz. Zwingli nézete a *Declaratio de peccato originali* című művében található meg, 2. kötet 118., oldal, valamint az *Epist. Urbano Regio* 1. kötetének 383. oldalán. Bullingeré pedig az *Adversus Calabaptistarum prava dogmata* című értekezésének 57. oldalán. Nem várjuk, hogy Kálvin csodálót kielégítik majd dr. Lawrence eszmefuttatásai és végkövetkeztetései, de az értekezéseihez fűzött megjegyzések alkotják a különböző skolasztikusok és híres reformátorok nézeteinek legértékesebb kivonatát, amit jó ítéletképességgel válogatott ki azoknak a mozgalmas időknek a kötetekre rúgó vitáiból.

⁴²⁰ Vagy: „megharagítottak”. – Kálvin.

⁴²¹ Azaz: „elrendeltem”. – Kálvin.

⁴²² Vagy: „égő haragomat”. – Kálvin.

⁴²³ Vagy: „ellenük”. – Kálvin.

engedékenységének volt köszönhető, ha nem pusztultak el százszor, sőt ezerszer is. A többi kitalálhatjuk az előző tartalomból.

Ezék20:25

25. És én is adtam nékik nem jó parancsolatokat, s törvényeket, a melyek által ne éljenek.

Isten itt kinyilatkoztatja, hogy úgy állt bosszút ezen a kemény és makacs népen, hogy megengedte nekik más iga felvételét, mert a törvény tanításával nem voltak irányíthatók. Láttuk ugyanis, hogy amikor Isten törvényt adott az izraelitáknak, ők rendkívül boldogok lettek volna, ha fontolóra veszik, mennyire tiszteletre méltó dolog Istennel szövetségben lenni, Aki kegyeskedett Önmagához köti őket a kölcsönös hűségben. Ez figyelemre méltó megtiszteltetés és kiváltság volt, mivel Isten nemcsak azt mutatta meg nekik, mi a helyes, hanem jutalmat is ígért, amivel semmilyen értelemben sem tartozott nekik. De milyen volt ennek a taníthatatlan nemzetnek a viselkedése? Levetették magukról a törvény igáját, s ezért rászolgáltak a másféle kormányzás megtapasztalására. *Isten tehát nem jó parancsolatokat* adott nekik, amikor engedte, hogy nyomorultul ki legyenek téve a tévelygés hatalmas halmának: ezek a parancsolatok nem voltak jók. Egyes szerzők erőteljesen eltorzították ezt az igeszakaszt, úgy vélekedvén, hogy maga a törvény, ahogyan azt Mózes kihirdette, volt a „nem jó”, mert Pál halálosnak mondja. Ők azonban megrontják a próféta szavainak jelentését, mert Isten a pogányok babonáságaihoz hasonlítja az Ő törvényét. Mások azokhoz a sarcokhoz hasonlítják, amit a népnek azt idegeneknek kellett fizetni. De először is, Isten itt nem egyetlen korról beszél, bár az izraeliták szabadságának idején a bosszúja nem kevésbé volt szigorú.

Ezért a következő versben a próféta megerősíti, amit futólag érintettem, nevezetesen hogy *a nem jónak mondott törvények* emberek koholmányai, amikkel önmagukat zaklatják, miközben azt hiszik, hogy ezen a módon elfogadhatóan imádják Istent. Tudjuk, mennyire nyomorultul munkálkodnak és gyötrődnek az emberek, amikor a Sátán bűvölte el őket a fáradságaival, s amikor izgatottan agyalnak ki megannyi rítust, mert vége-hossza nincsen a babonáságaiknak. Ezért nem jók ezek a rendeletek, mert amikor rengeteget munkálkodtak a bálványimádásban, nem vár rájuk más jutalom, mint Isten megjelenése velük szemben bosszúállóként, hogy megbüntesse a saját törvényes imádatának a megszenteltségtelenítését. Ők valóban semmiképpen sem ezt keresték, de a végtelenségig becsapták önmagukat, ezért nem jutalomban reménykedhetnek, hanem abban, ami Isten szövetségén és ígéletén alapszik. Az imádat minden hamis és romlott formájára, minden mellékes rítusra, amit az emberek halmoznak fel minden oldalról, Istennek nem vonatkozik ígérete, ezért az emberek hiába bíznak azokban, hogy életük származik belőlük. Isten elkezdte ezt megmutatni nekik a pusztaságban, de a soron következő korokban sem mulasztotta el végrehajtani ugyanazt a bosszúállást. Látjuk, miképpen keveredtek bele a moabiták babonáiba, s miért? Mert Isten megvakította őket a jogos ítéletével (4Móz25:1-3). Megtapasztalta a megszelídíthetetlen hajlamaikat, s felszabadította őket a korlátok alól, sőt mi több, utóbb átadta őket a Sátánnak, és ezért mondja, hogy *adott nekik nem jó törvényeket*. A próféta valóban mondhatta volna, hogy a saját bölcsességükön keresztül vetették meg Isten törvényét, hogy ostoba és elhamarkodott módon törvénykeztek önmaguknak. Ez valóban igaz volt, de ő azt a büntetést akarta kifejezni, melyről Pál beszél, amikor azt mondja, hogy az istentelenek átadattak illetlen gondolkodásra, és a hazugság iránti engedelmségre (Rm1:24-26), mert nem engedelmeskedtek az igazságnak, s nem engedték, hogy Isten irányítsa őket. Így kerültek a Sátán zsarnokságába és a pusztán csak teremtmények szolgálatába. Most tehát értjük a próféta szavainak jelentését. Én is átadtam őket, mondja, a nem jó törvényeknek – mintha azt mondta volna, hogy a nép úgy vetette bele magát a különféle bálványimádásokba, hogy Isten ezen a

módon akarta megbosszulni a hihetetlen makacsságukat. Ha ugyanis a zsidók belenyugodtak volna Isten szuverenitásába, akkor nem adott volna nekik gonosz törvényeket, azaz nem engedte volna őket a Sátán zsarnoksága alatt gyötrődni. Amikor azonban belegabalyodtak az ő csapdáiba, Isten nyíltan méltatlanoknak mutatja őket a kormányzására és a gondoskodására, mivel túlságosan konokok voltak.

Ezék20:26

26. S megfertéztetem őket ajándékaikkal, mikor tűzön vittek át minden elsőszülöttet, hogy elpusztítsam őket, hogy megtudják, hogy én vagyok az Úr.

Nem kétséges, hogy Isten itt ugyanazt a tanítást folytatja, amiből megértjük, hogy ártalmas törvények akkor adtak a népnek, amikor különféle tévelygéseket fogadtak el és a saját maguk által fabrikált bálványokat imádták Isten helyett. Ezért teszi hozzá: *Megfertéztetem őket az ajándékaikkal.* Ezt tehát a próféta tette hozzá, nehogy a zsidók azzal tiltakozzanak, hogy ők nem vetették el teljes mértékben Isten imádatát. Ők ugyanis a törvény ceremóniáit a pogányok koholmányaival keverték, mint azt korábban láttuk, s a próféta hamarosan megismétli majd: ezen a módon vélték, hogy ellátták az Isten iránti kötelezettségeiket, noha csak a saját kutyulmányaikat adták azokhoz. Itt a próféta eléjük megy és elvég minden lehetőséget a félrefordulásra, mivel meg voltak fertőzve az ajándékaikkal, s nem volt semmi tiszta, vagy őszinte, amikor Isten előírásait így megrontották a saját megjegyzéseikkel. Bármennyire is naponta kínálták az ajándékaikat és színlelték azok felkínálását az igaz Istennek, mégsem jutottak semmi előnyhöz, mert Ő nem tűri, hogy emberek akarata által imádják, hanem azt akarja, hogy a gyermekei elégedjenek meg egyszerűen az Ő parancsolataival. Most már érzékeljük a próféta szavainak jelentését – *Isten beszennyezi őket az ajándékaikkal, azaz szennyezővé teszi az ajándékaikat, valahányszor csak úgy gondolják, hogy a kötelezségeiket látják el.* De miképpen? Azért mondja, *mikor tűzön vittek át minden elsőszülöttet.* Itt a próféta csak az egyik babonaságot említi, de egy szóképpen az összeest beleérti, amikkel a zsidók megrontották Isten tiszta imádatát. Ez a babonaság ugyanis rendkívül megvetendő volt: átvinni a fiaikat a tűzön és a bálványoknak szentelni őket. Ebben az igeszakaszban azonban Isten csak az elsőszülöttekről beszél, hogy hatalmasan felnagyítsa a bűnüket: ez a ceremónia valóban általános volt, de miután Isten Magának követelte az elsőszülötteket, s szabott áron akarta őket megváltatni (2Móz13:2, 22:9 és 34:19-20). S ezzel a cselekedettel a szabadításuk emlékezetét akarta fenntartani, mert Izrael népének, valamint az állataiknak minden elsőszülöttje megmenekült, miközben az egyiptomi elsőszülöttek elpusztultak (4Móz3:13, 8:16). Nem volt hát szörnyűséges dolog átvinni a tűzön és a bálványoknak ajánlani mindazokat, akik speciálisan Istennek voltak szánsa és szentelve? Látjuk tehát, hogy a próféta nem hiába beszél az elsőszülöttekről.

Hogy elpusztítsam őket, mondja, hogy megtudják, hogy én vagyok az Úr. Isten itt megmutatja, hogy fokozatosan haladt előre a végső bosszúálláshoz, s ezért a népet csak még jobban elítélte az ostobaságuk miatt, mert soha nem vették észre Isten ítéleteinek a megmutatkozását. Ha Isten hirtelen és lobbanékonyan állt volna bosszút a mennyből, az emberek megdöbbenése nem lett volna csodálatos, de amikor időt ad nekik és fegyverszünetet köt velük, hogy ráérősen mérlegelhessék a dolgot, a megtérésre inti őket, s nemcsak egyszer, hanem gyakorta, de ha ők viszont mindig ugyanazok maradnak, és nem indulnak meg, azzal a végtelenségig kétségbeejtőnek mutatkoznak a tunyaságukban, ahogyan most a próféta kijelenti. Amikor azonban hozzáteszi, *hogy megtudják, hogy én vagyok az Úr,* az alatt azt érti: miután a zsidók nem ismerték Őt el atyaként, a bírójuk lesz, s arra fogja kényszeríteni őket, hogy megérezzék a félelmetes természetét annak a hatalomnak, amit megvetettek. Mivel ezt a témát már teljesen megtárgyaltuk korábban, most csak futólag érintem. De mégis meg kell

jegyeznünk, hogy Istent felismerik az elvetettek, mert miután hosszú időn keresztül megvetették az Ő atyai jóságát, végül bíróként lép színre, s akaratuk ellenére idézi őket az ítélőszéke elé, s végrehajtja a bosszúját, ők pedig nem menekülhetnek.

Ezék20:27-28

27. Azért szólj az Izráel házának, embernek fia, és mondd nekik: Így szól az Úr Isten: Még ebben is gyalázattal illettek engem a ti atyáitok, hogy hűtlenül elszakadának tőlem:

28. Mikor bevitettem⁴²⁴ őket a földre, a melyért fölemeltem kezemet, hogy azt nekik adom, megtekintének minden magas halmot és minden sűrű ágú fát, és ott áldozzák vala az ő áldozataikat, és ott adják vala haragra ingerlő ajándékaikat; és oda teszik vala kedvelt illatjokat, és oda öntik vala italáldozataikat.

Most rátér a nép gonoszságára, amivel Istent bűsítették, miután a nép birtokba vette a Kánaán földjét, mivel megvetették Istent, pedig olyan gondos intést kaptak. Azt panasolja tehát, hogy ez rendkívül gyalázatos volt, mert miután birtokba adta nekik az ígért földjét, soha nem hagytak fel azzal, hogy szándékosan sértegesék Őt. Ez a gyalázat tűrhetetlen volt, mert semmi haszna sem volt belőlük a pusztaságban. Ez a bizonyágtétel kellően komoly volt ahhoz, hogy felrázza őket: „Ne járjatok atyáitok parancsolataiban: én vagyok a ti Istenetek, tartsátok meg az én törvényemet”. Mivel tehát Isten az engedelmességgel Magához vonta őket, micsoda jele volt a büszkeségnek nem odafigyelni erre a bizonyágtételre, hanem a saját örült életpályájukat követni? Valójában a bűn csak még szörnyűsebbé vált, amikor végül beléptek a Kánaán földjére, s annyi győzelmet arattak, de mégsem tanulták meg a tapasztalataikból, miképpen jelentette ki Isten a hatalmát pont abból a célból, hogy még szorosabban Magához kösse őket. Mert a számos jótétemény, amiket Isten ruházott rájuk, egyben ugyanannyi kötelék is volt, melyekkel egyre szorosabban kötődtek Őhöz. Ez a figyelmeztetés tehát nem hiábavaló, amikor megfeddi őket, azt mondván: *amikor meggyaláztak engem*, vagy lázadtak ellenem. Nem egyetlen bűn, vagy egyszerű álnokság volt ez, hanem folytonos örömeiket lelték az Ő vakmerő sértegetésében, mert a גַּדַּף, *gedef* azt jelenti, elvetni, gyalázatosan bánni vele, vagy lenézni. Isten tehát ezzel a szóval a nép szándékos sértegetését akarja kifejezni, amikor olyan gonoszul szálltak Vele szembe, mintha csak az arcába köptek volna. Az igeszakasz teljes jelentése tehát az, hogy nemcsak a szövetségek megszegői és lázadók voltak, amikor beszennyezték a Kánaán földjét a babonásaikkal, hanem annyira zsémbesek is, hogy nyíltan kigúnyolták Istent.

Ezért *mikor bevitettem őket a földre, a melyért*, vagy aminek vonatkozásában *fölemeltem kezemet, hogy azt nekik adom, megtekintének*, mondja, *minden magas halmot és minden sűrű ágú fát, és ott áldozzák vala az ő áldozataikat*. Isten csak egyetlen oltárt akart Magának felépíttetni, s az áldozatokat is csak egyetlen helyen akarta bemutatni. Sőt, mielőtt a népnek lett volna konkrét és kötött állomáshelye, Isten nem akarta, hogy bármiféle oltárt építsenek Neki csiszolt kövekből, hogy annak bármi nyoma maradjon, hanem a dombocskát gyeptől, vagy csiszolatlan kövekből kellett kialakítani (2Móz20:25, 5Móz27:5-6). Most azt mondja, hogy valahol csak hegyel és sűrű ágú fákkal találkoztak, ott megelégték a csábítást is a babonásokra. Ezt tehát az a gyalázat, panasolja most Isten, amit Neki kínáltak. De ez az igeszakasz sok máshoz hasonlóan azt tanítja, hogy nemcsak akkor rontják meg Isten imádatát, amikor az Ő tisztességét bálványokra hárítják, hanem akkor is, amikor az emberek a saját maguk koholmányait hordják halomba, és beszennyezik Isten parancsolatait a keveréssel. Emlékeznünk kell tehát arra, hogy kétféle bálványimádás létezik. Az egyik a legvaskosabb,

⁴²⁴ Mert a kötőszót így kell fordítani. – *Kálvin*.

amikor a bálványokat nyíltan imádják, és a Molokkal, vagy valamilyen Baállal helyettesítik az élő Istent. Ez a kézzelfogható bálványimádás, mert Istent bizonyos értelemben lelöki a trónjáról. A másik fajta bálványimádás azonban, noha rejtettebb, utálatos Isten előtt, nevezetesen mikor az Ő nevének álruhájában az emberek bátran összevegyítenek mindent, ami csak az elméjükbe ötlük, s az imádat különféle módzatait találják ki, ahogyan manapság a pápaságban látjuk: szobrokat imádnak, halottakhoz könyörögnek, és Isten tiszteletét különféle módokon megsértik. Ezért bárhogyan is csacsogjanak a pápisták, önmagukat ítélik el, s csoda, hogy végleg el nem hallgatnak, mert a babonásaik oly vaskosak, hogy még a fiúk is észreveszik azokat. De vannak más, különlegesebb és kifinomultabb babonák, mert amikor sok mindent kiagyaltak Isten tiszteletére, akkor nem hozakodnak elő sem szent Barbara, sem szent Kristóf nevével, hanem Isten neve fedi el az összes utálatosságot. Ám látjuk, hogy az a mentegetőzés felszínes, amikor az emberek azt állítják, hogy semmi másra nem gondolnak, mint Isten imádatára. Nemcsak azt akarja Isten, hogy egyedül Őt imádják, de azt is, hogy tegyék ezt az emberi akaratától függetlenül: a törvényt akarja megtenni az igazi imádat egyetlen szabályává, s ezért elvet minden kiagyalt rítust. Ezért a próféta is joggal vádolja az izraelitákat, amiért *rátekintettek minden magas halomra és minden sűrű ágú fára, s ott kínálták fel ingerlő áldozataikat. Ingerlő áldozatoknak* nevezi ezeket, mert nemcsak ostoba módon szórták a pénzt ezekre a fertőzött rítusokra, de még Istent is haragra gerjesztették ezekkel. Látjuk tehát, hogy az emberek nemcsak a munkálkodásukat vesztik, amikor elhajolnak Isten parancsolataitól, s elhamarkodottan fárasztják magukat a saját babonáikkal, de még Istent is küzdelemre bösztik, mert elragadják Tőle a törvényadás jogát. Az Ő hatalmában áll ugyanis annak meghatározása, miképpen kell Őt imádni, s amikor az emberek ezt a hatalmat maguknak követelik, az olyan, mintha Istennek magára a trónjára ülnének fel. De ha mások koholmányait követi, az is olyan, mintha ők válnának törvényadókká, megfosztván Istent a saját ítélőszékétől. Nem meglepő tehát, ha Isten haragra gerjed minden áldozat miatt, ami a törvény által előírtakhoz tesznek. S ezt nagyon világosan kifejezi Ézsaiás, amikor Isten kihirdeti általa, hogy azt teszi majd, ami váratlan csodatettként megrettentí majd őket: „én is csodásan cselekszem ismét e néppel, nagyon csodálatosan, és bölcsesének bölcsesége elvész, és értelmeseinek értelme eltűnik” (Ézs29:14). S miért? Mert az imádat, amit nekem kínálnak emberek előírásai szerinti.

Majd ez következik: *s kínálták ott az édes illatukat*, vagy kellemes illat(áldozatukat). Ez a két dolog látszólag egymással ellentétesek, miszerint az áldozataik fellobbantották Isten haragját, de azok illata mégis édes volt. A próféta azonban ironikusan beszél, amikor azt mondja, hogy *az illatáldozatuk édes volt*. Ezt elismerve gúnyolja őket, mert hamisan feltételezték, hogy Istent így kiengesztelték, bár egyidejűleg meg is feddi őket, amiért a romlásukkal beszennyezték azt az illatáldozatot, aminek örömteli illatúnak kellett volna lennie. Mózes nyelvezetét ismétli ugyanis: az illat Isten orráig ér, és Ő kiengesztelődik (5Móz33:10).⁴²⁵ Mivel az illatáldozat édes illatú volt, Isten itt keserűen feddi meg a zsidókat a jól illat megfertőzéséért az ostobaságukkal. Ebből következően a kifejezést a közvetlen jelentésével ellentétes értelemben használja. Végül elmondja, hogy *oda öntik vala italáldozataikat*. Isten itt a különféle áldozatokat tekinti át, amit Ő teljes mértékben leírt a törvényben, de megmutatja, hogy a zsidók valamennyi ellen fellázadtak. Továbbá, felfedezi zabolátlan nyügösködésüket, mert nemcsak egyetlen ponton szegték meg a törvényt, hanem annak egyetlen részét sem hagyták érintetlenül a babonáikkal. Isten áldozatokat parancsolt, de ők beszennyezték azt és különböző felajánlásokat tettek hozzá, de azok mindegyike beszennyezett volt. Isten italáldozatokat kívánt kiönttetni, de a szolgálat eme része sem maradt mentes a babonáktól. Azaz, megmutatja, hogy a nép szándékosan hirdetett minden eszközzel háborút Isten ellen, amikor hamisan állították azt, hogy semmi több nem volt a

⁴²⁵ A Károli-fordítás szerint: *füstölőt tesznek a te orczád elé, és égőáldozatot a te oltárodra – a ford.*

számukra előírva, csak az, hogy úgy imádják Őt, ahogyan csak nekik tetszik. Majd ez következik:

Ezék20:29

29. És mondék nekik: Micsoda⁴²⁶ e magaslat, a hova ti gyülekeztek?⁴²⁷ És nevezik nevét magaslatnak mind e mai napig.

Noha nincs homályosság a próféta szavaiban, a mondat mégis ridegnek látszik, és véleményem szerint a fordítók nem értették meg a próféta szavainak jelentését. Lélektelennek tűnhet, hogy Isten azt kérdezze, *micsoda ez a magaslat?* De ez azt jelenti, hogy nem a tudatlanság miatt tévelyedtek el, mert Ő gyakran intette őket, nehogy megszenteltségtelenítsék az igazi és valódi imádatot, mert gyakran megpróbálta őket újra és újra visszavonni, amikor látta, hogy a saját babonásaik után kóborolnak. Ezért folytonosan feddték őket a próféták is, s a makacsságuk annál nyilvánvalóbb, mert ennek ellenére a saját romlottságukat követték. S miután mindezek a feddéses haszontalanoknak bizonyultak, Isten felnagyítja a vétküket, mert süketek voltak. *Mondtam tehát nekik*, tudniillik a próféták által. Tudjuk, milyen folyamatosan látták el a próféták a hivatalukat, arra ösztökélvén őket, hogy csak egyetlen oltárnál imádják Istent. Emiatt a nép gonoszsága még nagyobb volt, s ezért mondja Isten: Mi ez? S Miért vágytok úgy a magas helyeitekre, amikor ezek nem tetszenek nekem, ti pedig ismeritek a parancsolatokat? A füleitek süketek, s megkeményedtetek a gonoszságban. Egészében véve azt kérdezi, miképpen ragadhatta meg őket akkora örültség, hogy ezekhez a magaslatokhoz közeledtek, mivel Ő kijelölt egy helyet, ahol keresni lehetett Őt és könyörögni lehetett Hozzá. A templomomat, mondja, elhanyagoltátok, közben a magaslatokhoz fordultatok, *ami magaslat néven ismeretes*. Nincs semmi titokzatosság ebben a szóban: Isten úgy érti, hogy a prófétáinak semmiféle feddése, vagy fenyegetése sem volt képes eltéríteni a népet az imádattól ezeken a magaslatokon. Azt mondja tehát, hogy a nevet még mindig használták, mert ugyanaz a méltóság és vallásos tisztelet még mindig virágzott irántuk, pedig még az emlékezetüket is végképp el kellett volna törölni. Ha Isten csak egyszer hirdette volna ki, hogy ezeket a magaslatokat nem fogadja el, akkor is mindenkinek azonnal meg kellett volna változtatnia az útját: de hosszú időn át és hevesen ostromozta őket a prófétái által, s mégis, a „magaslatok” név megmaradt állandóan mindenki szájában. Ezek úgy voltak híresek közöttük, mintha Istent ott kellett volna keresni. Most hát látjuk, hogy a zsidókat a túlságuk gög miatt feddi meg, mert nemcsak nem hagyták ott a magaslatokat a többszöri intés ellenére, de még rosszindulatúan szembe is akarták állítani ezeket a helyeket Isten szentélyével, még ha ezek megannyi szennyezésnek is minősültek. Ebből megértjük a nép makacs rosszindulatának elítélését, mert az atyák hagyományozták ezt a nevet a fiakra, s a folytonos utódláson át állították szembe a magaslatokat Isten egyetlen szentélyével.

Ezék20:30

30. Ennekokáért mondd Izráel házának: Így szól az Úr Isten: A⁴²⁸ ti atyáitok módjára fertéztetitek-é meg magatokat, és az ő útálatosságaik⁴²⁹ szerint paráználkodtok-é?

⁴²⁶ Vagy: „miféle”. – Kálvin.

⁴²⁷ Vagy: „miért mentek oda?” – Kálvin.

⁴²⁸ A Károli-fordítás szerint: *Nemde* (vagy: tényleg) *a ti atyáitok... - a ford.*

⁴²⁹ Vagy: „mocskuk” – Kálvin.

Most végül nyíltan megtámadja a próféta azokat, akikkel tanácskozott. Miután megmutatta, hogy tisztátalan atyáktól származtak – ami kellőképpen nyilvánvaló volt abból, hogy soha nem szüntek meg Istent bősíteni minden korban, az elejétől a végéig – most a saját nyelvezetüket fordítja ellenük, és megkérdezi: *nemde atyáitok babonáságai szerint fertőztetitek meg magatokat?* A régi fordítás a „tényleg”, de a ה, *he*, a kérdés jele, nem engedi ezt meg. S meglepődöm, hogy egyesek így fordítják: nem vagytok beszennyezve? – mintha a szó הלוו, *hel-va* lenne. Ők ugyanis szerintem eltorzítják a próféta szavainak jelentését, mert így abszurd módon kérdezne: *Micsoda? Ugyanúgy vagytok beszennyezve, mint atyáitok? S eltévelyedtek az ő bálványiak után?* Mert amikor a száműzetésben voltak, annak a kitagadásnak le kellett volna őket győznie, még ha a vasnál is erősebb büszkeséggel voltak is felruházva, majd némi kegyességet színleltek, és a prófétához jöttek, mert némi vigasztalást akartak tőle kapni. Ezért, mivel némi mértékletességet színleltek, kérdezi meg Isten, hogy *miképpen történt meg az, hogy az atyáik módján szennyezték be magukat?* Mit jelenthet mindez? A dolgok teljesen ellentétesek: úgy közeledtek a szolgámhoz, mintha elméiteket és érzékeiteket alá akarnátok vetni az én Ígémnek, de amikor így színleltek, hogy figyeltek a válaszaimra, *miképpen van az, hogy atyáitok módjára szennyezitek be magatokat?* Nekem úgy tűnik, ez a Lélek mondanivalója. *Azt mondjátok majd tehát, hogy atyáitok módjára szennyeződtek be?* – azaz olyan makacsok vagytok, hogy soha nem ügyeltek az útjaitokra, és soha nem néztek vissza? Láthatjátok, milyen komolyan bosszulta meg Isten a makacsságotokat, most pedig színleg engem kerestek, mintha ez volna a menedéketek. De akkor hogy van az, hogy *atyáitok módján szennyeztétek be magatokat?* *ÉS miért követtek el paráznaságot az ő bálványaikkal?*

Ezék20:31

31. És ajándékaitok vitelével, mikor átviszitek fiaitokat a tűzön, fertőztetitek meg magatokat minden bálványaitok előtt mind e mai napig, és én engedjem, hogy megkérdezzetek engem, Izráel háza? Élek én, ezt mondja az Úr Isten, hogy nem engedem, hogy megkérdezzetek engem!

Ugyanazt a mondatot folytatja, miszerint szörnyűséges bűn volt, amikor gonoszul megmaradtak atyáik romlott utánozásában, mert Isten számtalan büntetése vonta el őket a vágyaiktól, s utána azt színlelték, hogy hajlanak az engedelmességre. Isten ezért mondja itt, hogy *ajándékaitok vitelével, mikor átviszitek fiaitokat a tűzön, miért fertőztetitek meg magatokat minden bálványaitok előtt mind e mai napig?* Ez a kérdés olyasvalamire vonatkozik, ami teljesen hihetetlen és a legnagyobb meglepetésre méltó, mert nem volt mód enyhíteni az izraeliták szenvedését a száműzetésben úgy, hogy közben makacsok maradnak a gonoszágukban. A próféta itt megint megfosztja őket attól a hiábavaló kifogástól, amivel magukat takargatták az ajándékaikat kínálva. Elismeri nekik, ami igaz, de egyidejűleg azt veti ellenébe, hogy *átvitték a fiaikat a tűzön és beszennyeződtek a bálványaiktól.* Majd végül hozzátesszi: *és én engedjem, hogy megkérdezzetek engem?* Máshol már magyaráztam ezt a mondatot, mely most negyedszerre ismétlődik. Sokan más értelemben veszik, miszerint Isten nem kegyeskedik többé válaszolni nekik, de véleményem szerint egyszerűen csak megfeddi az álnokságukat, mivel amikor a prófétához közeledtek, meg akarták vakítani az ő szemeit. *Engedjem, hogy megkérdezzetek engem?* – mondja. A דרש, *deresh* ugyanis azt jelenti, keresni, s eljutni a keresés végére, amikor valaki válaszokat kért, és bemutatkozott. Itt azonban Isten egyszerűen csak azt mutatja meg, hogy nem a helyes elmével jöttek, és semmi más nem készítette őket, mint az Ő keresése. Mivel azonban ez majdnem hihetetlen volt, ezért megesküszik, hogy ők pusztán képmutatók a valódi kegyesség színlelésében, amikor

alázatosan könyörögnek a prófétának válaszáért Isten nevében, majd utána indokolatlanul kigúnyolják, istentelenül és gonoszul használván, s ezzel megszenstelenítvén az Ő nevét.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert te nem szűnsz meg naponta a megtérésre buzdítani, de elnéző vagy velünk szemben és velünk tartasz, miközben Ígéddel és a büntetéseiddel helyesbítesz minket, hogy mi maradjunk makacsok, hanem tanuljuk meg magunkat Neked odaszánni. Könyörgöm, add meg, hogy ne kínáljuk magunkat a tanítványaidként színlelt megtéréssel, hanem legyünk olyan őszintén és komolyan odaszántak Neked, hogy ne vágyjunk semmi másra, csak az előrehaladásra egyre jobban és jobban a Te mennyei tanításodban, míg végül majd érezhetjük azt a teljes világosságot, amit a mi Urunkon, Jézus Krisztuson keresztül remélünk. Ámen.

Hatvannegyedik előadás

Ezék20:32-33

32. És a mi lelketekben támadt, semmiképpen sem lesz meg, hogy azt mondjátok: Leszünk olyanok, mint a pogányok, mint a tartományok nemzetségei, szolgálván fának és kőnek.

33. Élek én, ezt mondja az Úr Isten, hogy erős kézzel és kinyújtott karral és kiontott búsulással uralkodom rajtatok.

Isten most felfedi, ami ezeknek az előjáróknak az elméjében volt, akik a többi fogolyhoz hasonlóan kérdezősködés végett jöttek a prófétához, nevezetesen a kétségbeesés érzése, mivel úgy vélték, semmi sem lehet hasznosabb a számukra, mint végleg elszakadni Istentől, s igazodni a pogányok módjához és rítusaihoz. Ők ugyanis úgy találták, hogy a világi nemzetek speciálisan gyűlölték őket, mivel speciális Istent imádtak. Miután tehát a törvény elkülönítette őket a világ többi részétől, a gyűlölet és az irigység elkerülése végett bátorították az Isten imádatának elkerülésére irányuló romlott szándékot és a csatlakozást a pogányokhoz. S Isten nemcsak azt hirdeti ki, hogy ezt nem fogja tűrni, de esküvel jelenti ki azt is, hogy *a mi lelketekben támadt, semmiképpen sem lesz meg, mivel erős kézzel és kinyújtott karral és kiontott búsulással uralkodom rajtatok*. Ezt azt jelenti, hogy jóllehet ezek a nyomorult foglyok le akarták vetni Isten igáját és össze akartak keveredni a világi nemzetekkel, Isten mégis tekintettel volt a szövetségére és nem hagyta, hogy elragadják őket Tőle. Pont amiképpen egy úr visszahozza a szökött rabszolgáját, vagy egy fejedelem, aki megsemmisítheti az álnokokat és a lázadókat, de mégis csak megbünteti őket, hogy nyögjenek a nehéz rabszolgaság alatt. Ez a teljes jelentése. Ezt az igeszakaszt azonban érdemes megfigyelni, mert manapság ugyanaz a dolog tesz sokakat izgatottá. Az őszinte kegyesség megnevezés aggodalomba ejti őket, s ezért veszik irányadóul a saját kényelemszeretetüket, és elégitik ki mind önmagukat, mind másokat a világ többi részével egyesülve, s elkerülve az emberiség gyűlöletét a vallásuk miatt. Mások megint minden módon igyekeznek elmenekülni Istentől, mert ellenségesnek érzik Őt önmagukkal szemben. Az egyház állapota ugyanis sokkal rosszabbnak tűnik, mint a világé egészében véve. S valóban, ahogyan Isten speciálisan viseli a gondját, úgy bünteti is sokkalta súlyosabban. Látjuk, miképpen kíméli a hitetleneket és az idegeneket, mintha csak szemet hunyva a bűneik felett: közben pedig mindig ki van nyújtva a keze azok megbüntetésére, akik a kegyesek közé tartozóknak vallják magukat. De egyesek szeretnének örökre búcsút mondani Istennek. Ezért mondtam, hogy meg kell jegyeznünk ezt az igeszakaszt. Az izraeliták úgy vélték, hogy a legjobb lesz csatlakozni a

pogányokhoz, és minden vonatkozásban rájuk hasonlítani, mivel azt hitték, hogy ezen a módon lesz megnyugvásuk, mert Isten elnézőbb volt a pogányokkal szemben, mint irántuk, s mivel sok veszélynek és problémának kitetteknek látták magukat, akiket támadások zaklattak és naponta ki voltak téve fenyegetéseknek. Ezért az a romlott fontolgatás az, amit itt megfedd – *a mi lelketekben támadt, semmiképpen sem lesz meg, hogy azt mondjátok: Leszünk olyanok, mint a pogányok, mint a tartományok nemzetségei.* De a végcél is figyelembe kell vennünk, mert a nép ostobasága akkora volt, hogy azt hitték, mentesülnek Isten büntetéseitől, ha végleg elvetnek minden vallást. Isten tehát tagadja, hogy ezt eltűrné. S most egy világosabb magyarázat következik: *Élek én, mondja, hogy erős kézzel és kinyújtott karral uralkodom rajtatok.* Ebben az értelemben – amikor elvetettek minden mentséget – lesz Ő mégis a jogainak és a birodalmának megbosszulója, s kényszeríti a visszatérésre őket Őhozzá. Ahogyan mondtuk: erőszakkal hozza vissza a szökevényeket. Most már látjuk a nép nagy ostobaságát, amiért azt gondolták, hogy az állapotukra az egyetlen orvosság az elhajlás a kegyességtől. Óvakodjunk tehát a megkeményedéstől, amikor Isten büntet minket, s az arra irányuló vágyakozástól, hogy kivonjuk magunkat a hatalma és az uralma alól. Közben Isten megmutatja, hogy uralkodni fog, de kissé más módon: mert tudjuk, mennyire emberségesen bánt a népével, s micsoda türelemmel volt irántuk, amikor oly sokszor szították a haragját. Most kihirdeti, hogy *Ő lesz az úr, de erős kézzel és kinyújtott karral,* mivel elfelejti a korábbi irgalmasságát és gonosz rabszolgaságba dönti őket. Mint amikor egy úr látja, hogy nem kaphat önkéntes engedelmességet a rabszolgáitól, ezért a gályákra, vagy más fáradságos munkára kényszeríti őket addig, míg végül félholtak nem lesznek. Isten bejelenti, hogy ez lesz az ítélet velük szemben, mert sem az irgalmassága, sem a megbocsátása soha nem vált a hasznukra.

Ezék20:34

34. És kiviszlek titeket a népek közül, és egybegyűjtelek titeket a tartományokból, melyekbe elszéledtetek, erős kézzel és kinyújtott karral és kiontott búsulással;

Ugyanazt a kijelentést erősíti meg, s egyidejűleg az uralkodásának módját is megjelöli. Mikor ugyanis a zsidók szétszórattak a fogságban, akkor mondhatni idegenekké váltak Isten bíraskodása számára: összekeveredtek a pogányokkal, s az állapotuk látszólag kivételnek tűnt Isten hatalma alól. Most Isten azt jelzi, hogy helyre akarja állítani a jogait, s van egy helye, mert *kiviszi őket a pogányok közül és összegyűjti őket azokról a földekről, ahová szétszóródtak.* Tudjuk, mint azt korábban már sokszor mondtuk, hogy egyfajta kitagadás volt az, amikor a tíz törzset Isten kiűzte a Kánaán területéről, s részben Júdeából is. Mivel tehát ki lettek tagadva az örökségből, a maguk részéről szabadoknak érezték magukat, s többé nem vették figyelembe Isten tekintélyét, mert megszűntek az Ő saját öröksége lenni, amikor meg lettek fosztva az ígéret földjétől. Ezért Isten emlékezteti őket arra, hogy noha egy időre függetlenítette őket, ők bizonyos értelemben mégis az Ő keze alatt voltak, mivel majd össze fogja őket gyűjteni és úgy legyőzi, hogy nem kerülhetik el a hatalmát. *Visszahozlak benneteket, mondja, és összegyűjtelek kinyújtott karral és erős kézzel.* De amit a haragját illetően tesz hozzá, az nem látszik ezzel összhangban állónak. Mert a kegyesség jele volt az újbóli összegyűjtésük, még ha kemény és fájdalmas rabszolgaság várt is rájuk. Mégis megízlelhatték az isteni jószág valamilyen ízét a száműzetésből történt összegyűjtésükben. Tudjuk, milyen keserű volt a fogságuk a kaldeusok alatt, akik legyőzték őket. De a *harag* kifejezés a pogányokra ugyanúgy vonatkoztatható, mint az izraelitákra. Én azonban szívesebben vonatkoztatom az izraelitákra, mert jóllehet Isten a valóságban azt mutatja meg, hogy nem hagyta teljesen figyelmen kívül őket, mégis úgy nyilatkoztatja ki a jogait, mint egy súlyosan megsértett úr. Pont, mint valaki, aki elveszítette a rabszolgáját, s utóbb visszaveszi a

házába, de az a ház mégis olyan lesz, mint a sír, mert vagy a mély pincébe veti, vagy háromszor-négyszer többet csikar ki tőle, mint amit elviselni képes. Isten tehát az ígéri meg, hogy jóllehet a keze alá gyűjti ismét az izraelitákat, de mégis érezteti majd velük az elégedetlenségét, mert meg fogja követelni az istentelenségük büntetését, s ezt jobban megértjük a szövegkörnyezetből.

Ezék20:35-36

35. És vezetlek titeket a népek pusztájára, hol szemtől-szembe törvénykezem⁴³⁰ veletek.

36. A mint törvénykeztem⁴³¹ a ti atyáitokkal Egyiptom földének pusztájában; úgy törvénykezem veletek, ezt mondja az Úr Isten.

Konkrétan megjelöli itt ezt az okot, ami a középút az elvettetés és a kegybe fogadás között, mert az, hogy Isten kihozza az izraelitákat Káldeából, a kegyesség jelének tűnhet, mintha ismét a szabadítójuk volna. De itt meghatározza, miért hozza ki őket, nevezetesen *törvénykezés végett a pusztában, mint tette azt atyáikkal is*. Tudjuk, hogy amikor a nép kijött Egyiptomból, nem vehették birtokba az ígéret földjét, mert a hálátlanságukkal a saját orruk előtt csapták be az ajtót. Ha azonban nem maradt volna semmi reménység, akkor jobb lett volna a népnek az egyiptomi zsarnokságban élni, mintsem a sivatagban elsenyvedni. Hiszen nem is emberi életforma volt vándorolni a sivatagban, és semmi örömet, vagy kellemeset sem látni, hanem csak a pusztasívárságot a művelt földek helyett, és csak a kényelmetlenséget a szép virágok és fák, a hullámzó földek helyett. Emellett semmi mással sem táplálkozni, csak a mannával és bort nem kóstolni, csak a kősziklából inni vizet, túrni a forrásokat és a hideget a szabad ég alatt. Ez a szabadság tehát semmiképpen sem volt kellemes, ha nem reménykedtek abban, hogy egyszer majd a Kánaán földjének birtokosai lesznek. De egy egész generáció lett megfosztva ettől az örökségtől a hálátlanságuk következtében. Isten tehát alkalmasan hasonlítja őket atyáikhoz, akik kimentek a pusztába, és azt mondja: *vezetlek titeket a népek pusztájára*. Itt Egyiptom sivatagát hasonlítja a népek pusztájához. Jóllehet az út egy része Egyiptomtól a Kánaán földjéig a terméketlen sivatagon át vezet, nekem mégis semmi kétségem felőle, hogy Isten itt jelképesen a nép állapotára utal a száműzetésből történő visszatérésüket követően.

Az igeszakasz teljes jelentése ez: ahogyan atyáikat is a sivatag vette körül egész életükben, úgy nekik is, miután visszatértek Káldeából, az egész életük olyan magányos lesz, mintha a világ egy elhagyatott sarkába lettek volna száműzve, egy nyomorúságos és sivatagos földre. Itt tehát nem másik régióról van szó, hanem a nép állapotáról, amikor már Kánaán földjén lakoznak, bár nemcsak arról a kis csapatról beszél, akik visszatértek a szülőföldjükre, hanem a válogatás nélkül mindenkinek megadatott szabadságról. Ezt az állapotot nevezi *a népek pusztaságának*, aminek mindenki alávetett, akár a távoli területeken maradt, akár hazatért. Azt kell tehát vallanunk, hogy Isten csak annyiban lesz a nép szabadítója, hogy a jótétemény csak kevesekre vonatkozik majd, mert amikor a nagy tömeg a pusztában vándorolt, ők is ott pusztultak el és nem élvezték a megígért örökséget. Látjuk tehát, miképpen szilárdította meg Isten az örökségét az izraeliták felett, amikor nem engedte, hogy örökre foglyok maradjanak, de mégsem mutatkozott kiengeszteltnek, amikor visszahozta őket, hanem megmaradt szigorú bírónak. *Visszahozlak benneteket tehát a népek pusztájába*: ez a haragnak az a heve, amiről beszéltem, és *megítéllek benneteket*, vagy perelni fogok veletek szemtől szemben. Ezekkel a szavakkal azt jelzi, hogy noha a visszatérésük Júdeába

⁴³⁰ Azaz: „perbeszédet mondok”. – Kálvin.

⁴³¹ Azaz: „perbeszédet mondtam”. – Kálvin.

nyilvánvaló volt, Ő mégsem engesztelődött ki, mert ellenséggént fogadta őket. *Ott majd szemtől szemben találkozom veletek*, mint amikor a vita elfajul, az ellenfelek szembeszállnak egymással, és kézitusát vívnak, úgy mutat rá Isten a szigorúság szélsőséges voltára, amikor azt mondja, hogy *szemtől szemben perel majd velük*. De azt mondja, hogy *Ő perelt Egyiptom pusztájában* is, és az értelmét kiterjeszti a jövőre. Nem úgy kell ezt érteni, hogy Isten alászállt és perbeszédet mondott a dologban, újabb bírói székbe ülve bele. Ám mégis egyfajta pereskedés volt ez, amikor a nép kénytelen volt megérezni, hogy az istentelenségük és a makacsságuk megbocsáthatatlan, s amikor egyben azt is megtapasztalták, hogy Isten semmiképpen sem engesztelődött ki, mert a haragja ismét fellobbant. Ézsaiás nyelvezete kissé más: No, gyertek, gondolkodjunk együtt, mondja, én törvénykezem veletek ((Ézs1). Ott készen áll az ügyét védeni úgy, mintha egyenlők lennének. De a dolgot hamarosan lezárta és kihirdette az ítéletet, mert nyilvánvaló, hogy a nép joggal kapta a büntetést Istentől a bűneik miatt. Azaz, törvénykezett atyáikkal az egyiptomi sivatagban, amikor megfosztotta őket minden belépési lehetőségtől az ígért földjére. Utóbb pedig gyakran megbüntette őket a zúgolódásaikért, a romlott vágyakozásért, epekedésért, bálványimádásért és más vétkekért. Ebből tanuljuk meg, hogy Isten akkor törvénykezik velünk, amikor a haragjának bármi jelét mutatja, mert nem származhat semmi előnyünk a makacs ellenállásból. Így nem marad más hátra, mint hogy önmagunkat vádoljuk a hibáinkért.

Ezék20:37

37. És átviszlek titeket a vessző alatt, és hozlak titeket a frigynek kötelébe.

Ugyanazt a fajta tanítást követi, miszerint a nép nem pusztulhatott el, mert Őhöz tártak. Mintha azt mondta volna, hogy mindig az övéi lesznek, akár akarják, akár nem. De látszólag mégis azt ígéri nekik, ami nagyon barátságos volt, hogy mindig is a saját nyájának tekinti majd őket. Ez a jelentése az *átviszlek titeket a vessző alatt* kifejezésnek, mert a שֶׁבֶט, *shebet* nem pálcát jelent itt, nem is botot, ami lesújt a bűnösre, hanem a pásztor görbe botját. Ezt a hasonlatot tehát a pásztortól kölcsönzi, aki számba veszi és megjelöli a nyáját, s ez a kifejezés gyakorta ismétlődik. Azt jelenti, hogy miután Isten egyszer megszerezte magának a népet, nem fosztható meg jogosan tőlük. A száműzöttek valóban szabadoknak képzeltek magukat, ha képesek voltak kitörölni az elméjükből és az emlékezetükből az igaz Isten nevét, s beszenyezni magukat a pogányok mocskaival. Isten viszont azt hirdeti ki, hogy pásztorként számba veszi a juhait, megszámolja őket és átviszi a vesszője alatt úgy, ahogyan egy király tekinti át a hadseregét: megszámolja őket és nem engedi, hogy bárkit is elragadjanak tőle, mert kivétel nélkül mindegyikük felett hatalmat követel magának. Most tehát értjük a szavak értelmét: ezekből megint megértjük, hogy az elvetett emberek semmit sem érnek el a makacsságukkal, hanem Isten valóban megmutatja, hogy az Ő uralma, amit egyszer megalapozott, semmiképpen sem ragadható el Tőle. Ez az igeszakasz tehát egyféle jutalomról tanít, ami minden hitehagyottra vár, akik felszabadítottaknak vélik magukat, amikor brutálisan belekeverednek az istentelenségbe, mert Isten végül átviszi őket a vessző alatt, azaz előhívja és számadásra kényszeríti őket, mintha a hitük megvallása a szívükbe égetett bélyeg lett volna.

S azt mondja, *a frigynek kötelében*, de eltérő értelemben attól, amit Hóseás mond a szeretet kötelékének (Hós11:4). Ő ott a kibékülésről beszél, de ebben az igeszakaszban Isten azt hirdeti ki, hogy többé nem lesz elnéző az izraelitákkal. Ezért *a frigy köteléke* a szövetsége állandóságát jelenti, amit Őt illeti. A hasonlat pedig ideillő, mert Isten a néphez kötötte Magát, de azzal a feltétellel, hogy őket ez a kötelék mindig is körül fogja venni. Ezért amikor veszekedősen kóboroltak, mint megszelídíthetetlen vadállatok, Istennek akkor is megvoltak a rejtett szövetségi kötelékei, azaz Ő kitartott a saját szövetségében, s újra és újra Magához

vette őket. Nem azért, hogy Atyaként uralkodjon felettük, hanem hogy súlyosabban büntesse az elszakadásukat. Itt egy hallgatólagos összehasonlítás van az izraeliták és a pogányok között, mert a pogányok, jóllehet soha nem közeledtek Istenhez, mégis zabolátlanul kóboroltak a szabadságukban. De a választott nép állapota más volt, mert a szövetség vége az, hogy Isten Magához köti őket, még ha az egész világ el is szökik Tőle.

Ezék20:38

38. És kitisztítom⁴³² közületek a pártosokat, és az ellenem támadókat, és a földről, melyen jövevények voltak, kihozom őket, de Izráel földjére nem fognak bemenni, hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Úr!

Folytatja a megkezdett értekezést, nevezetesen hogy Isten nem engedi elszakadni Magától a száműzötteket attól az időtől kezdve, hogy örökbe fogadta őket. Azután, mivel kötötte őket a szabadítás áldása, bár Isten szeme elől messzire eltávolítottaknak képzelték magukat, miután száműzetésbe mentek, azt mondja, hogy *összegyűjti majd őket a földről, ahol lakoznak*, azaz akárhonnan, ahová szétszórattak. Egyesek azt feltételezik, hogy ez a jóindulat ígérését is magában foglalja, mert meg van írva: kitisztítalak benneteket. A „kiválogatom” szó azonban, vagy én jobbnak látom értelmezni, „megkülönböztetem” azt jelenti, hogy Isten napvilágra vonja azokat, akik azt hiszik, olyan rejtékhelyeket találtak maguknak, ahol elrejtőzhetnek az Ő szeme elől. Noha tehát teljes mentességet ígérnek maguknak Isten tekintélye alól, Ő viszont becsapottaknak hirdeti ki őket, mert össze fogja mindegyiküket gyűjteni *a lakóhelyük földjéről*, még ha szét is szóródtak mindenfelé. Isten fenyegetései kellően nyilvánvalók az igevers második mondatából: *de Izráel földjére nem fognak bemenni*, mondja, *hogy megtudjátok, hogy én vagyok az Úr*. Megerősíti, amit korábban láttunk, hogy amikor szabadság adatott nekik, ezen az alapon nem váltak Isten egyházává, mert más oka volt Istennek uralkodni felettük, nevezetesen hogy súlyosan megbüntesse őket a vétkeikért. *Izrael földjére tehát nem fognak bemenni*, azaz maradnak, és egyre romlottabbakká válnak a sivatagban, amint tudjuk, hogy az volt a legsúlyosabb büntetés, amikor Isten megesküdött, hogy két ember, Kaleb és Józsué kivételével senki nem megy be az ígért földjére (4Móz14:23-24). Így ebben az igeszakaszban is: megszabadítalak benneteket, azaz amikor visszatértek az országotokba, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy látszólag új világosság ragyog fel, de gondolatok arra, mi történt atyáitokkal. Mert noha megszabadultak, mégis a sivatagban pusztultak el, és soha nem jutottak a Kánaán földjének birtokába. Ugyanez fog veletek is történni, mert a visszatérésetek csak előjátéka az én kegyességemnek, de soha nem tértek vissza Izrael földjére. De ez azokra vonatkozott, akik visszatértek és a szülőföldjükön laktak. Mondtuk azonban, hogy Júdea a száműzetés helye volt, mert Isten kegyének áradása megszakadt, s Ő újra elkezdett velük törvénykezni, miután hazavezette őket Babilonból. *S megtudjátok, hogy én vagyok az Úr*: mint tegnap említettük, Istent felismerték az elvetettek, mikor kénytelenek voltak bíróként elismerni Őt, Akinek az atyai jóindulatát megvetették.

Ezék20:39

39. Ti pedig, Izráel háza, azt mondja az Úr Isten, mindenitek járjon az ő bálványai után és szolgáljon azoknak; de azután bizony, hallgatni fogtok rám, és az én szent nevemet többé meg nem fertéztetitek ajándékitokkal és bálványaitokkal.

⁴³² Vagy: „kiválogatom”. – Kálvin.

Most Isten ismét konkrét bizonyosságot tesz róla, hogy elveti az izraelitákat, mert beszennyezték a törvény tiszta imádatát a keverékeikkel. Mondtuk ugyanis, hogy megtévesztette őket a hiábavaló képzelgés, amikor azt hitték, Istennek tetszik az engedelmességük, pedig közben csak fél szívvel imádták Őt. Amikor koholmányokat halmaztak fel, azt hitték, ez a szorgalom Istennek tetsző, amiért az igaz Istent vallották szabadítójuknak. Itt ismét bejelenti, hogy elutasít mindenféle fél-imádatot, mert a teljes vonzódást akarja, és nem enged meg versenytársat. *Ti pedig, Izráel háza, azt mondja az Úr Isten, mindenitek járjon az ő bálványai után és szolgáljon azoknak*, mintha kivetné őket a családjából. S látjuk, hogy mindig is az uralma alatt voltak, s így némi következetlenség keletkezik, amikor Isten kiveti őket a hatalma alól, de mégis megtartja őket saját jogon. De a szabadság, amit most kaptak arra szolgál, hogy megmutassa nekik: Istent felesleges fél szívvel imádni.

Ez az igeszakasz különösen figyelemre méltó, mivel manapság sokan megtévednek, amikor a saját koholmányaikra támaszkodnak, s azt hiszik, hogy akkor látják el a legjobban az Istennel szembeni kötelezettségeiket, ha részben az Ő parancsainak engedelmeskednek, majd a babonaságok jókora halmát hordják össze részben az atyáiktól kapott dolgokból, részben a saját koholmányaikból. S talán száz közül ha egy marad, aki nem gondolja jobbnak részben Istent is imádni, mint teljességgel odaszánni magát a bálványoknak. S ez igaz is, ami az embert illeti, mert az istentelenség utálatosabb és megvetendőbb, amikor az emberek nyíltan elutasítják Istent, és elválva Tőle a bálványoknak adják át magukat, mint amikor részben Istent, részben pedig a bálványokat imádják. Közben azonban látjuk, hogy Isten kihirdeti: Ő nem tűri ezt a megszenteltelenítést, s nekünk alaposan meg kell jegyeznünk a megjelölt okot is. Amikor ugyanis a vaskos és kézzelfogható istentelenség is belekeveredik, akkor Isten nevét úgy szentségtelenítik meg, mint amikor az ügyes emberek összhangba hozzák Isten tiszta imádatát a babonákkal. S emiatt volt a szörnyűséges HATÁROZATLANSÁG⁴³³ Isten szemében rosszabb a pápaságnál, és miért? Mert noha a pápisták megszenteltelenítik Isten nevét, az örültségük mára már úgy lelepleződött, hogy nyíltan kiderült: ők bálványimádók. De az a koholmány összekeverte a sötétséget a világossággal, és megfertőzte a tiszta tanítást a kovászával. Isten azonban itt azt mondja ki, hogy nem tűrheti azt a csalást, amikor az emberek színleg Őt imádják, mert akkor babonasággal szennyezik be magukat, mivel világiasságot adnak az istentelenséghez, melyek mindegyike a képmutatás eredménye. A többi majd holnap.

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert Te egyszer megváltottál minket a Te egyszülött Fiad halála által, hogy a hálátlansággal ne szakítsuk meg a Te kegyességet áradását, hanem hadd haladjunk úgy előre a Te evangéliumod iránti engedelmisségben, hogy végül eljussunk a bennünk elkezdődött kegyelem tökéletességére. Hadd jussunk napról-napra előbbre a valódi istenfélelemben, míg végül majd egybegyűjtetünk a Te mennyei királyságodban, és élvezzük a nekünk megígért és ugyanazon Krisztus, a mi Urunk által megszerzett örökséget. Ámen.

Hatvanötödik előadás

Tegnap láttuk az okot, amiért Isten jobbnak látja, ha az emberek teljes mértékben a bálványimádásra adják a fejüket, semhogy összekeverjék azt a valódi kegyesség látszatával,

⁴³³ Kálvin nyelvezete valóban figyelemre méltó. Ő a ragaszkodást Isten imádatához a bálványok előtti meghajlás közben illud prodigiosum INTERIM nevezi, ami a francia fordításban ce beau monstre D'INTERIM. Ugyanezt az elképzelést fejezi ki a commentum szó, aminek a fordítása ceste belle invention ainski forgée.

mert ez nem más, mint az Ő szent nevének megszenteltetésére. Ő elkülönülten akar maradni minden bálványtól. Ezért nem meglepő, ha szabadjára engedi az izraeliták zabláját, hogy teljes mértékben odaszánhassák magukat a bálványimádásnak. S megint megismétli, amit már mondott, hogy az Ő nevét megszenteltették az ajándékok és a bálványok, mert a hitetlenek azt színlelték, hogy Őt imádják, de egyidejűleg a bálványoknak adták az Ő dicsőségét. Ezért nem engedi, hogy ezen a módon szórakozzanak Vele. Így valahányszor csak áldozatok és bálványok fordulnak elő együtt, jegyezzük meg, hogy mindazok a keverékek, melyekkel a törvényes imádat tiszta egyszerűségét megrontják, elítélendők.

Ezék20:40

40. Mert az én szent hegyemen, Izráelnek magas hegyén, ezt mondja az Úr Isten, ott fog szolgálni nékem Izráel egész háza együtt azon a földön; ott kedvelem őket,⁴³⁴ ott kívánom meg a ti áldozataitokat és ajándékitoknak első zsengéjét mindenben, mit nékem szenteltek.

Isten most a választottakhoz, vagy a maradékhoz fordul, akikben tovább akarta éltetni az egyházat. Eddig a nép egész testületéhez beszélt: azt mondja, jóllehet megszabadultak a pogányok kezétől, ez a szabadulás mégis csak részleges, mert el kell pusztulniuk a sivatagban és soha nem élvezhetik az ígéret földjét. Egészében véve azt mutatja meg, hogy azok, akiknek megadatott a szabad hazatérés a saját országukba, nem voltak kevésbé idegenek, mint amikor még száműzöttek voltak, s mindig törvényen kívüliek maradtak, mert az istentelenségük megakadályozta a helyreállításukat. Isten most a valódi izraelitákhoz szól, akik nemcsak természetes módon származtak az atyáiktól, de valódi és lelki gyermekek voltak, ahogyan Pál tesz különbséget Ábrahám test szerint és ígéret szerint született fiai között (Rm9:7-9). Emiatt mondja a 73. zsoltár is: „Bizony jó Izráelhez az Isten, azokhoz, a kik tiszta szívűek”, mert a próféta itt azt jelenti ki, hogy Isten kegyelmes az izraelitákhoz. Mivel azonban sok képmutató dicsekszik az egyháztagságával, az ő helyesbítésük végett korlátozza a mondatot, s nem számít mást a valódi izraeliták közé, csak a tiszta szívűeket. Így ismétlődik ugyanaz a dolog a 15. és a 24. zsoltároknál: „Kicsoda megy fel az Úr hegyére?” Az álnok és gonosz emberek azonban közékeveredtek az őszinte imádók közé, de a próféta mégis kizárja őket a kegyesek közül, mert azt mondja, hogy senkinek sincs fix helye Isten szentélyében, csak akinek a szíve szilárd és a keze tiszta. Ugyanebben az értelemben tanította korábban a próféta, hogy noha a képmutatók gögösen dicsekedtek azzal, hogy ők Isten népéhez tartoznak, a nevük mégsem volt beírva az igazak titkos jegyzékébe (Ezék13:9). Most látjuk, milyen jól összeillenek az egymáshoz viszonyítva látszólag következetlen dolgok, nevezetesen hogy Izrael megváltása az Úr által a pogányoktól nem lesz a hasznukra, de mégis el kell jönniük Izrael hegyére Őt őszintén imádni. Izrael itt kettős fényben szerepel, mert névleg sokan voltak izraeliták, a próféta azonban a választottakról beszél, akiket Pál a kegyelem maradékának nevez (Rm11:5).

Az én szent hegyemen, mondja, Izráelnek magas hegyén. Nem azért mondja magasnak a hegyet, mert a magasabb volt a többinél, hisz tudjuk, hogy sok magas hegy volt Júdeában, a Sion pedig alacsony volt. Máshol viszont láttuk, hogy azért volt kedveltebb, mert méltóságban volt kiemelkedő. A próféta itt nem a Sion hegyének magasságát tartja szem előtt, hanem azt a páratlan dicsőséget, amivel fel lett ékesítve. Mintha azt mondaná, hogy Isten lakott ott, s az Ő dicsősége ragyogott a világ minden magaslata felett. Közben abban sem kételkedem, hogy ezt a díszítő jelzőt burkoltan szembeállítja mindazokkal a magaslatokkal, melyeket mindenfelé felszenteltek, mint azt korábban láttuk. Mivel tehát a nép mindenféle magas helyen oltárokat

⁴³⁴ Vagy: „a kegyeimbe fogadom őket”. – Kálvin.

állított, Isten itt egyetlen magas hegyet állít ezekkel szembe, melyeknek magassága megtévesztette a nyomorult embereket, akik a mennyhez közelebb levőknek érezték magukat, amikor azokon voltak. Ezt tehát az ok, amiért magas hegynek nevezi. *Ezt mondja az Úr Isten, ott fog szolgálni nékem Izrael egész háza együtt azon a földön.* Nem meglepő, hogy Izrael egész házát említi itt válogatás nélkül, mert amint már mondtam, a próféta nem érti belül mindazokat, akik ezzel a titulussal dicsekedtek, hanem csak Isten tiszta imádoit, akik Ábrahám lelki gyermekei voltak. Isten azonban itt a minden hívő közötti hitbéli egyezséget írja le, mintha azt mondta volna, hogy a nép új lesz, s nem követ majd különféle spekulációkat, hanem egyetlen közös szabály létezik majd mindenki számára. Ebből az ígeszakaszból tehát megtanuljuk, hogy az imádatunk nem kedves Isten számára, ha nem a hit egyszerű egyezségére, és az Ő nevének a szánkkal történő ünneplésére hajlunk. Az istentelenek gyakorta írják elő a hit különféle módozatait, de ők nem törődnek Istennel. Nekünk azonban itt ahhoz az alapelvhez kell ragaszkodnunk, hogy Istent nem lehet tisztelni mindaddig, amíg az Ő törvényének tanítása nem virágzik. *Izrael egész háza, mondom, azon a földön.* Ezekkel a szavakkal azt jelzi, hogy Izrael egész földjének, mely eddig oly sok mocsokkal telt meg, olyan szentté kell válnia, hogy Isten tiszta és tökéletes imádata legyen egyedül látható azon. *A földön* tehát, amit megtisztítottak minden, azt korábban beszennyező mocsoktól, s hozzátesz egy ígéretet is: *ott kedvelem őket.* Korábban láttuk, hogy a nép minden áldozatát elutasította abból az egyetlen okból, hogy összekeverték azokat a saját koholmányaikkal. Isten most azt hirdeti ki, hogy békülékeny lesz velük, mert tisztán fogják Őt imádni, és az Ő szolgálata nem lesz többé beszennyezve az emberek romlott megjegyzéseivel. Látjuk tehát, hogy Isten nyugalma, vagy kegyessége társul minden babonaság megvetésével, amint azt korábban már gyakran említettük. Miután tehát Isten utál mindent, amit a törvény egyszerű tanításához tesznek hozzá, úgy jelenti ki, hogy engedelkeny lesz, ha tisztán, a törvénynek megfelelően imádják Őt. S hozzáteszi: *ott kívánom meg a ti áldozataitokat.* A személy(es névmás) változik, de a mondat értelme folytonos: egyfajta áldozatot említ, de beleérti az összest, mint az majd megmutatkozik az igevers végén. Bár elismerem, hogy a תרומה, *theromeh* és a תנופה, *thenopheh* szavak két különböző áldozatfajtát jelölnek, de amikor elkülönítve használják ezeket, gyakorta mégis bármiféle áldozatot jelentenek, mert a rész szerepel az egész helyett. Azt mondja tehát, hogy az áldozatok kellemesek voltak a Számára, s ezt a *megkívánom* szóval jelzi, mert láttuk, hogyan vetette el a nép ajándékait, amikor azok idegen babonaságokkal voltak beszennyezve. Istenről mondják, hogy Ő mintegy kicsikarja a Neki kedves ajándékokat. *És ajándékitoknak első zsengejét,* azaz ajándékaitok kiválóságának virágját *mindenben, mit nékem szenteltek,* azaz az imáadásom során. Egészében véve ez azt jelenti, hogy amikor az izraeliták a törvény egyszerű tanítására adják a fejüket, akkor az engedelmességük olyan kedves lesz Istennek, hogy az ajándékaik is tetszeni fognak Neki, az áldozataikat számításba veszi, s egész imádatukat elfogadja.

Ezék20:41

41. Kedves illatban kedvellek titeket, mikor kihozlak titeket a népek közül és egybegyűjtelek titeket a tartományokból, melyeken elszéledtetek, és megszenteltetem ti benneteket a pogányok szemei előtt.

Ugyanazt a mondatot folytatja, nevezetesen hogy a nép imádata akkor lesz elfogadható, ha azok, akiket korábban megtévesztettek a saját babonaságaik, örökre búcsút mondanak azoknak és a csak a törvényt követik. Az „illat” szót használja a megszokott törvényes formának megfelelően: nem azért, mert maga az illat volt kedves Isten számára, hanem mert a külső ceremóniák nem voltak hiábavalók a nép számára, amikor megmaradtak az igazságban. Bizonyos ugyanis, hogy magának az illatáldozatnak nem volt következménye,

de Isten kézzelfogható módon akart bizonyosságot tenni arról, hogy nem vetette el azokat az áldozatokat, melyeket Ő parancsolt meg. Így ezekkel a beszédformákkal a Szentlélek azt jelzi, hogy Isten valóban kiengesztelődött, amikor az emberek őszinte hittel és megtéréssel közeledtek Hozzá, a kibékülést akarva és alázatosan könyörögtek bocsánatért a bűneik őszinte megvallásával, Krisztusra nézve – ez az az illat, amiről Mózes mindenütt azt tanítja, hogy Isten számára édes. Mivel azonban a törvényes illatáldozat mindig édes volt, az összes többi viszont emiatt visszataszító, mint már láttuk. A próféta tehát semmi újat nem mond itt, hanem csak megerősíti a korábbi tanítását, miszerint Isten örömét leli a kegyesek tiszta és őszinte imádatában, amikor nem próbálnak mást, csak az Ő törvényéhez igazodnak. Utóbb, mondja, *kihozlak titeket a népek közül és egybegyűjtelek titeket a tartományokból, melyeken elszéledtetek*. A korábban használt szavakat ismétli, de más jelentéssel és céllal, mert a képmutatókat és a választottakat Isten egyformán megszabadítja, de a felkínált szabadság nem válik hasznára a képmutatóknak. Ők ugyanis bárhol is lakoztak, az mindig a pusztaság volt, s még magán a Kánaán földjének a keblén is száműzöttek voltak, rendetlen életet élve, a megígért örökség bármiféle élvezete nélkül: a sivatagban és távoli területeken vándorolva. Mert bár a tömeg között laktak, az állapotuk mégis olyan volt, hogy Isten joggal fenyegette őket azzal, hogy egészen halálukig a pogányok sivatagjában maradnak. Most azonban, amikor a választottakról és a kegyesekről beszél, különbséget tesz közöttük és a képmutatók között. Felmerülhet ugyanis a kérdés, mivel valamennyien látszólag egyformák vagyunk: Mi volt annak az ígéretnek a jelentése, hogy egyesek száműzöttek maradnak, mások visszatérnek az örökségükbe? Dániel soha nem tért vissza a szülőföldjére, s nem kétséges, hogy Isten más kegyes imádói is hátramaradtak, de tudjuk, milyen bűnös tömeg tért vissza Júdeába, amikor Círus rendelete megengedte azt nekik. Utóbb ugyanis mindenki a saját dolgaival törődött, a templomot elhanyagolták, Istent megfosztották az első zsenégtől és az áldozatoktól, idegen feleségeket vettek maguknak, és többnejűséget kevertek az áldozataikhoz (Agg1:4). Már láttuk, mennyire élesen és súlyosan mennydörgött az utolsó három próféta ellenük. Miután sokan tértek vissza a Kánaán földjére változatlan állapotban, akiknek jobb lett volna, ha Káldeában maradnak, ezért szólt a próféta most a választottakhoz, s mondja, hogy ők nemcsak visszajönnek majd, de amikor helyreállítatnak, mintegy lopva, akkor az imádatuk is kedves lesz Istennek azon a földön. Amikor tehát *egybegyűjtelek titeket, megszenteltetem ti benneteket a pogányok szemei előtt*. Isten bizonyos értelemben megszentelődött a gonoszokban, mert ők látványos példájává váltak az Ő hatalmának, mert a kaldeusokat lemészárolták és az Ő templomát másodszor is felállították. Itt azonban a próféta, mint említettem, elkülöníti a választottakat az elvetettektől, mert Isten bennük sajátos módon szentelődött meg, amikor létrejött az új egyház, melyben a kegyesség, az igaz vallás és az élet szentsége virágoztak. Amikor tehát ilyen látvány tárult a pogányok szeme elé, akkor Isten kimutatta a dicsőségét a kegyesei között. Végül, ezeket az igeszakaszokat össze kell olvasni, miszerint *Isten békülékeny lesz velük, kedvére lesznek az első zsenéjük, s megszentelődik a pogányok szemei előtt*. Ahogyan a Zsolt114:22-ben olvassuk: „Mikor Izráel népe kijöve Égyiptomból, Jákóbnak házanépe az idegen nép közül: Júda lőn az ő szentséges népe és Izráel az ő királysága.”

Ezék20:42

42. És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor beviszlek titeket Izráel földjére, arra a földre,⁴³⁵ melyért fölemeltem kezemet, hogy adom azt a ti atyáitoknak.

⁴³⁵ Korábban az אַדְמָה, *admeh* szót használta, de itt az אֶרֶץ, *aretz* szó szerepel. – Kálvin.

A megrettentésük végett fenyegette őket azzal, hogy meglátják majd az elvetettek is: *megtudjátok, hogy én vagyok az Úr!* Ez azt jelenti, hogy a bírójuk lesz, mert az elvetettek a haragjának, vagy dühének jeleiből ismerték Őt meg. Most azonban más jellegű ismeretet említ, nevezetesen azt, amelyik az atyai szeretet édes ízét hozza magával: *megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor beviszlek titeket Izrael földjére.* Itt teljes és egész jóindulatot mutat a kegyesek iránt, amit, mint azt korábban látott, visszatartott az elvetettektől. Amikor ugyanis visszakerültek, akkor mindenkinek válogatás nélkül meg volt engedve a visszatérés a saját országukba, mert a dölyfös zsarnokság igája megtört, amikor megszabadultak a kaldeusok uralmától, s a médek királya megengedte nekik a templom felépítését és a lakozást Kánaán földjén. Valamennyien megszabadultak, de ez volt az egyetlen, a gonoszoknak is megadott kegy, mert ők valamennyien a pogányok sivatagában pusztultak el. Isten választottai azonban kézen fogva vezette be Izrael földjére, s ők valóban élvezték a megígért örökséget, mert fiakként és törvényes örökösökként laktak ott. A képmutatók is visszatértek, mint említettem, de soha nem élvezték a földet az örökösödés jogán, mert ide-oda vándoroltak a sivatagban, s noha otthon tartózkodtak, mégis kóborló száműzöttek voltak. Látjuk tehát, milyen páratlan előjogról van szó, amikor azt mondja, hogy *megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor visszahozlak benneteket a népek közül és földekről, ahová szétszóródtatok, és beviszlek titeket arra a földre, melyért fölemeltem kezemet, hogy adom azt a ti atyáitoknak.* Itt egy jelet jegyez fel, hogy a kegyesek tudhassák: ez az ígélet nem volt közös mindenki számára, mert a lakozás Kánaán földjén önmagában nem volt sokat jelentő dolog, de itt egy értéket is kifejez, miszerint Isten örököséiként érkeznek majd arra a földre és követik a szent ősatyáikat, akiknek az örökség megígértetett. *Amikor Isten megesküdt, hogy Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak adja azt a földet, azt – mint az nagyon jól ismert – nem szabad csakis személyesen rájuk korlátozni, de mégis ők voltak a törvényes örökösei és urai, amint arról a sírjaik is bizonyosságot tesznek.* Üldöztetésben volt részük a folytonos lakóhely-változtatás következtében, és soha nem nyugodtak meg valamely állandó helyen. Egész életükben idegenekként éltek, de a sírjaik a valódi és törvényes birtoklás bizonyosságai voltak, s ezen a módon hagyták az utódaikra a megígért örökség reménységét. Most tehát látjuk, miféle céllal mondja a próféta itt, hogy a föld az atyáiknak lett megígérve: hogy az értéke felemelje a kegyesek elméit a jótétemény nagyságának fontolóra vételéhez.

Ezék20:43

43. És ott megemlékeztek útaitokról, s minden cselekedeteitekről, melyekkel magatokat megfertéztettétek, s megútáljátok ti magatokat minden gonoszoságtokért, melyeket cselekedtetek.

Isten itt azt mutatja meg, hogy végül kegyes lesz a választottaihoz, amikor azok megtérnek. Ezzel jelzi, hogy a kibékülésnek nem volt más eszköze, mint a megtérés közbeiktatása. S ezt gondosan meg kell jegyeznünk, mint már korábban is mondtam. Tudjuk ugyanis, milyen biztosan törődik rendszerint minden ember önmagával, s nemcsak a kegyesek indulnak meg a kellően komoly szomorúsággal, amikor Isten a biztonság reménységére hívogatja őket, s egyben megbocsátást is kínál. Valóban hevesen ölelik magukhoz a hallottakat, de közben eltemetik a bűneiket. Isten azt akarja, hogy azért is ízelejük meg a jóságát, hogy a bűneink emlékezete még keserűbb legyen, közben pedig mindenki ítélje el önmagát, hogy viszont Tőle bocsánatot nyerhessen. Most tehát értjük a próféta szándékát. Láttunk hasonló igeszakaszt Jeremiásnál is, s ez a tanítás a prófétáknál mindenfelé előfordul: *ott, mondja, majd megemlékeztek rólam.* A helyre vonatkozó körülményt meg kell figyelni, mert a próféta úgy érti: miután a kegyesek visszatértek Isten kegyeibe, s Ő az egyháza valódi tagjainak tekinti őket, akkor majd eszükbe jut a korábbi életük és megtérnek a bűneikből.

Mintha azt mondta volna, hogy amíg Isten ostora van rajtatok és a pogányok zsarnokságában maradtok a száműzetésben, a csapásaitok érzete nyögdecselesre kényszerít benneteket, akkor a bűneitek emlékeztetének vissza kell térni, akár akarjátok, akár nem, s a büntetések mindig a szemeitek előtt lesz. Így könnyen azt hihették, hogy az ítéletük megszokott és közönséges. Ám azt is eléjük tárja, hogy Isten fiai nemcsak akkor vannak a bűneiknek tudatában, amikor az Ő büntetéseit érzik, s a tapasztalat mutatja meg Istennek ezt az ellenségességét. Amikor Isten visszafogadja őket a kegyeibe, és az örökségük élvezetébe, akkor Isten szárnyai alatt lakoznak, és Ő úgy táplálja őket, mint gyenge ágacskákat, tehát oly emberségesen bánik a kegyesekkel, a próféta szerint akkor is tudatában kell lenniük a bűneiknek, és *minden cselekedetüknek, melyekkel beszennyeződtek*. Most pedig megmutatja ennek a megemlékezésnek a célját. A gonoszok ugyanis kénytelenek voltak megemlékezni a bűneikről, amikor Isten erőszakkal fordítva rá a figyelmüket, annak megfontolására kényszerítette őket, amit a feledés homályába akartak temetni. Itt azonban ezt mondja: *a saját magatok szemében fogtok megszégyenülni*. Mivel a héber קוט, *kot* szó jelentése „kivágni”, ezért sok fordító „ki lesztek vágva” értelemben fordítja a kifejezést, azaz, méltóknak találjátok majd magatokat azok közé kerülni, akiket Isten kivág és eltöröl a Földről. De ez erőltettnak tűnik. Mivel ugyanaz a szó néha pereskedést, és utálatossá válást jelent, én szívesebben fogadom el azt a jelentést, hogy *a saját szemükben fognak megszégyenülni*, vagy utálatossá válni, azaz annyira szégyellik majd magukat, hogy akarattal és teljesen el fogják ismerni: a végletekig gyalázatosak. Ezért Ezékiel úgy érti: a kegyesek önkéntes gyalázatban részesülnek, hogy a szégyenük tiszta és őszinte megvallásával Istent dicsőíthessék. Ha bárki jobbnak látja így magyarázni: elítélnek, vagy meggyőznek, az is elég jól ideillik, de én már adtam egy látszólag egyszerűbb értelmezést is. Azt mondtam, a megtérés gyümölcse az, amikor megszégyenülünk Isten előtt, s gonoszok és megvetendők vagyunk a magunk szemében. S nemcsak azt tűrjük, hogy mások elítéljenek, de belsőleg is látjuk a magunk gyalázatát, s magunktól borulunk le Isten előtt. Ez tehát a megtérés gyümölcse, a valódi megalázkodás, ami az őszinte szégyenérzetből fakad. Végül ez következik:

Ezék20:44

44. És megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor cselekszem veletek az én nevemért, és nem a ti gonosz útaitok és romlott cselekedeteitek szerint, oh Izráel háza, ezt mondja az Úr Isten!

Itt végül Isten kihirdeti, hogy az Ő dicsősége főleg abban a könyörületben mutatkozik majd meg, amiben a kétségbeesetteket és elhagyottakat részesíti, egyedül és kizárólag a saját Maga nevére tekintettel. Ezért ünnepli Pál oly különlegesen Isten kegyelmét az efézusiaknak írott levele első fejezetében, mint azt a kegyelmet, amivel sajátos értelemben nevezi az övéit választottaknak – az Ő dicsőségeként, mert az Ő dicsősége sokkal messzebbre terjed a könyörületénél (Ef1:6. 12, 14). „A milyen a neved oh Isten, olyan a te dicséreted a föld határáig” (Zsolt48:11), mert Isten nem kevesebb dicsőséget érdemel a gonoszok megsemmisítésekor, mint amikor a népén könyörül. Pál azonban *par excellence* nevezi dicsőségnek azt az ingyenes kegyelmet, amivel Isten magához ölelte a választottait, amikor örökbe fogadta őket. Így mondta Isten ebben az igeszakaszban is, hogy *megtudjátok, hogy én vagyok az Úr, mikor cselekszem veletek az én nevemért, és nem a ti bűneitek miatt*. Amikor azonban Isten azt akarja, hogy a dicsősége látványosan ragyogjon az ingyenes kegyelemben, abból megértjük, hogy a dicsőségének ellenségei túlon túl gorombák és nyíltak voltak az Ő könyörületének elhomályosításában, csorbításában, vagy abbéli igyekezetükben, hogy a tőlük telhető legalaposabban kioltás az. Ismerjük a pápaság tanítását, ami vagy eltemetni, vagy sötét homályba burkolni, vagy végleg eltörölni igyekszik Isten ingyenes jóságát, mert

létrehozták az általános érdemek rendszerét, amit szembeállítanak Isten ingyenes kegyességével. Ők ugyanis megkülönböztetnek érdemeket a felkészülésben, Isten kegyességét elnyerő jócselekedeteket, és elégtételeket, melyekkel megváltják a nekik kijáró büntetéseket. Aztán hozzáteszi azt, amit a szentekhez történő könyörgéseknek neveznek, mert számtalan támogatót fabrikálnak maguknak, s különböző okoskodásokat kotyvasztanak össze Isten dicsőségének elhomályosítására, vagy legalábbis azért, hogy abból csak néhány szikra legyen látható. Mivel tehát az egész pápaság erre irányul, látjuk, hogy nyíltan szembeszegülnek Isten dicsőségével. Azok pedig, akik efféle utálatosságokat védenek, esküdt ellenségei Isten dicsőségének.

Ami minket illet tehát, tanuljuk meg, hogy nem imádhathatjuk elfogadhatóan Istent másképp, csak mindannak elfogadásával, ami az üdvösségünkhöz tartozóként Neki is tetszik. Ha ugyanis a hitelező tartozik számlájához fordulunk, vagy azt feltételezzük, hogy Ő a legcsekélyebb mértékben tartozik nekünk, azzal elhomályosítjuk a dicsőségét, s a tőlünk telhető legnagyobb mértékben megfosztjuk magunkat attól a felbecsülhetetlen jótéteménytől, amit a próféta most dicsér. Ezért vágyjuk megismerni Isten ezen a módon, mert Ő bámulatos irgalmassággal és könyörülettel bánik velünk a saját nevére tekintettel, nem pedig a bűneinknek megfelelően. S mivel ezt mondta az ókori népének, mert visszatértek a Kánaán földjére, nekünk mennyivel inkább kell magasztalnunk Isten ingyenes jóságát, amikor az Ő mennyei királysága ma nyitva áll előttünk, s nyíltan hívogat Magához a mennybe és annak a boldog hallhatatlanságának a reménységére, ami Krisztuson keresztül lett megszerezve a számunkra?

Ima

Add meg, mindenható Isten, mert mi már beléptünk a reménységbe a te örök örökséged küszöbén, s tudjuk, hogy biztos lakóhelyünk van a mennyben, miután Krisztust elfogadtad ott, Aki a mi Főnk és üdvösségünk első zsengeje, add meg, mondom, hogy egyre előbbre jussunk a Te szent elhívásod útján, míg végül elérjük a célunkat, s élvezzük majd az az örök dicsőséget, melyet már ebben a világban megízleltetsz velünk ugyanazon Krisztus, a mi Urunk által.

Dicsőség Istennek

Miután befejezte ezt az utolsó előadást, ez a legkiválóbb ember, Kálvin János, a hittudós, aki már korábban is beteg volt, annyira elgyengült, hogy kénytelen volt hátrahanyatlni a szekéren, és többé már nem folytathatta Ezékiel könyvének magyarázatát. Ez ad számot arról, hogy miért állt meg a huszadik fejezet vége előtt, s nem fejezte be a kezdetben oly sok jóval induló munkát. Nem marad más hátra, kegyes olvasó, mint az, hogy fogadd jóindulattal és kegyesen mindazt, ami itt a világnak átadatott.